GJOKË VATA

Ditari i kujtimeve të mija

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

Shtëpia Botuese
Gjergj Fishta

Copyright:
Gjokë Vata

Faqosja:
Gjon Serreqi

Kopertina:
Gjergj Spathari

Shtëpia Botuese:
"Gjergj Fishta" - Lezhë

ISBN: 978 - 99956 - 45 - 13 -7

Shtypur:
Shtypshkronja "SHKODRA" - Shkodër

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

“ Ja kushtoj këtë libër
nipave dhe mbesave të mia:
Gjonit, Markut, Jozefinës,
Nadies dhe Antonit”

BIBLIOTEKA PUBLIKE
“MARIN BARLETI”
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

Hŷmje

Dihet se përcaktimi i nji krijimtarie mund të bâhet me fjalën vepër, vetëm kur kësaj fjale të madhe nuk i lamë gjâ mangut meritat ma të deja për me e pagëzue me këtë emen kaq të guximshëm. Se sa ja kanë dalë prirjete e përpjekjet e mija me ja mrritë këtij qëllimi, ka e tregue ky krijim e lexuesat që e nderojnë vlerësimin. I siguroj lexuesat e mi që së vërtetës së këtyne ngjarjeve nuk i kam dhânë shkas me më bâ kurrfarë qortimi. Artit natyrisht i nevoitet fantazia për me e veshë me té trupin e ngjarjes, por shëndërrimi i saj në at trup âsht i pa pranushem. Unë mendoj se për hir të asnji lloj zbukurimi shkrimtari nuk duhet ta bâjë të veten at pjesë jete që nuk âsht e tija, mbasi arti mundet me e bâ diamant të tijin edhe gurin e zakonshëm. Faqet e këtij ditari janë paraqitje karakteresh të personazheve që e frymsuen këtë libër; prandaj qendrimet ndaj qështjeve të ndryshme dhe veprimtarija e tyne nuk kanë si mos me ngjallë tek lexuesi dëshirën e njohjes së këtyne vehteve të përzgjelluna me formue at galeri portretesh të brendshme e të jashtme që i bajnë faqet e këtij ditari fole virtytesh të admirueshme deri në adhurim e strofka vesesh të përbuzshme deri në urrejtje. Prandaj do të thoja se përshkrimi i brendisë së këtyne foleve e strofkave âsht shkaku i nxitjes ma të pa përballueshme me ja shue kurreshtjes që ky libë e rrit nga çasti në çast. Në faqet e tija gjejmë hapsinat të pushtueme nga errësina e injorancës, nga dredhitë mâ djallzore të trathtive mâ të neveritshme, nga mjerime përshkrimi i të cilave tek ata që nuk e kanë jetue kohën e ngjarjeve të këtij libri kâ me u dukë e pabesueshme, nga drita e kthjellsisë së intelektit udhërrëfyes në rrugën e së ardhmes ma të dëshirueshme, prej periudhave e përshkueme nga zjarret e pasionit nga çastet e arsyes që përpiqet me e shdërrue at zjarr në driten e ndriçimit ma të dobishëm të dashunisë, nga ajo lloj lumtunije që të bân me kujtue se gjithçka e kësaj bote âsht veç pronë e saja, nga ajo ekstazë që të bân me besue se je ngjitë në kulmin e saj. Veçanti që ket libër e dallon nga të gjithë paraardhësit e tij, âsht përdorimi i të dy dialekteve të shqipes nga personazhet e krahinave përkatëse. Përzgjedhja e kësaj mënyre synon

BIBLIOTEKA PUBLIKE
SHKOLLORE
IMRAN SHARETI

pasqyrimin e së vërtetës mâ bindse se secili prej tyne plotson kushtet e nji gjuhe me vlera të pa mohueshme, prandaj nuk ka domosposhmëni mâ të domosdoshme se rrespektimin e të drejtave të tyne të barabarta të nji bashkëjetese vllaznore. E sa ma vonë të shtyhet vendosja i së drejtes për gjuhën shqype aq ma i madh e i pafalshëm do të na bâhet faji ndaj gjuhës tonë.

Autori

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 1 janar 1952

Në këtë ditë të vitit të 17-të të jetës time, guximi im ndoshta i zakonshëm për këtë moshë mori përsipër me plotësue kërkesat e nji krijimtarie që mund ta nderojnë autorin e saj, me shpresën se prirja do t'i qëndrojë përkrah në çdo hap, po shfrytëzon të drejtën e pamohueshme të provës. Në qoftë se këtë provë e rrëxon dështimi pa mujtë me iu ngjitë ngadhnjimit guximi dorëzohet i paturpnuem. Në fund të fundit synimin e guximit e përgzon edhe vetë dështimi me fjalët "të lumtë!", për guximin. Nëse do t'i dilet deri dikund mbanë me shkrue nji ditar disi tërheqës edhe për nji numër sado të vogël lexuesish, ata kanë me thanë pavarësisht dështimit për me e pasunue artin shqiptar me nji vepër të mirëfilltë letrare, rreshtat e këtij ditari janë sikur t'i kishte shkrue vetë dora e së vërtetës. Ky vit a do të jetë i ri edhe për mue si për kalendarin, apo do të më urdhnojë si paraardhsat e tij lëvizjen e kambëve të përparimit tim në vend numëro? Edhe në ngjaftë kështu, dështimi s'ka me ia pa kurrë vullnetit tim ngritjen e duerve të dorëzimit. Qëndresa e këtij vullnet ka me e detyrue dështimin me ia lëshue rrugën dishirës time. Edhe pse vuejmë në sistemin politik ma të padrejtë, fati âsht nën urdhnin e Zotit.

E mërkurre, 2 janar

Sot asht përvjetori i tretë i fillimit të studimit tim autodidakt në pianoforte. Sado që kushtet e këtij të mësuemit e bâjnë studimin tim disi të padëjë me u quejtë i tillë, prap se prap i japim të drejtë "thanjes" "ma mirë me punue kot se me ndêjtë kot". Mësuesat e mi janë të gjithë ata autodidact, që i biejnë pak gja ma mirë se unë, e unë disave u lutem e të tjerët ma japin vullnetarisht ate pak gja të tynen të paditun prej meje.

Njani më mëson nji pozicion të mbajtjes së dorës, sa kalon ai e ma sheh nji tjetër autodidakt pak a shumë i atij niveli më këshillon me e mbajtë dorën në nji mënyrë tjetër. Këto mësime të ndryshme për të njejtën gja, më bajnë të ngjashëm me atë shpinë e Nastradinit të ndërtueme mbi qerre që gjithsecili njeri i takuem gjatë ecjes me atë qerre i thonte:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nastradin do të kishe bâ mirë me e kthye derën nga ky krah. Kalimtari i mavonshem i sugjeronte me i ndrrue drejtim derës. Ai s'bante tjetër punë vetëm e sillte derën simbas dëshirës së çdo këshilluesi.

Kur mësoj diçka të re s'asht kush me mue. Me të ardhë tjetri e me ma quejtë atë mësim të gabueshëm s'asht kush në hallin tim. Sot m'u afrue tek pianofortja, ku po studioja, Prenkë Jakova. Mbasi ma shikoi vendosjen e duerve në piano e më ndigjoi më tha:

- Mos u merr me diletanta që janë pak gja mbi ty, qysh nesër fillo me ardhë këtu në shpinë e kulturës e me studjue në këte piano. Flitet se mbrenda këtyne ditëve vjen Gaqo Avrazi me dikend. Gaqoja e ka ate shpirt që po të shohë e të ndigjojë, mendja ma pret bân diçka për ty. Atyne nuk u dihet në ç'kohë dite mund të vijnë, prandej ti rri gjithë ditën në përgjim të asaj ardhje. Sa ta marrësh vesh ardhjen e tyne në shpinë e kulturës, ulu shpejt e shpejt në piano e fillo studimin e mos u ço prej pjanos, pa ardhë unë te ti me ta. Këtyne u shkojnë shumë fjalët e Gaqos tek të gjithë të mëdhejt. Dëshira e vullneti ynë gjejnë tek ai njeri zemrën ma të përshtatshme për me e prekë. I vetmi shpëtim i yti asht shkuemja në Liceun Artistik. Pak unë e shumë ata ia mbrrijmë këtij qëllimi. Fjalët e Prenkës m'u bânë ushqimi ma i shijshëm, i shpresës time deri më sot. Fjalët Lice Artistik më tingëlluan si fjalët ma të bukura në botë sepse ajo shkollë, asht shkolla e nxanësve ma të lumtun të Shqipnisë.

E ejte, 3 janar

Flitet se mos Gaqo Avrazi vjen sot heret nga Tirana dhe e bân vizitën të shkurtë në Shpinë e Kulturës, këto fjalë më nxiten të filloj studimin aty nga ora 9. Me gjithë premtimin e Prenkës me ardhë me ta tek unë, herë mbas here u ngrita me marrë vesh se mos po vijnë, ndërsa po ulesha me vazhdue studimin nji burrë m'u afrue e më tha:

- Lene pianon derisa të kalojnë këta vizitorët e naltë të Shtetit.

- Nga kanë ardhë? – e pyeta me padurimin e marrjes së përgjigjes që doja.

- Janë nga Tirana m'u përgjigj burri. Njani asht ai drejtuesi i korit të ushtrisë.

- Më ka thanë vetë Prenka me i ra, – ia prita unë.

- A të ka thanë Prenka, ai i din mirë këto punë, vazhdo të lumshin duert.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Nësa po largohej i panjohuni ndigjova zanin e Prenkës tue bisedue me të porsaardhunit gjithnji e ma afër meje.

- Hë mor çun si je, çfarë thotë studimi? – më pyeti i bashkardhuni me Prenkën.

- Mirë faleminderit - iu përgjegja unë duke u ngritë në shêjë respekti. Gaqo Avrazi do të jetë ky – mendova.

- Ulu, ulu, - më foli ambëlsisht tjetri ma afër Prenkës.

- Gjokës - u tha Prenka, atyne tash për tash mund t'i shihet vetëm zelli.

- Mirë fort, zelli është ai që e nxjerr në pah talentin, – shtoi ai që mendova se mund ishte Gaqo Avrazi.

- Mirë e ka Gaqua, - miratoi tjetri, që siç e mora vesht ma vonë ishte Misto Treska.

Më përshëndetën e u larguan me hapa të ngadalta. Ngaqë dëshirova me dijtë sa ma shumë rreth opinionit të tyne për mue, ato pak fjalë m'u duken gati kurrgja send. Mezi prita me e takue Prenkën vetëm. Më dhanë me shpresue shumë, më foli Prenka kalimthi. Butësia e këtyre fjalëve, sikur ma shndërroi krejt mendjen në mendimin e vetëm të lidhun me atë shpresë.

E shtunde, 5 janar

Duke u mundue mos me iu bâ randë drejtuesave të institucioneve me pianoforte, studioj herë në klubin e rinisë e herë në shpinë e kulturës. Pianoforten e tretë në Shkodër e ka Radio Shkodra, përgjegjës i muzikës së këtij radiostacioni Sadetin Haxhi, disa herë më ka ftue me shumë përzemërsi. Si ia tregova shkakun e studimit tim, sot në një piano e nesër në tjetrën më tha:

- Sa për tek unë të jesh i bindun, ma parë mund të mërzitet tastiera e pianofortes me ty se ne. Për ne po deshe flej edhe në dhomën e pianos. Unë ankoj paaftësinë time me të dhanë mësime të rregullta të pianofortes, prirja dhe vullneti yt ma merr mendja shpejt kanë me ta hapë mundësinë e një burse në Liceun Artistik. Këtu në radion tonë pershkohen tash e parë autoritetet ma të nalta të Shtetit. Unë fjalët e mira për ty do t'ia them secilit nga këta vizitorë. Meqenëse pianoforta e Radio Shkodrës ishte e vetmja që mund ta gjeja gjithmonë ma të lirë e ftesa e Sadetinit ishte e përzemërsisë ma të çiltër, fillova të studioj në Radio ose ndoshta

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me rastin tim fjala studim nuk i plotëson kushtet me i përmendë, por po them fillova të merrem me pianon e radios.

E marte, 8 janar

Ndërsa po ekzekutoja nji kangë, ashtu siç ma kishte mësue nji prej orientuesve të mi në piano erdhi polici i Radio Shkodrës e më tha:

- Gjokë, të lutem lene se ka ardhë për vizitë shoku Bedri Spahiu. Kur ta mbarojnë vizitën vazhdo prap.

Fjalët e policit më kujtuen premtimin e Sadetinit me u folë të mëdhejve për mue. Në dashtë Zoti me iu kujtue premtimi që më ka dhanë, në mbarim të kësaj vizite mund të më thotë ndonji fjalë të mirë. Po dal thashë me vete e po kthehem kur ta marr me mend Bedri Spahiun e dalun prej këtu.

Sapo dola në oborr nisi me ra nji shi i imët e i shpeshtë.

- Kthehu e më ban shoqni mue këtu në truprojë deri sa të mbarojë shiu, – më tha polici, – ose deri sa të gjindet dikush me çadër me të përcjellë. Pak pas meje hyni në truprojë Bik Ndoja. Ardhja e Bikut më shkaktoi atë valën e emocioneve që ndjen njeriu në takim të papritun me idhullin e tij. U përshëndet me policin e mandej më shtrëngoi dorën tue më pyetë:

- Si je?

- Mirë faleminderit, – iu përgjigja, e m'u duk sikur gjithë gjaku i trupit m'u mblodh në fytyrë. Për nji çast m'u duk sikur kënaqësia e kësaj koinçidence ua kalonte të gjitha kënaqsive. Biku ishte kënaqsia e çdo mëngjezi tim. Zâni i Bikut i këndonte çdo fillimi të ditës sime sepse Radio Shkodra hap programet e emisionit në orën 5.30 të mëngjesit me nji koncert kangësh popullore, si i thonë italianët "dal vivo", e kangtari kryesor i këtij koncerti radiofonik asht Bik Ndoja. Mungesa e radioaparatit në 99 përqind të familjeve shkodrane, natyrisht përfshin edhe shpinë time. Kjo mungesë e mundësisë me e ndigjue patjetër zânin e Bik Ndojës, më detyroi me ia sakrifikue kësaj dëshire kënaqsinë e gjumit fëminor. Nana me ate keqardhjen e nanës për me ia prishë gjumin fëmijës, çdo mëngjes më zgjon kur ia merr mendja se asht koha me dalë unë prej shpie e me mbrritë te altoparlanti i Dugajve të Reja, në orarin e hapjes së programeve të Radio Shkodrës. Mos pasja as e nji sahati tavoline, shpeshherë e shtrëngonte frika e vonesës me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

më zgjue edhe ma herët se duhet. Unë veshem ngutshëm e përshkoj shpejt e shpejt kilometrin që më ndanë nga altoparlanti i vendosur rreth pesëdhetë metra mbas trumës së Dugajve të Reja në drejtim të rrugës së Gjuhadolit. Disa herë më takon me pritë siglën e hapjes së Radio Shkodrës edhe përmbi nji gjysë ore, dhe jo vetëm në kohën e ngrohtë por edhe në motin e ftohtë të dimnit. Megjithëkëte vetëm shiu, në sajë të mungesës së përhershme të çadrës, mundet me ma bâ të pamundun ndigjimin e altoparlantit në kohën e të knduemit të Bikut. Të ndigjuemit e këtyne kangve m'i shërben sa shijes, aq vokalit, kështu që ua ban të mundun me ia këndue të gjithë atyne që dëshirojnë me ndigjue ato kange prej meje. Nji kasap që zelli i punës e bante me e hapë dyqanin sa ma herët, i kishte ra në sy disa herë mbrritja ime e parakohshme tek altoparlanti pranë dyqanit të tij. Nji ditë më thirri në mbarim të atij koncerti e më tha:

- Merre këtë sahat tavoline e venia zilen kur të duhet.

Unë e falënderova për atë dhuratë aq të dobishme. Nana iu gëzue së tepërmi atij mjet aq të nevojshëm. Thirri nji grue mahalle, njohëse të sahatit, për me ia mësue si gjetjen e saktë të orës ashtu edhe përdorimin e ziles. Në mungesë të tavolinës orën e dhurueme e kena vendosë në sergji. Mësuesja e përdorimit të sahatit na porositi me e kurdisë gjithmonë në orën 8 të mbramjes. Ajo njohëse e mirë e përdorimit të kësaj ore, për qejfin tim, na bani me e ndigjue zilen disa herë. Sado që më pëlqeu me e ndigjue edhe ma shumë, frika mos po na prishet më shtrëngoi me e ndal.

- Të faleminderit, tash mjaft u kënaqa.

- A don me të mësue si mundesh me ia ba zilen me tingëllue sa herë të duash?

- Jo, jo, – i thashë, – nuk due me ia teprue sahatit se mundet me na u idhnue e na merr në qafë. Sa ma me të mirë ta marrim, aq ma gjatë rrin me ne.

Disa herë e pyeta nanën për orën veç si e si mos me i kalue koha e kurdisjes. Sahati, mendova unë, kurdisjen e ka të vetmin ushqim të nevojshëm. Ky mendim m'i dha shkas fantazisë ma të rëndësishme për të vorfnit.

Kur nana po kurdiste orën i thashë:

- Sa mirë do të ishte sikur edhe ne të na ushqente kurdisja si sahatin! Të gjithë jetën do ta kalonim të ngopun.

- Mos more bir, – më qortoi me tonin ma shprehës të keqardhjes – të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

faltë Zoti more bir për këto fjalë kaq pa vend. Ne jena krijesat e mendjes ma të përkryeme, edhe vetë gjallimi i çdo gjallese shprehë adhurimin ndaj tij e jo ma ne që na ka krijue në shëmbelltyrë të vet. Kur edhe të Birin e tij, i lumi Zot e ka përshkue nëpër vuajtje, për me na tregue të gjithëve sa e domosdoshme âsht kalitja e shpirtit, merre me mend vetë çka jena ne përpara tij. Me bâ me e ditë të gjithë njerzit sa nder âsht të jesh i vorfën, asnji njeri nuk ishte bâ ma i pasun se i duhet me qenë, e po mos të ishte asnji ma i pasun se duhet me qenë, shumë ma i vogël do të ishte numri i të vorfënve. Nji ndër të vërtetat ma të pamohueshme âsht edhe kjo. Sikur sa herë ndeshemi në vështirësi, ta themi me gjithë mend e zemër "Zot, u baftë vullneti yt" çdo vuajtje përballohet shumë ma me lehtësi e kjo lutje na çon kah e mbara e kah e mira. Tash kërkoi Zotit të falun me gjithë zemër për atë fjalë e premtoji me i matë fjalët mirë e mirë para se t'i flasësh.

Unë bana si më tha nana. E thashë uratën "Puna e pendimit", mandej u shtrina në shtrat e shijova me nji kënaqësi të veçantë tik-takun e orës derisa më mori gjumi.

Ndërsa po endesha ndër këto mendime Sadetini më pau në derën e truprojes e më thirri. Unë hyna në sallën e radios ku ishin përgjegjësi i muzikës dhe të tjerët me të.

- Gjokë, – tha Sadetini, – jepi dorën shokut Bedri Spahiu. Përshëndetja autoritare e këtij autoriteti, më ngjalli emocione të dukshme.

- A din t'i biesh ndonjë këngë partizane? – më pyeti ai me ate zânin e tij baritonal.

- Di ia prita unë. Në mbarim të kangës që luajta apo që të jem ma i saktë luajta i thanshin, më foli prap.

- Partia do të të bëjë që t'u biesh këtyre këngëve mirë e më mirë.

Me sa munda të kuptoj prej lëvizjeve fëshfëritëse ai nxorri bllokun e më pyeti:

- Si e ke emrin?

- Gjokë Vata, – iu përgjigja unë. Shpresa nuk e di nëse më bâni të gënjehem apo e dëgjova me të vërtetë, do të thoja atë zukatin e lumtun të pendës së stilografit nëpër faqen e atij bllok.

Anëtari i Byrosë Politike e shoqnuesat e tij më përshëndetën e u larguan. Pas pak Sadetini u kthye dhe me nji gëzim të papërmbajtur m'i vërtetoi fjalët e shpresës sime. E shtoi:

- Bedri Spahiu më siguroi se brenda dy javësh do të jesh në Liceun Artistik. Le që ai duket shumë i kënaqun për të ta dhënë këtë ndihmë,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

por të mëdhenjtë edhe sikur të pendohen nuk e hanë fjalën për hir të prestigjit të tyre.

Me të shkue në shpi ia tregova nanës premtimin e Bedri Spahiut.

- U bâftë si e pastë thanë Zoti more bir! Për mue asht prova e parë e durimit e mallit për ty. Njiherë e përnjiherë shpia pa ty ka me m'u dukë ujk. Por me kohë kam me u mësue edhe unë si sa e sa nana me djalin e vetëm larg. Dobia e kësaj ndamje ka me më ngushllue ma së miri. Shkolla âsht e mirë për gjithkënd, e për ty mrekulli, – tha nana. Të sigurimit e jetesës i heq jetës njanin nga telashet ma të mëdha. Me ndihmë të Zotit e mira sjell të mirën e vazhdoi:

- Shih si më doli parashikimi i priftit?

- I cilit prift? – e pyeta unë.

- S'kam pasë ndër mend me ta nxânë me gojë por tash që erdh kjo ditë e parapame prej tij, po ta tregoj. Kur mbas katër muejve përpëlitjesh nga ato mundime që sa herë e kujtoj më dridhet zemra, mbasi e humba shpresën e shërimit tand e të çova në kishën e mrekullive të Shën Ndout të Laçit, prifti i asaj kishe sapo të pau krejt të verbuem më pat thanë:

- Në mos iu ktheftë shikimi, mos u ngushto aspak, kjo humbje s'ka me qenë kurrgja në krahasim me kompensimin e madh që ka me i dhanë Zoti. Mendja ma thotë ka me u bâ njeri i përmendun. Si shumë të verbët që dritën e syve ua shton Zoti shumë e shumë fish në mendje. Disa prej të verbtëve u ka dhurue Zoti prirje që i kanë bâ të famshëm, e unë shpresoj se edhe ky ka me pasë asi prirjesh.

- Kur ke nisë me këndue më janë kujtue fjalët e atij prifti por kam mendue se Zoti të ka dhanë atë zâ sa me na lehtësue sado pak vorfninë, tash me çka po shoh jeta jonë po merr përpjetën.

Mbas nji pauze të shkurtë më pyeti:

- Sa kohë do të rrish atje?

- Po shkova, do të rri disa vjet, por ti mos e ban të kryeme këtë punë. Me thanë e me bâ janë dy, nuk ka thanë kot i moçmi: "Sa thana janë nuk bajnë kokrra".

- Jo more bir fjala e të mëdhejve nuk âsht thanë, âsht kokërr thanet. I madhi s'ka si e korit veten me bâ të kundërtën e të thanunit. Unë mendoj do t'ia ketë shti Zoti në shteg me e thanë atë fjalë. E fjala e Zotit âsht plotësimi ma i sigurt.

E më puthi si të ishte puthja e ndamjes ma të gjatë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 9 janar

Premtimi i Bedri Spahiut u përhap nëpër qytet si ta kishte transmetue Radio Shkodra në lajmet e saja. Premtimi i nji autoritetit të rangut të Bedri Spahiut e favorizon ndijshëm realizimin e vet mbasi shpesh herë bahet pjesë taktike e politikës diktatoriale në dobi të fitimit të kapitalit politik. Shembujt pozitiv si ky, tirania mundohet me i gdhendë në anën tjetër të faqes së asaj medalje të mbushun plot e përplot me të këqija të panumërta. Në nji çast më erdhi me pyetë veten: E sikur këtë rastin tim shteti të përpiqet me e shfrytëzue për me më bâ vegël të sigurimit të shtetit? Përgjigjja iu hodh rrfeshëm pyetjes së atij mendimi: Me jetën time të sotme do të isha njimijë herë ma i kënaqun se me sukseset ma të mëdha të kësaj bote e ndimueme edhe prej atij rrekrutimi të mallkuem. Nji tjetër mendim më tha: U mjafton përdorimi yt si pasqyrë propagande. Kështu ti mundesh me kenë gjithmonë pasqyra e vetes tande.

E diel, 13 janar

Tash e parë më ndalojnë njerëz të ndryshëm me më përgëzue.

- Ja kush është partia jonë, – më tha një përgëzues, – në vend të shkopit e të strajcës që do të të jepte kapitalizmi, ne po të japim diplomën e artistit. Unë e falënderova e u ndamë. Fjalët e tija më sollën ndër mend biografitë e artistave të vorfën prendimor që prirja ua kishte dhanë mundësinë e gjetjes së përkrahjes e talenti e përkrahja ua kishin shndërrue vorfninë në komoditet të lakmueshëm e i kishin ngjitë në ngadhnjimin ma të dëshiruem. Për dëshirën time plotësimi ma i mjaftueshëm do të ishte arritja e nivelit të kënaqshëm profesional.

E hane, 14 janar

Në mesin e paradrekes së sotme, tek dera e oborrit tonë u ndalue e para veturë. Numri jashtëzakonisht i vogël i veturave përgjithësisht në shërbim të pushtetarëve, prandej ardhja e njanës prej tyne në nji lagje pa lidhje me rrugët kryesore të qytetit, zgjoi kureshtjen e banorëve të rrugicës tonë. Shoferi zbriti prej veturës e tue trokitë në nji si punë dere të oborrit tonë thirri:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- O Gjokë! E njoha, ishte zâni i Islam Tuzit, shoferit të Shtëpisë së Kulturës. U përshëndeta me të dhe e ftova sipas zakonit. Ai më falënderoi dhe u justifikue me fjalët "jam shumë i xanun". E shtoi:

- Më çoi këtu drejtori me të njoftue për ardhjen e nji shkrese për ty në Shtëpinë e Kulturës, nga Ministria e Arsimit. Ata shokët të kanë akordue nji bursë për në Liceun Artistik e na kanë shkrue me të thanë me u nisë sa ma parë. Nëse don me u nisë nesër duku andej nga Shtëpia e Kulturës për me pa se mos më kanë caktue mue rrugë për Tiranë. Në më dërgofshin për ndonji punë të tynen, të çoj unë mbrenda deri në Liceun Artistik.

E falënderova dhe u ndamë. Me t'u largue makina vërshuen kureshtarët e rrugicës për me marrë vesh qëllimin e ndalimit të asaj veture tek dera jonë. Mrika e Gjergj Kinit që mbrriti e para dhe e mori vesh shkakun e ardhjes së asaj veture na porositi me ngulm me u thanë të tjerëve e kanë thirrë Gjokën me kndue në nji dasëm. Edhe Zoti i lumë ka anmiq e jo ma ju. Mandej shpeshherë edhe miku pa dashje ban damin e anmikut. I keqi prej s'mirës e i padituni prej padijes shpeshherë rrahin në nji gozhdë. Me bâ me shkue fjala se Gjoka ka nji vlla t'arratisun, pamvarësisht se ata e dinë e fshehin se e duen me e mbajtë të fshehun, fjalët e gojëkëqijve mund t'i detyrojnë me e shlye këtë vendim. Edhe ne u ujdisëm me mendimin e Mrikës. Gojët e këqija të zemërkëqijve ka me u bâ zemra me u shti gjithsesi. Ju bâni hyzmet kësaj çka u bani Zoti nafakë.

Gzimin e lajmit të porsamarrun ma turbulloi mungesa e veshjes për me u paraqit në Liceun Artistik. Me pritë gjetjen e teshave të përshtatshme kush e di kur më takon me shkue. E mu më duket e largët dita e ardhshme e jo ma tjerat pas saj.

- Unë - tha nana - do të mundohem me të ndihmue sa të më bâjnë shpirti pare. Në telefon kam me të marrë ma shpesh derisa ta shoh se je mësue me ata shokë e shoqe. Ti i ban njerzit shpejt e shpejt për vete. Sa për mue mos u ban merak. Kur kam mujtë me mendue unë me e pasë djalin në shkollën ma të naltë të Shqipnisë? Tash ti nalt e ma nalt për ditë e unë si faqja tanë e bardhë. Me i thanë jetës a je ma? Tash e mrapa flej në nji krah për jetesën tande. Kjo don me thanë sot e mbrapa me i pasë sytë e çilun për gjithçka. Kur të vijnë koha, e ajo kohë nuk vonon shumë me ardhë, unë kam me kenë vjehrra e nji të reje të zgjedhun me gisht.

- Nanë peshku në det e fulterja në zjarm, – ia ktheva unë si me të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qeshun.

- Tash besa mor bir po thuej i kam në secilën në këto të dy duer edhe peshkun edhe fulteren. Bile edhe drutë e ndezjes së zjarmit e s'më mbetë tjetër veç me pritë kohën e përshtatshme për ndezjen e tij.

E marte, 15 janar

Zgjimi i sotëm më ndau nga andrrat pothuej të ngjashme me mendimet e ditës. Nana mbas përshëndetjes "nadja e mirë!" më porositi me u veshë sa ma trashë.

- Rrallë, – tha, – i ka dimri furfullacat si ky i sotmi. Rreket me ra borë por e pengon veç murlani. Simbas atij shoferi ti ke me shkue me veturë. Në Tiranë a din gja a ban ftohtë si në Shkodër? Kam ndigjue nji ditë në radio të Ndocit se në Tiranë bân ma pak ftohtë. Për veshje mos u ban merak, sa të shkosh kanë me të pritë me teshat ma të mira. Si djalë mbretit ke me u dukë me ato tesha. Kur t'i veshish nisu tek fotografisti e ma ço nji fotografi me ato tesha. Tash po e ve në nji kornizë e të shoh sa herë të due unë e gjithkush të hyjnë këtu.

Dola në oborr me provue ftohtësinë e motit. Murlani dukej sikur dilte nga nji gojë akulli. Ky, thashë me vedi, nuk i vlerëson rrobat si syni. Mposhtë rrobat e holla e mposhtet nga rrobat e trasha. "Unë rrobat e trasha sa me u mbrojtë prej teje, i thashë të ftohtit, kam, por edhe sikur të mos i kisha, kam rininë e bollshme në trup e në shpirt që s'pyet hiç për ty, prandej këtij udhëtimi, ma të randsishmit të jetës time, ti s'mund t'm'i bahesh pengesë mësa nji guralec në udhë." Deri tash jeta ime ka qenë pa fillim. Kjo ditë asht caku i fillimit të saj. Tash e ma andej nuk do të kemë ma nevojë me iu vu pikëpyetje mësimeve të diletantave. Unë kam me qenë nxanësi i profesorave ma të kualifikuem të muzikës në Shqipëri.

- A mund ta shtysh për një ditë tjetër së paku më të butë? – më pyeti nana.

- E për çka ta shtyj kur më çojnë deri në oborr të shkollës me veturë?

- Mirë pra, a vi e rri me ty derisa të shoh se u nise?

- Jam vonë nanë e më duhet me shkue shpejt, si këtu si atje, me u nda se me u nda.

- Shko pra, paç bekimin e Zotit. E më përqafoi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Shkova në shpinë e kulturës me përshëndetë Prenkë Jakovën e nuk e gjeta aty. Radio Shkodra nuk ma çoi rrugën bosh. Ndërsa po përshëndeteshim në ndamje, Sadetini më tha:

- Sot e tutje unë jam në pritje të fjalëve sa më të mira për përparimin tand në muzikë. Përsa i përket sjelljes tande kam besim të plotë se do ta kesh kaq të padiskutueshme siç e ke pasë deri tash. Përparimi yt ka me na i shtye larg e ma larg caqet e parashikimeve tona. Veç ke me i pasë shumë kujdes problemet e reja të shoqnisë së re.

Meqë në mbramjen e kalueme nuk e gjeta Mhill Delinë, të verbtit tjetër të lagjes tonë, me u përshëndetë me të, shkova tek kandi i qëndrimit të tij të zakonshëm ku u lyp lëmoshë kalimtarëve. Motoja therëse si një vetplagosje: "Falni qorrit pa sy" më tregoi se ishte pikërisht në atë kand. Duke i ndigjue ato fjalë si nga zâni ma i vrazhdë i mjerimit, mendova: "Sa e tmerrshme asht përsëritja e panumërt e kësaj fjalie që çdo përsëritje e secilës e ban ma pak therëse dhimbjen e shqiptimit të saj, derisa bahet aq e zakonshme sa ta shqiptosh edhe në mënyrë të pavetëdijshme, sikur të ishin fjalët e nji roboti që ia nxjerr shtypja e butonit." Eh medet, mendova e tashmja e këtij kangtari të verbët po mbetet gjithnji e pandryshueshme. Të ishte se ky shtet ka nji pikël mirësi do të merrej me gjithë të verbtit si me mue. Kjo më tregon shembullin e nji rastësie e jo mirësie. Ky fatkeq pak ditë ma parë më tha:

- Unë edhe sikur t'i kem teshat e reja nuk m'i lejon opinioni i dhansave të lëmoshës me i veshë. Nji veshje që nuk shkon me ankimet e mia do të më lente duer bosh, dhe jo vetëm kaq, shumë kalimtarëve ajo veshje do t'u jepte shkas me më thanë: "Tash na jep ti ne". Edhe pse në shtëpi nuk ka kush me ma përgatitë gjellën këto përshtypje ma presin mundësinë e hymjes në gjelltore me hangër.

- Je bâ me ta pasë lakminë – më tha një burrë kur më pau tue hangër bukë e kos te hallvaxhia.

- A mund të bien njeriu edhe ma poshtë? – e pyeta atë kopuk.

- Po – m'u përgjigj, – mund të bien edhe këtu tek unë, që nuk kam me çka me jua ble kosin as fëmijve. Këto fjalët e tija ma prenë rrugën njiherë e përgjithmonë me hangër jashtë shpie.

- Edhe këtë ditë të ftohtë paske dalë? – e pyeta si me çudi.

- Ta merr mendja – m'u përgjigj Mhilli. Nevojtarin e ngujon vetëm vdekja.

- Ti sot po shkon në Tiranë, po?

- Udha e mbarë! – më uroi si të donte të më hiqte qafe sa ma parë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Me ta marrë vesh ndërrimin e drejtimit të jetës sime, Mhilli mjerisht nisi me më shfaqë nji zili të teprueme, si ata që jo pse e urrejnë hapjen e perspektivës së tjetrit, por ajo perspektivë u shton therjen e dhimbjes së mjerimit të tyne.

- Unë komunistave, – tha, – ua urrej të mirën, si të keqen. Çdo gja të tynen e urrej si komunizmin. Këta nuk ta bajnë kurrë të mirën po s'ua bâne të mirën përpara. Sa për mue, ua rrittë dreqi nderën, për punë të tua e din ti vetë. S'ka thanë kot i moçmi: "Gjithkush bân kryq në ballë të vet".

- Më fal o Zot, që e përmenda kryqin tue folë për ta.

- E mira more Mhill, – ia ktheva unë, – nuk pyet kurrë, kush më bani. Mbas përshëndetjes me të mendova: Zemrës së ngushtueme prej mjerimit i falet zemërngushtësija. Të ftohtit gjithnji e ma kërcënues më bâni t'i shpejtoj hapat për në të ashtuquajtunit: Azili i Pleqve, ku më duhej me u përshëndetë me miqtë e mi të verbët. Të gjithë dolën me më përcjellë e me më përshëndetë tek dera e oborrit të Azilit. Nuk lanë urim të mirë pa e gjetë e pa ma thanë. Në krye të rrugicës së atij strehimi të mjeruemësh, përpara meje u ndalue nji veturë.

- Më vjen keq as sot, as kushedi deri kur s'kam me pasë rast me shkue në Tiranë më tha Islami. Ku nuk të kërkova me të kallxue përveç në shpinë tande, mos me ta bâ nanën merak.

- Sa mirë paske mendue.

- Lene për nji ditë tjetër, sot asht shumë ftohtë.

- Jo i dashtun, – ia ktheva, – ai që ka thanë "mos e len punën e sotme për nesër", e ka mendue edhe të ftohtin. Fateve të mira duhet me i shkue vrap mbrapa kur të thërrasin, përndryshe mund t'i pendohet thirrjes së tyne e ndërron mendim.

Në nji ditë si kjo pasagjerët e halleve të mëdhaja janë ma të favorizuem, mbasi ngrica ma e egër u duket halli ma i vogël në krahasim me çfarë e detyron të udhëtojë. Edhe në kjofshin të xanuna kabinat, nji vend në karroceri ma gjejnë, strukem, diçka bâj, vetëm me hypë në makinë.

- Mirë u takofshim, – më përshëndeti shoferi. Gjatë rrugës deri në krye të Pazarit, katër makinave ua nxora dorën e asnjana nuk m'u ndalue. E pesë, e gjashtë, e shtatë e ma shumë kaluen ma rallë ose më bani halli të më duken shumë ma rallë. M'u bâ sikur dita me nji hop po kcen tek nata. E pyeta nji kalimtar për orën e m'u përgjigj:

- Unë jam pa sahat more djalë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Nji tjetër ma ktheu:

- Vallahi un e kam “allaturka”. A nuk din me ma përkthye në oren e zakonshme të kohës tonë?! Jo vallahi un jam mësue me këtë sahat e eci me te si baba që ma ka lanë kujtim. A e mban allaturka për me tu kujtue ma shpesh baba e pyeta ndërsa po ecte edhe ai me mue në drejtimin tim. Si me të thanë mu përgjegj djali a burri zani i të cilit e tregonte rreth të tridhetave. Ke ende shumë njerëz që i kryejnë punët e tyne me sahat allaturka. As kurr gja në këtë botë nuk çbahet ma vështirë se zakoni. Ashtu asht ia ktheva , por pa ia nisë me e çba nuk ka si çbahet. Ashtu veç do të jetë më tha rryeshëm si me dashtë me më heqë qafe.. Sa vjeç je e pyeta si të doja me i thanë me atë pyetje qënke tepër i rij me ndej i ngulun në kohë aq të vjetra. A mos ke dalë me rregjistrue me pyeti ai me të njajtën dozë ironije. E shpejtoi hapat si të dontë me më ikë sa ma parë e sa ma largprej meje. Ku rrinë nji zakon thashë me vehte rrinë edhe vllaznit e farë e fisi i atij zakoni. Ndikimet e robnisë 500 vjeçare kanë me na ngadalsue të ecunit drejtë qytetnimit si shtresa e trashë e borës të ecunit e udhtarit. Ndikimi i së keqes po i ngjitka atij filizi që e kujdesë shpejtsia ma e çuditshme me e shëndrrue në trung me rrajë të thella e me shtat të naltë e të fortë sa me u qëndrue shekujve të pa numërt.. Jo të pa numërt m’ia bani qortimin vehtja eme vehtes. Komunizmi nderhyni serish pesimizmi, asht kujdestari ma i zellshëm i trungut të rregresit pes shekullor.Kushtet tona të sotme i zilisin kushtet e asajë robnije. Gjatë pes vjetve të para të ksajë tiranije, komunistat shqiptar vranë bashkatdhetar ma shum se na vrau turku gjatë pes shekujve të atij pushtimi. Trungu i traditave të kqija ka trashsinë e gjatsisë e të gjansisë e vendit ku asht mbjedhë., ky dhoj trungu goditjet në të i ban qesharake, vetëm zjarri mundet me e zhdukë. Ataturku ia ktheu Turqisë fëtyrën drejtë qytetnimit modern e ajo nisi me ngulmue në kapjen e përpjetave të qytetnimit e ne Enver Hoxha na shtoi barren e të kqijave të robnisë së ma parshme e po na grahë turrshëm drejtë tatpjetave gjithnji e ma të pjerrta të rregresit. Thue se don me provue sa të tmershme mundet me e ba robninë, e a mundet me ua kalue të gjith tiranve para ardhës, bashkohor e çdo diktatori pas ardhës. E sa ma poshtë të na zbresë me ketë grahje kaq të dhunshme aq ma të vështirë do ta kemi ngjitjen në vendin ku na ka fillue këtë grahje e aq ma të vështirë do ta kemi ngjitjen e së përpjetes që do të na ishte dashtë me vazhdue përtej ku na ndërpreu ardhja e komunizmit, thelluesja e tmershme e distancës tonë me qytetnimin. Ndaj edhe atherë kur shpresës tonë ti dalë fjala

BIBLIOTEKA DIGJITALE "MARIN BARLETI"

për ngordhjen e komunizmit ndërsa qytetnimi do ta shtoje shpejtsinë e vrapimit drejtë majave ma të nalta të përparimit, ne do të çapisim drejtë atyne majeve që përparimi do tu a rrisë gjithnji e ma shum lartsinë. Ah sa i mbrapshtë je more pesimizëm i tha optimizmi, vullneti kapë çdo maje nadhnjimi.

Rrâjët ma të qëndrueshme në këtë botë mendova unë janë rrâjët e zakoneve. Tash në nji tirani tjetër ma të rafinueme po u mbjell përbri këtyre rrâjve të pashkulshme, ato parime, rrâjët të së cilave do të ngulen shumë e shumë ma thellë. Halli i udhëtimit m'i flaki menjiherë tej mendimet politike. Ndonëse dora ime u bâni shêj shumë makinave, ato kaluen si të mos ua kisha nxjerrë dorën e sikur të mos isha unë fare aty. Nisa të dyshoj se mos makinën e udhëtimit tim ma kishte bllokue fati. Shoferët kah më shohin kështu, më mendojnë pa asnji lek. Kambë - kambë arrita tek ura e Bahçallekut, ku policia u bânte makinave ndalim të detyrueshëm.

- Të lutem shumë shoku polic, – i thashë njenit, – ma gjej nji makinë për në Tiranë. Kam nevojë të domosdoshme me arritë sonte në Liceun Artistik.

- E çfarë është ky Liceu Artistik, – më pyeti polici.

- Shkollë muzike.

Ai ndaloi makinën e radhës e mbas ndrrimit të pak fjalëve me kontrollorin e postbllokut, shoferi vazhdoi rrugën.

- Ndigjo more çun, – më tha kur u kthye, – në kabinë nuk kishte vend, të hipësh në karroceri ngordh të ftohtit rrugës, e po të vdesësh ti, kam edhe unë përgjegjësi.

- Jo shoku polic nuk vdes të ftohtit, jam i ri e i fortë. Strukem në nji skutë të karrocerisë ku më merr era ma pak. Jam i veshun aq trashë sa me fjetë në mes të murlanit e ndjej vedin si në shtrat në shpi, ti veç makinë më gjej.

- Kur të ndaloj makinën tjetër po të thërras e fol vetë me shoferin. E falënderova si të ma kishte gjetë makinën.

Frika e pakujdesisë ose harresës së policit më shtrëngoi të shkoj me të sapo ndaloi makinën e rradhës në postbllok. Meqë gjithë vendet e kabinës ishin të xana, iu luta thekshëm të më lejonte me hipë në karroceri. Shoferi që u mendue pak më tha:

- Hip e zen vend në krye të karrocerisë, nëse ta mundë të ftohtin ke tendën e mund të mbështillesh me të veç kujdes pjesën e saj të ndotun, e ke në fund të tendës e mundesh me e gjetë me të prekun të lehtë. Të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mjafton pjesa e pandyeme me voj me ia sjellë të mbështjellunën sa herë të duesh rreth vetes. Vetëm këtë mundësi kam për ty.

E falënderova e u ngjita shpejt e shpejt si të frigohesha mos po i ndërron mendja. Makina ishte e ngarkue me dengje aq ngjeshtas sa dukej sikur të gjithë po shtynin njani-tjetrin me e hjedhë në tokë. Unë xuna vend në mes të pjesës së mbrapme të kabinës e të dengjeve. Para nisjes ai skutuliq m'u duk mbrojtja ma e mjaftueshme. Me të ndrrue marrshat e shtimit të shpejtësisë, m'u duk sikur shkelja e pedalit të gazit shkeli edhe gazin e presionit të të ftohtit kundër meje. Trashësinë e rrobave të mia të mendueme deri atëherë të padepërtueshme as nga era dimnore e Siberisë, u duk sikur të ishte tërheqë me ma lanë lëkurën e trupit në mëshirën e atij të ftohti. Atëherë s'më mbet tjetër veç me iu drejtue tendës për ndihmë. E kërkova me zellin e gjetjes së nji mjeti shpëtimi derisa rashë me dorë në të. Megjithëse dora më ndeshi në pjesën e ndotun me voj makine, dridhjet ma prune njaq ngusht sa harrova gjithçka përveç mbështjelljes me të. Mbështjellja me të, sikur të gjitha hallet tjera, m'i la jashtë asaj mbështjellje. Pak çaste m'u deshën për mos me ia pasë lakmi kujt për të nxehtë. Ai të nxehtë më krijoi rehatinë e të menduemit:

- Tash kemi mbrritë në Beltojë, tash në Bushat e kështu me radhë.

Imagjinata ime e kalimit të katundit mbas katundit më shtoi gëzimin e afrimit drejt lumtunisë time, që quhej edhe Lice Artistik. Papritmas më erdhi nji mendim i ngarkuem me kujtimet e fminisë time. Nana, tue mos pasë mundësi me gjetë tjetër mënyrë jetese gjatë kërkimit të lëmoshës, më merrte me vetdi si me dashtë me iu paraqit fshatarëve nëpërmjet meje, portretin e mjerimit, që e shtrëngonte me dalë me shkop e me strajcë nëpër fshatna. Tash unë po i kaloja katundet e lëmoshës të fëminisë time. Si padashjen time kujtesa dukej e vendosun me m'i përsëritë disa nga kujtimet ma të paharrueshme të fminisë time. Ishte koha, filloi të më tregonte me nji ngulmim të pashmangshëm, kur në rrugët e Shkodrës muzgu shtrinte vetminë e mbasmesnatës. Makina të rralla kalonin me shpejtësi ndjekjeje ose ikjeje, ndonji kalimtar hallesh të mdhaja ecte, si me dashtë me iu ikë sa ma parë rrugëve e rrugicave të qytetit. Ndoshta unë isha i vetmi fëmijë i Shkodrës jashtë shpie e jo vetëm jasht shpie, por në mes të nji qyteti, ndërtesat e të cilit megjithëse të heshtuna mundeshin me e dallue nga shkretina. Tri pijetore më kishin mbetë ala pa hy me e lypë si çdo natë, lëmoshën e mbrame të ditës. Ndërsa po i afrohesha pijetores të Xhorxh Banushit, që përzemërsia e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pritjes së klientave ia mbante gjithmonë të mbushun pijetoren, e diku aty rreth Kafes së Madhe, nji breshni e shkurtë automatiku dikujt ia ndërroi jetën. Krisma vdekjepruese u pasue nga tingujt e kumbonëve të mëdha, që nga pesë kumbonaret e qytetit, tue përsëritë ritin e zakonshëm e të përhershëm në të njajtën kohë mbramje, duket sikur po i naltojnë Zotit nji lutje tingujsh e shpirtin e porsashkëputun nga trupi i shndërruem në kufomë.

- Kush e pat këthough fat? – e pyeti nji klient tjetrin që hyni turrshëm prej jashtë.

- Kapidan Ndreca, – u përgjigj i porsaardhuni në pijetore.

- Me çka duket, po i farojnë shqiptarët njani-tjetrin pa qenë nevojë me i lodhë të huajt me këtë punë, – foli nji burrë në tavolinën nga e cila unë po mbaja dorën e shtrime për lëmoshë. Sa s'ke hangër ndonji plumb kot, merri këto pare e ik vrap në shpi, – më urdhnoi burri tue ma njomë dorën.

Dola nga pijetorja e ia hina rrugës së Gjuhadolit, ndoshta pa njeri të gjallë në të. Dy krisma të ardhuna nga periferia e qytetit e përshkuan heshtjen e shtrime kushedi në çfarë largësie, e mue ma çuen peshë frikën terrorizuese e si të mos më mjaftonte kaq, nji zâ që në atë çast m'u duk zâni i vetë tmerrit ma të papërballueshëm, më bâni me lëshue nji britëm aq të thekshme frike sa me m'u dukë se edhe shpirti po m'i ikë trupit nga frika e asaj brime.

Dy vetë, si të dilnin nga dheu ose të binin nga qielli, m'u gjetën pranë në atë çast aq të vështirë e njani prej tyne më tha:

- Mos ke frikë mor çun i vogël, qen âsht qen. Asht! – ia bâni e më mori dorën tjetër si shoku i tij.

Ata ndrruen pak fjalë në gjuhën e tyne, që mue më shkaktoj tmerrin e barabartë me atë të para do çasteve. E pata të lehtë me e kuptue atë gjuhë meqë i kisha ndigjue edhe ma parë arixhijt tue e folë. Shkaku i tmerrit të atij komunikimi të shoqnuesave të mi të rastit, ishin fjalët e përhapuna ato ditë, se disa arixhij grabisin fëmijë e i hanë si njerzit e egjer, njerzit e butë, e disa të tjerë i marrin fmijët e ikun me ta në vendet e hueja e atje i detyrojnë me lypë lëmoshë për ta. Unë mendova në atë çast, i plotësoj të dy këto kushte. Ata komunikuan sërish e njani prej tyne më tha:

- Shpejtoi kambët mos të na mbrrijnë gjermanët, ata na vrasin bâ me na pa rrugëve. Ku e ke shtëpinë, të çojmë ne në shpi. Në qoftëse gjermanët na e ndërpresin rrugën për në shpinë tande, flej sonte tek ne

BIBLIOTEKA DIGITALE "MANU BARLETI" SHKODËR

e të çojmë nesër në mëngjes në shpi.

- Jo, – thirra unë, – më lëshoni dorën, shkoj vetë në shpi.

Të dy m'i shtrënguan duert ma shumë.

- Mos na ki frikë, jemi njerz të mirë ne.

- Ma lëshoni dorën! – thirra si i përfshimë nga i gjithë paniku.

- Jemi njerz të mirë, – përsëriti tjetri.

E filluan me më tërheqë tue shpejtue hapat. Unë fillova me qa në kupë të kresë. Megjithëkëte nuk ma lëshuen e nuk ma lëshuen dorën. Foli diçka njani me tjetrin e u përpoq me më ngarkue në shpinën e tij. Unë shtova vajin me zâ gjithnji e ma të thekshëm e sa kaq u ndigjuen dy krisma revolveri shumë pranë nesh.

Ishim përballë rregicës të Gurazezve kur më lëshuan e ia shkelën me vrap nëpër atë rrugicë. Shpëtimtari im më arriti e gjuejti edhe dy herë në drejtim të tyne.

- Hë ju, nanën! – i shau me gjithë forcën e zânit. Deshtën me të grabitë të poshtënit, – m'u kthye mue. – Eja të çoj unë në shtëpi, jam Filip Ashiku. Sa të jesh me mue s'ka burrë nane me të prekë me dorë. Mos rri ma jashtë kaq vonë, në këtë kohë të frikshme ne të mëdhejtë dalim të armatosun. Tash as ditën nuk âsht mirë me dalë. Ai që ka thanë "dita i ka sytë çilun" ka thanë për në kohë paqeje, lufta edhe ditës ia mbyllë sytë si natës. Mos i beso vetdit me dalë në asnji orë të ditës derisa të kalojnë kjo rrëmujë, se ma natën jo e jo. Komunistat gjuejnë tash e parë aty këtu e plumbat e tyne mundesh me i hangër edhe ti. Ata për me bâ të veten nuk pyesin kush âsht rreth e rrotull atij që duen me vra. Komunistat vrasin vetëm anmikun – mendova unë, e këtë mendim, natyrisht, nuk munda me ia shfaqë Filipit.

- Ku je more bir deri tash? – më pyeti nana kur hyna në shtëpi. – Po mos të vijshe edhe pak, rrezik me më luejtë mendja e kresë. Tash dy sahat s'kam bâ tjetër veç tuj ju lutë Zotit me të ruejtë e faleminders prej Tij, që të pruni shëndosh. Në verë, 7 e mbramjes e në dimën, 4 sahati mos me të gjetë ma jashtë more bir! Edhe pse nuk kemi tjetër mundësi fitimi, duhet me hangër ma pak e me u ruejtë ma shumë. Në kafe mos hin me lypë të pastë nana e sidomos në Kafe të Madhe. Aty hijnë me pi njerz me randësi në qeveri që komunistat nuk i ndërrojnë për mish dashi. Ata i gjuejnë e t'i prite Zot, mundesh me ndodhë aty, ha bukë të pastë nana e flej.

- Ha nesër nade nanë, sonte nuk po më hahet.

- Mirë, – tha nana mbas nji përpjekje të kotë me më bâ me ia tregue

BIBLIOTEKA UBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shkakun e mërzisë.

Në të shtrueme e pyeta vazhdimisht vetdin: Mos ndoshta orvatja me më grabitë mue u bâ shkak damtimi i ndonjanit prej grabitsave. Filipi do të ketë shti përpjetë, e ngushëllova vedin, as ai s'ka pasë zemër me gjuejtë në të. Aty, i thashë vetes, kot gjuajti në drejtim të tyne, krisma e pushkës nuk e tregon drejtimin. Herë dyshimi, e herë ngushëllimi më përcollën në krahët e nji gjumi të thellë. Për fat gjumi më doli në kohë të përshtatshme për me e gjetë Filipin tek kafeneja ku pinte zakonisht kafen e mëngjesit. Sapo e përshëndeta e pyeta:

- Filip, të lutem më kallzo a ke gjuejtë mbramë në ta?
- A me këtë kasavet ke fjetë për ata hora?
- Filip të lutem më kallzo!
- Përpjetë kam gjuejtë, përpjetë, veç sa me i trembë me të lanë ty të lirë.

U qetësova, mbasi u besova beve të shpëtimtarit tim. Ah sikur gdhendja e këtyne kujtimeve të mund të fshihej, si shkumësi nga tabela e zezë. Si pa dashje bana krahasimin e dy gzimeve kaq të kundërt: gzimin e mbushjes së trastës së atëhershme, e të thesit të atëhershëm që sa ma i randë bahej, aq ma shumë peshonte gzimi jonë, me gzimin e tashëm që sa ma shumë i afrohem shkollës, aq ma shumë më zgjanohet gzimi. E kjo kënaqësi e tashme, të atëhershmen e quen mjerim. Ndërkaq faqja e jashtme e tendës dhe era e të ftohtit e saj po luenin me indiferentizmin e njani-tjetrit. Kujtimeve sikur s'po u pëlqente me më lanë pa i mendue. Sa të largëta janë kënaqësitë e fitimit të lëmoshave me ato të fitimit të privilegjeve të fatit! Gjatë fminisë time edhe fitimet e lëmoshave i kam quejtë privilegje fati sepse atëherë as nuk e njihja këtë fat të sotëm. Ky fati i tashëm më thotë: Ato kujtime do t'i shërbejnë frymëzimit të nevojshëm për hartimin e jetëshkrimit tim. Kujtimet e tilla a duhen konsiderue shëmtim i jetëshkrimit? Përse të merrem me to kur rinia ime ka me qenë pema e nji prandvere bujare? Kompozitorëve të mëdhej nuk do t'iu di si deri tash vetëm emnat, por unë me këto duer, me këta gishta e me këtë shpirt do t'i interpretojë disa pjesë nga krijimtaria e tyne gjeniale. Ndoshta edhe unë vetë do të arrij me kompozue ndoshta edhe vepra me vlerë. Tash edhe fizikisht jam ma afër Liceut Artistik. Bile edhe ma afër. Për me e shmangë padurimin e përshkimit të ngadaltë të rrugës, nisa me recitue vargjet e mësueme përmendsh, vargjet e poezive sa ma të gjata, për me mujtë me e kalue kohën në harrimin e kredhjes në vargje. Kur zgjatja e recitimit të vargjeve të kësaj kange të Lahutës së

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Malcisë do të më ketë bâ me arritë filan katund. I dhurova me gjithë zemër lexuesit, që me i dhanë mundësinë me i mësue përmendsh. M'u kujtua se në Liceun Artistik nuk duhej përmend Lahuta e Malcisë. Në çast ndjeva shpërthimin e kryengritjes ma të ligjshme të së drejtës. Dalëngadalë kjo kryengritje u fashit si gjitha kryengritjet, që s'mund ta kapërcejnë heshtjen. Këte fashitje e ndihmoi edhe ngrohtësia e bashkëpunimit të ndërsjellët të trupit tim me të. Ajo ngrohtësi dalëngadalë më krodhi në nji gjumë ndër ma të kandshmit, që kush e di sa do të zgjatte po të mos ta trembte zâni i fortë i shoferit e trokitja e fortë në kabinë ku trupi im kishte mbështetë pjesën e jashtme të tendës shpëtimtare.

- Urdhno! – u përgjigja me tonin e gëzimit të arritjes në shkollë.

- Çou more shejtan se na shtine frigën, zbrit shpejt në tokë.

- A mbrritëm në Tiranë? – pyeta duke zhdërvjellue tendën me shpejtësinë e rritjes së gëzimit.

- Çfarë Tirane more, jemi tek ura e Lezhës. Unë shkoj në Shëngjin. A në Tiranë do të shkosh ti? A ma ke thanë e ka harrue apo s'ma ke thanë fare.

- Si s'kam pasë me ta thanë, kur vetëm atje e kam mendjen.

- Bububu si qenke bâ voj me kanaçe me të këndue qyqet. A harrove çka të porosita para në karroceri?

- S'ka gja, - u mundova me e justifikue harresën, – këto tesha për deri në shkollë i kam.

- E atje të presin me tesha të tjera në dorë ë?

- Fundja e fundit, – ia prita, – ka me u gjetë nji mënyrë me i pastrue, vetëm mjekrra e qoses thonë nuk rregullohet.

Shoferi ma la mbarë si ata që ia pritojnë zgjatjes së muhabetit.

Zhdërvillimi i tendës sikur më kaloi në nji kllef akulli. Dhambët m'u vunë në garë cila palë i troket ma shpejt tjetrës.

- Sa kam me të dhanë – e pyeta shoferin përmes atyre dridhjeve që dukeshin sikur s'do të ndaleshin kurrë ma.

- Shko more në punën tande, – ma ktheu ai, – çka me më dhanë. Pata me të dhanë unë ty, po më ke gjetë filuzë.

E falënderova, e përshëndeta e mora rrugën drejt Lezhës. Me të mbërritë mbi urën, pak larg vendit ku zbrita, erdhi makina e parë në atë drejtim. I nxora dorën e u ndal bash përpara meje.

- Ku don me shkue? – më pyeti nji zâ pa e hapë as derën e makinës.

- Due me shkue në Tiranë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

Hapi derën e kabinës e thirri habitshëm duke zbritë:

- Bubu si qenke bâ, si mund të të marr unë kështu!? Ti po ma ban kabinën si rrobat e tua. Ku u ndote në këtë mënyrë?

- Në nji makinë që më solli deri këtu. Hajde se me pantallonat disi i bâhet po kësaj xhakete nuk i del dermani. Kabina asht e ngrohtë, a mund të rrish pa xhaketë?

- Po, po, mund të rri pa e ndjerë fare nevojën e xhaketës.

- Hiqi çfarë ke ndër xhepa dhe ma jep mue.

Friga se mos po më len në tokë më la pa e pyet a asht larg Liceu Artistik nga vendi nga ku do të më zbriste. Hoqa xhaketën e ia dhashë në dorë. Mesa munda me kuptue xhaketa fluturoj mbi faqen e Drinit për me e marrë rrjedha e tij me vete. Atëherë m'u kujtue se në xhepin e mbrendshëm të xhaketës së flakun në Dri kishin mbetur dyqind lekët e udhëtimit që nanës ia dha dikush borxh me i la ngadalë gjatë ditëve të ardhshme. Kjo e vërtetë pas hedhjes së xhaketës, mendova unë, shoferit mund t'i tingëllojë gënjeshtër për me e justifikue mospagesën e atij udhëtimi.

- Përse nuk hyn në kabinë more, apo të bën me ngurrue keqardhja për xhaketën?

- Para së gjithash, – iu përgjigja unë, – më duhet me t'u tregue i sinqertë, nuk kam pare.

- Atëherë pse ma nxorre dorën, – më pyeti duke më ra në shenjë përkëdheljeje? A deshte me u tallë me mue? Lene punën e pareve hyp e mos na vono ma këtu. Paret tash m'i jep nji herë tjetër kur të kesh. Ju shkodranët vetë thoni: "Borxhi i vonë, gëzon të zonë".

Unë zuna vend në kabinë, mbylli derën dhe u nisëm.

- Tek kush shkon në Tiranë, ke ndonjë njeri tandin atje?

- Jo shkoj në Liceun Artistik.

- A nuk të kanë dhanë tjera rroba?

- Shkoj për herë të parë.

- Për herë të parë në gjysë të janarit?

- Ma kanë nxjerrë bursën me vonesë.

- Aha! – përfundoi ai dhe nisi me fishkëllye nji kange të Shqipnisë së Mesme.

- More a mund të më falësh me të bâ nji pyetje?

- Patjetër, – u përgjigja unë.

- Mos je ti ai që para pak viteve këndonte kangën e të verbtit nëpër Shkodër.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Unë jam.

- Vetëm nji herë të kam ndigjue, e më kanë mbetë të ngulituna në kujtesë disa vargje të asaj kange. A e ke gjithnjë zânin e bukur si atëherë?

- Besoj po, – ia ktheva.

- E pra ti atëherë me atë zâ mblidhje përrreth vetdit ma shumë se artistat në shfaqjet e tyne. Mbas asaj here shpesh kam ardhë në Shkodër e nuk të kam pa ma tue këndue. Më fal ty ndoshta nuk të pëlqen ma me të folë për atë kohë.

Unë heshta në shenjë pohimi. Mendimet m'u kthyen në atë kohë për të cilën nuk do të dëshiroja me folë as me mendue ma. Kujtimet më kthyen në qoshe të rrugëve së Shkodrës me duert të shtrime drejt grumbullit të spektatorëve spontanë, që të nxitun nga zâni im më hidhnin lëmoshë, ma shumë se çdo lypsarit tjetër. Ndonjiherë fshatarët në mungesë të pareve hidhnin në trasen time të hapun ndonji copë bukë, së cilës un e nana i gzoheshim si nji dhurate të jashtzakonshme, mbasi kjo dhojë ndihme na ndihmonte me sfidue trisken e bukës ,në saje të së cilës i pa punsuemi mundej me sigurue vetem 250 gram bukë në 24 orë. Vorfnia nuk na lejonte as atherë si sot, që vazhdon ende trysnia e triskave të bukës me e shoqnue at racion zije me ushqimet e nevojave të urisë. Shum banor të qytetit si ne mundohen me zbutë ketë krizë kaq të shëmtueme me të ashtuquejtunen bukë të gatueme me brum kelkazash, ose kikiriku të përzijeme me brumin e pakët të ndonji filxhani miell. Në fillim kjo bukë e nevojës ma ekstreeme i shtini në nji luftë të rrebt shijen e urinë, por siç dihet nji luftë të tillë e fiton uria. Kështu zbrastsina e stomakut detyrohet me e pranue mbushjen e refuzueme gjithnji e ma pak prej shijes së shterngueme me iu nenshtrue kushteve të pamarrshme ma parë me mend.. ndoshta duke dashtë me eksperimentue rezultatin e keshillës ma të urrejtshme" në don me e skllavrue si të duesh nji popull mungoji buken e shtoji dajakun", komunistat tonë e mbyllën miellin e dërguem nga UNRRA në ndihmë të popullit shqiptar e nxori jashta ligjit tregtimin i atij mielli të pakët që mund të hiqte në nji anë fshatari shqiptar i detyruem me e shpërblye hartimin e reformës agrare me taksat ma të papërballueshme, reformë që ma shum se agrare asht reformë rrajsore e xevendsimit të virtyteve ma njerzore me veset ma anti njerzore. Mbasi uria, aq sa asht e zoja me transformue trupin po at zotsi ka me i shëndrrue karakteret jo fort të qëndrueshme në krejt të pa qëndrueshme.. Prandej për fat të keq, marrshimi i kësajë reforme drejtë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

cakut të para caktuem, po i tejkalon dukshëm parashikimet e sajuesave të sajë. E thelbi i kësajë strategjije fitorje të Enver Hoxhës asht turtura popullore e quejtun URI Zemrimit të shijes për xevendsimin e miellit të Unres me miell misri uria si kur i tha: mos ta dëgjoj zanin deri sa të vij edhe koha jote. Racioni aq i vogël i asajë buke veç ma ka ngacmue e ma ka shtue oreksin. E kjo buka e misrit si kur me mbushë diçka ma shum hesap. Nana për me më ba me e pranue edhe racionin e sajë të bukës shpesh herë shtirej se kishte gjetë rast me u ngopë në nji shtëpi a në nji tjetër ku gjoja kishte pasë punue e për hirë të urisë time edhe betohej se kishte hangër. Nji ditë kur po e prisja të kthehej prej katundit ku ilaka e të njohun na ndihmonin me mbijetue, dikush hapi kajnacen e deriçkes së oborrit të sajueme me listela e më trokiti në derën e shtëpisë duke e shoqnue at trokitje: këtu rin Drande Vata? Po iu përgjegja e dola me komunikue me të Un jam nji i degës së brëndshme foli ai pa ma dhanë dorën. Nëna jote ësht Drendja? Si urdhnon, nana ime. E ke në degën e brëndshme, sepse ka shkelë ligjin e ndalimit të kontrabandës. Esht zënë nga forcat tona përveç se me gjysëm thesi misër edhe me dy kile miell misri., prandej he për he mos e prit E me ke të rrij un ketu e pyeta duke qa me lot breshën. Pyet të tëmë, jo mua, ajo esht fajtore ndaj ligjit, kur të lajë fajin le të vijë në shtepi. E sa kohë i duhët me e la at faj?! Këtë e di hetuesia e ndoshta gjygji. Gjygji për dy kile miell?!Ore çun, dënohet xhesti ma shum se sasia. Vetëm rreaksionarët guxojn ta shklasin ligjin këtë ta thashë që ta mësosh tani e mos të bësh si jotëmë e ta këshillosh edhe ti të mos e persërisë. Gjatë mbramjeve e shpesh deri natën vonë, këndoja tash në nji pijetore e mandej në nji tjetër tue u mundue me kënaqë preferencat e ndryshme të klientave. Shumica më shpërblenin me pare e dikush-dikush më dëbonte si prishës qetësie i bisedave të tavolinës. Përshtypjen ma mbresëlanëse për të mirë, e cila pak kohë më vonë m'u shndërrua në nji kujtim të hidhun, ma bâni ky gjest i nji klienti në hotel "Posta". Burri u ngrit nga tavolina ku po pinte, erdhi tek unë e më tha:

- Hiqe këtë shkatarraq xhupi e vesh këte të riun, se simbas parimit tonë komunist, kush ka dy gjana të nevojshme duhet t'ia japë njanën atij që s'e ka hiç.

Unë e falënderova e vesha atë xhup që ma shndërroi dimrin në verë. Mbas rreth dy muejve të këtij gjest, mora vesh se kapitenin, dhurues i atij xhupi, ishte dënue me pushkatim si njeri antiparti.

- Mue si zot i kësaj shpie, – foli shoferi, – më takonte kanga të parit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Në mungesë të zânit e fërshëlleva. Simbas kanunit e ka radhën miku, kuptohet nëse të pëlqen me këndue. Po të duesh me ma bâ këtë nderë, e po ta dish, do të dëshiroja me të ndigjue nji nga kangët e Shqipnisë së Mesme. Nga e ka ditë Zoti hallin edhe ne që nuk na dhanë zâ kangtarit. Na ka falë aq zâ sa me ia bâ qefin vedit. Kur t'na shkrepet këndojmë pa ia pasë nevojën kujt. Po ta mvarnim kënaqësinë në koncertin që na japin kangëtarët, do të kënaqeshim shumë ma rrallë se tash që e kemi këtë zâ kështu siç e kemi. Si thue do të na këndosh?

- Po si jo.

E këndova nji kangë të Shqipnisë së Mesme. Duertrokitjet e gjata të shoferit më frikësuen me lanien e timonit laverda. Kur me biseda e kur me të këndueme, e sosëm udhëtimin ndoshta ma të rëndësishmin të jetës sime. E ndaloi makinën aty ku duhej të zbrisja e më tha:

- Merre me vete këtë xhaketën time. Përsa kohë mundet me të hy në punë nuk asht edhe aq keq. Pas pak ditëve kur të japë konvikti rrobat, hidhe diku ose bën çfarë të duash me të.

- A e kam larg shkollën?

- Jo, jemi tek dera e oborrit të shkollës.

- Atëherë përse ta marr, nuk mërdhas deri në shkollë.

- Edhe pse nuk mërdhet i nevojitet paraqitjes, nuk lypset të ngjallësh mëshirë. Po të kishe masën e trupit tim, do të merrja në shpi e do të gjeja ndonji rrobë ma të mirë. Megjithëkëtë kjo xhaketë disi hahet.

Desha s'desha ma veshi e u nisëm në drejtim të derës së oborrit të shkollës. Tek dera e oborrit të shkollës u përshëndetëm me nji burrë që më tha:

- Ti je Gjokë Vata?

- Si urdhnon – iu përgjigja unë.

- Përshëndetu me këtë shokun e eja me mua.

Shoferi më përqafoi dhe më uroi: Të shkoftë mbarë! Burri që më ftoi të ecja me të më mori për dore si nji fëmijë.

- Unë – filloi ai – jam drejtori i konviktit, më quajnë Ilia Nathanaili.

- Gëzohem – ia prita unë pa ditë çfarë me i thanë tjetër.

Ngjitëm disa shkallina e hyme në nji korridor të gjatë. Aty nga gjysa e korridorit ngadalsuam hapat e u ndaluem tek nji grup nxanësash të përfshimë në diskutimin e vlerave të dy artistave.

- Një bashkënxënës juaji, shok nga Shkodra – më prezantoi drejtori.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Të gjithë së bashku më uruan mirëseardhjen e m'u prezantuan nji nga nji. Ndër ata emna më mbet në mendje, Gjovalin Lazri.

- Shoqërojeni dikush nga ju tek kujdestare Afërdita, – u tha drejtori.

- E shoqëroj unë - tha njana nga vajzat e atyshme.

Ajo më hodh krahun si të ishim dy vetë të nji miqësie të gjatë e ngjitëm bashkë shkallën e katit të dytë.

- Po të prezantohem së dyti që të më mbash mend ma mirë. Më quajnë Shpresa Nishani.

Në krye të shkallës takuem kujdestaren Afërdita.

- Mirë se na erdhe Gjokë Vata – m'u drejtue kujdestarja duke e marrë me mend cili isha. E më përqafoi si të më kishte pritë me shumë dëshirë.

- Na kanë ardhë fjalë të mira për ty filloi kujdestarja. E kjo është krejt e kuptueshme, shoku Bedri Spahiu i ka rekomandimet e sakta. Ne nga ana jonë do të përpiqemi të krijojmë kushte sa ma të përshtatshme. Përsa më përket mua besoj të kem zgjedhur dhomën ideale për ty në këtë fjetore. Dy vetë e keni atë dhomë. Shokun tënd të dhomës e quajnë Idriz Metalia. Për më shumë do t'iu prezantoheni ju vetë njëri-tjetrit. A dëshiron të pushosh? Po deshe të rrish me shokët e shoqet e tua deri në orarin e ngjitjes në fjetore, të shoqëron kjo shoqërusja jote, apo ke për të studiuar, Shpresa?

- Jo, jam e lirë kujdestare.

- Mirupafshim – na përshëndeti kujdestare Afërdita.

- A don t'i biesh pianos? - më pyeti shoqnuesja ime e parë në Liceun Artistik.

Friga se po t'i bie pianos do të mblidhte kureshtja nji grup të madh nxanësash përrreth meje, më bani t'i përgjigjem jo.

- Pianos do t'i bie vetëm në pjesët që do të më mësojnë mësuesat e këtushëm.

- Këtu nuk kemi mësues, – më korrigjoi vajza, – atyre që na mësojnë u drejtohemi profesor e profesoreshë. Grave mund t'u drejtohemi edhe zonjë e vajzave zonjusha. Mos e ndjen veten keq kur të bëhet ndonjë qortim i vogël si ky tani?

- Jo, aspak përkundrazi më vjen shumë mirë. Do të dëshiroja me mësue sa ma parë gjithçka më nevojitet. Kushtet e mia të mëparshme më kanë pengue me mësue shumë gjana që nevojiten, prandaj të gjithëve ua di për nder kur më mësojnë diçka. Natyrisht tash për tash gjaja ma e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nevojshme për mue janë rregullat e shkollës.

Shpresa më la rreth nji orë në shoqninë e Gjovalin Lazrit. Gjovalini e ka fjalën e ambël siç kishte edhe zemrën ma të dlirtë. Asht shkodran e studion violonçel. Në orarin e fjetjes u ngjitëm bashkë me të deri tek dhoma që më kanë caktue me fjetë. Para ndamjes me të, më porositi:

- Bane njohjen sa ma të ngadaltë me njerzit e këtushëm.

E falënderova e u ndamë. Për Idrizin do ta ketë fjalën, mendova unë.

- Hë mor shok i dashtun, – mu drehtue Idrizi sapo hyna në dhomë.

U afrue e më përqafoi duke më hedhë duert si ngatërrueshëm.

- Në mos të paçin tregue unë quhem Idriz Metalia nga Tropoja, të tjerat tash po t'i them ma vonë.

Si i mbaruem fjalët e zakonshme të nji takimi të tillë, nisi me më tregue jetën e tij të deritashme. "Mua më dërguan në Beograd me shpresën e shërimit të syve. Përkundrazi sytë vazhduan të më damtohen deri në verbim." Fjalë-fjalë ai e tjerri aq gjatë këtë tregim derisa gjumi na mbështolli me heshtjen e tij të pashmangshme.

E merkurë, 16 janar

Nji e rame ledhatuese ma ndërpreu vazhdimin e gjumit të kandshëm, si andrrat ma të kandshme, që mundet me dhurue perëndesha e gjumit.

- Mirëmëngjes! - më përshëndeti kujdestarja Afërdita me atë zânin e saj prej altoje.

- Mirëmëngjes! - ia ktheva me zânin përtac të zgjimit të llastueme nga nana, që e kishte lanë gjithmonë në dorën e gjumit.

- A po ngrihesh të lutem, vetëm ti ke mbetë në fjetore? Pasi të jesh veshë e të kesh rregulluar shtratin do të vi për të bërë vlerësimin.

Dera u mbyll nga jashtë dhe unë u ngrita e u vesha sa ma shpejt munda. Dëgjova nji trokitje në derë pastaj zânin e kujdestares:

- A mund të hyj?

- Po mundesh, - ia pata unë.

- Në shtëpi a e ke rregulluar vetë shtratin tënd?

Kjo pyetje më solli ndër mend të ashtuquajtunin shtratin tim në shpi. Nji dërrasë ponti e gjatë sa trupi im e pak gja ma e gjanë. E vendosun mbi nji skelet tepër të vjetër hekuri të nji shtrati tek e mbi atë dërrasë nji dyshek i mbushun me rrecka të çdo lloji e të çdo ngjyrë, e mbi dyshek

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

jorgani i mbushun me rreckat motra me ato të dyshekut ose me çarçafin që e zëvendësonte në kohë të ngrohta. Meqenëse nji shtrati të tillë nuk i nevojitej kurrfarë rregullimi, s'kisha si t'i thoja kujdestare Afërditës ndryshe përveç se:

- Kujdestare mua më nevojitet ndihma juaj në rregullimin e këtij shtrati.

- Patjetër, – më foli kujdestarja, – është detyra ime kjo. Unë jam gati të të ndihmoj me çfarëdo lloj ndihme të duash. Ti vetëm të jesh nxënës i mirë. Ndreqjen e shtretërve ne e vlerësojmë me nota. Si thua do të kalosh shumë ditë pa e marrë pesën?

- Në mos qofsha i zoti për me e marrë vetëm, e marrim bashkë dhe e ndajmë përgjysë. Ti ndoshta ma falë pjesën tande e mu më del pesë.

- Të lumtë de, vërtetë humor shkodran. Dëgjo këtu, – shtoi duke më kapë faqen në shêj përkëdhelëse, – një nxënës i mirë si puna jote nuk duhet t'i flasë të rriturve me ti, e sidomos drejtuesve. Sigurisht unë e kam fjalën për njerëzit me të cilët nuk mund të kesh një konfidencë si me njerëzit e tu. Nuk është puna te vetëm përemri, ti duhet të dish të përdorësh edhe foljen. Për shembull kur të të bierë rasti të flasësh me të respektuarit, duhet ta zësh, sikur je duke iu drejtuar shumë njerëzve. Mbiemri mbetet gjithmonë njëjës. I di çfarë janë mbiemri dhe përemri?

- Po kujdestare i di.

- Përpara se ta vesh në jetë këtë mësim, të nevojitet ta stërvitësh me veten tënde. Një nxënës i zgjuar si puna jote arrin shpejt e shpejt të flasë sipas rregullave të mirësjelljes.

- Unë ju falënderoj për këtë mësim kujdestare.

- Ja sa e shpejt dhe sa e shkëlqyer prova e parë.

Më përshëndeti e doli nga dhoma. Korrektesën e të folunit me ju tashmë me vete e bajnë të përpiktë kujdesi dhe praktikimi. Në fund të shkallës së katit të fjetores, kujdestare Afërdita më foli dhe m'u afrua bashke me nji burrë.

- Ky është Gjokë Vata - i tregoi kolegut të vet mandej m'u drejtue mue. Ky është kujdestar Pandi.

Kujdestar Pandi më shtrëngoi dorën e më uroi:

- Mirë se na erdhe!

- Faleminderit! – ia prita pa m'u kujtue ndonjë fjalë ma e përshtatshme për këtë takim.

Kujdestare Afërdita më mori për dore e më shoqnoi deri në mensë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ti si shkodran që je, – më foli gjatë rrugës, – e respekton traditën e të shoqëruarit me të tjerët. Kështu ti pas pak do t'i duash njerëzit sipas meritave e jo sipas qytetit, si bëjnë lokalistët e pandreqshëm. Ne duhet t'i duam njerëzit si na mëson partia, të gjithë të mirët e asnjë të keq. Të këqijtë duhet t'i këshillojmë e t'i ndihmojmë, derisa të bëhen të mirë e pastaj të fillojmë t'i duam. Shkolla jonë ka vetëm nxënës të mirë. Këtë ti do ta vërtetosh brenda një kohe të shkurtër. Nëqoftëse ka ndonjë të keq të fshehur, se vetëm të këqijtë fshihen, ti lypset ta kuptosh sa ma shpejt e të na informosh sa ma parë, në mënyrë që ne, ta kthejmë nga i keq në të mirë. Ti je djalë i sinqertë, a të duket i drejtë ky mendim?

- E drejta s'ka si duket e shtrembët kujdestare?!

- Të lumtë është pikërisht si thua ti. Të gjithë i jemi gëzuar ardhjes tënde e të gjithë jemi gati të të ndihmojnë. Prandaj ti shumë shpejt do të arrish ku dëshiron ti dhe neve.

Pas ngranies së mëngjesit, shkuem në nji klasë studimi ku gjetëm Shpresa Nishanin. Si u përshëndetëm, kujdestare Afërdita më uli pranë vajzës. Kur mbetëm vetëm ne të dy, Shpresa filloi:

- Unë studioj kanto e bëj edhe piano sekondare. Ty si fillestar që je ndihma ime në piano mund të të bëjë mirë.

Unë e falënderova e fillin e bisedës tonë e ndërpreu nji trokitje në derë.

- Urdhëro! – iu përgjigj Shpresa trokitjes.

Dera u hap dhe na përshëndeti nji grua me theks tiranas. M'u afrua ma afër e më pyeti:

- Ti je Gjokë Vata?

- Po, unë jam.

- Eja xhani i nanës me mua.

E më tërhoqi për dore si njerzit që duen me çue nji urdhën sa ma parë në vend. Mbas pak arritëm tek nji jerevi në fund të oborrit të shkollës. Në nji ditë si kjo ngrohtësia e nji zjarmi bubulak siç ishte aty mbrenda, ma bani ndêjën të kandshme në atë kand të ngrohtë.

- Mine, ujin e ke gati – foli nji grue rreth moshës së saj.

- Mirë të lumtë të dora!

Përcolli shoqen e mbylli derën e jerevisë.

- Zhvishu shpejt shpirti i nanës – m'u drejtue me nji ton lutës e urdhënues njikohësisht.

Ajo e pau tek unë befasimin e kësaj të papritune të papranueshme. E shtoi:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Zhvishu! – përsëriti ajo – mos ki turp para meje, unë jam gati pesëdhjetë vjeçe e kam nipin pothuajse sa ti.

Asnjëherë nuk e pata ndie veten kaq ngushtë.

- Ç'më rri ashtu, unë përveç teje kam edhe njiqind punë të tjera. Zhvishu de, çfarë pret.

- Të lutem shoqja Mine, mue qysh foshnje as nana nuk më ka pa të zhveshun.

- More çun i mbarë, ndoshta ajo familja jote ecë pa urdhra, ne këtu ecim me urdhra. E urdhrat e këtushëm janë të lidhura me kafshatën e gojës. Kur e di se këtë punë do ta bësh patjetër s'ke përse ngurron. Mos e vono veten e mua, më ndihmo ta heqim qafe shpejt e shpejt këtë punë. Ti e sheh, mua më kanë urdhërue e unë të urdhëroj ty. Si më duhet mue me zbatue urdhërin e tyre, ashtu të duhet ty të zbatosh urdhërin tim, sepse në fund të fundit ky urdhëri im është urdhëri i tyne. Më kanë porositur për të larë e mos t'i tregoj kujt. Ti si çun i mirë e di mirë se rrobat e reja mund të vishen pasi të kesh bërë banjë. E po ta dije ç'rroba të bukura më kanë sjellë për ty do të më luteshe për të bërë gati sa më parë për to. Ti çun i bukur, me këto rroba të bukura, kush do të jetë si ti. Besoj se s'ka nevojë për fjalë të tjera, hajde tani. Ti e di se mua ma heqin kafshatën e gojës si të të lë ty pa larë, si t'i tregoj kujt se të kam larë. Ti e kupton jo se kjo larje është punë e turpshme, po se këta nuk duan t'i bien ndesh sedrës të një djali si ti. Hajde t'u bëftë nëna! Pastaj se mos je ti i pari, ehu sa ka parë Minja jote kështu si ty.

- Shoqja Mine mue më mjafton përgatitja e ujit, kush më lan mue si duart e mia?

- Mund të jetë si thua ti por mua më kanë urdhëruar për të të larë me duart e mia. Herët e tjera natyrisht do të lahesh vetë. Zhvishu xhani i nënës e mos e zgjat këmbënguljen e kotë.

Kur nuk pava rrugëdalje tjetër m'u desh të zbatoja urdhnin e Mines.

Ngrohtësinë e ujit e fërkimin e duarve, duarve që sidoqofshin ishin femnore, instikti u përpoq t'i shfrytëzonte në mënyrën ma të pandikueshme nga forca injoruese e arsyes.

- Jam nana jote dy herë, jam dyzet vjeçe – tha ndërsa po ma fërkonte trupin afër zonës së palejueshme.

E si të donte me m'i ba shoqni atij të lami sa ma me shumë fjalë shtoi:

- Nëna jote, jam martuar pa i mbushur të katërmbëdhjetat. Moshë e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

zakonshme për ne jevgjit.

Kjo e dhanë ma ndihmoi sedrën e sedra arsyen ta dominonte instinktin. E nji pjesë të madhe të ndihmës ma dha frika e ruajtjes, për mos me u ba boja e dheut pa hi ende mirë në Liceun Artistik. Tmerri i parashikimit të humbjes së prestigjit, ia doli me më mbajtë si të isha një foshnje në atë govatë.

- Ku duhet larë vetëm me duart tuaja, lahesh vetë – ma pat Minja.

Në mënyrë që të shpëtoja sa ma shpejt prej atij lloj sikleti të parë në jetën time ia ktheva:

- Jam la sa ma mirë s'bahet.

Dhe Minja si të donte me e krye sa ma parë çuemjen e atij urdhni në vend, u ujdis me fjalët e mia.

- Tani unë e kreva detyrën e ngarkuar e ja ku i ke rrobat e vishu vetë.

- Shyqyr! – i thashë Mines me gëzimin e të çliruemit prej nji halli.

Gruaja nënqeshi si të donte me më thanë kushedi sa e sa do të dëshironin me u la prej këtyne duarve të mia.

Më vuni nji palë syze të reja e më tha:

- Tani dole edhe më pëllumb se ishe.

E prende, 18 janar

Sapo Idrizi ma hetoi zgjimin, më përshëndeti e nisi të më flasë si të ishte ajo e foluna e tij nji shpëtim i varun në zgjimin tim.

- A ke ndigjue se edhe të verbtit bajnë shkollë si të tjerët?

- Po, vetëm kaq kam ndigjue, për si e tek mandej nuk e di.

- A ke kureshtje me e ditë?

- Po, këtë kureshtje e kam ndër më të etshmet, në mos ma e etshmja.

- Disa kohë para se të më kthenin nga Beogradi në Tiranë, atëherë mbasi ma patën konstatue të pamundun shërimin e verbënisë, ata tue e mendue të atjeshmen ndêjën time më patën çue në shkollën e të verbtëve për me mësue së paku sado pak shkrim e këndim në alfabetin Brail, kështu quhet shkrimi jonë. Shkathtësia e leximit të nxanësave të atyshëm m'u duk e çuditshme sa me të lanë pa mend, por unë po të tregoj çka për ty mundet me kenë ma interesante për mjetet e shkrimit e të leximit të këtij alfabet. Asht nji pllakë me shumë katrorë të nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mase, kjo pllakë përbahet nga dy pjesë të mbërthyeme në mënteshë, dhe kjo mënteshë është në fundin e pllakës për me lejue hapjen e të dy pjesëve të pllakës përballë njana-tjetrës. Në mes të këtyne dy pjesëve të pllakës futet nji letër ma e trashë se e shkrimit, atëherë pllaka mbyllet dhe letra shpohet nga dy thumba fare të shkurtë, që hynë në dy vrima fare të vogla e të pjesës tjetër të pllakës, e kjo natyrisht bahet për mos me e lanë letrën me lëvizë, derisa të kesh mbarue punë me shkrimin. Ndamja e nji rreshti katrorësh nga tjetri e ban nji vizë metalike, ndarëse për mes dy rreshtave, i verbti merr në dorë nji biz e me majën e gozhdës së tij shpon letrën e vendosun mbi katrorët, çdo katror ka hapsinën e mundshme për me bâ gjashtë pika, që shpimi i bizit i nxjerr si reliev në anën tjetër të letrës i dallueshëm shumë qartë nga bula e gishtit. Siç mund të kuptohet çdo katror mund të shpohet vetëm nga njani krah. Germa formohet, duke fillue nga nji pikë e deri në pesë pika. Kështu germat varen në numrin e pikëve dhe pozicionin e shpimit të tyne. Për shembull me dy pika të vendosuna në pozicione të ndryshme mund të formohen disa shkronja, po kështu me tri pika, me katër apo pesë.

- E për çfarë shkaku âsht bâ katrori me formue gjashtë pika, kur maksimumi i pikave për nji germë qenka pesë?

- Gjashtë pikshi i shërben korrigjimit, kështu germën e shkrueme gabim e shlyen me gjashtë pikësh, e shkruen tjetër në vend të saj ose të shumë germave. Çdo pikë e këtij katrori ka numrin përkatës, vija e djathtë e katrorit, pikat nji, dy, tre e vija e tij e majtë e kthimit të katrorit katër, pesë, gjashtë. Kështu vendosja e pikave në bazë të këtyne numrave formojnë pozicione të ndryshme. Nëse duem me shkrue numra, në fillim të numrave vemë shejën e tyne dallues që i bân me u lexue germat numra. Ky shejë dallues formohet me pikat nji, katër, pesë, gjashtë. Për me bâ nji shejë tjetër dallues që unë nuk e di si bâhet, lexohen germat nota. Me anë të shejave dalluese mund të shkruesh e të lexosh krejt matematikën e deri edhe vizatime bahen me relievin e këtyne pikave. Natyrisht unë di me të spjegue veç sa me të vu në rrugë, të tjerët mësohen në shkollë. Ky alfabet thirret në emnin e shpikësit të tij. Për alfabetin Brail ka edhe makina shkrimi bile edhe shtypshkronja. Shtypshkronja e nxjerr këtë reliev në të dy faqet e fletës. Shtypshkronjat botojnë për të verbët libra, revista të fushave të ndryshme të artit, të shkencës e të kulturës.

- Idriz ta di shumë për nderë, që ma kënaqe kureshtjen me këto të dhana kaq interesante për ne. Unë e kam ndie nevojën e shpikjes së

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

këtij alfabeti pa e ditë ala se ekziston. Kur isha fare fëmi dëshira ma pat mbushë mendjen me ia hi shpikjes së nji alfabeti të dallueshëm nga ne. Meqënëse e vetmja mundësi dalluese ishte relievi, provën e parë e pata bâ tue ngjitë në letër, pika dylli në pozicione të ndryshme. Por paqëndrueshmënia e këtyne pikave në letër sidomos kur dylli thahej e dështuen provën time si i thonë nji fjale, pa ia fillue mirë. Mandej dëshira ime kambëngulëse më nxiti me shpue nji letër me biz. E siç mund të kuptohet fare lehtë kjo provë ndeshi në të njëjtin dështim. Ma vonë kur më rastisi me ndigjue për ekzistencën e nji shkrimi të tillë, të mësuemit e atij shkrim nisa me e andrrue pothuej mbi çdo gja tjetër.

- Të mësuemit e këtij alfabeti – tha Idrizi – ty do të bante shumë ma të pamvarun nga të tjerët. Unë, – vazhdoj Idrizi, – e quej të afërt fillimin e shkollimit të të verbtëve edhe në Shqipni. Ku ka të mirë në botë, që nuk na e sjell edhe këtu shteti jonë?

- Idriz a të ka shkue ndër mend me u interesue, a e kishte ajo shkollë bustin e Brailit?

- Me të thanë të drejtën s'më ka shkue ndër mend as ma merr mendja ta ketë. Kjo botë e jonë në vendin e portreteve të njerëzve humanitarë vendos portretet e ekstremeve të tyne.

Autorët e këtyne shpikjeve kaq humanitare, mendova unë, i shpërblen Zoti me të mirat e parajsës.

E shtunde, 19 janar

- Sot do të fillosh mësimin e parë në piano – më tha drejtori i shkollës, Foto Çami. Profesoresha jote e pianos ka me qenë zonja Nako.

Në orën 10 u takova me profesoreshën Nako. Preokupimi kryesor gjatë atij takimi qe të folunit me Ju. Mënyra e shqiptimit të profesoreshës më dha me kuptue se ajo ishte e huej. Ndërsa po bisedonim, nji burrë ndoshta koleg i saj, na ndërpreu bisedën. Kureshtja ime u sigurue kur e ndigjoi tue folë me të italisht. Shumë të vështirë e paramendova kërkesën e saj me më ndigjue tue i ra pianos, por ajo më uli në piano vetëm për me më tregue ushtrimin e mësimit të parë.

- Ky ushtrim, – më spjegoi ajo, – i shërben vendosjes së pozicionit të duarve në tastierë. Ty sigurisht mund të duket fare i thjeshtë, por rëndësia e tij është si e çdo fillimi, që ia hap rrugën si duhet vazhdimit. Askund nuk duket vullneti i madh sa në përsosjen e ushtrimeve të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

thjeshta. Këtë ushtrim do ta kërkoj të marten e ardhshme. Në javën e ardhshme e të tjerat pas saj, mësimin do ta kemi çdo të marte e të premte. Para kësaj ndarje po të tregoj çfarë duhet të dish në fillim e ta mbash mend gjithmonë. Unë nxënësit e mi i kam më shumë se nxënës. E ty do të doja të të kem më shumë se çdo nxënës. Besoj këto fjalët e mia kanë për ta shtuar zellin e studimit.

Unë i premtova e sapo u ndamë nisa me përmbushë këtë premtim.

E marte, 22 janar

Zonja Nako e vlerësoi kënaqshëm pregaditjen e mësimit tim të parë.

- Nëse vazhdon kështu, – më inkurajoi ajo, – shpejt do të bëhesh nxënësi më i mirë i të gjithë nxënësve të mi. Megjithëkëtë, – tha profesoresha, – do të ishte gabim po t'i përshtatnim artit atë thënien "moti i mirë shihet në mëngjes". Fillimi i mirë e ka vlerën e vet por më të madhe e ka vlerën vazhdimi. Tani po të jap një ushtrim pakëz më të vështirë dhe notat e tij duhet t'i lexojë dikush që t'i mësosh përmendsh. Këtë ndihmë do ta japë një vajzë shumë e mirë e klasës së dhjetë të pianos. Ajo, – më tha, – e ndihmoj me shumë dëshirë. E quajnë Geti Kodheli. Pas rreth një ore më vonë vjen e të takon ajo vetë.

Sapo e kreva mësimin më rastisi të ngjitem në fjetore. Sapo hapa derën e dhomës së gjumit, Idrizi më foli:

- Sa mirë erdhe more shok i dashtun, si me të pas çue fjalë, tek ti e pata mendjen. Më thanë ka hy në mësim. Pa na thuaj njiherë si ia kalove me zonjën Nako?

- Shumë mirë ia kalova.

- Unë e kam marrë vesh ndoshta përpara teje kë ke me pasë profesoreshë. Kam pritë me ma kallzue edhe ti, mirëpo zotrote nuk e di pse ka heshtë. Shoqnia thotë me ia hapë zemrën shokut sa herë ta takosh. A e din sa të bukur ta ka bâ Zoti nafakë profesoreshën. Ti me bâ me qenë i marrë mund të thuesh çfarë rëndësie ka për mue bukuria e saj? Profesoresha e bukur e zbukuron mësimin more shok i dashtun. Zâni i bukur edhe këshillat i ngulit ma thellë. Atij mësimit tuej i thonë mësim me dy muzika: tingëllima e pianofortes e muzika e të folunit të profesoreshës e kjo muzika e dytë asht e nji shijeje ma të gjanë ngase muzikën e pianos e shijon pak kush e tingëllima e të folunit të saj bân

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

për vedi gjithkend.

- Nga e din ti Idriz sa e bukur âsht ajo?

- A e ke ndigjue atë shprehjen popullore "Nuk kam tjera dhi" me ruejt. Ushqimin, veshmbathjen e fjetjen ma ka sigurue shteti e vendstrehimin në konviktin e shkollës së vajzave ma të bukura të Shqipnisë. Mospasja e asnji mungese përveç syve, e për ta e kam fjetë mendjen njiherë e përgjithmonë, unë tash çka kam me bâ përveç se me u interesue kush âsht e bukur e kush ma e bukur. Ti mundesh me më pyetë edhe çfarë dobie të sjell ky interesim? Unë të përgjigjem me ia bâ qejfin kureshtjes. Ti mundesh me më thanë si njani nji ditë:

- Çka të duhet kureshtja kur s'mundesh me ia bâ qejfin vetdes me ndonjenën prej tyne?

- Unë iu përgjigja: A ma mirë me synue çka mundesh me mbrritë a çka nuk mundesh? Mbasi kjo lloj kureshtjeje nuk i përket vesit pse mos e përfillë. Po mos të humbisja sytë unë do të isha bâ koleksionist fotografish i femrave të bukura. Ndërsa tash po të kisha nji magnetofon do t'u basha koleksionist i zâneve të bukur femnor. Simbas përvojës time të deritashme në këtë fushë, zânet e bukur përgjithësisht janë të njerzve të bukur e po ta shikosh hollë asht e drejtë me e pasë zânin në përshtatshmëni me bukurinë fizike, e me sa duket këtë mendim ka edhe natyra. Nji libër thotë: Sirenat me të folun e kanë mahnitë njeriun. Ashtu si të gjitha artet janë të bukura por muzika âsht mbi të gjitha, ashtu edhe të gjitha tiparet e bukura janë të bukura, por zâni âsht mbi të gjitha. Zani i të folunit âsht i vetmi fenomen që sa herë flet mbartësi i tij aq herë këndon. Edhe populli thotë: "Flet si zanë mali", jo këndon si zanë mali. Zâni âsht realizuesi i tri bukurive ma mahnitëse të njeriut: të folunit, të qeshunit e të kënduemit.

- E njeh ti Idriz njifarë Geti Kodheli?

- Bo, çka ka pritë me të shqiptue goja. Si more nuk e njoh. Kush nuk e njeh atë. Asaj për me i ndigjue zânin sa ma mirë edhe vetë zemra do të kishte dashtë m'u shndërrue në veshë. Ajo t'i mbush plot e përplot shqisen e të pamit e të ndigjuemit. Pa e njoftë atë nuk do të kishte kuptim fjala njohje.

- Ma kanë caktue me më mësue notat.

- Të paskan marrë në pikë të qafës, ajo në vend të mësimit të jep kënaqësinë që të ban me harrue mësimin e vetdën. Ajo në sajë të asaj bukurie âsht në Liceun Artistik. Asht e vetmja vajzë në këtë shkollë, me babën në burg politik. Ajo me të drejtë duke pasë besim në bukurinë e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

saj mahnitëse, nji ditë i ka dalë përpara shokut Enver Hoxha. Megjithëse ai ka mend ma shumë se gjithë populli shqiptar bashkë, ajo ia ka arritë me ia marrë atë mendjen me nji të paraqitun. Me ta ndigjue kërkesën e saj me studiue pianon në Liceun Artistik, ai e pau të arsyeshme me e zbukurue këtë shkollë me këtë stoli të gjallë. Magjia e bukurisë së Getit do t'ia bante të plotësueshme çdo kërkesë që mvaret në dorën e njeriut.

E mërkure, 23 janar

Orari i zgjimit ka nisë disi me ma disiplinue gjumin. Trokitjen e kujdestare Afërditës në dhomat e gjumit, kam nisë me e ndigjue si të m'i trokiste gjumit. Notën katër të rregullimit të shtratit brenda jave e kam shndërrue në pesë.

- Të lumtë – më përgëzoi kujdestarja tue ma pa shtratin e ndrequn. Tani je bërë shembull për të gjithë në ndreqjen e krevatit. Bashkë me notën pesë për ndreqjen e krevatit po të jap edhe një lajm të gëzueshëm. Ke një letërthirrje në telefon nga Shkodra. Drande Vata, nëna jote është?

- Po, nana, kujdestare.

- Telefonatën e ke në orën dhjetë paradreke.

Kur zbrita në oborr nji zà që them edhe ajrin e kënaq përkëdhelja e tij, më përshëndeti:

- Mirëmëngjes!

- Mirëmëngjes! – ia ktheva ndoshta ma me dëshirë se çdo kthim përshëndetje deri më sot.

- Unë jam Geti Kodheli – m'u prezantue me nji delikatesë robnuese. Së pari do të doja të të tregoja sa më vjen keq për shkeljen e korrektesës sime me ty. Të martën më mungoi profesori, unë të kërkova disa minuta nëpër oborr të shkollës e pastaj më doli befas një punë e pashmangshme, prandaj më shumë për fajin tim e më pak për fajin tënd – shtoi vajza duke nënqeshë – mbetëm pa u takuar. Siç mund ta dish zonja Nako më pyet nëse mund të studiojmë bashkë e besoj se ta ka thënë fjalën time.

- Sigurisht ma ka thanë.

- E si e keni lënë?

- E kam lanë me më ndihmue kur të kesh kohë.

- E mirë pra, unë pikërisht për këtë erdha sot pak më herët, me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mendimin të fillojmë bashkë sot paradreke, deri në orarin e mësimit tim në orën 1, e kam të lirë kohën.

- Të faleminderit shumë, veç në orën 10 paradreke kam një telefonatë me nanën në Shkodër, e sa të më bajnë rruga me ardhë nga posta po gjetëm ndonjë piano të lirë mund të më ndihmosh.

- A e ke lanë të shkosh me ndonjë shok?

- Deri tash jo. Mendoj me e gjetë.

- Po të duash shkojmë bashkë pasi siç të thashë jam e lirë deri në orën 1.

Mundësia me mbajtë drejtimin e të ecunit me nji vajzë pa mënyrat orientuese të nji të verbti, ma vështirësoi pranimin e të shoqnuemit prej saj. Sa shumë do të ma therte sedrën mëshira e krijueme kaq shpejt tek kjo vajzë. Mëshira asht hendeku ma i pakapërcyeshëm midis mëshiruesit e të mëshiruemit. E nëse ky hendek krijohet në fillim të shoqnimit, asgja nuk do mund ta bajnë ma të cekët as ma të ngushtë, por përkundrazi ma të thellë e ma të gjanë, unë duhet t'ia siguroj vetdes respektin me çdo kusht.

- Unë mendoj të shkojmë bashkë, – tha vajza pas një pauze që ishte njikohësisht edhe pasqyra e ngurrimit tim. Po të duash të më konsiderosh shoqe, ne do të dalim shpesh bashkë, dhe nëse ti e do një shoqëri të tillë përse të mos jetë sot dalja jonë e parë?

Ngado ta sjellësh, – i thashë vetes, – mue do të më duhet me dalë me vajza. Dalja me to do të ma bajnë gjithnji e ma të mundun gjetjen e nji mënyre sa ma të përshtatshme për me ecë pranë e pranë tyne. Plogështia ndihmon ngathtësinë e përpjekjet shkathtësi zhdërvjelltësinë. Mue më duhet domosdo me arritë me bâ maksimumin e nji të verbti. E kjo aftësi krijon patjetër admirim, mandej asht krejtësisht e pamundun me u refuzue nji propozim kaq njerëzor sa ky i Getit.

- Mirë atëherë po shkojmë bashkë – u përpoqa t'ia them ma natyrshëm.

Nji ecje normale, distancën e shkollës me postën mund ta përshkonte për nji gjysë ore. Nji orë asht e mjaftueshme me shkue si në shëtitje. E shëtitja e ndihmon gjetjen e nji mënyre zbutëse për të ecunit e të verbtit. Pas pak minutave ecjes të ngadaltë vuna re se difekti nuk po nxirrte aq krye sa mendova ma parë. Geti ndoshta për me m'ia thjeshtue sedrës mundimin e atij të ecunit nisi me ma përshkrue gjatë e gjatë zonjën Nakon e djemtë e vajzat shkodrane të shkollës që mendonte se i njihja. Në nji shêjë vendi, si të dukej se me atë të folun po krijonte nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

përshtypje të pakandshme tek unë, më tha:

- Më duket sikur po e bëj të folurit tim të ngjashëm me një monolog të mërzitshëm.

- Ky mendim mund të jetë ma i gabuemi i mendimeve tua. Unë kam shumë nevojë për çka më intereson me ditë rreth shoqnisë së kësaj shkolle ku kam ardhë me kalue kushedi sa vjet e orientimin ma të vlefshëm e pres me ma dhanë nji shoqe e mirë si ti. Këtë konsideratë për ty ma kanë dhanë të tjerët sapo u tregova kush do të më ndihmojë gjatë studimit. "I ka virtytet në lartësitë e tipareve – më thanë".

Geti i nënqeshi komplimentit e tha:

- Nëse mund të thuhet kështu... Kujdesin na e ka dhanë Zoti me ia kushtue tri të katërtat e tij virtytit, një e katërta i mjafton trupit e tipareve të tija.

Përqëndrimi në bisedim – thashë me vete – ia ka heqë vëmendjen nga mënyra e të ecunit tim. Mbas pak hapave më dha me kuptue kujdesin e kushtuem atij të ecun. Në fillimet e në mbarimet e trotuareve më afrohej e më ngjeshte krahin gjoja spontanisht, mos me dhanë me kuptue shkakun e asaj ngjeshjeje të qëllimshme. Ky gjest më ndihmoj t'i ngjisja e t'i zbrisja trotuaret pa vështirësinë e nji të verbti. Kur arritëm tek shkalla e poshtme që ma bante të domosdoshme ngjitjen sa ma normale në vend të nji justifikimi, që nuk po e gjente dot e s'kishte si ta gjente u shtrëngue me më thanë:

- Ma hidh krahun si një motrës tënde. Ne motër e vëlla i mirë do të jemi gjithmonë.

Desha s'desha bana siç më tha. Unë i mbështeta dorën mbi atë sup që u bâ foleja e imagjinatës time.

- Ja – më tha imagjinata – njomësia e supit ia depërton rrobat deri tek dora jote. Kështu unë i ngjita shkallinat me të njajtën siguri të shoqnueses time. Gjatë telefonatës me të, nana më këshilloi:

- Bir, bân ç'mos mos me ia prishë kërkujt. E në ta prishtë kush, bân ç'mos me durue derisa të fitojë durimi.

Të ecunit e kthimit në shkollë m'u duk disi ma i thjeshtë. Në shkollë gjetëm nji klasë bosh e hyme e u ulëm pranë e pranë përpara tastierës së pianos. E filloi me m'i mësue notat e ushtrimit për mësimin tim të ardhshëm. Mësimdhania e Getit asht e shkëlqyeshme, si ajo vetë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S K O D E R

E prende, 25 janar

Etja me pa përshtypjen e zojes Nako

Ma bâni me e pritë gjithë dëshirë ardhjen e orës së mësimit. A thue po më jep ushtrim të ri? - e pyeta veten. Ai ushtrim do të kishte dy të mira: do të më vërtetonte përsosjen e ushtrimit të paraqitun sot e do të ma justifikonte mundësinë me ndejë ma gjatë me Getin. Geti ka zânin e kënaqësisë së shijimit tim. Kënaqësi – e qortova vetedin si me padashje – mbaji kërkesat tua gjithmonë mbrenda kufinit të së tashmes, mos i harro kurrë fjalët e së vërtetës. Kush nuk kënaqet me pak, humb edhe atë që ka. Kujdes, humbjet e disa guximeve janë shumë ma të mëdha se humbjet e disa frikave. Sido që të jetë e vërteta na thotë "frika na ruan". Në mësimin e sotëm zoja Nako foli fjalë të mira për vullnetin tim e për ndihmën e Getit.

- Paraqitja jote e sotme në mësim po më inkurajon të të jap një ushtrim të ri.

Ky ushtrim u bâ shkas i gëzimit tim të dyfishtë, sepse më siguron vazhdimësinë e ndêjës bashkë, më tha kënaqësia e lëvdatës për Getin, ndêja me një njeri të mirë na jep kënaqësi, ndêja e djalit me nji vajzë të mirë e të bukur i jep dy kënaqësi të mëdha që shkrihen në njana-tjetrën e bâhen si nji e pamatshme. E sikur atë kënaqësi me e turbullue kërkesa ma e paplotësueshme? Vetëdija e atij mosplotësimi me i detyrue heshtjen e memecërisë ma absolute?

E hane, 11 shkurt

Që kur erdha në Liceun Artistik vuna re se gjatë orëve të pushimit grupe të shumta nxanësish përfshihen në debate të zjarrta të nxitun nga preferencat e ndryshme për kangëtarë a instrumentista vendas a të huEj. Dëshira e ngadhënjimit i çon volumet e debateve matanë mirësjelljes. Pjesmarrja ime në këto grupe nisi me u shpeshtue dukshëm.

Sot tue ecë nëpër oborrin e shkollës më tërhoqi diskutimi pasionant i disa nxanësave e sidomos kur në atë diskutim më kapi veshi emnin e Tonin Harapit. Pjesëmarrja ime në atë grup e mbrojtja gjithnji e ma kambëngulëse në favor të Toninit, volumi i secilit zâ u ngrit pothuaj si për me i mposhtë të gjitha volumet e tjera. Vlerësuesat e talentit

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e të virtyteve të Toninit ishin vetëm dy, e të dy shkodranë. Numri i kundërshtarëve të shkodranëve ishte i madh. NJeni nga shkodrant u largue i kënaqun me zëvendësimin tim. Nji prej kundërshtarëve të Toninit dhe në atë rast edhe i imi m'u turr me fjalët:

- Ti përsa i përket muzikës je ende duke i rënë maces me lugë, e megjithëkëtë kërkon zotërote të na hiqesh si ekspert.

- Në këtë pikë ti ke të drejtë – ia ktheva unë – por fama e Toninit asht përfaqësuesja e vlerave të tija e shkelja e famës me dashje shkel shkelësin e saj.

- Ore o t'u mbylltë! – ndërhyni nxanësi ma pranë meje – njerëzve si atij unë ua dhjes famën. Armiku i klasës mund të jetë i famshëm vetëm si armik dhe mund të mbrohet vetëm nga armiqtë e klasës.

Shefki Shkodra, nji nxanës violine nga Elbasani me të cilin nuk pata folë ende, kur më pau ashtu merr e jep me ta për me e mposhtë njanitjetrin, më thirri nga rreth 20 metër larg. Me t'i shkue afër filloi:

- Dëgjo këtu, mbaje parasysh respektimin e politikës së shtetit. Studimin kryesor kushtoja rrugës të jetës, nëpër të cilin do të duhet me ecë. Këtë rrugë mendoje të ngushtë, sa të të zërë vetëm ty dhe anët imagjinoji si gryka humnerash. Shmangia ma e pakët të bën të biesh në fundin e humnerës. Të mbrosh Tonin Harapin do të thotë të sulmosh veten tënde.

Në mbrëmje sapo u ngjita në dhomën e gjumit, Idrizi, si i thonë fjalës, "më priti me kambë të para".

- Me sa palë mend i mbron ti të përjashtuemit politikisht nga Liceu Artistik? Kështu si ia ke nisë shpejt po ia terë vetdes çaklat prej kësaj shkolle. A nuk të ka hy ende në krye ajo fjala: "O me ne, o kundra nesh". Për me kundërshtue shtetin tonë duhet me qenë ma i fuqishëm se i gjithë shteti. Me nji fjalë të shkurtë shteti asht vendimi e ne miratimi. Ti paske ngelë shumë poshtë moshës tande. Kjo mendje të kthen në Shkodër pa i fillue ende mirë mësimet në Liceun Artistik. Nëse don me ndejtë këtu ku je, ngjeshja mbrapanicën fort këtij vendi përndryshe po ia sheh sherrin trashë vedes tande. Mu më kanë sjellë këtu për strehim e po i them jetës a je ma? Ty të kanë sjellë me të bâ artist e njeri e po na qet shqelma. Ke nevojë me mësue si me ulë kryet e jo si me e ngritë. Puno more bir për të mirën tande e jo për të zezën tande e në i marrsh fjalët e mia për keq, paç veten në qafë. Në qoftëse Tonin Harapi do të donte me të vërtetë e pse mos të besoj se të don, ai vetë do të qortonte randë për mbrojtjen që i ban. Atij simbas parimeve tona politike sot nuk

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

do t'i hynte në punë as mbrojtja e nji anëtari të Byrosë Politike e jo ma e jotja.

- Idriz, unë përpiqem me mbrojtë të drejtën jo emna. Mund t'i dënosh tjetrit sjelljen e por jo për hirë të sjelljes edhe aftësinë.

- Në rregull – ma preu Idrizi – në u përpjekjesh me i grahë këtij parimi tash po të grahë ky ty andej ka s'ia sheh ma çajren vedes. Ku e kemi mor ne kokën me gjykue simbas të drejtës? Ne flasim çfarë na thotë mendja jonë. Ti pa dalë mirë prej lëvozhge e të rren mendja me i dhanë vedes me fluturue; kush synon me e nisë fluturimin pa mësue me fluturue rrzohet. Shkurt, në daç me ecë këtej ka je nisë, hypu kambve e behju shpis. Për si po duket puna, ti qenke aq prapa diellit, sa as me ta thanë me okë s'e merrke vesh. Shteti jonë kur dënon njeriun dënon edhe talentin e tij. Në mos don me e marrë vesh me të mirë tash po ta kallxojnë si e meriton.

E marte, 12 shkurt

Sapo mbarova së ngrani mëngjesin, kujdestare Afërdita më tha tek dera e mensës:

- Të thërrasin në drejtori.

Në drejtori gjeta drejtorin e sekretarin e organizatës së rinisë së shkollës. Drejtori në vend të ma kthente përshëndetjen më priti me këto fjalë:

- Ne të kemi sjellë këtu të bëhesh artist e jo avokat.

- Hallall avokat, shoku drejtor – ndërhyni sekretari i rinisë – por mbrojtës i të përjashtuarve politikë nga shkolla jonë. Mbrojtja e armiqve të klasës si puna e Tonin Harapit, çfarë mund të konsiderohet përveç se propagandë armiqësore. Ky qëndrim po nuk u godit shpejt, godet mbartësin e tij. Kjo është shkolla e fëmijëve dhe e të rinjve, pra e të dy moshave më delikate, prandaj ne duhet t'i mbajmë larg këtyre ndikimeve të mbrapshta. E ti jo si i rekomanduar i shokut Bedri Spahiu, por si i futur nga armiqtë për ta kryer punën e tyre më së miri, na dërdëllisë gjepura infektuese. Shoku Bedri na kërkon ta informojmë sjelljen tënde këtu, e çfarë t'i themi ne sipas zotërisë tënde? Të gënjejmë atë s'e bëjmë dot, po t'i themi të vërtetën për ty do të na urdhëronte të të flakim këtej, ne ajo pikë keqardhjeje që kemi për ty na detyron të të paralajmërojmë seriozisht e ti po aq seriozisht ta marrësh paralajmërimin tonë, në mos

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

i lave duart me Liceun Artistik. Në do të jesh bashkudhëtar me ne në rrugën e socializmit, hë për hë s'po ta heqim dore këtë shans. Po nuk fillove t'ia vlerësosh këtij shansi rëndësinë si meriton, vetë ky shans ka për të mallkuar e kanë për të mallkuar edhe të gjithë ata që e ëndërrojnë pa pushim këtë shans tëndin. Ja ku po ta them pushtetin ynë popullor ka këtë parim: "Atyre që i hanë bukën e i përmbysin kupën, atë kupë ua then për kokë". Shko tani, e ne presim të na japësh të kuptosh përpjekjet tuaja për të ecur në rrugën tonë me të njëjtin ritëm të bashkënxënësve të tu. E këtë mos e harro: "Gabimi i përsëritur, bëhet faj i pafalshëm". Kujdes mos përfito nga bërja e këtij lëshimi të veçantë, në çdo çast mendoje veten ku ishe, ku je dhe prospektiven tënde. Ju, – i tha drejtori sekretarit të rinisë, – të punoni vazhdimisht me Gjokën dhe të më informoni herë pas herë për rezultatet e punës me të.

E mërkure, 13 shkurt

Një heshtje e pa marrun me mend e ka bllokue vërejtjen me paralajmërim të përjashtimit tim nga shkolla. Mesa duket mbajtja në heshtje e fjalëve të foluna për mue në drejtori, e ka urdhnue vetë drejtori e drejtorin e ka urdhnue dikush tjetër. Shteti duket shumë i interesuem me e shndërrue trajtimin tim në kapital politik, prandej e quejnë të leverdishme lanien e opinionit tim të padëshirueshëm në errësinë e shpresojnë ende në "pjekjen" e ideve të mia "të papjekuna". Megjithëkëtë edhe sekreti i ka kambët e nuk rrin dot pa i përdorë. Muhabeti nuk e di si e tek ka arritë tek Geti Kodheli.

- Duhet ta dish mirë – më tha ajo me shqetësim të thellë – këta e dinë se shoqnohesh me mua dhe e njohin qëndrimin tim politik. Kjo i bën me më hamendësue mua në ndikuesen tënde. Këta përpiqen gjithsesi të ma krijojnë kleçkën e për të m'i dhanë duartë prej këtej, prandaj të lutem shumë sa për hirin tand aq për timin, me qenë sa ma i kujdesshëm. Unë më shumë se asgjë këtu jam e rekomanduara e një tekeje çasti, ai ka bërë e ka nxjerrë këtë fjalë e s'është marrë më me të, këta i respektojnë për sy e faqe se si i thojnë fjalës "mua s'më ndërrojnë për mish dashi". Mua në këtë shkollë më mban kujdesi i jashtëzakonshëm, që i kushtoj sjelljes së shtirur. Natyrisht unë shtirem sa ma lejon karakteri. Unë në këtë shkollë i kaloj ditët duke thënë: "Sot i shpëtova përjashtimit". Jam e bindur në ardhjen e shpejtë të ditës së fundit këtu. Por në fund të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

fundit marrjen e çdo mësimi e quaj fitim. Do të kisha dashur ta vazhdoja këtë fitim deri ku të më ecë e ku të ngecë të ngeci e të mos të qahem si ia shkaktove vetes atë ngecje. Unë t'i them këto fjalë me shpresën e një mirëkuptimi tand të përkryer.

… në këto ditët e fundit takimet tona janë bërë gjithmonë e më të rralla e më shumë kanë për t'u rralluar ditët e ardhshme. Nga ana tjetër do të bëj çmos për të ecur nga më është caktuar.

Ne do të takohemi – ia pat vajza – ti do të vish edhe në shtëpinë time, veç jo tash për tash. Unë ia kam bërë nënës sime të dëshirueshëm takimin me ty, o Zot i madh sa keq të mos mund njeriu të takohet me kë dëshiron.

Këto fjalët e Getit m'u dukën ma të përshtatshme për mbylljen e kësaj faqeje ditari.

E prende, 15 shkurt

Zonja Nako mësimin tim e kaloi në orën e fundit. E siç e treguan këto fjalë, qëllimisht për me qenë vetëm për vetëm. Ajo u prini fjalëve me nji psherëtimë e unë e mora ashtu siç ishte, shêjë keqardhjeje:

- Sa keq më vjen për ty – filloi si me i dhanë kuptimin sa më të saktë psherëtimës – sipas disa fjalëve të dala ti je duke ecur në drejtim të gabuar. Të lutem shumë mos e detyro shoqërinë të ketë frikë prej teje. Mundohu ta mbulosh atë gabim sa me më mjeshtëri që të harrohet sa më parë. Në je i zoti të ma mbash premtimin më premto, përndryshe...

- Patjetër do t'ua mbaj – ia ktheva me nji ton bindës.

Sapo u ndava prej saj mendova: Ah kjo botë! Duhet me premtue shpërfilljen e së drejtës, e kujt? Zonjës Nako që vuan si unë padrejtësinë. Gjaja ma e vështirë e kësaj jete qenka mbijetesa. I vetmi shpëtim i imi nga flaka e padrejtësisë âsht me i ikë rasteve të diskutimit.

E hane, 3 mars

Atë mëngjes të gjithë nxanësat e sidomos vajzat i kanë urdhnue me i bâ shkollës nji pastrim rrajësor. Kujdestarët Afërdita e Pandi janë të ngarkuem me i vlerësue gjatë punës rezultatet e kësaj përveshjet të përgjithme. Herë vetëm e herë bashkë qortojnë, inkurajojnë e lavdojnë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

punën e çdo nxanësi apo nxanësjet.

- Me ç'rast po bahet ky pastrim i veçantë - e pyeta nji vajzë?

- Po thonë, pritet ardhja e shoqes Nexhmije Hoxha – m'u përgjigj vajza.

- A e bâni shpesh këtë aksion?

- Sa herë na lajmërojnë ardhjen e ndonjë autoriteti të lartë shtetëror ose kur e sheh kryesia e shkollës të nevojshme një pastrim të tillë na thonë mbase sot edhe mund të vijnë edhe X autoritet e erdhi a s'erdhi, ne të jemi të përgatitur si na e ka hije.

- Sot a na lanë pa mësim?

- Ndoshta na i bajnë mësimet me orë të reduktuara si në disa raste të tilla. Për hirë të ardhjes së shoqes Nexhmie, në qoftë e vërtetë, besoj na e pezullojnë mësimin. Në ardhtë në orën dhjetë, siç po flitet, një gjysëm ore ma parë na mbledhin për t'u rreshtuar tek dera e oborrit e na i përsërisin sugjerimet e zakonshme për ta pasë sa ma të përkryer korrektesën ndaj kësaj ngjarjeje të rrallë.

- Sa të gëzon ty kjo ngjarje?

- Ua, ç'pyetje?! Je reaksionar apo provokator zotërote?

- As njani as tjetri- u përgjigja unë. Nji ngjarje si kjo na gëzon të gjithëve njisoj. Vizita e nji autoriteti kaq të naltë i ban shumë nderë shkollës tonë dhe çdo nxanësi.

- E çdo nxënëseje – shtoi si ta ngacmonte lënia pa thanë e kësaj fjale.

Në orën 9 e gjysë na mblodhën e na rreshtuen përpara derës së oborrit të shkollës. Na i thanë parullat që do t'i vrrisnim, na porositën si të duartrokasim e të brohorasim për me i tregue shoqes Nexhmie, entuziazmin ma bindës të mirëseardhjes ma të përzemërt. Herë sekretari e herë ndonjë i kryesisë së organizatës së rinisë së shkollës, dolën në trotuarin përballë derës për me pa nëse po afrohej vetura e dallueshme e shoqes Nexhmie. Në njanën prej atyne ecejakeve të shpeshta sekretari i rinisë na tha:

- Më duket se po vjen shoqja Nexhmie, filloni e brohoritni në mënyrë që të na dëgjojë sa ma larg të jetë e mundun. Në këtë ditë me mot kaq të mirë, i mban xhamat e veturës të hapura. Sapo sekretari filloi ta vrrithte parullën, e dy rreshtat tona të gjata ia pasuan ritmikisht Enver Hoxha - Enver Hoxha. I bindun se për volumin e asaj brohoritjeje, si thirrja ime ma e fuqishme, si lëvizja e buzëve në ato fjalë, kryenin të njajtën punë, luajta veç buzët. Shefki Shkodra që ose ma kapi hilen ose dyshoi

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MIMOZA BALETA
SHKODËR

në bamjen e saj, m'i ra lehtë krahit me krah në shêjë qortimi. Ramjen e parë ia lashë padashjes së tij. Përsëritja e këtij gjesti domosdo ma tërhoqi vëmendjen. Pas thirrjes së sloganit "një minutë e ndoshta diçka ma shumë" sekretari i rinisë na urdhëroi të pushonim mbasi siç na tha ai, vetura që e kujtova të shoqes Nexhmie u kthye pa ardhë tek ne në një rrugë tjetër. Disa filloi me i ngacmue e qeshuna por u shtrënguan nga më fanatikët me e gëlltitë të qeshunën.

- Ka gjë për të qeshur këtu? – pyeti qortueshëm Panajoti.

Pyetja mbeti pa përgjigje. Panajoti si të mos mund të përmbahej pa e provue vetden sa e adhuron partinë, u mshani fjalëve të pasqyrimit të fanatizmit partiak:

- Në shi as dëborë nuk jeni, ne po presim një vizitore që e nderon pritjen tonë, ne të jemi krenarë që shoqja Nexhmie na e kushton një pjesë të kohës së saj të vyer.

Sekretari i ecejakeve na e preu pak heshtjen funerale me fjalët:

- Tani po vjen vërtetë.

Një shpërthim i fuqishëm u përpoq ta përcillte sa ma larg thirrjen e sloganit "Enver Hoxha, Enver Hoxha". Gjatë një pushimi të shkurtë ndërmjet thirrjeve të sloganeve, nji vajzë e konsiderueme disi ma e pa zhvillueme në krahasim me të tjerët, thirri nja dy herë: "Nexhmije Hoxha, Nexhmije Hoxha". Nji pjesë e vogël e nxanësve e përsëriten e të tjerët ngurruen.

- E drejtë është të brohorasim për shoqen Nexhmie, – tha sekretari i rinisë, – por e kemi të pa sugjeruar nga të mëdhenjtë.

U afrua shoqja Nexhmie tek dera tha ngutshëm nji mbas meje. Përpara derës së oborrit u hap dera e veturës së vizitores së largtë. Pejnzat e zanoreve të çdo laringu brohoritës u dukën sikur nga çasti në çast po këputen. Ndërsa po ecte me pompozitetin princor përpara rreshtit tonë, mue më kapi dorën dhe më përkëdheli kalimthi. Ky gjest i saj e ngriti edhe më lart volumin e brohoritjes. Kur mysafirja e naltë hyni në shkollë, ne na urdhnun me e pritë nëpër klasa. Ndër të tjerat në vizitat e klasës tonë të pianos, tek unë u ndal ma gjatë si të donte me tregue nji preokupim të veçantë për mue.

- A je nxanës i mirë apo shumë i mirë – më pyeti tue më ledhatue supin?

- Modestia më len pa ua tregue të vërtetën, shoqja Nexhmie – ia ktheva unë buzagaz.

- Të lumtë! Fjalëpakët e punëshumët i don partia e shoku Enver.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Notat tuaja të mira janë pjesë e fitoreve tona, prandaj edhe çdo dëftesë me pesë është dëshmi dashurie ndaj partisë. Populli pret nga ju ta ngreni gjithnjë e më lart artin e realizmit socialist. Ju e dini nxënësat shumë të mirë i kanë të gatshme bursat për në shkollat e larta të Bashkimit Sovjetik e të demokracive popullore, pra plotësoni kushtet politike e artistike e bursat janë tuat. Ju do të jeni sfida ngadhënjimtare me të ashtuquajturit artistët e perëndimit. Arti kërkon ndjenjat e pastra, karakteristikë kjo e nxënësave tonë të kalitur me ideologjinë ngadhënjimtare e së ardhmes botërore. Arti i vërtetë është i djemve e i vajzave të popullit tonë e jo i artistëve perëndimorë. Në botën perëndimore vegjëlia është gjëja më e papërfillshme. Tek ne vegjëlia është zotëruesja e drejtuesja e politikës tonë parimore, këto aksioma janë gurët e themelit të kështjellës së socializmit.

Pas kësaj retorike ideologjike iu drejtua derës së oborrit e ne na rreshtuan sërish për me i bâ nji përcjellje sa ma dinjitoze.

E marte, 11 mars

Personazhi i shkrimit tim të sotshëm do ta bante ditarin tim ma të preferueshëm prej çdo ditar djali. Ajo të ban me besue se emni i frymëzimit me emnin e saj janë sinonime.

- Mirëse të gjej, – më uroj, më përshëndeti në karakteristikën shkodrane të cilën siç më tha ajo vetë në takimin tonë të parë e përdorte për me kujtue vendin e origjinës.

Unë ia ktheva përshëndetjen ma të përputhshme me të sajën:

- Mungesat tuaja qenkan të nji gjatësie që s'ka çka u ban as justifikimi. Sa të leverdishme qenkan fjalët që e bajnë me nënqeshje – i thashë vedes.

- Kam qenë e sëmurë – u ankua vajza me nji ton që e bâni edhe ankimin me u dukë i bukur si ajo vetë. Jam e brishtë për të përballuar sëmundjen, një i ftohtë i pandijshëm nga të tjerët më bën për shtrat. Ta thashë këtë më shumë, për me të tregue, sa të brishtë e kam edhe mundësinë për me të të ndihmue. Kështu në vend me t'u ba ndihmë të bëhem pengesë. Sa herë ta kem rastin e të nevojitet mu më ke të gatshme si veten tënde. E pra duke e pa premtimin tim të pamjaftueshëm, të lutem shumë gjeje edhe ndonjë tjetër, pasi për ty pothuaj të gjithë janë të gatshëm si unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 12 mars

Ditët e kalueme mungesën e Getit e kam quejtë rastisje e pakandshme. Fjalët e saja të djeshme po më bâjnë me e quejtë, shqetësuese. S'më bâhet me e quejtë mungesë mospraninë e nji njeriu kaq të dëshirueshëm. Mallit, them, do t'i nevojitej me shpikë nji fjalë ma të përshtatshme për nji mosprani të tillë. Shpesh herë e pyes vetdin a din me më tregue përse më âsht bâ kaq e domosdoshme ardhja e kësaj vajze? Pse thue ardhja, më qorton përgjegjja? Prej bisedës me të, e mirë pra përgjigjja ime ma jep vetden tande të plotë. A nuk ke gja ma sqaruese se heshtjen? Kjo vajzë e ngjashme me mbretneshën e shtojzovalleve ma ka marrë me vetdi dëshirën e studimit. Cila nga këto dy përpjekjet asht ma e frytshme: a me e dhanë vetdin mbas mundësisë së takimit, apo të mësuemit me mungesën e saj? Përgjigjja âsht aq e kuptueshme sa s'ka nevojë me u dhanë. Po ta kishte pa Fishta Getin do t'i thonte fantazisë nuk ta kam nevojën me ma krijue Jerinën.

E prende, 21 mars

Ditë me të gjitha tiparet e fillimit kësaj stine. Natyra dukej si ta kishte organizue spektaklin ma të përshtatshëm për ardhjen e pranverës. Disa nxanës të jashtë konviktit të shkollës tonë zgjodhën me bâ nji shëtí në fshatnat e afërta të Tiranës, mbasi katundet janë vendet ma të privilegjueme të pranverës. Rasti na e favorizoi për nji shëti të tillë edhe mue, Ramiz Kovaçin e Shefki Shkodrën. Mbas rreth nji ore ecje u ndodhëm në mes të blegërimave e cicërrimave të atyne, që jeta i kishte sjellë në këtë botë në atë prag pranvere.

- Kjo ditë, – tha Shefkija, – edhe të moshuemve ua sjell rininë.

- Saktësinë e këtij mendimi mund të na e thotë ky xhaxhoja, – tha Ramizi si në lojë, tue cilsue nji udhtarë, që po vinte përball nesh.

- Mirëdita xhaxho! – e përshëndetëm plakun përkundrejt kullosës plot blegërimat e parreshtuna, sidomos të qingjave që të kujtojnë ato foshnje të cilat shqiptojnë me shumë dëshirë tash e parë fjalët e porsamësueme. Udhëtari na e ktheu përshëndetjen si ai që mezi pret me ia dhanë dikush rastin me fillue nji bisedë. Këtë dashamirësi ne e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

quajtëm ftesë të kandshme me u ulë e me bisedue pak me të.

- Si e kalon xhaxho? – e pyeti Shefkija.

- Me ia bâ shyqyrin more bir, e mira sado e vogël qoftë âsht e mirë. Çdo e mirë âsht e madhe. Deri tash i kam pasunitë ma të mëdha të pleqnisë, mendjen e shëndetin.

- Këto janë pasunitë ma të mëdha të çdo moshe xhaxho, – ia pat Ramizi.

- Si thua ti âsht or çun por vlerën e saktë ua din në moshën time.

- Sa vjeç je xhaxho? – e pyeti Shefkija.

- Sot kam datëlindjen time të tetëdhetepestën.

- U bafsh sa daç vetë e si daç vetë! – e urova unë.

- Shkodran je more bire?

- Po xhaje, shkodran.

- Të lumtë e goja e bardha, ky asht urimi ma i dëshirueshëm.

- Kë ke në familje xhaje? - e pyeti Ramizi.

- Kam familjen e vëllait. Ajo që më dhuroi Zoti me bâ familje me të ishte engjëll toke e u bâ engjëll qielli. Unë tash tridhetë vjet pres bashkimin e lumtun me të. Të bashkohem me të atje ku e përkohshmja shndërrohet në të përhershme. E pat thanë Zoti të mbeteshim pa fëmijë. Të gjithë atë dozë e ndjesish dashunie që do të kishim për fëmijë ia dhamë njani-tjetrit.

- Po na vjen keq – tha Shefkija, si për me ia nxitë vazhdimin e atij tregimi romantik.

- Qofshi gjithmonë të lumtun siç isha unë atëherë! – na uroi plaku.

- A po na tregon diçka nga historia e lumtunisë tande? – e pyeta unë.

- Siç iu thashë ime shoqe ka tridhetë vjet që më pret përtej vdekjes fizike e unë pres fundin e pritjes së saj. Lumtunia e asaj të ardhme ma ushqen të tashmen.

- Xhaje, – e pyeti Ramizi, – lumtuninë a e arrin aftësia apo fati?

- Lumtunia âsht dhuratë që e jep Zoti, biri im, por ajo varet në trajtimin që i bajmë ne. Unë gjithmonë përpiqem me e bâ veten sa ma të dêjë për me më bashkue Zoti me time shoqe në amshim.

- Në kohën kur keni qenë si mollë e pandame – e pyeti Shefkija – a je lutë Zotit me ta bâ ta gëzosh sa ma gjatë?

I moshuemi si ta kishte pasë përgjigjen e gatshme para pyetjes ia ktheu:

- Zoti i din ma mirë se ne punët tona. Për mue ka randësi të rri sa

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIO BARLETI"

ma gjatë me të e jo kaq shkurt sa do të mund të rrija në këtë jetë. Zoti na jep dhuratat për me na mësue si me e falënderue, për me na e kultivue mirënjohjen, nji ndër frutat ma të kandshme të pemës së virtytit. Me të drejtë thuhet pasunia ma e madhe e kësaj bote asht lumtunia e dhurueme prej Zotit. E mendja ma e çmueshme ajo që din me e ruejtë këtë pasuni, ma e madhja e të dy jetëve. Këtë pasuni unë e pata të përbashkët me engjëllin tim, e lumtunia e njeriu asht e plotë vetëm atëherë kur e ka të përbashkët me dikënd. Çasti i ndamjes i engjëllit tim prej meje m'u duk sikur i hoq diçka lumtunisë sonë. Por i gjeta shpejt e shpejt forcat me iu shkëputë këtij mëkati. Ta dinit ju sa gëzohem kur gjej kureshtarë si puna juaj me ia tregue jetën time! Se kështu i baj nder vetes dhe kureshtarëve. Kënaqem tue tregue çfarë më pëlqen ma së shumti, dhe jap nji përvojë që lum kush din me e shti në punë.

- Xhaje na mallëngjeve shumë, – tha Shefkija.

- Me të pasë njoftë ma parë, – shtoi Ramizi, – shumë herë do të ishim takue.

- Vazhdo xhaje të lutem, – ia pata unë si të kisha frikë se mos po na mbetë pa ndigjue ai tregim.

- Po biri im unë kam aq dëshirë me e tregue sa edhe kur nuk gjej kureshtarë ia them vedes sime si të isha nji ndigjues i huaj, veç si e si ta përsëris sa ma shpesh mbasi edhe tue e tregue më ngjan sikur po shijoj atë kënaqësi të pashoqe. Ja, si filloj kjo lumtuni: isha nëntëmbëdhetë vjeç kur u lidha me gocën engjëll të fshatit tim. Ajo atëherë ishte njizet vjeçe. Këtë diferencë unë e tregoj për saktësi tregimi, mbasi dashnia nuk merret as me numra vitesh as me tipare njerëzish. Dashnia veç i mbush plot e përplot me magjinë e saj të lindunit për njani-tjetrin. Fshatarët tonë të mbështetun në zakonet e vjetra edhe në kohë të reja me të na hetuar atë lidhje i bane nji kundërshtim të pathyeshëm bashkimit tonë. Arsyet natyrisht të tynet ishin: lidhjet e fshehta të dashnisë quheshin të paligjshme dhe ajo i përkiste nji familje shumë të pasur e unë njanës nga familjet ma të varfra. Për fatin tim të mirë babën e kisha shok të mirë e burrë bese. Me ta marrë vesh këtë lidhje më thirri e më tha:

- Gjeni nji shteg e ikni mor bir e ndërtojeni folenë e dashnisë tuaj sa ma larg rreziqeve të marrëzive, Zoti do t'ua bekojë rrugën e jetës.

- Ne ndoqëm këshillën e babës dhe udhëtim mbas udhëtimi arritëm në Francë. Fati na ndeshi me shqiptarë të mirë e ai na njohu me nji francez të mirë që i dhanë jetës tonë drejtimin e përshtatshëm. Me i përfshi të mirat me pak fjalë, u punësuam e u shkolluam mjaft mirë për

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nevojat tona. Çdo ditë të asaj kohe e patëm si ditën e parë të dashnisë sonë. Besnikëninë ma të përsosun e patëm mbrojtje kundër çdo gracke. Kështu ne ishim si dy rrokje që plotësojnë njana-tjetrën në fjalën bashkëshort, ishim thelbi i kuptimit të kësaj fjale. Përherë vepronim si të na printe të dyve e njejta mendja. Nuk m'u bâ me e besue ndarjen tonë as kur sëmundja e saj dha shenjat ma të dallueshme e kur shpirti i saj fluturoi në amshim e falënderova Zotin për sa ma kishte lanë këndej e iu luta me na bashkue sërish andej. Shpesh i them vetes: Ah! sa do të ma kishte shkue mallin sikur ta kisha pasë nji vajzë që t'i ngjiste s'amës si dy rreze njana-tjetrës. Megjithëkëtë ne nuk dimë me e zgjedhë kënaqësinë për vedi si din me e zgjedhë Zoti për ne. Gjashtë vjet pas udhëtimit të saj në amshim unë u ktheva në Shqipni bashkë me të. Prita aq sa më thanë mjekët duhet të prisja për me u kthye bashkë me të në atdhe. Ia ktheva eshtnat vendit që e lindi dhe e rriti aq të mirë për mue e për këdo pati rastin ta njohë. Tash jemi përsëri në vendin e fillimit të lumtunisë sonë. E për fat të mirë fillimin e kësaj lumtunie unë e besoj të pambarim. Më pëlqeu të jem përsëri bari siç isha kur u njoha me të. E në mos qoftë shpirti im i dêjë të shkojë pranë të sajit, së paku eshtnat t'i kemi bashkë. E ta tregoj këtë ngjarje sa të jem gjallë në mënyrë që të ndjej mbrenda zânit tim, zânin e kujtimeve të bukura me të siç ishte ajo vetë.

U përshëndetëm dhe u ndamë prej tij por pa pasë mundësi të ndahemi me mallëngjimin e tij.

E shtunde, 5 prill

Gjatë studimit të sotëm ndjeva ngacmimin gjithnji e ma nxitës për me kompozue nji pjesë të muzikës serioze. Pa le të shohim thashë me vedi sa të drejtë ka frymëzimi e ia hyna provës së parë me shpresën e zakonshme të nji fillestari. Notë mbas note frymëzimi më ndihmoi me krijue nji frazë timen muzikore. Ti je nji premtim inkurajues i frymëzimit, i thashë asaj fraze, ti po më tregon angazhimin e frymëzimit me më bâ autor të kësaj pjese. E frymëzimi si t'i kishte ndigjue ato fjalë e t'i gëzohej aq asaj lëvdate sa t'ia hapte krejt dorën bujarisë së tij u tregue i pakursyem ndaj kërkesës sime, por meqenëse në muzikë si në çdo degë, arti e suksesi mvaret në pëlqimin e të tjerëve, thirra Gjovalin Lazrin për me e ndigjue e me bâ edhe vlerësimin e tij. Gjovalini ma

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shkroi shpejt e shpejt atë vijë melodike dhe e luejti me violonçel.

- Fillim entuziast, - më përgëzoi Gjovalini. Unë mendoj me thirrë Lali Gradecin me ta ndigjue, ajo asht vlerësuese e mirë dhe e paprituesshme me e pianistikue. Armonizimi ia shton edhe njiherë aq vlerën vijës melodike. E unë them se zojushë Lali sapo ta ndigjojnë, në vend që me i thanë ti asaj, ka me të thanë ajo ty po t'ia bëj pianistikimin. Kjo vijë melodikë të ban me ndie bukurinë e krijimit e tingëllimin shqiptar. E kërkova nëpër shkollë zojush Lalin derisa e gjeta dhe ia tregova partin. Pëlqimin e parë ma shfaqi fill mbas leximit të notave. Përgëzimin e ngrohtë ma dha mbasi e luejta në piano e ma premtoj fillimin e pianistikimit të saj sapo të mbrrinte në shtëpi.

- Ti veç kompozo, – më inkurajoi ajo, – unë të ndihmoj me shumë kënaqësi. Pjesë si kjo ma frymëzojnë edhe mua më së miri harmonizimin e tyre.

E hane, 7 prill

Ekzekutimi i kompozimit tim të parë nga Gjovalin Lazri e shoqnueme nga zojushë Lali, më bân të ndjej atë lumtuni të papërshkrueshme që ndjen autori me krijimin e tij të parë të suksesshëm.

E prende, 11 prill

Dëshira e të kompozuesit po ma thërret çast pas çasti frymëzimin e frymëzimi mesa duket po i përgjigjet ambël. Sot përfundova krijimin e nji kange me titullin "dashuni baritore". Melodinë e tekstin i hartova në të njejtën kohë. E pra sot asht dita e parë në të cilën unë mund të quhem kantautor. Vlerësuesi i parë i kësaj kange asht Gjovalin Lazri, e fjalët e tija janë mjaft inkurajuese.

- Kompozimi i nji kange të bukur, – tha Pjetër Gaci mbasi e ndigjoi, – asht vetëm gjysa e punës, gjysën tjetër e përbajnë intonacionet kombëtare. Kjo kangë asht e plotë prandej unë të uroj me gjithë zemër të bahesh autori i shumë kangëve të kësaj cilësie.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MIMOZA BARLETI"
SHKODËR

E hane, 14 prill

Kangën "Dashuni baritore" e çova në Komitetin e Arteve, ku ka nji komision zyrtar vlerësimi. Përgjegjësi i këtij seksioni Abdulla Grimci mbasi e luajtëm në piano m'i ra faqes lehtë në shêjë përgëzimi.

- Kjo këngë – më tha Abdullahi – është shenjë premtuese i prirjeve tua në muzikë e poezi. Brenda pak kohësh besoj ke për të na ba të jemi krenar me ty, sa më shumë artistë shqiptarë aq ma të madhe e kam kënaqësinë e sa ma shumë artistë shkodranë aq ma shumë më kënaqet loçka e zemrës.

Simbas rregullit të vumë për shpërblimin material të kangëve më dhanë tre mijë lekë. Kjo ishte pagesa e shpërblimit maksimal.

E marte, 15 prill

Çdo natë kur ngjitëm për në fjetore Idrizi ngul kambë me e bâ nji bisedim qoftë edhe për diçka të parandësishme. Atë e djeg heshtja si të ishte eshkë e ndezun. Megjithëse në shumicën e bisedave mendimet tona nuk përputhen, kjo mospërputhje Idrizit sikur ia shton etjen për bisedime.

- Si mor burrë, – thotë ai, – mund të rrinë të gjallët pa bisedue kur populli thotë edhe fantazmat flasin?

- A nuk na del edhe kjo e meta jonë pa ia marrë edhe memecit?

- Gjokë, – ia nisi Idrizi, âshtu tuj fillue si gjithmonë, – a e beson ti prejardhjen e njeriut nga majmuni?

- Jo, Idriz megjithëkëtë ndonjI njeri më bân ta besoj. Me folë për njI të kalueme të padokumentueme âsht si me folë për ngjarjet e së ardhmes, rregullat e evoluimit na bajnë me pyetë: po gjallesat tjera nga e kanë prejardhjen? Përse u pre evoluimi i prejardhjes tonë vetëm kur filloi me shkrue historia e njerëzimit? Evoluimi asht rrjedhë e ngadaltë dhe e pandërpreshme.

- Ti flet simbas fesë, – tha Idrizi.

- Idriz unë flas çka më thotë arsyeja. Unë arsyen time e quej laboratorin i arsyetimeve të tjerëve. Ndeshja padashje e nji karrigeje sinjalizoi daljen e dikujt nga dera e hapun e balkonit tonë.

- Natën e mirë kujdestar Pandi, – e përshëndeti të porsadalunin nji nxanës i dhomës paralel me tonën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Idriz këto bisedat tona kaq vonë kanë shenja të këqija. Temat e tyne janë të pakapshme nga njohunitë tona, na lanë të zgjuem mbas kohës së përshtatshme me fjetë, e u prishim qetësinë dhomave të tjera, me derë të balkonit të hapun mund të bisedohet ditën jo natën. A i beson ufot, ti Idriz?

- E çka janë ufot?

- Po thonë janë vizitorë nga kozmosi.

- E çfarë trajte thonë, kanë?

- Edhe unë e kam bâ këtë pyetje e më ka shkue huç, veç thonë zbresin tek ne e hynë ku t'u mbushet mendja. Me bâ me qenë e vërtetë kjo nuk duhet me lanë derën e balkonit çilë. Natën e mirë, Idriz, pjesën tjetër të kësaj bisede e vazhdojmë nesër.

Dy pyetje më munduen derisa m'i heshti gjumi. A shfrytëzoi Idrizi verbëninë time apo Pandi verbëninë e të dyve?

E mërkure, 16 prill

Dyshimin në pasje gisht të Idrizit në praninë e heshtun të kujdestar Pandit mbrëmjen e kalueme, më bâni të vendosun me i pré bisedat e mbramjeve me Idrizin. Rruga e vetme e kësaj premjeje qe të ngjitunit sa ma vonë në fjetore, mundësisht atëherë kur ai të ketë fjetë. E vetmja pengesë në realizimin e kësaj mënyre ishte orari i fjetjes i detyrueshëm për të gjithë nxanësat. Për me ia mbrritë kësaj më ndihmoi mungesa e pianofortave prandaj iu luta kujdestare Afërditës me më lanë me studiue deri sa ta shoh të mundun e në mëngjes me dalë përpara tij ose me u shti i fjetun derisa të dalë ai prej dhome. Kujdestare Afërdita ma bani lëshimin e veçantë me ndêjtë deri vonë. Në orën njimbëdhetë u ngjita në dhomën e gjumit e Idrizi po më pritte ndêjun në shtrat.

- Sado vonë të rrije tue studjue, vëllau yt i madh të pret i zgjuem. Kaq net sa më kanë mbetë këtu në Liceun Artistik do t'i kalojmë bashkë. Mu ka me më marrë malli shumë për ty besoj se edhe ty për mue. Mirë do të kishe bâ me ma ditë sa të më kesh këtu. Si unë nuk mundet me të dashtë asnjë tjetër e këtë shpejt do ta kuptosh. Sigurisht të ka lodhë studimi e prandej nuk due me të mbajtë të zgjuem veç po të kallzoj të drejtën e shpirtit, gjithë ditën më ka vrejtë dyshimi yt. Ti ndoshta e ke marrë ngjarjen e mbramshe të thurun para ndodhjes. Për sa ka kjo botë të kisha dashtë me më konsiderue të sinqertë. Në daç më beso, në daç

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

si të duash, unë dlirësinë e shpirtit e çmoj mbi dritën e syve, në ta pasha hilen ma të vogël ma shndërroftë Zoti në mundimin ma të madh. Në mos më besosh me kaq s'kam pse me u mundue me të bindë. Po të ishte e mundun me ia kërkue Zotit vetëm nji nderë me ma plotësue, unë do t'i kërkoja me më dhanë mundësinë me të bindë për pafajësinë time. Mue më ka fye ma shumë ai gjesti i tij i mbramshëm. Unë e farefisi im nuk e kemi pré në besë kurrë anmikun e jo ma mikun, e jo ma vëllanë si puna jote. Ndoshta ushqimi kryesor i dyshimit tand për mue janë qortimet e kundërshtimet e mia, e pra ta dish njiherë e mirë, ato mue m'i frymëzon qëllimi ma dashamirës, për me të pa si i thonë fjalës mirë e ma mirë. Fjalën e mbrame po ta them të nj burri të urtë të fisit tonë: çka të paça thanë të pavërtetë randoftë mbi shpirtin tim. Flej e bafsh gjumin e mirë e të ndihmoftë Zoti me më besue!

- Idriz, mos me të besue tregoj mungesë respekti ndaj béve, betimeve e betuesit. Unë jam gati me e falë fajin, e jo ma mos me i besue betimit për pafajësi.

- Faleminderit që më besove, – tha Idrizi, – e u ngrit e më përfaqoi me nji shtrëngim përzemërsie. Tash po flej i qetë. S'ka gja ma të mirë në botë për ndërgjegjen e nji njeriut se me fjetë në nji krah.

E ejte, 17 prill

Gjatë ngranies së mëngjesit nji djalë që e fyen edhe emnin e vet i tha shkodranit P. Zh.:

- Ik mor frat Shkodre!

Shkodrani vazhdoi me hangër në tavolinën pa ia kthye.

- Mos e merr për fyemje, – i thashë unë, – ai pa ditë të ka bâ krenar. Përmendja për keq e fretënve ma ktheu kujtimin në Shkodrën e gjashtë viteve ma parë.

Ishte nji ditë e muejit janar me Shkodrën e strukun në fund të thellësisë të frikës komuniste. Vetëm lëvizjet e njerzve me nevojat shumë të ngutshme përziheshin me lëvizjet e ushtarakëve. Nëpër rrugët e qytetit të lanun nën kambët e partizanëve ngadhënjimtar rreshta ku të gjatë, ku të shkurtë endacakëve entuziaste, kush ma i intonuem, kush ma i stonuem këndonin marshe luftarake, disa të përkthyeme shqip nga jugosllavishtja e nga rusishtja e disa të sajuem shqip nga kush dreqi e din se kush. Unë si nji ndër ata që nuk e lente hallin në shpi dola me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

fitue lëmoshën e ditës sado që e pakësueme në minimum nga rrethanat e atij shtetrrethim të papamë. E me i heq etjen kureshtjes ma të keqe në kinema "Rozafat" ku çdo ditë prej mëngjesit e deri në mbasdreke vonë zhvillohen gjyqe kundër të ashtuquajtunve anmiq të popullit. Si çdo ditë të maparshme përshkova rrugën e zakonshme të Kishës së Fretënve për me dalë në Fushëçelë. Dy burra me theks jugor më ndaluen para sheshit të Kishës.

- Mos kalo këtej, – më thanë, në mes të këshillës e të urdhnit.

- Pse a âsht e ndalueme? – i pyeta unë me kuriozitetin e fmijës kureshtar.

- Për pak kohë do të jetë rruga e zënë, more çun, brenda një gjysmë ore besoj lirohet.

Unë qëndrova në pritje të zhbllokimit të rrugës. Ma vonë u ndigjue një zâ nën dritaren e kuvendit të frentëve. Thirrja u pasua nga ramja në tokë e turrës së librave.

- Çoi atje në shesh me libra tjera – u dëgjue nji zà tjetër.

Në çast m'u duk sikur do libra i përplasën në tokë tue nxjerrë mallkime kundër atyne duarve masakruese.

- O burra ta djegim krishterimin! – thirri nji partizan e u gajas me fjalët e veta.

- More – ia pat nji tjetër djallë afër tij – disa libra i paskan fletët e buta të përshtatshme për të fshirë bythën me to. Asnjë fletë nuk do të shmanget, kemi urdhër për t'i djegë të gjitha.

- Eh! – thashë me vedi ku u shkoi halli librave se siç kam ndigjue do të ishin të dêjë me nderue bibliotekat ma në zà të botës. Çdo rrokje e këtyne fjalëve m'u duk se më krijoi në shpirt nji dhimbje. Dy a tre burra kalimtarë erdhën afër meje e u shtangën përpara asaj skene të llahtarshme. Vepra jashtëshekullore e qindra françeskanëve për me i lanë breznive nji bibliotekë kaq të pasun. Kush e di sa shkrime të nalta të françeskanëve po shndërrohen në hi. E mbledhësat e gjallë të këtyne librave pushkatohen tash e parë mbas vorreve katolike. Në vazhdim e sipër njeni prej atyne burrave kalimtarë i tha shokut të vet me ironi:

- Po Gjon, duhen djegë këto libra, këto janë kundra librave të Marksit.

Kujtesa ma solli ndër mend emnin e ndigjuem dikund të shpikësit të zjarmit. Po ta dinte ai, i thashë vedes, se zjarmi i shpikun prej tij do të përdorej me djegë edhe ajkën e ditunisë botnore do t'i pendohej randë asaj shpikjeje. Ndoshta njani prej atyne djegsave ose urdhnuesat

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me djegë ata libra mund të ketë qenë i ati ose njeri i farefisit e në mos kështu ka qenë me siguri njani i të njejtit gjak ideologjik me nxanësin që i tha bashkëqytetarit tim:

- Ik more frat Shkodre!

E hane, 21 prill

Për fat të mirë kujtesa ime nuk u nxjerr shumë punë nxansave për me i mësue notat përmendsh. Pjesën e kohën e panxanun me mësim ose studim ia kam dalë me e shfrytëzue në dobi të zhvillimi tim. Herë nji e herë nji tjetër tregohen të gatshëm me më lexue libra. Andrra e mbetun nga malli që lyp me e shue ka nisë m'u venitë si çdo gja që djeg veden e vet. Kjo më jep shpresë me e heqë qafe skllavëninë e dy të kqijave, të andrrës që ven në lojë dëshirën, vuajtjen e së paarritshmes dhe talljen e asaj vuajtje. Tash e kuptova nevojën e të mësuemit me ndonji mungesë të domosdoshme. E kjo qenka mungesa e vajzës, mosprania e së cilës i jep shkas mungesës ma munduese.

E shtunde, 26 prill

Sot më rastisi me u njoftë me nji grue rreth të katërdhetave. Mbas nji bisede të shkurtë me të, më ofroi mundësinë e marrjes së mësimeve të italishtes prej saj pa honorar. Dhania e kësaj mundësie i hapë prespektivës sime shtegun e rrugës së zhvillimit të vërtetë. Italishtja më ban me u njoftë me autorë të mëdhej të letërsisë italiane pa ndërmjetësinë e përkthesave.

- Duhet të vish – tha zoja – tri herë në javë në shtëpinë time. Nëse nuk gjen kënd që të t'i lexojë mësimet e metodës që po të jap, të ndihmoj unë vetë që t'i mësosh përmendësh.

Falënderimi im ia pasqyroi dukshëm gëzimin tim. Sa herë më pyetnin deri atëherë, a din italisht? Bâja sikur po shtirem modest. Atyne që e dinë italishten u them:

- Eh diçka!

Të mësuemit e kësaj gjuhe do të më bajnë ma shumë vend në shoqninë e zgjedhun. Rritja e prestigjit artistin e kënaqë sa suksesi i skenës apo të vlerësimit të pritun të krijimtarisë së tij.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 28 prill

Në mbasditen e sotme fillova marrjen e mësimit të rregullt të italishtes. Në mbarim të mësimit të parë, zoja Alma më tha:

- Je i lindur për të mësuar gjuhë të huaja. Nëse do ta kesh vullnetin si prirje brenda një kohe të shkurtër as italianëve të zhvilluar s'ke për t'ua pasur lakminë.

Me të arritë në shkollë pyeta Pleoratin Sulen nëse mund të ma lexonte fjalorin e mësimit të ardhshëm.

- Sa herë të duash më ke gati, – m'u përgjigj, – unë kam interes të ta lexoj, mësoj edhe unë bashkë me ty.

- Shumë mirë, ky premtim më ban mos me ngurrue në marrjen e sa ma shumë fjalëve.

- Po, po ti merr fjalë e njohuri sa të mundesh, nëse nuk do të mundet kujtesa ime të ecë në ritmin e tëndes, unë i shkruaj e i mësoj kur të mundem. Për mua është e rëndësishme ta mësoj, garën le ta fitosh ti.

E ejte, 1 maj

Në këtë ditë të veçantë të propagandës komuniste, shkolla jonë doli e organizueme në paradën mashtruese të 1 majit. Të gjithë punëtorët prodhuesa ekspozuen në parakalim arritjet e ndërmarrjeve të tyne. Kryetari i bashkimeve profesionale të Tiranës i quejti ato prodhime, fryte të pjekura në sajë të Partisë. Enver Hoxha u ujdis me mendimin e tij e autoritetet ma të nalta partiake nga tribuna qendrore, të gjitha ato arritje ia kushtuan mendjemprehtësisë së pashoqe të shokut Enver Hoxha. Atë paradë dy orëshe e përbânë të zgjedhunit e të gjitha shkollave e institucioneve. Në mbarim të parakalimit bame nji sheti me Shefki Shkodren.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 2 maj

Idrizi ka ndërrue ose i asht ndërrue vendstrehimi. Në dhomën time të gjumit kanë vendosë edhe dy shtretën të tjerë marinarë. Kështu që

tash e tutje do të jemi tetë vetë në nji dhomë. Siç mora vesh gjatë ditës, tre pjestarë të dhomës janë shkodranë. Vendin në ish-shtratin e Idrizit e ka nxanë Pjetër Gaci. Dy shkodranët tjerë janë Gjovalin Xhonxhafili e Nino Kromiqi, dy elbasanasit janë Shefki Shkodra e Kujtim Çela. Plotësuesat e tetëshes së dhomës tonë Ramiz Kovaçi e Vilson Taja. Natyra e pjesëtarëve të kësaj shoqnie ka shumë mundësi me e bâ dhomën tonë me u quejtë dhoma e humorit të shkollës. E këtij parashikimit nisi me i dhanë vërtetësi qysh natën e parë. Koha e paragjumit u zgjat deri në të shprehunit e shqetësimit të gjumashave. Humori i disave nxiti edhe pjesën tjetër me u vu në garë pothuej të barabartë. Mesnata na gjet e na la në nivelin ma të naltë të humorit.

- Kështu – tha Shefki Shkodra – ne po festojmë bashkimin tonë në të njejtën dhomë.

- Boll e pat deri tash, – tha Pjetër Gaci, – ka kalue mesnata e tepria ka mrekullinë. Përndryshe tash po ankohen dhomat tjera e nesër na shpërndajnë pikë-pikë.

- Për cilin nesër e ke fjalën? – pyeti Gjovalini.

- Për ditën që vjen, – ia priti Pjetër Gaci. Ditën e ardhshme kalendari e quen sot, ti mundesh ta quesh nesër e mbasnesër, dje e pardje e si ta marrin mendja.

- Vazhdo Pjetër, – shtoi Gjovalini, – ju shiroksit shquheni për zanien e peshkut e për fjalët urta.

Pjetri gjysë i përgjumun tha:

- Loja shumë bën zullum.

- Kjo falë e urtë, – tha Vilson Taja, – është turke e me rimë turqisht.

- E si mund të flejmë more Pjetër – e pyeti Gjovalini pa ardhë edhe Nino Kroniqi, heroi i studimit huç.

- Unë jam me Pjetrin, – u hodh Kujtim Çela, – qafsha nanën u padis në qoftë se na lini netë tjera kaq gjatë pa gjumë. Po të ishte e shtunë flemë gjithë paradreken e së dieles ama netët e tjerat s'hahet fare, a me fjetë në bankat e klasave? Dera e dhomës u hap e Nino Kroniqi thirri:

- Ala jeni të zgjuem? Derisa të vij unë bâni çfarë të doni, ama kur të vij unë e mbrapa zâ njeriu nuk due me ndigjue në dhomë.

- Shëndet paç shoku komandant! - thirri Gjovalin Xhonxhafili.

Mbas të qeshunave të kësaj përshëndetjeje dikur na zuni gjumi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

E ejte, 8 maj

Të gjithë e presin me kënaqësi orarin e ngjitjes në fjetore. Pjetër Gaci ka fillue me shtue ndjeshëm ankesat për prishjen e qetësisë. Këtë ankim Gjovalin Xhonxhafili ia shoqnon me vargun: "Ke shekuj të flet në qetësi", violinist të madh gjumash nuk ka.

- Ju shirokasit gjithmonë e keni bâ gjumin haram, kush mbas peshkut e kush mbas studimeve. Ti a je shirokas a çka dreqin je?

Pjetri i dha ndoshta përgjigjjen me e heqë qafe:

- Jam i ardhur në Shirokë.

- Atëherë s'qenka gja puna jote. Nuk po u bâke i madh si shirokasit e mëdhej. E prej nga je Pjetër?

- Jam prej ka të duash ti, veç më len me fjetë.

E prende, 29 maj

Si edhe disa herë ma parë, sot dola me shetitë me Remzi Filen. Remzija asht vlonjat e thonë se asht jevg. Tek njeriu mue më intereson ngjyra e shpirtit e Remzija rrezaton dritë virtytesh. Ambjenti i tij i pazhvilluem e ka rritë naiv. Naiviteti i kultivuem për nji kohë të gjatë asht tepër i vështirë me u qortue e i padënueshëm. Gjetë të gjitha viteve të tija të deritashme, ai ka qenë letër e bardhë në duert e partisë. Megjithkëte, si i thonë fjalës, vetëm "kur e xen bulluri", i shpreh bindjet e veta politike. Ma shumë se me folë i pëlqen me qëndrue në heshtje e me ndigjue të tjerët.

- Përpiqem për ta gjetur të drejtën në cilin krah të debatit ndodhet, thjeshtë për formimin e opinionit tim, jo për transmetim, pasi e drejta përveç se për ta ditur vetë, duhet të zotërosh mënyrën sa më të thjeshtë për ta ngulitur te të tjerët dhe prapë se prapë edhe kaq do të ishte e pamjaftueshme, pasi për ta çuar të drejtën në vend duhet të ujdisen dhënësi e pranuesi i saj, pasi dikush bindet me më pak fjalë e dikush as me të gjitha fjalët e botës. Në fund të fundit edhe po ta bindësh me një fjalë të vetme të duhet të prishesh me kundërshtarët e tij.

- Remzi, – e ndërpreva unë, – për këtë qëndrim tandin andej nga Shkodra themi: "Mirë pite e mirë simite".

- E po mirë de, ju mund të thoni si të doni, se mos do e shpëtoj nga ndonjë hall i madh njeriun të cilit i jap të drejtë. Po të jetë puna për

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

t'i shpëtuar jetën, bëhet çështje ndëgjegjeje dhe ndërgjegjja e çuan të natyrëshme bërjen e sakrificës, ama të futem unë për të shuar zjarrin e ndezur për mustaqet e Çelos, s'kam si të mos e quaj çmendur ore derëbardhë. Mua më ka sjellur partia në Liceun Artistik për të studiuar dhee nuk do mend, për t'i plotësuar të gjitha kërkesat e partisë. E si të mos i respektoj kërkesat e partisë kur unë dhe partia e duam njëri-tjetrin kaq shumë. Që partia jonë është më e drejta në botë, kjo s'ka asnjë diskutim. Ja si në çdo rast edhe në sjelljen e saj me ty e me mua, ia shikon drejtësinë.

- Shtatë vjet ma parë, – i thashë vedes, – kjo bindje ka qenë edhe e imja. Aso kohe i mbërthyem në danën e vorfisë ma të pa shpirtë, grada e zhvillimit tim nuk kishte arritë ende me e kapërcye ngecjen. Të uritunin e gënjen fare thjeshtë premtimi me ja shue urinë. I pazhvilluemi përfilljen sado pak të ndjeshme e çmon si konsideratën ma të naltë, pale mandej dhanien e besimit për kryemjen e ndonji detyre të randsishme e çuen dhanje të shpirtit. Si instruktorat ma të devotçëm, komunistat i kishin paisë aktivistat e tyne me mjeshtrinë ma të përkryeme të përfeksionit të elementit të nivelit tim zhvillimor. Rekrutat si puna ime e quenin nder të madh atë rekrutim dinak. Ata na predikonin formulat e shpëtimit tonë të përhershëm. Ne na pëlcitte lkura prej pompimit të atij entuziazëm. Për me na e ngulitë bindjen sa ma thellë thonin: "Barazinë e ka predikue vetë Krishti". Muslimanëve u thonin: "Vetë Allahu e ka për zemër barazinë" Zoti asht me luftën tonë e jo me klerikët divijatorë të fesë e na këndonin këngën moto të komunizmit: "Pa dallim feje, krahine dhe ideje". Këto fjalë si të thirrjes ma të shêjtë na nxisnin me luftue për liri e barazi shoqnore. Nderimi ma i madh e krenarija ma e ligjshme për nji fmijë na thonin asht me u quejtë pionier, rastin për me e meritue këtë titull e mënyrën e fitimit të shpejtë ma dha nji burrë i quejtun Isa. Të gjithë e thërrisnin Isaja i gazetave, e mue kurrë nuk më nxiti kurreshtja me u interesue për emnin e tij të vërtetë.

- A po vjen me shitë gazeta? – më tha nji ditë, po ta jap këtë rast zevendësoje lypjen e lmoshës me punë. Sot je fëmijë e nuk të shikohet, por po të rritesh edhe pak tue lypë, të bâhet lypja ves e sa ma shumë ta ushtrosh vesin aq ma thellë të ngulitet; e sa ma thellë të ngulet aq ma e vështirë asht me e zhgulë. Fjalët e tij më binden pa i përfundue mirë. Atë kështillë e quejta ma të dëshirueshmen e deriatherëshme. Kur gazetat më mbesnin pa shitë, Isaja më paguente prej xhepit të tij. Atë gjest e çmoja mbi gjithçka. "Parja e fitueme me punë, – më thonte nana,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

– të bân me qenë i zoti ei vedes e me u bâ i zoti i vedes qysh 9 vjeç asht nji privilegj i rrallë". Këto fjalë sa s'më bânë me dalë prej lëkure. Këtë të mirë kaq të madhe e kam prej Isasë, – mendoja, prandej mirënjohja ime ja ngjiti emnin Shpëtimtari.

Nji ditë mbas rreth nji muej punë më tha:

- Ti me të vërtetë je fmijë i vogël por me aftësi shumë të mëdha.

Kjo lëvdatë m'i ngjiti mburrjes flatra.

- Ne të rritunit japim jetën për atdheun, ty me bâ me t'u kërkue nji ndihmë e vogël a e kishe dhanë?

- Isa, unë pse jam i vogël atdheun e due si të rritunit.

- Të lumtë! – më përgëzoi Isaja. Zgjuetsia jote më ka bâ me i parashikue këto fjalët e tua pikë për pikë. Randësinë kryesore për kryemjen e nji veprimi e ka zgjuetsia e jo mosha. Ti ke shumë të drejtë me thanë: "Unë jam nji i vogël i rritun". Këta fëmijë i ka në zemër partia jonë.

I frymë puplash sa me të thanë mendja po më bân gëzimi me plasë si ajri i tepërt tullumbacen, e pyeta:

- Cila parti Isa?

- Partia e atdheut, – ma priti Isaja.

E si të donte me ma bâ edhe ma të pëlqyeshme, shtoi:

- Partia e popullit. A e ke ndigjue ndonjiherë fjalën komunist?

- Po e kam ndigjue.

- Janë partizanët që luftojnë me gjermanët. Ata pra, janë partia e atdheut e popullit. Edhe ti mundesh me u bâ antar i vogël me moshë i kësaj partie.

- Çfarë nuk do të kisha bâ, për me u bâ antar i saj së paku kur ta arrij moshën e përshtatshme. Shkallina e parë të ngjitjes tek antari i partisë quhet pionier e pionier në këtë moshë mundet me të bâ veprimtaria e nevojshme për partinë e popullin.

- Çfarë veprimtarie, ma thuej?

- A e ndjen veten ti të dêjë me pasë unë kaq besim të plotë tek ti?

- Isa, unë nuk i falem asnji fëmije e asnji të rritunit për mbajtje bese.

- E mirë pra, unë po ta them, a e din çka don me thanë me shpërnda traktet?

- Po e kam ndigjue shpesh shpjegimin e kësaj fjale. A ta thonë mendja e zemra me e marrë përsipër këtë punë kaq të lavdishme?

- Po, po e due me gjithë zemër këtë punë. E bâj, e bâj, veç ma jep.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Unë due me u bâ pionier. Sa herë duhet me shpërnda trakte për me ma dhanë këtë emën?

- Edhe me nji të kryeme të këtij veprimi si don partia jonë, ti mund të quhesh pionier.

- Kur po m'i jep traktet?

- Tue e parashikue këtë gadishmeninë tande, i kam marrë me vedi.

- Tash don me m'i dhanë?

- Të thashë, nëse i don tash, i ke të gatshme.

- Ato të gatshme e unë gati, s'ka ma mirë.

- Nji pyetje të fundit para këtij aksioni të lavdishëm. E bâni e të kapi anmiku me këta në dorë, ti si mendon me u shfajësue?

- Më shfajësojnë vorfnia e verbënia. Paret më kanë shty me i marrë e me i shpërnda si më kanë thanë, mue më kanë interesue paret që më japin për këtë punë e jo çka janë këto.

- E me të rrahë fort ndonji i pashpirt?

- Gjallë nuk e qes sekretin.

- Të lumtë! Je pionier i vërtetë. E pra unë po ta jap mundësinë me e bâ provën e parë të besnikënisë ndaj atdheut e popullit.

- Ja pra, mendova, unë jam i vogli i punëve të mëdha.

- Edhe jetën me e dhanë për këtë mirëbesim asht pak. Unë do të ndjek prej larg me sy e në rast rreziku do të përpiqem me të lajmërue. Në të kapshin tash e din si me u shfajësue? Siç më shihni unë nuk kam mundësi me e njoftë kush m'i dha.

Isaja më dha traktet e unë me i ruejtë i shtina në të vetmin xhep të pagrisun zhel krejt të rrobave të mia.

- Ja edhe zâmin me e ngjitë. Bân njI provë në faqatën e këtij muri këtu të shoh a ke nevojë me të spjegue ndonjë gja.

Unë e bana provën e ai më përgëzoi me fjalët ma të mira. U nisa si të më tërhiqte krenaria drejt kulmit të saj. Rreth dyqind metra ma ndej, pikat e shiut nisën me më këshillue të shkoja sa ma parë në shpi. E ku po pyes unë për ju? – u fola ciklave të shiut me tonin ma ironik që më kishte shkue ndërmend me përdorë deri atëherë. Retë tua sa ma të errët ta bajnë natën e sa ma të verbët, mue veç më ndihmojnë ma shumë. Ku me e marrë mos me qenë kush nëpër rrugë derisa ta kryej këtë veprim kaq të shêjtë. Mue më intereson veç drita ime e drita e së ardhmes së këtij populli, e nji pjesë të kësaj drite unë e kam në xhep. Çdo hap i imi më ngjante si i përcjellun nga gëzimi i të gjithë shqiptarëve.

Ia hyna punës me i ngjitë traktet me qetësinë e ngjitjes së lajmërimeve

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

ma të zakonshme. Piklat e para të shiut pothuaj pa ra në tokë ende u shoqënuan nga nji rrëshekë rrallë herë e pame. Tani kjo rrëshekë u bâ i vetmi shqetësim i imi, se mos përplasja e saj në tokë do të çonte stërkala të mëdha për me stërpikë traktet e mia, e ajo stërpikje e ndihmueme edhe prej trotuarit do t'i lagte sa me u bâ të palexueshme. Kushedi sa lexuesa do t'i nxitnin këto trakte kundër anmiqve e tradhëtarëve të vendit tonë. E i vetmi njeri që mund të më shohë në këto çaste si po më ecë kjo punë, mundet me qenë Isaja. Tash e mbrapa ai e shokët e tij do të më konsiderojnë nji pionier shumë të vlefshëm. Fitimi i besimit asht gjaja ma e shtrenjtë e kësaj bote. Fërkova shplakat e duarve për njanatjerën si në rastet e kënaqësisë ma entuziazmuese. Edhe katër trakte më kanë mbetë pa u ngjitë, i thashë vetes ndërsa po ecja anës mureve me strehë e pa strehë. Rrobat e mia dukeshin sikur po i ndihmonin shiut. E unë i thashë atij shi: të lumtë edhe ti u banë mbrojtësi im! Me dëbimin e kalimtarëve drejt strehimeve nji valë e befasishme ere ma qëlloi humorin. Mos moj erë mos m'i stërpik muret ku ndodhet mundi im e dobia e tij në shërbim të atdheut. Ti po fryn si me dashtë mos me lanë me u bâ unë pionier. Ah! Sidomos traktet e ngjituna nëpër mure me streha të shkurta m'i rrezikon kjo erë. Kur po ngjisja traktin e fundit ndjeva në krahin tjetër shtrëngimin e fortë të nji dore.

- Çka ban kështu more rrezikzi? Kush dreqin të ka shti në këtë punë? Je bâ si me të pas kndue qyqet. Ua marrtë dreqi shpirtin atyne kriminelave që duen me e njollosë pafajësinë tande me kësi paresh të fëlliquna. Kanë frikë me e krye vetë këtë punë e ua ngarkojnë fmijve, ata mos bashin hajr, mësa janë tuj bâ. E si kanë me bâ hajr njerzit e sherreve kaq djallzore. Grabisin dynjanë e me ato parë shtijnë në qullë edhe njerz si puna jote. Ti nuk ke moshë me e ditë atë çka të japin as pse t'i japin, e të nisin si cjapi te kasapi. Këta nuk kanë Zot, prandaj i ka vra Zoti si dreqin. Kjo sjellje me ty, i kallzon kush janë. E shqiptarët e marrë mendojnë me dalë në selamet prej këtij malli.

Këto fjalë dukej sikur ia thotë ma shumë vedes se mua.

- Jazek u qoftë! Eja more rrezik me mue. Ku e ke shpinë?

- Unë nuk di kush m'i ka dhanë as pse m'i ka dhanë paret m'i kanë shty me i marrë, – nisa me u justifikue nga frika e zbulimit.

- Mue nuk më duhet gja kush t'i dha more bir, kam hallin e të ftohtit tand se nuk ke pare me e pague doktorin, e jo ma me ble ilaçet. E atë qen bir qeni nuk e mundon halli jot, por halli i vet me fitue me këto aventura ndonjë post të nesërm. E çka din hori çka asht atdheu?! Ata ngasin në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pikë të vrapit mbas llokmave e atyne llokmave u bajnë kurban njerëz si puna jote. Ty mundet me të nxanë me kësi dreq traktesh ndonji mendje hu e të rrahë pa e vra mendjen pse e tek e ban këtë punë. Ai faqezi së paku të të kishte dhanë nji çadër a ndonji mushama. Ai ia ka falë shpirtin dreqit e âsht bâ dreq. Tash më kallzo kah me të çue në shpi. Ma thuaj emnin e lagjes. Jo se po bahesh ma qullë veç sa me ta zbutë frikën e këtyne bubullimave.

- Faleminders po e pres nën strehë pushimin e shiut.

- Mos u tremb prej meje me të akuzue ty don me thanë mos me pasë mend në krye, nuk ke përse më fshihesh, ti ndihesh si parja e kuqe. Me bâ me mujtë me e njoftë atë që t'i ka dhanë këto rraqe të këqija, do të kisha dashtë me ia zbutë eshtnat si mishin. Mos prano ma kësi paresh si sot! Janë paret e turpit ma të mallkuem. Me qenë burrë i mirë ai t'i falë, pa qenë nevoja me të shti në kësi zavallesh.

Këto fjalët e tija nuk ia hoqën asnjë ashkël bindjes time të bame nji me kokën. Megjithë dëshirën time të madhe me u takue me Isanë, nuk e ndesha kurrë ma. Pyeta shitësat e gazetave për të e vetëm hamendje më thanë. As kur gjermanët për shkak të situatës politike botnore e lanë Shqipninë, Isaja nuk u bâ i gjallë askund. Dikush tha e hangri furra naziste, dikush tha e hangri furra komuniste. Ishte e s'ishte Isaja, bindjet e tija u rrâjosën tek unë. Shkaqet e thellimit të atyne rrâjëve qofshin ushtimi, vorfnia, shpresa për nji çlirim sa ma të shpejtë, premtimet e barazisë e të rritjes së mirëqenies e këto jo vetëm ndiheshin vazhdimisht në predikimet e agjitatorëve të stërvitun por edhe në tekstet e kangëve partizane. Asgja nuk mund të përhapet ma vrullshëm se tekstet e serviruna me muzikë. Kjo e servirun dredharake më bâni me mësue aq shumë kangë partizane sa me u çuditë si i nxen koka të gjitha. Gjithë ditën e ditës i këndoja si të më mjaftonte vetëm kënduemja e tyne me më bâ rehat.

- Sa mirë ke mujtë me i mësue të gjitha këto kangë, more të pastë nana!? – më pyeti nana nji ditë.

- Nanë këto kangë do t'i nevojiteshin gjithkujt me i ditë, – iu përgjegja unë. Këto kangë i kushtohen atdheut, popullit e partisë.

- Cila parti âsht kjo more djali i nanës? A thua partia komuniste?

- Po nanë, partia ma e mirë në botë.

- E pra ne prifti na ka thanë nji ditë në predikim me u ruejtë prej komunizmit si prej djallit.

- Paska qenë prift faqezi nanë, prift tradhtar, prift anmik i popullit

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

e i atdheut.

- Mos more bir, a i thohen priftit këto fjalë?

- Po, po i thohen, e meriton ma shumë fjalë të këqija.

Sapo e mora vesh daljen e fotografisë së Enver Hoxhës në shitje, vrapova me e ble si të më mjaftonte veç të prekunit e saj me m'i realizue të gjitha premtimet komuniste. E putha disa herë si të devotshimit fotografitë a truporet e shêjta.

- Ti e grine tuj e puthë more bir, – më tha nana, – me më pas puthë mue njaqë shumë do ta kisha majtë mend si puthjen tande ma të paharrueshme.

- Nanë mos u tall as mos u çudit, ky âsht bamirësi i të gjithë shqiptarëve.

- E kush asht ky? – më pyeti nana, ndërsa po e vendosja në vendin ma të dukshëm të shpisë.

- Ky asht ai që do të na bajnë me hangër me lugë arit.

- Po mirë more bir, po a del ari i Shqipnisë me na bâ të gjithëve lugë arit?

- Randësi ka ngarkesa e lugës e jo luga. Ala s'ka qenë lugë druni, veç ta ngarkojmë me ushqim të majmë. Mos të kisha nanë, – iu turra me të gjithë zemrimin, – di unë çka të bâj. Tash i qofsh falë përmbajtshmënisë që duhet me pasë kundrejt nanës e mbaro punë.

- Unë fola pa sherrí, – u mundue me më qetësue nana e më zbuti me përkëdhelje siç mund të zbusin ledhatimet e nanës.

Pak ditë mbas vendosjes së asaj fotografie adhurimi për atë idhullin timin, ma qëlloi zhgënjimi ma asgjësues. Nji grup "anmiqsh" i dënuem nga i ashtuquejtuni gjyq i popullit u ekzekutue në fund të shëtitores kryesore të Shkodrës. Në atë grup ishte edhe nji i njoftuni i imi kosovar, i quejtun Shefki. Shefkis i dija vetëm emnin dhe dija se ishte i martuem me nji katolike e bija e nji Gjush, që nuk ia di mbiemnin. Shefkija sa herë më shihte më jepte paret të shoqnueme me përkëdhelje. Këto përkëdhelje më kishin bâ për vedi ma shumë se çdo të më bânin të gjitha paret e botës. Sa herë më përkëdhelte unë i thoja vetes, sa gjynah mos me qenë komunist ky njeri me këtë natyrë kaq të ambël?

Sapo u hap fjala e të pushkatuemve të parë të dënuem nga Gjyqi i popullit; kureshtja me njoftë emnat e "anmiqve" të popullit, i hapjes së kësaj serie pushkatimesh, seri e cila mesa duket do të vazhdojë derisa të jetë pushteti komunist në Shqipni. Aty me të marrë vesh edhe emnin e gradën e kosovarit të pushkatuem, ndjeva nji farë keqardhje për dhanien

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

e atij dënimi kapital që pavarësisht nga shkaku, mendova me vedi, s'ka si të quhet ndryshe përveçse vllavrasje. E nëse ky vazhdim i përkiste hakmarrjes, sa ma dorë e lirë t'i jepet urrejtjes, aq ma e pandalshme bahet gjakderdhja, aq ma shumë rritet përbindshi urrejtje e pajtimi kombëtar bâhet sa mos me meritue as me ndêjtë në fjalor. Cili asht kuptimi i fitores kur atë e ke arritë dhe e përgjakë me gjak të vllazënve tuej. Nji përgjakje e tillë tregon vazhdimin e luftës në nji mënyrë ndryshe nga e maparshmja. Sa keq kur kushtet i detyrojnë edhe mendjet e fmijëve me i përblú mendimet e të rritunve. Hakmarrja ma e përshtatshme mbas fitores së pushtetit âsht me i dënue kundërshtarët në vorret e përkohshme të quejtun burg e jo në vorret e përhershme. Në këtë mënyrë çlirimi bahet sinonim me spastrimin. Vrasja e kundërshtarit të bân aq frikacak saqë nuk i beson burgimit. Ate fitore që bân për vedi popullin askush nuk mund ta shndërrojnë ma në humbje. Vrasësi i djeshëm e vrasësi i sotëm a janë të dy vrasësa. Gara ma e mallkueme e kësaj bote âsht gara e vrasjes. Mallkimit ia bajnë qejfin vetëm të mallkuemit. Këto mendime e bâjnë bindjen time të ngjashme me dhambin që më luente para ndrrimit. Deri tash unë njerzit i kam ndá komunista e të këqij, Shefkija ishte antikomunist e si i tillë duhej dënue me burgim, burgimi âsht mbrenda kufijve të lejueshme të hakmarrjes. Të burgosunit e kundërshtarit nuk e njollosë fitoren. Fitores i ka hije me të bâ me u pendue për pengesat e vume në rrugën e saj. Pushkatimi e Shefkis më bâni me ndij diçka ma andej së pakandshmes.

Kambë-kambë iu afrova kufomave të porsa bamë të tilla. Nji rreth njerëzish po kndonin rrotull tyne "Hakmarrje rini". Muzikën e fyen, mendova unë, të gjithë ata që e vënë në shërbim të teksteve të padêja për të. Nga rrethi i atij kor, kaq i pavend u shkëputën dy vajza shkodrane të dallueme me gisht si të përdala, të ndjekun nga tre djem po aq të dalluem në të gjitha llojet e flligështive, mbushën grushtat me dhé e ia rrasën në gojë kufomave. Nji plakë afër meje ndoshta e afërt me të pushkatuemit tha si nëpër dhambë:

- Si po u bân zemra moj vajzë me u shtí dhé në gojë. Mos ju paçin nanat tueja!

- Vdekje tradhtarëve! – thirri njana e mandej të dyja e bashkë me to pjesa ma e madhe e spektatorëve të asaj skene tragjike. Rrahën kambët përtokë.

Rrasja e dheut në gojë më shkaktoi valën ma të papërmbajtun të zemërimit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Dhé në gojë? – e pyeta i çuditun njeriun ma pranë meje.

- Po, po dhé në gojë, – m'u përgjigj ai me nji ton lavdërues të atij gjest. Nëse të dhimben po ta mbushim edhe ty gojën me dhé.

Dy, tre minuta ma vonë kërcënuesin tim ma identifikuen si komandant brigade.

Mbushja e gojëve të kufomave me dhé u bâ modë e të gjitha pushkatimeve të mavonëshme.

Përse u shtinë kufomave të kundërshtarëve dhé në gojë? – pyeti kryengritja e së drejtës time. A që të mos mund të flasin në jetën e përtejme kundra komunizmit? Komunizmi flet vetë kundra vedes vet, veprimet janë gjuhët ma bindëse. Përcaktimi i bindjes time e ndjeu të nevojshme pjesmarrjen time në të gjitha gjyqet politike të Shkodrës. E pava se në çdo gjyq bindja ime e drejtësisë komuniste nisi me i vu parashtesën "pa". Në bankën e të akuzuemve po i jepej vend gjithnji e ma shumë klerikëve katolikë dhe i vetmi faj i tyne ishte mbrojtja me kambngulje i doktrinës katolike e normave të demokracisë.

- Demokracia e vërteta, – tha prokurori njiherë, – âsht diktatura e proletariatit.

- Kjo, – ia ktheu prokurorit, nji klerik i pandehun – âsht si me thanë: "e mira ma e madhe âsht e keqja ma e madhe".

Vendin e vazhdimit të këtij debati e nxunë gurët e hedhun në drejtim të klerikut. Shumica dërmuese e kallabllekut të përbâmë nga të zgjedhunit e shtetit përplasën kambët përtokë tue thirrë: Poshtë anmiqtë e tradhtarët!

- A e dëgjoni popullin të pandehun? – pyeti kryetari i gjyqit.

- I shkreti popull! – u përgjigj nji i pandehur. Sa keqas i shfrytëzohet emni e ai veç rrin e ndigjon lakimin e emnit të tij. Te ai popull konsideroni veden tuej e pjesën tjetër turmë e vegël tuejën.

Nji ditë nësa po delnim nga kinema "Rozafati" ku zhvilloheshin ato gjyqe, nji burri i vjetër i tha shokut të vet:

- Eh sa plagët e torturës para pushkatimit kanë me ua shkaktue këto fjalë, sa herë kanë me i mbytë e kanë me i ngjallë deri para pushkatimit përfundimar.

- Po, – thashë me vedi, – këte e vërtetojnë edhe gurët me të cilët i gjuejnë mbas atyne fjalëve të padurueshme prej komunizmit.

Pushkatimet përgjithësisht baheshin në ag të ditës mbas vorrezës katolike, rreth 200 metra larg lagjes tonë të vogël e të vorfën, prandej kjo breshni tragjike e përditshme që i kalonte të dënuemt në gjumin

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e përjetshëm ne na e nxirrte dhunshëm gjumin fëminor. Numrin e të pushkatuemve na e tregonin plumbat e revolverit të zbrazun tek e tek për me shlye dyshimin e të mbetunve gjallë të ndonjanit prej të ekzekutuemve. Ky rracion i fundit që pushkatarët e komunizmit u jepnin kundër kundërshtarëve të tyne, shuente urinë e kureshtjes tonë për me ditë sa u pushkatuen. Në ata kundërshtarë kishte edhe vetëm të menduem si të tillë, mbasi u shkonte mendja se kultura e tyne e gjanë nuk i lente me u përputhë me dëshirat makabër të komunizmit. Të ekzekutuemit leheshin në zgripin e gropës së përbashkët deri rreth mesdite sa për me kënaqë gjakshijuesat, sa për me trembë kë t'i shkonte mendja edhe me mendue kundër komunizmit. Ndonse sikleti ma bante të pamundun me shkur tek ai vend tragjik, nji pjesë e moshatarëve të mi të lagjes time ma bânin përshkrimin fotografik të kufomave. Të shkuemit e përditshëm edhe fmijëve me nji farë sikleti ua shndërroi sikletin në nji kureshtje të thjeshtë. Ruejtësat e kufomave u thonin disa herë fmijëve:

- Ai shikoni këta? Veriani mirë gishtin kokës që të mos bëheni ju kaq fajtorë. Kështu përfundoni, e morët vesh?

Për shumë klerikë thuhej se kishin qendrue gjatë torturave si të kishin pasë brenda vedes nga një Krisht. Kur trupi gjykues i tha njiherë kleriku të lypte mëshirë, ai ia ktheu: "Arma juaj veç po na e shpejton shkuemjen në lumni e ju po u siguron vendin e merituem, si mund t'i lypet mëshirë djallit? Vdekja jonë âsht e bardhë, dhurata ma e çmueshme e Zotit, vdekja juaj e zezë si ferri ku do të shkoni. Lum kush me këtë të përkohshme fiton të përhershmen tonë e mjerëkush me këtë të përkohshme fiton të përheshmen tuaj. Rroftë Krishti Mbret!" Nji numër i caktuem mashkujsh e femnash që i turpnojnë këtë gjini njerëzore i pasuen fjalët e klerikut në vrritje:

- Poshtë anmiqtë e popullit! – Pa harrue me i përplasë kambët përtokë, shenjë gjoja poshtënimit për anmikun.

- Fali o Zot se s'dijnë çka bajnë – thirri nji prift i grupit të të pandehunve.

- Ne jemi Zoti, – thirri nji fundrrinë njerzore.

Fundrrinat tjera të ftueme me mbushë plot e përplot sallën, me duartrokitë vendimet gjyqësore e me brohoritë sloganet politike e përcaktuen miratimin e shokut tyne me të rrahun të gjatë të shplakëve.

Tepër ka bajtë kosi ujë, thashë me vedi. Shpejtova për në shpi si në atë shpejtësi të mvarej ndryshimi ma i domosdoshëm i jetës sime. Hyna në dhomë ku fotografia e diktatorit reflektonte mburrjen ma të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

paligjshme, ia shkëputa murit atë faqe të zezë që fletët e historisë që po i shkruente sundimi i tij. Sado që e grisa në grimca krejt të vogla, m'u duk sikur edhe grimca ma e vogël e saj mundte me ia zanë Shqipnisë krejt diellin. Të gjithë ato grimca së bashku i hodha aty ku jashtëqitja jonë mund ta kalbte ashtu si meritonin.

- Pash jetën tande more bir mos i kallxo kujt çka bane me këtë fotografi, – më porositi nana gjatë ditës.

Nji tjetër porosi të frikshme ne fmijëve na e dha nji grue e lagjes.

- Me të ra muzgu hyni sa ma parë nëpër shpia sepse edhe lagjja jonë si shumica e lagjeve të qytetit ka nisë me e gjuejtë lugati me gur.

- E ç'punë ka lugati me ne? – pyeti nji moshatar i joni.

- Ai âsht shpirt i keq more bir, – u përgjigj gruaja, – e i keqi ua hyn punëve mbarë e mbrapsht pa kursye askënd.

Nji tjetër fmijë e shtyni ma thellë kureshtja.

- A e dini pse u çue lugat nana Lenë?

- Kush mundet me e ditë sa punë të këqija bâni ajo në këtë botë, – ia ktheu plaka. Si të mos i kishin mjaftue të gjitha ato të mbrapshta nji ditë mori gomarin e shtini në kishë. Me atë gomar për laku shkoi tek Elteri e iu kërcnue priftit tue nxjerrë edhe revolverin: "Në qoftëse nuk ma bekon këtë gomar, unë do të të vras".

"Gomarin e ka bekue Zoti", ia priti prifti, si një ndër krijesat e dobishme për njeriun.

"Mirë, atëherë bekoje edhe ti".

"Ky qoft i bekuem, gjesti yt qoftë i mallkuem".

"Me të vra pa të njoftë hollë-hollë, me torturat e rezervueme për ty e shokët tue domethanë me të bâ nji nder që nuk e meriton."

I vuni prangat e sigurisht e bane me i provue të gjitha mundimet që nuk ia pret mendja kujt deri sa u ngopën me atë shfrim mënie të pashoqe e mandej trupin ia bane kufomë e shpirtin yll parajse.

- E ai njeriu i keq i gomarit, nana Lenë, si u bâ lugat?

- Eh more fëmijë, e muejti zullumi i vet, si i muen të gjithë zullumqarët. Ia mblodhi vedes drutë shpejt e shpejt e si thonë dikujt ia paska të besue të bamet e fshehta që ia ka ngarkue shteti, ai na paska pa qenë hafije e qeverisë e ia ka qitë të tana fjalët, atëherë shteti ia ka kallzue qejfin si din ky vetë. Me ta pushkatue u çue lugat e gjuen gjithë natën me gur kudo t'i shkrepet.

Frika e kallzimit të nanës Lenë na mbylli nëpër shpia qysh në prendim të diellit. Si lum familjet me shumë pjestarë! – mendoja unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Në familjet e mëdha ia zbusin njani-tjetrit frikën për lugatin.

- Na ruan Zoti more bir, prej të këqijave, – mundohej nana me më qetësue. Shpirtnat e këqij nuk munden me iu afrue shpiave të bekueme, mandej ne kemi dy figura me shumë shejtën që na. Ban kryq e ha bukë të pastë nana! Si të kesh hangër nëse don, rri me mue ose ulu në të shtrueme e thuej uratë derisa të të zânë gjumi.

- Nanë, gjana të lagshme mos më jep me hangër.

Ajo m'i ra në të frikës së langjeve e më tha:

- Në të ardhtë natën me shkue në nevojtore, më ço prej gjumi të dalim bashkë jashtë sa herë të kesh nevojë.

Si lum ata, – mendova unë, – që kanë nevojtoren në shpi! Ne e kemi në fund të oborrit pa kurrëfarë mbulese e rrethueme me aq teneqe sa mos me na pa të shkurtët që nuk u del kryet mbi to.

- Ne ma nxjerrtë nevoja gjumi natën, – iu ankova nanës, – nuk di si kam me ia bâ. Nuk jam ai që rri as ai që dal.

- Punë e kollajtë, – ma priti, – ta bjen nana enën e përshtatshme këtu mbrenda dhe e derdhim ditën jashtë.

Frika e madhe për lugatin më bâni me e pranue këtë zgjidhje. Për fatin tim të mirë në disa prej netëve të asaj periudhe aq të frikshme, erdhën me bujtë tek ne mysafirë prej katundeve të ndryshme. Veç me e ditë sa të lumtun më bânte ardhja e sa ma shumë mysafirëve. Gjatë netëve me bujtësa rrija deri vonë, pothuej pa e ndie hiç atë frikë të mallkueme që lugati ma shkaktonte. Nji malsor mysafir i joni që kishte ndigjue rreth kësaj ngjarjeje tha:

- Në ia mbajtë burrnija të vijnë sonte lugati se po e bâj me cofë edhe nji herë. Sikur të gjitha prrallat të besoheshin si të vërteta, këtë prrallë âsht marre me e besue. Kush i ka dy pare mend ia njeh brumin kësaj marrije, gur gjuen vetëm i gjalli, ai ka gjetë të marrë e i frikëson me asi gursh. Me më lanë mue tri a katër netë me e ndjekë, pasha Zotin e nxâ me gur në dorë e me bâ me ia pa zapin i kisha hypë në hu derisa ta kisha thye hunin për trup të tij.

Këto fjalë ma zbutën përkohsisht efektin e frigës. "Eh, – thashë me vedi, – sikur të gjithë bujtsat në shpinë tonë të më flistnin kështu." Lufta ime e ndimueme në ketë mënyrë mund t'ia mbrrinte qëllimit. E unë do ta queja të lumtun këtë arritje. Gjithë diten më mbante shpresa e ardhjes së sa ma shumë bujtsave e sidomos të inkurajuesave të mij. Më ngjante se numri i madh i njerzve i trembte edhe fantazmat. Nji natë prej netësh patën ardhë katër vetë me bujtë, e njani prej tyne ishte ai që

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARTIN BALETI"
SUKOD ËR

më pat thanë do t'ia kisha thye hunin për trup të shtimunit si fantazëm. Tek portarja e oborrit tonë ia behi kryetari i këshillit të lagjes dhe e thirri nanën me tonin e të dëshruemve me u tregue njeri me pushtet.

"Drande, – i ishte drejtue ai, – dashje a pa dashje je tue i shkelë randë ligjet e shtetit."

"Besa me dashje kurrsesi more Pal – ia kishte kthye nana. E sa për me pa dashje edhe Zoti na falë kur ia shklasim ligjet e jo ma shteti".

"Edhe tash po flet gabim Drande me të drejtë ka thanë i moçmi se shteti asht Zoti i tokës."

"Besa simbas meje e ka thanë gabim more lum Pali, Zoti asht Zoti i tokës e i shtetit. Tash më kallxo ku i paskam ra ndesh shtetit."

"Të gjithë ne keshillat kemi urdhën me i rregjistrue bujtsat në çdo shpi të lagjeve tona. Kush nuk vjen me na i tregue emnat e të dhanat e përpikta te cilitdo bujtës dënohet simbas ligjit të vendosun prej pushtetit popullor. Ti në shpinë tande strehon familjarët e anmiqve tanë. Kuptohet të shtynë ndonji ndihmë e tyne e vogël me e ba këtë punë, por siç po e sheh mbasi asaj ndihmë mundesh me ia pa sherrin trashë, ma mirë të bjen me ua mbyllë deren e me u ndejë në te ligjeve të shtetit. Në mos ua vune mendjen fjalve të mija, paç vehtën në qafë."

"Pal, unë të lashë me e mbarue fjalën si na kanë mesue, mos me ia pre kuj fjalen. Ti the sigurisht të shtynë ndonji ndihmë e vogël me i strehue. Këto fjalë vrasin keq prandej shpresoj të ka folë goja para mendjes. Ti e kush të duen me e ditë ta dini mirë unë ha ma parë gur e dhe s'e pranoj me e bâ shpinë time han e bile edhe me bâ han i zgjedhi njerzit për me i shtij mbrendë. Nana ime pastë dritë thonte: Shpirti i thotë mendjes me e bâ të mirën, jo mendja shpirtit."

Nderkaq mue kurreshtja më nxori në oborr e u shtina gjoja po e pyes nanen ku ma kishte lanë nji lodër.

"Eja, eja edhe ti këtu," – me thirri Pali. Iu afrova dhe e përshëndeta. "Ti je pijoner i mirë, – filloi ai, – veç duhet me qenë për herë e ma i mirë e për me u bâ me e meritue plotsisht këtë emën, duhet me u përpjekë me e çue sa ma parë e sa ma mirë në vend të gjitha porositë e partisë tonë. Ti me i thanë nanës mos me lanë as nji të pa rregistruem në këshillin e lagjes ata që vijnë në shpinë tuej. Familjaret e anmiqve të shtetit nëpër burgje nuk kanë çka me bâ tek ju sepse ardhja e tyne u njollosë edhe ju pothuej me të njejtën njollë. Ti vetë me qenë i guximshëm e me u thanë: 'Shkoni mos na bani biografinë tonë motër me tuejën.' Kështu ti plotson detyrën e pionerit të vërtetë e shteti do të shohë me sy gjithnji

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D R

e ma të mirë. A më premton e ma mbanë premtimin me e krye ma së miri detyrën e nji pionerit të vërtetë? Megjithse ai urdhun i kryetarit të këshillit më ra si uji i valë friga e ngurrimit më shtërngoj me e gënjye me fjalën po. Tash Drande për me ma tregue gatishmëninë tande në respektimin e këtij ligji mbrenda pak minutave duhet me i nxjerrë jashtë të huejtë."

"Mos he burri dheut qyshë tash pashë hatrin e Zotit m'i nxen të pa ardhun sonde këta gjind. Ndryshe asht me u thanë kur të vinë tek dera e oborrit e ndryshe me i qitë jasht prej shpije. Ndryshe asht me thanë nuk na la mbrendë e ndryshe asht me thanë na qiti jashtë. Shteti bân çka të duen me ta e me ne veç un ma parë se me u thanë delni jashtë do të pranoja me mbyllë të dy sytë e ballit e me ra nen uren e Bunës. Shqiptari ka strehue gjaksin e vet, more burrë e ne si mund e lamë veden me na shkue halli kështu."

"Unë, – ia priti Pali, kaq e pata për detyrë me të thanë e ti në fund të fundit bân si ta marrin mendja, përgjegjsia asht e jotja veç me bâ e me e ditë sa barrë të randë je tue i ngarkue vedes nji të dheten e peshës së saj me e marrë me mend do të kishe bâ si po të tham un e jo si po të thotë vedja."

Kur hyni nana mbrendë njani prej malsorve ia pat:

"Drande po të kallxon fytyra çka të paskan thanë për ne. Çou motër e mos të bahemi shkak me e shtij në telashe me shtetin".

"Kush more, – thirri nana, – mos e pastë thanë i Madhi Zot me dalë ju sonde prej ksaj shpije si e pranon këtë kori e bija e Kolë Gjonit që i kndohët kanga në të katër anët e Shqipnisë! Dhe e shoqja e Mark Vatës me burrni të trashigueme brez pas brezit?! Me u rregjistrue ata vetë pa ardhë këtu skam çka me bâ, por thanjen: 'Shtepija e Zotit dhe e miqve' do ta respektoj sa ta kemë shpirtin ne trup."

"Besa moj lum motra, – foli njana prej grave, – zbatimin e urdhnave të këtij shteti s'ka pse me i quejtë kurr kush korij. Mjerë zemra e kujtë i bjen me provue çka munden me bâ këta. Kur më kanë shtij në turtura për me më shtërngue me u kallxue ku ishin në mal burri e kunati im me pasë mujtë e kishe bjerrë shpirtin me vetvrasje e kisha me thanë ato kushte ma kishin shlye fajin kundrejt të Madhit Zot e s'kishte hall ma të madh se me dashtë me e vra veden e mos me pasë si e vret. Manati i Zotit ma të shpëtuemit e këtij popull janë ata që vdesin sa ma parë. I jam lutë me shpirt turturuesit tim me më mbytë e me thanë më vdiq në turtura e ai ma ktheu: 'Jo, jo unë jam i ngarkuar për të torturuar e ta

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MITRO BAFLETI" SHKODËR

kthej sërish qëndresen, që të përballosh turtura gjithnjë e më munduese. Ndërprerjen e turturave e ke ti në dorë, jo unë,' Ato mundime ta banin me e këmbye me vdekjen qoftë edhe nji çast të vetëm torture."

"Ule edhe ma poshtë zanin, – e qortoi vllau. Fatin tonë po na nxinë kryesisht Mali i zi. Jugosllavët po bajnë çmos me na i çfarosë burrat e vërtetë e të urtët e këtij vend, për me e pasë sa ma të lehtë me bâ çka të duen me ne. Mos të ishte përkrahja e tyne komunistat e këtushëm patme me i shkrij si uji i Cemit krypen."

Pjesa ma e madhe e natës më shkoi tue mendue si do t'ia baj me frigen për fantazmat. Të njejtat mendime me munduen edhe gjatë së nesërmes derisa erdhi nji grue e quejtun File. Ajo na bâni propozimin ma të mirëpritun nga unë. Pas nji hymje të shkurtë fjalësh tha:

"Drande unë kam ardhë me të thanë a mundesh me na dhanë njanën dhomë me qira." Me t'i ndigjue këto fjalë u hodha prej gzimit.

"E si thue ti Gjokë, – më pyeti nana.

"Unë them po, – iu përgjegja si të doja me e dhanë ketë përgjegje sa ma parë të ishte e mundun.

Nana iu kthye grues: "Me të vertetë djali asht i vogël, por më kande me ia marrë fjalen edhe këtij, mbasi edhe pse në këtë moshë në sofër të burrave Kanuni i nderon si kelmendas."

"A doni me ardhë qyshë sonde, – e pyeta unë me shpresën e shpëtimit nga friga e lugatit.

"A thoni ju me ardhë?"

"Po, po, – fola un para nanës si të doja me ia mbushë mendjen top me qenë kjo nata e parë e bashkimit tonë me qiraxhijtë e ardhshëm. Nuk kaloi minut i atyne orve të pritjes pa e pyetë veden me shqetesim a thue po vinë? Ma në fund po në atë mbramje erdhi Filja me djalin e saj, Noshin, e me renë Terezen. Megjithse ardhja e qiraxhijve na la në dispozicion vetem dhomen pa dysheme, nanës nuk i bâni as nji herë as zemra, as goja me e zbatue urdhnin mos me lanë kend mbrenda pa e rregjistrue mbasi të prekunit politikisht nuk pranonin me i rregjistrue. E ata për shkak të frigës ishin ma nevojtarët për strehuem. Disa herë e thirren dhe e qortuen, por nana u justifikue se gjoja të ardhunit tek ne i kishim shumë të afert me gjak. E të besueshemve u thonte se respektimi i ligjeve të burrnisë asht ma i detyrueshëm se respektimi i ligjeve të shtetit. Mungesen e mysafirve sa të pa ftuem, aq të domosdoshem për zbutjen e frigës time për lugatin ma bâni gjithnji e ma të pa ndjeshme pranija e qiraxhijve. Noshi qiraxhija jonë, nji djalë rreth të tridhetave

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

kur e mori vesh kujtë i frigsohesha, nisi me ma tallë frigen me nji humor shum të kandshëm.

"More, – tha, – unë pata ma bâ çmos me u ndeshë natën me te, por kam frigë mos asht lugate e mandej hajde e qite me gruen time."

Mbas tri a katër netve këto fjalë të Noshit të thanuna për lojë u vërtetuen si të ishin të parashikimi i së vërtetës. Njani nga burrat e lagjes i shtymë nga dyshimi tek nji vajzë i ishte vu në ndjekje komshisë së vet për me pa nëse dyshimi do ta çonte tek e vërteta. Ai e nxuni vajzen qe zbavitej me frigën tonë tue gjuejtë shpijat me gur. Kur ajo e pau veden aq të nxanun ngusht, iu lut atij burri me lot nder sy mos me ia hapë atë nam të keq. Ai thonë i paska premtue, por nuk mund t'i mohohet vlera proverbit se sekretin mundet me e mbajt të fshehët vetëm dheu. Dikush thotë se besniku asht ma i sigurtë edhe se dheu. Ky zbulim i shërbeu lehtësimit të frigës time por kush e lente gjatë atë lehtësim me e bâ atë punë të dobishme me mue! Çdo agim dukej si i qëlluem nga skuadrat e pushtatimit. Kështu çdo ditë ngjante e gjakosun me gjakun e anmiqve të drejtsisë. Sa herë ndigjonim krismën e atyne plumbave të mallkuem e pyesnim veden: "Si mund të quhet ditë ajo pjesë kohe robnije e ndritun nga nji diell indiferent?!" Megjithkëte për çudinë ma të pabesueshme propaganda komuniste kishte arritë me i zbrazë mendjet e disa kokave e me i shëndrrue ato koka në enë të ideologjisë së kuqe, e cila edhe errësinen ma të zezë se terrin e faqes së pa dukshme të hanës e bante me u dukë si dritë lumtunije e ditve të së ardhmes së atyne kokave. E njana nga ato enë ishte edhe koka e Remzisë të gjorë. Prandej ky e quen komunizmin kultivues virtytesh e cilësish e kushedi për sa kohë do t'i qëndrojnë në kokë naiviteti im i periudhës së trakteve të mia komuniste?

E shtunde, 7 qershor

Në mbasdrekën e liridaljes së sotme u takuem Idriz Metalinë.

- Po ku je mor Gjokë Vata? – më pyeti Idrizi me tonin ma shprehës të mallit. A ta merr mendja mor shok i dashtun sa më ka marrë malli për ty? Ty ndoshta nuk të jam kujtue a jam gjallë, veç mue, më beso më ka këputë malli për ty. Qe nji rastësi e befasishme largimi im nga Liceu Artistik. Unë s'pata çka me marrë në atë dhomë e u largova si i thonë fjalës "pa u pa e pa u ndie". Ty të kërkova e të kërkova e ma në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BARLETI" SHKODËR

fund më thanë se ka dalë! Gjatë kësaj kohe kam kenë jashtëzakonisht i zanun me disa punë të mia e kështu mbeta pa të takue deri tash e ti i din vetë kushtet e mvartësisë tonë. Liceu Artistik e banesa ime e tashme janë në ekstremet e Tiranës. Gjatë kohës kur ta kam prishë terezinë megjithëse për të mirën tande kam mendue shkurt. I thoja vedes tash po ia bâj Idrizin të njohun kadalë-kadalë tue e mendue nji kohë shumë ma të gjatë ndêjet së bashku, e solli rasti me u largue shpejt e s'di si më ka lanë me ty?! Sidoqoftë në ta marrtë mendja me u thellue për së mbari në ato fjalët e mia ke me mundë me ma pa qëllimin. Moshës tande, kushteve të rritjes tande u mungon përvoja e jetës në shoqni të gjana. Edhe tash me bâ me të pasë afër sa herë ta shoh nevojën e këshillave të mia t'i kisha dhanë me gjithë shpirt. Ti ke mend sa të duesh me thanë por janë si ari në minierë e vlerën e duhun të këtij ari ia nep përpunimi. Atë përpunim e jep mosha dhe përvoja larg shpije në shoqni të ndryshme si ato nëpër të cilat kam kalue unë deri tash. Të kam gati 10 vjet para. E randsishme asht përvoja e asaj kohe e jo numri. Ti ndoshta po thue me vede më mërziti edhe në këtë takim të shkurtë rasti, thuej çka të duesh more burrë, sa herë më kujtohet ndonji fjalë që do të doja me ta thanë, i them vetes: "Ah! Ta kisha afër, mbasi do t'i hynte në punë edhe kjo fjalë e imja!" Tash më thuj si po i ke punët në shkollë? A vazhdon gjithnji me t'i mësue notat ajo bukuroshja? A ma shumë po e ndigjon apo të ndigjon? Eh! Sikur t'i kënaqte edhe të gjitha shqisat tjera si atë të ndigjimit! Përderisa të gjitha ngjarjet e kësaj bote i përkasin edhe kësaj jete asnjana prej tyne s'do duhej të quhej e çuditshme. Pak fjalë ka aq me vend sa çka bjen çasti nuk e vjen mot moti. Tash po të tregoj dy ngjarje të mia që besoj janë të gëzueshme edhe për ty. Më kanë miratue botimin e nji libri, e çka âsht ma e rëndësishmja jam martue, e shpresoj kam bâ martesë me mend. Ti e din sa të tmerrshme i ka bâ injoranca e këtushme të këqijat e diskriminit sidomos kundrejt të verbtëve. Ky diskriminim e bân martesën tonë ngjarje të jashtëzakonshme. Simbas të tjerëve bashkëshortja ime nuk asht e hijshme. Ti e din ne ma shumë se e hijshme, na intereson a asht e ndieshme dhe e dijshme si i nevojitet jetesës, ndonëse këto kërkesa janë pothuej të të gjithëve, të metës tonë këto kërkesa i duhen ma cilësore se kureshtja e të gjithëve i mban sytë e veshët nga lufta që bashkëshortet tona i kanë shpallë diskriminimit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BALETA" SHKODËR

E shtunde, 14 qershor

Zoja Alma, përparimet e mia në italisht i vlerëson si të jashtëzakonshme. Për me ma bâ mësimin sa ma tërheqës ma shoqëron metodën me tregime e poezi të thjeshta. E etun për me pa prirjen time në përkthime, sot m'i përktheu ad literum të gjitha fjalët e poezisë "Shega" e Karduçit. Nëse do të arrij me e përkthye këtë poezi si meriton, kjo ka me u quejtë dita e përkthimit tim të parë. Ndër ma entuziastet e përgëzimit të këtij përkthim âsht zonja Nako.

- Ky fillim kaq i mirë – tha zoja Nako – premton nji vazhdim gjithnji e ma të shkëlqyeshëm.

E hane, 16 qershor

Përpjekja për me e përkthye sa ma denjësisht këtë poezi m'i kishte ngulitë mjaftueshëm rreshtat e përkthimit e të origjinalit, prandaj për me mujtë me ia shtue vlerën përkthimit, me nji recitim sa ma interpretues ia deklamova vetë zojës Alma. Mësuesja ime e mirë, si rrallë mësuese, më puthi në ballë në shêjë përgëzimi, puthjen e shoqnoi me nji pauzë të gjatë si për me më thanë se kjo mënyrë përgëzimi shpreh vlerësimin ma të naltë. Të tillë përcaktim i dhashë edhe unë atij gjesti aq njerëzor. Ma në fund tha:

- Ku përkthim i yti më bëri edhe mua të mundshme, edhe mua që ta inkurajova këtë hap, që të quhem krenare me përkthimet tua të ardhshme, mbase një pjesë sado e vogël e meritës i takon edhe njeriut zbulues të një prirjeje. Përkthimi ka rëndësi të jashtëzakonshme për lexuesit e çdo gjuhe por sidomos nevoja e lexuesit shqiptar për të lexuar përkthime sa ma të arritura, është tepër e madhe.

E shtunde, 21 qershor

Sot mbasdreke më erdhi nji ftesë me këte formulim:

Shoku Gjokë Vata,

Ftoheni të merrni pjesë në diskutimin e vlerave të teksteve e të muzikës të këngëve tona në të gjitha kohërat.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Sa kënaqësi, mendova, dhania e randësisë shpreh njanën nga respektet që na gëzon ma shumë. Kushedi nga sa ftesa ka me u pasue kjo ftesa ime e parë e rritjes së numrit të këtyne ftesave ka me u dhanë shkas rritja e nivelit tim profesional e sa e bukur e sa e dobishme âsht me u ftue ku ndodhen krijues! Këtij mendim ia mbylli shtegun mbasardhësi me këto fjalë: "Kështu si po thua ti do të ndodhte sikur artistët të kishin vërtetë gojën e lirë si hapësina e fluturimeve të lira. Diskutimet e sotme janë garë e secilit, cakun e shënuem prej realizmit socialist". Fjalët e këtij mendimi m'ia ulin dukshëm vlerën e ftesës sime të parë.

E hane, 23 qershor

Gjatë pritjes për fillimin e mbledhjes në mesoren e ndërtesës ku do të zhvillohej, më dhanë karshillek shumë personalite të artit. Ky qëndrim më bâni ta ndiej vedin të kënaqun si rrallë herë gjatë kohës së trajtimit tim të ri. Tash unë jam ma shumë se dikushi, mendova, e ndoshta si pak kushi. Ky afrim ma nxitë vullnetin me u kapë gjithnji e ma nalt për me mundë me arritë sa ma parë andej kah respekti bahet gjithnji e ma i plotë. Në fillim të mbledhjes Llazar Siliqi, drejtuesi i saj, na sugjeroj të diskutonim veçanërisht për tekstet e kangëve popullore.

- Në tekstin e këtyne kangëve, – tha ai, – ka shumë barbarizma e fjalë fetare e ne na del për detyrë me i pastrue ato tekste nga gjithçka tingëllon keq për kohën tonë.

Në mbarim të fjalës së hapjes, siç âsht bâ tashma e zakonshme me përkrahë nismat e qëllimshme politike, pjesëmarrësit e përshëndetën këtë nisëm dhe e miratuen njizâni si nji kontribut patriotik. Në mes të diskutimeve të tjera u kërkue edhe mendimi im. Sado që e ndjeva mbrenda meje zânin e të gjithë dashamirëve të mi tue m'u lutë: "Mos e thuej këtë të vërtetë kaq të rrezikshme", përvëlimi i së drejtës nuk më la kund derman pa i thanë fjalët e saja.

- Nuk ujdisem me mendimin tuej, – kundërshtova unë. Dizaprovimi i sallës u përpoq me m'i ndërpré vazhdimin e fjalëve të mija:

- Tekstet e kangve tona popullore, – vazhdova unë, – janë pjesë e historisë sonë, ato pasqyrojnë kohën në të cilën u shkruen. Ne nuk kemi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

asnji të drejtë t'i ndryshojmë ato tekste pa miratimin e autorëve të tyne. Kjo do të ishte shkelje e të drejtës së autorit, ne mund të flasim për përmirësimin e teksteve të sotme, e këto kanë aq nevojë për përmirësime, sa po të merreshin seriozisht me to, do ta kishim të pamundun me gjetë kohën me u marrë me tekstet e kangëve të vjetra.

- Dëgjo këtu! – ndërhyni drejtuesi i mbledhjes, – në demokracinë tonë proletare, vendimi i përket shumicës. Realizmi socialist ka të drejtë të merret me artin e të gjitha kohërave. Kjo tregon që shoku Gjokë Vata kërkon një ndihmë të ngushtme për formimin e tij sa më të plotë me kërkesat e realizmit socialist. Ne besojmë se shoku Gjokë do të na kuptojë më së miri e të punojë edhe ai me veten e tij për formimin e një artisti të ri si i ka hije formimit tonë.

Në mbarim të mbledhjes dhansat e karshillekut të maparshëm më kaluan përbri si të mos më njihnin hiç.

E marte, 24 qershor

Fjalët e mia folë në mbledhjen e djeshme kanë marrë dhénë. Ndër qortuesat e mi ma të ashpër qe, Shefki Shkodra:

- More ti – m'u drejtue plot zemërim – as Gjergj Katrioti nuk ia ka dalë me e mbrojtë Shqipninë vetëm. Ty të pëlqeka me i krijue vetes probleme të pazgjidhshme. Mos pretendon kështu me u bâ nji hero i veçantë? Heroi i marrëzive të pashoqe? Po të duesh me e vra veden nuk ke nevojë me u plagosë 100 herë, vraje nji herë e mirë. Në bazë të asaj fjale: "Më thuej me kë rrin, të them se kush je" ti don me na përlye të gjithëve ne që shoqnohemi me ty. Unë do të propozoj që të mos flesh ma në dhomën tonë. Po mbylle more të shkretën! Nesër do të të thërrasin në drejtori dhe e ke punën pisk po nuk e bâne autokritikën e fundit do të marrësh fund vetë. A nuk dëshiron me e ndigjue zânin e së ardhmes tande tue t'u lutë me ndryshue? Mos e len mor të kaluemen tande me u bâ e ardhmja jote. Edhe do të ishte ma fatkeqsi si mos të ishe shkëputë hiç prej saj. Kujdes mos na len ne pa ty, e vedin pa ne. Jemi aq shokë të mirë e të duam aq fort sa po ta mbash veden në këtë shkollë vetëm për hirin tonë, ia vlen. Ti e sulmon mbrojtjen e përkrahsave të tu sikur të na kishe anmiq, unë do të hyj garant për pendimin tand e për kthesën tande, po ma shkele vizën do të më bahesh anmik.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 26 qershor

Rreth orës 9 paradreke më erdhi nji letërthirrje në telefon me nanën. Sa e mora receptorin ndigjova zânin e nanës si të ishte zâni i vetë gëzimit.

- U bafsh sa daç vetë e si daç vetë more bir!

Pa e mbarue fjalën faleminders, ma priti:

- Pardje gjithë ditën e kemi pasë shpinë plot e përplot përditen e emnit tand. Aq shumë njerz nuk ma ka marrë mendja se na vijnë gjatë gjithë jetës, përveç në dasmën tande. Boll për kaq ia vlen shkuemja jote në shkollë. Kush nuk âsht gëzue në çuk të zemrës për shkollën tande. Mos mbaj kujdes për pritjen, të gjithë kanë dalë të kënaqun. Kur të vish këtu kam edhe shumë e shumë të tjera me të kallzue, fjalë të mira e gjana të bukura.

E hane, 1 korrik

Zgjimi im nanës i dha shkas të më thotë:

- Shkolla qenka e mirë përgjithçka, edhe trupin ta ka mësue me u zgjue kur duhet. Nanat mendojnë me zemër që shkollat me krye, shkollimin e ka bekue Zoti, e Zoti bekon edhe atë që din me e ndjekë.

Si e përshëndeta dhe pata kalue derën e oborrit më thirri, unë u ktheva sërish.

- Si more bir del prej shpijet pa bâ kryq? – më pyeti me nji ton qortues. Kryqi âsht shêjë që na e ka dhanë Zoti me nderue me të. Shêja e kryqit âsht lutja për me ta pri Zoti mbarë. Në shkollë edhe pse ndoshta nuk të jepet rasti me e bâ kryqin me dorë, bane me mend. Ai i Lumi e sheh njisoj.

Unë çova në vend porosinë e nanës dhe dola.

Gjatë rrugës më ndalën disa burra e gra me më shprehë gzimin e tyne për daljen e bursës time në Liceun Artistik. Duke e pa mëshirën e zëvendsueme me simpati për mue, e ndjeva veten aty ku pata andrrue para kësaj arritjeje. Në nji shêjë vendi më thirri nji zâ që nuk do ta kisha besue kurrë përshkrimin e magjisë së tij. U ndalova si të më kishte thirrë lumtunia. U afrue, më dha dorën, pa i shkue ndër mend se ajo dorë kishte për mue shtrëngimin e parë robnues. Gjatë prezantimit më tregoi

BIBLIOTEKA PUBLIKE „MARIN BARLETI" SHKODËR

se ishte kushrina e nji bashkënxansit tim e fjalët e mira që kishte folë ai për mue në familjen e tyne.

- Unë kam pasë dëshirë me të takue dhe t'ju ftoj për nji vizitë në shpinë tonë e kjo dëshirë asht edhe e pjestarëve të familjes time.

- Ju faleminderit! – ia prita unë, i kënaqun nga ky befasim sa i papritun aq edhe i ambël.

- Meqenëse këtë dëshirë na e ka ngjallun kushrini ynë, ju mund të vini bashkë me të ose vetëm.

- Tash po takon rasti, – ia ktheva me atë përmbajtshmëninë e pakandshme që për hir të mosdhanies së vedes pas diçkaje që na pëlqen ma së shumti se e kërkon mbrojtja e prestigjit me u tregue sa ma i përmbajtun. E sa të fortë ia ndjeva dëshirën zemrës për me u bâ gojë e me i thanë: "Po vi tash me ty se due të rri me ty e me bâ folenë në sytë e tu, në zemrën tande, në shpirtin tand e krejt qenien tande. Kurrë nuk do ta kisha mund besue se nji njeri mundet me i shndërrue çastet e fillimit të nji takimi të parë në perla aq të magjishme. Si âsht e mujtun që brenda nji çasti të gjesh atë që njerzit rrallë mund ta gjejnë në të gjithë jetën?! Si âsht e mundun ta krijojnë dashninë nji zâ me shpejtësinë e tingullit të tij?! Për sytë e mi, më tha dashnia, âsht ma e bukura, e sytë e mi janë ma të pagabueshmit, se bebzat e tyne janë zemra e shpirti e drita, zjarri i pasionit. E ndjeva se pasioni ma shndërroi mendjen në zemër. Ah! Sikur të mund t'i thoja: "Pse nuk më thue të vi me ty?" "Sikur lumtunia të arrihej kaq lehtë, me tha nji mendim, vlera e saj e jashtëzakonshme do të shndërrohej në fare të zakonshme." Dyshimi, kjo pjellë e pesimizmit e gatshme me ndërhy gjithmonë për keq, më tha kaq pak, âsht e pamjaftueshme edhe për formimin e embrionit të shpresës.

- Sikur të shkonim tash bashkë, – më tha Lila, – do të ishte nji e papritun e kandshme për familjen time. Mos mendoni kushedi se çka, prindët e mij e shohin botën me synin e kohës.

Për me ia zgjanue sa ma shumë shtegun dëshirës time i thashë:

- Më kënaqë shumë ftesa juej ndaj këtë vizitë do të bâj simbas rregullave të dêja për ju e për mue. Njerzit e thjeshtë si ne, edhe rregullat e vizitave i kanë të thjeshta.

- Çdo ardhje tek ne, besoj do t'ju bante ma të kënaqun.

Në këtë pikë dëshira ime i tha shpresës: "Këto fjalë janë materiali ma i mirë për ndërtimin e folesë tande, ndërtoje pra sa ma parë çerdhen tande brenda meje".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

“’Kush beson shpejt, – ndërhyni frika, – zhgënjehet shpejt”.

“Jo, jo, – ndërhyni optimizmi, – mrekullitë e dashunisë duken të pabesueshme e bahen të besueshme. Një çast i vetëm i mjafton fatit.”

- E mira pra, – tha Lila, – ju pyetni pëlqimin tuaj.

“Po ta pyesja pëlqimin, mendova unë, sapo e dëgjova ftesën tande do të dëshiroja me qenë në vendin e ftuem”.

Përshëndetjet tona i shoqnoi nji e shtrëngueme duersh në dukje mjaft domethanëse. Kohës së takimit ndërmjet dy dashnorëve, zemra i thotë:

- Fluturo de! Fluturo! Mbasi edhe sikur pritja e takimit të ardhshëm të na zgjaste jetën, shkurtimi i jetës prej teje do të ishte i ambël si ambëlsia e takimit që na afron. Nëqoftëse dashnia do të urrente ndonji gja, kjo do të ishte pritja ndërmjet takimit të dashnorëve. Dashnia nuk do të donte me i numrue takimet, ajo do ta donte takimin të ngjashëm me kohën që âsht fenomeni ma i pandërpreshëm i universit. Dashnia e dëshiron kënaqësinë si zemra rrahjen, por prap mirë, kur ankthin e pritjes na e lehtëson shpresa, shpresa i përkëdhel çast pas çastit dëshirat tona. Nji çast mjaftoi me ma bâ zemrën të privilegjuemen e përkëdheljeve të shpresës. E nuk âsht pak për mue edhe sikur vetëm të më bâjnë me pa andrra të gëzueshme. Lila më falë dhurata edhe pa e ditë se âsht dhuruesja e tyne. E kur do të më jepet rasti t’i tregoj se i kam marrë si të tilla? Atë sigurisht do ta bâjnë krenare pajisja me këtë mundësi të mrekullueshme. Serenata ka le me e shprehë zemrën me gjuhën ma të mirëpritun, ndoshta kjo serenatë do të mund të kujtohet si serenata e parë e dashnisë time të parë. A thue kjo serenatë mundet me ma prishë punën tek prindërit e Lilës.

“Serenatat, – më thanë shpresa dhe dëshira përnjiheri, – tashma janë bâ traditë shkodrane e familjet e të ashtuquejtunave “dyer të mëdha” e kanë për marre për mos me e respektue. Megjithëkëtë dozën e këtij respekti nuk e kanë të gjithë njisoj. E mbasi qëllimi kryesor i kësaj muzike ambulante âsht të japë mesazhe dashnie, prindët e saj mund t’i fyejë e ndoshta edhe atë vetë. Dashnia shpesh herë e ka zakon me bâ intepretime të talluna prej realitetit. Padurimi ndëshkon vetveden.

BIBLIOTEKA PUBLIKE “MARIN BARLETI” SHKODËR

E marte, 2 korrik

Kjo âsht dita e parë e pritjes time të vështirë. Për me mujtë me e

shty këtë ditë mendova me shkue me shokë me u la në Shirokë. Gjatë rrugës shpresa nisi të më flasë si zakonisht i pëlqen dëshirës. Ndoshta nxehtësia e kësaj dite e nxitë edhe Lilën me e shijue freskinë e ujit të liqenit. E për fat të mirë shkurtësia e bregut të liqenit në Shirokë mund ta favorizojë takimin tonë spontan. Mund të jetë e sotmja dita e rastit ma zemër mirë që më takon me Lilën. E vërteta aq zemër bardhë do ta queja edhe sikur të më takonte me Lilën së paku sado kalimthi. Dashnia përshëndetjen e bân përkëdheljen ndër ma ledhatueset. Befasitë e këtyne të papritunave hin në mrekullitë e fatit. Me të mbërritë në Shirokë, shpresa e nji takimi të tillë më nxiti t'i them nji shokut tim:

- Si thue me shëtitë pak para se të hyjmë në liqe?

- Mos e ke edhe ti hallin me takue ndonjë vajzë?

- Jo e kam lanë, me nji farë të lanunit, me u takue me nji shok të shkollës.

- E mirë pra, - ma miratoi shoqnuesi im, – me këtë rast po bajmë nji rrugë e dy punë. Po shoh nji vajzë që më jep këta shâja që sipas meje, në qofshin si më duken mue, si lum unë për ata shêja! Se ata shêja më bâjnë edhe si lum unë për të.

Me të m'i thanë këto fjalë mezi prita t'i jap shkas nji bisede të gjatë dashnie duke e mendue si mënyrën ma të mirë të kalimit të kohës. Takimi i parë me Lilën më bâni të besoj të vërtetën e pabesueshme deri atëhere. Në kohën e dashnisë, dashnia na thotë, bisedoni vetëm për mue se në asnji bisedë tjetër nuk mund ta gjeni kënaqësinë si në bisedën rreth meje. Para njohjes me këtë vajzë sa herë më qante kush halle dashnie, unë bâja sikur po tregohem i interesuem për hallet e tija. Tash do të dëshiroja me qenë vetëm aty ku flitet për dashninë e çdo mendim, fjalë apo andërr të ishte vetëm për të. Shëtitja jonë përgjatë bregut të liqenit, shpresës time ia nxorri huç parashikimit.

E mërkure, 3 korrik

Sot u zgjova me dyshimin mos ftesa e Lilës ka qenë nji teke e rastit e nji vajze të dhanun mbas tekave. Mos vallë Lila u përket vajza të ndryshueshme tash e parë? Sikur ta kishte shpinë në rrugë qendrore do t'i baja ecejaket e nevojshme për me e takue, e ai takim do të ma zbulonte nëse shkaku i asaj ftese i përkiste vesit a dëshirës. Por shpija e saj âsht në nji rrugicë me pak banesa e me fund të premë me mur.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Megjithëkëte më duhet të shëtis në udhën ma të përshkueshme prej saj. Shpresa për daljen e zakonshme të shëtitjeve në mbramjet e verës, më bâni me shëtitë andej kah m'u duk e mundshme me e ndeshë. Si ndodh kur fati don me u tregue dorëdhanë rastesh, në hapat e fundit të shkurtimit të distancës të ecjes tonë përballë, ndigjova zânin e vajzës ma të dëshirueme.

- Tek ne je nisë?

- Jo, iu përgjigja, – tue ngadalësue hapat si ajo.

- Të prezantoj me nanën time, – tha ajo.

Grueja më dha dorën në mënyrë miqësore.

Si ndërruem pyetjet e përgjigjet e para të nji takimi të tillë:

- E kam lanë me nji shok timin me u takue gjatë kësaj rruge, – plotësova përgjigjen e lanun përgjysë.

- Nanë, Gjoka na ka premtue me na bâ njI vizitë e besoj ka me e mbajtë fjalën.

- Kur të duesh na urdhno, – më ftoi grueja me tonin ma të përzemërt. Djemtë e mirë i kanë tana dyert tona të hapuna. Gj. të don shumë, sa herë vjen, flet fjalët ma të mira për ty. Edhe çereku i konsideratës së tij do të dilte boll e tepër.

- Të gjithë sa e njohin, Gjoka i ka bâ me folë mirë për të, – ndërhyni Lila.

Me kaq u përshëndetëm e u ndamë.

Sapo iu larguem njani-tjetrit për gjashtë hapa, Lila më thirri e ma kujtoj sërish ftesën:

- Mos e harro premtimin!

- Jo, jo! – iu përgjegja unë e mendova: Eh! Sikur ta dinte kjo si ma pret dëshira vizitën e kësaj ftese, e frymzimi nisi me ma përgatitë dhuratën e parë për të.

- Ajo do të jetë sigla e seranatave tua, – i fola si ta kisha brenda meje.

Vrapova për tek pianoforta e "Klubit të Rinisë", nji vajzë e përafërt me atë të moshës së Lilës po lodronte me tastierën e pianos. Iu afrova e u vuna me pritë mbarimin e asaj lodër tekje.

- A ke ardhë me më ndigjue mue a me i ra vetë? – më pyeti vajza si me të qeshun. Sa për të ndigjueme, – shtoi buzagaz, – besoj ia ke pi ujin boll e mirë.

Ndërkaq u zhvendos në nji karrige aty pranë.

- Paske humor të shijshëm, – e përgëzova, e vajza më falenderoi për

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

atë përgëzim.

U ula në vendin e saj të maparshëm e nisa me krijue njiherësh tekstin e melodinë.

Porsi hanë të ndriqon fytyra në shpirtin tim e rrezet i lëshon
Bukurinë që t'dha natyra falja atij që në kangë t'a këndon.

Frymëzimi ma dha kangën si diçka që donte me ma dhurue sa ma parë e kujtesa ma thithi si diçka që donte me e bâ sa ma parë të veten.

- Këtë kangë, – më pyeti dëgjuesja ime e rastit, – a po përpiqesh me e kujtue apo me e krijue?

- Para përgjigjes due me të pyetë: A të pëlqen?

- Në fillim, – u përgjigj ajo, – më bâni kureshtja me ndêjë, e ndêjën këtu e zgjata për hirë të kangës.

- E pra kjo kangë nëse meriton me u quejtë e tillë, âsht kompozimi im i kësaj gjysë ore.

- Vërtetë!? A âsht edhe frymëzuesja e saj e bukur si kanga?

- Për me përkue vlerat e kësaj kange me të frymëzueses do të duhej të ishte kanga ma e bukur në botë.

- Ajo, – tha vajza, – do të kënaqej shumë qoftë edhe prej nji komplimenti kaq të bukur.

Më përgëzoi, më përshëndeti e u largue.

Për fat të mirë Lila si vajzë e klasës së saj, – mendova unë, – e ka shijën e përshtatshme me e vlerësue këtë dhuratë si krijimin që frymëzimi e përzgjodhi me ia dhurue muzës së tij. Epo kështu din me e vlerësue edhe dashninë që u bâ shkak i këtij privilegji.

E enjte 4 korrik

Çdo përsëritje e kangës kushtue Lilës më duket sikur ma çon ma afër frymëzuesen e saj. Më ngjan sikur në këtë kangë ka hi ajo vetë si drita në sy. Kështu kanga âsht brenda meje e ajo brenda kangës time.

E prende, 5 korrik

Pyetja ime e parë e ditës së sotme qe: "Si mund t'ia bâj të njoftun

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

këtë kangë? E sikur ta pësoj atë goditje që ia këput flatrat shpresës? E sikur Lila të jetë nji nga ato vajzat që i pëlqen me e dashtë gjithkush e ajo të donë vetëm nji, e nëqoftëse këtij qëllimi ia ka arritë, propozimi im do të dështonte para shqiptimit.” Unë duhet ta ruej veden mos me rrëshqitë ku nuk meritoj. Ajo me kangën time mundet me ilustrue magjinë e saj për para dashnorit të mundshëm. Ngadhnjimi më foli: “Kush kapet për mue unë e ndihmoj me triumfue po të mos t’i kishte dalë shpresh herë fjala shpresës, edhe emni i saj do të ishte harrue hanë e zaman.

E shtunde, 6 korrik

Kambngulja e dashnisë po e tregon veden si kambngulja ma e pa zbrapshme në botë. Megjithëkëte ende nuk kam bâ kambë me shkue në shpinë e Lilës. Edhe sikur çasti ngadhnjimtar të qëndronte pak mbas vllazënve të tyne, çastet e para arritjes së tij janë të humbjes. Dëshira më lufton me përmbajtshmëninë si nji pengesë të urryeshme. “Çka pret pa e çue në vend dëshirën e ftueses? - më pyeti kërcënueshëm dëshira”. “Prit, - ndërhyni sedra, - jepja edhe prestigjit ushqimin e vet. Para së gjithash duhet të mësosh si me fitue trajtimin e të randësishmit. E diela âsht dita ma e përshtatshme e nji vizite kaq serioze siç âsht kjo vizitë njohjeje”.

E diel, 7 korrik

Meqenëse vizita të tilla bâhen zakonisht mbas dreke e orari i tyne përkon me atë të shëtitjes, sidomos vajzat i quejnë të mërzitshme rastet e pengimit të shetísë, mandej pa i pasë lajmërue ma parë asht ma e mundshme mos me i gjetë aty. Me shkue pa mbarue mirë zhegu, i bihet ndesh etikës aq shumë e shikueme nga klasa e tyne, kështu koha ma e përshtatshme m’u duk rreth orës 6 të mbasdrekës. Mbasi përshkova rrugicën e për derën e oborrit pata pyetë fill mbas njohjes së Lilës, shkova drejt e në derë pa i ndie nevojën orientimit, tue e kërkue nëpër sipërfaqen e derës së oborrit trokitësen më ndeshi dora në nji tel, tërheqja e të cilit bâni me tingëllue nji kumbonë përmbrenda shpisë.

- Dola! – u ndigjue kandshmënia e zânit të Lilës, që dashnia e bân të pëlqyeshme sa të dojë vetë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
“NAIM FRASHËRI”
KUKËS

Sapo hapi derën thirri me nji kënaqësi të dukshme:

- Oh! Mirëse keni ardhë! E kam parandje gjithë ditën ardhjen tuej sot. Gjatë tingëllimës së kumbonës parandjenja më tha: "më doli fjala".

Më shtrëngoi dorën ngrohtësisht tue më tërheqë kandshëm mbrenda derës.

- A ju u kanë caktue t'ia hapni derën mysafirëve?

Ajo qeshi si të donte të më tregonte sa robnuese e ka të qeshunën.

- Zakonisht unë e hapi derën mbasi jam ma e lirshmja e shpisë, mandej dhe se mue më vijnë ma shumë shoqni.

Ky informim sikur ia paksoi randësinë ftesës që më kishte bâ. Kjo mesa duket, – mendova unë, – paska maninë e zgjanimit të rrethit shoqnor e këtij rreth mundohet me i shtue njerëz që spikasin.

- Mue, – ia prita, – më pëlqen rrethi i ngushtë shoqnor, mbasi të paktit mund të duhen ma shumë e të shumtit ma pak. Ndoshta kjo lloj shumice âsht bâ shkak i proverbit "Pak e sak".

I penduem se kjo fjalë mund të më merrej si qortim e si tendencë me ia zëvendësue parimin e saj me timin e mundësia e këtij ndikimi të rrezikshëm në vend të më afronte mund të më largonte prej Lilës, u përpoqa me e korrigjue vedin.

- Fjala shumë nuk varet në numër sa në mendimet e njeriut që e koncepton. Ajo heshti si të donte me e ndihmue ndreqjen e gabimit.

- Tash po ju them edhe arsyen tjetër përse ua hap unë derën. Jam vetëm në shpi, të tjerët kanë shkue për vizitë tek motra e martueme. A keni mërzi me ndêjë vetëm?

- Jo, edhe kur janë të tjerët në shpi unë rri në dhomën time me veden time. Lexoj, ndgjoj radion ose rri në mendimet e mia.

- Lila unë due me të bâ njI propozim ndoshta të papranueshëm, – e që të mos të ma keqinterpretonte shtova shpejt e shpejt, – të folunit me ju e quaj nji lloj etike që i mban njerzit larg afrimit miqësor.

- Jemi të nji mendim, – ma ktheu vajza.

Filluem me ecë aq pranë e pranë sa supat tonë u cikën si të donin me i dhurue ndrojtazi njani-tjetrit përkëdheljet e para.

- Këtu ngjitun me shkallinën e parë të katit të dytë, rrin tek ne me qira nji familje shumë e mirë, ne banojmë në katin sipër.

"Oh! sa fjalë e pakandshme âsht kjo për mue, – mendova, – e si do t'ia dal me u ngjitë me të normalisht në katin e sipërm? Nëse kjo më thotë se këtu fillon shkalla, kjo do të ishte si nji shigjetë kundër sedrës sime. Kurrë deri më sot nuk e pata qa shuemjen e shikimit tim sa në atë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

çast.

- Kam shumë lule në oborr!

- Pse thue kam në vend të kemi? Ne të tjerët a nuk kemi pjesë në to?

- Ke të drejtë! – ma ktheu.

Shtrini dorën, këputi nji lule e ma dha. Unë e falënderova.

- Mos më falendero, – ma priti duke qeshë, – e mora në pjesën tande. Sa herë të vish do të jap nji lule nga tuat, e të duhet me ardhë shumë shpesh për me i mbarue lulet tua pa u vyshkë ende.

- E pse nuk m'i jep të gjitha përnjiherësh? - pyeti kënaqësia ime e befasueme.

- Ky pretendim – më pyeti Lila me buzëqeshjen e së njëjtës kënaqësi – do të më bante mos me ta dhanë as lulen e parë. Don me i marrë të gjitha lulet tua përnjiheri për mos me të nxitë ma lulet me ardhë këtu?

"Ah! Sikur të mund t'i thoja ma shumë se të gjitha lulet e botës më intereson mbretnesha e tyne. E Lila pa pasë nevojë me pyetë ma nga kureshtja por nga kënaqësia kush âsht kjo mbretesha? E unë t'i jepja kësaj pyetjeje përgjigjen që do ta ma kapërcente pengesën e fundit me lumtuni".

Krejt pranë shkallinës së parë u ndaluem në mënyrë si të paqëllimshme si në rastet kur ndalohen dy vetë përballë njani-tjetrit për shkak të bisedimit, tue më dhanë kështu mundësinë e nji ngjitjeje sa ma normale. Ngushtësia e shkallës e nxehtësia zbuluese e këtij korriku, bâne që krahët tonë të xhveshun t'i ngjeshen njani-tjetrit si buzët në puthjen ma të dëshirueshme. Në krye të shkallës më tha:

- Këtu kemi salonin. A të pëlqen me ndêjë këtu a në dhomën time?

- Vendin e vizitorit e zgjedh mikpritësja.

- Sikur edhe veç hapsina e salonit, – tha Lila, – të bân me t'u dukë ma i freskët.

E u ulëm pranë e pranë në nji karrige të gjatë zunkthash.

Gadi nji gjysë ore ndêjëm vetëm për vetëm duke i tregue njani-tjetrit çfarë na pëlqen ma shumë. Unë veç u përpoqa t'i ngacmoj të folunit në mënyrë që t'i shijoj zânin. Ajo nga ana e saj u përpoq me më rrezatue cilësi e virtyte të veshuna me nji modesti joshëse. Kur u ngrit me më qerasë unë i thashë se nuk pi asgja. Nëse duhet ta respektoj zbatimin e këtij zakoni, të lutem kryeje sa ma parë që të mos na hajë kohën e ndêjes bashkë.

- Mund të rrish sa të duesh.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Po, po unë do të vij njiherë tjetër me kohë ma të lirë. Sa kaq u ndigjue kumbona e derës së oborrit, e Lila më kërkoi leje të zbriste për me ua hap derën të porsaardhunve, o të porsaardhunit.

- Na kanë ardhë i zoti dhe e zoja e shtëpisë, – tha duke u ngjitë me ta.

Ata u ndaluen tek unë, u përshëndetën e mbas pak fjalëve të zakonshme u larguen për në dhomën e tyne siç largohen përgjithësisht klasa e mesme kur vizitorët janë të ftuemit e fmive të tyne. Mbas pak minutave u ngrita me dalë.

- A t'i përshëndes prindët e tu? – e pyeta Lilën.

- Jo! - m'u përgjigj vajza s'âsht nevoja, – aq e kanë komunikimin me vizitorët e ftuem nga ne e aq të shkurt e kemi ne komunikimin me vizitorët e ftuem prej tyne.

- Mirupafshim! – u thirra pa iu afrue.

Ata ma kthyen përshëndetjen prej larg.

- Kur të vijë koha e vizitës së dytë, ke me më tregue sa i kënaqun ke mbetë prej vizitës në parë.

- Po të ishte se ardhja ime e dytë e tregon kënaqësinë e vizitës së parë do të më duhej të kthehem në çast.

Ajo heshti si për me më tregue se ky ishte gabimi i parë i kësaj vizite. E unë mendova: Sa keqas po më çalon matunia!

Vajzat e sotme nazet i kanë teste qëndrese. Me qendresë masin kambnguljen e djalit, prandej vetëm kur kënaqen me kambnguljen tonë, fillojnë me e leshue veden dalëngadalë në dorën tonë. Unë pothuejse jam gjithmonë i lirë. Nana a pse don me më kursye, a se nuk i pëlqejnë punët e mia më len si të due unë vetë. Freskun e mbramjeve të verës e shijoj në shëtí me ndonji shoqe. Tek dera e oborrit, Lila më dha dorën e më ciku faqen me faqe ashtu kalimthi. Hapi derën u përshëndetëm së dyti e u ndamë. Atë përqafim të shkurtë, shpresa ime nisi ta interpretojë si nji fillim premtues.

E hane, 8 korrik

Sot dashnia ime feston nji javoren e njohjes me Lilën. Vërtetë ky fillim i imi s'mund të konsiderohet i sigurt por pasigurisë nuk mund t'ia heqë emnin. Shpresa e pazhgënjyeme ende ka të drejtë të besojë deri në përmbysjen e parashikimi të saj, e shpesh ajo ngul kambë ne veden

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

edhe pas përmbysjes së parashikimit. Fisnikëninë e plotë të dashnisë e shohim edhe në këtë përshkrim të Viktor Hygoit:

"*Nëse vuani sepse dashuroni, vazhdoni të doni, se të vuash për dashurinë do të thotë të jetosh me të vërtetë".*

Pra qenka shumë ma mirë me vuejtë për dashninë sesa mos me dashunue. E si të mos jepesh mbas nji fenomeni që edhe vuajtjen e bân të bukur, pa le të mendosh sa të lumtun e bân kënaqsinë. Unë e shoh madhështinë e dashunisë në takimin me Lilën. Sado pak të japë dashunia, ajo pak duket sikur mbushë nji botë plot e përplot me lumtuni.

E marte, 9 korrik

Sot frymëzimi im i shtoi kangës kushtue Lilës edhe nji poezi. Poezitë e krijimtarëve të kësaj moshe, mendova në fund të poezisë, në mos e paçin përvojën e nivelit të përtej rinisë, kanë aromën e ngrohtësinë e stinës së dytë të jetës njerëzore. Randësinë kryesore ia jep të shprehunit sa ma të plotë të mesazhit të dashunisë time e nëse ky mesazh bân për vete suksesin e qëllimit të këtij krijimi, arritja e qëllimit do t'u japë shkas lindjes së frymëzimit të poezive të nalta. Vajzave si Lila u mjaftojnë kushtimi i nji krijimi. Mendimi i të qenunit muzë e dikujt, i ngjet në pikën ma të naltë të krenarisë. Përgjigjja ma e lumtun e pyetjes së nji muze "kujt ia ke kushtue?" âsht "ty", e lumtunia e asaj përgjegje mundet me e nxitë me më bâ edhe mue të lumtun si veden prandej në fund të fundit nëse kjo poezi nuk arrin me u bâ pasuni e artit, pasuni dashnisë âsht se âsht e nëse arti nuk pranon me e bâ të veten çka ne dëshirojmë me e bâ të tijën, synimet e kësaj dëshire i përshëndet me shpresën se në mos nji e nji tjetër kanë me ia arritë këtij qëllimi, ndërsa dashnia i ruen kujtimet sidoqofshin shprehë ato.

E mërkure, 10 korrik

Dashnia e vajzës i ka gjithmonë sytë tek guximi i djalit. Matunia mbrenda kufinit të vet âsht mbrojtja ma e mirë, por nëse e lejojmë me i kalue kufijtë bâhet pré e pamatunisë. Zgjuetsia i prinë trimnisë e trimnia

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nuk e len në baltë zgjuetsinë. Me këto mendime përshkova rrugën ndërmjet shpisë time e të Lilës. Tërhoqa telin që bânte me tingëllue kumbonën e derës së oborrit të saj, e ajo e përziu zânin me ata tinguj me fjalën:

- Dola!

Hapi derën e më përshëndeti:

- Mirëseerdhe!

Toni i kësaj përshëndetje m'u duk shpresë e njI kënaqësie disi të veçantë.

- Ardhja jote ma vërtetoi saktësinë e parandjenjës. Në vizitën tande të parë ia pame njani-tjetrit dëshirën e afrimit, e kjo do të thotë që ardhjet tuaja mos me i quejtë ma vizita por ndêje sipas kënaqësisë tonë. Ujdisja e shijeve na e mposhtë kohën e qëndrimit bashkë. Përveç bisedimeve mund të ndigjojmë muzikë në radio, të lexojmë, kështu mendoj unë, ardhjet tua kanë me tregue sa përkon ky mendim i imi me tandin. A do të pëlqente me ditë tash sa të përkueshëm e kemi këtë mendim apo me ta tregue koha? E tashmja do të më bante me e ndigjue dhe e ardhmja me e pa. Nëse të dyja do të ishin si m'i kande, të dyja do të më pëlqenin.

Këtë ngjitjen e dytë të shkallinave e bâna ma i sigurtë, mbasi tue e mendue herën e parë përsëritjen e asaj ngjitjeje, i pata numërue për me qenë krejt i saktë në ngjitjen e zbritjen e tyne.

- Sot e mbrapa due me të pritë në dhomën time ku mundemi me qenë ma të qetë.

- S'kam si mos me qenë plotësisht dakord me mikpritësen time.

- E sidomos, – tha Lila, – me mikëpritësen e përzemërsisë ma të madhe.

Si hyme në dhomë e u ulëm në nji poltron të gjanë për dy vetë, uli ndjeshëm volumin e ngritjes së radios së sintonizueme në nji stacion italian e më pyeti:

- A din italisht?

- Diçka, – iu përgjigja unë.

- E ti a din?

- Po, si të them, kuptoj shumë e flas pak.

Më erdh t'i them: "Bâke të kundërtën e asaj që bân në shqip. Ky humor do të ishte i damshëm" – mendova.

- Nji buzëqeshje kalimthi po të tregon humor, a je i gëzuem?

- Po, shumë i gëzum.

- Po më vjen mirë, mue më kënaq gëzimi i të tjerëve, e kuptohet

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

veçanërisht i ma të afërmve.

E pas nji pauze të shkurtë më pyeti:

- A do të ma quaje pyetje pa vend cili âsht shkaku i këtij gezimi?

- Përgjigja ma me vend e kësaj pyetjes tande kisha me thanë âsht se afërsia i heq kufizimet.

Me këtë pauzë na la në heshtje derisa i thashë:

- Sot kam shkrue nji poezi.

- A mund të më njohësh me të?

Në mbarim të deklamimit të asaj poezie më pyeti:

- Tash a mund di kujt i kushtohet?

- Shihi vargjet e poezisë e të tregojnë.

- Si kanë me më tregue kujt i janë kushtue?

- Kjo âsht akrostik?

- E çfarë do të thotë akrostik?

- Frymëzueses së kësaj poezie i kam kushtue edhe nji kangë e mendoj me ia këndue në serenatë.

- E çka do të thotë akrostik? – pyeti ajo duke vënë dorën e saj mbi timen.

- Akrostiku âsht kur çdo varg i poezisë fillon me germën e radhës së emnit të njeriut që i kushtohet.

- A po ma reciton?

- Ooo! Me recitue âsht fjalë e madhe.

- Poezitë e veta, – tha Lila, – autorët i recitojnë pothuej si askush sepse poezia âsht shprehje e ndjesisë së shpirtit të autorit.

Pa e lanë nji çast me kalue përtej deklamimit, si të kisha frikën e ndonji fjale zhgënjyese e pyeta:

- Tash a po më përcjell?

- Çka âsht gjithë ky ngut? – më pyeti e çuditun.

- Më pëlqen me e krye misionin pa e pësue fillimin e pasojave të tij.

- Ashtu?! Frikacakët nuk marrin përsipër kryemje misionesh. Mue më pëlqejnë djemtë e guximshëm e ti s'qenke i tillë.

- Në këtë rast shumësi tingëllon keq.

- Ke të drejtë, po ta formuloj ndryshe: Më pëlqen djali i guximshëm.

- Lila, nji vajzë duhet të mendojë vetëm për nji djalë.

- Po, po veç edhe nji djalë duhet të mendojë vetëm për nji vajzë.

- Edhe unë ashtu mendoj e mundem me folë vetëm për veden time.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Tash a po më përcjell?

- Po të përcjelli me kusht me ma përsëritë atë poezinë deri tek dera e oborrit.

Unë ia përsërita gjatë zbritjes së shkallëve. Lila ma shpërbleu frymëzimin me puthjen e parë të dashnisë time të parë.

E ejte, 11 korrik

Sot rashë në ujdi me kitarristin e njoftun, Tonin Kakarriqin me dalë bashkë në serenatë. Kangën e kushtueme Lilës e këndueme vetëm përpara dritares së saj. Tonini e luejti introduksionin me të thanë mendja se çdo notë e tija mbarte nji pjesë të shpirtit të ekzekutuesit. Drita e hanës dukej sikur donte me i bashku ledhatimet e veta me përkëdheljet e tingujve. Melodia e tekstit që u përputhen si buzët tona në puthjen e dashnisë së parë, në mbarim të kangës, Lila na përshëndeti me një kënaqësi që shihej në çdo rrokje të asaj përshëndetje.

E hane, 15 korrik

Kenaqsia i ditës të vitit tim të shtatmbëdhetë, quhet Lila. Nuk duhet me kalue kjo ditë pa u takue me të e me ma dhanë dhuratën ma të bukur që e ka në buzë e në zemër. Atë dhuratë kujtesa ime do ta ruajë në arkivin ma të paprekshëm nga harresa. Indiferenca e injorimit të prindve të Lilës, ma bajnë të njejtë praninë e mungesën time aty. Gjatë rrugës takova nanën e Lilës e më pyeti:

- A tek ne po shkon?

- Jam nisë tek nji shok i imi – iu përgjigja.

- Mos e len pa u kthye edhe nga ne. Shoqen tande e ke në shpi.

Ky informim më gëzoi e më nervozoi njikohësisht. Grueja më konsideronte nji lodër të Lilës me të cilën vajza e saj mund të kalonte kohën.

Në krye të rrugicës takova babën e Lilës. Ai më përsëriti fjalët e së shoqes. Ktheu kryet nga e bija që po e përcillte të jatin me sy nga dera e oborrit e i tha me nji ironi:

- Të ka ardhë shoku!

Dëshira me u takue me vajzën ma detyroi durimin e therjes.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E përshëndeta burrin kalimthi e arrita deri tek dera e oborrit ku po më prista Lila. Kur hyra në oborr e provokova:

- A âsht shêjë mirëbesimi tek prindët e tu ardhja ime këtu?

- Me të vërtetë ata e quajnë të padiskutueshme karakterin e nji vajze si unë. Unë tashma jam e zoja e vedes e nuk ka asnji arsye me qenë kush i zoti i zotit të vetes përveç Zotit, natyrisht. Çka mund t'i quash ma të randsishme se mos me t'u bâ pengesë me u takue me mue. Këtë randësi unë e mendoj ma të dobishme.

Mbas nji pauze të shkurtë i thashë:

- Sot âsht dita e mbushjes së 17 vjetëve të mia.

Ajo m'u hodh në qafë e fjalët m'i zëvendësoi me nji puthje që m'u duk se u bâ e përhershme e mbas pak pava se kjo puthje se s'qe e përhershme por e përsëritshme.

- Buzët thonë ma shumë se goja, – tha Lila. Mandej goja âsht e të gjitha fjalëve e buzët janë vetëm të fjalëve të zemrës.

E diel, 5 gusht

Kthimi im në Shkodër mbas gjashtë muajve të parë në Liceun Artistik gjeta të gatshëm nji rreth shoqnor në përshtatshmëni me kthesën e jetës sime. Shumica e atyne që ma japin karshillekun me bollek merren me muzikë, disa të kësaj shoqnie duen Gjokën, disa e mendojnë Gjokën e së ardhmes me nji shportë me fiq për ta. E atyne fiqve këta u mundohen me i shërbye me zell të jashtzakonshëm sapo ia shofin majën e filizit të fikut.

Me të më dalë gjumi i mëngjesit të sotëm, nana më tha:

- Dy shokë tuej erdhën rreth nji gjysë ore ma parë e të thirrën, unë dola e u thashë âsht në gjumë, a ta zgjoj?

- Në asnjë mënyrë! – m'u përgjigjën ata derisa t'i dalë gjumi vetë.

- Më lanë porosi me të thanë të presin në Rus.

Mbas nji pauze të shkurtë shtoi:

- Shokët janë të mirë të pastë nana! Veç gjithkush meriton me i kushtue kujdesin e duhun. Shokët more bir të bajnë me i njoftë vetëm në provat e vështira, e ty mos të raftë me i pasë. Me më ndigjue mue, shokve të lagjes u rrin si gjithmonë, me ta ke rritë shtatin e kurrë mos e harro ndamjen e bukës thatë shpesh herë me ta. Jepja kohën e meritueme secilës palë, të pastë nana! Karshillekun jepja gjithkujt e msheftësinë e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

zemrës pak kujt, për mos me thanë askujt.

- Si thue ti nanë âsht, – e sigurova për me ia mbajtë porosinë.

Dola i takova ata shokët, u bashkuem me të tjerë e shkueme në Shirokë. Plazhi i saj shpejt u mbush plot e përplot me shkodranë të vorfën si puna jonë. Shêji i dukshëm i kësaj vorfnie janë djathi e mollatartat që përbajnë ushqimin e shumicës tonë dërmuese. Ma të mkamunit e shoqnojnë atë ushqim me ndonjë gotë birrë në klubin përballë liqenit. Sot shoqnuesat e mi i patën xhepat për tavolinat e asaj kafene. Në tavolinën ma pranë tonës u ul nji grup djemsh e vajzat të nji qyteti tjetër. Numri i tyne e bâni të domosdoshme bashkimin e dy tavolinave. Nji djalë i atij grupit mezi priti me u ulë për me marrë kitarrën në dorë. E akordoj shpejt e shpejt si të mos donte me i hupë kohës asnji çast. Nxorri nji rrëke notash të shoqnueme hera-herë me ndonji akord, mandej u ankue:

- Eh more shokë e shoqe, kitarra do të donte këngëtarët.

- Ne sot plotësokemi njani-tjetrin, – thirri nji i tavolinës tonë. Kangtarin e kemi ne.

- Ua sa mirë! – shprehi knaqësinë nji vajzë e tavolinës së tyne.

Kitarristi afroi karrigen ma pranë tavolinës sonë e me shpresën se e njihja edhe unë atë kangë shumë të njoftun ekzekutoi mjeshtërisht introduksionin e kangës. E luajtuna aq e bukur e atij introduksion do të nxiste këdo me ia fillue asaj kange. Kështu kitarristi e kangtari nisën garën e shkrimjes së njani-tjetrit e të gjithë ndigjuesve që i shtoi shpejt e shpejt ky bashkëpunim i shkëlqyeshëm. Tingujt e fundit të kangës i shoqnuen duartrokitjet e të pranishëmve të shumtë. Disa prej ndigjuesve nisën me kërkue kangët e tyne të preferueme, e ne ua plotësuam dëshirën si të ishim "radio-posta". Dehja e entuziazmit e kënaqësia e pijes, na e bânë me e thye urdhnin e dhanun për ndalimin e kangve të hueja. Nji polic na qortoi thyemjen e rregullit e na porositi me e respektue zbatimin e urdhnit.

- Këto kangë shoku polic, – ia pat dikush aty, – i kemi mësue nga transmetimet e tyne prej Radio Tiranës, e në mënyrë që zbutja e tij të bahej sa ma e thekshme, ia mbushëm mendjen me u ulë me pi me ne. Ai pranoi por me të pi nji gotë birrë, u ngrit si t'ishte pendue asaj ftese dhe tha:

- Ju e keni për detyrë me më ndihmue në mbajtjen e rregullit, ju e dini polici âsht me ia kujtue rregullat kujt i harron e ai ose ajo me bashkëpunue me policin për hir të qytetarisë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" KUKËS

Kur po largohej nga ne, nji civil e ndali e iu turr:

- Ti je polic a çka je? Kështu e ruen rendin ti? Në vend që mos me u lanë gja pa thanë për këto kangë të hueja e me ia diegë ndonjanit prej tyne, ti ulesh e pin me ta.

- Mu m'u betuan se janë kangë që i transmeton Radio Tirana, – u mundue me u justifikue i zanun në faj. Unë jam polic e jo muzikant. Unë i konsiderova qytetarë të mirë e ju besova.

Nji vajzë e tavolinës së të ardhunve në Shkodër, bâni 4-5 hapa drejt tyne i përshëndeti e iu drejtue civilit:

- Shoku qytetar, unë u thashë e nuk gënjej, jam vajza e gjeneral... e s'kam si mos t'i zbatoj pikë për pikë ligjet e shtetit tonë.

Civili e përshëndeti me respekt të thellë për gjeneralin dhe u largue. Ne u ngritëm e grumbulli i shikuesve u shpërnda.

Si u ulëm në bregun e liqenit na u afrue nji shkodran i njoftun e na tha duke qeshë:

- Ajo âsht vajza e nji shokut të babës tim, i ati i punon mekanik.

- Si s'e pat frikën e daljes së gënjeshtrës? – pyeti nji shok i joni.

- Po kush guxon me e ndjekë këtë çështje? – ia pat tjetri. Emni i gjeneralit ia shtin frikën në palc.

E marte, 7 gusht

Lila në takimin tonë të sotëm u tregue krenare për suksesin tim të pardjeshëm në Shirokë.

- Nji shoqe e imja më tha për ty, âsht fantastik. Yjet e bukurisë së Shkodrës i ke magjepsë, – shtoi ajo.

- Ylli i bukurisë së Shkodrës, – ia prita unë, – âsht ylli i frymëzimit tim.

- Mue më vjen mirë kur të cilësojnë kaq zotnues i joshjes.

- Artistat kanë lind me joshë.

- Unë e dij, me të fillue ti shkollën, fillon me më harrue.

- Magjisë së artistave u shton edhe arti magjinë e vet, mandej largësia âsht bashkëpunëtore e harresës. Bashkëpunëtore tjetër harresa ka edhe jetën e bujshme të Tiranës. Këto përbajnë kushtet ma të favorshme të lindjes së nji dashnie.

- Siç e sheh unë jam e vetëdijshme e nuk ka përse të më vijë keq.

- Ndërsa unë do të doja me të ardhë keq.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Si? – më pyeti e çuditun, – do të doje të isha xheloze?

- Jo, jo ruana Zot prej kësaj sëmundje kaq të rrezikshme.

- E vërteta thotë "Ku nuk ka xhelozi, nuk ka dashni".

- Jo kjo âsht gënjeshtër, xhelozi bân strofkën në boshllekun e mirëbesimit. Xhelozia âsht nji sëmundje shpirtnore e shpirti duhet me u mbrojtë ma shumë se trupi. Me shumë të drejtë malsorët i quejnë xhelozat "mendjezez", sepse xhelozia ta nxinë mendjen. Motoja e dashnorëve do të duhej të ishte "duej e besoji dashnisë", xhelozia e fyen dashninë, xhelozia âsht zgjedha e ndjejave, e zgjedhë të mirë nuk ka. Dhimbja e zgjedhës e kënaqësia e dashnisë e kundërshtojnë njana-tjetrën.

- E di si, – e ndërpreva unë, – unë e shoh ma me vend me ia ndërpre fjalët kësaj bisede në çastet që nuk duhen t'ia dinë këtyne fjalëve.

Ndamja e sotme me Lilën më bane me ndie shêja frike.

E mërkure, 8 gusht

Lila bâni si bâni dhe e nxorri bisedën prap tek e djeshmja.

- Më ke çuditë me atë konceptin tand për xhelozinë. Mue s'më bân gja, do të më vinte keq se do të vuaje. Para se të vije ti po lexoja katër poetët të mëdhej të Italisë, të përkthyem prej Ernest Koliqit, atëherë vazhdoj leximin me nji ndër lexuesat ma të përshtatshëm të këtyne poezive.

- Cila të pëlqeu ma shumë? – më pyeti në fund të atij leximi.

- Soneti i kushtuem Beatriçes, – iu përgjigja.

- A mendon ti se nji shikim i vetëm mundet me ndezë nji dashni të përjeshtme.

- Si të mos e besoj nji të vërtetë të gdhendun gjatë të gjithë viteve të jetës së nji dashnori me vargje hyjnore.

- Rrethanat e së tashmes, – tha vajza, – kanë ndryshue shumë me të së atëhershmes.

- Le të kenë ndryshue, dashnia nuk mvaret në rrethana, dashnia respekton vetëm kushtet që ia krijon ajo vedes.

- Simbas meje dashnia platonike i ngjet aromës së nji molle që kënaq vetëm nuhatjen e mollën e han tjetër kush e mirë bân, se po të mos e hajë kalbet pa u ngranë e as molla nuk ta din për nder me e lanë me u kalbë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Dashnoret e shpirtit, Lila, dijnë ta vlerësojnë trupin si meriton, dashnorët e trupit as që janë ngusht me ua hi vlerësimeve të shpirtit, atyne u prijnë kënaqësitë e pangopshme e nji qëndrimi.

E prende, 10 gusht

Sikur kënaqësia ime e sotme të mund ta përshkruante veden e saj, as përpjekja e frymëzimit ma të fuqishëm nuk do t'ia delte me e arritë atë përshkrim. M'u duk sikur mbrenda asaj kënaqësie shkëlqenin të gjitha bukuritë e kësaj jete. "Si e ka emnin kjo gjendje shpirtnore?" – e pyeta vedin pa dijtë si me ia ngjitë. Zâni magjepsës i asaj ndjesie të rrallë m'u përgjegj: "Jam unë, quhem ekstazë. Unë jam e vetmja dhuratë që mundet me u gjetë në dorën e nji dashnie si e jotja".

E shtunde, 11 gusht

Ah! Sikur fluturimin e kohës të mundja me e shndërrue së paku në zvarrisje. Shpesh herë i friksohem shndërrimit të kësaj kohe në nji të kalueme të dëshrueshme. Ajo kohë, kujtimet e sotme të ngjashme me lulet, do t'i shndërronte në gjemba që gjakosin kujtesën.

E diel, 12 gusht

Megjithëse prindve të Lilës nuk u shkon as nëpër qoshe të mendve ekzistenca e kësaj lidhje me të, drojën sado qesharake frika e merr në konsideratë. Ajo lloj frike sot më urdhnoj: "Mos e tepro me shkuemjet tueja kaq të shpeshta në shpinë e saj. Shkumja jote kaq e shpeshtë edhe në mos krijoftë kurrëfarë dyshimi e nxitë me thanë se tash na ka bâ baltë." "Ke të drejtë, i thashë Frikës, fajet e mos gjetjes së nji vendi tjetër të përshtatshëm për takimet tona, i kanë vorfnia ime e kushtet e mia fizike, kushtet e banesës tonë ma përgjithësojnë që në embrion mendimin me e ftue në shpi". Të fshehtat e rrugëve janë përhapset e fjalëve, prandej më del ma mirë me i respektue fjalët e Frikës. Njiherë më shkoj mendja me e shty kohën në Shirokë, por prap i thashë vedes: "Këtu në Shkodër jam ma pak larg saj e po të shfrytëzoj këtë afërsi tuj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

u sjellë nëpër qytet, rastësia e ka ma të thjeshtë me e favorizue rastin e ndonji koinçidence të gëzueshme. Ndoshta del ajo fjala "po e kërkove rastin me kambngulje, nis me të kërkue edhe ai ty".

E hane, 13 gusht

Megjithë njoftimin e Radio Shkodrës në çdo emision lajmesh të ardhjes së nji trioje instrumentale hungareze në qytetin tonë, e përpjekjeve të shtëpisë së kulturës për me nxjerr sa ma në pah mjeshtrinë e tyne, shumë bileta të Kinema Verores, ku do të ekzekutonin instrumentistat ngelën pa u shitë. Shkaku i dështimit për me i plotësue vendet e spektatorëve âsht mungesa e vazhdueshme e transmetimeve të muzikës klasike nga radiostacionet tona. Po t'i jepej kësaj muzike randësia e propagandimit të kangëve me partishmëni, në përpjestim me popullsinë ne do të zinim vendin e parë në botë për shijimin e saj. Sa dëshirë âsht me ndigjue bashkë pjesët e atij koncerti e dëshira me ndêjë aq pranë sa na lejonte ndamja e dy karrigave prej njena-tjetrës. Zumë dy vende të nji distance të kënaqshme për ne me spektatorët e tjerë që siç u pa gjatë koncertit shumicën e tyne i kishte sjellë aty kureshtja e të të njejtit nivel me shijen e të pranishëmve hynte edhe skena e improvizueme si t'ua kishte detyrue rasti i ardhjes së tyne të befasishme. Megjithkëte instrumentistat e kësaj trioje hungareze me famë botnore u ngjitën në atë skenë aq të padêjë për ta mbas nji prezantimi si i kishte hije famës së tyne, filluen me interpretue me nji mjeshtri mahnitëse "Rapsodinë 14" të Listit. Madhështia e kompozimit i mbështolli ekzekutuesat e ne shijuesat e asaj melodie magjepsëse. Ishte nji transkriptim që të bânte me besue se do të merrte përgëzimet ma entuziazmuese të autorit.

- Bravo! – thirra unë në mbarim të pjesës, pa u kujtue sa lanë me dëshirue duartrokitjet e të tjerëve.

Nji burrë rreth të katërdhetave m'u afrue e me nji ton qortues e kërcënues njiherish më tha:

- Ti djalë nuk je në Prendim këtu me bërtitë ashtu. Sillu si njeri në daç me ndêjë këtu ose shko në punë tande.

- Na fal! – u përpoq me ia zbutë atë qëndrim shoqnuesja e ime e frikësueme si t'i kishte tregue prangat. – Kujdes! – m'u kthye mue, – sillu simbas rregullave të vendosuna nga shteti.

Burri u largue i kënaqun me fjalët e Lilës.

BIBLIOTEKA RAJONALE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ama kujdes këtu, – më qortoi si e zhytun deri në flokë në pellgun e frikës.

- Atë bravo-n ma nxorrën emocionet pa më pyetë mue, – ia pata unë.

- Ti e din, – tha Lila, – se këtu edhe shijen duhet me e vue nën kontrollin që na porositet.

- Ah kjo disiplina e kuqe, – ankova me zâ të lehtë.

- Aman! – m'u lut nën zâ, – veshët e tyne janë ma të mprehtit në botë e po aq të mprehtë i kanë sytë. Tek ne e ka gjithë vëmendjen. Kam frikë me dalë e frikë me ndêjë ma këtu, mezi po pres me mbarue. Koncertet e niveleve të nalta s'janë ma për ne. Duartrokitjet e komandueme e entuziazmi i frenuem na bajnë me vuejtë e jo me u kënaqë.

Në mbarim të koncertit u gjetëm të parët jashta oborrit të Kinema "Verore"-s tue na u dukë se e kishim harrue edhe çka na dëshironte dashnia jonë.

E ejte, 16 gusht

Datën e sotme, katolicizmi ia ka kushtue nderimit ndaj shën Rrokut. Kanonizimin e këtij shêjti si shumë vende të tjera e feston edhe Shiroka. Me gjithë vështirësitë ekonomike e të vrullit të propagandës antifetare të shtetit, shirokasit si i thonë fjalës ende me shpirt ndër dhambë, përpiqen me e mbajtë e me ua përcjellë brezave këtë traditë të bukur shekullore. Shpiat e shirokasve gjatë gjithë kësaj dite janë të mbushuna me mysafir të ftuem e të rastësishëm. Në shumë shpia të shirokasve grupe ahengjesh e bâjnë dashamirsat e kangëve popullore shkodrane me i shijue ma së miri larminë e tyne të pafund. Unë e shoqnia ime morëm pjesë në meshë e në procesion. Bashkimi i kaq shumë njerzve me të njejtin qëllim të mirë, duket sikur secilin prej nesh e mbushë me gëzimin e të gjithëve. Mbas procesionit shijuem freskinë e liqenit e kënaqësinë e gjallnisë të kësaj feste në të gjithë Shirokën. Gjatë rrugës së kthimit për në Shkodër nji shok i grupit tonë, pyeti i çuditur:

- Si mund të quhet i popullit ai shtet që përpiqet me ua heqë shtetasve të tij edhe piklën ma të fundit të kënaqësive të traditës? Si mund ta bajnë të kënaqun pakënaqësia e popullit?

Nji tjetër shok i grupit tonë ia ktheu:

- Ashtu si e kënaq e mira të mirin, të keqin e kënaq e keqja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 19 gusht

Buzë kësaj mbrëmje takova Pjetër Gjergjin, kangtarin e zânit si të porositun te Zoti prej vetë ambëlsisë, e Zoti ia ka plotësue menjiherë dëshirën. Kjo cilësi vokale bâhet shkas i përhapjes së rrufeshme të lajmit të ardhjes të Pjetrit në Shkodër. Edhe sikur moti të mos jetë krejt i përshtatshëm për serenatë, kërkesa sidomos e shumë vajzave shkodrane me u kënaqë me zânin e tij, Pjetrit ia mbushën mendjen me i bâ me u hapë të gjitha dritaret e shpijave shkodrane kahdo të endet serenata e tij. Kështu serenata e Pjetrit e bân me u quejtë natën e saj festë muzikore. Serenatisti i famshëm më ftoj ta shoqnoja gjatë kësaj nate. E pritjen e kësaj ftese mundet me e marrë gjithkush me mend. Në orën 11 e lame me u takue tek rruga e Gurakuqve në krah të Gjuhadolit. Takimi jonë qe i përpikmënisë së fillimit të qefit.

- Serenatën do ta nisim aty ku zemra ime rrahë ma kandshëm, – tha Pjetri.

Përmbushja e premtimit e gjet të hapun dritaren e asaj lule të kopshtit të bukurisë vajznore shkodrane. Në mbarim të kangës së parë, frymëzuesja e atij interpretimi të rrallë e uroi:

- Të lumtë goja!

Pjetri ja shpërbleu urimin me nji tjetër kangë, e me nji kangë tjetër. Pjetri u përshëndet me të e u nda si mund të ndahet kënaqësija prej kënaqësise.

- Në repertorin e kësaj serenate bânte pjesë edhe kanga ime kushtue Lilës. Tingujt e introduksionit të kangës i dhanë shkas hapjes së dritares para mbërritjes tonë aty. Pjetri ma ktheu borxhin vokal të shoqnimit tim të maparshëm. Lila na uroi e na falënderoi me atë zâ që duket sikur shqiptimi i thotë:

- Zani yt m'u jep fjalëve muzikalitetin e pambrritshëm nga notat. Dëshira e serenatës na nxiti me u end deri sa tingujt e saj u puthën me rrezet e para të agimit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 26 gusht

Rreth mesdite ndërsa po kaloja përbri kishës së Fretënve kur nji zâ

më thirri; u ndala me e pritë derisa m'u afrue:

- Unë shërbej në kishën e Arrës së Madhe, – foli ai. Padër Justin Rrota ma ka lanë amanet sapo të shoh me të thanë ka qefë me të njoftë. Dikush i ka folë për prirjen tande e atij i pëlqejnë sidomos të rijtë me dhuntina, veçanërisht puna jote i ka bâ shumë përshtypje.

- Po u gëzohem shumë këtyne fjalëve, – i thashë burrit në moshë. E ku mundem me e takue unë?

- Si para dreke, si mbas dreke aty e ke. Paraliza e mban gjithmonë në kuvend.

Në orën 6 shkova në kuvendin e fretënve të Arrës së Madhe e porsa hyna në dhomën e tij m'u drejtue:

- Oh sa mirë paske bâ! Eja e rri këtu afër meje, – më ftoi me atë zâ me dashamirësi të paarritshme.

- Më nderon së tepërmi ftesa juaj padër. Dëshirën me u takue me ju ma ka lindë libri juej rreth votrës. E kam dashtë autorin e atij libri si rreshtat e shkruem aty. E vetëm për mos me iu shti në trazim kam mbetë pa e kërkue takimin me ju.

- Po çfarë trazimi qofsh bekue! Ne takimin me shekullarë na jep kënaqësi sidomos me shekullarë të mirë, detyra jonë na e bân ma të domosdoshme me u takue me shekullarë jo të mirë e me mujtë me kthye sa ma shumë njerz në rrugë të Zotit, por sigurisht atyne takimet me ne u dukën kohë e humbun. Prandej ne pak prej tyne po mundemi me i bâ me mendue e me veprue si na e heq zemra.

Çdo fjalë e këtij frati të përmendun duket sikur vetë Zoti ia zbukuron tingullin e këta tinguj tingëllonin shtruet, si në nji pjesë muzikore largo. Fjalët e zâni ambëlsonin njani-tjetrin. Ndërpremjet e mija të domosdoshme ngjanin ndërpremje kënaqsije. Kur po ndaheshim më tha:

- Djalosh due me të folë si u flas të gjithë atyne që shpresoj se e ndjekin rrugën e Zotit, mundoju sa ma shumë me iu shmangë të gjitha rasteve mkatnuese. Ne na duhet me u përpjekë me u bâ sa ma diçka e Zotit në mënyrë që Ai i lumi të jetë gjithmonë gjithçka e mirë e jona. Kjo botë përgjithësisht âsht fushë beteje me djallin e ne na duhet me qenë ushtarët e fitores. Ushtari i drejtësisë e ka gradën ma të naltë në botë. Rroli i shekullarëve në shërbim të së mirës sidomos sot âsht ma i domosdoshëm se kurrë. Mos iu frikëso të keqes të lutem, përkundrazi lufto kundra frikës së saj, ki gjithmonë parasysh: muri thehet me mend e jo me forcë. Hyji na thotë: Sa ma shumë të mundoheni për mirë aq ma

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shumë ju ndihmoj Unë. Të gjithë njerëzit i kanë borxh Zotit, por sa ma i talentuem të jesh aq ma të madh ia ke borxhin. Ti ndoshta po thue me mend ky po përsërit çka unë e di; ne meshtarët e kemi për detyrë me e përsëritë të mirën si e përsërisim Meshën. Përsëritja e fjalëve të Zotit na e forcon arsyen e na e rritë dëshirën me veprue në dobi të së mirës. Shko tash qofsh bekue e do të më bahet qefi sa herë të më vish.

Fjalët e padër Justinit më bânë përshtypjen e madhështisë së thjeshtësis njerzore.

E hane, 27 gusht

Afrimi i ditës së ndamjes time me Lilën, që vazhdimi i studimeve të mija në Liceun Artistik më detyron me qëndrue larg saj për disa muaj, ka nisë me ndikue në shndërrimin e humorit të kandshëm në të kundërtin e të tashmit. Më ngjan sikur të gjithë kujtesën time e ka pushtue proverbi "larg syve, larg zemrës" e këto fjalë frikësuese më janë bâ një llomotitje e pandërpremje e frikës. Djemve e vajzave të moshës tonë u mjafton kontakti me nji shikim joshës për me e ndezë shkëndinë e atij zjarm që merr flakë vetë edhe pa qenë nevoja me i frye, mbasi bukuria fizike u thotë vetë shikuesave "jam krijue për me qenë e lakmueme e si e tillë jam nxitëse e propozimeve që mund të më bâjnë për vede e propozimet e nji mbas njishme të bâjnë me e marrë në konsideratë njanën prej tyne e pranimin e atij propozimi e favorizon largësia ime. Ky parashikim i humbjes së Lilës m'ja ka ndrrue humorit drejtimin e maparshëm e ka nisë me ma shtue mallin e largësisë për të pa iu largue ende. E kur ky mall këtu më duket kaq i padurueshëm, si do ta duroj gjatë kohës larg saj? Ky mall ma ka plogështitë vullnetin e studimit në piano. E sikur ky ndikim të vazhdojë me ma dobsue vullnetin edhe në shkollë? Plogështia âsht anemia e prirjes, loja e jetës dhe e shahut janë mjaft të ngjashme, fitoret munden me u mbrri vetëm me lëvizjet ma të përpikta e përpikmëninë e këtyne lëvizjeve e ka në dorë vetëm arsyeja. Fati ua rrëmben fitoren vetëm viktimave të pakujdesisë. Pasioni e arsyeja ime synojnë fitore të ndryshme. Njeriut, mendja e zemra e të cilit nuk i synojnë të njejtin qëllim, e ka të vështirë, për mos me thanë të pamundun, me ia arritë fitoret e mendjes e të zemrës. Malli që e lufton vullnetin i përket mëkatit e unë nuk duhet me e lanë Lilën me m'u bâ shkaktare e këtij mëkati, ajo duhet me qenë vetëm burim i dlirtë kënaqsije.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 30 gusht

Dita ime e fundit e kësaj vere në Shkodër, vera e parë e lumtun e jetës sime. Rrallë njerz e kanë fatin me e pasë nji verë të tanë të lumtun.

- Kushedi sa shumë janë të lumtun, – tha Lila, – e nuk kujtojmë se jemi vetëm ne.

- Qoftë kështu si thua ti, – ia prita unë, – lumtunia e të tjerëve na shton edhe lumtuninë tonë.

Mbas këtyne fjalëve më përcolli deri tek dera e oborrit. Aty më dha puthjen e ndamjes, puthjen e ndezjes së mallit, puthjen e etjes zhuritëse të përsëritjeve të panumërta.

- Përse nuk më përkëdhel gjithsesi e gjithkund? - më pyeti me atë llastimin që e bân zânin magjepës. Apo nuk e din ku duhet të më përkëdhelish? Përkëdhelja âsht gjesti ma fantastik i duerve, kur nuk na sheh kush si në këtë rast duhet të bâjmë gjithçka që i përket të fshehtës së dashnisë, duhet provue i gjithë afshi i dashnisë. Ne do të duhet t'i plotësonim njani-tjetrit gjithçka që do të mund t'i jepnin gjatë kohës larg shoqi-shoqit. Askund nuk âsht aq i bukur e aq e nevojshme bujari sa në dashni, asgja nuk e mallkon kursimin sa dashnia. Dashnia quhet e plotë vetëm kur ia japim krejt qenien tonë. Dashnia e pjesshme ia han hakun keqas dashnisë së plotë, ia han hakun pa nevojë.

"Kjo don me bâ qefin e grues, – thashë me vete – jo të vajzës. Vajznisë i pëlqen vetëm emnin e pamvarsinë".

M'u kujtue krahasimi i para do ditëve që i bâni dashnisë me mollën. Po të mjaftohesh vetëm me shijimin e aromës së mollës del tjetri e ta han ndër duar. Deri tash kjo âsht vetëm nusja e fantazisë sime e lypet me qenë edhe e realitetit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 31 gusht

Dita e sotme na mblodhi në shkollë jo vetëm ne konviktorëve por edhe shumë nxanësa të jashtëm që erdhën me i dhanë fund mallit të verës me të gjithë konviktorët e ardhun nga krejt Shqipnia. Të gjithë u përqafuem si të ishim pjestarët e nji familjeje. Mungesa e Getit

në atë takim më bâni shumë përshtypje. Kë nuk pyeta për të, derisa ndesha Lejla Gjynalin ajo më dha lajmin e idhun të shtrimit të Getit në sanatoriumin e Tiranës.

- Në këto ditë i kanë thanë me dalë, – më qetësoi disesi Lejla, e bukur si emni i saj.

Si mbetëm vetëm vazhdoi me më tregue.

- Sipas të dhënave që kam për ty mund të bisedojmë bashkë që i lejon mirëbesimi. Geti ka dalë nga spitali por ka shkue bashkë me nanën me pa babën e vet në burgun e Burrelit. Sonte ka mundësi me kthye e nesër mund të vijnë në shkollë.

Mbas ndamjes me Lejlën mendova: "Si ka mundësi mos e kursye sëmundja as nji bukuri të tillë?" Atë vajzë të krijueme si për me kënaqë dëshirat e cilësive e të virtyteve, unë them bukuria e ambëlsia do t'u luten Zotit me ua lanë sa ma gjatë këtë shembull të tyne. Edhe unë lutjen time e bashkoj me atë lutje.

E shtunde, 1 shtator

Geti erdhi në shkollë e më takoi me shumë përzemërsi. Për sëmundjen u mjaftue vetëm me këto fjalë:

- Kam qenë pak e sëmurë, tani jam mirë.

- Ndoshta bukuroshet, – thashë, - për mos me ia prishë qefin bukurisë që e pshtjerosë edhe në gojë e emnit të sëmundjes, don me i kalue sa ma rrufeshëm fjalët rreth sëmundjes.

- Për fat, – vazhdoi Geti, – ditëlindjen po e kaloj në shtëpi.

- E kur e ke datëlindjen?

- Nesër e kam datëlindjen time të shtatëmbëdhjetë.

- Ma thotë mendja ti do të kesh ardhë në këtë jetë në nji ditë shumë të bukur.

- Kompliment artistash, – ma ka ktheu vajza.

E të dy buzëqeshjet tona përshëndetën njana-tjetrën.

- U pendova që të pyeta.

- Përse?

- Datëlindja jote ma bân të domosdoshme dhanien e dhuratës. E sa keq kur unë nuk jam i zoti me e respektue as këtë domosdoshmëni e unë nuk kam sesi me të dhurue ndonji gja që e bân vlerën e dhuratës qesharake.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Jo, - kundërshtoi Geti, – çdo dhuratë i përket vlerës maksimale. Vlera e gjestit ia kalon çdo vlere materiale.

E diel, 2 shtator

Pak para dreke Geti erdhi në shkollë, më kërkoi me më gjetë e më tha:

- Të lutem mos i trego kujt për ditëlindjen time! Sado që si e prekun politikisht që jam, rrallë e tek ndonjë nxanës do të më vinte, as ata nuk kam me çfarë t'i pres, nënën ma torturojnë kërkesat e shëndetit tim, të shëndetit të babës në ato kushte e të shëndetit të vëllait të vogël pa probleme por që don për t'u rritur. Këto kërkesa ia heqin krejtësisht kënaqësinë datëlindjes sime. Vetëm ti mund të vish kur të duash. Nëse të pëlqen për të ardhur shkojmë tash bashkë ose vij këtu kur të më thuash.

- Po ta gjesh kohën Geti, mbasdreke më ke këtu.

- Kohë, – tha Geti, – kam shumë ma tepër nga ç'më nevojitet. Mua, babës e nanës vetëm fundi jonë mundet të na japë qetësinë, mua pianon më ban për ta studiuar ajo këshilla e moçme: "Më mirë puno kot se rri kot". Shkolla më kujton se qenkam ende në këtë jetë.

Mbasdreke Geti erdhi, e shkueme bashkë në shtëpinë e saj. E zoja e shpisë më priti me përzemërsi emocionuese.

- Zojë i thashë, – ndër të tjerat, – them do t'u kisha njoftë në zâ se jeni nana e Getit.

- Në zë vërtet i kam ngjarë, – tha Geti, – por përsa i përket hijeshisë jam larg saj në moshën time.

- Eh! - shtoi gruaja, – kushtet të bëjnë të harrosh bukurinë e veten. Ju të rinjtë as emrin nuk do të duhej t'ia dini hallit e jo më të pësoni provat e tija.

- Geti, - i tha shoqes time, - unë ta kam sjellë urimin tim më të përzemërt. Kartolina që do të mund ta bleja, të shkruaja ndonjë fjalë në të e të ta sillja, mungon në treg. Shëndosh për Vitin e Ri, mirë bëjnë mos ta nxjerrin në treg as për Vitin e Ri. Në këtë kohë, vetëm komunistëve e shqiptarëve të marrë mund t'iu bëjnë efekt pozitiv urimet.

Në krye të rreth nji çerek ore bisede hallesh, nana e Getit u përpoq me i dhanë drejtim të kundërt ndêjes tonë.

- Geti më ka thënë këndon shumë bukur, – filloi ajo, – shumë gjëra

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIO BARLETI"

na ka shtrënguar varfëria për t'i shitur ama pianon nuk ia kemi dorëzuar ende. Si thua të bëjmë pak muzikë? Muzika e ka rastin gjithmonë e jo më sot. Kënga i largon hallet si era tymin.

Unë ia miratova fjalën e u ula në stolin e pianos. Të pëlqyemit e të kënduemit tim më nxiti me këndue disa kangë.

- Kënaqësisë nuk mund t'ia presë hovin asgjë, – tha nana e Getit.

Në fund të ndêjes ata u munduan me më ndalë për darkë, por unë refuzova me kambngulje të pathyeshme. U përshëndetëm e u ndamë. Geti me të vëllanë më përcollën deri në konvikt. Fjalët e mendimit tim deri para ardhjes së gjumit qenë: O Zot më jep shpesh kësi kënaqësish.

E prende, 7 shtator

Në mbramjen e kësaj dite unë, Gjovalin Lazri, Shefki Shkodra e Pjetër Gaci luejtëm orkestrimin tim të parë të kangës kushtue Lilës. Të gjithë më bânë me shijue kënaqësinë e parë të orkestrimit tim të parë. Kjo provë i hapi nji shteg të ri prespektivës sime në këtë fushë. Lutjes së para gjumit i shtova edhe këto fjalë: "Të faleminderit o Zot që ma ke dhurue edhe këtë prirje kaq të nevojshme". Orkestrimi ma shtoi numrin e kënaqsive që më jep arti. Orkestrimi plotëson universin e të gjitha bukurive të muzikës.

E hane, 10 shtator

Flora filloj me më lexue librin e parë të letërsisë artistike në këtë vit shkollor. Përshtypjen ma të madhe në këtë përmbledhje novelash ma bâni memeci i D'Anuncios. Lexuesja ime i jep leximit interpretim mahnitës. Nji burrë që kishte ardhë me pa kush e din se kë në shkollën tonë dhe e ndigjoi atë lexim, më tha si tuee qeshë:

- Nëse do ta kuptosh librin, kurrë mos lexo me vajza kaq të bukura. Këndshmënia e këtij zanit ta tërheqë pjesën më të madhe të vëmendjes.

Vajza i nënqeshi komplimentit. Gjithë ditën më mundoi gjesti makabër i premjes së gjuhës së vogëlushit. Ngjarjet kaq të tmerrshme duhet me i lanë pa shkrue, – thashë me vede. Thuhet se edhe komunistat e aplikojnë këtë dhunim në disa prej torturave, kështu ia preu shpata e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

komunizmit gjuhën lirisë.

E diel, 23 shtator

Edhe mbas mbarimit të udhtimit kalendarik, vera vazhdon me na i dhurue ditët e saj e ne na jep mundësinë e përfitimit nga kjo marrëveshje me vjeshtën. Kjo tolerancë fisnike e stinës së re na i zbukuron orët e liridaljes. Në mbasdrekën e sotme dolëm me shëtitë me Shefki Shkodrën. Gjatë shëtitjes Shefkija më shtini në nji kafe e më qerasi me nji gotë birrë. Mbas pak më tha:

- A kishe mujtë me më pritë këtu për pak kohë e me të mbarue punë më ke në vend.

- Posi jo, të pres sa të duesh.

Shefkija u ngrit e doli, mbas rreth dy minutave kamarieri më pruni porosinë e Shefkis për mue: Dy gota birrë e nji meze. Me t'u largue kamerieri m'u afrue nji burrë rreth të tridhetave, më kërkoi leje nëse mund të ulej në tavolinën time.

- Me gjithë qefë, – ia prita unë.

- Emil Miloti, – m'u prezantue e shtoi, – vëllai i Luçie Milotit. Edhe unë përzihem disi me kangë e mundohem me i ra kitarrës. Kam pasë qefë me e gjetë nji rast me u njoftë me ty qyshë se më kanë folë mirë për prirjen tande. Mu më gëzon dalja e çdo talenti të ri e në mënyrë të veçantë talentave shkodranë. Shpinë e kemi në Tiranë por zemra na ka mbetë në Shkodër. Në Shkodër loce janë shoqnia e madhe, humori i madh e kanga e madhe sidomos pa këtë humor të madh, rrallë mundesh me gjetë shkodranë.

Gjatë bisedës i thashë të porsa njoftunit:

- Nji ditë tue udhëtue me autobus ndigjova nji burrë që po thoshte:

- Kam qenë në Gjermani me Emil Milotin e unë u bâna kureshtar se mos ishte i vëllau i Luçie Milotit. Ishte larg meje e më erdhi zor me e pyetë.

- Po, do të ketë qenë ndonjë i bashkinternum me mue. Nazistat më çuan në gojë të vdekjes e nuk e paskam pasë të shkrueme me më përçapë.

- Eh! - ia prita unë, – sikur ai udhëtim të ishte për mirë, kushedi sa kujtime të bukura do të kishte ngulitë në mendje!

- Po, - tha bashkëbiseduesi im, – me qëlloi me pá Gjermaninë e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

dy ekstremeve. Të parën tue shkue e tjetër tue u kthye, e për çudinë ma të madhe të dyja vepra të njeriut. Në udhëtimin e shkuemjes pava mrekullitë e ndërtimit, në udhëtimin e kthimit pava forcën makabër të rrënimit, të shkatërrimit, të shkretnimit e këto fjalë janë ma të vorfnat e përshkrimit ma të tmerrshëm. Njeriun e mirë të kësaj bote asgja nuk mund ta habisë sa veprimet e njeriut të keq. Si ka mundësi që nji diktator të mundet me ia zhgulë rrâjët çdo të mire të fmijve, të kultivueme prej prindve të tyne gjatë kushedi sa viteve. E me i shndërrue në bishat e instiktit ma antinjerëzor, ajo që na len krejt pa mend âsht mos marrja e Gjermanisë mësimet e Luftës së Parë Botnore. Porsi na thotë historia e njerzimit e për si po na e bjen me e pa, i jepka të drejtë asaj thanies shkodrane: "Qep e shkep more Rexhep". Nëqoftëse e drejta nuk e mposht shpejt të shtrembtën, e padrejta ka me arritë me e bâ të shkepunën të paqepshme.

E shtunde, 6 tetor

Gjatë nji shëtitjeje nëpër Bulevardin e Tiranës me Remzi Filen, nji burrë na u afrua dhe na kërkoi leje të ndaloheshim.

- A të quajnë Gjokë? – më pyeti burri.
- Si urdhnon! – iu përgjigja.
- A të kujtohem? – më pyeti sërish.
- Në mos gabohem quhesh Kujtim.

Kujtimi më përfshiu në nji përqafim të gjatë.

- Tek ti sigurisht më bân të paharrueshëm ajo pjesa e tmerrshme e asaj nate nga Peshkopia në Milot.
- Në nji farë vendi, – nisi t'i tregojë Remzis, – mue më zuni gjumi në timon. Për disa minuta të mira makina ia dha vrapit e pamvarur, gërrhitja ime nisi ta tmerronte Gjokën, apo nuk âsht kështu?
- Po, ashtu âsht, – u përgjigja unë. Nuk isha as ai që të zgjoja, as ai që të lëja pa zgjue. Zemra nisi me m'i shpejtue rrahjet, e çdo rrahje e saj më dukej trokitje vdekjeje. Ndërkohë Kujtimi po e rëndonte gërrhitjen. Theksohesha se zgjimi im mund t'i binte në beh e nji trembje e tillë mund t'i jepte timonit drejtimin ma fatal. Po aq fatale e pothuaj tragjike ishte lania e tij në gjumë. Mrekullia e pashpjegueshme e vrapimit të rregullt të makinës mendohej se në çdo çast mund të na dorëzonte tek vdekja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Kur më doli gjumi, – ndërhyni Kujtimi, – e pava Gjokën tue bâ kryq, mora nga duert e fatit timonin e i thashë Gjokës me të drejtë po bân kryq e po i lutesh Zotit se po mos ta merrte Zoti në dorë timonin, han e kur do të ishim gremisë. Tani a vazhdon të udhëtosh ma si atëherë?

- Jo, - ia ktheva, – tash jam në Liceun Artistik e studioj për muzikë.

- Oh! Sa mirë ia paske bâ! Atëherë ti udhëtoje çdo ditë dhe të gjithë të donin si shpirtin. Mezi prisnin shoferët me të marrë. E si mos ta merrnin me atë zâ si bilbili ua kalonte kohën e udhëtimit gjithë kënaqsi. Sa mirë të qenka mbushë mendja me heqë dorë nga ato aventura fminore?! A je nxanës i mirë?

- Shumë i mirë, – iu përgjigj Remzija.

- E po mirë pra, meqë je nxanës i mirë qerasni njani-tjetrin me këto të holla.

Më përqafoi përzemërsisht e u ndamë.

Uej! Ia bâni Remzija dymijë lekë!!!

- A të jep shumë kënaqsi parja Remzi?

- Si jo, nji plak andej nga ne thotë: "Varfëria ta mban dorën të shtrirë gjithmonë drejt parasë, kur paraja ta shtrëngon dorën, sa më shumë ta ndjesh atë shtrëngim, aq më me vrap të largohet varfëria. Ama nji gjë ta keni parasysh, mos e lini paranë t'ua shtrëngojë edhe zemrën si dorën, sepse po ndodhi kjo paraja ta heq emrin njeri dhe ta zëvendson me emrin e saj ".

E shtunde, 27 tetor

Sot shkova në Durrës me takue Rexhep Zemlakun, nji të verbët të njoftun disa vite ma parë kur më pat rastitë me hi për herë të parë në hotel "Volga", ku ai i binte pianos me tre instrumentista të tjerë. Kërkesa kambngulëse e disa klientave shkodranë më bâni me këndue atë natë me orkestrinën e hotel "Volgës", Rexhepi më thirri, më përgëzoi e më porositi me e shti në punë të mira atë zâ. Ma vonë më rastisi me shkue prap, herë me nji e herë me nji shofer tjetër shkodran e me këndue i shoqnuem prej asaj orkestrine. Nji ditë më thirri e më këshilloi me e ndërpre aventurën e udhëtimeve:

- Merru më seriozisht me veten tande, – më tha.

Kjo këshillë e tij më pati hi në krye e fillova me studiue pianon si

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

autodidakt i bindun se nji kthesë e imja kaq e randësishme në jetë do ta gëzonte, sot e takova e bindjes sime i doli parashikimi. Mungesa e mësimeve në këte paradite më dha mundësi të udhëtoja heret e ta takoja pak para mesdite. Rexhepi më ftoi për drekë e tha:

- Sot dua të të qeras për lajmin e gëzueshëm që më dhe.

Gjatë ndêjes së sotme më tregoi jetën e tij të deritashme.

- Unë, – filloi ai, – kam pasur fatin të lind në një familje të pasur. Pas humbjes së shikimit, im atë bëri ç'mos të më jepte një drejtim sa më të kënaqshëm për kushtet e mia në jetë. Më dërgoi tek një muzikant korçar të më provonte nëse kisha vesh muzike. Ai më përcaktoi siç shpresonte babai. Më bleu një pianofortë e më solli një profesor në shtëpi. Nuk mund të them se ishte ndonjë profesor kushedi se çfarë ama u mundue të merrte honorarin sa më të hallallit. Ai profesori grek ishte i verbër. Për fatin tim të keq, vdiq shpejt. Megjithkëte mësimet e tij m'u bënë dobi e madhe. Pas pak zura vend në një orkestrinë në Korçë e me kalimin e kohës u shpërngula për në Durrës. Këtu gjeta punë e këtë nusen që na e gatoi këtë drekë të këndshme siç është vetë. Kimeten e kam nuse të mirë e të bukur apo jo Kimete?!

- Përzgjedhja jote më tregon të tillë – u përgjigj nusja.

- Ai profesori më mësoi edhe alfabetin Brail.

Rexhepi më foli për alfabetin e shpikësin e tij Lui Brail. Mandej më tregoi pllakën e bizin që përdori për me shkrue letrën e vendosun në të. Unë i sugjerova hapjen e nji kursi për të gjithë të verbtit që dëshirojnë me e mësue këtë alfabet.

- E kam bërë këtë përpjekje, – më tha Rexhepi, – e më dështoi pa e filluar mirë. Pa miratimin e Shtetit nuk mund të bëhet asgjë më thanë. E para e punës duhen sistemuar të gjithë të verbërit në një ndërtesë, e kjo ndërtesë duhet të jetë patjetër në Durrës ose në Tiranë që unë të kem mundësi të shkoj e të jap mësime. E shteti duhet të më sigurojë edhe bazën materiale të mësimit.

- Shteti i di vetë punët e tija, – më thanë. Ti nuk ke kokë të mësosh shtetin. Po ta shohë shteti me vend këtë çështje i përgatit vetë mësuesit. Kjo sjellje më bëri të pendohem për u çfarë thashë. Po ta kisha edhe një pllakë si këtë timen, së paku ty do të bëja ç'mos të ta mësoja. Sado që kjo pllakë jashtë shtetit gjendet pa kurrëfarë mundimi, kushtet tona të tashme e bëjnë pothuaj të pamundur gjetjen e saj. Nëse ti arrinë ta gjesh nëpërmjet ndonjë njeri që del jashtë shteti, më ke gati sa herë të gjesh mundësinë për të ardhur tek unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E ke gabim Rexhep, – ndërhyri Kimetja, – duhet të pyesish shtetin a ta mësosh Gjokën e mësimit yt mvaret nga përgjigja e tyre. Mesa di unë shteti nuk lejon mësimin e një shkrimi të pazotëruar nga njerëzit e tij. Këtë shkrim sot për sot shteti e konsideron një të fshehtë për punë të fshehta, pastaj neve na vrejnë si njerëz të një klase të padëshiruar. Po na futë në atë kallep që hajde e del pastaj. Ma mirë të sillemi sipas asaj thënieje shkodrane: "Rri ku të ka lanë Zoti". Në rastin tonë rri ku të ka lënë shteti.

E diel, 11 nandor

Koha e gjatë pas shtrimjes në shtrat më bâni me besue se sonte s'kishin punë me mue andrrat por vetëm mendimet. Nji bubullimë e largët më tregoi se kjo natë kishte ardhë bashkë me re. Era më ngjau si nji psherëtimë e ankimit të natës që ia kishin mbuluar fytyrën me perçe. Piklat e shiut sikur bâjnë me i ikë erës, e era i ndjek e i nxen e i përplasë në xhamat e dritares përbri shtratit tim. Edhe ne, i thashë vedes, kështu na përplasë fati në pengesat që na ngrejnë vështirësitë e jetës. Ndërkaq m'u kujtuan fjalët e nanës:

- Për besimtarët e devotshëm, ramja në pesimizëm âsht ramje në mëkat. Pesimizmi e çon qëndresën deri në prag të vdekjes së saj. Sa herë të vijnë mendimet e zeza, – more bir, – vetëm uratët munden me ta largue. Uratët të lidhin me Zotin e Ai i lumi t'i zgjidhë të gjitha nyjet e vështirësive.

E hane, 20 nandor

Nganjiherë kujtesa m'i ngacmon me folë disa kujtime që do të doja të mos kishin lindë ose mbas hallit të kishin vdekë shpejt. Nji ndër kujtimet që e urren edhe vetë harresa, aq sa nuk pranon me e bâ të veten, i përket vitit tim të tetë. E megjithëkëtë vitet ia kanë përcjellë njanitjetrit si nji fotografi dorë në dorë. Ky ishte viti kur e nxisja dhanien e lëmoshës te të tjerët me të këndueme. Nji ditë ndërsa po ecja përbri disa dyqaneve më thirri nji burrë e më tha:

- Përse nuk e mëson nji vegël muzikore ta shoqnosh veden me të?

- Unë e kisha dashtë nji fizarmonikë të vogël, – iu përgjigja, – por

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nuk kam ku me i marrë paret e blerjes së saj.

- Kushtet e mia, – më tha i panjoftuni, – më bajnë të pamundun me ta ble, veç unë po të shkruej nji lutje, e kjo lutje ma merr mendja ka me i prekë në zemër dyqanxhitë aq sa mbrenda pak dyqaneve ke me e mujtë me i mbledhë paret për me e ble.

- Sa mirë të paska shkue mendja, – i thashë, – me siguri ka me u bâ ashtu si po më thue.

E prita derisa ma shkroi, e me ta përfundu ma lexoi:

> "*Zotni të nderuem për hatër të Zotit më ndihmoni me ble nji fizarmonikë e cila kryesisht do të më shërbejë si mjet jetese e mjet me kalue kohën, që ju mund ta merrni me mend sa të vështirë e kam me e kalue. Veni dorën në zemër për mue sot se Zoti do t'ua shpërblejë këtë ndihmë të vogël me ndihmën e tij të madhe për ju".*
>
> *Me nderime*
> *Nevojtari*

Duke e pasë krejt të sigurtë fitimin e kësaj shume ndoshta edhe nga nji tregtar i vetëm, randësinë kryesore ia kushtova për me gjetë fizarmonikën. Interesi im ia arriti fillë qëllimit. Fizarmonikën e përshtatshme për mu e kishte C. D.

- 8 napolona kushton, – më tha i zoti i mallit.

Në atë kohë napoleoni kishte ra në vlerën e tij ma të pakët. Nji puntore e rrogës mesatare mund t'i fitonte për tre a katër ditë. Të nesërmen hyna me atë lutje në dorë në dyqanet e tregtarëve ma në zâ. Disa prej tyne me ta kuptu qëllimin e hymjes time në dyqan, pa më lanë me folë hiç, më nisën me moton: "Zoti të dhashtë". Ndonji prej tyne më pyeti për përmbajtjen e lutjes e pa e lexue më dha ndonji frang. Shuma e fitueme në të gjitha ato dyqane arriti 3 napoleona. Ky zhgënjim kaq befasues m'i mbushi sytë me lot. Me atë shumë të papërfillshme, shkova tek C. D. i bindun se sjellja e këtyne tregtarëve dhe e meta ime fizike do ta preknin mjaftueshëm me ma dhanë atë fizarmonikë me aq pare sa mblodha. I zoti i fizarmonikës më këshilloi të përpiqesha prap.

- Ashtu si ke gjetë kaq, – më tha, – mundesh me gjetë edhe pjesën

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

tjetër.

Kjo përcjellje e tij m'i shtoi lotët. Në fund të rrugicës së C. D., zotnia doli me vrap e më thirri.

Unë u ktheva me shpresën e ringjallun nga vdekja, si nga nji mrekulli befasuese, po ma jep me kaq pare ose po ma falë, i thashë vedes me gëzimin ma të papërshkrueshëm.

- Po më vjen keq me të thanë, por këta të shpisë e paskan shitë fizarmonikën kur nuk paskam qenë unë aty.

Ndërsa C. D. po m'i thonte këto fjalë u përshëndet me nji burrë në kalim.

- Mos u mërzit, – më tha, – tash e gjenë ma të mirë.

Ngushëlluesi im u kthye në shpi e unë vazhdova rrugën tue qa me dihatje. I përshëndetuni me C. D. që po ecte para meje, i arritun nga zâni im i përvajshëm u ndalue:

- Pse qan? – më pyeti.

Kur i tregova ma ktheu:

- Paçin faqen e zezë që e kanë. Të kanë rrejtë me të heqë dere. Kur tregtarëve u çoi komunizmin, nana më tha:"Ja pra biri im, gjetën çka kanë meritue. Mos iu gëzofshim të keqes kujt por s'ka sjellje që nuk paguhet".

E mërkure, 23 nandor

Sot âsht datëlindja e vajzës së dashnisë time të parë. Ajo âsht nji gonxhe e kopshtit të rinisë që ndoshta fati ma ka caktue me e quejtë "trandafili im". Stolia e këtij trëndafili ia ngopë dëshirën pretendimit të dashnisë me e ba kopshtin e familjes së saj. Largësia e fshehtësia e lidhjes tonë ma bajnë të pamundun dhanien e urimit ma të përzemërt. I vetmi urim që do të dëshironte zemra me e dërgue vetë deri në zemrën e saj e me qëndrue aty bashkë me të si dy zogj të së njëjtës fole do të ishte "Qofshim kështu bashkë gjithmonë!".

E hane, 3 dhjetor

Edhe mërzia tek Geti ka nji paraqitje të veçantë. Ai zâ aq magjepës u jep ankimeve të saja atë muzikalitet sa me t'u dukë se dëshira po të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

thotë: “Aq sa i shkakton mërzi ankimi yt, aq më kënaq misteri i bukurisë së këtij ankim.” Magjia nuk i ndahet kurrë, si të mos mund të rrinte pa Getin. Shkak i kësaj mërzie iu bâ dora e vogël për piano.

- E ke dorën e vogël për oktava, – i tha profesori.

Ndërsa po më tregonte, unë mendova: sikur oktava ta njohë bukurinë e këtyne dureve, ajo vetë do t’i përshtatej duerve të saj.

E marte, 23 dhjetor

- Mos e përmend shkuemjen në shpi - më këshilloi Gjovalin Lazri. Krishti na justifikon dredhimin që i bâjmë luftës së djajve. Qortimet që të kanë bâ gjatë këtij viti janë pikla të cilat mundet me i tha sjellja jote, përndryshe të shndërrohen në njolla biografie. Edhe në të bafshin pyetje provokuese ti përgjigju: “Më mjaftojnë pushimet e Vitit të Ri”.

Po të kishte qenë e dobishme me folë goja gjithçka mendon mendja, krijuesi i të dyjave do t’i kishte bâ nji.

Ky arsyetim i Gjovalinit më solli ndër mend nji përrallë justifikuese të gënjeshtrës së domosdoshme që nana ma pat tregue nji herë gjatë fminisë time:

- Ka rrena të faluna prej Zotit, – më pat thanë nana. Siç na e tregon kjo ndodhi që kot s’e kanë qitë. Nji ditë prej ditësh Luciferri i volli diellin botës dhe ndryni në skëterrë. Zoti e vuni re menjiherë botën e mbulueme me nji terr të papamë deri atëherë. Shikimi i synit të Zotit që sheh gjithçka e gjithkund përshkoi deri aty ku djalli e kishte mshehë diellin. Thirri shën Mhillin e i tha:

“Ke me shkue me ia marrë Luciferrit diellin e me e vu prap aty ku e kam pasë vendosë unë.”

“E si me ia marrë o perendia ime?” – e pyeti shën Mhilli.

Zoti iu përgjigj:

“Gjithsesi të vijnë ty ma mbarë”.

“Kam frikë mos më bâjnë Luciferi me mkatnue”.

“Jo, – ia ktheu i Lumi, – e mira e madhe e justifikon të keqen ma të vogël. Unë e di, ti mendon ka me të nxitë me u betue per mue, betoju në rrenë, je i shfajësum.”

Shën Mhilli zbriti nëpër errësinën e lanun në terrin ma të zi. Djalli me ta pa shêjtin në skëterrë e mori me mend menjiherë qëllimin e ardhjes së tij e i tha:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODER

“E di mirë shkakun e ardhjes tande. Çka do të shkojë mendja me veprue e ke kot. Diellin do ta mbaj aty ku e kam mshehë derisa të jetë skëterrë.

“E gëzofsh, – e uroi shën Mhilli, – unë kam ardhë me të përgëzue mjeshtrinë e grabitjes. Vërtetë qenke shumë e shumë ma mirë mjeshtër seç kam mujtë me të mendue deri më sot. Çuditem si ke mujtë me e mbajtë këtë peshë kaq të randë gjatë gjithë asaj rruge. E sa shoh me sytë e ballit do të kisha dashtë me e provue a mund ta luej unë vendit.

“Ti don me ma hjedhë?” – ia priti djalli.

“Kurresesi,” – ia ktheu shêjti.

“A e din si të kisha besue unë ty? Vetëm po m’u betove në emën të atij që nuk më lejon me ia përmend emnin.”

“Pasha Zotin e kam pa hile!” – iu betue shën Mhilli.

“Provoje pra a mund ta luesh vendit”.

Shën Mhilli e kapi me të dy duert e mori fluturimin nëpër hapsinën e qiellit. Djalli e ndoqi pa mujtë me e mbrritë tjetër veç fundit të kambës, ia kafshoi nji copë mish, e megjithkëte shën Mhilli shtoi hovin e fluturimit. Aty e mbrapa në shêjë nderimit për gjestin e këtij shêjti, njerzit lindin me nji gropëz në kambë ndërmjet thembrës e gishtave ky shêj i përjetshëm nderimi i Zotit ndaj shën Mhillit do të duhej me na u bâ mësimi ma shembullor, për me i nderue sakrificat në shërbim të njerzimit e autorët e çdo vepre të dobishme për ne.

E mërkure, 31 dhjetor

Tek të gjitha orvatjet komuniste me ia shti popullit në zemër dëshirën e festimit të Vitit të Ri, shqiptarët janë t’u bâ me ecë rryeshëm synimin e partisë drejt qëllimit të saj. Shkaku i parë i ecjes së këtij synimi në zvarrisje âsht tradita e kultivueme gjatë shumë shekujve, ndaj koha e zhbimjes së saj kërkon shekuj. E dyta, ngase kundërshtarët e komunizmit refuzojnë si dëshirë e komunizmit e vështirësinë e realizimit të kësaj mini-fitore, komunizmi po e ndeshë tek të krishtenët shqyptarë, të cilët duke pasë ndjekë deri tash shumë festa fetare, Vitin e Ri e kanë konsiderue vetëm si nji bisht i bukur i festës së Krishtlindjes. Meqenëse si kangtar, bejtaxhi, e tregues barcaletash e pak instrumentist, jam i mirëpritun në çdo shpi ku festohet Viti i Ri, mendova me e kalue këtë natë tue bâ vizita ndër të njoftun, me ua shpërnda shumë shpive

BIBLIOTEKA PUBLIKE
“MARIN BARLETI”
SHKODËR

kënaqësinë e prirjeve të miJa e me marrë suksese në të gjitha këto vende, e pse jo me u ndalue ma gjatë ku të më pëlqejnë ma shumë. Ndërsa po ecja rrugës për me mbrritë tek shpia e vizitës sime së parë, ndesha në Gjovalin Dodën me saks në dorë e përkrah nji frymëzuese që ia çonte peshë në çdo pjesë frymëzimin e interpretimit.

- A po vjen me ne sonte? – më pyeti pak metra para mbylljes së distancës ndërmjet nesh.

- Kam vendosë me ia lanë qefit ku të më ndalojë.

- Atëherë pra, nise me e provue aty ku po shkojmë ne e ndigjoja fjalën qefit. Kam besim në fuqinë magjike të këtij taravolit tim, – më tha duke më ndeshë për duar saksin.

Frymëzuesja e tij qeshi ambël-ambël si të donte me ia ndezë frymëzimin e interpretimit qysh kaq heret.

- Apo s' më shoqëron njiky kitarrist që po ta la surprizë.

- E mirë pra, aty ku po më thue po provoj me ia pa terezinë qefit.

Çiftin e dashnorëve e kënaqi pranimi im, e unë u nisa me ta. Kur hyme në shpinë e organizuesit të mbramjes të dy viteve, të gjithë të mbledhunit para nesh na duartrokitën si të kishim dalë në skenën e nji shfaqjeje. Gëzimi i artistit që kënaq të tjerët shumëfishohet në bazë të numrit të atyne që kënaqen prej tij. Unë në mes të Gjovalin Dodës e të Tonin Kakarriqit u ulëm në njanen prej atyne tavolinave, gjatësinë e të cilave e formonte përputhja e cepave të tyne. I zoti i shpisë na uroj mirëseardhjen e shprehi kënaqsinë e pranisë tonë aty. Pa kalue shumë gotat bânë puthjen e shkurtë të dollisë së parë e kësaj mbramje që shënon plotësimin e rrotullimit të plotë të tokës rreth diellit. Sa ma shumë po afrohej Viti i Ri aq ma shumë gjallnija jonë po i hapte krahët e përqafimit. Kënaqësia ime dhe e ambientit u bâne nji e vendosën me ndêjë bashkë aty deri në mëngjes. Nji pjestar i tavolinës pranë nesh i foli mikpritsit tonë:

- E djalli ta hajë këtë punë! Po mos të ishte njajo e kuqja që e bân të kuqen ma të zezë se karaboja, kushedi sa herë e herë do të përsëritej qefi i kësaj nate edhe gjatë vitit.

- Sonte, – ia prita unë, – duhet me bâ çka mos me e harrue çfarë meriton të harrohet.

- Me u harrue s'ka sesi, – ma ktheu bashkëbiseduesi, – por po shtihemi sikur e harrojmë.

- Mbas ndihmës së Zotit, ndihmën ma të madhe e jep qefi. Kushedi çka na sjell viti i ardhshëm?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Qysh se kanë ardhë këta, – tha Tonini, – shpresa po na mban me të njajtën rrenë.

- Tonin, – ia pat Gjovalin Doda, – sonte fjalët tona ua kemi lanë kitarrës e saksit. Na kanë ardhë tek hunda fjalët e të gjitha ditëve e të netëve të vitit, mandej duhet me u ruejtë prej kushedi save prej këtu.

- Nuk e ka qitë krejt kot shteti atë fjalën: "Një ndër tre është i yni". Me qenë nji ndër treqind u del boll dyqind e nandëdhet e nandve. Fuqinë e kanë gotat, e gotat thirrën nji ndër të ftuemt e pa kurrnjanën mos na laftë Zoti.

Të gjithë u ngritën me e vallëzue kangën ritmike të ekzekutueme me mjeshtri emocionuese të instrumentistave tonë. Në vargun e atyne pjesëve ritmike unë luejta rolin e nji instrumenti të tretë me variacionet vokalike e entuziazmuese. Këtë entuziazëm e treguen duertrokitjet e brohoritjet që më shoqnuen shumë prej atyne pasazheve, e të njajtin sukses pata kur disave prej atyne melodie u këndova edhe tekstet. Pak para çastit të puthjes së bashkimit të agrepave të orës tregon puthjen e ndamjes së datave i zoti i shpisë thirri:

- Në kambë të gjithë sa jemi ta përshëndesim me dolli mirëseardhjen e Vitit të Ri!

Të gjithë u treguem të gatshëm me e zbatue këtë urdhën kaq të bukur. Në çastin e parë të Vitit të Ri shpërthyen urimet të shoqnueme me cakrrimet e gotave. Të gjitha duert u shtrënguen me shumë duer, pat përqafime e të rrokuna e shkue përqafimit. Disa u dukën sikur i harruen buzët në puthjen e parë të vitit, ose ia lanë me dashje për mos me ia marrë kurrë ma. Kështu dollia e parë e vitit 1953 na e bâni pjesë përbâse të atij gzim të përgjithshëm, si të ishte secili prej nesh germë e fjalës gëzim. Ylberi i asaj kënaqësie e shtrini veden nëpër të gjitha orët e qëndrimit tonë aty.

E prende, 2 janar 1953

Aktin e dytë të qefit të Vitit të Ri e inskenuem mbramë në nji shpi tjetër me ndryshime të pakta në pjesmarrjen e parmbramshme. Kënaqësia e mbramshme qe pjesë e dêjë e vazhdimit të kënaqësisë së parmbramshme. Mospranimi i gjumit me u bâ shumë difiçitar, më mbajti në shtrat deri në mbasdrekën e sotme. Pa mundësia e Lilës me qenë pjestare në të dy ambjentet e të dy netëve të kalueme, ia bâni

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

dëshirës time të domosdoshme takimin sa ma parë me të, prandej vizitat e këtij Vitit të Ri i fillova në shpinë e Lilës. Derën e oborrit për herë të parë ma hapi e zoja e shpisë. Si u përshëndetëm e i uruam njani-tjetrit Vitin e Ri, dëshira me e dijtë sa ma parë ku ndodhej Lila, më nxiti ta pyes:

- A keni kallabllek mbrendë?

- Jo, – m'u përgjigja grueja, – tash për tash jemi vetëm ne të shpisë.

Sapo hyna në dhomën e Lilës që mbas sallonit e mbanin edhe si dhomë pritjeje, vajza më prezantoi:

- Nji mik i joni!

Fjala mik më tingëlloi si të isha unë ndonji burrë në moshë. Djali rreth të tridhjetave tek i cili më prezantoi, u ngrit, më dha dorën e m'u afrua në shêjë përqafimi. Ndërkaq m'u drejtue mua:

- I fejuemi im, Gjokë!

Më ra në behin e ngjashëm të nji të papritune të befasishme. E ndjeva gjakun të më lëvizte si nga nji dorë e mistershme mbrenda meje.

- Urime! – shqiptova unë tue u përpjekë të shtirem si e lypte çasti.

- Faleminderit! – ma kthyen të dy si prej nji goje.

Lila nisi me folë me mue si për me i tregue të fejuemit konfidencën familjare në mes tonë. Ai nga ana e tij u mundue të më japë sa ma shumë karshillek për me tregue sa ma respekt ndaj të respektuemve prej familjes së fejuemes së tij.

- Ky i fejuemi im, – vazhdoi ajo, – i ka mbarue studimet në Bashkimin Sovjetik, – si të donte me u krenue me përzgjedhjen e saj. I pëlqen shumë muzika. Siç më thotë i ka ndjekë shumë koncertet e atjeshme, si në Moskë ashtu edhe në qytetet tjera.

- Sa kam pasë mundësi, – ndërhyni djali me nji ton modest.

Mbas pak na sollën kafen e urimet e dyfishtat. Sado që me gjysë zemër u mundova me e luejtë sa ma mirë rolin e domosdoshëm. Pak çaste mbas mbarimit të kafes u ngrita, ndërkohë që po përshëndetesha me të fejuemin e vajzës së dashnisë time, ajo më pyeti me nji ton të dukjes formale, ose ashtu më ngjau mua:

- Pse nuk po rrin ma, ke kohë boll edhe për vizita tjera? Sonte âsht nata e tyne.

- Numrit të vizitave të mia u duhet shumë kohë, – ia ktheva.

Vajza i kërkoi leje të fejuemit me më përcjellë.

- Me gjithë qefë, – ia priti ai shpejt e shpejt si ta kishte pasë të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

parapërgatitun këtë fjalë.

- Kjo fejesë u bâ simbas dëshirës së familjes më tha gjatë zbritjes së shkallëve e shtoi: “Ne vajzën e pyesim simbas parimit të vjetër, veç sa me thanë”. Ajo pyetja mund të jetë e vetmja në modë që bahet pa qëllim përgjigje, apo si thotë populli “pyetje sa me la gojën”.

- Porsi na pyesin do të ishte shumë ma mirë mos me na pyetë fare. Refuzimi konsiderohet fyemje ndaj prindve. Arsyetimi i tyne quhet i pagabueshëm e vendimi i padiskutueshëm. Thyemja e këtij rregulli arkaik do të quhej prishja e zemrës së prindve. Unë ma parë do të pranoja me vdekë se me më dalë ky namë.

Ngadalësoi hapat derisa u ndalue para faqes së mbrendshëm të derës së oborrit. Aty ia preva hovin gënjeshtrës së saj me këto fjalë:

- A harrove me çfarë krenarie ma ke përshkrue pamvarësinë tande? Si ka mundësi atëherë të jesh ajo e tash kjo? Ti m’i pate cilësue prindëit tuej si ma idealët, a ke ndërrue ti apo kanë ndërrue prindët tu? Kthehu shpejt tek i fejuemi yt që t’ia ngulitish sa ma parë përshtypjen e korrektesës.

Ndërsa unë po flisja ajo ktheu kokën për me e sigurue fshetësinë e gjestit. Kur unë shtrina dorën për me hapë derën, ajo më puthi si të donte me ma lëshue në zemër të gjithë afshin e jetës së saj mbrenda nji çasti. Pasioni im shpërtheu hovshëm si flaka e nji zjarmi i ngacmum nga nji çurk benzine mandej më hapi derën e më dha dorën duke i ra me dorën tjetër e më tha:

- Shko e mos u bân djali i keq!

“Si ka mundësi? – e pyeta vedin i çuditun, – mbrenda pak minutash të marrësh puthje prej dy vetëve e t’i japësh secilit puthjen e tjetrit.”

E diel, 4 janar

Fejesa e Lilës ka ndezë nji luftë të ashpër në mes të sedrës dhe të dëshirës sime. Sedra e kundërshton sa mundet takimin me të. Dëshira mundohet me çdo kusht me e mposhtë sedrën. Nga kjo luftë vuejnë të dyja dhe asnjana nuk i dorëzohet tjetrës. Sedra i thotë: meritojnë përbuzje buzët që e transferojnë puthjen nga nji gojë në tjetër gojë. Dëshira ia kthen: dashnia din vetëm me falë. Sedra e qorton: dashnia që fal tradhtinë humb të drejtën e mbajtjes së emnit. Pasioni i bahet krah dëshirës duke e gjuejtë sedrën me zjarmin e tij. Dhimbjet e djegies e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

afrojnë kohën e dorëzimit të sedrës.

E marte, 6 janar

Ndërkohë që po prisja në rrugë ardhjen e çastit të takimit me nji shok timin, më përshëndetën e m'u ndaluen pranë Lila me të fejuemin e saj.

- Gjokë, – më tha vajza, – mbasdreke shkon ky shoku im e don me u përshëndetë me ty.

- Gëzohem shumë që u njohëm, – filloi ai. Mbas njëmijë fjalëve të mira të Lilës për ju do të më kishte pëlqye të rrinim shumë ma gjatë bashkë. Gjetja e njerzve të mirë âsht nji ndër vështirësitë ma të mëdha të kohës tonë. E të jesh i mirë e i talentuem janë të dyja të mirat secila ma e madhe se tjetra. Më vjen shumë mirë që kjo shoqja ime e familja e saj ma ngulitën këtë opinion për ju. Nëpërmjet kësaj nuses time, e të familjes së saj do ta gjejmë rastin me u njoftë ma thellë. Mirupafshim e ndoshta shihemi edhe në Tiranë.

- Mirupafshim! – më përshëndeti edhe vajza. E mbasi bâni do hapa, ktheu kokën e më tha:

- Mos e len pa ardhë para kthimit në shkollë!

"Ai nuk ka faj, - mendova, - se âsht fejue me të. Mesa kam faj unë që e kam dashtë para tij".

E mërkure, 7 janar

Larg Lilës më ngjan se më mungon vedja ime. Unë due të jem ai që isha e jo ky që jam. Nuk e duroj dot vedin në nji njeri të shndërruem në të huej. E ku mund ta gjej veden time të maparshme përveçse tek ajo që ia dhashë veden e tash nuk jam i zoti me e marrë ma prej saj. Mbasi pasioni nuk bindet me të mirë as me të keq. Atë e bind vetëm vdekja e tij. Urdhninë e tij: Shko tek Lila! E ndjej në çdo rrahje të zemrës. Aq shumë ma lodhë qëndresën sa në çdo çast u çudita se si munda të rezistoj deri tash pa shkue tek ajo. Ah! Sikur të ishte e vërtetë thania e Kornejit: "Një zjarr që s'ka ushqim s'mund përveç të shuhet", e pra për zjarmin e dashnisë e ka pasë fjalën. Ndoshta largësia e ban të mundun atë që afërsisë i duket e pamundun. Sidoqoftë nuk duhet të shkoj në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shkollë pa marrë prej saj urimin e zakonshëm: Udha e mbarë!

Me këtë mendim në kokë arrita tek dera e oborrit të saj në të njëjtën kohë me Angjelinin, si ta kishim bâ me fjalë. Me ta hapë derën thirri:

- Paa, sa mirë paskeni ardhë dy njerëzit ma të dashtun të shpisë tonë! Kushrini jonë i dashtun e shoku jonë i dashtun.

- Të dashtun përveç atij të Tiranës, – ia priti plaku me humor.

- Shiko, shiko, – tha vajza, – ende flet për dashni ky dreq dreqi. Don me i marrë sherret me vedi edhe në botën e përtejmë.

- Me bâ me më hi në punë edhe andej për çka me i lanë këtej. Mandej pse po të dukem kaq plak moj nuse, unë dje kam qenë i ri?!

- Mos më thuej nuse, nuk e përfytyroj veden nuse. Martesa heq treçerekët e pamvarsisë.

- Në mujsh me e shpejtue nji çerek ku e merr moj kushrina ime! Atë përcaktim tandin do ta mund ta mbrrije me nji burrë ideal, ishalla âsht si e mendon.

- Po besa more Angjelin mirë e kanë thanë të moçmit: "Sa qeshë vashë isha pashë, u fejova u bâna beg, u martova u bâna dreq".

- Ka nji shprehje tjetër ma domethanase, – ia priti Angjelini, – nuset malësore dalin prej shpie tue thirrë: oj, oj. Malësoret ia kanë luejtë burmat me nji bejtë: "Oj, oj tek burri po shkoj, me e ditë se ha bukë e hi, tek ai shkoj e këtu nuk rri". Deri vajzat e vogla lojën ma të preferume e kanë me u bâ nuse e ti më thue mos më thuej nuse. E ani ti që e ke marrë burrin kapiten. Ma së shumti me u krenue edhe me gradën e tij. Mana pamvarësinë e humb dhandërshkreta. Kot ju thojnë ju "seks i dobët" në të vërtetë jemi ne "seks i dobët", këtë e ka dëshmue jeta që në fillim të saj. Kush ia mbushi mendjen Adamit me e hangër mollën? Qysh atëherë e sa të jetë jeta burrat janë Adam e gratë Evë. Nuk ka traditë të ndjekun kaq me besnikni.

- A prandej ke ndêjë beqar? – e pyeti Lila tue qeshë.

- Kë ke në shpi moj dreq?

- Jam vetëm, – u përgjegj vajza. A rrimë në dhomën time?

- Ti e din, – ia pat Angjelini, – ku na ven me ndêjë.

Si u ulëm pranë e pranë Lila tha:

- Due me jua pjekë dy kafe me i mbajtë mend.

- Unë do ta mbaj mend për keq, – ia prita qesh e ngjesh.

- Jo more, – ndërhyri Angjelini, – kjo âsht kafja ma e mirë e jetës së saj, kafja e fejesës.

- A nuk âsht ma e mirë e martesës?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Jo, – m'u përgjigj Angjelini, – fejesa âsht caktimi i martesës.

- Caktimi i vorrit si me thanë.

Lila e vetdijshme për prishjen e qefit tim u mundue t'i ndërrojnë sa ma parë drejtim bisedës.

- Baba paska të drejtë kur thotë: Angjelini ka qenë çapken i madh.

- Baba yt âsht bâsi kujtuesi, ai të shikojnë vedin e mos t'i mshehet të shoqes si urithi. Unë kam qenë pak në krahasim me të. Luejtë mendsh mbas kujt nuk kam, se kurrë se Zoti i ka falë mend me i ruejtë fort. A e ke ndigjue atë shprehjen? "Të kesh katërqind palë mend e mos gabo". E pra siç e sheh nuk kanë thanë as treqind e nandëdhetë e nandë por katërqind palë.

- Ti Gjokë a don me folë sot apo ke ardhë me luejtë rolin e memecit?

- Kur ta shoh të nevojshme, sigurisht.

- Dashnia, – tha Lila, – t'i merr mendët sado palë të kesh.

- Dashnia, – ia priti Angjelini, – ia merr mend kujt ia gjenë në hava. Nuk duhet me u lanë as dashnia me ua zanë vendin mendve. Ti mundesh me më dhanë shembuj të njerzve të mëdhej të marrosun mbas dashnisë. Atyne u leverdisë dashnia edhe për frymëzim.

- Angjelin edhe Gjoka don nji vajzë.

- Gjoka t'ia ketë mendjen vedes e ta donë si duhet me e dashtë. Dy bostana në nji dorë nuk mbahen.

Unë kërkova leje me u ngritë. Vajza e pyeti Angjelinin nëse mund ta lejonte me më përcjellë, ai u ujdis me atë mendim, unë u përshëndeta me të e dola. Në gjysën e dytë të shkallinave nuk iu duru pa më thanë:

- Mesa po duket sot paske vendosë me heshtë.

- Në disa raste, – ia ktheva unë, – heshtja ja kalon vlerës së fjalëve.

- Qenkan këta qeraxhitë këtu, u mundue me e justifikue përcjelljen pa puthje.

- Kanë mungue boll, sa herë të âsht dashtë mungesa e tyne, sot të nevojiten me qenë në shpi.

- Dashnia e quen të pahijshme ironinë i dashtun.

- Lilaaa, – ia zgjata a-në në shêjë qortimi, – fjala i dashtun i përket vetëm nji njeriu, unë nuk jam ma njeriu i asaj përkatësie.

Ajo e solli kokën mbrapa dhe ktheu rrufeshëm buzët mbi buzët e mia e i ciku me nji puthje të shkurtë.

- Kaq munda e kaq të dhashë nëpër flakë të rrezikut.

Hapi derën e oborrit, më dha dorën e u ndamë. Mbas kësaj ndamje

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mendova:

"Pasioni e zbret mendjen në zemër e zemrën e bân burg të mendjes. Mue më bjen detyrë me e falenderue Lilën për sa më ka dhanë, pa e marrë parasysh pretendimin e zgjatjes së asaj lumtunie. Koha larg saj më ngjan shekull. Pa të jam si inicialja e fjalës jetë pa germat tjera. Si mund të rrinë njeriu pa iu përgjigjë thirrjes së lumtunisë së tij? E si mund të durojë pa vrapue drejt saj? Lumtunia mallkon mungesën e qoftë edhe nji çasti të vetëm sepse nji çast pa lumtuni âsht nji perlë ma pak në gjerdanin e saj. Zâni i saj për mue âsht si cicërima e dallandyshes që lajmëron ardhjen e pranverës. Përqafimi jonë shkrinë dy lumtuni në nji të vetme, kështu ne bahemi si dylli i të njejtit qiri që i pëlqen të ndezet e të digjet nga dy pasione të njejta.

E shtunde, 10 janar

Ndêjësja ime në autobusin e linjës Shkodër - Tiranë më takoi ngjitun me të nji ushtari me shkurtësi trupi të dyshimtë për rekrutim. Rruga larg kushteve të nji udhëtimi normal e autobusi si rruga, udhëtarëve ua ban të nevojshme me e gjetë mënyrën e kryemjes së atij udhëtimi mbrenda durimit. Mënyra ma e pëlqyeshme âsht gjetja e ndonji shkaku me bâ humor. Sot këtij humori i dha shkas ushtari i vogël.

- Ku kryen shërbimin, shoku ushtar? – e pyeti pasagjeri i ndêjëses përtej tij.

- Në meze të Tiranës, – u përgjigj si me krenari ushtari shkurtabiq.

- E prej nga të kemi shoku ushtar?

- Mana prej majes së Dukagjinit, more shoq.

- Paske pasë fat të madh me zbritë prej majes së Dukagjinit në meze të Tiranës, – nisi me u mahitë bashkëbiseduesi i tij. Don me thanë ke qenë me leje në shpi?

- Me leje, por nuk e duroj dot ma malin. Mezi po pres te shkoj në repart. Në repartin tonë âsht jeta vetë. Aty kam fillue të jetoj. Në Dukagjin kam lanë opingat e setrën e i kam zëvendësue me xhaketë, pantallona e këpucë. Shtratin për herë të parë e pava në ushtri. Ne veç frymë paskemi marrë si qytetarë, ne punët e qytetit i kemi dijtë njisoj si bishat e malit.

- A ke krye ndonji klasë?

- Përsa larg e kam pasë shkollën mirë boll i kam krye katër. Në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ushtri po i lexoj gazetat përherë e ma mirë. E çfarë nuk po mëson njeriu prej gazetave mor burrë i dheut!

Gëzimi i veshjes ushtar të këtij dukagjinasi të vogël më solli ndër mend nji kujtim të paharrueshëm fmijnie.

Disa familje të lagjes tonë, diçka ma pak skamnorë se ne, simbas zakonit të Pashkëve u patën ble fmijve rroba e këpucë të reja të çmimit ma të lirë. Ai privilegj i vogël m'u duk sikur hapi midis meje dhe bashkëmoshatarve të mij hendekun ma të pakapërcyeshëm. Ky mendim ma përloti fytyrën si rrallë herë ma parë. Nji burrë që po vinte përballë meje, m'u ndalue pranë e më pyeti:

- Pse qan more çun? A të ka rrah kush?

- Jo more shok, – iu përgjigja, – vorfnia veç më ka rrahë.

Burri psherëtiti thellë.

- Sa shpejt ta paska mësue vorfnia e gjorë gjuhën e saj! E si të erdhi me qa tash?

- Janë Pashkët, – nisa të flas unë, – gjithë shokët e mij kanë ble rroba të reja, vetëm unë nuk kam.

- Ashtu? – si u mendue pak më tha, - Eja me mua.

Më mori për dore e më shtini nëpër truprojen e Korpusit përballë lagjes tonë.

"Përse më shtini këtu gjanem?" – e pyeta veden me nji farë frike.

Shpesh herë më kishte ndodhë me më kërcënue policia gjatë lypjes së lëmoshës e me më urdhnue egër me e ndërpre lypjen.

- Të lypurit, - më kishin thanë ata, – është tipar i shëmtuar i jetës kapitaliste.

- E kush më mban mue? – pata fillue të justifikohem. Nana nuk ka gjetë ende punë.

- Ne kryejmë detyrën tonë, – më patën thanë – e zyra e punës ka detyrën e vet.

Ndoshta pak a shumë këto fjalë po më përsërisin edhe aty ku po më çon ky burri. Për çfarë tjetër mund të më fusë në këtë repart ushtarak. Policët e ushtarakët e partisë nji gjuhë kanë. Pak ma tutje ngjitëm do shkallina e përshkuem nji korridor të gjatë e hyme në nji dhomë ku ndihej punimi i dy makinave qepëse.

- Përshëndeti këto dy goca që të duan shumë, – më tha shoqnuesi im.

Unë bâna si më tha, e ato ma kthyen përshëndetjen me zânet e tyne përkëdhelëse.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" S H K O D Ë R

- Ç'kemi shoku kapiten? – pyeti njena puntore.
- Puna jonë ec meçik, – ia ktheu kapiteni. Goca! Unë ua kam sjellë këtë çunin të m'i sajoni nji kostum me njërin nga këto stofrat që keni këtu e do mend të zgjidhni më të përshtatshmin për të.

- Si urdhëron, – iu përgjigj njena në emën të të dyjave.

- Ju lutem pra, filloni që tani të merreni me rrobat e tij se i duhen patjetër për t'i veshë nesër për Pashkë.

- Si e ke emrin vogëlush? – më pyeti rrobaqepësja ma me dashamirësi.

- Gjokë, – iu përgjigja gjithë gëzim.

- Punoni të dyja për të, njëra të qepë xhaketën e tjetra pantallonat. Sa kushtojnë nji palë këpucë për të?

- Ia blej unë shoku kapiten, – foli rrobaqepësja ma pranë nesh.

- Ndërsa unë – tha tjetra – po i siguroj nji këmishë e xhup krejt të reja të vëllaut që është sa ky me trup.

Mbas nji pauze të gjatë së cilës m'u duk sikur u bânë ndonjë shêjë, kapiteni miratoi shêjin.

- Shumë mirë, shumë mirë!

Ushtaraku më përshëndeti e doli.

- Ja tani po ta merr motra masën.

Shënoi numrat e masave e më përcolli deri tek dera e Korpusit. Tue m'i ra faqes lehtë në shêjë përkëdheljeje, më tha të shkoja me i marrë rrobat mbas 5 a 6 orëve. Padurimi më nxiti me shkue pak para kohe. E megjithkëte i gjeta rrobat e gatshme. Vajzat deshtën me i pa rrobat si më bien, por unë kundërshtova me justifikimin e veshjes vetëm të dielën e Pashkëve. Vajzat m'i paketuen e më porositën me pasë kujdes syzet e mbështjelluna mbrendë në paketë. Më puthën faqet e më pyetën:

- A po vjen të hënën për t'i parë të veshura?

- Po, - iu përgjigja unë, - e njana prej tyne më përcolli deri tek truproja.

Shkova në shpi e meqë nana nuk ishte aty e shtina paketën në nji vend të fshehtë për me i bâ nanës nesër në mëngjes nji befasi kaq të bukur.

- Sa i gëzuem po më dukesh more bir në këtë natë Pashkësh, ty të ruejttë Zoti! Kam mendue se tash po të mërzitë fort mospasja e rrobave të reja për Pashkë. Gjakun do ta kisha shitë me ta ble ndonji gja, por nuk baka shpirti pare!

- Jo, o nanë pse po mërzitemi, shëndosh qofshim!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

Sa herë s'më shihte nana i fërkoja duart në shêjë gzimi.

- Kështu si ti janë djemtë e mirë more djali i nanës, mundohen me ua lehtësue nanave të veta hallet si ky.

- Natën e mirë e mirupafshim nesër? - i fola si në shêjë paralajmërimi të surprizës.

Mendimet e paragjumit qenë: "Sa të bukur do të ma kenë zgjedhë stofin?! E sa bukur do të më rrijnë syzet."

Të nesërmen u ngrita heret si çmos kurrë. Nana po fshinte oborrin kur unë nxorra nga vendi i fshehtë paketën e surprizës. I vesha shpejt e shpejt ndërresa, xhaketë, pantallona, këpucë e syze, e fluturova në oborr me i bâ nanës urimin e zakonshëm të Pashkëve e surprizën e tyne të jashtzakonshme.

- Po ti Gjokë kështu? – thirri nana e çuditun ku ma s'shkon. Hajt ty të ndihmoftë Zoti, kushdo qofsh që ma paske ndritë kështu djalin! Kush t'i dha more bir këto farë teshash? E ia gëzoftë Zoti zemrën si ma gëzoi mue sot në këtë ditë kaq të madhe.

Me këto tesha të reja të parat në dymbëdhetë vjet e para të jetës sime, e me ato syze për bukuri, nxitova me dalë në lagje si fmija që mezi pret me ia pa kush rrobat e reja e me ia levdue. Gjatë rrugës i preka disa herë rrobat e syzet si të mos u besoja se janë të mijat. Të dy kapakët e syzeve harkonin drejt cepave të syve. Për me ua fshehë sa ma mirë sytë e mij të tjerëve.

- Çfarë ngjyre janë këto syze? – e pyeta nji moshatar timin.

- Janë të zez, – m'u përgjegj ai.

Fjala "të zez" sikur vërviti në mes meje e atij diell gëzimi, nji re të asaj ngjyre. Të zez, mendova unë për me e fshehë vulat ma të zeza të errësinës së përjetshme.

- Këto rroba të kanë ndryshue krejt, – vuni në dukje shoku im. Dukesh si nji ushtar i vogël me syze apo ma mirë me thanë si nji oficer i vogël. Si thue ti, a më shkon mue me u dukë si nji oficer i vogël.

- E kujt nuk i shkojnë more rrobat e reja fring? E ku i merr shoqet e këtyne teshave e të këpucëve? Mos i hiq kurrë ma syzet.

Kjo këshillë më kujtoi fjalët që u pat thanë nana disa grave në nji bisedim për sytë e mi të dikurshëm.

- Ia pat falë Zoti nji palë sy që nuk ia shoh kund shokëve të tyne.

Ky përcaktim më nxiti me mendue diferencën e bukurisë në mes të syzeve e të syve, e tash më duhet domosdo me e bâ të padukshme errësinën me errësinë. Nji bashkëlypsar sapo m'i pau syzet më tha:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Në daç me dalë ma me lypë, hiqi sa ma parë, përndryshe pasha nji lek nuk ta falë kush ma. Ne kemi nevojë me ua prekë sa ma ndjeshëm zemrat bamirsave tonë, ma parë e ma dalë, sot âsht dita e Pashkëve, dita e fitimit të pareve ma të shumta. Ti a don me lypë apo don me i festue Pashkët si të pasunit?

- E kam pre atë punë të gazepshme, – ia ktheva unë.

- E kush e ke mendue me të mbajtë?

- E din Zoti që ma ka shti në mendje mos me lypë ma. Njeti i mirë ndjell mirë. Më duket sikur ndjej mbrenda meje nji zâ tue më thanë: "Ka caktue Zoti nji tjetër fat për ty"; unë due me ia vu veshin kësaj shprese e me pa sa ka të drejtë.

- A thue shpreson ardhjen e syve? Vetëm ardhja e syve do të mund ta bante të mundun lanien e lypjes. Pa sy si ke me punue? Apo don me iu bâ barrë e randë nanës? Edhe sikur të gjej punë deri kur mundet me të mbajtë ajo? Ndoshta ta ka shkrue Zoti jetën të gjatë. Nejse gjanem ty ta baftë Zoti si ta thotë shpresa, për mue sa ma pak lypsa aq ma mirë, paksimi i juej mundet me më shtue hisen e fitimit.

Nanës për me ia lehtësue sa ma shumë befasinë e këtij vendimi i thashë:

- Nanë, në qofsha i zoti me e mësue zanatin e muzikës më kanë premtue me më shti në punë kur të rritem edhe pak. E unë për këtë punë e ndjej vetën të aftë.

- E si ke me e mësue more bir e kush ka me ta mësue e ku ke me e mësue?

- Gjithçka rregullohet lum nana, veç unë mos me lypë ma.

- Ishalla more bir ta ka shti Zoti në shteg me i dhanë jetës tonë nji drejtim ma të merituem, kushedi sa hera herë ma ka heqë zemra me ta dhanë këtë këshillë që ia ke dhanë ti vedes, veç më ka ndalue frika e përkeqësimit të jetesës.

- Unë nuk kam përse me e kursye mundin mbasi ma ka dhanë Zoti shëndetin me e përballue.

- Deri tash këtë vendim tandin besoj ka me më ndihmue Zoti vetë me e çue në vend. Âsht vetë dora e të Lumit që na drejton në kthesat ma të vlefshme të kësaj jete. Ai ia jep dorën kujtdo dëshiron me u kapë për të. Deri tash ke pasë këndue prej hallit, sot e mbrapa me ndihmë të Zotit ke me këndue prej qefit. Si qoftë hajri e baftë Zoti.

Kështu thashë me mend atë gëzim që ma ka dhanë mue veshja e parë e rrobave të reja, i ka dhanë edhe këtij ushtari veshja e këtyne

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

rrobave. Ne të vorfnit nuk e kemi kënaqsinë shkallë-shkallë si të pasunit por ose kulmore ose hiç, si të gjithë të pamësuemit qoftë edhe me nji përkëdhelje të sajën, prandej miklimi ma i pandjeshëm, na ngjan ledhatimi ma përkëdhelës.

E shtunde, 24 janar

Sot mbasdreke ne konviktorëve na çoi shkolla në mënyrë të organizueme në banjot popullore rreth nji gjysë ore larg konviktit.

- Unë s'e kuptoj, – tha Vilson Taja – pse na çojnë herë krye 3 javësh e herë krye muajit e herë e harrojnë fare këtë punë. Po të mësohet trupi kaq gjatë pa larë nuk do t'i prishte punë asnjë lloj gjatësie.

- Dëgjo këtu, – iu hodh njani nga grupi, – me këtë gjuhë reaksioni ti bën punën e armikut. Kur ti flet kështu, i vëllai i të shoqes së shokut Panajot Plaku, imagjino çfarë mund të thotë një tjetër. Ne ecim në bazë kushteve e jo kushtet në bazë të nevojës sonë.

- Mos i ngatërro kushtet me organizimin, – u mbrojt Vilsoni. Mos organizimi i mirë i punës i përket pakujdesisë. A nuk mund të bëhet një banjo e vogël në shkollën tonë, ku të lahen së paku 10, 15 konviktorë në ditë? E po aq konviktore? Kjo së paku do të shmangte përshkimin e kësaj rruge në ditët e ftohta të dimrit pas të larit në banjo e do të na takonte të laheshim më shumë e më shpesh se tani në banjot popullore.

- E si thua zotërote, – ia pat tjetri, – do t'i kishte hije vetëm Liceut Artistik ky privilegj?

- E pse ore vetëm Liceut Artistik, – ia priti Vilsoni. Le të bëhej kështu në të gjitha konviktet e Shqipërisë.

- Ç'thua ore? Punë pak ka shteti për të mbuluar me buxhetin e tij?

- Epo nevoja e pastërtisë hyn ndër më kryesoret e plotësimi i këtij kushti do të na i shërbente edhe ruajtjes së shëndetit.

- Kthimi nga banjot popullore në shkollë pas bërjës së dushit në mot të ftohtë, do të thotë t'i bësh ftesë gripit e t'i bëhesh mikpritës për disa ditë të mira.

- Bobo! Ç'ironi reaksionare! – ia pat tjetri.

- Jo kjo nuk është ironi shok i dashur, ne jemi të përkujdesurit e shtetit e të pakujdesurit e ndonjë individi që nuk na trajton sipas dëshirës së shtetit. Mënyra më e sigurt e ecjes përpara e ka bazën në atë shprehjen italiane: "Unë mbaj rregullin e rregulli më mban mua".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Dëgjo këtu, – iu hodh nji tjetër, – mos na merr si shembull shprehje perëndimore, gjoja të urta. E kush të tha ty se këtë e ka thënë italiani? Të kishin italianët këtë rregull, si thotë zotrote, do të dinin të ndreqnin punët e tyne. Pa pasur një sistem politik të rregullt siç e kemi ne s'mund të jesh i rregullt.

Mue s'di çka më preku në zemër me heshtë si rrallë herë e si për hirë të durimit tim, ndërroi tema e bisedës. U futëm në korridorin e ndërtesës përdhese të banjove popullore që ndante në të dy krahët dhomat e dushave, aty u vumë me pritë derisa të mbaronte afati i lamjes së të ardhunve para nesh.

- Ore çuna! – na tha punëtori i banjës, – ju keni ardhur shumë përnjëherësh e kjo ditë është e larjes së shumë konviktorëve të shumë konvikteve. Si thoni ju qysh do t'iu mund t'ju bëjmë ballë të gjithëve? Ju e dini tashmë kapaciteti i dusheve kaq është, e ku ti marr unë dhomat e mjaftueshme për ju? Shkurt hesapi një pjesë e juaja duhet të vijë një ditë tjetër. Siç e shihni këtë banjë popullore ka për të gjithë Tiranën.

- Hej ti shok! – e ndërpreu zëvendës sekretari i organizatës së rinisë së shkollës sonë, – ne nuk kemi ardhur të na tregosh sa banjo kemi në Tiranë, ti mund të na thuash a mund të lahemi apo jo, të tjerat i dimë ne vetë pa qenë nevoja të na i mësoni zotrote.

- Na fal more çun, si punëtor pa shkollë që jemi shpesh herë flasim kuturu. Për ideal të partisë ne do të dëshironim t'iu shërbenim të gjithëve. Ne na bën të flasim ndoshta fjalët e gabuara pamundësia t'iu plotësojmë dëshirën.

- I gjori! - më tha nën zâ S. T. – unë ia njoh rrënjët këtij punëtori, frika e pushimit nga puna e bëri të shtirej komunist e të betohej për ideal të partisë.

Nji pjesë e konviktorëve ikën pa u la. Unë me pakicën qëndruam aty me pritë radhën.

- Marshalla ç'fitore socialiste – tha S. T. Një banjë popullore me rreth 20 dushe për gjithë popullin e Tiranës.

Gjatë rrugës së kthimit në shkollë nga banjot popullore mora nji të ftohun që më mbajti dy javë në shtrat.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 10 shkurt

Qysh pardje disa nxanës janë bâ nismëtarë të nji konkursi ndoshta

i pari në llojin e tij dhe e kanë emërtue: “Konkursi i veshit”. Në këtë garë marrin pjesë vullnetarisht nxanësit që e ndjejnë veten të aftë në këtë lloj konkursi. Konkurentit i duhet me gjetë nëpërmjet ndigjimit, notat që nji tjetër i bie fshehtas me nji instrument. Sa ma shumë kësi notash të gjejnë nxanësit, aq ma shumë vlerësohet. Në këtë lloj konkursi mora pjesë edhe unë e arrita me hy në treshen ma të saktë me gjetjen e notanave me vesh me Bebi Kristidhin dhe Pjetër Gacin. Mbi mue dhe Pjetrin, u vlerësue Bebi në e gjetjen e shumë notave përnjiherësh të shkeluna në piano. Unë e Pjetri kaluem në gjetjen e notave nga tingujt e zâneve metalike kur ata ndeshnin në sende që i bânin me tingëllue qoftë edhe sado shkurt. Mprehtësitë tona në kapjen e saktësisë së këtyne notave s’ia lanë as njana-tjetrës.

- Kjo lloj gjetje notash nuk ia shton vlerën prirjes për muzikë, – tha nji i skualifikuem në fillim të garës.

- Po, – ia ktheu Pjetri, – gjetja e saktë e notave me të ndigjueme, tregon nji plus të paarritshëm nga ata që nuk e gjejnë si ne.

E hane, 16 shkurt

Nji vend ndër ma kryesoret e diskutimit të nxanësve të shkollës sonë, nxanë poezitë e shkrueme nga nji numër i madh nxanësash, kryesisht ata të artit dramatik. Pjesë e këtij numri kam nisë me u bâ edhe unë. Vargjet e mia synojnë me u quejtë poezi e simbas vlerësimeve këtij qëllimi po i afrohem gjithnji e ma shumë. Sot Mihallaq Luarasi për me vërtetue fjalët që kishte ndigjue për mue, më kërkoi me deklamue ndonji nga ushtrimet e mija poetike. Mbas ndigjimit të dy të ashtuquajtunave poezi më tha:

- Vazhdo i sigurtë se do të arrish shumë në poezi.

Vlerësimet e Mihallaqit m’i dhanë shpresës inkurajimin e dëshirueshëm.

- Cilësia po aq e nevojshme sa frymëzimi e krijimi, – tha Mihallaqi, – është sensi i tij kritik ndaj krijimeve të tija. Kritika është kontrollorja e punës së frymëzimit. Kurrë mos harro se frymëzimi shpesh herë na jep dhurata bruto, e ne duke i dashur me fanatizmin më të paarsyeshëm, na ngjajnë si të përkryera. Nëse mbas disa kohësh bëhemi kureshtarë që t’i dëgjojmë fjalët e kritikës, çuditemi me gabimet e krijimeve tona të fshehura nga fanatizmi jonë. Vlerësimet e të paditurit bëhen çvleftësimet

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e të ditunit.

E shtunde, 28 shkurt

Siç na tregon e sotmja dimni iu lut pranverës me ia zbukurue qiellin me nji ditë të sajën. Ngrohtësia e sotme i ka hapë dyert e dritaret si të ishte e dërguemja e majit. Duke qenë kjo ditë motër edhe me disa të tjera të maparshme, na e kanë bâ me besue largimin e parakohshëm të dimnit. Përvoja e këshillon me nji lehtësi dëshirën mos me folë për këtë gja deri me kalimin e ekuinoksit. Shija sikur ndërhyn e i thotë: "Të sotmen ma leni mu", të nesërmen jepjani shpresës".

Me këto mendime po kaloja përbri njanës nga dritareve të hapuna të shkollës. Në dhomën e asaj dritareje dikush po luante në formë studimi Rokoko-në e Çaikovskit. Unë u ndalova e nisa me e ndjekë me shumë vëmendje ekzekutimin e kësaj pjese të famshme. U kredha me ata tinguj e qëndrova ashtu i kredhur deri në mbarimin e saj pjese.

- Hë si po të duket? – më pyeti ekzekutuesi në fund të njanit variacion të Rokoko-së.

- Tash për tash jam vetëm shijues profesor, shpresoj me u bâ dikur shprehës i vlerësimeve të mija. Tash mund të them vetëm kaq, i kënaqshit të gjithë si po më kënaqni mua.

E diel 1 mars

Profesor Mateu erdh sot me vazhdue studimin e djeshëm. Dita e sotme ndryshon kryekëput me të djeshmën. Profesori i violençelit më pau gjatë përshkimit të oborrit e më thirri. Mbasi u përshëndeta me të më tha:

- A ke dëshirë e kohë të vish e të ma dëgjosh Rokoko-në?

- Të dyja i kam, – iu përgjigja.

Pas rreth gjysë ore studim, hapi këtë bisedë:

- Më kanë ardhë fjalë të mirë për ty. Do të them si djalë, talenti është tjetër punë, por kur e ka i keqi, prirja është si ar në baltë, e kur e ka i mirë është ari i pjesës tjetër të artë.

Unë e falënderova për atë vlerësim shkak krenarie.

- Për kohë, – më tha, – ke?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Po kam.

- A do të pëlqente të hash sot drekë me mua e me familjen time?

- Shumë do të pëlqente, kjo ftesë e juaja më bân me e ndje veten shumë të nderuem.

Gjatë rrugës për në shtëpinë e tij më tha:

- Ti mos më fol më me Ju, e as mos më thirr më profesor, tani e prapa unë dua të jem për ty miku yt, Mateo.

Të gjithë pjestarët e familjes më pritën me të njejtën përzemërsi. Sjellja e secilit prej tyne ma zbukuroi ditën deri në atë pikë, sa me e quejtë ndër ditët ma të bukura të jetës sime shkollore të deri sotme.

E prende, 6 mars

Sot âsht dita e njanës nga vdekjet ma të gëzueshme të shekullit tonë. Shpresës i shkoi mendja me thanë: "Kjo vdekje âsht nji goditje hemoragjike e grunit të komunizmit", e fjala e kësaj Shprese shkoftë në vesh të Zotit. Kjo shpresë natyrisht âsht e ngjashme me atë të harushës pat që tha se ky vit do të ketë molla shumë se m'i kande mue. Por cila do qoftë e ardhmja e komunizmit kryedjalli i tij u thirr në skëterrë. Njerëzit e munduem prej tij pyesin:

- A thua janë të mjaftueshme mundimet e përjetësisë skëterrore me ia la haqet e kësaj jete? Unë mendoj se emni vdekje u përshtatet njerzve me shpirt të dlirtë. Bisha njerzore e porsangordhun edhe emnin ngordhje e ka haram, e po ta dinin kafshët se edhe daljen e frymës së tij e quejnë ngordhje do të protestonin. Dita e sotme i thotë botës ke nji përbindsh ma pak e nji shpresë ma shumë. Të gjithë nxansat e shkollës sonë, viktima helmuese të propagandës komuniste, e sidomos fmijët, tek të cilët faji e ka fytyrën e pafajësisë, po derdhin lot idhnimi për Tiranën e sistemit politik ma të ndytë të historisë së njerzimit e kur të arrijnë me njoftë si meriton të njihet, këta lot të derdhun për të, kanë me i quejtë të mallkum si ujin e lumejve të skëterrës danteske.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 7 mars

Sot âsht e vetmja ditë në të cilën mordja e diktatorit sovjetik i ka bâ me heshtë të gjithë instrumentet muzikorë të shkollës tonë. E sot âsht

e vetmja ditë në të cilën Radio Tirana ia ka kushtue të gjitha orët e transmetimit të saj komunikatave për diktatorin e muzikës klasike në shêjë nderimi të njeriut ma të pandershëm në botë. Ndoshta shumë janë të këtij niveli pandershmënie, por këtij i âsht dhanë rasti me arritë me u quejtë ma i poshtmi i botës.

E diel, 8 mars

Shpirtin nuk ia pranon qielli, trupin nuk ia pranon toka, e detyruen me ia shndërrue Kremlinin në vorrin e trupit të tij të balsamosur. E aty do të qëndrojnë bashkë me Leninin derisa të vijë koha e pastrimit politik të Kremlinit. Në çdo institucion të Shqipnisë janë krijue komisione organizuese për tubimin sa ma madhështor të së nesërmes në Tiranë për ceremoninë e fundit të kësaj fundrrine sovjetike. Urdhni thotë: "Çdo banor i rritun i Tiranës që mundet me ecë në orën 9 të datës 9 mars, duhet me qenë përpara monumentit të Stalinit. Tualeti konsiderohet fyemje e ceremonisë mortore".

E hane 9 mars

Në orën 9 paradreke e gjithë Tirana u mblodh përpara monumentit të diktatorit sovjetik, i dyti si rrallë e i pari në tmerre. Në orën 10, Enver Hoxha u gjunjëzue para monumentit të mësuesit të tij, e mbas tij edhe ne të gjithë si ai.

"T'pastë marrë kambën rrëshanë", – thashë me vede, ashtu siç zakonisht thotë populli kur ka dëshirë që i ngordhuni ta marrë me vedi shoqnuesin e vet ma të afërt.

E shtunde, 21 mars

Moti e respektoi dêjësisht ekuinoksin. Në kujtim të kësaj date bâme disa fotografi, nji prej tyne me Getin.

- Ky mot nga na knelli disi shpresën e ndryshimit, – i thashë Getit.

- Jo, - tha Geti, – shpresa e së ardhmes po të kishte gojë do të na thonte: "Hallet e dëshirat iu bâjnë me më besue ma shumë se duhet". Sa

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

herë më vjen ndër mend ku jemi, më kujtohet ai vargu i Fishtës:

Mallku qoftë Evropa, atë e vraftë Zoti.

Evropa i la dorë të lirë komunizmit me na prangosë e i prangosuni s'ka si me ia heqë vedit prangat. Ta lësh nji popull me u mësue me të keqen âsht mëkat i barabartë me të atyne që ia shkaktojnë të keqen.

E shtunde, 28 mars

Konviktin tonë e kanë caktue me shkue në Teatrin Popullor në mënyrë të organizueme si në disa raste tjera për me plotësue vendet e biletave të pashituna për shfaqjet e muzikës klasike. Shkaktar i shitjeve të pakta të këtyne biletave âsht vetë shteti. Shumicën dërmuese të spektatorëve në shfaqjet e tilla e përbajnë të diplomuemt në shkollat prendimore e shteti shumë prej tyne i bâni viktima të dënimit kapital ose të burgimeve të randa a të internimeve. Të paktit e mbetun nëpër shpia e quejnë ma me vend me iu shmang vendeve publike ku mund të bien në sy të këtij shtet përndjekës e kjo ramje në sy ua ngacmon kujtesën ku keqbamja ka ngritë çerdhen e saj. Nji pjesë tjetër e amatorëve të kësaj gjinie janë aq të mbytun me hallet e jetesës, aq sa ato halle s'i lanë me mendue tjetër gja veçse mënyrës si me dalë prej tyne. Ndërsa shija e popullsisë edukohet me muzikën e vlerave të pakta që i serviret. Në qoftëse muzikës klasike do t'i jepej kaq vend sa këtu edhe popullit ma të zhvillum të botës, të shijuemit e saj do të zbriste në zero. Nga ana tjetër edhe sikur numri i këtyne spektatorëve të ishte jashtzakonisht i madh e po aq e madhe të ishte dëshira e tyne për me shijue nji të tillë muzikë, kjo filarmoni e krijueme me përqindjen ma të madhe të instrumentistave dilentata e bân gati qesharak ekzekutimin e kryeveprave muzikore botnore.

- More çudi e madhe?! – tha Raqi kur po kthenim në konvikt pas atij të ashtuquejtun ekzekutim të sinfonisë së shtatë të Bethovenit, – si mund të krijohet filarmonia me një shumicë kaq të madhe të instrumentistëve të abc-së muzikore? A nuk është e barabartë kjo si sikur t'I japësh pë të recituar Shekspirin një nxënësi të abetares?

- Shtetit tonë, – ia ktheva unë, – i intereson tangarlleku përpara botës. Këtyne u intereson vetëm numri i orkestrantave të nevojshëm për formimin e nji orkestres filarmonike dhe mundësia me e çu deri në fund

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qoftë shatra-patra e nji pjese klasike në mënyrë që propaganda shtetnore të ketë gojë me thanë: Filarmonia e shtetit ekzekutoi apo interpretoi sinfoninë e shtatë të Bethovenit mandej propaganda e ilustron vetë pafundësisht mjeshtrinë e këtij interpretimi.

- More! – ma pat Raqi, – ti the të ketë gojë për të thënë, po a ka fytyrë për ta thënë?

- E për çka tjetër ka fytyrë që u dashka me pasë fytyrë për këtë?

- E pse mos ta shtyjnë krijimin e filarmonisë deri në daljen e elementit të përshtatshëm?

- Sepse ky tangërllek politik, – iu përgjegja unë, – nuk e duron as pritjen e nji çasti të vetëm.

E marte, 6 prill

Sot përfundova aranxhimin për harqe të nji romancës sime. Përgëzimin e parë ma dhanë ekzekutuesat e saj, përgëzimin tjetër ma entuziazmues ma dhanë aranxhues të njoftun.

- Falemners o Zot, – i thashë, – prirjet e mia po i bien mes përmes rrugës së qëllimit të tyne.

Vërtetë ngjitja në të përpjetën e artit nevojitë përpjekje të mëdha, por po të fillosh me u mësue me përpjekje ua merr dorën gjithnji e ma mirë. Çdo realizim i nji dëshire e lehtëson tjetren mbas saj, kështu ky realizim përpjekjet i shndërron në shkallina e shton numrin e këtyne shkallinave dhe rrit mundësinë e ngjitjes nëpër to, prandaj ato çka fillimi i quen të jashtzakonshme synimet kambngulëse e bâjnë vazhdimin me i quejtë të zakonshme. Kjo arritje më lindi njanën nga shpresat ma të bukura të kompozitorit, dhe ja fjalët e kësaj shprese: "Ma parë se ta parashikosh do të jesh në gjendje me i orkestrue vetë veprat serioze të krijimtarisë tande muzikore".

E diel, 17 maj

Në kohën kur po bâja ecejake përbri murit të shkollës për me pa nëse po më duket apo me të vërtetë po më vinte frymëzimi, nji djalë i ri që po vinte përballë meje ngadalësoi hapat e më përshëndeti përzemërsisht. Unë ia ktheva përshëndetjen me të njejtën ngrohtësi dashamirësi, ai

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

m'u ndalue e m'u prezantue:

- Jorgo Bllaci. A po prisni këndë këtu?

- Jo, – iu përgjigja, – e pra me sa duket paskam gjetë rastin me u njoftë bashkë përtej nji prezantimit të thjeshtë. - Emnin tuaj, – i thashë, – ma kanë bâ të njoftun krijimet tua në shtyp.

- Edhe mua poezia juaj e botuar në këtë numër të revistës "Nandori" më ka nxitur kureshtjen t'ju njoh nga afër. "Pastaj motrat e pabotuara të asaj poezie, – thashë me vete, – mund të jenë shumë e shumë ma të bukura".

- A jeni i lirë të ecim pak bashkë?

- Po, – ia ktheva, – kjo kohë që kam në dispozicion i mjafton thellimit të matejshëm të njohjes tonë.

- Guri i parë që duhet heqë në rrugën e njohjes tonë, – filloi Jorgoja, – është të folurit me Ju. Të folurit me ju, sipas meje, përsa kohë të zgjatë, i mban njerëzit përtej kufijve të miqësisë.

- Jam i të njejtit mendim i dashtun Jorgo.

Bisedimi na e bâni të pandjeshme arritjen tek lulishte "1 Maji" që me shkollën tonë e ndanë afërsisht nji kilometër.

- A ulemi në një tavolinë e si thonë pianecat, ta lagim një çikë këtë njohjen tonë.

- Për nxanësat, – ia prita unë – âsht i natyrshëm ngurrimi i kësaj përgjigje.

- Oh jo i dashur! Përgjithësia bie gjithmonë mbi sipërmarrësin e punës, të varfërit, – shtoi ai, – në përgjithësi kanë xhepa vëllezër e zemrat motra.

- Ashtu vërtetë, veç edhe të vorfunit janë pjesë e shkallës krahasore.

- Le të jenë, unë sot një shkallinë mbi ty, ti nesër kushedi sa shkallina mbi mua. Të gjithë ne të tjerët e ndjekim paranë, ndërsa ju muzikantëve ju ndjek paraja. E që ta dish ti, siç thotë korçarët, kurrë nuk mbaj mend të kemë folur kaq gjatë për paranë. I kam shumë zet fjalët për të. Unë do të thoja, paraja është gjëja më antipoetike.

U ulëm në tavolinën ma të mënjanume të lulishtes "1 Maji".

- Tavolinën më të mënjanuar të çdo kafeneje shokët e mi e quajnë tavolina e Jorgos. Jam shumë i dhënë pas tavolinës më larg të tjerave. Qetësia më ngjan poetike, vetëm tri gjërave u lejohet ta thyejnë heshtjen, mbase janë më të bukura se heshtja: muzika, poezia e të folurit e bukur të vajzave.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" - SHKODËR

- Jemi si sy nota të së njejtës oktavë, i dashtun Jorgo.

- Më fal por ky krahasim s'po më duket më i gjeturi. Oktavën pavarësisht nga i njejti tingull e ndajnë shtatë nota, ndoshta deshe të thuash ne jemi një notë e dy instrumenteve të një lloji.

- Ky krahasim âsht ma i gjetun, – pranova unë.

Mbas nji pauze të shkurtë më pyeti:

- A ke dëgjuar për Eseninin?

- Po i kam ndigjue emnin e fjalë lavdëruese për poezitë e tija.

- E pra, mua Esenini më ka bërë fatlum që di aq rusisht sa t'ia kuptoj poezitë. Leximi i parë i krijimeve të tija më bëri aq për vete, sa çdo gjë tjetër m'u duk më i parëndësishëm se përkthimi i poezive të tija në shqip. Dëshira për ta përkthyer në mënyrën sa më të përsosur ma mban gjithmonë mendjen e frymëzimin mbi ato vargje. E marr atë përkthim të ngjashëm me xhamin e një pasqyre që më bën t'ia shoh aftësitë prirjes së përkthimit. I fshij me shumë kujdes njollat që lë përkthimi im mbi ato poezi të kristalta e sa herë e marr në dorë, njollat zvogëlohen derisa bëhen pikla e pikla gjithnjë e më të pakta pastaj i them Eseninit:"Faleminderit që ma zbulove prirjen e përkthimit".

Pa më pyetur siç ndodhë zakonisht në të tilla raste nxori nga xhepi dy poezi të Eseninit të përkthyeme shqip e nisi me m'i deklamue si të donte me shti në çdo njanen nga ato vargje nji pjesë të shpirtit të vet apo ma mirë me thanë sikur të donte me e bâ çdo varg të atyne poezive pjesë të shpirtit të tij.

- Hë çfarë më thua? – më pyeti ngutshëm si të mos donte me lanë as intervalin ma të shkurtë të kohës ndërmjet pyetjes së tij e përgjigjes sime.

- Tingëllimi shqip i këtyne poezive i dashtun Jorgo, do t'ia ndërronte Kiplingut mendimin: përkthimi âsht nji sixhade e kthyeme për së mbrapshti.

E diel, 24 maj

Njohja me Jorgon radhë ditë na e ka bâ me i kalue pa njani-tjetrin. Kur na bjen ndonji pare në dorë mundohemi me e lagë ndêjen në ndonji kafe. Jorgoja e lag ma shpesh por siç dihet shoqnia i quen të papranueshme këto diferenca të kamjes. Kur na bie rasti me i pasë këto pare, si bie fjala sonte, mundohemi me bâ sikur po e largojmë vorfninë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

larg tavolinës tonë.

- Këtë mbrëmje, – tha Jorgoja, – mendoj t'ia kushtojmë tërësisht muzikës e birrës, prandaj do të zëmë një tavolinë sa më afër orkestrinës.

Pritëm sa nga tavolina jonë e preferueme u ngrit nji çift, e zumë vend aty. Mbas pak minutave Jorgoja më tregoj afrimin e nji shoku të tij drejt tavolinës tonë. E prezantoi me mue, e i prezantuemi zuni vend në mes meje e Jorgos. Karrigja në cepin e tavolinës përballë të porsaardhunit, dukej sikur priste nji klient që për treshen tonë mund të ishte i padëshirueshëm.

- Hë! – e pyeti Jorgoja shokun, – si u ndave këto ditë?

- Kam bërë një fitesë të paharrueshme në saje të Stalinjevskit.

- Shkurt na thua të pimë si thotë turku: "Shërbez".

- Jo shërbez e gjë, por si thonë shkodranët: "Me t'ia lujtë burmat."

Fill mbas porosisë nji pjestar i orkestrinës që siç tha ai më paska ndigjue tue këndue në nji mbramje shkolle, erdh e më pyeti nëse unë mund të këndoja ndonji kangë i shoqnuem nga orkestrina e lulishtes. I etun për sukses e i sigurt në marrjen e tij si disa herë ma parë, u ngrita e këndova "Vajzë engjëllore". Ndoshta të gjithë klientat më duartrokitën e disa klienta më ftuen në tavolinat e tyne, unë i falënderova e ktheva në tavolinën e maparshme. Me të mbërritë në tavolinë pa u ulë mirë në karrige, erdhi nji burrë rreth të katërdhetave e na kërkoi leje nëse mund të ulej pak në tavolinën tonë.

- Me gjithë qejf! – iu përgjigj Jorgoja.

E ai u ul në karrigen pritëse të klientit ma të vonuem. U ngrit sërish pakëz nga karriga e na shtriu dorën tue na u prezantue:

- Unë jam Ramazan Stërmasi. Tri gjëra që më pëlqejnë më së shumti në këtë botë, – tha Ramazani janë, muzika, elektriciteti e kjo këtu, – dhe tregoi gotën. Ajo thanie për muzikën është ushqim i shpirtit më duket e varfër. Unë them muzika është shpirti brenda shpirtit. Unë mendoj se Zoti e krijoi muzikën para shpirtit e kur e dëgjoi madhështinë këtij krijimi të tij tha: "Kjo do t'i kënaqë shpirtrat e të gjitha krijesave, bile edhe krijesat me frymë pa shpirt." Muzika i bën kohën e punën të këndojë. Asnjë gjëje tjetër të trishtuar nuk mund të thuhet e bukur përveç muzikës. Si shembull mund të citoj atë këngën hungareze "E diela e trishtuar". Nuk më bëhet të them se a ka si bëhet gjëja më e bukur? Por a ka gjë aq të bukur? Ja pra trishtimi i bukur në muzikë apo muzika që e shndërron trishtimin në bukuri. Një krijim muzikor jo i

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

arritur, mund të thuash i paarritur, por kurrsesi i pa bukur, vetëm tekstet e budallenjve bëhen përçudnim i muzikës. Ata me kësi tekstesh përpiqen t'ia skllavërojnë muzikën interesave të tyre, edhe lotët e shkaktuara nga muzika quhen lot kënaqësie. Ja pra, vetëm muzika e bën kënaqësinë të qajë e ata lotë ia shtojnë kënaqësisë, kënaqësinë. Kaq kisha tani më falni.

E u ngrit me vështirësi nga karrigia.

- Këmbët më merren një çikë, – tha, – përpara se të fillonte me ecë, veç shyqyr Zotit janë larg kokës. I kam thënë alkoolit bën çfarë të duash me këmbë, ama kokën ma lër rehat. Është i pa marrur vesh qerratai, e megjithëse është kaq i pabindur s'rri dot pa të. E kemi nisur prej kohësh këtë djall shoqërie, e na u bë gjithnjë e më e ngushtë aq sa sot s'rrimë dot pa njëri-tjetrin. Tani më mirë e ndjej veten me të, se me veten time. Në talleni me këto arsyetimet e mia, mua s'më vjen keq i vjen keq alkoolit tim. Natën e mirë! E u bëftë mirë!

Kamarieri na solli të treve nga dy gota birrë e meze të bollëshme.

- I keni prej Ramazan Stërmasit, – foli kamarieri. Paratë e kësaj qerasje do të kenë qenë të fundit e fitimit të sotëm.

- Si e dini ju këtë? – e pyeti shoku i Jorgos.

- E thotë vetë ai, – u përgjigj kamarieri. Fitimet e ditës unë i shpenzoj patjetër brenda ditës, e si profesionist i përkryer që është fiton shumë. Zoti, – thotë ai, – m'i ka bërë nafakë sot për t'i shpenzuar sot. Puna më huç në botë, – thotë, – është të punosh për të ardhmen. Kur ne s'mund ta dimë a punon e ardhmja për ne?

E mërkure, 10 qershor

Nji ushtrim që dega e kantos e bân në dobi të mbajtjes sa ma gjatë të frymës, nxanësat e bânë shkak gare për të gjithë sa deshën me konkurue. Unë si i dhanun mbas të gjitha garave të mundshme për mue, hyna me e provue edhe unë vedin në të. Ushtrimi i kësaj gare ishte ky:

Bâni pula 25 vezë, shkova mora nji, shkova mora dy e kështu me radhë deri tek numri ku mundet me arritë konkurrenti pa marrë frymë. Kërkesat e tjera të këtij ushtrim, janë me e bâ afersishtme të njëjtin volum e ritëm si konkurenti. Në këtë garë zuna vendin e dytë, i treti kërkoi me u përsëritë disa herë kjo garë, e megjithëse çdo herë doli i tretë, u ankue vazhdimisht për hilet e paqena. Xha Todi e roja i shkollës

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

që po e ndiqte këtë garë i tha:

- More bir dëshira për të fituar një garë nuk duhet të shkelë mbi të vërtetën, kështu ti pëson dy humbje: humbjen e gares dhe të arsyes. E kjo humbja e dytë kushton shumëfishin i të parës, s'i thonë zemër asaj që nuk të bën që të përgëzosh rivalin tënd. Aftësia e tjetrit duhet të të nxitë vullnetin jo smirën.

E hane, 22 qershor

Si shumë herë të tjera edhe sot shkova në dhomën e skulpturës e mbushun plot e përplot me modele të ndryshme. Ndër to edhe skulptura gjeniale të gjenive të kësaj dege. Këto krijime u shërbejnë si modele, nxanësve të skulpturës. Sa herë kam hyrë në këtë sallë të quejtun dhoma e skulpturës, jam bâ kureshtar me i prekë nji nga nji e të prekunit e vazhdueshëm kohë mbas kohë më ka bâ me i dallue ma së miri. Aftësinë e të prekunit tim nxanësat e kishin diskutue me profesor Jani Paçon. Dikush kishte thënë:

- Gjoka i dallon me ndihmën e lënies së tyre gjithmonë në të njëjtat vende, të tjerët për të parë nëse ky mendim ishte i saktë, aq vend u kishin ruajtë sa për të mos e mbajtur as ata vetë ndër mend vendosjen e mëparshme.

- Gjokë, – më thirri nji vajzë e filloreve, – po të kërkon profesor Paço.

- Gjokë, – m'u drejtue profesori me të hi unë mbrenda. Këta nxanësa thonë ti i njeh modelet me të prekun, disa thonë jo. A do të vinte keq të të vinim në provë?

- Jo profesor aspak.

Me t'ia shkue dorën skulpturës së parë u thashë:

- Perëndesha Diana, por i paskeni ndërrue vend.

Për modelin e dytë i thashë:

- Këtë nuk e kam prekë kurrë.

Dallueshmenia e të tana modeleve që preka i çuditi të gjithë.

- Ja, – u foli profesori, – tani a e kuptuet folësen e shqisës suplementare? Shqisën e të prekurit dhe të dëgjimit i ka të dyfishta, në mos më shumë. Këto janë supërshqisat kompensuese. Unë kam pasur në Itali një shok italian kështu të aftë si Gjokën. Ai i dallonte të ecunit e atyne me të cilët rrinte ma shpesh, e me të prekun dallonte ngjyrën

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

e flokëve e të vetullave. De Amiçis iu ka kushtuar një novelë këtyre aftësive në kryeveprën e tij "Zemra". Aftësia e të prekurit të këtyre gishtave i bëjnë të quhen gishta-sy.

E diel, 28 qershor

Tre shokëve u lypa nji cingare e të tre m'u përgjigjën:

- S'kam.

Diku rreth nji çerek ore ma vonë më kërkoi e më gjet Nata.

- Merret këtë cigare, – më tha ajo.

E më la në dorë pesë paketa cingare.

- Piji pa kursim, veç pak para se të të mbarojnë më thuaj mua. Kur ke ndër mend të shkosh në Shkodër?

- Shohim kur po shkoj.

- Më thuaj të drejtën, a të mungojnë paratë e udhëtimit?

- Ka disa të drejta të pathanshme Nata.

- Aha, e mora vesh. A të bëhet rëndë kur të them të më flasësh si motrës?

- Aq randë sa të vjen ty me më quejtë vëlla.

- Të lutem mos ma merr për keq. Për mua je djalë i zgjedhur. Unë jam e sigurt se po t'i kishe ti paratë e mia e të kisha unë nevojë për to, ti do të m'i jepje menjëherë. E pse të mos bëj edhe unë ashtu? Tani besoj u kuptuam, ja ku e ke njëmijë lekëshin. Në mos e marrsh do të të duhet t'i shmangesh shoqërisë me mua. Ti veç merre e po deshe m'u shmang, siç më shmangen shumica e vajzave e djemve të shkollës. S'kam gjë më zët se kushtet. Fundja e fundit nëse nuk i do falas po t'i jap borxh e m'i kthen kur t'i kesh, ama një gjë hiqe mendsh, se mos të të shkojë mendja se dua të ndryshoj konsideratën tënde ndaj meje. Unë jam kundra fitimit të pikëve me të shtirura, punët e mia i marr përsipër vetë e jo në mënyrë të pavetëdijshme. Aq qortime sa dinë të më bëjnë të tjerët, di t'ia bëj edhe unë vetes time. Ndoshta një ditë do ta lë këtë rrugë e do të hyj në rrugën e vajzave të mira. Unë kam shumë dëshirë të bisedoj me njerëz që shpresoj se më kuptojnë. Vërtetë ia kam bërë unë vetes guackën e izolimit, por për këtë, njerëzve do t'iu duhej t'iu vinte keq e jo të sillen keq me mua. Unë pretendoj të sillen nxënësit me mua si me një shoqe shkolle e kaq. Njeriut që rrëshqet, i duhet shtrirë dora e jo të shtyhet më në teposhtë. Unë nuk e justifikoj veten, por nuk mund të justifikohen as

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ata ose ato që më përbuzin e sidomos ato. Përse ta përgojosh njeriun që nuk të përgojon?! Po të ishte nderi aty ku e mendojnë disa do të ishte në vendin më të padenjë për të. Diskriminimi a nuk është pandershmëri? Ja të pyesim ty: A më e pandershme është një vajzë apo grua tradhtare, apo një prostitutë? Prerja në besë e pret në dysh fjalën bashkëshort e në kushedi sa raste krijon atësi të rreme, e gruaja apo vajza bëhet kriminele duke vrarë krijesën e saj të jashtëligjshme, gjë që as kafsha nuk e bën me dashje. E pra unë më parë pranoj vdekjen se të bëj gjëra të tilla. Dante, me të drejtë në asnjë rreth të ferrit nuk ka vënë prostituta, por tradhtare. Unë tentoj të marr para, jo burrat e grave të tjera, e ato të kësaj poshtërsie kanë gojë të flasin për mua. Natyrisht ato do të donin të kishin çdo gjë të trupit gojë, e të flasin fjalë që e fëlliqin gojën më shumë se çfarë e ndot organin më të ndyrë të trupit. Mos të të çudisë ky shfrimi im ndoshta kundër dëshirës tënde për të më dëgjuar, por kisha shumë nevojë për të gjetur një njeri që të më dëgjonte të gjitha këto fjalë. Barra e shpirtit peshon më rëndë se e trupit, ngaqë më gjuajnë me ata gur për të cilët as nuk do të duhej t'i hidhnin në tokë por kundra vetes së tyre.

E hane, 30 qershor

Në sajë të njimijë lekëshit të Natës mbrrita në Shkodër në paradrekën e sotme. Shpia jonë vlonte prej grave që simbas zakonit mund t'i bâjnë vizita deri nji javë mbas ditës së emnit. Kur hina mbrenda të gjitha më përqafuen si të isha fmija e secilës prej tyne. Të gjitha më uruen sa ma mirë ditën. Mbas pak u nisën të gjitha bashkë e shkuen tek Pjetri që kishin ditorin e emnit.

- A e merr mend pse kanë ardhë kaq shumë përnjiheri? – më pyeti nana kur dolën.

- Jo nanë s'e marr mend.

- Iu kallxova lajmin e ardhjes tande sot e orarin e ardhjes së autobusit e ato kanë ardhë të gjitha përnjiheri me pa si u ka dashtë zemra. Gra ma të mira nuk i gjen as me i lypë me kambët e kalit, djalë me të pasë, s'i gëzohen ma shumë të mirave tua. Ditë nën Zotin nuk kalon pa më pyetë secila sosh për ty.

- Na ka marrë malli me e pa, – thonë, – si për djalin tonë.

- Qysh para ditës së emnit më kanë thanë duem me ardhë për emën kur të vijnë Gjoka. Gur e shpend si i thonë fjalës i ka gëzue shkuemja

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

jote në shkollën e muzikës.

Në mbramje dola në shëtitoren kryesore të qytetit për me takue ndonji shok timin. Mbasi në atë shëtitore mundesh me gjetë pothuaj cilindo shkodran të mbushet mendja. Kjo shëtitore asht i vetmi vend që i ndihmon shkodranët me e shty kohën në llaçin komunist. Aty sikur bashkojnë grimcat e gjallnive të individëve për me bâ nji copë gjallni kolektive. Aty spikat kërpitja ma e kujdesshme mbasi âsht i vetmi vend që të shtrëngon me tregue kujdesin maksimal të paraqitjes. Sado që nuk guxohet me ia thye rregullat modës shtetnore të të veshunit, të rijtë e të rejat mundohen t'i japin vedes përpjetë me ndonji basëm a stof të preme simbas porosive të shtetit. Ky kufizim u ka bllokue rrobaqepsave shqiptarë mundsinë deri ku mund të mbrrijnë mjeshtrija e tyne. Altoparlantat e vendosun në pikat ma të përshtatshme të shëtitores, janë të vetmit që mund të mbushin zbraztësinë e mungesave të radios nëpër shpiat e qytetarëve. Në Shkodër thuhet: "Ma shumë gishta ka nji dorë se nji lagje shumë e madhe radio". Prandaj programet që transmetohen tue përfshi edhe programet muzikore janë thellësisht propagandistike, gjithsesi ato altoparlanta i shërbejnë gjallnisë publike. Për njerzit ma me parë janë dy kafe me orkestrina të përbame nga instrumentistat ma të mirë të qytetit tonë. Ata luejnë muzikë zbavitëse në oborrin e Turizmit e në oborrin e Shtëpisë së Kulturës. Repertori i tyne sado që nuk mund të shtrihet përtej vijave kufizuese të vendosuna nga partia, i shtijnë tash e parë ndërmjet të lejueshmeve tue u përpjekë veç si e si me gjetë justifikimet ma të gëlltitshme nga pushtetarët e qytetit. Përpara çdo ekzekutimit shohin përshtatshmëninë e ambjentit për to. Qortimeve u reagojnë me lajkat e servilizmit ma të justifikuem. "Këto melodi, – u thona ata qortuesave, – janë popullore e disa prej tyne ia mveshin vendeve të demokracisë popullore." Gjon Halili i panjoftun si bejtaxhi deri më sonte më tha:

- Ne do të bajmë autokritikë derisa të shohim se s'na fikë, se me këta s'ka dreq që e qet, as me atë dreq që i bâni shtet. Prandej në mos daç me ua mësue zapin duhet mirë me e matë hapin. Gjithë atij numër të madh orësh të kësaj shëtie i mungoi takimi me Lilën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 1 korrik

Sot asht përvjetori i njohjes me vajzën e dashnisë sime të parë.

Fluturimi i kohës nuk don t'ia dijë shpejtimit të mbarimit të jetës. Koha duket sikur na thotë: Ju merruni me mua, unë merrem vetëm me veden time. Nji vit âsht si kërcimi nji hapsh i detyruem. Shpesh më kujtohen fjalët e Shefki Shkodrës: Dashnia e ndërsjelltë âsht dashni. Dashnia e njianshme âsht marrëzi. Ftohja ma e pangrohshme në këtë botë âsht ftohja në dashni. Takimi me Lilën do të thotë të këmbesh shqetësimin me shqetësim. Tash flaka e pasionit të vjetshëm u ul pothuaj rrafsh me votrën, e votra e kësaj flake âsht zemra. Takimi me të do ta ushqente këtë flakë e do t'i jepte hovin së nalti. Edhe nëse ma përkëdhel kënaqësinë, kjo do të ishte pjesë e dashnisë së nji tjetri, e mue më bân bashkëpuntor në këtë vjedhje. Në mos mund e mbaj veden larg saj – thashë me vedi, – do të arrij me iu lutë si skllavi tiranit për nji privilegj. Në dashninë e vërtetë lypset me u tregue burrë e jo djalë dashuriçkash. Sado që me vështirësi të madhe sot munda t'i rezitoj pasionit.

E mërkure, 2 korrik

Siç ndodh kur zemra e bân aq zap arsyen, sa mendjes nuk i mbetet kurrgja tjetër veç t'ia zbatojë germë për germë urdhnin e dhanun, m'u desht me bâ si më tha. Familja e saj do të thotë:

- Vjet nuk na u nda shpie e tash s'po duket fare.

Këtë edukatë ka shtresa e ulët. Prandej vizitat duhen rrallue me kujdes derisa të mos bien në sy ma mungesat. Ja kur nuk shkove nesër as mbasnesër e disa ditë, sa ma vonë të shkoj aq ma i zhvleftësuem do të jem prej tyne e prej saj. Edhe në mos ma thonë me gojë, ma thonë me mend. "Kurrgja puna e jote, pa ardhe s'munde me ndêjtë, deshte me më shitë mend me atë qëndresën tande. Përpiqu sa të duesh me i dhanë vetes përpjetë unë të gjujëzoj, leni eksperimentet që të sjellin dështime, ia jep besën vedes dhe e then. Përderisa i numëron ditët larg saj rrin kot pa shkue." Eci rrugës tue thanë:

- Ishalla s'po e takoj, a thue vërtetë s'po e takoj?

Të parën e thotë goja, të dytën zemra. E ku pyet zemra për vendimet e mendjes? Kështu vendimi i sotëm të maparshmit i fshiu çdo gjurmë. Pasioni ma përqeshi arsyen: "Të rrenë mendja me ia dalë me mue, arsyeja e rinisë jam unë".

E bâna me tingëllue zilen e derës së oborrit të Lilës e tingullit iu përgjigj zâni i përhershëm. Kur vajza hapi derën, në krye të rrugicës po

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vinte i zoti i shpisë. Ajo më përqafoi si nji pjestar të familjes.

- Kush na paska ardhë more babë! – i foli të atit pak para mbrritjes së tij në derën e oborrit.

Burri më përshëndeti si zakonisht. Lila më priti si gjithmonë në dhomën e saj.

- Çfarë thotë Tirana? Atje bahet ma jetë, – iu përgjigj pyetjes së saj.

- Gjithçka âsht ma bukur atje, e gjithçkaja ndikon edhe në dashni.

- Ky arsyetim të ka bâ me ndërrue Shkodrën me Tiranën, – ia pata unë.

- Mue më pëlqen ma shumë qyteti im.

Lila bâni sikur nuk e dëgjoi ngacmimin tim.

- Shkodra, – vazhdova unë, – t'i gdhendë ma thellë përshtypjet për të. Në vendin tand të flet ma me dashamirësi çdo gja e tija. Asnji gja e pakandshme në vendin tand nuk të duken aq të hidhuna sa në nji vend tjetër. Dy muejsh më zbriti nana prej Vermoshit e m'i kande gjithmonë krenarisë me e përmend si vend i origjinës time. Sa herë ia dëgjoj emnin vendlindjes time, më duket i afërt si emni im. Vetë përbamja e malit më bân krenar. Malin e konsideroj si koka e tokës. Malësorët janë të privegjuemt e vrapeve ma të bukura e ma të dobishme të natyrës, sidomos malet e dêja me u quejtë Bjeshkë, si Vermoshi im, kanë qiellin ma të dlirtë, ajrin ma jetëdhanës, ujin e rrjedhjes ma të dlirtë e të pimjes ma të shijshëm. Ato male e mbajnë synin të kënaqun me madhninë e papërshkrueshme të atyne pyjeve e të mozaikut të pamjeve mahnitëse. Mali âsht fizkultura e banorëve të tij. Vendasit përgjithësisht edhe virtytet i kanë në naltësinë e maleve e cilësitë në naltësinë e virtyteve.

- Për si po thue ti, – tha Lila, – u dashka me qenë patjetër malsor.

- Jo, Lila, patjetër malsor, por si malsorët.

- Unë them si të mirët e të mirët janë kudo.

- Edhe unë them si ti, – ia pata unë, – veç deshta me të tregue sa e neveritshme âsht përbuzja ndaj malsorëve.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 6 korrik

Vapa e sotme i dëboj pothuej të gjithë shkodranët jashtë qytetit. Me shumicën e tyne mbushen brigjet e ujnave që për fat të mirë Shkodrës i janë dhurue me bollek. Unë e shokët e mi shkuem në Shirokë siç

e patëm caktue mbramjen e kalueme. Vetëm devotshmënia ndaj shën Rrokut do ta mbushte Shirokën si sot. Bregu i liqenit e deri tek caku i caktuem nga shteti, liqeni u mbush plot. Me të thanë mendja s'ka vend me hy nji trup ndërmjet. Pothuej aq po rrinin nën hijen e plepave e rruga prej liqenit tek klubi qe e mbushur si rrallë herë.

- A e dini çka po bajmë? – tha njeni prej shokëve të mi, – sa rrimë e sillemi nëpër Shirokë, a i japim vedes me dalë deri në Breg të Ranës? Dy orë bajmë me shkue, nji orë me pushue atje e dy me ardhë vijmë tamam në kohën e kthimit për në Shkodër.

- Âsht larg, – ngurroi njani prej nesh.

- Mos e përmend more largësinë, – ia pat tjetri, – rinia na i bân orët minuta. Kush nxjerr justifikime pritëse e shpall veden dembel. Sa kënaqësia e të notuemit e sa mburrja me forcën fizike na ujdisën me e bâ atë udhëtim.

Kur u nisëm liqeni po flinte si në gjumin e parë të nji fmije. Nuk dukej gja ma e pa trazueme se ai gjumë i thellë sa ishte ai vetë. I së njejtes heshtje e thellësie dukej edhe gjumi i qiellit përmbi të. Gjithçka dukej e shndërrume në zânin inkurajues të aventurës tonë ujore. Të ecunit pranë e pranë e biseda na bâni me u dukë sikur po shkonim në nji gosti. Liqeni e qielli dukeshin si të kishin heshtë për ndigjue bisedat tona rreth ngjarjeve rinore. Aty rreth gjysës së udhëtimit, nji shkak i mistershëm befas nisi me e zemrue liqenin. Dallgët nisën me na i tregue dhambët e kërcënimit. Po tash? – e pyeta veden. Përgjigjen e pyetjes ma dha behja e nji dallge të befasishme. Liqeni po nevrikosej si nji njeri i çuem befas nga nji gjumë i thellë e i pamjaftueshëm. Kështu ai po tundej si nji kalë zemrak që përpiqej me e hedhë patjetër barrën. Valët ndiqnin njana-tjetrën si në lojën "ta lashë" e kjo ngjante nji lojë e organizueme prej vdekjes tonë. Frika e rrezikut po ma bante me m'u dukë shamata e valëve si nji zhurmë shurdhuese. Pak çaste mbas këtij turbullimi kot u bëzâna shoqnuesave të mi, thirrjes time iu përgjigj ushtima e dallgëve. Ndoshta ua ka përpi zânet heshtja e përhershme, – mendova unë, – e m'u duk se edhe shpresën e shpëtimit po ma qëllonin dallgët e njimbasnjishme. Në këtë pikë unë nuk isha ma unë, isha dëshpërimi im, frika e humbjes së kufomës në liqe m'ia kaloj frikës së vdekjes.

- Zot, a ky liqe do të jetë vorri im?

- Uji, – mendova unë, – e mbanë të mbytunin në thellësinë e vet e mandej e nxjerr kur t'i shkrepet. Kur kufomën tande nuk e vren njeri, uji merret me të derisa ta shndërrojë në skelet. E mandej e bân pjesë të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

tabanit. E kush do ta vrejë këtë kufomën time të përpime e të nxjerrun ndoshta në sipërfaqen e pjesës së huej të liqenit. Tash ma unë nuk e dija a po më luftonte ma shumë frika ime, a dallgët që më shtonin presionin e kërcënimit.

- Eh! – iu fola dallgëve si të më sillte ndër mend vetë perëndia. Fjala juaj nuk âsht fjala e Zotit. Guximi âsht pjesë thelbësore e shpëtimit. Mungesa e të pamit më krijoi vështirësi me gjetë udhën e kthimit. Këtë vështirësi ma shtuen nji re apo shumë re që ma kishin ndërpre ngrohtësinë e diellit, orientuesja e udhëtimit tim. Nji dallgë e befasishme ma zuni gojën hapun e m'u turr të depërtonte në brendinë time e të ma bllokonte frymëmarrjen. Ndoshta në shêjë hakmarrje se unë kisha hy në atë zonë ku ajo nuk donte. Në luftë, – thashë me vedi, – në mos u bafsh rival, bahesh viktimë. Atë që e lufton frikën edhe Zoti vetë i bâhet krah. Premtimi i Zotit âsht vendim e unë e ndjej premtimin e tij. Motrat e dallgës së mëparshme sikur nisën me m'u tregue ma të mëshirshme. Zot në mos meritosha me m'i ndigjue lutjet, m'i ndigjo për hirë të nanës time. Ajo e këmben jetën e saj me lehtësimin e nji çasti tim. E u luta me zâ të naltë me shpresën se edhe volumi i zânit do t'i bâhej përforcues i lutjes. Sforcimi sikur po ma pomponte lodhjen nëpër të gjitha gjymtyrët. Zoti ma hoqi renë që ma pat xanë ngrohtësinë e diellit. U ktheva me fytyrë drejt asaj ngrohtësie që vinte nga bregu i shpëtimit tim. Në mos ia dalsha me lutje, – i thashë frikës, – s'kam pse e kundërshtoj ndërrimin e jetës. E në qoftë ky vendi i ndërrimit të saj, le të jetë altari i lutjeve të mia për faljet e mëkateve. Këto fjalë m'i shoqnuan kumbonat e kishës së Shirokës që më treguen kohën e fillimit të meshës dhe largësinë që më ndante nga bregu. M'u duk sikur ato tinguj hyjnorë m'u dhanë bekimin mendimeve e fjalëve. O Zot a janë këto kumbonat e përcjelljes së shpirtit tim për në amshim? Bana kryq e u luta sërish. Nisa me ndigjue zânin gjithnji e ma të knedhun të shpresës: Ec, ec. Dallgët si të merrnin urdhën nga misteri, nisën me i zbutë hovet. Tash ato nuk po më qëllonin, por po më shoqnonin njerzisht. Lëkundjet e tyne të vogla sikur po më thonin: Ne po të ngrejmë drejt sipërfaqes. E sikur me atë gjuhën e tyne ujore shtonin: "Na fal për shqetësimin e maparshëm." E më ngjau se sikur trupin po ma përkëdhelnin edhe shpresën. E falënderova Zotin e atë fëlënderim e shoqnova me kryqin që âsht shêjë e ngadhnjimit. Ku i kam shokët e këtij udhëtimi? Mos vallë trupat e shpirtrat po udhëtojnë në dy botë të ndryshme? Shpresa që po më printe drejt bregut të shpëtimit më qortoi: Injoroje lodhjen se

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vetëm injorimi ia vret efektin. Tingujt e gjallnisë njerëzore në bregun përballë po më baheshin gjithnjë e ma të fuqishëm: Ja, mu më thërret e më fton kjo botë, – i thashë vedes, – jo tjetra. Po të isha i caktuem për andej nuk do të fashiteshin dallgët, reja nuk do të ma lëshonte diellin. Lodhja po më shndërronte centimetrat në metra, hera-herës frika si me ma pasë inat mundësinë shpëtimtare më vinte e më thonte: "Nën lëvizjet e duerve tua vdekja po ec zhyt krahas notit tand e po pret nën trupin tand shterrjen e fuqive tua. Nji turbullim koke filloi me m'u shfaq e me m'u shtue. M'u kujtue se vinte nga ngrohtësia e tepërt e diellit. E ngrita dorën e djathtë me njimijë mundime e laga ballin me ujë, kjo lëvizje e dorës m'u duk e lodhshme si nji ngritje e nji peshe tepër të randë. Më shkoj mendja te skena e mbytjes së barkës në det në romanin e Viktorit Hygoit "Njeriu që qeshë". E unë po e provoja gjendjen shpirtnore të viktimave të asaj mbytjeje në detin e qetë. Vërtetë mbytja në nji ujë të qetë qenka ma e vështirë se vdekja në luftë me dallgët. Lodhja më këshilloi të bâja nji pushim sado pak të shkurtë e sado pak çlodhës. Për me mujtë me përsërit qoftë edhe sado pak atë që tashmë nuk e meritonte ma emnin forcë. Çlodhja nxitë lodhjen, – më tha Frika, – kështu ky pushim mundet me ja ndërrue botës drejtimit. Kujdes nji çlodhje kaq e shkurtë ndihmon lodhjen. Nga ana tjetër shpresa më thonte mbas çdo lëvizje: Ja tash je ma afër bregut. Ah këto mendime herë-herë më bahen të ngjashme me nji peshë shtypëse nën sipërfaqen e liqenit. Mendja duhet mbajtë e ngulitun gjithmonë në shpresën që na tregon Zoti. Në fund të fundit ma e rëndësishme se të jetosh âsht me vdekë me besimin e palëkundun tek Zoti. Ndihma e dhanun në amshim âsht e shumëfishët e panumërueshme të ndihmave të kësaj jete. E ja nga e majta ime më erdh në vesh zhurma e ngulçimit të nji motorbarke. Megjithëse roli i asaj barke ishte me asgjësue tentativat e arratisjes e kishin emërtue "barka e shpëtimit", por për gjendjen time fizike të këtij rasti, ky – thashë me vedi – âsht emërtim ma i përshtatshëm. Të gjithë volumin e zânit e lëshova në atë drejtim e dëshira për me pasë thirrjen ma të fuqishme në botë, ai zâ i imi m'u duk i ngjashëm me përshpëritjen e frymës. Kjo thirrje më shtini në gjendjen e pritjes ma të mundimshme. Ashtu si centimetrat më ngjanin metra, sekondat po më shndërroheshin në orë. Ma në fund afrimi i ngulçimit më bindi se motorbarka kishte marrë rrugën drejt meje. Shpresës time iu zgjatën duert sa distanca ndërmjet meje e barkës. Frika që kishte vendosë mos me m'u nda më erdh sërish. Ka shumë mundësi, – më tha, – të jesh në zonën e ndalueme të liqenit.

BIBLIOTEKA AUDIO
„MARIN LAZELLARI"

E ajo zonë mund t'i bajnë këta shpëtimtarë shkaktarët e nji vuajtje të re. E ndoshta në vend me të nxjerrë në Shirokë po të nisin drejt hetuesisë. Jo, jo, – ndërhyni shpresa, – kalimin në atë zonë që po thua ti moj frikë e keqes, ia justifikon të pamit. Ajo buçitje që tash po e queja sigla e shpëtimit tim po më tregonte ardhjen e motorbarkës gjithnji ma afër meje.

- Ndihmë, ndihmë, – thirra si të mos u besoja veshëve.

Ma në fund motorbarka m'u afrue aq sa mund të ngjitesha në kuvertën e saj, por mundësia e çdo lëvizjes i ishte dorëzue rraskapitjes ma ekstreme. Në breg më treguen se njani lundërtar më paska kapë njenën dorën e tjetri tjetrën e më paskan ngjitë në barkën e fatit zemërmirë me mua. Kur më lëshoi agonia e plotë e atij fund udhëtimi, njoha nji pjestar të grupit të shokëve të kësaj dite.

- Ku janë ata? – nxitova të pyes për bashkëudhëtarët e mij në liqe.

- Në Shkodër, – m'u përgjigj ai.

E ndoshta tue e mendue si therëse për mue atë përgjigje aq të shkurtë, shtoi:

- Patën nji punë ashtu të ngutshme e iu desh me shkue patjetër.

Si u davaritën kureshtarët e me ndihmën e moshës çlodhja ma dëboi lodhjen. Shoku i grupit më ishte largue e mu m'u desh të kthehesha me të tjerë në Shkodër. O Zot ta disha për nder që paskan shpëtue, – thashë gjatë rrugës. Frika për vdekjen të bân me harrue gjithçka përveç saj.

E hane, 7 korrik

I fejuemi i Lilës ndodhet për nji kohë të pacaktume në Shkodër prandej për sa kohë t'i rrijë ai afër unë do t'i rrij larg. Sa herë më ka rastisë me e puthë mbas fejesës më dukej sikur po puthi, puthjen e dikujt tjetër. Aq sa janë të shlyeshme gjurmët e puthjes, aq ma të pashlyeshme bâhen gjurmët e ndërgjegjes. Kjo sjellje vajzën e tregon pronë të të dyve e të asnjanit. Kjo luhatje e fshehtë sa në nji krah në tjetrin tregon se vendin e qëndrueshmënisë, që âsht shtylla kurrizore e karakterit njerzor, e ka nxanë paqëndrueshmënia, lodër në duart e epshit të trupit, papërmbajtshmënia e të cilit e bân viktimë të kënaqësisë tradhtare e të fejuemin viktimë të tradhëtisë së bashkëshortes së tij të ardhshme e mue viktimën e nji lëmoshe knaqësie që do të ma presë me t'u martue e pa kalue shumë do të më zëvendësojë ndoshta me nji ma shumë të drejta

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mbi atë, atëherë mue ka me më quejtë vetëm nji numër rreshtor.

E shtunde, 2 gusht

Ditën e sotme e kalova me Luigj Lucën. Me të përveç shoqnisë na lidhë mosha e njejtë, lagjja e njejtë e nji kujtim i paharrueshëm fëminor. Kur në moshën 10-vjeçare u shpërngula nga fusha e Fierajve në lagjen Skënderbeg, ditët e para e ndjeva veten shumë të vetmuem, mandej moshat e lojnat na bâne si të ishim të së njejtës familje. I pari që m'u afrue qe Luigj Luca. Luigji më pyeti emnin e më ftoi me luejtë bashkë, i bindun se mënyra ma e përshtatshme për me i bâ shokët për vedi ishte pjesëmarrja ime në sa ma shumë lojna; u mundova me ia mbrritë sa ma parë këtij qëllimi. Si provë të parën në zotnimin e lojnave graha rrethin e hekurit me nji tel të hartuem në maje aq sa me mujtë me e shty rrethin gjatë rrotullimit të tij. Këtë lojë e pata mësue në lagjen "Badra" kur pata banue në shpinë e nunit të krezmimit tim dhe e pata ushtrue edhe gjatë kohës së banimit tim në fushën e Fierajve. Për çudinë time, shokëve të lagjes "Skënderbeg" nuk u bâni përshtypjen e parashikueme.

- Kjo lojë u shkon atyne lagjeve ku ke qenë ma parë, – më thanë, – me ne do të mësosh lojna hak.

Ata filluen me më marrë me vedi në lojën kukafsheh e më kapnin dorën me ngâ vrap e bashkë me ta la portajën në lojnat e vështirësisë së shqiptimit si bie fjala, "ra lopa e larme në rreth rrallë e rralloi e la rrallë" ose "kupa me kapak, kupa pa kapak" etj., të këtij lloji, me t'i ndigjue u bâna i pari i këtij lloji, madje për me mujtë me u shoqnue sa ma shumë edhe me vajzat, mësova lojën e guralecëve e të bizit e lojën "pipo la voli vola." Mirëpo këto lojna më bâne gazi i djemve e m'u desh me i lanë njëiherë e përgjithmonë. Pas disa ditëve shoqnie me ta Luigj Luca më pyeti:

- A e din biçikletën?
- Jo, – u përgjigja unë.
- Po bahesh gati 10 vjeç pa e mësue biçikletën, çfarë shokësh paske pasë ti atje?! Më prit sa të marr nji biçikletë të vogël me qera e ta mësoj unë për bukuri.

Në krye të pak minutave erdhi me nji biçikletë të vogël.

- E si mund të ma mësosh ti? – e pyeta pa ia pasë idenë e kësaj arritjeje.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Këtu në lagjen tonë rrezik me të bâ me mësue avionin e jo ma biçikletën, ti veç më dëgjo mue se
mbrenda pak orëve e ke të mësueme, eja tash në fushën e futbollit e nisja kësaj pune.

Me të mbërritë në fushë hipa në atë biçikletë e nisa me iu dhanë kambcave për me nisë biçikletën.

- Mos e shtrëngo trupin as timonin, rri lirshëm. Unë të ndjek ty tuj mbajtë shalën e nuk të la derisa ta shoh të përshtatshme, mbaje trupin drejt mos e mënjano. Mos ia vështirëso vedes kot, merre thjesht. Thueji vedes gati e mësova. Ashtu shumë mirë, në nji kohë kaq të shkurtë ta kam lëshue shalën nja tri metra mandej ta kapa fillë.

- Mos ma lësho ma kaq shpejt se me bâ me u rrëzue frika e rrëzimit më bân me ngurrue.

- Çfarë frike rrëzimi prej nji biçiklete kaq të vogël si me ra prej stolit, mandej edhe me u rrëzue, a e ke ndigjue atë fjalën që thotë "ma parë shëndoshesh se martohesh", sa herë jam rrëzue e kam hipë prap pa e ça kryet për atë punë.

Mbas pak ma lëshoi shalën e biçikletës e më kërcënoi:

- Ruju se ulesh, po u ule merr fund mësimi! Mëshou kambcave pa e shtremnue trupin. Shumë mirë të lumtë! Ashtu de, e mësove, e pat kjo punë. Bota je, bota. Asnji fëmijë i lagjes tonë nuk e ka mësue biçikletën kaq shpejt. Mos të rriten veshët.

- Jo, jo, – ia ktheva me gojë. Po të ishte puna me m'i rritë vërtetë veshët ai sukses, do të m'ia kishin kalue gjatësisë së trupit.

Dhania ma fort e kambcave në kreni të këtyne fjalëve më shkaktoi humbjen e drejtpeshimit. Të marrunin e anës më mbështeti në duert e Luigjit që vraponte mbas meje që ecte me të njejtën shpejtësi të biçikletës.

- Jepi pa frikë! Më ke mue ngjitun me ty si engjëllin e rojes.

I graha derisa "mësuesi" mbet shumë i kënaqun me mue e unë s'di me thanë sa i kënaqun me të.

Në ditët e mavonëshme, guximin tim e dëshmoi edhe grahja e biçikletës time nëpër lagje. Tash jo ma i mbajtun prej kujt por i drejtuem prej ndonji fëmije me guxim mbi timin. Pothuej pa farë ngurrimi hipte çdo fmijë i lagjes në hekurin e biçikletës në mes të shalës e të timonit dhe e luente trupin sipas nevojave të lëvizjes së timonit. Në ditët e ardhshme i lame kufijtë e lagjes e ia hyme Shkodrës kryq e tërthorë. Ajo e grahun e imja e biçikletës shpesh herë edhe me shpejtësi garash e duke mos e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

kuptuar sinjalizimin e lëvizjeve të djalit në hekurin e biçikletës time, pjesës ma të madhe të njerzve u jepte atë siguri të shikimit tim sa me bindjen e sigurt të fitimit të pareve ishin gati me vu baste. E çudia shtohej kur vogëlushët drejtuesa të biçikletës time me lëvizje të pakuptueshme nga të tjerët, pyeteshin tash e parë si arrija me e drejtue biçikletën, ata banin sikur çuditen si të tjerët. Disa ndër këta fëmijë nuk ia tregonin këtë sekret as familjeve të tyne e ata që ia tregonin i porosisnin mos me ua nxjerrë të fshehtën. Disa herë ndodhte me u ngatërrue me njanitjetrin kush me hipë në biçiketë me mue.

- Ti ke hipë boll, tash due me hipë unë, – ndigjohej tash e parë.

Kështu në vend me u dukë se po më bâjnë nder ata mue, nisi me u duk se po i bâja unë atyne. Secili më ndizte me e grahë sa me shpejtësi për me iu shitë të tjerëve ma trim se shokut. Kjo bante që ndonjiherë kur ktheheshim në lagje shpikte ndonjë ngjarje aventure të pandodhur, veç si e si me ju shitë mend të tjerëve.

- Si more pa të luejtë mendja e kresë, – e qortoj Prenda nji ditë Dilën e Mark Nikës, – e len djalin me hypë në biçikletë me Gjokën.

- Ia kam lanë Zotit në dorë, – u përgjigj Dila.

- Po a ke harrue – nguli kambë qortuesja, – se Zoti i lumë ka thanë "Rueju pak se të ruej shumë?".

- E di, – ia priti Dila, – por Zoti ruen ma shumë ata që kanë nevojë ma shumë.

- E ç'nevojë ka ai me dalë me biçikletë e djali yt me të?

- Dalin të tanë me Gjokën e jo veç djali im e nevoja e tij âsht me u dukë sa ma i barabartë me shokë. Si ka qef ai me hi në shoqni, ashtu kanë qef këta me e shti në shoqninë e tyne. Si Ndoci im, po shkojnë të gjithë fëmijët në biçikletë me të. Zoti i ruejtë të tanë!

Kur biçikleta me hekur doli jashtë mode, sekreti i drejtimit tim mbet në biçikletën me hekur e në mendjen e drejtuesve të mi. Tani mue më duhej me ecë me dy biçikleta me nji tjetër. E njanën dorë me e vu në supin e drejtuesit. Timon të biçikletës unë rrypin e belit, ose ose mund të ma vente ai mue dorën në këto pjesë trupi. Kjo mënyrë drejtimi e zbriti dukshëm dozën e çudisë së maparshme. Pothuej sa herë u falte kush pare moshatarëve të mi, në vend me marrë me qera nji biçikletë e me shëtitë me të veten, pranonin me pague dy biçikleta veç si e si me shëtitë me mue. Sa herë ia shklisnin orës së qeras, e kjo nuk ndodhte radhë, biçiklistat tonë të mirë Ymeri, Muhameti e Abdullahi, i buzëqeshnin gënjeshtrave tona gjoja justifikuese.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIJA BANIĆ" SUHOBOR

- Çfarë faji keni ju, – na shfajësonte Ymeri, – orë me vete nuk keni, sahatat e kishave s'keni si me i pa kur jeni larg tyne, orët e dorës e të xhepit janë shumë e shumë ma të rralla se kalimtarët, a keni ndonji lek në xhep iu pastë Ymeri?! Në mos i paçi e di se iu kanë humbë.

Pak a shumë këto fjalë, herë njani e herë tjetri na i përsërisnin të tre biçiklistat.

- Hajt shkoni tash e eni nesër prap, a jemi shokë a kodosha.

Megjithëse pjesën e dytë të kësaj fjalie nuk ia dinim kuptimin.

- Shokë, shokë, – përgjigjeshim ne.

A bame e dëgjueme këtë thanie, tash e parë ia thonim njani-tjetrit ngase s'ia dinim mirë kuptimin ndoshta shumicën rasteve edhe pa vend: "A jemi shokë a kodosha?"

Në mbramjet e stinëve të ngrohta mblidheshim tek pataloku me bar të bollshëm përpara shpisë së Gjelosh Gashit e qëndronim aty derisa të na thërrisnin prindët ose ma të rritunit e familjeve tona. Nji ndër lojnat tona ma të preferueme ishte "Kala dibranshe". Në fillim hidhej shorti cili me ulë kurrizin e me bajtë të tjerët, ai sipas rregullit ai do të mbarte tre a katër vetë njani mbi tjetrin. Mbartësi do të mbyllte sytë e të ngjeshte shuplakën në njënin nga veshët e njani prej të hipunve në atë kala dibranshe do t'i qëllonte me shuplakë të prapmen e dorës e nëse ngarkuesi i asaj barre i binte në të qëlluesit, i gjetuni i goditjes do ta zëvendësonte barrëmbajtësin. Megjithëse nuk i nevojitej si të tjerëve mbyllja e syve me shuplakë e se shokët e mi nuk kishin kurrëfarë dyshimi në të pamit tim, më urdhnuen me veprue si çdo njani prej tyne, ngase siç më tha Zef Marashi ma vonë, ata nuk donin me u dukë unë kurrsesi ndryshe nga të tjerët e për këtë nuk më jepnin kurrëfarë favori në lojë.

- Pse këtë lojë kaq të randë more djem? – na pyeti qortueshëm nji kalimtar rasti. – Ju po e mbytni, – tha për mue, – kaq shumë njerëz sipër tij.

- Âsht lojë burrash kjo, – ia priti Gac Sokoli, – durimi i burrit duhet të fillojë qysh në këtë moshën tonë. Pa qenë burrë i vogël s'mund të bahesh burrë i madh.

- Burrë të ban forca e shpirtit more djalë, jo e trupit.

- Kush ma të pakët e kush ma të shumtë, forcën e shpirtit e kemi axhë, prandej duem me kalitë edhe trupin.

- Gjokën e leni shumë në lojë, – u ankua për mue burri.

- Pse shumë? Ne e lamë sa të lanë veden. Kur ta gjejë e kujt âsht

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shuplaka hipë në kala. Në shoqninë tonë s'ka hile as hatër, ka vetëm zotsi.

Zotsinë time ma së shumti e nxirrnin në pah netët e stinëve të freskëta e të ftohta. Gjatë ditëve e sidomos netëve të vjeshtës e të dimnit që na e banin të pamundun qëndrimin jashta shpive, mblidheshim herë tek njani, herë tek tjetri për me luejtë, siç i quanim ne, lojnat e gojës e për me tregue secili nga ne, prralla sa ma tërheqëse. Unë shquhesha si në lojnat e zhdërvjellimit të gojës, ashtu edhe në të treguemit të prrallave. Kur pava se prrallat e dituna po më lenin vetëm ndigjues, nisa me kërkue ndihmën e frymëzimit e të fantazisë për me krijue prrallat e mija tue i kushtue kësaj pune nji pjesë të kohës larg shokëve, shtjelloja e përsëritja disa herë për me e pasë sa ma të rrjedhtë prrallën që do të tregoja mbramjen e ardhshme. Suksesi i atyne përrallave të sajueme më dha gjithnji e ma shumë zemër me krijue prralla sa ma të pëlqyeshme. Nji natë Rrok Gjoka më tha:

- Më duket je tuj na e sajue prej vedes.

- Ne kjoftë i zoti me i sajue kaq bukur, i lumtë! – ia priti Luigj Luca, – prrallat e sajueme prej dikujt janë, a nuk bân me qenë edhe Gjoka ndër ta?

Gjithë këtë lëvdatë të Luigjit m'u duk ma me vend me ia mbushë mendjen se nuk ishin sajimet e mija por prrallat e tregueme prej nji të afërmit tonë, kujtesa e të cilit ishte e mbushun me prralla të panumërta. Ndoshta kjo gënjeshtër do t'i bante ato trillimet e mija ma tërheqëse.

Kolë Luca, i vëllai i Luigjit, më tha nji ditë veçmas.

- Gjokë unë të kam ndigjue tuj e tregue prrallën në shpinë time, ato prralla janë tuat e mbaro punë, veç ato sajime më bajnë me të parashikue shkrimtar i ardhshëm.

E diel, 10 gusht

- I pisha ujë për shëndet kësaj parti!

Me këto fjalë e nisi një bisedim shoku me shokët e shtrimë buzë bregut të liqenit.

- Jo ujë e gja, – ia ktheu tjetri me nji farë ironie.

- E ku e ke fjalën? – e pyeti tjetri.

- E kam pasë andërr me ia pa hundën të ulun klasës ma paburrni të Shqipnisë. Jo pse ishin të pasun por se në sajë të asaj pasunie hapeshin

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

mos me i nxanë toka e as deti. E krenat gati bosh i mbanin mbi re. Njani hapej me pasuninë e trashigueme, tjetri me pasuninë e fitueme me shfrytëzimin ma të mallkuem, ble mallin jashtë shtetit 10 lekë e shitja 100 lekë aty që mezi nxirrnin bukën thatë. Anmik po të ishte blerësi, trajtohet ndryshe jo bashkatdhetari yt, vllau i nji gjaku. Tash haramin po ua han harami. Harami âsht vllau i madh i dreqit. Ky soj harami s'parit e han ndërgjegjen mandej ta han edhe pasuninë e fitueme pa ndërgjegje. E kush s'ka ndërgjegje s'ka si me pasë virtyte. Këta të ashtuquejtun zotni e kanë pré me kohë biletën për në skëterrë. Me t'ua mësue fmijëve diferencën e klasave tona edhe të vegjlit na shihnin me synin e vumë prej prindëve. Ne na duhej me i thirrë ata zotni, zojë e zojushë, e ata ne:

- Ej, ti more! E kur t'iu shkrepej me tallë njani-tjetrin e thërrisnin: - O Lulash, o Drande! Për ta emrat shqip janë emna malokësh. Ata ma parë ia njesin vajzës Mula se Lula. Unë të gjithëve do t'iu kisha vu nga ndonjë tabelë në qafë me këtë shkrim:

"*Kështu i don mushka drutë".*

E mërkure, 13 gusht

Natën e kalueme bame seranatë gjatë të gjitha orëve të mbasmesnatës. Pjerini i bie kitarrës aq sa i nevojiet me e shoqnue thjeshtë zânin e vet të kandshme por mbi të gjitha dashamirët e serenatës ia çmojnë shumë repertorin e pafund të kangve ma të bukura spanjole. Mjafton të hapet fjala: "Sot del Pjerin Hilë Gega në serenatë," e vajzat shkodrane bajnë çmos me fjetë të gjithë zhegun për me i qëndrue gjumit të natës së Pjerinit. Në çastin e parë të datës së re, serenata e Pjerinit nisi me i hapë dritaret. Meqenëse unë ato kangët e Pjerinit nuk i di as nuk kam si me i dijtë, më mori me vedi ma shumë si ndigjues e pse jo po të dëshiroja me e këndue ndonji kangë nën ndonji dritare. Pjerini, siç thotë ai vetë, të shumtën e së shumtës mund të dijnë deri në 10 fjalë spanjisht, megjithkëte ky fjalor nuk e pengon aspak me këndue sa t'i ketë qefi të ashtuquejtuna kangë spanjole. Kush nuk e din këtë gjuhë mund të thotë i bindun: "Pjerin Hilë Gega e thanë spanjishten". Ai e bân të pambarim serenatën me improvizimin e melodive e të teksteve të rreme. Fjalën ma të përdorshme në të gjitha kangët e ka kitarrën. Ndonji njohës tepër i

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

rrallë të spanjishtes, çuditet me aftësinë e tij krijuese sidomos të fjalëve me natyrën e kësaj gjuhe. Kur e pyeta pse e shtin kaq shpesh fjalën *kitarrë* nëpër kangë, ai m'u përgjegj duke qeshë:

- Si mund të jetë kangë spanjolle pa pasë mbrenda fjalën kitarrë?

Nji vajzë e dalun në dritare me u kënaqë me serenatën e Pjerinit e bame me shijue dy kangë. Para ndamjes me të ajo tha:

- Do të kisha dashtë me ndigjue nji kangë të mrekullueshme që e ke këndue përbri dritares time të shtunen e kalueme.

- Hajde e kujtoje cila ka qenë?! – ia ktheu Pjerini.

- Aq shumë më ka pëlqye, – ia pat vajza, – sa disa fraza të saj qysh atë natë i kam përsërit shpesh e shpesh e më kanë mbet në mend. E me një zâ fare të lehtë nisi me ia kujtue.

- Mirë, – tha Pjerini, – po ta këndoj tue u largue.

Dhe u përshëndet me vajzën.

Shoqnuesi im u mundue me bâ njifarë improvizimi me notat e ndigjueme prej vajzës e shpejtoi hapat me mujtë me e lanë sa ma parë rrugicën e ndigjueses që e zuni aq ngusht. Ajo ndigjuesja u bâ në nji farë mënyre shkak me i dhanë fund serenatës. Para ndamjes me njanitjetrin, Pjerini më tha:

- Ma ka marrë mendja se kanë me më nxanë mat, veç e kam inkurajue veten: Ec deri ku të mundesh. Tash këtë rrugicë duhet me e fshi tefterit. Në mos më pastë kuptue e me ma qitë namin kam shpëtue tepër mirë. Lypet me ua ditë për nder komunistave që nuk na e lanë me hi magnetofonin në Shqipni që do të na kishte nxjerrrë bojën kaherë e mot.

Mënyra e të thanunit të tij, të këtyne fjalëve, do të më bajnë me qeshë sa herë t'i kujtoj.

E shtunde, 16 gusht

Shën Rroku e bâni datën e vet si i ka hije ditës së nji feste të këtij mueji. Në atë ditë Shiroka tërheq përveç pelegrinëve katolikë, shumë kureshtarë të besimeve të tjera. Kështu gjallnia bahet mbretneshë e këtij vendi si ta kishte fronin aty. Unë e shokët e mi shkuem atje me u bâ pjesë e nji gjallnie kaq të kandshme. Paqja e plotë e liqenit merrej si nji ftesë dashamirësie kundrejt mysafirëve të kësaj feste të Shirokës. Edhe plepat të japin përshtypjen e zgjatjes së krahëve ma me përzemërsi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Gjatë malit përballë liqenit grupet e ndryshme muzikore e mbushën plot e përplot me muzikë hapsinën e Shirokës; me të thanë mendja magjija e kësaj feste i ka bâ kangtarë vendasit e të ftuemtë. Muzika e ahengxhijve ma të afërt më joshi me iu afrue. Me të më pa, doli nji djalë i dërguem me më marrë me iu shtue edhe unë atij grupi zbavitës. Ftesën e prita si i dishruemi me më bâ pjesë të atij gëzimi. Si hyna në mes të atij qefi, aq shumë u dhashë mbas tij e ai mbas meje sa për shumë e shumë kohë kam me bâ bè, pasha atë qef. Mbas shpërndamjes së ahengut për shkak të orarit të kufizuem të qarkullimit në atë zonë, mora vesht lajmin e nji arratisjet të pazakontë që kishte çue peshë kontingjentat e rojeve kufitare e të mbarë sigurimit të Shkodrës prandej i duhej largue sa ma parë atij tërbimi komunist.

Për ata që ndoshta ky ditar ka me i bâ për vede me i lexue edhe përtej kohës së sundimit komunist e prandej ky realitet ka me qenë disi i pamundun me u besue, besojeni lajmin e arratisjes âsht ba modë e kohës. Ky âsht lajmi ma i gëzueshëm për popullin e ma i hidhun për shtetin. Arratisja zbret numrin e banorëve të skëterrës shqiptare e gëzon deri edhe familjarët e të arratisunve, pamvarsisht se shteti i ban viktima të hakmarrjes së tij ndaj të mërguemve. Por viktimat i kënaqë shpresa se arratisjet ia shkurtojnë sundimin këtij shteti.

E prende, 29 gusht

Kjo ditë si shoqet e saj gjatë të gjithë këtij mueji po hjedhë poshtë thanien: “Me gusht shkon vapa”. Ky mot duket si nji mes korriku me emnin e fundgushtit e ky mot jep shêja me erz gjatë sundimin kushedi në sa ditë të shtatorit. Sa mirë do të ishte sikur të na shtynin pushimet e shkollës deri me 15 shtator. Të tri stinat e tjera na thonë: “Mësoni”. Vera na thotë: “Bâni qef”. Vërtetë qefi jonë âsht ma i kufizuemi në botë, por prap se prap shijen nuk ka mujtë me ia ndrrue as komunizmi. Mënyrat e gjetjes së kënaqësisë qenkan aq të shumta sa s’paska çka me u bâ as dëshprimi. ……..ma i pëlqyshëm i qefit âsht të qeshunit e për fat të mirë të qeshunit shpesh herë na bân për vete edhe kur ne nuk duem. Le të zgjasë kënaqësia sa vetëtima së paku për atë kohë na e heqë vuajtjen qafe. Pushimi sado i shkurtë në luftë me vuejtjen e përtrinë njeriun e tregon të gjallë e njeriu e ka shumë të nevojshme me e ndje veden të gjallë, përndryshe vdes para ardhjes së vdekjes,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
„MARIN BARLETI”
SHKODËR

e me vdekë para ardhjes së vdekjes domethanë me të gjetë vdekja të ngordhun e me pritue me u marrë me ty. Âsht e vështirë me u nda me serenatat shkodrane e me përshëndetjen e ndigjueseve të saja. S'mund të mendohet me ndêjë pa to deri verën e ardhshme e me iu nda notit në këto ujnat të bollshme e të freskët e këtyne tipave kaq simpatikë, sa në batuta aq në barcaleta.

E diel, 30 gusht

Kur u zgjova, nana më tha:

- Sot nji ditë para nisjes ta kalojmë bashkë, si thue?

- Mirë, bashkë po e kalojmë.

- Me çka duket, – filloj nana, – Zoti na paska shkrue nji fat të mirë, nuk ma ka pasë pré mendja se ka me ardhë kjo kohë me të pasë në hatër gjithë ky njeri i randsishëm. Boll sa zoja e sa zotni më çojnë të fala për ty. Besa-besë me këtë punë të mirë që po merr ti edhe nji nuse të mirë tash po na e gjen. Ty ndoshta të duket heret me mendue për këtë punë veç mue ky mendim nuk më ndahet ditë as natë. Mirë do të ishte me pasë nji vajzë të ditun dikund, nuk âsht gja e vogël me e pasë mendjen e fjetun qysh tash për gjanë ma kryesore të kësaj jete. Nji vajzë e mirë, me zanat të mirë do të ishte fat i madh për shpinë e robit. Me të vërtetë je i ri për martesë, veç martesa në rini i sjell dobi të madhe familjes. Baba ka kënaqsi me u duk si vëllau i fmijve të vet. Me ta thanë të drejtën tek nji vajzë m' âsht ngulë syni e mendja veç nuk kam si me ia hi kësaj punë pa marrë fjalën tande.

- Nanë, – e ndërpreva unë, – je tuj folë për nji kohë të largët.

- A mos don me u martue kur të më plakesh? Sa ma parë të bahesh familjar, aq ma shpejt mëson me ja ditë familjes e mësimin për të mirën tande âsht mirë ta marrësh sa ma parë. Ti e din dëshira e nanave âsht me u bâ sa ma parë gjyshe, sa për i ri mos thuej, baba yt nusen e parë e ka marrë kur ishte 16 vjeç, burrit të pjekun nuk i shkon fjala dhandërr.

- Atëherë, – ia prita unë, – ka kenë kohë tjetër në qytet e jo ma në malsi. Në atë kohë të martonte dëshira e të tjerëve.

- Martesën, more bir, e ka dhanë Zoti e jo moda. Mosha e përshtatshme për martesë nuk duhet lanë në dorë të beqarisë. Po mos të ishte e përshtatshme në rini do ta kishte dhanë vetë Zoti moshën e martesës ma vonë. Sa ma gjatë ta shijojnë familjen, aq ma gëzim ndjen

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SH. K. D. E. R

njeriu.

- Nanë përse e çmon aq shumë martesën kur ty të ka pri fati i keq me të?

- E ke gabim, mue martesa më ka bâ gruen e burrit ma të mirë që mundet me qenë e më ka bâ nanën e dy fmijve, njani engjëll amshimi e tjetrin me fat që mos me e lyp ma të mirë. Unë vërtetë qeshë grueja e tretë e babës tand mbas dy të vdekunave, burrë pak i shtyem në moshë, por bekimi i kunorës së martesës bekon dashninë e bekimi i jep dashnisë e të gjithë kënaqsinë e jetës. Megjithëse martesa ime zgjati vetëm katër vjet, sot pas 18 vjet e gjithmonë jam e kam me qenë e kënaqun me çka më ka falë Zoti prej saj.

E hane, 1 shtator

Vështirësia e gjetjes së makinave për udhëtim më shtrëngoi të ngrihem heret. U përshndeta me nanën e dola me njanin nga mysafirët e shpisë tonë të natës së kalueme. Tek dera e parkut të makinave, afër shpisë sonë, pyeta shoferin e nji renault-i plot e përplot me denga për ku e kishte udhtimin.

- Unë shkoj në Peshkopi, – m'u përgjigj ai, – kabinën e kam të nxanun.

- Mirë, – ia ktheu shoqnuesi im, – ne mund të vimë deri tek Ura e Milotit në karroceri?

- Pse jo, – ia pat shoferi. – Aty mund të gjeni makinë për ku doni me shkue ju.

Si hipëm në karroceri e makina ia nisi udhëtimit, bashkëudhëtari im më tha:

- More bir sa herë vij tek ju e gjej shpinë tande plot e përplot me të strehuem me të thanë mendja shpija juaj ia kalon hanit të Rozës. Shpija sipas mendimit tim nuk bahet han. Pranohet farefisi e mjaft, hë edhe ndonjë mik i ngushtë e të tjerët të shkojnë kah kanë ardhë. Njeriu ma i mirë se ç'duhet siç âsht Drandja bahet i keq.

- Ma i mirë se duhet nuk âsht askush, – ia prita unë, – sepse Zoti të mirën e ka krijue të pakufishme. Sa ma i mirë të jesh, aq ma i mirë lypet me qenë.

Malsori heshti derisa mendoi se e ka gjetë shtegun me dalë.

- A e din pse po ta them? Dimnin e kaluem, nji mbramje Drandja

BIBLIOTEKA PUBLIKE SHKOLLORE

na strehoi nandë vetve, tri gra e gjashtë burra. Në ato pak petka fjetjeje, kollonisi gratë në njanën dhomë, e ne burrat në dhomën tjetër u mbështetëm tek shoqi-shoqi e me mujtë me bâ ndonjë sy gjumë. Ajo e mbështetun tek nji i panjoftun më krymi në morra, sa as katundi mos me më lanë mbrendë. Kur më ka ndodhë mue kështu për nji natë mendoj se edhe ty të gjenë ajo hata e më dhimbesh në zemër.

- Asht e vërtetë, – pranova unë, – megjithë përpjekjet tona me u pastrue shumë na ka qitë punë e megjithëkëte nana thotë âsht e pamundun me ia mohue strehimin nevojtarit dhe ende ma e randë âsht të kërkosh llogari për pastërti e t'ia vesh si kusht për strehim. Kërkesat e këtij kushti do të kishin dy të pamunduna, e para kjo lloj pastërtie vehet re mbas daljes prej shpijet të mysafirit, ndër shumë njerz s'ke si e gjen të ndytin e me bâ me e gjetë s'ke si ia vën në dukje, shkurt ma hall s'ka si bahet e këtij halli s'kemi si t'i ikim. Si mund ta qesë jashtë i vorfni të vorfnin, si mundet me të xânë gjumi tue mendue se e nxjerruni jashtë prej teje po endet nëpër të ftoftin e natës e ka raste kur nevojtari ka në dorë foshnje e si mund ta mendojë njeriu veden shkaktar të sëmundjes së tij. Mirë e ka thanë i moçmi: "Nevoja s'ka gjyq". Ja shembulli, ty mbas asaj që të ka ndodhë je detyrue me ardhë prap tek ne, mbasi nuk e ke mundsinë me u strehue me pare.

Mbas ktyne fjalëve malësori mbet i heshtun derisa u ndamë. Në shkollë mbrrita para fillimit të mësimit. Gjatë ditës u takova me shumë shokë e shoqe të shkollës e më erdhi mirë që i kishte marrë malli për mue. Ngrohtësia e shoqnisë së shkollës nisi me e zbutë sado pak ndikimet e kujtimeve të verës. Njerzit e artit sidomos për nji orë të tyne krijojnë atmosferë të paarritshme nga njerzit e tjerë.

E marte, 2 shtator

Ngjarjet gazmore që shokët e dhomës tonë sollën nga pushimet verore na bane me qeshë aq shumë sa veç nji organizëm i ri mund ta përballojë. Në orën dy mbas mesnate ngjarjeve gazmore iu shtue edhe kjo ngjarje e freskët.

Xhamin e ballkonit tonë e qëlluen dy guraleca. Pjetër Gaci i ra në të:

- Nino Kroniqi do të jetë.

E hapëm derën e ballkonit e Ninoja thirri prej poshtë:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Unë jam! Si me ia bâ me u ngjitë nalt pa me hetue xha Jani, roja i derës, ma paditësi në botë.

- Rri aty e mendo deri në nade si mund të zgjidhet ky problem – i tha Gjovalin Xhonxhafili. Kur ta lanë xha Jani turnin në orën gjashtë, nuk të padit ma kush.

- Gjovalin, ti e ke mendjen gjithmonë në lojë e halli nuk don lojna.

- A të kam thanë leni vajzat o mahi Shefki Shkodra?!

- Cilat vajza, – ia prit Gjovalini, – këtij me ja afrue ikë vrap. Nesër ia thejnë notën sjellje e mbasnesër e nisin për në Shkodër.

- Çfarë ndihme mendon me të dhanë, – ia pat Pjetër Gaci, – a i tham xha Janit mos me të paditë?

- Po, - shtoi Shefkiu, – ai ta mban fjalën derisa të gjejnë dikënd me ia thanë. Me bâ mos me gjetë kënd aq i kruhet goja sa vedes ia thotë si nji të hueji e veç si e si mos me e lanë pa nxjerrë e mandej a po të duken pak me të paditë këta që po ua prishë qetësinë në këtë kohë? Edhe unë mund të të padis? Pak se të lanë me livadhisë ditën, me të lanë me livadhisë edhe natën. Ku jemi këtu në botën e kapitalit? Jo more shok i dashtun rendi jonë socialist nuk të duron ty.

- Pjetër mos e tepro! Dikush-dikush mezi pret. Dynjaja din me shti në punë njimijë interpretime të ndryshme.

- A keni ndër mend me ba diçka për mue a t'ia grahi kah të mundem.

- Nino, i moçmi e ka thanë me vend: "Kush s'ka mend ka kambë", ti kambët i ke çelikut e grahja. Ku ke qenë deri tash? – e pyeti Gjovalini.

- Tek nji kushri i imi kam qenë.

- Kur ndêje deri kaq vonë pse dole, apo të qiti jashtë?

- Ata më mbajnë sa të due po kam frikë mungesën. Mbramë ishte xha Todi roje e thashë edhe sonte do të jetë e me atë e kam dhjamë.

- Thyemja e disiplinës, thyen rregullat e shkollës, – fola unë.

- Ty kush dreqi po të thotë me folë, pa i hjek shpërgajt mirë?

- Bâ me i pasë shpërgajt e mij i lidhim në cepat e zbresim poshtë, ti hypë në ta e të ngjesim këtu.

- I ke ra pikës, – tha Pjetri, – na e kujtove mënyrën e ngjitjes së Ninos këtu. Po lidhim nji çarçaf në katër cepat me katër ushkur të bame me aq çarçafa sa duhen me e zbritë çarçafin transportues deri poshtë e çdo ushkur të tij e tërheq njani prej nesh. Ti hyp në çarçaf e po të tërheqim.

- A ju mjaftojnë çarçafat me bâ ushkura për dy kate?

- Në mos na dalshin marrim edhe në dhomën përbri, aty gjysa e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nxansave janë me leje. Veç lidheni mirë nuk âsht punë me luejtë.

- Na e len ne atë punë, – e siguroi Pjetri. Katër djem si ne ngrejnë elefantin e jo ma ty nji grimë Nino.

I mblodhëm çarçafat e nevojshëm për atë distancë.

- Ta bame gatin ashensorin, – ia pat Ramizi.

Ninoja deshi s'deshi ia nisi kësaj aventure të shkurtë. Sapo Ninoja hypi në çarçaf filloi operacioni i ngjitjes. Ngritësat mbasi e shkëputën prej toke po qeshnin sa mos me e lanë gazin me ngjitë nji pupël e jo Ninon.

- Ky udhëtim, – tha Gjovalini, – mund të japë shansin e ngjitjes në amshim. A ta ka pre mendja se udhëtimin e fundit të kësaj bote do ta bash me çarçaf. Sot ka me të përmendë Radio Tirana si astronauti i parë në hapsinë me mjete rrethanore.

- Mos more Gjovalin, ma paç borxh.

- Nino mos më ban me e lëshue njanën prej ushkurëve shpëtimtarë.

Kur Ninos ia patën bâ të mundun përshkimin e gjysës së udhëtimit, nisën me u ndigjue kërkëllitjet ugurzeze të çarçafit transportues.

- Çfarë po ndodh more kështu? – thirri Ninoja në gulm të dëshprimit.

- Kapu ma shumë për ushkur e pesho ma shumë në të – e këshilloi Shefkija.

- Nino ban kryq, – u tall Gjovalini, – e rrëfei mëkatet. Paska qenë shkrue me shkue në Shkodër dy copash.

- Mos u tall, – e qortoi Pjetri, – po na shndërrohet ashensori në parashutë.

NjI gjysë metri para ngjitjes në ballkon Pjetri tha:

- A e ulim edhe njI herë e i lidhim çarçafat ma mirë?

- Pjetër mos u bân i poshtër, – u ndigjue zâni i Ninos.

- Nino mos na bân me qeshë, – ia pat Gjovalini, – se po na rrëshqet për duersh. E po të ishte puna me shkitë ma mirë të ishe disa centimetra ma afër tokës.

- Kur s'the disa milimetra, – fola unë.

- Na duhet me bâ nji pushim para finales, – tha Shefkija.

- Nji pushim së paku 5 minutash, – shtoi Gjovalini, – përndryshe mund të dështoj ky gjest filantropik. Nino a ke qejf me t'i kujtue pak shtregullat shkodrane?

- Në dorë të Zotit e të tuejën jam, - u dorëzua Ninoja.

- Nino, – ndërhyri Ramizi, – këto fjalët tueja i përkasin agjitacion e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

propagandës.

- Lene Ramiz atë fjalë, – ia kthehu Gjovalini tue u shkri gazit, – sa me hi në dorë të hetuesit ma mirë po e lëshojmë prej këtu e nuk kanë nevojë me u marrë me të hiç.

- Fajin e kam unë, – u ankue Ninoja.

- Nino, – i thirri Shefkija duke ia zgjatë o-në në tepri, – heshtja të ngjet, fjala të zbret.

E ejte, 16 tetor

Radio Tirana pas hapjes së trasmetitmit të saj ditor do të kemi nderin ..... të përcjellim publikut shqiptar numrin e papërballueshëm nga Radio Tirana të urimeve që na kanë ardhë e do të na vijnë në adresë të kreut të shtetit e të partisë tonë me rastin e ditëlindjes së tij fatlume për popullin shqiptar. Urimeve të përzemërta të çdo shqiptari të ndershëm i bashkojmë edhe urimet tona të Radio Tiranës duke e ndjerë veten të lumtur që na jepet rasti, i pritur me gëzim të veçantë, për të trasmetuar këto urime që shprehin dashuri të pakufishme ndaj shokut Enver Hoxha, biri më i shtrenjtë i popullit shqiptar që meritat e tij të jashtëzakonshme e bëjnë udhëheqës kaq të dalluar e të respektuar si nga populli i tij ashtu me qeveritë mike e popujt tonë miq të Bashkimit Sovjetik e të demokracive popullore. Si organizator e drejtues i partisë e i popullit tonë nga fitorja në fitore, shoku Enver Hoxha meriton jo vetëm urimet tona por edhe zemrat tona gjithmonë pranë zemrës së tij dhe miratimin tonë të plotë ndaj vendimeve të partisë me në krye shokun Enver Hoxha.

Sa të përshtatshëm, – thashë me vede, – e kanë gjetë termin "shok", shok e kanë bashkëpunëtorët e tij e ata që dëshirojnë me i qenë bashkëpunëtorë në vendimet e .....këtu në skëterrë e në zbatimet e renditura në ferr e në kryemjen e veprimeve terroriste nëpër Shqipninë e terrorrizueme nga tirania ma torturuese e historisë së njerzimit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D Ë R

E prende, 7 nandor

Sot na mblodhën me përkujtue datëlindjen e së keqes ma të madhe politike të botës.

- Brenda pak viteve, – tha drejtuesi i mbledhjes, – këtë ngjarje do ta festojnë me madhështi të pesë kontinentet.

Kjo gënjeshtër e madhe sa të pesë kontinentet u duartrokit e u brohorit.

E prende, 28 nandor

Kjo datë tashma festohet vetëm si vigjilje e 29 nandorit. Komunistat shqiptarë na e kanë komunistizue flamurin me stemën e tyne. E sa tragjiko-komike do të ishte sikur çdo regjim i ardhun në pushtet t'ia zëvendësonte flamurit stemën e maparshme me të tijën.

E mërkure, 25 dhetor

Në këtë ditë hyjnore nxansat kristian anti-komunist të shkollës tonë, që nuk janë të pakët, iu urojnë njani-tjetrit Krishtlindjet. E shumë urime të përzemërta na dhanë edhe anti-komunistat myslimanë. Ndërsa po ngrenim dollinë e vitit 1954 dikush tha:

- Le ta ngremë eks si koha jetën tonë.

Të gjithëve na çuditi kjo batutë kaq antifestë.

- U thashë të mos e thirrsni, – u ndigjue nji zâ femne pak ma andej meje. Ky shquhet si pesimisti ma i pandreqshëm.

Nji dorë e ngriti në maksimum volumin e radios në muzikë ritmike e të gjithë u ngritën me vallzue. Pesimistin u munduem me e kalue pa ra ne sy në nji shtrat.

E ka bërë pikë e verë ndarja me të fejuarën pas 5 vjetëve dashuri, – e justifikoi dikush. – Pas një jave fejese iu arratis xhaxhai e ajo arratisje u bë shkak ta thërrisnin babain e vajzës dhe t'ia urdhëronin ndarjen e së bijës me të, përndryshe, e kërcënuan atë, do të marrim masa kundër teje. Burri për të ruajtur biografi të panjollosur e sidomos gradën e kolonelit u detyrua t'ia vente si kusht së bijes ndarjen nga i fejuari. Vajza nuk kishte rrugë tjetër e ky s'ka jetë pa vajzën. E gënjeu mendja se mund t'ia shtyjë këtë natë një shoqëri e gëzuar e erdhi këtu. Piu dy-tri gota rreth, për ta mpirë hidhërimi e përkundrazi ai u deh prej tij, siç e patë.

Për me e mbyllë këtë bisedë shqetësuese dikush thirri.

- Të ngrejmë gotën e të harrojmë botën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Këto fjalë e futën mendjen tonë në udhën e qëllimit të atij rreth shoqnor.

E prende, 2 janar 1954

Nji ndër masat komuniste shlyese të traditës së festimit të Krishtlindjes âsht edhe ndrrimi i emnit të pemës, nga pema e Krishtlindjeve në pema e Vitit të Ri. Suksesin e kësaj mase komunistat e shohin në futjen në përdorim të këtij emni në të gjitha mjetet e propagandës së regjimit e festimin e vitit të ri në mënyrë të barabartë nga të gjithë besimtarët e religjioneve të ndryshme tek të cilët pema e vitit të ri mund të tingëllojë emën ma i pranueshëm për ta, kështu shpresojnë me zëvendsue traditën kristiane me traditën komuniste.

Shkaku i të shkruemit të kësaj faqe ditari u ba nji kalimtare, që pyeti nji tjetër.

- A të doli e bukur pema e "Vitit të Ri"?
- Hajde e shihe e jepja vlerësimin ti vetë, – e ftoi shoqen e saj.

E shtunde, 3 janar

Shpija jonë e padêjë me pritë vizitorë të ashtuquejtun të dyerve të mëdha, do të duhej të ishte pengesë e pakapërcyeshme e shkuemjes sime tek ata për vizitë. E si ……..ndokudh prej tyne të shprehte dëshirën me ma kthye vizitën apo edhe ma keq, me më ardhë pa më paralajmërue kur s'ke çka të sheh as ndërtim as si paisje, edhe pse të m'i falte kush mobiljet, dyert tona s'do të kishin hapësinën e mjaftueshme me i lanë me hy mbrenda ato mobilje. Për këto shkaqe konakun tonë të padêjë e emnin shpi çdo vizitor qoftë edhe pak sa ma i mkamun se ne shpinë tonë do ta quante me emnin e merituem "labirinti i halleve të panumërta". Më sa më jep me kuptue sjellja e mikpritsave të mij, ata janë të mirë informuem për gjendjen time ekonomike prandej në asnji bisedë nuk i bien atij krah. Nji prej vërtetuesve të këtij informimi konsiderohet edhe heshtjen time rreth vizitave. Shêjat e vorfnisë janë të shumta, unë jam i veshun gjithmonë me uniformën e konviktit. Rrobat e familjeve të mesme janë rrobat e andrrave tona. Ndërsa pyetet vazhdimisht:

"Cilin kostum po vesh? A m'i shkojnë këto këpucë këtij kostumi? Si dukem me këtë fustan? Cilat bizhu m'i përkojnë ma shumë kësaj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

veshjeje?”

– E u dukke me këtë fustan si Drande, – e tallej sot nji vajzë e klasës së mesme me nji shoqe të kategorisë së saj.

- Drande âsht emni ma i bukur në botë, – e qortova unë me nji rreptësi mbresëlanëse. E këtë emën kaq të bukur e ka nana ime. Po të ishin të këqija germat e emnit të saj nuk do të duhej të banin pjesë në alfabet. Nuk e kuptoj si bashkimi i disa germave tingëlloka bukur e bashkimi i disa të tjerave tingëlloka keq. Edhe sikur kjo të ishte e vërtetë, përse nji emën shqiptar të thohet italisht kur asnji italian nuk e thotë emnin e vet shqip. Mos vallë na pëlqen aq shumë inferioriteti sa nuk mund të rrimë as pa e shfaqë këtë ves. Qytetar të dêjë nuk të bân qyteti të bân zhvillimi, prandej ma mirë malsor origjinal se qytetar i shtimë. Çdo i ashtuquejtun qytetar që përbuzë malsorin përbuzë prejardhjen e tij të afërt a të largët.

E diel, 4 janar

Dëshira me u takue me Lilën më bani nji shtytje të parezistueshme drejt shpisë së saj. Jam i sigurt se mentaliteti i klasës së mesme âsht si i nji koke, ndaj ata pretendojnë me i shprehë mirënjohjen për përfilljen sado të pakët që na e bajnë, të cilin ata e quejnë shumë, por sidoqoftë unë Lilës duhet t’i jem mirënjohës për hapjen e derës së kënaqsisë sonë të përbashkët e dhanien pa kursim të asaj kënaqsie. Ajo disa herë ka dashtë me iu dhanë ma shumë kërkesave të mija të kufizueme në poetikën e dashnisë e atë dëshirë ma e ka shfaq me pak fjalën e shumë shêja. Nji ditë më pat thanë:

- Proverbin “ma mirë vonë se kurrë” e ka krijue halli, proverbin “ma mirë shpejt se vonë” e ka krijue qefi.

Nji çast dashnie jeta e konsideron margaritar. Sado që dashnia e quen të shkurtë edhe nji amshim lumtunie ajo edhe nj çast të vetëm e vlerëson si nji amshim të tillë:

- E sikur të jetë aty ai?

Shqiptimi i këtij përemni më bâni me e ndje veten fajtor. I fejuemi i Lilës meriton vleftësim e jonënvleftësim. Dëshira me e takue të fejuemen e tij më bân të paligjshëm në atë shpi. I jashtligjshmi e ka vendin jashtë jo brendë. Ardhja e këtij mendimi më gjet tek dera e oborrit të Lilës. Me ta ngritë dorën me trokitë në derë ndjeva trokitjen e kpucëve të shollit mbi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

kalldremin e oborrit. Hapja e derës na vuni përballë muez e të fejuemin. Të dy me pritjen me të njejtën dukje përqafimi. Këtë përqafim të tijin, – mendova unë në atë çast, – e nxiti shprehja e konsideratës së Lilës për mue. Konsideratë e pasqyrueme me justifikimet e softistikueme. E nisa me supozue formulimin e asaj konsiderate.

- I shkreti Gjokë vjen këtu me kalue kohën me ne e ne me të, e do të ketë vazhdue me ato fjalët mëshiruese, qëllimi i të cilave âsht me e prekë shpirtin fund e maje.

Ata bânë sikur deshtën me u kthye në shpi në shêjë respekti për mue.

- Në asnjë mënyrë, – ngula kambë unë. E u përpoqa me u tregue sa ma kambëngulës.

Dështimi i dëshirës time për me gjetë këtu vetëm Lilën, – mendova unë, – nuk duhet me e lejue me ma dështue vizitën tashma të detyrueshme. Gjatë shtrëngimit të dorës, vajza ma lëmoi shkitazi e në mënyrë të padallueshme shplakën e dorës time me të sajën. U ngjita në katin e dytë ku familjarët po prisnin vizitat e festës së Vitit të Ri. Megjithëse ndêja ime aty qe mjaft e shkurtë, bâna si bâna e çova deri në fund atë vizitë.

E shtunde, 10 janar

Në paradreken e sotme e takova papritmas Lilën në rrugë. Duke qenë e shoqnueme me nji vajzë tjetër më tha vetëm kaq:

- Si humbe kështu? Sa herë më kanë pyetë ata të shpisë: A e ke pa kund? Tash sa ditë jam në vetëm shpi e disa herë më âsht dukë se tingëllon zilja simbas të rames tande të veçantë. Ruej se shkon në shkollë pa na dhanë dorën.

- Shohim, – i thashë, si më sugjeroi sedra.

- S'ka shohim, – më tha ajo, – me ardhë patjetër.

U përshëndetëm e u ndamë.

- Arsyetimet janë humbje kohe, – foli kënaqsia me gjuhën ma bindëse të heshtjes. Unë andrroj vetëm atë puthje që çon aq peshë zemrat sa të duket sikur edhe ato vetë ngjiten në gojë me u puthë me njana-tjetrën. Nëse pasioni âsht perandor i zemrave, puthja âsht perëndesha e pasionit. Këto aksiomë e vërtetoi edhe takimi jonë i pasdrekes së sotme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 12 janar

Në buzë mbramjen e sotme ndërsa po bânim nji shëtitje të shkurtë me Gjovalin Lazrin nëpër shëtitoren kryesore të Tiranës, më ndaloi Vedat Kokona.

- Gjokë Vata je ti? – më pyeti shkrimtari e përkthyesi i njoftun. O sa qenke rritë more djalë i mbarë nga koha kur të kam njohur në Bogë! Ato poezitë e botuara me emrin Gjokë Vata tuajat janë?

- Si urdhnon, – të mijat.

- Të lumtë! Po ku je tani?

- Jam në Liceun Artistik.

- Po e si e ke lënë pa më bërë një vizitë deri tani.

- Po të isha i sigurt se je ti ai Gjokë Vata i shkrimeve do të kisha kërkuar unë vetë. E po mirë deh si thoni ju shkodranët: "Çka ka shkue e ka hangër ujku". Kur do të vish tek unë?

- Kur jeni ma i lirë?

- Për ty jam i lirë në çdo kohë. Kur nuk jam shumë i ngarkuar orët e çlodhjes ia lë mbrëmjes.

- Po na dhane leje si sot, mund t'iu baj nesër mbrama nji vizitë.

- Mirë ardhësh! – më përshëndeti përkthyesi i famshëm e u ndamë.

E marte, 13 janar

Në orën gjashtë të mbramjes u ngjita në apartamentin e Vedat Kokonës.

- Mirëserdhe! – më uroi e zoja e shpisë.

Të njejtin urim ma përsëriti i shoqi. Mbas fjalëve të para të zakonshme të takimit, Vedati e solli bisedën tek koha e njohjes tonë në Bogë.

- Dëgjo këtu! – më tha gjatë bisedës, – unë dua të më flasësh si të ishe fëmija im, pra me ti jo me ju dhe me emër si të gjithë miqtë e mi. Pavarësisht nga diferenca e moshës, unë dua të të konsideroj një mik të vogël. Ti më konsidero mua një mik të madh e kur të rritesh edhe ca do të bëhemi të dy miq të mëdhenj për njëri-tjetrin. Mirë kështu? – më pyeti me nji dashamirësi të dukshme.

- Fjala e Vedat Kokonës, – ia pata unë, – âsht fjala e miratimit ma

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të përsosun.

- Faleminderit miku im i vogël. Sa vjeç u bëre ti?

- Kam hyrë në të nandëmbëdhetin.

- Oooo, po ti qenke miku im i madh. Unë të pandeha në prag të rinisë, ti e paske kaptuar. E çfarë mëson në Liceun Artistik?

- Jam nxanës në pianoforte.

- Bukur fort! Me dashurinë si i ke punët?

Unë buzëqesha e heshta në shêjë refuzimi me folë për atë temë.

- Mos u druaj, as mos ngurro. Sinqeriteti është drita e gjelbërt e miqësisë. Zëre se jemi takuar shpesh që kur jemi njohur. Miqësia ka nevojë ta kapësh kohën e humbur. Tani e tutje ne do të jemi për njëri-tjetrin sipas nevojave, herë si shoku me shok, herë si miku me mik e herë si prindi me fëmijën. Unë jam në gjendje t'i luaj shumë mirë të tre këto role, madje këto role për t'u numëruar numërohen tre në të vërtetë janë një. Prindi i mirë për fëmijën është prind i mirë, mik i mirë e shok i mirë. Kur të m'i përgjigjesh pyetjes kryesore do të pyes për diçka tjetër.

Unë përsërita buzëqeshjen e mëparshme.

- Dashnia më pëlqen.

- O kjo është përgjigjja ma e panevojshme pë t'u dhënë. A ke të dashur? Se dashuria pa të dashur është jetime.

- Kam nji të dashun të dashnisë time por ajo tashmë nuk më ka ma të dashtun të dashnisë së saj.

- Ma trego pak më shkoqur.

- Tash ajo âsht e fejueme.

- Ku banon ajo vajzë?

- Në Shkodër?

- Distanca kaq e largët është një farë minusi i dashurisë megjithkëtë varet në fuqinë e dashurisë. A mund të ketë muzikë pa tinguj? – më pyeti Vedati.

- Sigurisht jo, – iu përgjigja unë.

- Aq mund të ketë artist pa dashuri. Kurrë mos ia lejo arsyes për t'u marrë me të metat e të dashurës. Vetëm dashurinë lere të flasë për të. Çdo çast dashuria është një jetë më vete. Kjo do të thotë t'ia dish për nder si asaj që të jep qindra e mijëra çaste të bukura si asaj që të jep një të vetme, mbasi edhe vetëm një çast dashurie vlen më shumë se një shekull pa atë çast, rëndësinë e një çasti të vetëm të dashurisë e shohim në kryeveprën e letërsisë botërore. Një çast të vetëm e pa

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Dante Beatriçen dhe Beatriçja e shikimi të një çasti u bë frymëzimi i "Komedisë Hyjnore". Tani po të bëj pyetjen e një kureshtjeje time të thjeshtë: Kalimi i fëmijërisë në rini si të ka ndikuar në vokal?

- Shumë mirë!

- Edhe kjo e mirë e jotja e madhe po më gëzon shumë. Ke provuar të bësh ndonjë kompozim?

- Po kam kompozue.

- E çfarë thonë për krijimet tuaja muzikore?

- Ndoshta do të tingëllonin ma mirë, – ia pata unë, – me i ndigjue prej gojëve të tyne.

- E kuptova, do të thotë ato fjalë më japin shkas edhe mua të të them "të lumtë". A ke filluar të mësosh ndonjë gjuhë të huaj?

- Kam fillue e vazhdoj gjithnji me mësue italisht.

- Po më kënaq për çka po më thua. A gjen njerëz të gatshëm të të lexojnë?

- Janë të gatshëm për mue edhe ma shumë se më nevojitën.

- Të rinjtë e sotëm si puna jote shkruajnë për shtyp e për vete, ma do mendja as ti nuk bën përjashtim.

Unë u nënqesha këtyne fjalëve.

- Kjo nënqeshja jote është prologu i poezisë që do të më thuash, apo jo?

Në fund të deklamimit të poezisë me titull "Psherëtimë dashunie" në shêjë përgëzimi më mori dorën në të dyja duart.

- E ke dëgjuar atë thënien "ku të thonë ka dardha shumë, merre shportën e vogël"?

- Po e kam ndigjue.

- Kjo poezia jote, – më tha, do të duhej të merrje shportën më të madhe. A ke arritur në italisht aq sa ta provosh veten në përkthim?

- Po, - i thashë, e i deklamova shegën e Karduçit.

Tani e plotësove veten tënde tek unë më së miri. Më përpara të mendova e të thashë "je miku im i vogël", tani po të them vlera e prirjeve të tua m'i jep krenari miqësisë me ty. Eja tek unë sa herë të kesh kohë të lirë, unë kam dy pjesë kohe, njërën ia kushtoj artit e pjesën tjetër njerëzve që ma bëjnë ndenjën e këndshme me ta. Edhe kjo e mirë e jotja e madhe po më gëzon shumë. Magjia e të kënduarit i prinë dashurisë drejt çdo zemre që të dojë ajo vetë, ama duhet të dish një gjë, dhuratat e dashurisë i përkasin vlerësueses së tyre të drejtë. Besoj as Zoti nuk thotë t'i bësh nder kujt ta tallë nderin, ti mund ta quash frymëzuesen tande muzë,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

derisa t'ia shohësh trajtimin e konsideratës tënde për të, në mos të të dalë si i thoni ju shkodranët "si mostra, si malli", mos të lësh veten të bëhesh si thotë Naim Frashëri "baltë e pluhur le të bëhem, të më shkel këmbë e saj". As dashuria s'ka si të thotë "më dorëzo tek njeriu që më përçmon" kurrë dashurinë tënde mos e lër pa dashurinë e ndërsjelltë pasi prirjeve të tua u mjafton ta kërkojnë pa do ta gjejnë me atë lehtësi që gjen zogu vendin për të ndërtuar folenë e vet sepse të rralla janë zemrat që nuk dëshirojnë të bëhen fole e dashurisë së artistit.

E marte, 3 shkurt

Ndërsa zoja Nako po më jepte mësimin e pianos në klasën tonë erdhi sopranoja e mirënjohur e njikohësisht profesoreshë kantoje në shkollën tonë, zoja Marie Kraja. Ajo përshëndeti kolegen e vet e para fillimit të bisedimit me të, m'i ra supit dy-tri herë në shêjë përkëdhelje të njI dashamirësie nane.

- Hë, si ecë ky shkodrani jonë? – e pyeti italisht profesoreshën time.

- Mirë, zonja Kraja, – iu përgjigj profesoresha, – dhe ka mundësi edhe më mirë.

- Unë kam kujtue se ke ardhë në shkollë për kanto, – m'u drejtue mue.

Zoja Nako u ngrit e të dyja bashkë u larguan në kandin e përshtatshëm të dhomës për atë bisedë. Si e kryen atë bashkëbisedim me zâ aq të ulët sa veç me ndigjue njana-tjetrën, zoja Kraja u drejtue prap tek unë për me vazhdue bisedimin e maparshëm me mue.

- A e din përse të thashë parë për kanto? Të kam ndigjue në Shkodër duke këndue e më ka pëlqye zâni yt, sipas meje në kanto mund të bahesh mjaft i sukseshëm. Mbasi e ke zanin e moshën e përshtatshme për këtë degë, mandej po pate zellin edhe për pianoforte arrin mjaft me piano sekondare, me nji fjalë të shkurtë a do të pëlqente të studioje kanto?

- Do të më pëlqente po të ishte e mundun me i pasë të dyje primare: kanton e pianon.

- Le të quhet piano sekondare, – ndërhyri zoja Marie, – pa e ndryshue programin e tanishëm të pianos. Unë po flas me drejtorin për këtë punë e sipas mendimit tim e parashikoj të kryem. Nëse ia dal, do të jesh nxënësi im e besoj kemi për të mbetun të kënaqun me njëri-tjetrin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" K.Q.D.E.R

Mandej na përshëndeti e u largue duke më lanë me këtë shpresë të re.

E hane 9 shkurt

Zoja Kraja më çoi fjalë me shkue në klasën e saj të mësimdhanies. E gjeta vetëm tek po bahej gati me dalë prej shkolle.

- Të kam thirrë me qenë korrekte me ty, – nisi ajo, – ata shokët më premtuen të bajnë diçka në të ardhmen lidhun me kërkesën time për ty, tash për tash degën e kantos e kemi të ngarkueme me nxanës përtej normave të lejueshme. Meqenëse kantoja nuk ka kufizim moshe, ti mund të presësh deri në kohën më të largët të rregullimit të kësaj pune. Megjithkëte sa herë të jesh i lirë ti mundesh të vish në kohën e mësimdhanies time. E mira do të ishte të vije në orën e fundit të mësimit në mënyrë që mos të mbetesh thjesht si ndigjues por edhe të kem mundësi të të kushtoj ndonji grimë kohë e ti me pak merr shumë, e kur t'i fillosh mësimet e rregullta ke me pasë përvojë të ecësh përpara sa të duesh. Ti mos iu mërzit pritjes, mendoje që tani veten nxanës i imi, brenda nji kohe të shkurtë ty ka për të të dallue nga ata vetëm regjistrimi. Në piano studio sa ma shumë se më kanë thanë se kompozon bukur e pianoja asht themeli i kompozimit. Ti këngëtar po, ti kompozitor, çka don ma. E kam dëgjue fjalë të mira edhe për prirjen tande në poezi, dikush më ka thanë se boton vargje nëpër revista. Mirë pra përpiqu mos të mungosh në mësimet e mija.

Në ndamje ma shtrëngoi dorën si të donte me më inkurajue me atë shtrëngim. Kur zbrita në oborrin e shkollës ndesha në Kristaq Paspali, nxënës i zojës Kraja.

- A do të kishe dëshirë ta dije shkakun e mospranimit tënd në kanto?

- Shumë, – iu përgjigja.

- A mund të ta tregoj vetëm me kushtin për të mos ia treguar as vetes tande më?

- Besa ime Kristaq ia kalon gjasë ma të pathyeshme në këtë botë. Unë thyerjen e besës e quej turpin ma të papranueshëm, e pra me këtë besë ta garantoj mbajtjen e atij sekreti.

- Mirë po ta tregoj. Rastësia e solli të jem pas derës së drejtorisë kur zonja Kraja i tha drejtorit të të marrë nxënës në kanto. Kureshtja

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

më shtyri t'i mpreh veshët sa më mirë të mundem. Për fat të mirë çdo fjalë dëgjohej shkoqur. Me ta paraqitur kërkesën për të cilin kishte hyrë, drejtori ia ktheu:

- Zonja Kraja, me gjithë respektin e madh që kam për ty, kriteri i vendosur për të nxjerrur në skenë njerëzit me të metë fizike më detyron të ta refuzoj kërkesën. Kjo direktivë vërtetë nuk është e shkruar, megjithëkëtë është e vendosur normë e shoqërisë tonë. Si instrumentist ndërmjet të tjerëve po, solist jo. Ne kemi porosi nga lart ta nxjerrim Gjokën vetëm një herë në fund të këtij viti shkollor për të pasqyruar përkrahjen e shtetit e stop. Daljen në skenë të njerëzve me të meta fizike shteti jonë e konsideron ngacmim emocional, i pa preferueshëm nga politika jonë.

- Unë, – ndërhyri zonja Kraja, – e kam bazuar këtë kërkesën time në pranimin e një djali të verbër në shkollën e kantos ku kam studiuar unë.

- Të lutem zonja Kraja, unë jam një zbatues urdhërash.

- Kur dëgjova përshëndetjen e ndarjes u tërhoqa larg. Tani ty të mbetet të shpresosh në shlyerjen e këtij vendimi shtetëror, kalimi i kohës bën punën e vet e kjo punë mund të jetë edhe në favorin tënd.

Shteti i kufizimeve ma të çuditshme, mendova pas ndamjes nga Kristaqi. Edhe prirjeve ua pret flatrat për mos me fluturue, ma nalt e ma përtej caqeve të vendosuna prej tij. Fjalët që pata dëgjue disa kohë ma parë prej nji partiaku, se për ideologjinë tonë âsht i pranueshëm ngacmimi sentimental që mundet me i shkaktue publikut, dalja në skenë e një artisti me të metë fizike, më qe dukur nji marri aq e pabesueshme, sa e pata mendue opinion personal, i mveshun me ideologji, për me e ba sa ma të gëlltitshëm,

- Perëndimorve nuk u bahet vonë për këto ngacmime sentimentale, - pat thanë ai, - mbasi ato e kanë hallin veç si e si me e largue vëmendjen popullit nga të këqiat e botës kapitaliste.

- Me nji fjalë - mendova unë, - ktu njerëzve me të meta fizike, u shkelen të drejtat edhe ma shumë se të tjerëve, e megjithkëtë, unë u dashka me u quejtë pasqyrë përkrahje e "Pushtetit Popullor".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 12 shkurt

Sot për herë të parë mora pjesë si ndigjues në mësimin e zojës Kraja.

Mbas mbarimit të orës së fundit mësimore më dha nji mësim të shkurtë e njikohësisht mjaft të vlefshëm për fillestarët.

- Kapja jote e shpejtë e mësimit, – tha zoja Kraja, – ma lehtëson shumë punën me ty e ma nxitë dëshirën të ta jap mësimin sa herë të vish, veç eja gjithmonë si sot në orën e fundit të mësimdhanies që aq kohë sa të kem mundësi të ta kushtoj mbas mësimit të jetë krejt në dispozicionin tand. Me këtë mësim të parë më tregove sa shpejt e mirë mund të ecish në kanto.

I kënaqun sa ma s'ka e përshëndeta e u ndamë.

E shtunde, 27 shkurt

Afrimi i Enver Hasës me mue, i filluem qysh mbas ardhjes nga pushimet dimnore të shkollës, sot m'iu imponue ditarit Enveri âsht nxanës në degën e pikturës. Mënyra e të shoqnuemit të tij me mue më ngjall përshtypje të dyshimtë megjithëkëtë sugjerimet e dyshimit kundër përfilljes së dashamirësisë së tjetrit, na bân mkatnor. Për nji rast të tillë nana pat thanë nji herë:

- Djalli shpesh herë na e bân pus për fillin e nji të miri veç si e si mos me na lanë me u bashkue me të. Sot Enveri më propozoi me bâ bashkë nji vizitë njohjeje tek nji shok i tij e unë e pava të arsyeshme bâmjen e kësaj njohtësie.

- Besniku, – tha Enveri, – e vëllai, e nëna e tij kanë për të të lënë përshtypje të paharrueshme. Nënën e ka zojë ndër zoja. Nji italiane me aq edukatë sa të ban me nderue edhe atdheun e saj.

Trokitjes sonë iu përgjigj e zoja e shpisë e hapi derën.

- Nji shok i imi, Ana, – na prezantoi Enveri.

Grueja na uroi mirëseardhjen e na përcolli në dhomën e djemve. U përshëndetëm me ta e ulëm pranë tyne.

- Enveri na e ka prezantuar gjerësisht Gjokë Vatën, – filloi Besniku. Nëna po më bën një shenjë qortuese që nuk po të flas me ju por unë duke njohur qëllimin e Enverit të të fusin në shoqërinë tonë, e shikova të rrugës ta heqim shpejt e shpejt vijën ndarëse ndërmjet nesh. Në mos qofsh tek ne edhe ti me këtë mendim, po të jap trajtimin e zakonshëm të vizitorëve në kalim.

- Qëllimi i mirë s'ka si mos me qenë i pëlqyeshëm, – ia ktheva unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Biseda jonë hyri në rrugën e njohjes ma të gjanë të njani-tjetrit e të familjeve tona. I bame të njohun njani-tjetrit preferencat tona për muzikën, librat e shokët e miqtë e zgjedhun. Vëllai i tij, Fisniku e tregoi veten mjaft të përkueshëm me ngjitjen e këtij emni, mbasi si emnin kishte edhe fjalën edhe heshtjen. Ana zotnonte aftësinë e fitimit shumë të shpejtë të admirimit ma të dêjë për të. Çdo fjalë të bânte me pa dritën e buzëqeshjes së përhershme në fytyrën e saj. Këtë përshtypje mund ta bânin edhe sado pak çaste të ndêjes me të. Në fund të vizitës të tre e zbritën katin e dytë me na përcjellë. Me Anën e Fisnikun u përshëndetëm në dalje të shtëpisë, Besniku në shêjë kënaqësie për atë njohje na përcolli deri në krye të rrugicës që korrespondon me nji nga shëtitoret e mëdhaja të Tiranës. Sapo u ndamë me premtimin e nji takimi tjetër të afërt, Enveri më tha:

- Shteti edhe këtë familje e sheh si të gjitha ato pjestaret e të cilave kanë mbarue shkollën në prendim.

- Duken njerz të mirë, – ia prita unë për me iu shmang asaj teme.

- Çudi e madhe mos me të lënë të jesh i mirë?! – u përpoq Enveri me vazhdue temën e mëparshme.

- E ke gabim Enver askush nuk mundet me të pengue me qenë i mirë.

- Mbase ti ke të drejtë veç ne po shohim të mirën në radhim të vazhdueshëm e po njeriut mund t'i bie rasti të takojë 10 të këqijtë e 100 të mirëve e ky numër nuk duhet të na japë shkas t'i përcaktojmë 90 të mirët si këta. Ky gabim vihet re tek shumë njerz. Njerzit e x qytetit janë të këqij, – thonë tue u bazue tek këto dhetëshesh e të ndikimit nga ky gabim përcakton shtete e jo ma qytete. Me këto fjalë synova dy qëllime:

Të shpreh të vërtetën e këto fjalë t'i bëjë mburojë kundër çdo provokimi të mundshëm. Mbasi laku që mashtruesi do t'i hedhë të tjerëve e fillon thurjen nga fija më e padukshme e penit e trashet në mënyrë të padukshme derisa ta shohish të hedhur në qafë për të na xanë frymën në lak.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 6 mars

Prania e Enverit pothuej kudo të ndodhem unë si të donte me ma kushtue mue të gjithë kohën e lirë e i gatshëm me më shoqnue para çdo

kujt tjetër po ma bën këtë qëndrim të tijin gjithnji e ma të dyshimtë. Në disa çaste e ndjej përpjekjet e ndërgjegjes me ma largue këtë dyshim. Në nji bisedë të sotme me Gjovalin Lazrin bashkëqytetari im më porositi me qenë i kujdesshëm me Enverin.

- Ky shtet, – vazhdoi Gjovalini – u jep përkrahje të veçantë jetimave si puna e tij e kushtet jetësore të jetimave i bâjnë viktima të grackave të shtetit. Prindët e tij janë të divorcuem e ky jeton me njerkën. Nga ana tjetër aftësia e tij në pikturë len shumë për me dëshirue. Megjithëkëte shkolla i bân atë trajtimin e maskuem të rezervuem për nxansat e shtimë këtu me qëllime të programueme nga sigurimi i shtetit. Mos e harro atë thanien e atribueme Zotit "rueju pak se të ruej fort".

Kjo porosi ma alarmoj kujdesin, me gjithkëte shpesh herë më ngjan e pamundun me ma bâ kush çka nuk ia bâj unë kujt.

E mërkure, 10 mars

Ndërsa po bâja ecejake nëpër trotuarin e vetmuem përpara oborrit të shkollës, në pritje të nji frymëzimit që m'u duk se ma dha shêjin e plantimit të ardhjes së tij u ndalue nji kalimtar e më përshëndeti me zanin e mbetun diku nëpër thellësitë e kujtesës sime.

- Vetëm njiherë, – filloi ai, – kemi folë në Shkodër bashkë e biseda jonë mund të them ka qenë e pak çasteve. Pa dashtë me të shti në provë me e shtrydhë kujtesën, po të them, jam Alfred Ashiku. Sapo të pava u kënaqa si me të pas lypë syni im tash sa kohë. A ke kohë të lirë me pi një kafe bashkë diku këtu afër?

- Do të vija me gjithë qef por mbas pak kam nji mësim. Deri në ardhjen e orës me hy në klasë mund të bisedojmë. Meqenëse afrimi i mësimit ma ngushton shumë kohën me ndêjë me ju, nëse e keni të mundun do të kisha dashtë me ditë njanën prej historive të aventurave tueja që pa thanë ju nuk di nëse i përket së vërtetës apo trillimit. E kam fjalën për nji rast tuejin me aktoren Imperia Argentina.

- Eh mor djalosh! - ia bâni burri si i shkitun befas në mallëngjim. – Mirë ka thënë një poet, s'ka dhimbje më të madhe se të kujtosh kohën e lumtur në mjerim e unë e kam pasë kohën e lumtur gjatë të gjithë kohës para dënimit tim në burg. Aq të rralla e të paefektshme i kam ngjarjet e pakëndshme, në krahasim me të këndshme sa të shumtat i kanë shlyer të paktat me lehtësinë që fshin fshirësja e tabelës së zezë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shkronjat e shkumësit. E sa pare bën kur kënaqësinë me themel kam mbetë pa e provue. Luhatja âsht ma e keqe se rrëzimi, se nuk të mban as të rrëzuar as të ngritun, nejse këto mendime e gabuan adresën. Shpesh herë shndërrohen në fjalë pa më pyetë. Meqë paske dëshirë me ta plotësuar kureshtjen me ngjarjen time me Imperia Argentinën po ta tregoj shkurt e drejtë.

Në ambientet përreth meje u përhap fjala e ardhjes së Imperia Argentinës në Romë. Ardhja e kësaj aktoreje çoi peshë kureshtjen e shumë dashamirëve të saj, ndër ta edhe timen. U informova për hotelin që kishte prenotuar e i mbështetur në fryrjen e xhepit me pare e në forcën tërheqëse të tipareve të mia, u nisa për të çilë shtegun e takimit me të. Hyra në atë hotel për të cilin thuhej: Aty e ka selinë froni i shtrenjtësisë. Me ndihmën e bakshisheve, kamarierëve gjeta vendin e ndenjes së aktores së madhe. Qenkam me fat, – thashë, – kur në atë sallë të madhe pashë dy, tri tavolina bilardoje. Më treguan aktoren e cila po rrinte në një tavolinë me një kolege të sajën italiane. Pastaj më treguan të shoqin të futur në lojën e bilardos, mandej iu afrova asaj tavolinë e nisa të ndjek atë lojë me një farë vlerësimi. Prirja ime në lojën e bilardos më tha: këta unë i shti në xhep me lojë.

- A dëshironi të luani? – më pyeti një burrë rreth të pesëdhjetave.

- Nëse ka vend, po – iu përgjegja.

- A iu pëlqen të luani me mua? – pyeti burri i aktores së madhe.

- Po – iu përgjegja si ta kisha pritë gjithë jetën lojën me të.

- Matni forcat mirë! – m'u drejtua me një buzëqeshje shumë njerëzore.

- Prova do ta tregoj, – ia ktheva.

- Loja sfidon, jo fjala, – ma bëri duke e theksuar buzëqeshjen.

Loja ime ma detyroi rivalin me m'u dorëzue tepër shpejt.

- Ju – më komplimentoi ai – sa qenkeni i bukur aq bukur lozkeni edhe biliardo. A mund t'iu ftoj në tavolinën tonë t'iu prezantoj me gruan time?

Unë e falënderova e u tregova më i gatshëm se në gadishmërinë më të dobishme. Nxorra bllokun e bana gati me i marrë autografin si disa të tjerë para meje.

- Do të kemi kohë të mjaftueshme për autografe, – tha i shoqi, – unë ju ftova të rrini në tavolinë me ne.

E falënderova sërish. Aktorja e madhe e shoqja e saj u ngritën ndoshta në nderim të hijeshisë time. Këmbyem shtrëngimin e duarve

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e fjalët e zakonshme të një takimi të tillë. Pas prezantimit tim, i shoqi prezantoi aftësinë time në biliardo. Italiania, shoqëruesja e aktores së madhe, kërkoi leje për t'u ngritë. U përshëndet me ne e doli. Nuk kaluan veç disa minuta e një burrë e thirri bashkëshortin e aktores. Me t'u largue i shoqi i thashë vetes, ky rast mund të mos paraqitet kurrë më gjatë jetës tënde.

- Zonjë e madhe e artiste e madhe, – iu drejtova unë, – a do të kishe mirësinë të m'i dëgjonit disa fjalë zemre?

- Veshët për mi dëgjue janë, si sytë pa, – ma kthei ajo. Unë nuk mendoj se i ka hije bukurisë tuaj çka bie në kundërshtim me të. Ju do të duhej të kishit edhe virtytin si fytyrën e jo të shfrytëzoni largimin e burrit tim. Shkurt zemra ime është në zemrën e bashkëshortit tim. Kush e shfrytëzon mirësjelljen e tjetrit robënon ndërgjegjen e vet. Im shoq i beson plotësisht mburojës së pathyeshme të besnikërisë time. Unë i kam vu vetes kushtin më të pandryshueshëm: Mbajtjen e përhershme të ndërgjegjes time të pastër si rrobën ditën e nusërisë, dhe mosshkeljen e betimit në çastin e vënies së kuronës së martesës. Martesa pa këto vlera do të ishte hapja e dritës së gjelbërt të tradhtisë e aventurave të saja, unë i ruaj këto vlera më shumë se sytë e ballit sepse një e verbër e ndershme, e ka prestigjin më nart se femnat me sytë më të bukur në botë e pa këto vlera.

Unë i shtrëngova dorën duke i thanë:

- Ky qëndrim i juaji do të jetë kujtimi më domethënës i jetës time.

Pas këtij tregimi po të shtrëngoj dorën edhe ty duke të urue të gjitha të mirat.

E shtunde, 20 mars

Darkën e kësaj mbramjeje e kalova në familjen e Guralumëve me bollek tavoline e dashamirësie. Atë darkë dikush më pyeti nëse kisha dëshirë me këndue ndonji kangë popullore shkodrane. Unë u ula me shumë kënaqësi në piano e po me aq kënaqësi më dëgjuen të gjithë e sidomos Guralumët e vjetër.

- Ti qenke me të pague me arë, ma përtërine jetën, – më tha gjyshja e Guralumëve. A din ndonji kangë Kosove?

- Po gjyshe di, – ia ktheva.

Me ta nisë kangën gjyshja u foli nipave e mbesave:

- Bashkojuni bre edhe ju me zâ, a jeni kosovarë a çka jeni?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Të rijtë e të rejat e shpisë ia çuan fjalën në vend gjyshes. Baca Pjetër e shprehi kënaqsinë e vet shkurt e bukur:

- Qejfi âsht drita e kësaj jetë. Lum kush mundet me e ba sa ma shpesh.

Tash shkaqet e krenarive ma të mëdhaja, – mendova unë, – qenkan:

1. fjalët që hapin shtegun drejt rrugës së zemrës.
2. të fituemit e dashamirësisë së të tjerëve.
3. ftesa e miqve të mirë.

"Aq i randsishëm âsht të fituemit e zemrës, – thonë nana, – sa as të keqit nuk i ban zemra me të bâ keq po dite me ia fitue admirimin."

E diel, 21 mars

Pranvera e këtij viti na ka ardhë me re të qeta e shi të shtruem. Duket nji shi i porositun prej pranverës me ia ndihmue gjelbërimin me mungullue e me u rritë si i ka hije kësaj stine. Zogjtë fluturojnë shkurt e cicrrojnë gëzueshëm si me qenë duke ia shtue kënaqsinë lagia e puplave.

- Hë Gjokë, çfarë po mendon? – më pyeti Geti e ardhun papritmas si shfaqja e aty-këtushëm në mënyrë të befasishme e bukura e dheut në prallat e fminisë time. A thua ta tremba frymëzimin?

- Jo, Geti, – ia ktheva tue qeshë, – frymëzimi po më pyet për frymëzimin.

- A, minierë komplimentesh je!

Kur m'u afrue aq sa rastësisht më ndeshi dora në xhupin e saj e pyeta:

- Pa çadër ke ardhë?

- Më pëlqen me e shijue këtë shi drejtëpërdrejtë.

- Si zogjve edhe ty - ë?

- Ah sa të lumtur janë këta e ndoshta nuk e kuptojnë lumturinë e vet. Qeniet fluturuese i mendoj më të lumturat e të gjitha gjallesave. Po të kishin njerëzit flatra si shpendët, do të shkonin të jetonin ku ka liri.

- Geti, ku ka njerz ka edhe halle.

- Po, por në liri ekziston shpresa e zgjidhjes së tyre.

- Dëgjoje, dikush po luan preludin e Shopenit "Pika shiu".

- Ah ky Shopeni ka kompozuar lot muzikor. Çdo krijim i tij e tregon

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

si t'ia kishin futur edhe këtij babain në burg të Burrelit si mua.

E hane, 20 prill

Në orën e parë të mbasdrekës u përshëndeta me nanën e u nisa me kapë autobuzin e linjës Shkodër-Tiranë për me kthye në shkollë mbas tre ditëve leje. M. K., nji vajzë e lagjes tonë më ndali në krye të rrugicës e më pyeti:

- Ku po shkon kështu?

- Me kap autobuzin e jam mjaft vonë.

- Vetëm nji minutë due me të ndalë e si i ri që je mundesh me e fitue me të ecun kohën e ndêjes me mue. Pak para tashit po bisedonim me Anerten si bisedojnë vajzat për kërkesat e tyne. Kur e pyeta a të âsht ndalë mendimi ndonjiherë tek ndonji djalë për martesë me të, ajo m'u përgjigj:

"Me ta thanë të drejtën tek nji djalë më ka shkue mendja e nuk më hiqet kurrsesi prej tij," e më tregoi në besë, shkurt ai djalë na qenke ti.

"A ia ke bâ të ditun këtë mendim, – e pyeta, – ose a i ke dhanë kurrëfarë shêji?"

"Jo as shejin ma të vogël – m'u përgjigj. A do të kishe dashtë me ta ditë ai këtë dëshirë?"

"S'ashtë bâ zakon me ia thanë vajzat djalit e djemve të sotëm u kalojnë këta shêja pa u vu re. A t'ia them unë?"

"Si të duash."

- Kaq pata me të thanë e punën time e kreva. Në qoftëse e ke vu ujin në zjerm me u fejue shtyje nisjen për në Tiranë së paku deri nesër. Si ta shohish, çka me të thanë unë.

- Me thye lejen ia pres vetes marrjen e lejeve tjera, nesër kam ditën e mësimit kryesor.

- Ti din ndoshta gjithçka ma mirë se unë e sidomos punët tueja i din e i din veç unë kisha me thanë kushtet ma të përshtatshme të nji djali e vajze me u martue me njani-tjetrin janë rritja e të dyve në të njejtën lagje, njohja e njani-tjetrit qysh në vogli e gjendja e përafërt ekonomike e të dy palëve.

- Mirë, – e ndërpreva, – ajo u ka dhanë fund të gjitha shqetësimeve.

- Mirë t'i thueja këto fjalët e miat.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BARLETI" SHKODËR

- Po ia them, – veç kujdes tha M. – gojët e këqija janë kundër zemrave të mira.

E ejte, 23 prill

Sot nji herë mendova me i shkrue letër Anertes, por pa i shkue mirë në fund këtij mendimi, frika e ramjes së letrës në dorë të papërshtatshme, ma ndryshoi mendimin.

- Gjokë, – më thirri Eri, nji shoqe e klasës, – isha duke bërë ecejake para oborrit të shkollës, erdhi postieri e më pyeti për ty me një zarf në dorë.

- E njoh, – i thashë.

- Kam një letër për të, a mund t'ia japësh?

- Patjetër, – e sigurova, – mos u bëni merak, tani po shkoj t'ia jap në dorë.

- Ja ku e ke, – e më dha zarfin. – A bëra mirë që e mora?

- Shumë mirë ke bâ. Kush ma dërgon këtë letër?

Vajza lexoi emrin e ndërmjetëses tonë.

- Po pate dëshirë ta lexoj unë, si të isha goja e sekretit më hermetik.

- Të lumtë Eri në çdo fjalë e tregon veten poete e mirë siç je. Ma lexo.

- I dashtun Gjokë! – filloi ajo – jam mirë e dëshiroj të jesh mirë. Ndoshta duhej të më shkruaje ti i pari por më duket punë disi e pavlerë me shikue radhën e të shkruemit në mes të dy vetëve siç jemi ne. Ti më ke porositë nëpërmjet T. M. me e shqyrtue sa ma mirë marrjen e vendimit që ia kam shfaqë asaj e ajo ty. Unë do të thoja nji njeri me mend në krye si e mendoj unë veten, të gjitha shqyrtimet e nevojshme të marrjes së nji vendimit i bân para shfaqjes së tij. Vetë fjala vendim nuk len vend shqyrtimi Mbas të shfaqunit. Vendimin tim e bân të vlefshëm ose jo vetëm përgjigjja jote e atë përgjigje mundesh me ma dhanë edhe në nji letër të dërgueme në adresën e M. Në vendin e dërguesit natyrisht duhet të shkruesh nji emën femnor. Të përshëndes Anerta.

- A don me ia kthye përgjigjen? – më pyeti lexuesja e letrës.

- Sigurisht duhet me iu përgjigjë.

- Mirë pra, a do të ta shkruaj unë?

- Pse jo!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ajo bâni gadi letër e stilograf e unë fillova:

E dashtuna shoqja ime e fminisë, Anerta!

- Më fal, – foli vajza, – kjo është puna jote por ama mua nuk po më pëlqen ky fillim. Me çka lexova m'u duk sikur s'hyn fare fëmijëria këtu.

Atëherë:

E dashur Anerta!

Mendimit tim i kam kushtue seriozitetin ma të përshtatshëm për të, megjithë kushtet e mia e moshën time të papërshtatshme për nji hap të tillë, propozimin tand due me e nderue si meriton. Para çdo gjaje tjetër këtë nderim ma dikton zemra. Kjo do të thotë dashnia e ka mirëpritë ftesën e dashnisë tande dhe e ka përqafue me të njejtën forcë të përqafimeve tona të ardhshme. Kjo âsht vula e vendimit tim pranë vulës së vendimit tand. Qofshim edhe ne gjithmonë nji si vendimet tona të shkrimit në nji të vetëm.

Përshëndetjen përmbyllëse të kësaj letre bane sipas dëshirës tande e unë ujdisem plotësisht me të.

- Më fal për këtë pyetje që s'po më rrihet dot pa ta bërë. A vërtetë ti ke vendosur të fejohesh kaq i ri?

- Mbas atyne fjalëve që të diktova, më duket pa vend pyetja jote, Eri?

- Në një rast të tillë, mua goja më flet fjalët e miratuar nga zemra e arsyeja, si ajo e si vendimi i saj meritojnë respektin më të plotë.

- E sikur të të akordohej një bursë jashtë shtetit e të duhet të qëndrosh katër a pesë vjet larg saj, këtë vështirësi a e mendon lehtësisht të kaptueshme? Unë do të thoja lidhja jote me muzikën e ka bërë të domosdoshme martesën tënde me një muzikante. Sadoqë edhe kjo është shumë e rëndësishme ja ku po e lëmë në një anë kombinimin e shijes, por ti ke nevojë për ndihmën e një muzikanteje si i bie fjala për leximin e shkrimin e notave. Në momentet e krijimit nevojitet ndjekja e frymëzimit me penë në dorë biles mundësisht një muzikante të dhënë edhe pas shkrimeve e gatshme, të të lexojë libra e të shkruajë librat tuaj prandaj para së gjithash ti duhet të gjesh shoqen e gatshme t'iu shërbejë prirjeve tuaja e jo një vajzë të zakonshme sado e mirë qoftë ajo. Nëse kjo i plotëson këto kushte është tjetër punë. Në fund të fundit cilado qoftë ajo, pritje të gjata pa shqetësime nuk ka. Studimi ynë jashtë shtetit ka nevojë për qetësi shpirtërore sepse ne atje kemi pak vite në dispozicion

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

në krahasim me vendasit, ndaj gjatë atyre viteve duhet të bëjmë ç'është e mundur të përfitojmë sa më shumë për të kompensuar disi mangësitë e gjetura këtu pas kthimit prej andej. Ndoshta ky rast ia bën më të gjerë domethënien proverbit: "Dy bostana në një dorë nuk mbahen". Ti më fal për këtë ndërhyrje po unë të konsideroj qëllim mire. Shumë premtime në kohën e dhënies duken të mbajtshëm por e pastajmia luan rolin e paparashikueshëm, të dashuruarit i shqetëson distanca ndërmjet disa kilometrave e jo më të mijëra kilometrave. Njeriu nuk duhet të marrë kurrë një vendim për hirin e të cilit të sakrifikohet e pasakrifikueshmja. Entuziazmi i një çasti nuk i përshkon të gjitha çastet e shumë viteve në rrethanat tua të tashme proverbi "larg syve, larg zemrës" do të thotë edhe larg syve, afër një zemre tjetër. Unë e mendoj tepër të vështirë t'i besosh besës së dhënë në këtë moshë. Kur të papriturat e këndshme ndeshen aty-këtu e të papenguar nga kurrëfarë kontakti me ata që i ke dhënë besën, ato të papritura të bëhen t'i pendohesh besës së dhënë e pendimi e ligështon qëndrueshmërinë e besës së dhënë derisa ta bëjë t'i dorëzohet tundimit të ëmbël e ndoshta ëmbëlsia e parezistueshme e atij tundimi të ndodhë jashtë shtetit ku vajzat zotërojnë mjeshtri të përkryer të injektimit të saj. E pra, vetëm provat e qëndresës në largësi mund t'i japin të drejtë marrjes së këtij vendimi. Prandaj them lëreni ardhjen e çasteve të përshtatshme të këtij vendimi.

- Unë i besoj vetes, Eri, e due t'i besoj edhe asaj sa vetes time.

- Mirë, – ma priti vajza, – atëherë le të shohim a ke pasur të drejtë t'i besosh vetes tënde, asaj apo të dyve.

E prende, 1 maj

Nji djalë i filloreve më njoftoj ardhjen e dikujt për mue tek dera e oborrit. Unë dola e në mënyrë krejt të papritun më përshëndeti zâni i Anertes.

- Po ti? – e pyeta unë i çuditun.

- Kjo pyetje mund të bâhet mbas përshëndetjes, – më qortoi vajza.

- Ke të drejtë por kjo e papritun kaq e madhe më ngjalli përnjiherësh nji kureshtje e çudi të papërmbajtun.

- Të prezantoj me këtë vajzën, ilaka e imja, – më tha ndoshta për me ma detyrue përmbajtshmëninë brenda caqeve të rastit.

Brenda pak çasteve i dhashë vedit me u ngrit ku më duhej me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qenë.

- Erdha me të pa e me krye nji porosi të M. K. për ty.

- Pa hë?

- Ma ka lanë amanet me të thanë, xenë të pabame atë bisedën tonë në krye të rrugicës tande.

Sado që më befasoi flakja e atij vendimi gjoja me rrâjët në shpirtin në fejesë, mbrrita me e përmbajtë veten si i ka hije prestigjit të njeriut në nji rast të tillë.

- Thuaj M., ta di shumë për nderë, të tjerët do t'i them kur të vij në Shkodër.

Me kaq u përshëndetëm e u ndamë.

- Hë! – më pyeti Eri e ndodhun rastësisht pak larg nga ne. Kjo është ajo vajza që i keni shkruar letrën!

Në atë fytyrë dëshprimi të nji zhgënjimi aq të papritun, iu përgjegja:

- Po Eri, paska ardhë me më komunikue tërheqjen e vendimit.

- Ua, sa mirë paska bërë! Ajo do t'i ketë hedhur vetes shikimin e shqyrtimit të saktë të gjërave dhe ka parë pamundsin e ketij bashkimi. Shumë mirë, u mërzite ti?

- Jo, aspak, – e gënjeva.

Megjithëse shkaku ndryshues i vendimit pak a shumë mund të merret me mend, kureshtja ime kishte me dashtë me ditë ma shumë nga ç'mund të japë hamendja.

Gjatë ditës mendimet erdhën duke e pakësue këtë kureshtje deri në fashitje. Po të ma kishte bâ dashnia të domosdoshme ajo pyet vetëm veten e vet, ndërsa ky ishte nji fillim i pafilluem, si i tillë mund të mbetet vetëm në vargun biografik të kujtimeve të mia.

E diel, 14 qershor

Gjatë rrugës takova Dogu Muzhanin me të cilën u njoha para pak ditëve në nji prezantim të rastësishëm. Mbas atij prezantimi sa herë më ka takue, më ka ndalue gjithnji e ma me përzemërsi. Por kjo zojë e pasun apo ish e pasun më ka ftue ma se nji herë për vizitë, por unë vizitat tek njerzit e dyerve të mëdhaja i kam pa lezet e përpiqem me i justifikue shmangien e tyne. Në bisedën e sotme më tha:

- Kisha dashtë me të njoftë me nji djalë me virtyte e cilësi të rralla.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E quajnë Riçard Riç, siç e tregon edhe emni i tij asht amerikan. E ama shqiptare mbasi ia dha gjyqi divorcin me burrin amerikan e solli në Shqipni. Në kohën e ardhjes këtu, Riçardi ishte 12 vjeç, prishja e marrëdhanjeve të shtetit tonë me aleatët anglo-amerikanë i gjeti këtu e i la këtu deri kushedi kur. Sado të flas për të do të më thuesh, më paske thanë tepër pak. Si thua? – më pyeti.

- Sigurisht duhet të njihem me të, – ia ktheva plot kureshtje.

- A ke kohë të vish me mua tash mbasi jam tue shkue tek ai?

- Mirë po vij.

Në pak minuta arritëm tek shpia përdhese e Riçardit. Na hapi derën e na dha nji përshëndetje në dukje të ftohtë. Me të hy brenda u ulëm në tavolinën ku siç më tha Dogu pregatiste kremna për me mujtë me i shitë me nxjerrë bukën e gojës.

- Si jeni? – më pyeti si për me krye nji detyrë.

- Mirë, ju faleminderit, e ju?

Sapo m'u përgjigj mue nisi me Dogun bisedën e shitjes së kremnave. Grueja i dorëzoi paret e blersave, djali e falënderoi e u kredh me nji heshtje të gjatë.

Amerikan, – mendova. E m'u duk se kisha hjedhë vështrimin përtej gardhit të hekurt të izolimit tonë.

- Ky, Riçard – më paraqiti Dogu – asht nji mik i imi i vogël për moshë e i madh për miqësi.

Riçardi më shtrëngoi dorën si të donte me zëvendësue me atë shtrëngim edhe fjalët e pathana të mirëseardhjes.

- A jeni shkodran? – më pyeti me nji ton ku mund të ndihej admirimi për qytetin tim.

- Si urdhëron, shkodran jam.

- Banon në Shkodër, – ndërhyni Dogu, – e studion pianon në Liceun Artistik. Asht nxanës shumë i mirë, – vazhdoi Dogu me ia thellue njohjen ndaj meje. I bie pianos, kompozon, shkruen poezi e në të gjitha premton shumë, mue më pëlqen shumë violina, – tha Dogu, – e ujdisem me mendimin e atij që ka thanë "Asht mbretnesha e instrumenteve".

- E bukur, – ia pat Riçardi, – veç nëse violina është mbretëresha e instrumenteve, pianoforta është perandorja e instrumenteve. Pianoforta e pasuron aq skenën sa skena pa të, çka do të ketë duket e varfër.

Pothuej në çdo fjali i ndihej tingulli i sjellun nga Amerika e fminisë së tij. Të folunit e rrallë e tregonte si të mërzitun nga vizita jonë. Po ta shihja atë qëndrim tek dikush tjetër do të bëja ç'mos me i ra asaj vizite

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

sa ma shkurt, ndoshta kjo asht sjellja e tij me çdo njeri, u mundova ta qetësoj veten. Me kaq e la punën, u ngrit e siç e kuptova ma vonë mori nji libër e u ul sërish në vendin e maparshëm. Simbas intuitës time këmbei ndonji shêjë me Dogun e si mori miratimin e saj tha:

- Kam këtu një antologji të poezisë italiane, siç kuptohet nga vetë fjala antologji të gjitha janë të bukura, ndër to kam veçuar disa më të shijes time. Ja për shembull.

E filloi të recitoi sonetin e antitezave të Petrarkës. Në nji shêjë kohe na u drejtue si të kishte harrue me e thanë deri atëherë:

- Kafe kam e dorë për të nuk kam. Po deshi Dogu mundet t'iu qerasë, megjithëse unë nuk e pi kafenë do të duhet të kisha mësuar për hir të mysafirëve.

- As unë, – i thashë, – nuk e pi kafen.

- Unë, – shtoi Dogu, – e kam plotësue numrin e përditshëm të kafeve.

Në mbarim të vizitës u ngrit e na përcolli deri tek dera e shtëpisë, pak gja larg derës së oborrit.

- Për mos me tëra në sedër, – filloi Dogu sapo u ndamë me të, – para leximit të asaj poezie më pyeti me shêja nëse dije italisht. Këta të huejt zakonisht e kanë mirësjelljen si prerjen e nji mace. Ne shqiptarët sikur bajmë ç'mos të nxjerrim në pah të keqen e mbrendësi tonë. Ata edhe po të jenë të këqij dijnë ta fshehin veden deri në çastin e veprimit të keq. E kjo i hyn në punë kujt e pëson të keqen. Ne të tjerëve na hyn në punë paraqitja e sjellshme.

- Zoja Dog, kujt nuk din me e fshehë veden i shkasin shêjat e paralajmërimit me u ruejtë prej tij. Për mue ujku âsht ma i mirë se dhelpna.

- Po, po xhanem, – ma miratoi me tonin mohues të fjalëve të mia. Veç etiketa e ka bukurinë e saj të padiskutueshme. Unë kam pasë rast shpesh të rri me të huej në Shqipni e në Itali e kudo e kam vue re kujdesin e tyne të madh të të japin sa më shumë respekt. Këtu tek ne edhe kur duen të të japin respektin ta japin të rëndomtë. Deshe s'deshe të detyrojnë t'i paraqesësh nji currikulum vitae me zâ.

- Zoja Dog, unë jam me atë proverbin absolut italian "Tutto il mondo è un paese". Nji ose disa individë nuk mund ta përfaqësojnë nji popull, veset e cilësitë janë të përhapuna tek të gjithë banorët e çdo vendbanimi e nji ndër veset ma të këqija në botë âsht përbuzja e bashkatdhetarëve tuej. Përbuzja e një numri të vogël mund të jetë e justifikueshme por

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

përfshimja e popullit të tanë nga përbuzja, âsht përbuzje e dënueshme. Malli nuk duhet me u mvarë nga etika por etika nga malli.

- Mua – tha Dogu – mbi të gjitha më intereson kjo, a bëra mirë që të prezantova me Riçardin?

- Shumë mirë – iu përgjigja unë.

E marte, 23 qershor

Para dreke erdhi e më kërkoi në shkollë Perikli Jorgoni

- Hë Perikli– ia prita unë, – ardhja jote para dreke si asnji herë tjetër në ditë jave, a nuk ke shkue në shkollë?

- Jo, sot kam bërë mungesën më të arsyeshme e pikërisht për këtë kam ardhur.

- Do të kesh ardhë me më tregue ndonji poezi tanden.

- Jo më ka sjellë tek ti një forcë madhore.

- Po hë?

- Unë kam ardhur këtu tek ti për të të bërë të papriturën më të papritun. Më ka rënë në dorë libri i një poeti shqiptar të arratisur, quhet Martin Camaj e libri e ka titullin "Një fyell ndër male". Afatin e mbajtjes së këtij libri e kam vetëm deri nesër në mëngjes. Makinën e shkrimit babai ma mban të zënë të gjithë ditën, pastaj edhe sikur ta kishte të lirë nuk do të guxoja ta daktilografoja këtë libër me të në shtëpi. Ai vetë ma solli, ama me njëqind porosi që të mos ia tregoja kujt. Për fatin tonë sonte është me shërbim e mendova të rrimë bashkë gjithë natën për ta daktilografuar megjithëkëtë s'më rrihet pa e lexuar një herë më parë. Të shkoj tani paradreke nga Gjoka, – thashë, – e ta shijojmë të dy përsëmbari.

- Qenka mrekulli kjo punë e më ke ardhë mbas orës së mësimit. Mbrama do të rrimë bashkë që ç'ke me të edhe sikur të zgjasë ky daktilografim edhe tre, katër netë. Unë do ta daktilografoj librin në dy kopje, njanën për vedi e tjetrën për ty. Padurimi me e lexue atë libër të sjellun ilegalisht mbrenda perdes së hekurt, më nxiti me ikë pa marrë leje. Për me qenë sa ma larg mundësisë së zbulimit të këtij sekreti, shkuem në shpinë e Perikliut e hyme në dhomën e tij ku prindët rrinin vetëm me lejen e djalit.

- Tani po e kuptoj, – tha Perikliu në fund të leximit të parë, – pse molla e ndaluar paska shije të dyfishtë. Njëra është shija e mollës e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

tjetra shija e së të ndaluarës. Ardhja e këtij libri, – shtoi shoku im, – u hapë rrugën ardhjes së librave të tjerë të mërgimtarëve. Këtë shpresë e bazojmë në pozitën e pronarit të këtij libri, Luan Qafzezi, atij ia solli një shofer i eksport – importit. Shoferi e bën shpesh e shpesh rrugën e Jugosllavisë. Luani e babai im, si i thonë fjalës s'kanë gjë të ndarë e këto marrëdhënie do të na japin mundësinë e daktilografimit të kushedi sa librave të tij. Sado që nënën u përpoqa ta bind për besnikërinë tënde, ajo më porosi:

- Kujdes more bir! Komunizmi nuk na e ka futur frikën në palc por na e ka kredhur frikën në palcë.

- Nënë, mirëbesimi jonë i ndërsjelltë e ka treguar veten të tërin. Bisedat tona i kanë kaluar me kohë provat e rrezikshmërisë të këtij vesi që dyshon ti. Njerëzit si ai e unë meritojnë plot gojën të quhen njerëz të përkryer bese.

- Mirë more bir por pak a shumë me të njëjtat fjalë edhe nëna e tij do t'ia tërhiqte vëmendjen djalit të vet. Unë them e ruajtë Zoti edhe atë si ty, ama shumë jemi duke parë viktima të mirëbesimit, të pandehur. Pastaj në këtë rast s'kemi të bëjmë me vetin, ai mund të jetë shumë djalë i mirë e shket pa dashje në gojën e ujkut. Torturat e tyre si i thonë fjalës të bëjnë të nxjerrësh qumështin e nënës. Ashtu mund të më ngjasë edhe mua nëna ime, kjo frig do t'iu bënte t'i ruheshit të dy njëri-tjetrit.

- Kështu si thua ti nënë, do të na lypsej të hiqnim dorë nga mirëbesimi dhe shpresa se nuk na ndodhin këto gjëra. Pa këto të dyja do të ishim më mirë në atë botë se në këtë jetë.

- Mirë more bir, çfarë mund të them tjetër përveçse Zoti ju ruajtë!

- Urimi yt na priftë nënë, por ti s'ke pse bëhesh kaq merak për një libër.

- E, po këta kanë frikë librat që shkruajnë vetë e jo më të kundërshtarëve.

- S'ka politikë brenda, nënë."

- Këta quajnë agjitacion e propagandë çdo gjë të shkruar nga të tjerët. Askujt s'u përshtatet sa këtyre ajo thënia 'u bëhet ferra Brahim'.

- Mos e kopjo librin në dy kopje edhe për të, a more vesh?

- Jo nënë, në asnjë mënyrë unë po e mbajë Gjokën sonte ngaqë po të rrija vetëm do të më lodhte e të më zinte gjumi.

- Po rri unë me ty more bir.

- Nënë, po ende nuk ke besim në mendjen time?

- Mirë të pastë nëna, si të duash.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MIRIDH BARLETI" SHKODËR

- Këndej, – më tha Perikliu me ta mbarue daktilografimin, – më duhet ta jap kopjen sa më fshehurazi e sigurisht s'kam nevojë për të të dhënë porosinë që do të fyente.

E shtunde, 27 qershor

Në mesditë arrita në Shkodër. Sapo u takova me nanën, pa i mbarue mirë pyetjet e përgjigjet e rastit, nisi me më tregue emnat e vizitorëve të ardhun për diten e emnit tim.

- Sa mirë i paske mbajtë mend gjithë këto emna, – e pyeta unë.

- Vizitorët e urimeve të tilla të ban gëzimi me i mbajtë mend, – m'u përgjigj nana.

Mbasdreke dola me patologun e lagjes ku në mot të lirë mblidhen djemtë e vajzat, kush me bisedue e kush me luejtë me nji lojë kaluese të kohës. Ndërsa po dilja vajza M. K. më përshëndeti kalimthi pa u ndalë me mue. Më çuditi ky qëndrim i papërkueshëm me mirësjelljen tradicionale të pjestarëve të lagjes kundrejt njani-tjetrit. E thirra, e ndalova e ia qortova atë sjellje.

- M'u duk sikur s'kam fytyrë me u ndalue me ty, – u justifikue vajza, – mbas të hangunit të fjalëve të saj nga Anerta. Ajo ma ka fye edhe ndërmjetësinë time. Kështu si për burra thuhet, burrë fjale edhe ne duhet ta bajmë veten me na qujtë burrneshë fjale. Me këtë veprim të sajën ajo ka dënue veden e sa e ka dënue ka me mujtë me e marrë vesh kur mos ta gjejnë kërkund afër shokun tand.

E diel, 26 qershor

Edhe me dashtë me ndêjë në lagje tash ma âsht bâ e domosdoshme me dalë. Ndêjen time këtej e rreth e rrotull Anerta do ta merrte si nji përpjekje timen për me gjetë rastin e me folë me të, e unë due me e largue sa ma larg mendve këtë përshtypje. Sfida e papërkulshmënisë ma nderon prestigjin, në mos qofsha i zoti për kaq, jam i pazoti me paraqitë pjesën ma të vogël të vedes time. Vajzat munden me robnue vetëm të padêjtë për to, unë duhet me i bindë se jam djali ma i pashndërrueshëm në nji lodër të tillë. Ndërsa po përblueja këto mendime, M. K. erdh e më thirri tek dera e oborrit tim. Kur dola me ia hapë derën më tha:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Më ka çue Anerta me të pyetë a mundesh me u takue me të, don me e bâ këtë takim në shtëpinë time.

- Kur e ku të dojnë jam gati, – i thashë ndërmjetëses tonë.

- Atëherë pra a po vjen tash me mue?

- Po vij, pse jo.

Unë shkova në shtëpinë e M., vajza e lajmëroi Tean, e ajo erdhi. U përshëndetëm si gjithmonë e ajo u ul pranë meje. Pas këmbimit të fjalëve të zakonshme të takimit ajo filloi:

- Gjokë, sidomos njerzit e rritun në nji lagje kanë nevojë mos me u shikue shtrembtë, si i thonë fjalës, e për mos me ndodhë kështu, mendova me të thirrë e me të kërkue të falun e bindun se zemërgjanësia jote e falë mendjelehtësinë time. Unë kam bâ e kam folë pa i mendue punët hollë-hollë. Kam folë pa u këshillue me pjestarët e familjes time. Nuk ma ndryshoi mendimin ndikimi i njerzve të mi por shqyrtimi ma i ngadaltë e ma me mend në kokë i kësaj çështjeje. Ma në fund sipas mendimit tim erdha në përfundimin ma të favorshëm për ty. Ti ke nevojë për nji vajzë të shëndetshme e të zanatit tand, mue siç e din më mungojnë njana e tjetra. Sa me u nda nesër, thashë, ma mirë mos me u bashkue sot. Ti e din sëmundjen time, kjo më privon punët ma të domosdoshme për nji grue. Nana jote me të drejtë pret nji nuse me ia lirue krahët e jo me ia shtue barrën e punëve e pra ty të duhet nji grue me ia vue shpatullat shpisë, e këto shpatullat e mia mezi mbajnë veden. Po të kishe pasë mend ma shumë do të kishe pasë të drejtë me m'u idhnue për ato fjalët e mia të maparshme. Nëse e ke të vështirë me gjetë grue mua më ke gati kur të më thuash.

- Kjo punë për mue âsht ndër ma të lehtat, – ia ktheva me nji ton mburrjeje. Unë jam shtye me respektue propozimin tand, unë nuk mundem mos me dashtë kë e meriton. Unë ta përshëndes ngrohtësisht këtë vendimin e dytë, veç due me të thanë diçka: Njeriu i dy vendimeve për të njejtën çështje tregon pavendosmëni të damshme për veden e vet e ky vendimi yt i dytë ka bashkautorësi të gjanë, mue me padashjen e tyne më kanë ngarkue detyrën me i falenderue që më kanë tregue kaq shpejt çfarë do të mujshe ti me qenë për mue ma vonë. Kur ta marrin të tjerët timonin e jetës tande, duertë tueja dalin jashtë përdorimit e kur njeriu nuk e ka në dorë timonin e jetës së vet bahet i ngjashëm me derën e shpisë mbi qerren e Nastradinit. Bileta e lotarisë së fatit tand mundet me qenë fituese e mue do të më vijë shumë mirë, por e ardhmja e vueme në lojë të lotarisë, s'ka kurrëfarë garancie. Kur e vërteta tingëllon si

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mburravece, randësia kryesore âsht a tingëllon e vërtetë?! Virtytet e mia meritojnë grua të virtytshme e prirjet e mia meritojnë grue të talentueme.

Në këtë pikë Anerta i heshti fjalët e veta e unë i dhashë:

- Ja sa memece të bën padrejtësia!

U ngrit ashtu e heshtun më përshëndeti me nji fije zâni e doli e përcjellun prej M.

E mërkure, 15 korrik

Dita e plotësimit të nandëmbëdhetë vjetëve të mia. Në çdo datëlindje kujtimet më thonë: Sa fmini të pafmini ke pasë?! Veç gëzimet e rinisë po t'i kompensojnë të papërmendshmet e të së atëhershmes. Po të ishin kujtimet e mia fminore lëndë e kapshme, do t'i rrëmbeja e t'i flakja përtej kufijve ma të largta të harresës. Tash unë i kam të prekshme premtimet e shpresës e në mos dijsha me e ndjekë të primit e saj ajo edhe pse e ka durimin ma të paarritshme mundet me m'u zemërue e me më lanë në baltën e jetës.

Kësaj datëlindjeje më mungoi urimi i Lilës tash disa ditë larg shpisë në krahët e dashnisë së fejesës.

E diel, 2 gusht

E gjeta tek po provonte me etjen e kureshtjes së madhe të zakonshme të vajzave të para martesës veshjet pas martesore. Dukej sikur po i lutej pasqyrës me e privilegjue.

- Shik më bien këto rroba apo s'më qitkan përrallore. M'i puth këto rrobe.

- Pse rrobet? – e pyeta unë.

- Sepse sa herë t'i marr me i veshë do të më kujtohet puthja jote.

- Po ti e ke harrue qysh tash shijen e puthjeve të mija.

- E ke gabim, çdo puthje e buzëve tua bâhet firma jote në kujtesën time. Të shkruemit e dashnisë i shlyen vetëm vdekja e kujtesës. A të duket e mundimshme pritja e veshjes së këtyne rrobave?

- Si të them, vajzat janë si fmijët, ku kanë sytë kanë shpirtin.

- A e don burrin për hir të rrobave, apo rrobat për hir të burrit?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

- Unë due burrin për hir të rrobave.
- Atij si i thue?
- Si i pëlqen me i thanë.
- A nuk ta vrasin ndërgjegjen gënjeshtrat?
- Pa dijtë a ia vrasin ndergjegjen të tijën nuk ma vrasin Se mos burrat janë besnikë sa thonë?! Po të gënjenim sa burrat do të ishim shumë ma gënjeshtare.

E ejte, 27 gusht

Rreth orës 6 të mbasdrekës ndigjova nji trokitje në derën e oborrit tim. Hapa derën e nji zâ femnor më përshëndeti ngrohtësisht.
- Mirë se të gjej!
- Mirë se vjen! – ia ktheva.

Ajo si të donte me ma shue kureshtjen nji çast e ma parë m'u prezantue. Emnin e kësaj vajze e kisha ndigjue vazhdimisht për të mirë. Përderisa m'u drejtue me ti, edhe mue m'u duk me vend me iu drejtue ashtu.
- Urdhno!
- Unë po të tregoj fill për çka kam ardhë, pa e marrë parasysh si po ma pret e pritja jote tash po më tregon a e kam mendue drejtë këtë punë. Kam ardhë me u njoftë për së afërti. Simbas atyne që i kam pyetë për ty, ne mund të bahemi shokë të mirë me njani-tjetrin. Sigurisht e ke kuptue, as në fillim të njohjes tonë nuk po të flas me ju, në ata që due me pasë shoqni e kam zetë, gjithçka më mban ma larg tyne se duhet.
- Ke ardhë taman e lypë e mira e shoqnisë – i thashë tue i pri drejt derës së shpisë.

Ajo hyni e ul në të vetmen karrigë tonën. Si këmbyem fjalët e zakonshme të njerzve të porsanjoftun.
- Në qoftëse do të na ecë shoqnia si e mendoj, – filloi vajza, – ti do të jesh i pari shok i imi.
- Siç të thashë edhe ma parë e vlerësoj shumë dëshirën tande me pasë shoqni me mue. Unë kam shoqe të ngushta në shkollë e pse të mos kem nji shoqe edhe në Shkodër. Meqë ke ardhë me krijue shoqni me mue mund të flas lirshëm përsa i përket qerasjes. Nanën nuk e kam këtu me të pjekë kafe, unë po të tregoj kafen e gjithçka duhet me e bâ për qerasje.

BIBLIOTEKA PUBLIKE MARIN BARLETI SHKODËR

- Të faleminderit po të duesh ti, unë ta bâj nji kafe, por nuk e pi.

- As unë nuk e pi kafe, megjithatë deshta të bâj rregullin e mirësjelljes ndaj mysafirëve.

- Ti mundesh me më bâ qerasje artistash me atë zânin tand të bukur e me këtë këtu, - e preku telat e kitarrës.

Unë e mora kitarrën, këndova dy kangë dhe e zgjatme ndêjen përtej dy orëve.

- Jam shumë e gëzueme, – tha vajza, – që shoqnia jonë mundet me sigurue shpesh këtë kënaqësi. Më ka ra ndër mend vonë me e shijue shoqninë me ty e kënaqsinë e zânit tand. Ti sigurisht me 1 shtator shkon në shkollë.

- Po, me 1 shtator.

- Kur të kthehesh në Shkodër, ndoshta kam me ta mërzitë me ardhjet e mija.

- Shoqnia e mirë nuk ma mërzitë kurrë.

E u dame simbas nji shoqnie shumë të gjatë.

- A ka qenë L. K.? – më pyeti nana.

- Po, – iu përgjegja. Rueje Zot, çfarë vajze, as ma të keqit nuk i bân goja me e folë nji fjalë të keqe për të. Më thanë kojshijtë ka ardhë, e me të thanë të drejtën iu gzova boll ardhjes së saj. A âsht e fejueme kund?

- Nanë unë s'i pyes njerzit për çka nuk më interesojnë.

- S'di si m'u dha me pyetë, – u justifikue nana, e doli në dhomën tjetër.

E prende, 28 gusht

Në fund të paradrekës së sotme takova L. K. Para ndamjes me të më pyeti:

- Zakonisht a flen në zheg?

- Jo, në asnji zheg.

- Atëherë këtë zhegun e sotëm a ta kalojmë bashkë? E pra po vij unë tek ti, mbasi shpija jonë vlon prej fmijve.

Në krye të orës dëgjova trokitjen e derës. Kur dola me ia hapë u takueme në mes të oborrit.

- Ne të vorfnit, – i thashë, – edhe dyert i kemi mikpritese.

- Po, – ma ktheu L. K. – me nji të prekun m'u hap. Kjo do të thotë me gjuhën e saj, më tha: mirëse erdhe!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Kur hyme në dhomë i thashë:

- Urdhno e ulu në të vetmen karrige të shpisë sonë.

- M'u s'më hyn në sy mospasja e asnji karrige. Nji vend për me ndêjë gjindet kudo nëpër shpi.

- Sado të vorfën pa stola nuk jemi. Stolat janë bâ në dimën me ndêjë me ta sa ma afër zjarmit e në verë mundesh me i marrë kah të duesh. Shkurt stolat sa janë ata për ne, jemi ne për ta. Mysafiri i rregullt hyn për njerzit e shpisë e jo për çka ka shpia mbrenda.

- Kjo shoqja këtu vlen mbi të gjitha komoditetet, – tha duke prekë telat e kitarrës. A e ndigjon si më thotë mue: mos më prek, e ty të thotë më prek sa të dush?!

Nana hyni në dhomë e u përqafue me të si të ishin të njoftuna kur e kurë. Me të dalë nana prej dhome më tha:

- A thue do të thotë me vete nana jote, çka don kjo vajzë këtu? S'ka gja tash e mësojnë ardhjet e mija të shpeshta me më shikue me sy të zakonshëm.

- Nana ime din me folë vetëm mirë për gjithkënd. E quen mëkat me folë keq edhe për ma të keqin. As nuk i shkon mendja kurrë për keq.

Kur doli L., i thashë vedes:

- Të ngjan sikur e kërkon vetëm biseda fjalën e saj, sikur e kërkon ndigjimi zânin e saj, e sikur e kërkon shpija praninë e saj.

E hane, 31 gusht

Takimi i paradrekës së sotme me Lilën qe takimi jonë i fundit para martesës së saj në tetorin e ardhshëm. Ky takim do të duhej të ishte edhe epilogu i çasteve të dashnisë që fejesa e saj e ka bâ të paligjshëm. Kjo martesë do të shkëpusë kontaktet tona, e kjo shkëputje do të ma ndërpresë rrjedhën e mëkateve të dashnisë. Lila nuk e gjet sot mundësinë me më dhanë ma shumë se nji puthje gjoja miqsore tek dera e oborrit të saj, caku i ndamjes tonë.

Mbasdreke nana më përcolli deri tek autobuzi. Gjatë rrugës takueme L. K., ajo më uroi udhën e mbarë e nji mirupafshim sa ma të shpejtë.

- Kisha me dashtë me të pyetë diçka? – më tha nana mbas ndamjes me të.

Unë e mora me mend e buzëqesha.

- Pse po qeshë? Kjo e qeshun a âsht gja e mirë për ne? Kjo vajzë,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

– tha nana, – më pëlqen sa nuk di me ta thanë. A thue të âsht mbushë mendja me na e bâ tonën?

- Jo nanë e kam vetëm thjesht shoqe.

- Ishalla po e bân ma shoqe.

- Jo, nanë fleje mendjen për atë punë.

- E deri kur me e mbajtë mendjen të fjetun more bir? Edhe me dashtë me e mbajtë mendjen të fjetun, mendja e nanës nuk rrin kurrë e përgjumun. Nëqoftëse kjo vajzë dëshiron me të pasë shumë shok si po më thue, ma thotë mendja ma shumë kishte me dashtë me të pasë burrë. Çkado e gjykon të mirë njeriu, e don për vehdi sepse ka dëshirë me jetue me kë mirëkuptohet ma së miri, mbasi mirëkuptimi âsht jeta e vërtetë bashkëshortore.

- Nanë, ty të rrin mendja gjithmonë në nji pikë e unë mendoj studimin. Mbarimin e shkollës e punën e mandej vijnë këto të tjerat. Ti don me na e sjellë atë kohë para ardhjes së saj.

- E baftë Zoti si të jetë mirë e ma mirë, more bir e atë kohë që po e thue ti e sjelltë sa ma parë. Unë lutem për ty e ti lutu për vedi se dy lutje janë ma të fuqishme se nji.

E marte, 1 shtator

Shpërngulja e shkollës tonë nga përballë fushës së aviacionit në rrugën e Kavajës më shkaktoi përshtypjen e ndrrimit të shpisë, m'u duk sikur kam lanë atje nji pjesë të jetës time të pashpërngulshme, âsht tepër e vështirë me gjetë nji vend tjetër ku mund të kalosh nji vit e gjysë vetëm ngjarje të kandshme. Kjo shpërngulje na e ndau shoqninë e dhomës. Të gjithëve na ka mërzitë kjo shpërndamje pikë-pikë në shtretën të largët prej njani-tjetrit. As dy vetëve nga ne të dhomës së përbashkët në ndërtesën e maparshme, nuk u ka takue me ra në të njejtin shtrat marinar të këtushëm. Secili prej nesh do ta ketë të vështirë me u mësue me mungesën e humorit të netëve në dhomën e përbashkët. Humori âsht zbutësi ma i efektshëm i lodhjes, e veçanërisht i lodhjes së studimit. Tash s'na mbetet tjetër veç t'i urojmë vedes shoqni të mirë me shokun e shtratit tonë marinar.

E mërkure, 2 shtator

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Takimet e mija të rastësishme gjatë ditës së sotme me nxansat e ardhun nga qytetet e fshatnat e Shqipnisë, e të dhanat e shokëve e të shoqeve të mia të shkollës, në takimet si të mijat, tregojnë shtimin e dukshëm të vërejtjes me habi numrin e bursave të jugut të Shqipnisë që po rritet si numri që mund ta rrisë numrimi e numri i bursave veriore po zbret si me ritmin e rritjes së numrit të krahit tjetër. Kureshtja më më nxiti me llogaritë përqindjet e sakta të krahinave të Shqipnisë në shkollën tonë. Nxansat e zonave veriore përbajnë 8%, 32% nxansat banorë të Tiranës e 4% prej tyne me origjinë veriore, 17% nga vendet e Shqipnisë së Mesme e 43% nga zonat e jugut. Sado që nji pjesë të bursave të gjithkahshme i sugjeron sigurimi i shtetit, kjo djallëzi ma e theksueme shihet në bursat veriore. Numri i bursave të tilla ndoshta përban pjesën e barabartë me atë të talenteve të vërteta. Komunistat mundohen me e mbulue këtë diskriminim me justifikimin ma bajat të mos pasjes së të talentuemve të tjerë në veri. Por ne që njohim nji numër të madh të njerzve me prirje e dallojmë fare qartë taktikën e bllokimit të talenteve veriore e sidomos të katolikëve të cilëve shteti komunist u urren edhe emnin e religjionit. Këtë të vërtetë komunistat shqiptarë natyrisht do të përpiqeshin me e përgënjeshtrue me akordimin e bursave të disa kompozitorëve shkodranë në Bashkimin Sovjetik apo në ndonji vend të së ashtuquejtunave "demokraci popullore". Por qëllimi i tyne âsht ma djallzor se po ta kishte pjellë djalli, ato shkollohen për me u bâ mësuesat e kuadrove të rij të caktuem prej shtetit për me u bâ zotnuesat e së ardhmes artistike shqiptare e kjo taktikë zbatohet për të gjitha kuadrot e fushave të ndryshme të artit e të kulturës. Ky qëllim synon përmbysjen sa ma parë të raporteve të sotme veri-jug e ky synim do t'ia arrijnë këtij qëllimi para çdo parashikimi e atëherë veriu ka me u quejtë zona e dorës së tretë të Shqipnisë e katolikët veriorë të mëshiruemit e mbrapambetjes. Diskriminimin e shtetit ndaj veriut. Ky diskriminim më kujtoi bestytninë e lugatit që nxuni hanën. Përmasat e këtij përbindëshi të ushqyem nga ideja komuniste, veriut po i nxanë dritën e diellit të përparimit. Komunizmi shqiptar ka lëshue ndaj veriut të Shqipnisë dy përbindësha diskrimini secili ma i egër se tjetri. Njani sulmon gegëninë në përgjithësi e tjetri katolicizmin e veriut. Që përpiqet me i ba qëndresën ma të papërkueshme ndikimit komunist. Ky diskriminim âsht pasqyra ma e qartë e qëllimit të enverizmit. Nëse nivelit të kuadrit të ardhshëm do t'i krahasonim me katet e nji ndërtese, kati i tretë i

BIBLIOTEKA KOMBËTARE

rezervohet kuadrove jugore, i dyti i atyne të Shqipnisë së Mesme, kati i parë e bodrumi, gegëve. Për shkallët e bodrumit zgjidhen ata që e ndjejnë veten të kënaqun si të ishin të katit të tretë.

E shtunde, 5 shtator

Sot më rastisi me ndêjë një copë herë të mirë me nji nxanës të porsaardhun për pikturë. Âsht korçar e quhet Gavril Prifti. Duket nji djalë për të cilin thuhet "si e sheh e shkruen". Gjatë kësaj bisede tonë të parë më tha:

- Kushedi sa herë më kanë porositur prindërit të jem sa më mirë i rezervuar kundrejt cilitdo që më ofron shoqëri, mirëpo s'paska varfëri më të padurueshme se mospasja e së paku e një shoku zemre. Këtë mungesë ndoshta e vuaj unë në mënyrë kaq të veçantë. I pyeta për ty dy bashkënxënës, djem të familjeve me emër të mirë në qytetin tonë: "Ju, – i thashë, – keni dy vite këtu, kë do mund të më rekomandonit për t'u shoqëruar me të?". Këtë rekomandim ata e filluan me ty. Unë i besoj rekomandimit të tyre dhe të pyes ty, është kjo punë e bërë?

- Po të pyes edhe unë ata për Gavril Priftin, – ia pata unë buzagaz. Atyne unë u besoj si ti.

- T'i pyesësh që ç'ke me të.

- Jo, jo deshta të tallem, ata do të më flasin vetë për këtë rekomandim.

- Disa andej nga ne më thanë, e ke të vështirë të merresh vesh me gegë, tani unë po e kuptoj se ata më paskan thënë çfarë u kanë thënë atyre. Ne po kuptohemi sikur të ishim të dy të të njëjtit dialekt. Komunistat janë mjeshtra të përçarjes, këta e fillojnë përçarjen me një vizë gati të padukshme dhe vazhdojnë ta trashojnë pa rënë në sy të padituri. Veriorët janë malokë, – na thonë komunistat qosheve andej nga ne. Ata po mos t'i shtypish të mbysin për një gjysëm fjale, sidomos katolikët janë pjesa më negative e popullsisë veriore. Ata janë reaksionarët më të regjur me në krye klerin katolik. Babai im me t'i dëgjuar këto fjalë na tha: "Ata qenkan për të qenë". Ndaj kur më thanë për ty, je katolik m'u bë qejfi shumë.

- Në pjesën katolike Gavril, vërtetë ka shumë reaksionarë por ka edhe komunista vetëm me emën katolik. E komunista që e kanë zemrën tesër partie janë fundrrina e çdo besimi fetar.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 12 qershor

Sot i tregova Gavrilit përshtypjen që më pat lanë Riçard Riç në vizitën time të parë në shpinë e tij.

- Kush është ky Riçard Riç? – më pyeti i çuditun, – shqiptar s'ka si të jetë me këtë emër.
- Ashtë amerikan i mbetun në Shqipni, Gavril.
- Bubu, çfarë fatkeqësie për të! – tha me tonin ma ankues. – Ai qenka për t'ia qarë hallin. Një djall e paska sjellur në këtë vend djajsh.
- Mos thuej vend djajsh Gavril, vendi âsht i Zotit.
- Ke të drejtë por më faltë Zoti, si e la perëndia në dorë të djajve këtë vend. Tani e prisha punën fare. Babai më ka urdhëruar të mos i vë në diskutim punët e Zotit, ama hallet të nxjerrin binarësh e humb njeriu toruan e flet si thoni ju "korr e mos lidh". Më erdhi keq për atë Riçard Riç. Fati i shqiptarëve është ky që është, amerikanin e gjorë ç'e përziu me fatin tonë?
- Ka nanën shqiptare, ia ka dhanë s'amës gjyqi i divorcit e ajo e ka sjellë në Shqipni.
- Kanë bërë faj që kur ia kanë dhënë, së paku ta kishin vendosur në një jetimore amerikane e jo ta dënonin kësisoj. Do t'i kenë hequr edhe nënshtetësinë, përndryshe do ta kishin tërhequr në Amerikë. Bubu çfarë i paska ndodhur të gjorit djalë! Sa vjeç ka ardhur këtu?
- Njimbëdhetë ose dymbëdhetë.

Në raste të tilla asnjë të drejtë nuk ka prindi të vendosë për fëmijën e tij. Si mund t'i përgjigjet ndërgjegjes ajo grua? Po të duash të shkosh menjëherë e po të pëlqej të shoqëroj unë, mua më ke gati. Unë jam shumë kurioz të njoh njerëz të atij rangu pa le pastaj kur i vjen era Amerikë.

- Si thue, Gavril pra a shkojmë sot mbasdreke?
- Shkojmë që ç'ke me të, – m'u përgjigj.

Gjatë rrugës për në shpinë e Riçardit, Gavrili më tha:

- Mua të them të drejtën s'më pritet sa ta njoh.

Trokitëm në atë derën e tij të vjetër si të ishte e një barakes ma të parandësishme. I zoti i shpizës na e hapi derën e na uroi mirëseardhjen. Ne hymë e u ulëm në një poltron që siç më tha Gavrili më vonë, "vuante katandisjen e vjetërsisë e gëzonte dritën e pastërsisë".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SUKODER

- Ky shoku im asht korçar, – e paraprezantova unë.

- Ashtu, unë kam kushërinj në Korçë – ma ktheu Riçardi.

Fill pas nesh erdhi nji vajzë rreth të njizetave. Mbas përshëndetjes vajza u ul e m'u drejtua mue:

- Jam shkodrane.

Ajo si të donte me e mbyllë sa ma parë shtegun e dyshimit tonë për marrëdhaniet e saj me Riçardin tha:

- A m'i ke bâ gati për shitje materialet e kualitetit? Unë të njoh nga larg, – m'u kthye mue, – se artistat i bân të njoftun profesioni.

- Faleminderit për komplimentin e dhanun para kohe. Tash për tash jam vetëm duke ecë drejt titullit të dhanun nga ju. Shkoftë fjala juej në vesh të Zotit.

- Edhe unë e kam shpinë në Shkodër, jam e bija e Gj. D. Këtu në Tiranë kam të fejuemin.

Sapo ia ndigjova mbiemnin m'u kujtue nji nga ngjarjet e mija ma tronditëse.

Para 3 viteve kryetari i familjes me qira në shpinë tonë u nis drejt arratisjes në Jugosllavi në mënyrë spektakolare. Njena nga protagonistet e asaj ngjarjeje të bujshme qe motra e kësaj vajzës. Ngjarje e katër protagonistave të arratisjes së bujshme filloi në nji pasdreke dhetori me të ftoftit dimnor e breshni bore. Fëmija i vogël dy vjeçar po e refuzonte me të qame qullin e përgatitun për të. Pullazi i vjetër i shpisë tonë po e shndërronte breshnin në lot të ftoftë vorfnije e këta lot pikonin nga shumë sy të errët të krijueme nga bamja shoshë e pullazit. E si ata sy qanin sytë e vogëlushit të uritun e të vendosun mos me e hangër atë qull të pregatitin me aq voj sa mos me i ardhë as era. As tangari i tyne as votra jonë nuk patën me çka me e zbutë atë të ftohtë që hynte duke u tallë me çka ishim mundue me ia zanë pritën. Nana e fmijës, e zhytun në halle deri në maje të kresë, nisi me qortue e me namë të shoqin.

"Mos e nam babën fëmisë, – iu lut vjehrra, – se me bâ me i ra nama nji pjesë e asaj name i bjen edhe të birit".

"Të pazotët për jetesë nuk meritojnë me u martue", – shfrynte e reja.

Në ato fjalë u ndigjue krisma e këpucëve ushtarake mbi kalldramin e oborrit tonë. Në vend të trokitnin e hapën derën me forcë e hynë tre policë me armë të gatshme për zjarm. E shtyn hovshëm derën e qiraxhijve e u turrën në dhomë.

"Ku i keni ata kurvarë me kurvat e tyne?"

"More shok, ata nuk dijmë ku janë e nuset e tyne janë gra të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ndershme.”

“Nuset e mira martohen me djem të mirë e jo me kurvarë.”

“Ne jemi malsorë more shok, – ia ktheu plaka, – e vazhdojmë gjithnji me u martue me shkuesi”.

“Paskan pasë kujt me i ngja”, – i tha shoku shokut.

“Si kam me e ditë more shok, ata nuk janë fëmijë me më kallxue ku po shkojnë.”

“Hë ti, na e thuej ku janë, – iu drejtue nuses, – përndryshe për ideal të partisë, këtu po iu bajmë kurban të tynen.”

“Na mundoni kot more shok, ne prej jush e morëm vesh se diçka paska ndodhë”.

“Hajr e baftë Zoti, – thirri plaka e tmerrueme. Na kallxoni more shokë, çfarë na ka ndodhë?”

Njeni prej tre ushtarakëve e shau me Zot e me të tjera fjalë blasfemuese.

“Do t’i kapim e t’i vrasim m’u këtu përpara syve tu”.

“Në u paçin bâ me u vra, këtu t’i vritni” - tha plaka.

Fëmija i vogël si ta kuptonte atë kërcnim të madh ia plasi vajit.

“Hej ti, – iu drejtue njeni nuses, – bâne me pushue këtë këlysh bushtre.”

“Nuk shahen fëmijët more shok në moshën ma të pafajshme”, – ndërhyni plaka.

“Ku hypet në këtë tavan”, – pyeti njani sish.

“Në dhomën tjetër ka tavan letre”, – iu përgjigj kolegu.

“Grisi një pjesë me bajonetë t’i shohim trarët”.

“Kujdes mos kanë hipë nga pullazi ata horra e mund të jenë të armatosun”.

“Ama ta dinë mirë, – foli si t’u drejtohej të fshehunve, – po e lëvizin qimen e flokut kundër nesh ata e këta pjestarët këtu të familjes do t’i bëjmë shoshë. Ti dil jashtë se mos zbresin nga pullazi”, – e urdhnoi tjetrin.

Të dy ushtarakët bânë si u tha ma eprori. Ndërsa ushtaraku po griste me bajonetë tavanin prej letre, nji mori mijsh të trembun vrapuen nëpër tavanin prej letre e dërrase e dy a tre ranë në dyshemen përdhese të së ashtuquejtunës dhome ku banonim unë e nana. Ushtaraku kur s’i pat pa ende mijtë ndoshta tue e mendue atë zhurmë të shkaktueme nga njerzit, u tërhoq pak i befasuem nga ai mendim e bâni me trokllue shulin e armës që kishte në dorë mandej mori nji stol te votra e vuni mbi arkën e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

zheleve tona, hypi mbi të e u kacavar për trena si të ishte i sprovuem në të tilla raste për sekonda u gjet mbi trena. Nxorri elektrikun e dorës e u zvarris mbi trena tue shqyrtue me kujdes hapësinën në mes tavanit e të pullazit. Si e kreu atë kontroll të imtë u hodh në mënyrë akrobatike nga hapsina e krijueme me bajonetë në truellin prej dheut. Kur po dilnin, njani e pyeti nanën:

"Qeraxhi i ke këto? Ama ç'qeraxhi që paske!

Nana nuk ia ktheu. Ushtarakët e porsadalun i zëvendësuan dy civila.

"Mirëmbrama! – përshëndetën ata gjithë mirësjellje. – Si ia çoni?"

"Mirë", – iu përgjigj nana.

"Si ka dashtë Zoti", – shtoi plaka qeraxhie.

"Mos u mërzit moj nane, – e ngushëlloi njeni nga të porsaardhurit – gjithçka do të rregullohet për mirë. Ne kemi ardhur të bisedojmë si njerëzit, për t'u marrë vesh si njerëzit, si shqiptarë që jemi të gjithë, e si shkodranë apo jo? A mund të bisedojmë pak me ju veç e veç?

"Po, more bir sa të doni", – iu përgjigj plaka.

"Ju të tre shkoni tek komshinjtë përreth një çerek ore sa të bisedojmë pak me këtë nusen, mirë nëne?"

"Po mirë veç", – ia ktheu plaka.

"Secili prej jush ka për të ardhur një çerek ore pas tjetrit, mirë? E para ke për të ardhur ti nënë. Mbas kësaj do të vish ti shoqe e në fund ky djali".

Ne shkuem tek Ndue Maçi me pritë radhën. Mbas pak i zoti i shpisë nxori sahatin e xhepit e i tha Files të çohej plaka:

"Shko tash!"

Sa shkoi Filja, erdhi Terezja me djalin e vogël, kështu quhej nusja.

"Nuk u dashka me kenë aty kur të pyetet vjehrra ime, – tha ajo, – e kështu u veprue me secilin prej nesh".

"Pa hë!" – e pyeti e zoja e shpisë.

"Ia nisën me më pyetë me të mirë e shkoi puna me më vu deri grykën e revolverit në gojë. Djali tuj më pa sa s'lujti mendsh prej vajit".

Kur hetuesat e mbaruen punën e tyne për atë natë çdo njani prej nesh tregoi racionin e kërcnimeve të veta.

"Mbarë shteti âsht çu në kambë për ta, – tha Ndoja, – e jo për ta sa për të shoqen e kryetarit të komitetit me një shoqe të veten. I kanë hetue pa kalue urën e Maxharrit, tash do t'i kenë xânë e do të jenë në Degë të Mbrendshme".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIN BARLETI" KUKËS

Të nesërmen në nadje erdhi lajmi i kapjes së tyne. Nji malësor tha:

"Mbarë Malsinë e kanë çue në kambë e ta kanë lanë tanë natën jashtë veç si e si me i kapë. Janë armatosë deri në dhambë vullnetarët e shtetit. Dikush po thotë, s'ja kanë dalë ende me i xânë. Kanë kapë edhe shoferin që i paska pa hypë në makinë, Noshi ka marrë timonin e ka bâ tym e mjegull rrugën deri në Koplik. Aty paskan zbritë e u kanë ikë flakë për flakë policisë.

"Kanë gabue djemtë e mij, – qortoi Filja, – ato gra veç për sherr i kanë me vedi. Po të ishin vetëm ata dy sokolat e nanës në mos tjetër do të kishin vra veten pa u ra në dorë. Tash kanë me u qitë edhe fjalë të pangjashme e unë besa ma parë due me i pa në grykë të vorrit se në pranga".

Mbas pak erdhën dy sigurimsa e pyetën:

"Kush është bushtra e atyre djemve?"

"Unë jam nana e tyne, – u përgjigj Filja, – ashtu siç janë nanat tueja".

"Eja me t'i shikosh të lidhur si qenë zorrësh. Në qoftë se don lehtësime bëja gjirin haram ndër sy të gjithë atyre që kanë dalë për t'i parë. Tërë populli po i pret me pështymë.

"Vallah, ne i pasha të lidhun për njimend po ia bâj gjinin haram. Veç prap kam shpresë se nuk më kanë ulë sokolat e mij deri në atë shkallë".

"Horat i quajnë sokola".

"Ti i quen si don ti, e unë i quej si due unë. Në i pasha të lidhun edhe unë kam me i quejtë si ti. Pa i pa e kam të vështirë me e besue se ia kanë nxi vorrin babës së vet. Unë, – ia preu Filja, – s' jam për me dalë tek populli. Ju që keni mujtë me i lidhë mundeni me i pru edhe deri këtu".

"A e don të vdekur a të gjallë?"

"I due si të doni ju".

Të nesërmen u mor vesh kalimi i kufinit në mënyrë spektakolare.

"Kjo provë e kalimit nëpër nji numër aq të madh rojesh, – tha dikush, – do të kishte trembë edhe imagjinatën.

"Po, por trimnia âsht e patrembshme", – ia priti tjetri.

Mbas pak unë e Gavrili përshëndetëm Riçardin e mysafirin e tij e dolëm. Tek dera ndërsa po ndaheshim Riçardi më tha:

- Po të doni të mësoni anglisht, mësimin ua bëj falas.

Ne e pritëm këtë ofertë me kënaqsinë ma të madhe, caktuem ditën, orën e u ndamë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

E mërkure, 16 shtator

Sot qe dita e parë e mësimit të anglishtes. Unë do ta mësoj këtë gjuhë të huej me ndihmën e leximit të Gavrilit. Sidoqoftë kambngulja e vullnetit tim diçka do të nxjerrë në dritë e diçkaja âsht shumë ma e mirë se asgjaja. Për mue vullneti i Gavrilit ka randësi sa i imi. Riçardit iu duk me vend me na fillue mësimin me metodën "Poliglota". Kjo metodë anglishteje âsht me përkthim italisht. Mbas pak mësimeve vetëm me metodë të Riçardit do të fillojmë nji mënyrë tjetër mësimi.

- Në çdo mësim do të përkthejmë nga një poezi *ad literum* nga anglishtja, në mënyrë që ti Gjokë të ushtrohesh në lëndën e përkthimit.

E shtunde, 19 shtator

Në mësimit e sotëm Riçardi më dha të përkthyem ad literum poezinë "Filozofia e dashurisë" e poetit të madh anglez, Sheli. Kur e ndigjova këtë titull thashë me vede do të jetë ndonji poemë e gjatë e mue Riçardi po më jep nji fragmet të saj të shkurtë sa me pa deri ku më mbërrin përpjekja për me përkthye nga nji gjuhë e huej e më çuditi përse më vuni para kësaj prove kaq të vështirë tuj pasë mjaft poezi të shkurta e të thjeshta, shumë ma të përshtatshme për nji fillestar në përkthime. Ndërsa po ma shkruante përkthimin ad literum, e pyeta:

- A nuk e mendoni tepër të vështirë këtë poezi për nji fillestar si unë?
- Jo, – u përgjigj Riçardi, – është e thjeshtë si dashuria. Me të drejtë poeti në këtë poezi dashurinë e quan bashkim e bashkimin dashuri. Kjo është e gjitha, kjo poezi ka vetëm 16 vargje aq sa nevojiten për të shprehurit e krejt filozofisë së dashurisë.

Kjo poezi âsht e thjeshtë si vetë filozofia e dashunisë e njikohsisht madhështore si vetë dashunia. Frymzimit tim i pëlqen me u marr me përkthimin e saj, siç i pëlqen dashnorit me u marrë me çka i dhuron dashunia. Në ma pak se nji orë, frymëzimi më dha shkas me u mburrë për atë përkthim. Të këtij mendimi qenë dhe të gjitha ata që ua dhashë ta lexonin. Kështu përgëzimet e tyre m'iu banë inkurajimit ushqimi ma i shijshëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 23 shtator

Në orarin e mësimit Riçardin e gjetëm në krye të rrugicës së shpisë së tij. Ne e përshëndetëm e pritëm të na printe nga shpija.

- Jo, djema, – na tha tue qëndrue në vend, – nuk do të mësojmë më bashkë. Mua më ka ardhur urdhër i prerë mos t'iu jap më mësim. Për sa djem të mirë e të mprehtë që jeni u mjafton kaq.

I shprehëm mirënjohjen tonë e u ndamë prej nji njeriu shumë të dashtun e shumë të nevojshëm. Nji copë herë heshtëm si të kishim humbë edhe ne fjalët për njeni-tjetrin.

- I kam thënë vetes, – tha Gavrili, – në këtë kohë është tepër e vështirë ta kesh këtë fat.

Komunizmi i viktimave të tij si puna jonë u kontrollon edhe fatet, e vendos nëse duhet të lejojë me qenë fatet tona. Komunizmi na ka shndërrua në kafshë e na grahë nga t'iu dojë tekja. E ne na lypset të imitojmë memecrinë e kafshëve për të shmang të rënat e kamxhikut të tij.

E diel, 4 tetor

Hysen Pelinku më ftoi për nji kafe në hotel Dajti. Tavolina ku u ulëm pat dy karriga të lira. Hyseni këmbeu përshëndetje me nji burrë tek banaku, ai e mori gotën e erdhi në tavolinën tonë.

- Ma ka lypë syni me të pa, – m'u drejtue i porsaardhuni. Unë jam Anton Mazrreku. Para disa viteve jemi takue në Shkodër e të kam ndigjue tue imitue transmetimet e mija të futbollit. Shpejtësia me të cilën më imitoje e fantazia jote mahnitëse në krijimin e situatave të lojës më ke bâ gati-gati me ma pasë ma shumë andja lojën e fantazisë tande se realen. E kam ndjekë natyrisht prej larg përparimin tand në Liceun Artistik me kureshtje e dashamirësi. I kam pa edhe shkrimet tueja të botueme e më vjen mirë që janë shumë premtuese. Kisha me dashtë me të thanë merita e njerzve të privilegjuem nga natyra âsht me ditë me i ruejtë ato privilegje. Ti e din ne shkodranët kemi nji shprehje "Zoti ka thanë rueju pak se të ruej fort".

Ky qortim, mendova unë, tregon sa shumë jam afrue rrezikut.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Shteti i informon rreth meje qëllimisht disa persona publikë ka qëllim të dyfishtë, me i dhanë nëpërmjet meje flatra propagandës së tij e nëse kokëfortësi,a ime e bân me dështue këtë provë ta justifikojnë personat publikë sjelljen e shtetit ndaj meje.

- Edhe unë, – tha Hyseni, – ftesën e sotme ta kam bâ kryesisht me këtë qëllim. Zgjedhi me shumë kujdes vendet ku shkon me ndêjë!

Vrejtja e Hysenit më kujtoj fjalët e nanës:

- More bir kuj ia thue të fshehtën ma shumë se nji njeriu, dyshimi të ban me i mendue të njollosun të gjithë të besueshmit tue.

Kjo e vërtetë e ka ba me dalë atë fjalën e urtë: "Kur s'fola s'gabova" e megjithkëtë për mue fjalët e së drejtës i përkasin papërmbajtshmënisë, ma të papërmbajtshme prandaj mue nuk më mbetet tjetër veç me i thanë Zotit: "O Zot ti me të drejtë i ke thanë njeriut, rueju pak se të ruej shumë, por bân përjashtim për mue që nuk mund të ruhem aspak e me ruej ti vetë shumë".

E diel, 10 tetor

Data e sotme Lilës i dha rastin me shijue ambëlsinë e ditës ma të andërrueme, ditës ma të andërrueme nga të gjithë njerzit e ndoshta ma shpesh të andërrueme nga vajzat. Sot ajo filloi ditën e parë të pjesës ma të randësishme të jetës njerzore. Premtimi i parë i prologut të premtimeve për me respektue normat e martesës ka qenë formulimi i betimit të mbajtjes së besnikënisë. E ardhmja ka me tregue nëse ai premtim ka me mbetë vula e atij vendim të marrun vullnetarisht.

Unë do t'ia mbaj vedes fjalën që ia dhashë, mos me folë asnji fjalë e mos me bâ asnji gjest që mund t'i bie ndesh besnikënisë së Lilës ndaj të shoqit. Kjo përmbajtshmëni âsht thelbi i ligjit ma të pathyeshëm të moralit. Ndoshta ky vendim i imi do të duhej t'i përkiste çastit kur e ndigjova lajmin e fejesës së saj, por fejesa e sidomos fejesat e sotme e justifikojnë shtymjen e nji vendimi të tillë deri në ditën e martesës. Tash së paku ligjërisht âsht plotësisht e tija. Në qoftëse për hir të tradhëtisë që e nxitë lakmija ma e paligjshme ka me e shkelë ajo vetë premtimin ma solemn, unë nuk do të bahem pjestar i asaj shkeljeje dhe i asnji shkeljeje të tillë. Shfrytëzimi i nji tradhtie bashkëshortore për hir të nji lakmie të paligjshme unë e konsideroj krim si çdo veprim të jashtëligjshëm, ndikimi përban bashkëfajësinë ma të pajustifikueshme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" - SHKODËR

E prende, 30 tetor

Fundin e njenit krah të oborrit të shkollës tonë e kufizon nji gardh mbrenda të cilit âsht nji oborr i vogël e nji barake e nji nane me tri vajza. Ma e madhja âsht rreth të pesëmbëdhetave e të trija mund të kenë tri-katër vjet ndërmjet. Megjithëse kjo barakë duket si nji banesë e ndërtueme për nji banim provizor nana e vajzave ndigjohet tash e parë duke i qortue vajzat për punën e tyne e tue i nxitë me punue sa ma mirë. Midis këtij gardhi e faqes së murit të mencës tonë ngrihet nji rryp toke nja 15 metra i gjatë e i gjanë rreth 3-4 metra, meqenëse ajo pjesë e oborrit të shkollës rrahet rrallë e kurrë prej nxanësve e profesorëve tonë. Me të mbarue orët e mësimeve të sotme, e sot patëm pak orë mësimit, unë e Zoi Shyti e zgjodhëm atë vend ma të përshtatshëm për me lexue Lahutën e Malcis, leximin e së cilës shteti e konsideron të barabartë me leximin e nji trakti kundër këtij regjim.

- Gruaja e asaj barake, – tha Z. – edhe po të na dëgjojë s'ua shkrep dot këtyre punëve. Fëmijët e saj as që mund të mendohet të dinë gjë në këtë punë.

Të nxehtin e kësaj dite tetori e patëm në krahin tonë. Filluem me e lexue librin duke bâ ecejake të vazhdueshme nga njeni cep i murit në tjetrin. Z. shpesh herë i ngritun peshë nga dinamika e vargjeve nisi me lexue si të ishte ai vend nji shkretinë pa fund, pa anë. Kur fresku i mbramjes nisi me u shndërrue në të ftohtë e errsina na e bâni të pamundun leximin e mandejshëm, e nësa po largoheshim, grueja e barakës iu afrue gardhit e thirri:

- O djem!

Ne iu afruem me nji farë ndrotjeje.

- U paçin o Zot, nanat tueja që na e kënaqët shpirtin me atë libër. Ma keni kujtue tem shoq që aq shpesh e lexonte sa edhe kangët e këtij libri i patëm mësue përmendsh të tana. Pash besën kur të jetë moti i mirë e të doni me lexue, eni e lexoni këtu ku lexuet sot. Prej meje mos keni kurrëfarë ndrojtje unë jam shkodrane e arkë e ndryeme. Vajza e madhe pothuej s'din me e çilë gojën, dy të tjerëve edhe me dashtë u mungon mosha e kallximit e të besuemit. Për fat të mirë fëmijët na e kanë trashigue këtë virtyt e unë mundohem me ua shti sa ma në gjak.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

Ne e përshëndetëm e u larguem me përshtypjen që meritojnë fjalët e saj.

- Ndigjoni djemtë e mij, – na tha ndërsa po largoheshim, – njatë rreshtin e parë të Lahutës së Malcis thuejani vedit gjithmonë.

Ndihmom Zot si m'ke ndihmue.

E shtunde, 14 nandor

Sot si shumë herë të tjera hyna në dhomën e skulpturës.

- Gjokë, – më tha Sikfridi, – preke këtë e më thuaj çfarë është.

Unë e preka e ia ktheva:

- Nuk e dij! S'më ka ra kurrë me prekë nji gja të tillë.

- Skelet njeriu, – më spjegoi ai.

- Jo njeriu, – ndërhyni nji nxanës tjetër skultpure, – është skelet diversanti. Armiku i popullit e i partisë tonë s'ka si quhet njeri.

"Ah! mendova, ky asht nji hero i pafat i çlirimit tonë ma i pafat. Hero i quejtën tradhtarë prej tradhtarëve".

- Edhe i gjallë kaq mend ka pasë, – shtoi i maparshmi. Ndryshe s'do t'i binte murit me kokë.

- S'di si e përmbajta veten, – tha Sotiraq Trova, – pa i thënë: Më mirë të mos kesh mend fare se mendjen tënde që do ta fyente kokën edhe sikur të ishte bythë.

E shtunde, 28 nandor

Kjo festë më kujton gjithmonë vargun e parë të poezisë së Fishtës me titull "28 nandori 1913":

"*Oj zânë të këndojmë, të vajtojmë deshta me thanë*".

E mërkurre, 23 dhetor

Fama e Mehdi Prodanit si kitarrist e përhapi fjalën shpejt e shpejt në krejt shkollën tonë se ai kishte ardhë me takue të motrën, Fatbardhën, që punonte si mësuese në Liceun Artistik. Përveç si kitarristi ma i mirë i kohës i mbarë Shqipërisë virtytet i konkurronin denjësisht me prirjen.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Kureshtja ime e nxitun prej këtyne dy famave ka herë ia kishte vu synin me ia gjetë rastin me e njoftë. Me "zyshë" Fatbardhën siç e quanin nxansat e saj të vegjël, përshëndeteshim sa herë takoheshim, këtë afërsi e quejta të mjaftueshme për me iu kalue pranë ndërsa po bisedonin me njani-tjetrin në oborrin e shkollës. Kësaj here përshëndetja m'u kthye siç dëshironte kureshtja:

- Gjokë eja pak këtu, – më bzâni Fatbardha, – po ta prezantoj vëllain tim me dëshirën e tij.

- Vetëm njohja na pati mbetur pa u bërë, – filloi Mehdija, – të tjerat m'i kanë thënë të gjitha. Unë ju dua shumë nëpërmjet të tjerëve e sidomos të Bardhës që na flet në shtëpi vazhdimisht për ju e ku m'u dha rasti t'iu dëgjoj duke kënduar sikur edhe kitara ime u dha pas zërit tuaj. Shpresoj që ky rast të jetë sipërfaqja e njohjes tonë e shoqëria jonë do të na e thellojë këtë miqësi çdo ditë e më shumë. Miqësia e quan pasuri të vyer konsideratën për të.

Në fund të bisedës u ujdisëm me u takue në mbasdrekën e sotme. Mehdija erdhi në orën e caktueme e më pyeti nëse dëshiroja me bâ nji vizitë në shpinë e tij e unë pranova me shumë kënaqësi. Kjo vizitë më dha rastin me u njoftë me të vëllanë, Agimin e me motrën tjetër Mira. Përzemërsija e pritjes së tyne m'i bâni shumë të dëshirueshme takimet e tjera me ta.

E ejte, 24 dhetor

Mbramja e kësaj kryefeste më gjeti në shpi. Si sofra e të gjitha familjeve katolike, sonte edhe e jona âsht ma e pasun.

- Shko e merre Mhillin, – më tha nana, – ka shumë nevojë për shoqni sidomos sonte. Nuk ka si lehet me e kalue vetëm këtë natë. Kush i njeh të mbetun si ai e i len vetëm në vend me bâ festë, bân mëkatë. Mysafiri i verbët, kur e dëgjoi ftesën tonë tha:

- Po më vjen mirë si me më pas ardhë drita e syve.

Shêndin tonë me biseda, sofër, kangë e ngritëm nalt e ma nalt derisa erdhi koha e meshës së mesnatës.

E prende, 25 dhetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Në këtë mesnatë të meshës ma hyjnore, si tash disa vjet kndova me Gjon Shllakun e Ndoc Nogën kangët ma tradicionale të kësaj feste. Duke i kndue në këtë Katedrale foshnjës ma të shejtë të botës ndjej sikur shpirti im naltohet nga vendbanimi i tij. Më duket sikur edhe zemra ime bâhet grazhdi i lindjes së tij. Ndjej sikur ato çaste më japin lumtuninë e pasosun e shpirti im vehet sy për sy me krijuesin e tij. O Zot, – iu luta, – bân t'i vê në shërbim të së mirës prirjet që m'i dhurove, o Krisht më mbro nga veset që i kërcënojnë virtytet, o Zot bân të m'i prijnë e drejta të gjitha çasteve të jetës time deri në fillimin ma të pambarim.

E ejte, 31 dhetor

- Vitin e ardhshëm ma mirë, – e uroi nji burrë tjetrin.
- A në fillim a në mbarim, – e pyeti ai me nji ironi të dukshme.
- Mbetën tuj na shkue hurç urimet. Loja ma e preferueme e shqiptarëve âsht me luejtë rrenash me njeni-tjetrin.
- Ani s'ka gja, kjo âsht loja ma e dobishme. Me të mbajtë me rrênë, rrin ashtu deri sa të lshojnë rrêna, mos me të rrêjtë mbetë gjithmonë kurrë pa nji çast të gëzuem.

E prende, 1 janar 1955

Vitin e Ri e priti me tavolinën ma të pasun të të treqind e pesëdhetë e gjashtë ditëve të kalueme. Gjithashtu me shpresën ma të madhe të këtij numër ditësh. Rrethi i shoqnisë tonë të kësaj nate, u bâ simbas porosisë proverbiale "pak e sak".

- Mjafton t'i thrrasësh qefit, – tha dikush, – po ai vjen në pikë të vrapit e të kredhet në gotë e njeriu e pin bashkë me alkoolin. Tashma në të kaluemen e të ardhmen e ta përmbledh mendjen në të tashmen e vet. Kështu ai ta bân të tashmen me t'u dukë e kaluemja dhe e ardhmja. Këto ishin të gjitha çastet e kësaj nate.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D R

E shtunde, 2 janar

Vizitën e parë të sotme kujtesës m'ia bâni kujtimi i motmoteve të ri

të fminisë time. Fmijët kristianë të kohës së para ardhjes së komunizmit mblidheshin tuba-tuba me trastën në duer e me kangën e bukur të traditës në gojë e në zemër shkonin derë më derë tue këndue:

Mirëdita për kullana, me kupaca e me sahana, mirë sot e mirë mot, del pra del e zoja e shpisë, se te ti ne jemi nisë, që kullana me na qitë, fiq e arra e lajthia hamë terhan e gurabija.

E kur na dukej e teprueme vonesa e zojës së shpisë pa dalë me na qerasë kndonim vargjet shtesë të asaj kange:

Nji mijë t' mira po t'urojmë a po del a po shkojmë.

Nëse as këto vargje nuk e bânin efektin e pritun kangën e mbyllnin me vargjet humoristike:

Këtu qenka pus me rika, zojës së shpisë i raftë pika.

- Pritni more ju raftë e mira se pata nji punë në dorë, – ndigjohej zâni i zojës së shpisë e hapat e saja në pikë të vrapit, me na hapë derën e me na qerasë të gjithëve. Kush ka thanë i pari prej jush me më namë, – pyeste e zoja e shpisë gjithë buzagaz, e të gjithë i binim mohit. Shkoni tash ju pastë nana e mos harroni me ardhë prap vitin tjetër, – na porosiste gruja me atë zâ përkëdhelës.

- Po, po, – i premtonin ne, – prap do të vijmë.

- Eh, – mendova unë, – ndoshta komunizmi ia vrau për vdekje vargjet kësaj kange. Përderisa sot jemi ma të vorfën se dje, vorfnija do të na bâjë ma të vorfën nesër se sot.

E hane, 4 janar

Sot erdhi me na e bâ vizitën e Vitit të Ri L. K. Këtë vizitë shoqja ime e re u mundue me e justifikue me thanien "ambëlcina lehet për në fund".

- Po, – ia ktheva unë në të qeshun, – si ajo ambëlcina që ke harrue me e ofrue e të kujtohet ma vonë.

- A don me më bâ me të kërkue të falun?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Jo, unë ta dij për nder.

- Mandej mue më pëlqen me ardhë me ndêjë gjatë si shoqe e jo shkurt si vizitore e kur gjej kënd këtu siç ka qenë krejt e mundun pardje e dje ma shkurton kohën e kënaqësisë së ndêjes bashkë. Temat e bisedave që s'më pëlqejnë më detyrojnë me u bâ vetëm ndigjuese e ndigjimi i detyrueshëm ma bân ma të pranueshme shkuemjen në punën tande. E me të vërtetë ndêja jonë zgjati disa orë. E qenë orë të kandshme ashtu siç din me i bâ L. K. Ajo din me e servirë miqësinë me mënyrën ma të dlirtë aq sa duket sikur gojën e saj e drejton bashkëveprimi i mendjes e i shpirtit.

- Sa herë vjen kjo vajzë, – tha nana, kur L. K. doli nga ne, – çajre as derman nuk kam pa ta thanë mendimin tim për të. Nafak madh e ka falë Zoti burrin e saj. Gjynah me u nda prej njeni-tjetrit djalë e vajzë të nji shoqnie kaq të mirë e me u bashkue me dikë ndoshta të padêjë për atë bashkim. Me pasë njeriu nji shok të mirë s'të bân zemra me u nda prej tij e jo ma prej nji shoqeje që mundet me ta ndritë jetën. Pse me u largue e me i mbetë veç kujtim njeni-tjetrit në vend me u afrue e me u bâ nji. Unë po ta them të drejtën kur u shoh bashkë them: "Kurrë mos i ndaftë Zoti. Zot shtoju dashninë aq sa të mos mund të rrijnë njani pa tjetrin." Fjala ime shkoftë në vesh të Zotit.

- Nanë mos e lodh veden për të pamundunat me u bâ të munduna. Jemi afrue me kushtin me qenë shokë, e këtij kushti do t'i rrijmë derisa të na e lejojnë rrethanat.

- Kushtet e rregullta i ven arsyeja more bir, ajo ka të drejtë me i ndryshue sipas rrethanave, që e bajnë të domosdoshëm ndryshimin e cila arsye mundet me të thanë: "Lene me të ikë doret këtë farë vajzet".

- E sikur mos me u ujdisë ajo me këtë mendim?

- Edhe në mos qoftë e këtij mendim ajo âsht vajzë e arsyeshme e din me vlersue si duhet vlerësimin tand.

E shtunde, 9 janar

Jam në Kamicë me kalue dy ditë me motrën time, Dranden. Si në dy radhët e maparshme të qëndrimit tim këtu, Gj. nji ilaka e familjes ku kam ra, ban ç'mos me më shoqnue sa ma gjatë. Sot mbasdreke ndërsa po bânim ecejake nëpër nji rrugicë të ngushtë fshati e pyeta:

- A nuk të duket ftohtë me shëtitë nëpër këtë cegëm?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BARLETI" SHKODER

- Cegma, – ma priti ajo, – nuk âsht fjalë me u përmendë prej të rijve si unë e ti. Me sa duket ju qytetarëve u duket gjithmonë ftohtë me shëtitë me ne malsorët.

- E ke gabim unë njoh vetëm nji dallim, atë në mes të mirëve e të këqijve.

- Eh, – u ankue ajo mbas nji pauze të shkurtë, – ne vajzat malsore paskemi le me plotësue teket e kujt t'i mbushet mendja me luejtë me ne e jo lojë e gja, por me luejtë me jetën tonë. Unë jam 16 vjeçe e numri ma i kotë âsht i viteve të mija. Bâjnë çka të donë me ne pa guxue me i pyetë, çka po bâni? E këtu në malsi paska qenë krejt me vend thânija: "Kur léjnë vajzat, qajnë edhe trenët e shpisë". Lum gjithë zemra e qytetarëve, ato pyeten e vendosin vetë për fatin e vet. Këtu jo vetëm e kanë për marre me e pyetë vajzën, por me e pyetë thonë don me thanë me e qitë doret. Ajo që këndej përpiqet me e ndryshue ligjin e kanunit quhet si mos qoftë thanë prej gojës time. E pra me pasë kush me ma dhanë dorën ia kisha hi edhe vetë kësaj pune.

Ajo u kredh në nji heshtje të gjatë si në nji pritje të nji përgjigje së dobishme.

- A të kanë fejue?

- Jo ende, donë me më fejue ndër këto ditë.

- A e njeh?

- E kam pa në fotografi e emnin e tij ma ka kallxue nana, vetëm kaq.

- A e pëlqen për të pamë?

- Të pamit e falë Zoti e nuk i shahet kujt, por kur nji njeri nuk ta tërheq as mendjen as zemrën si mundesh me e mendue martesën me të? Jo ma kot thonë martesa âsht lotari. Edhe po të ishte lotari due unë me ia ble biletën e jo me ma ble tjetër kush në emnin tim.

- Mos vallë ta ka çue zemra menden për nji tjetër?

- Mos më pyet mue, pyet motrën tande.

- Fol me mue si do të flisje me të.

Ajo heshti e pak ma andej tha:

- Ju qytetarët ia pritoni martesave me fshatare, i thoni vetes çka po më çon me qytetnue nji fshatare tuj e pasë të gatshme qytetaren këtu. E sidomos ju artistat edhe në qytet e zgjidhni ma të përparuemen. Për mue do të ishte e drejtë me u lidhë me kë ka ma në zemër, ndoshta të tana të tjerat mbrrihen. Kërkush s'ka lé i mësuem. Tash unë ta bâna me ditë çka kam dashtë ta dish.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Jam tepër i ri me e mendue këtë punë, – ia ktheva.
E kjo faqe e ditarit tim u mbyll me heshtjen e të dyve.

E marte, 12 janar

Kjo datë na mblodhi sërish në shkollë. Heshtjen e shkollës e dëboi gjallnia njerzore. Njerzit u përqafuen e tingujt e instrumentave u puthën si buzë misterioze. Takimi me shoqet e shkollës më kujtoi fjalët e vajzës së ditarit tim të së shtundes së kalueme: "Ju artistat pretendoni vajzat më të përparueme." E me të vërtetë artistat duhen të jenë të privilegjuemit e pretendimeve. Martesa e artistave marton edhe shijet e njejta për artin. Vetë kënaqësia zemrën e artistit e quen vendin e saj ma të privilegjuem. Nëse fati nuk ndërhyn për keq jeta ma e bukur âsht e atyne që dinë me e zbukurue. Ndoshta edhe fatit ma të pamëshirshëm ia zbutë keqardhja zemrën për sjelljen e tij të padêjë kundrejt artistave.

E shtunde, 23 janar

Faqen e sotme të ditarit ma frymëzoi tregimi i nji të moshuemit që po priste radhën si unë në nji rrojtore.

"Dje, – filloi ai t'i kallzojë berberit, – ndërsa po lexoja një lajmërim vdekjeje në shtyllë, një djalë i ri u afrua e sapo ia hodhi sytë lajmërimit, nxorri stilografin nga xhepi e numrit 50 të viteve të të vdekurit i shtoi edhe një zero.

"Çfarë bën kështu more djalë?" – e pyeta unë.

"I vjetër paska qenë xhaxho si 50 si 500, aty – aty janë".

"Ti vetë sa vjeç je?"

"Njëzet xhaxho".

"E pra sipas teje njëzet e dyqind qenkan njëlloj".

"Jo xhaxho, ne të rinjve nuk na shkon kjo shaka".

"E pra more djalë, të vjetrit nuk janë e nuk janë për t'u vënë në lojë dhe aq më pak të vdekunit.

"Varet nga i vdekuri, xhaxho."

"More bir, ti pas 30 viteve do të arrish moshën e këtij, pastaj ti a ke prindër, e nëse po, në ç'moshë i ke?

"Prindërit e mi, ore xhaxho, meritojnë të jetojnë maksimumin e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

viteve të njeriut, ndërsa ky do të ishte dashur të ngordhte në numrin e parë të ditëve. Dita e parë e jetës së tij nuk duhet të kishte pranuar ta nxirrte tek tjetra. E njihni këtë?"

"Jo," – u përgjigja unë.

"Po ta njihnit do t'i shtonit më shumë zero se unë. Ngaqë një njeri si ky e ka haram çdo numër të ditës së jetës, si çdo kush që rron për të keqen e të tjerëve.

Kur njeriu i këtij tregimi doli nga rrojtorja e unë zuna vendin e tij, ndërsa berberi i mirëbesimit të ndërsjelltë po më rruente më tha:

- Ka të drejtë ai djali i ri, ai ishte njëri nga ata, për të cilët ju veriorët thoni "mjerë i randi i kësaj toke".

E shtunde, 30 janar

Lec Delija nji shok lagjeje e tash me banim në lagjen e Kombinatit të Tekstile Stalin, më thirrë me bujtë në shpinë e tij.

- Para shpisë time, nji repart i kombinatit organizon sonte nji mbramje vallzimi. Nëse të pëlqen mund të shkojmë me kalue nji copë kohë në atë mbramje. Në të dashtë qefi me kndue terrenin ta kam përgaditë me nji prezantim si thotë italiani: "alla grande" tek nji grup vajzash pjesmarrëse në atë mbramje.

- Po të këte dëfrim, – ia pata unë, – më ke gati me shkue.

Para mbërritjes në shpinë e Lecit takuem tri vajzat e atij grupi. Me të më prezantue Leci me to, njena prej tyne më pyeti:

- A do të vini sonte në mbramje tek ne?

- Ndoshta, – u përgjigja unë, – për me i dhanë vedes randësi.

- Vijmë, vijmë, – shtoi Leci.

E vajzat gjithë gëzim ia pritën:

- Shumë mirë.

Përshëndetjes tonë mirupafshim ato iu përgjigjën:

- Mirëardhshi.

- Do të shkojmë kur ta mendojnë të sigurtë mungesën tonë, – tha Leci.

- Pse? - e pyeta unë.

- Sepse më pëlqejnë shumë surprizat.

Rreth orës 9 e gjysë trokitëm në portën e sallës së vallzimit. Nji i ri për të cilin Leci më tha, ishte përgjegjësi i mbramjes, na hapi derën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Urdhëroni, – na ftoi me nji ton si për të ardhunit e veçantë.

Ne zumë vend në tavolinën ma pranë orkestrinës. Pjestarët tjerë të tavolinës tonë qenë nji grue rreth të katerdhetave e vajza e saj shumë e re. Prezantimi na bâni si të ishim të njoftun shumë ma parë me to. Mbas disa vallzimeve Leci u ngrit me vallzue me gruen e tavolinës tonë. Në atë kohë erdhi nji djalë me marrë në vallzim vajzën që po rrinte me mue.

- Të lutem mos ma merr për keq, jam e lodhun, – u justifikue vajza.

Djali na dha përshëndetjen e mirësjelljes e u largue.

- Ne rrimë shumë afër Lecit, – e filloi bisedën me mue vajza. – Aq herë na ka folë për ju sa me të dhënat e tija mund të bëheshim edhe biografet tuaja. Ndër të tjera na ka folur edhe për vokalin tuaj shumë të bukur, a do të na e këndoni sonte ndonjë këngë?

- Si të sillet puna, – ia pata unë me nji ton gjoja indiferentizmi.

- Si të sillet puna, nuk më duket aspak fjalë e bukur, kush këndon bukur dhe fjalët duhet t'i zgjedhë të tilla.

Në këtë çast në tavolinë u bâmë sërish të katërtit e maparshëm. Mbas nji vargu vallzimesh, Leci tha:

- Unë mendoj ka ardhë koha me kndue Gjoka nji kangë. Orkestrina, – m'u drejtue mue âsht e gatshme me të shoqnue me gjithë qef.

- Edhe ne po e dëgjojmë me gjithë qejf, – u ndje zâni i vajzës së tavolinës tonë.

Leci më shtrëngoi dorën si donte me më thanë me atë shtrëngim, po të thotë nji mrekulli bukurije.

- E pra tash Gjokë, – foli Leci si me humor, – mbas këtyne fjalëve të Efit edhe mos me dashtë me kndue ti ia nisë zâni vetë me kndue.

U ngrita e shkova tek orkestrina e kndova dy kangë si të më thonte fati: në dorën e suksesit tand varet joshja e Efit. Ndërsa po kthehesha në tavolinë i shoqnuem nga duertrokitjet e gjata, Leci më tha:

- Po pijmë nji cigare në korridor mandej po shkojmë në vend. E ke shkri vajzën e tavolinës tonë, e ke shkri, – përsëriti. Si të eci biseda vetëm për vetëm me të? Tek ju e kam pasë mendjen e menjiherë e kam hjedhë ndonji bisht syni.

- Fillim i bukur, Lec, por vazhdimit i besohet ma shumë se fillimit.

- Rasti me të bâ me u pa me të e kam në dorë unë. Ti veç me ardhë sa ma shpesh tek unë, ajo të sheh sa herë të vish e sa herë të due unë mundem me të bâ me ndêjë me të, e unë due sa herë të duesh ti. Mesa

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mujta me vu re në kaq pak kohë, shpejt ka me u bâ e jotja, biles ndoshta ke me më thanë kjo paska qenë ma e gatshme se unë. Shkojmë në tavolinë aty e ke terrenin e fitores.

Derisa shkova në vend mora shumë përgëzime e çdo përgëzim m'u duk sikur i jep nji shtytje çeljes së shtegut të qëllimit tim për tek vajza e tavolinës. Para se të ulesha në tavolinë nanë e bijë ma shtrënguan ngrohtësisht dorën dhe e shoqnuan atë shtrëngim me fjalët e së njejtës ngrohtësi. Gjatë të gjithë ndejes time në atë mbramje rasti nuk m'u tregue ma dashamirës.

Data e fundit e janarit që mori me vede edhe të dielen e tij të fundit, mori me vede edhe mundësinë time të sotme me u takue me Efin.

E mërkurre, 3 shkurt

Në orën 3 mbasdreke roja i shkollës, xha Todi, erdhi në dhomën ku po studioja e më lajmëroi se nji vajzë po më kërkonte tek dera e shkollës. Efi më përshëndeti e unë përshëndetjen time e zëvendësova me këto fjalë e me nënqeshjen ma të lumtun të kënaqësisë:

- Çka âsht kjo e papritun kaq e bukur?

- Leci më tha, Gjoka ka dëshirë të të takojë dhe unë u bëra aq kureshtare sa nuk u përmbajta dot pa ardhur.

- Leci paska bâ mirë e ti ma mirë se ai. Së pari due me te pyetë a ke kohë me ndejtë me mue?

- Po si të them, ti duhet të më thuash si më pëlqen.

- A mund të ecim bashkë?

- Më mirë do të ishte të gjenim një vend të shmangshëm për ne, – u përgjigj vajza.

Ecëm pranë e pranë e hyme në nji rrugicë e rrahun tepër pak nga kalimtarët.

- E si më kishe quejtë moj vajzë e mirë me bâ mos me mund me gjetë fillimin e përshtatshëm të kësaj bisede?

- Të filluarit e një bisede është fare i thjeshtë, i vështirë mund të jetë vazhdimi.

- E ja pra ku po ta them, unë kam nji fillim që mund ta presë si me shpatë vazhdimin.

- Sipas mendimit tënd cili nga ne mund ta bëjë atë fillim një shpatë të tillë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Unë them, Efi, unë e kam inatë shpatën prandej s'e bâj dot veden time shpatë.

- E pra vetëm shpatë mos të bëhesh të tjerat të gjitha durohen. Mos ma mundo kureshtjen, thuaje ç'ke për të thënë.

- Kureshtjes ia kam shue etjen qysh në çastin e parë të këtij takimi.

- Unë them jo.

- Unë them po.

- E ke ti apo unë kureshtjen time?

- Kureshtja moj vajzë e mirë, moj vajzë e bukur ka mënyra shuemje edhe pa fjalë.

- Sa dorëhapur qenke në dhënien e epiteteve!

- Kujt i meriton pse mos t'i jepen?

- A domethënë mua më konsideron një ndër ato?

- Jo, unë të konsideroj ma të dêjën.

- Përsëri ma zgjove kureshtjen kur më the, ka mënyrë të shuarjes së saj edhe pa fjalë. Pa ma trego atë mënyrë?!

Ndërkaq patëm arritë në mbarimin e asaj rrugice të preme në fund. Ja mënyra tjetër ia pata unë dhe e putha kalimthi.

- Ua, çfarë guximi!

- Sa të pafat do ta queja veden po të m'i zemëroheshe këtij guximi.

- Këtij gjesti unë do t'i jap një dënim më të lehtë, nuk do të lë më të më puthësh gjatë këtij takimi në këtë rrugicë.

- E në një vend tjetër?

- S'kam kohë të rri më.

- E në takimin e ardhshëm?

- Shohim e bëjmë.

Më puthi e u ndamë. Ndërsa po largohej atëherë i thashë:

- Ti më the mua s'të lë me të puthë në këtë rrugicë?

- Vërtetë ashtu thashë por diçka më bëri të harroj çfarë kisha thënë.

- Ah sa të lumtun më bâni ajo diçka që të bâni me harrue çfarë kishe thanë. Mos shko pa ma tregue kohën e takimit të ardhshëm.

- Kur dy vetë, – tha vajza, – e presin takimin me të njëjtën kënaqësi dihet sa shpejt ndodh.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 4 shkurt

E sotmja më kaloi pa u takue me Efin. Ndoshta takimin e djeshëm e

ka bâ me mue për hir të kureshtjes, mendova. E çka nuk bâjnë sidomos vajzat për hir të kureshtjes! Më erdhën ndër mend fjalët e nji vajze të shkollës sonë.

"Iu ndalova një djali vetëm e vetëm për të degjuar me çfarë fjalësh afshi do të më propozonte."

Të tilla mund të jenë shumë e Efi nji ndër to. Mos u ngut, më qortoi nji mendim, parashikimi shpesh herë mvaret në kushtet e të papritunat. Vajzat përgjithësisht jetojnë nën presionin e kërkesave të llogarisë. Justifikimet e daljes dikush i gëlltit e dikush s'i përfill fare. Humbja e durimit, tha shpresa, sjell humbjen time e pa ne të dy njeriu s'ka çka bân në këte jetë.

E prende, 5 shkurt

- Megjithëse nuk të kam premtuar, – tha Efi, – unë po të kërkoj ndjesë për mungesën time të djeshme. Moti i sotëm po na detyron të mjaftohemi me qëndrimin tonë të shkurtër nën këtë strehë. Sot erdha vetëm mos të të jap shkas për të dyshuar, gjeta justifikimin e marrjes leje në familje, më pak se një orë e po mos të kthehem në kohë humbas të drejtën e marrjes së lejeve të tjera.

- Jam me ty, – ia ktheva unë. Kushtoju sa ma kujdes marrjes së lejeve të ardhshme.

- Kam një shoqe të ngushtë, këtu afër shkollës tuaj ajo më ka premtuar të na ndihmojë.

- E mirë, uroje nga ana ime çfarë të dojë ajo vetë.

Si të donte fati me ia kalue ndihmës së asaj vajze, mora vesht lirimin e nji dhome studimi.

- A po më ndigjon ndonji minut në piano?

- Do të dëgjoja po të më lejonin të hyja brenda.

Siç e prisja, xha Todi iu përgjigj mirë kërkesës time. Hyme në dhomën e pianos, mbylla derën dhe e pyeta:

- A më jep leje me provue kënaqësinë ma të madhe në botë?

Vajza natyrisht e mori me mend e m'u përgjigj:

- Jo, në asnjë mënyrë.

- Në nji mënyrë po, – i thashë, dhe e putha përmes nazeve të saj.

Ajo nji herë bâni sikur deshti me m'u shkëputë, por u rrëmbye nga dehja e puthjes. Buzët tona sikur po përpiqeshin me tërheqë zemrën e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

njeni-tjetrit në gojë. Aq na përfshiu ekstaza në mbrendinë e saj sa na detyroi edhe ne të gjenim strehim në mbrendinë e njeni-tjetrit. Sytë e Efit na e përlotën puthjen e mapasme.

- Pse qan moj vajzë e mirë? – e pyeta tue ia përkëdhelë flokët e fytyrën.

- Jam vajzë e keqe, – m'u përgjigj, – edhe ti je djalë i keq. Unë do ta doja veten vajzë siç isha para se të hyja në këtë dhomë e ti më bëre nuse shumë para ardhjes së kohës së përshtatshme.

- Ne bâme mirë, bâme me ia kujtue gjithmonë njeni-tjetrit kush ka qenë dhandri yt i parë e nusja ime e parë.

- Ti je dhëndër gënjeshtar, kur do të më gënjesh mua kështu.

- Ah sikur të mos mund të largoheshe ma prej meje kurrë!

- Të thashë vonesa ime e sotme i ndërpret mundësitë e takimeve tona për kushedi deri kur!

E përcolla deri tek dera e shkollës e u ndamë. Ktheva në dhomën e pianos që për pak nuk ishte xânë ende e m'u duk sikur kishte lanë edhe nji vehte të sajën aty. Këtë dhomë, i thashë vedit, do ta quej me nji fjalë turke "xherdeku i kënaqësisë sime me Efin".

E diel, 7 shkurt

Bisedën e takimit tonë të sotëm, Efi e filloi kështu:

- Gjithë kohën e pas ndarjes së pardjeshme me ty, të kam quajtur "djalë i keq" siç mund të quhet çdo shfrytëzues rasti.

- Përse më quejte djalë i keq kur ishim të dy miratuesat e atij shfrytëzimi?

- Jo, jo mos ma merr seriozisht, bëra shaka, tani e ndjej veten më tënden. Po më deshe gjithmonë shumë, më ke merituar të tërën.

- Këtë besoje plotësisht, – i premtova unë. – Ti a i beson vetes të ma japësh të njejtin premtim?

- Ç'premtim mund të siguroj më shumë se dhënien e vetes sime për herë të parë tek një djalë? Thonë se artistët edhe po mos të jenë të mirë i bën arti të mirë si veten, e arti është i mirë e i bukur.

- Efi le mos të flasim asnji fjalë që i kujton dashurisë frikën.

- E mirë pra, unë po të tregoj një ngjarje të rëndësishme: Dje më kanë festuar ditëlindjen time të gjashtëmbëdhjetë. Sot erdha tek ti për ta festuar bashkë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Efi pamundësia ime me e krye detyrën që më ngarkon ky rast më ven në vështirësi, paraja shkon shumë keq me mue, tepër rrallë bindet me më hy në xhep.

- Mos na e ngatërro dashurinë me para.

- E mirë pra, unë po të jap aq urime sa po të ishin dhurata nuk do të ishe e zoja me i numrue.

Çastet e qendrimit tonë të sotëm me njeni-tjetrin u ankuen, ndêja e jonë e sotme pati vetëm fjalë dashnije.

E ejte, 11 shkurt

- Sot, – tha Efi, – Leni i bëri të mundura daljet e mia të shpeshta. Herë-herë ajo ka mundësi të na ftojë edhe në shtëpinë e saj. Shtëpinë e ka në një pozicion shumë të mirë këndej në krahun tuaj, përveç kësaj takimet tona i thjeshtojnë takimet e Lenit me të dashurin e saj. Ajo i ka folur atij për ty e ka thënë të shoqëroheni bashkë. Ai sipas Lenit e ka pranuar me shumë dëshirë shoqërimin me ty. Shoqërimi juaj do të na e bëjë të mundur të takohemi pa rënë në sy. Tani Leni po na pret në shtëpi bashkë me të.

Shkuem në shpinë e ndërmjetëses tonë e u prezantova me djalin. Mbas nji ndêje prezantimi Leni shkoi me përcjellë Efin e unë e Tani dolëm me bâ nji shëtitje rasti.

- E pimë nga një gotë birrë? – më propozi i dashtuni i Lenit.

- E pijmë, – iu përgjigja unë, i inkurajuem nga pesëqind lekëshi i porsaardhun prej nanës.

Llogarisë dyqindlekëshe të kamerierit, Tani bâni sikur donte me i pague, e shtiruna e tij u përzie me nji ngurrim të dukshëm. Pa e shprehun mirë dëshirën me pague, ai më respektoi servilin e të shprehunit. Jetesa e tij nga ma të mirat e shqiptarve të Shqipnisë më bâni përshtypjen e nji koprracije ma të pajustifikueshme. Mandej më përcolli deri në shkollë pa mujtë me ia fsheh pamjen e përshtypjes time. Në asnji çast të qëndrimit me këtë shok të ri, nuk e ndjeva veten të përshtatshëm për atë shoqni e me çka mujta me hetue të njejtën konsideratë pati edhe ai për shoqninë time. Megjithëkëte interesi shpeshherë e detyron sforcimin me ushtrue pushtetin e vet në disa lidhje të domosdoshme, prandaj hë për hë duhet me gjetë mënyrat ma afruese me Tanin. Por a mundem me e ndryshue unë natyrën time qoftë edhe për hir të këtij interesi? Mos

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

zotnimi i mënyrës së të shtirunit ma bân krejt të dallueshëm refuzimin e pa pranueshmes.

E diel, 14 shkurt

Në takimin e parasotëm e patëm lanë me Efin me u takue para derës së shkollës tonë, në orën 10. Pikërisht në këtë orë ajo e tregoi se me shumë dëshirë e respekton përpikmëninë. Liri-dalja e moti i mirë e lanë shkollën tonë me pak nxanës e të shumtët të kësaj pakice janë fëmijë filloresh. Xha Todi, tashma i qartë për lidhjen time me Efin, më tha:

- Po të doni mund të hyni të rrini bashkë brenda shkollës, ju vetëm më tregoni numrin e dhomës suaj dhe në qoftë ndonjë rast i paparashikuar e gjej mënyrën për t' iu lajmërur që të dilni.

Në sajë të xha Todit, rojes ma të mirë në botë, ndêjën e zgjatëm sa na e lejuen mundësitë e Efit.

E shtunde, 20 shkurt

- Jam shumë kureshtare, – më tha Efit sot, – të dëgjoj një magjistare. Leni u beson shumë e unë aspak megjithëkëtë më ha meraku të dëgjoj mënyrën e të shprehurit të një magjistareje. Ia di shtëpinë një plake për të cilën thonë është më e sakta në Shqipëri. Për qejfin tim a vjen të shkojmë bashkë?

- A don ti, shkojmë me e plotësue kureshtjen tande.

- Ti Gjokë, a i beson magjisë?

- Jo, unë i besoj Zotit.

- A thua ti, më mëkaton kjo kureshtje?

- Plotësimi i një kureshtjeje e asgja ma shumë kisha me thanë konsiderohet vetëm plotësim kureshtjeje.

Sapo arritëm tek shpia e saj e mbrenda nji gardhi që dukej se mezi mbahej pa u rrëzue, mbrapa të cilit ngrihej banesa e së njejtës qëndresë, fallxhorja na vuni re e doli me na hapë deriçkën tue na urue mirëseardhjen. Mbas kësaj formule mikpritjeje na prini me hi mbrendë. Ajo e mori dorën time në mes të duerve të saj të mëdhaja dhe e përkdheli me dashuninë e nji nane. Me ta hetue të metën time fizike ndoshta me vrejtjen e parë, e ndihmueme edhe nga gjyslykët e mij të zij, në atë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATI BAJLETI" SHKODËR

kohë të vranët e bindun se nji njeriut nuk mund t'i shkojnë as nëpër qoshet e mendve me ra në dashni me nji të verbët, e sidomos ajo farë bukurosheje, u përpoq me e tregue aftësinë e saj prej fallxhoreje tue e pyet Efin:

- Vëlla e ke, apo më larg?

- E kam vëlla, – iu përgjigj vajza.

- A dëshironi të nxirrni fall në sy të njëri-tjetrit a veçmas?

- Nuk i fshehim gjë njeni-tjetrit, – ia prita unë.

- Uluni pra iu pastë nëna, mos të na zërë kush në fall, mbasi tek unë vijnë aq shumë njerëz sa shpesh herë bëhen grumbull tek dera e oborrit. Në ato raste unë dal shpejt e shpejt e u them:

- Ju lutem eni më vonë e një nga një, përndryshe po më nxirrni telashe me shtetin e kështu po mbesin ju pa fallin tim e unë pa ju. Shteti është shtet ju pastë nëna, këtij shteti kaq të mirë nuk duhet t'ia teprojmë, ka njerëz të ligj, ju pastë nënë, siç po e shihni unë jam shumë e varfër e megjithëkëtë askujt nuk i marr çmim të caktuar, secili më jep sa i thotë zemra, ama kjo gjendja ime, si i thonë fjalës, ta bën zemrën copë e s'dalin dot pa më shpërblyer. Disa më zemërmirët, ndoshta sa më të pasur, më shpërblejnë dy herë, një herë kur u them të vërtetën e herën tjetër kur u del e vërteta.

- Me nga dy shpërblime e s'e kap jetesën? – e pyeta unë.

- Paraja shkon si uji i lumit, biri i nZnës, s'e mos i mbaj të gjitha për vete, të afërmit e mi i kam të varfër e të gjithëve më duhet t'u jap nga një çikë. Të keqen nëna me ty gocë ta filloj?

- Mirë, me mua.

- A do me plumb, me kafe, me letra a me dorë?

- Me dorë, – ia pat Efi.

U kredh sipas saj sa ma në thellësi të magjisë e nunuriti disa fjalë të pakumptimta si të dialogonte me misterin. Mori dorën e Efit e, siç më tha vajza, ia nguli shikimin si të donte me ia depërtue shplakën me të e nisi me lexue gjoja fjalët e fatit me ngathtësinë e fillestarëve të abetares.

- Ashtu në rregull, – nisi me e rritë volumin e zânit mbas komunikimit me fatin. – Dëgjo këtu gocë e ëmbël e vëru vesh fjalëve të mia se nuk e kam zakon të flas një fjalë për një tjetër. Shumë po iu lutkan prindërve të tu për t'ia dhënë dorën e fejesës ndonjë djali. Prindërit i refuzojnë shpesh propozimet e atyre që të kërkojnë, për shkak të moshës tënde kaq të njomë, ama ta dish nga unë, kërkesa e fundit të bën të lumtur. Lypset

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të jesh e vëmendshme në komunikimin tënd me nënën, pavarësisht fshehtësisë së saj ndaj teje. Ti duhet të bësh ç'është e mundur t'ia nxjerrësh të fshehtat që të interesojnë, kur nuk ia dëgjon fjalën fatit, ai mund të zemërohet e të mos kthehet më. Sa gati rrinë gocat të ta heqin për dore të mirën, ama në fund të fundit punët do të shkojnë ashtu siç do ti. Përkrah dëshirave të tua do ta kesh gjithmonë edhe këtë vëllain tënd. Një letër me shumë mallë është në arritje e sipër tek ti, lexoje me shumë kujdes, të gjithë të mirën tënde e ka brenda. Dy vajza rreth moshës tënde që të shtiren shoqe sidomos njëra, të ka shumë inat e inati e plastë. Ajo përpiqet të gjejë një magjistare të fortë e për të pregatitur një magji të rrezikshme, unë po të porosis, mos prek gjëra pa kujdes. Me ndihmën e Zotit e tënden unë mund ta asgjësoj atë magji të keqe. Për ta asgjësuar me siguri atë magji ti duhet të vish tre të premte rresht tek unë, unë do të përgatis një kundra magji shumë të efektshme e do ta jap të tre herët nga një pjesë. Nuk të lë nëna jote për të ta prishur ajo shtrigë me magji fatin e jetës tënde! Ajo synon që të lidhë pas kalit të shejtanit dhe të zvarrisë nëpër vuajtje. Ia bëj unë dermanin kësaj pune si në shumë e shumë raste të tjera. Një bukurosheje si puna jote nuk i pushojnë kurrë lajkat prandaj ta kesh shumë kujdes veten tënde. Kurrë mos u lidh me ndonjë djalë pa ardhur këtu tek unë. Shumë vajza të reja vijnë tek unë e më falënderojnë se i kam shpëtuar nga e keqja e ju kam treguar cilin propozim të pranojnë e ja ku po të betohet nëna: M'u qorrofshin këta sytë e ballit, ato vajza kanë bërë martesa shumë të lumtura. Unë dua para të hallallit e jo të haramit. Tani të shohim për ty, çuni i nënës.

- Unë kam ardhë vetëm me shoqnue këtë vajzën.

- Po mirë, ty të shtie nëna fall pa para, ti je për të falur para e jo me të marrë.

- Ç'të bâjmë kështu e deshi Zoti i madh.

- Ama rriskun ta ka falë e në rriskun tënd nuk rri asnjeri. Ma jep dorën ta shoh rriskun e ta tregoj sikur të ishe djali im. Këtë motër e paske xhevahir. Kur të ka nisë ky hall i madh? Ia ku po ta them unë, shpejt do të shërohesh, të pastë nëna moj goce, duaje vëllain e paske shumë të urtë. Pavarësisht nga sytë qenka për marshalla, sytë janë punë e Zotit. I qofshin falë perëndisë, duaje shumë se ta bën Zoti shëndet e fat. Ky do të shërohet e të martohet e prej tij do të kesh edhe një tjetër derë të çelun, ta them unë moj bijë këtë e kështu do të bëhet si thotë nëna jote. A ke tjetër vëlla?

- Mjaft, mjaft! – thirri Efi, me padurimin ma të papërmbajtun.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MADH. BALETI" SHKODËR

- Mos të dogonisa kund pa dashje, të keqen nëna? Mua më raftë pika, më fal moj vajzë e mirë, pleqëria i ka edhe këto.

Aq në vështirësi më futën fjalët e saj të parashikimit të rremë, sa përnjiherë brofa në kambë e u nisa me dalë. Ai ngushëllim mëshirues e shtini gjithë qenien timen në kthesën e ndamjes me Efin. Atë ngushëllim e mendova ma vrasësin e të gjitha ngushëllimeve. Sikur s'po më bâhej me ndrrue ma asnji hap përbri saj, nga ma i dashtuni i dashnisë së Efit, më kishte shndërrue në nji viktimë mëshire. Virtyteve e cilësive të mia ua kishte rjepë vlerat e më kishte lanë aq të kacavarun për jetën e vajzës sa mjaftonte luhatja ma e vogël me u rrëzue në mënyrë të pangritshme ma. Të gjitha rrahjet e zemrës më ishin shndërrue në goditje fatale, ajo më kishte zbrapsë në atë të verbtin e fminisë time me duer të shtrime për lëmoshë drejt kalimtarve. Efi tashma ishte e ngjashme me vajzat kalimtare të kohës së lëmoshës time, deri germat e fjalëve të magjistares ishin shndërrue në shigjeta kundër dashnisë së Efit për mue.

- Kurrë s'do t'ia fal vetes këtë faj, – thirri si e shastisur Efi. Ja ku i ke paratë më të neveritshme në botë.

- Më ke dhënë tepër shumë moj goce e nënës.

- Nuk ta dua kusurin, në djall të vafsh me gjithë to.

- Po pse u zemërove moj bijë, kush të thirri me zor?

- Më fal të lutem, më fal, – m'u drejtue Efi me zërin ma të përvajshëm e më puthi si motra vëllanë.

- Përse po shqetësohesh, – u përpoqa ta ngushëlloj. Mos e ekzagjero deri në këtë pikë shkakun e kotë.

Magjistarja po ecte mbas nesh si të ishte shndërrue në nji memece të trullosur. U ndamë pa përshëndetjen që s'po delte ma nga asnjeni. Me të bâ ne pak hapa përpara, ajo e mbylli derën rrëmbimthi e u kthye mbrenda me vrap si të donte me i ikë rrezikut ma të madh.

- Këtë faj edhe po të ma falësh ti, unë nuk do t'ia fal kurrë vetes sime. Se si m'u fut në tru të pamendjes kureshtja më e mallkuar, më idiote, më e poshtër e jetës time. Ti me të drejtë do më kujtosh si vajzën më mendjelehtë të botës, ti ma tregove marrëzinë e tekes sime e këmbëngulja ime vazhdoi ta çonte të veten deri në fund e ti për hirin tim pranove fyerjet më të pamerituara. Jo më të pamerituara, ah s'po gjej fjalë më të përshtatshme! Po të isha unë në vendin tënd do ta neverisja këtë vajzë idiote.

Unë u mundova me buzëqeshë e i thashë:

- A di çfarë do të doja unë mbas këtyne fjalëve tua?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL DARETI" SHKODËR

- Unë do të doja të të puth sa ç'është numri i germave të fjalëve që më ke folur qëkur të kam njohur e deri tani.

- Jo ky numër asht i vogël, – shtova unë, – sa është numri i germave të fjalëve që ke folë qysh se ke lind e sa asht numri i germave të fjalëve që do të flasësh të gjithë jetën dhe paçi jetën ma të gjatë se çdo njeri.

E diel, 21 mars

Moti e zemroi kalendarin si ne me këtë mospërfillje të ditës së parë të pranverës. Motin e ditëve të maparshme e patëm marrë si premtim me na e zbukurue këtë ditë shëtitjeje jashta Tirane ku dhuratat e kësaj stine janë ma të plota. Sot në mëngjes Efi erdhi me më marrë me kalue së bashku këtë ditë edhe kështu siç asht për mos me mujtë me i thanë vedes siç më tha ajo vetë, se ditën e parë të pranverës së saj gjashtëmbëdhetë e ka kalue larg meje.

- Ne po e nisim, – tha vajza, – shëtitjen siç e kishim paramenduar e në qoftëse nuk na premton moti përtej Tiranës, po kthehemi sërish në qytet. Çadrën time për t'i mbrojtur kokat e kemi, trupi le të bëjë si të bëjë. Mbase kjo pranverë të parin shi e ka sjellë nga ata që thoni ju shkodranët: "Shiu i butë lagë të marrë e të urtë". E një shi i tillë të dy i gjenë tek unë e ti. Ti, – foli ajo e përnjëherë me shqiptimin m'i ra gjoksit në shêjë përkëdheljeje, – je i marri e unë e urta.

- Edhe sikur të ma leje mue të urtën, moj bukuroshe do të doja me qenë i marrë si ti. Aq njitë sa as të mos mundesh as mos të dish me e shkëputë ma pjesën tande nga pjesa ime.

E nisëm shëtitjen tonë me nji ecje të ngadaltë si të mos donim me e ndalue kurrë.

- Kjo pranverë e zgjodhi ardhjen tek ne në ditën e festës së përjavëshme.

- A vetëm tek ne? – e pyeta unë.

- Unë them tek, – u përgjigj Efi, – ne jemi bota jonë. Çdo çift i dashuruar numerikisht duhet ta ndiejë veten si Adami dhe Eva në kohën e rënies së tyre në dashuri. Mua më erdhi vizita e parë nga hapësira.

- Sa inat me të privilegjue ty përpara meje!

- Uh! Më erdhi edhe mua!

- Leni e ka nënën në shtëpi e nuk mund të shkojmë.

- Me çfarë po shoh retë kanë ardhur vetëm sa për të na përshëndetur

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

lehtas. Kthjelltësia po fiton hapësirë gjithnjë e më të gjëra.

- Sot ta paskan në qefë frymëzimet!

- Epo s'kanë thënë kot: "Më thuaj me kë rrin të them kush je!". Ti ndoshta nuk më dallon, kam filluar të flas shkodrançen për t'u dukur më e jotja.

- Me mendje ndoshta, për me gojë deri tash je në jug.

- Ashtu! Së paku pse nuk ma bëre qejfin?

- Tash po. Dy randësitë ma të mëdhaja të dashnisë tonë janë: me qenë vajzë korçare e nuse shkodrane.

- Mjaft mirë po thue, – foli Efi me nji përpjekje të dukshme me u dhanë fjalëve shqiptim sa ma verior. – Qysh se të njoha shkrimtarët gegë kanë nisë të më bëhen më të dashur e më të kuptueshëm. Para pak ditëve ia mbusha mendjen vetes të shkruaj poezinë time të parë. Në fillim mendova se frymëzimi mund ta kryej këtë punë edhe pa ndihmën e prirjes. Shkrova e korigjova dhe e shikova prap pastaj e grisa e pakënaqur me të. Herën tjetër ia nisa me shpresën se do të arrij së paku të krijoj ndonjë strofë, e kështu bëra disa herë derisa më bindi paaftësia ime në këtë fushë. Po të mvarej nga frymëzimi, frymëzuesit tim do t'ia kushtoja poezinë më të bukur në botë, mirëpo u dashka edhe prirja, e ti prirjen tënde nuk ma jep mua.

- Po të mundja do ta jepja me gjithë zemër.

- Mos thuaj me gjithë zemër, zemrën a ma ke dhënë?

- Ke të drejtë. Efi, a do të jemi unë dhe ti nji distik i përkryem?

- Varet nga vargu i parë i distikut, – ma pat Efi, – e vargu i parë je ti.

- Vargu i dytë e bân me u quejtë distik. Kemi arritë pikërisht aty ku duhet të jemi. Rreth e rrotull kemi aq njerz sa patën edhe Adami e Eva kur i filluen puthjet e dashnisë.

- Ti më the që parë një vajzë korçare e nuse shkodrane, për të tjerët jam vajzë, ti më ke bërë nuse. Sa herë e mendoj veten nusja jote aq ma shumë më pëlqen.

- Pranvera paska nisë me e shtrue gjelbërimin e njomë, si ti.

Efi, ma priti:

- E paska parashikuar ardhjen tonë këtu e na e ka bërë gati.

E prende, 2 prill

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Sot mora nji letër thirrje me u paraqitë të hanen në Ministrinë e Arsimit, simbas shpresës asht shêjë i shkëlqyeshëm për prespektivën time. Në dobi të këtij shêji ka fillue me u folë disa kohë ma parë. Me gjithë qëndrimin tim të brishtë në krahasim me të dëshiruemin prej shtetit, këta mendojnë se duke ma dhanë dorën ma shumë, më bajnë ma për vedi. Bedri Spahiu më bahet krah e kjo figurë politike asht gur i fortë në themelin e prespektivës time. Flitet se bursa do më të akordohet për degën e kompozicionit.

E hane, 5 prill

Në orën 10 e gjysë paradreke u paraqita në Ministrinë e Arsimit, aty nji zyrtar më priti me nji mirësjellje disi të teprueme. Mbasi më shprehi përshtypjet ma të mira të dëgjueme për mue, shtoi edhe përshtypjet e shkëlqyeshme të Ministrit të Arsimit, e më komunikoi nxjerrjen e bursës për kompozicion në Çekosllovaki.

E kam të pamundun me e përshkue çfarë ndjeva në çastin e marrjes së këtij lajmi.

Perdja e misterit që më ndante nga e ardhmja, m'u ngrit si sipari në skenën e çastit të fillimit të shfaqjes. Drita e buzëqeshjes së prespektivës ma mbushi shpirtin plot e përplot. Imagjinata m'i solli nga e ardhmja në të tashmen frazat muzikore të krijimeve të mija e duertrokitjet e ovacionet e atij suksesi që e ngrejnë shpirtin e artistit në kulmin e lumtunisë. Unë i privilegjuemi i Zotit e fatit i pajisun me kunorën e suksesit, po pija gllënkat e ambëlsisë së jetës në kupën e fatbardhsisë.

Efi nuk ma priti këtë lajm si i ka hije altruizmit.

- Ne jemi të porsa rënë në dashuri, – filloi ajo, – largimi kaq i shpejtë e kaq i largët e për një kohë aq të gjatë sa nevojitet mbarimi i studimit jashtë shtetit, na qëllojnë dashurinë me një goditje të dyfishtë.

- Kjo asht nji provë kalitëse e dashnisë, e dashtun.

- Jo, jo, provat kundër kënaqësisë s'kanë si të jenë të kënaqshme. Një kënaqësi sado e shkurtër e më pak është një pakënaqësi e madhe. Kur mendojmë se çdo çast i jetës sonë mund të jetë i fundit, si mund t'ua privojmë këtyre çasteve kënaqësinë e dashurisë? Nëse ti e mendon zëvendësimin e kësaj kënaqësie me një tjetër më të rëndësishme, dashuria jote ndaj meje ka qenë e mangët apo si të thuash e shtirë. Dashuria i përket gjësë më të dëshiruar, e gjëja më e dëshiruar për ty,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qenka bursa. Bursës ti ia sakrifikon lehtë të ashtuquajturën dashuri. Po të isha unë e dashura e vërtetë e dashurisë tënde, dalja e bursës s'do të hynte në sy fare.

- Pse Efi të mos ia japim mendimet tona optimizmit, mjeshtër të përkëdheljeve ma të efektshme? Dashnia jote duhet me iu gëzue ngritjes së nivelit tim në muzikë. Mjeshtria e njeriut të zemrës ia shton krenarinë dashnisë. Për mirësimi i jetesës âsht zmadhimi i mundësisë me i shërbye sa ma mirë fryteve të dashnisë tonë. Ne kemi rast me u bâ ma të dobishëm për veden tonë e për pjestarët e familjes tonë të ardhshme. Dashninë nuk duhet ta ushqejnë vetëm zjarmi i pasionit por edhe gjakftoftësia e arsyetimit.

- Është e vështirë, – tha Efi, – për t'ia mbushur mendjen vetes të të pëlqejë çfarë nuk të pëlqen.

E marte, 6 prill

Meqenëse mbramë erdha vonë në shkollë e lajmin tim të gëzueshëm munda me ia tregue vetëm ma dashamirëve të mi, Bexhet Nelku që e mori vesht prej të tjerëve, sapo u zgjova më thirri e më tha:

- Për mendimin tim përhapja e këtij lajmi mund të të sjellë edhe kushedi sa dëm. Përvoja e disa njerëzve na mëson se sekreti e ndihmon shumë arritjen e qëllimit. Euforinë e parakohëshme, suksesi e ka armike. Herë-herë e keqja mund të vijë edhe nga ma i miri. Të keqen nuk e bën ai vetë por papërmbajtshmëria e tij, mjafton zemërligësia e njërit që të ta prishë zemrën ty dhe të na hidhërojë ne të tjerëve. Ti e shikon se disa nxanës këtu i këputin telat e instrumenteve të të tjerëve për t'ia penguar studimin, i shikon përpjekjet për t'ia ulë vlerat e krijimeve të njëri-tjetrit e thashethemnajet e trillimeve më të pa imagjinuara, sikur kjo të ishte çerdhe djajsh e jo shkollë artistësh, e këta djaj as ty nuk ta kursejnë djallëzinë. Kjo djallëzi është mbështjellja e prirjeve të disave prej nesh, prandaj duhet ta pengosh me çdo kusht përhapjen e këtij lajmi.

E prende, 23 prill

Ndërsa po shëtisja me Gavril Priftin më ndaloi nji burrë rreth të tridhetave e m'u prezantue:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Jam shkodran e më quejnë Njac Radovani, tash po ta tregoj qëllimin e kësaj ndalese. Para tri ditëve ndërsa po daktilografoja, më erdhi ky mendim. Gjoka, si tastot e pianofortes mundet me zotnue edhe tastot e makinës së shkrimit. Simbas meje ti mundesh me arritë me shkrue në makinë shkrimi në mënyrë të kënaqshme, bile shkathtësia e fitueme në piano të jep mundësi me shkrue me 10 gishta, në këtë mënyrë e ke më nën kontroll tastierën e makinës së shkrimit. Në don me ia hi kësaj pune, mësimet e para t'i jap unë.

E falënderova e i thashë se kur ta kishte kohën e lirë e mundësinë me ma fillue mësimin e këtij përfitimi të mrekullueshëm, unë isha i gatshëm. Mësuesi im i daktilografisë më caktoi orën e parë të mësimit të nesërmen mbasdreke.

E shtunde, 24 prill

Spjegimet e para të Njacit i binden mundësitë e mija për arritje të mira në daktilografi. Aq mirë i mësova katër rreshtat e tastierës së makinës së shkrimit sa edhe sa herë m'i pyeti të ngatërrueme u përgjigja i saktë. Megjithëkëtë shoqnuesi im në këtë takim, Gjovalin Lazri, më shkroi të gjitha tastot për me i pasë të sigurta me i mësue përmendësh. Në fund të mësimit të parë Njaci më tha:

- Gjithë puna mbetet në të ushtruemit në makinë shkrimi. Shteti me ta dëgjue kërkesën tande e me ta pa përparimin tand, ta jep fill nji makinë shkrimi e mbrenda pak kohe nuk do të kesh ma nevojë me i thanë kujt me të shkrue gja.

Daktilografija, – thashë me vedi, – e alfabeti Brail, të cilin do ta mësoj shumë shpejt, sapo të arrij në Çekosllovaki, – kanë me u bâ dy sytë e mi ma të vlefshëm për me ecë në rrugën e përparimit. Atje patjetër kam me gjetë edhe nji magnetofon e me e sjellë këtu. Këto mundësi m'i shndërrojnë ditët në shkallina përparimi, që ma lehtësojnë ngjitjen tek objektivat e mija të shkëlqyeshme. Si mund të jesh ma i lumtun se kur ke pse e pret të nesërmen? Njaci si të m'i shihte mendimet, shtoi të tijin:

- Përpiqu me e bâ për vedi nji vajzë të mirë e njikohësisht lexuese të mirë, sa mos të mund të rrijë pa ty e ka me të frymëzue çka me daktilografue. Mandej nuk ke pse me u qa ma për asnji mungesë.

Para ndamjes me Njacin i thashë:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

- Sa herë t'i ve duert në makinën e shkrimit, kam me të kujtue, me të falënderue e me të urue me gjithë zemër për ketë të mirë që do të më shoqnojnë gjatë të gjithë jetës.

E diel, 25 prill

Kur në orarin e takimit po e prisja Efin përpara derës së shkollës, më tha nji vajzë se në kalim e sipër i kishte dhanë nji letër për mua. Unë e mora letrën e sapo rastësisht e ndesha Sali Osmanin, kureshtja më bâni me ia lëshue në dorë e Salia nisi ta lexonte:

- Gjokë mos më prit kurrë ma! Efi.

Sa fatale kjo letër, i thamë përnjiherë njani-tjetrit, unë e dëshprimi im. Tetë rrokjet e fjalisë së shkrueme këtu janë tetë plumba vrasës të shpresës time.

- Vajzë është kjo? – pyeti Salia.

- Po, vajzë, – u përgjigja unë.

Pauza ime e trishtueme sikur pikoj lot ndikimi tek lexuesi im. Salia duke mos ditë me çka me më ngushëllue tjetër nxorri këto fjalë:

- E po pabesija në gjininë femnore asht.

E kujtova fjalë për fjalë bashkëbisedimin tonë të para kësaj letre, fjalët e fundit të asaj bisede qenë të sajat, "është e vështirë me ia mbushë mendjen vetes me të pëlqye çka nuk të pëlqen".

- Këto ishin fjalët justifikuese të ndamjes?

- Jo.

A ka se si ta ketë vendosë shkëputjen e lidhjes tonë para takimit të fundit?

- Sali a mundesh me ardhë me mue deri në nji vend?

- Po, – u përgjigj Salia, – deri ku të duash.

Gjatë rrugës u mundova me thirrë ndër mend kthesat që na çonin te shpia e Lenit tek e cila unë pata qenë vetëm nji herë. Kthesat e shumta ma banë të pamundun gjetjen e shpisë së saj. Çudia e kësaj shkëputjeje të befasishme po më rritej si druni i bambusë. Në nji pikë m'u duk sikur çudia më kishte shndërruar në veden e vet. Pse-hi s'gjente asnji sepse. A kishte ndodhë vërtetë ashtu apo isha në ndonji andërr të pakuptimtë. Mos ishte ajo letër pasqyra e vrullit në kalim të nji zemërimi të përkohshëm.

- Ty, – tha Salia, – në vend ta ketë Zoti jetën në dorë ta paska një

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

femër.

- Jo, Sali, më ka goditun rrëfeja e befasishme e çudisë ma të papritun. Po ta duesh Gjokën mbi gjithkënd çdo tjetër të duket e kalueshme si era, vajzat kanë kënaqësi të madhe me të pa tue vuejtë për to, ato me vuejtjet e djemve i masin vlerat e veta. Hakmarrja ma e padurueshme për to do të ishte indiferenca jonë. Tash e parë u thonë shoqeve të veta: "Ai ka luejtë mendsh mbas meje. Sa herë të dua e bâj me dalë mendsh". Jepi çka duhet me i dhanë me kuptue. Dashunia në fillim mundet me na u dukë e bukur edhe me veset ma të papranueshme, sepse pasioni që s'don t'jua dijë arsyes e justifikon duke gënjyer në emën të shpresës, dashunia tash po ja dlirë veset. Në shumicën e rasteve na del e kundërta. Pikërisht atëherë kur e ashtuquejtuna dashuni shndërrohet në robni me maskën e dashunisë. Nuk ka dështim ma të sigurt, se atë të përpjekje, me i zëvendësue artistit, kënaqësinë e dhurueme prej artit. E nuk ka fatkeqësi ma të madhe për artistin se me ju nënshtrue urdhnit të pasionit, me e lanë veten me u ba viktima e dështimit ma të urryeshëm. Dashuni, i thonë asaj, që i don të mirën dashnorit, egoizmi i xhelozisë âsht shigjetë në zemrën e harmonisë. Xhelozia, âsht sëmundje, që sa ma shumë të mundohesh me e shërue, aq ma e pashërueshme bahet. Nëse nji njeriut të zakonshëm i prishë qetësinë, artistit i bahet pengesë arritjesh. Duke e lanë ndërmjet dy dështimeve: pa mujtë me fitue si duhet zemrën e së dashtunes, pa mujtë me arritë suksesin e synuam në art. Pasioni sikur pyeti sa mund të zgjasë kjo fitore e arsyes?

E hane, 26 prill

Nata e kalume nuk më qetësoi as me dremitjen ma të shkurtë, mundohem me i ra në të kësaj braktisjeje ma të pamundshmen me e parashikue e më duket se e vërteta më zbraps ma në fillim të këtij synimi. A duhet të më mbajë shpresa e pendimit të nji tekeje të dënueshme? A thue don me pa nëse presioni i mungesës së saj më detyron me heqë dorë nga bursa? Lec Delija më ka thanë, rrin afër shpisë time. Gjatë këtyre pesë muejve me Lecin nuk jam takue asnjiherë, m'u kujtuen fjalët e nji bisedës tonë të bame para disa ditëve, ndërmjetësia më tmerron. Mos vallë m'i kanë thanë qëllimisht për me m'u kujtue në këtë rast? E si mund të qëndroj pa u takue e me u sqarue me të? Ah sa i gabueshëm paska qenë qëndrimi im ndaj të dashtunit të Lenit. Shqetësimi i sotëm

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BERATI" ELBASAN

po më sjell ndër mend disa fjalë të Efit të kalueme disi pa u vu re. Leni e Tani sikur janë në fund të marrëdhanieve të tyne por ajo s'e don as ndërmjetësinë e Lenit nga çdo nxanës shkolle që më kalon përbri, pres me më thanë:

- Po të kërkon një vajzë te dera.

Atë ardhje te dera unë do ta quaja nji ndër mrekullitë e dashnisë. E pra thonë dashnia ban mrekulli, a ka si bâhet me u bâ unë i privilegjuemi i nji mrekullie të tillë. Vajzave çka nuk u shkon mendja e çka u shkon mendja e provojnë. Supozimi i vumjes në provë të qëndresës time nuk qëndron fare. Kështu do të mund të mendohej vetëm nëse ajo do të kishte mundësi me e vrejtë qëndrimin tim. Ajo më ka lanë në të kaluemen e saj për mos e hjedhë kurrë ma shikimin andej. Kështu pa mujtë me i dhanë të drejtë shpresës, dyshimit as të vërtetës e kalova gjithë ditën e sotme.

E marte, 27 prill

Të gjitha ditët e mia më dukeshin sikur kanë ngelë në kohën e ndamjes me Efin. Sa ma të ambla të jenë kujtimet e nji dashnije, aq ma të idhta i bâka braktisja. Sa e shkurtë qenka për lumtuninë koha 4 mujore! Për lumtuninë çdo kohë qenka e shkurtë përveç amshimit. Sikur dashnia e amshimi të ishin nji! E anasjellta qëndron, – më tha një mendim tjetër, – amshimi e dashnia janë nji. Megjithkëte kushedi sa njerz s'e kanë fatin me e gëzue aq kënaqsi sa më dha Efi. Ah! Sikur ta takoja veçsa me e falënderue për at' dhuratë të paharrueshme. Përse ta falënderoja vetëm unë e të mos e falënderonim njani-tjetrin? A nuk i dhashë dhe unë dhuratën e së njejtës vlerë? Kënaqsinë e dashnorëve dashunia e bân të dyfishtë. Këtë mendim pat edhe Efi deri para takimit tonë të fundit. Përse të mos them deri para takimit tonë të kaluem? Ndërpremja e asaj lumtunie s'ka se si t'i përkasë së përhershmes. Atë lumtuni unë e mendoj si gjânë ma të papërsëritshme në botë. Njeriu mund të cënojë ngjitjen e nji shkalline të lumtunisë jo zbritjen ma poshtë, ajo nji herë më pat thanë:

- Ne jemi ngjitë në kulmin e lumtunisë. Po të cënojmë vazhdimin e ngjitjes, veç rrëzohemi. Njeriu në çdo rast mund të gënjejë përveçse në ekstazë sepse në ekstazë flet vetëm fjalët e ekstazës.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

E mërkurre, 28 prill

Bëzamja e nji vajze m'u duk si e Efit.

- Urdhno! – iu përgjigja gjithë gëzim pa u kujtue se ai zâ i ardhun nga fjetorja e konviktit tonë s'kishte si me qenë i Efit.

Eri e kapi përgjigjen time ashtu si doli e më pyeti:

- Zërin e kujt të kujtoi zëri im? Mbase të ngjau si zëri i asaj bukuroshes tënde? Më duket se ta paskan përshtatë edhe ty atë fjalën: "O korçare, o hiç fare", – shtoi duke qeshur.

Eri u ul në oborr e nisi me ecë me mue si ta dinte sa më pëlqen me e vazhdue bisedën për Efin.

- Ku na ke pa bashkë?

- Në rrugën e dashurisë, – u përgjigj vajza.

- E cilën rrugë e quan rruga e dashnisë?

- Rrugën e kishës së Shën Prokopit. Aty e kemi shëtitoren ne të dashuruarit. Sa mirë më erdhi kur të pashë andej me atë vajzë të bukur. Gjithkujt ia gëzon zemrën bukuria, ama artistit i ngjall edhe frymëzimin. Artistin e lumturon gjetja e muzës e më shumë e lumturon muzën, gjetja e artistit. Kënaqësinë e muzës nuk e pata marrë dot me mend para se i dashuri të më bënte portretin. Tani unë e shoh veten vepër të frymëzimit të tij e i them vetes: "Më përpara ishe vetëm njeri, tani je njeri e vepër arti", prandaj kur të pashë me të i thashë vetes se sigurisht edhe kjo mendon si unë".

Megjithë mirëbesimin e nji shoqnie të ngushtë me Erin për mos me ia ulë nivelin e romantikës së atij mendimi, e lashë në heshtje të vërtetën time të hidhun me Efin.

E ejte, 29 prill

Deri kur do të vazhdojë me m'u rritë malli për atë zâ që edhe fjalës më të thjeshtë i jep joshjen ma të papërballueshme. Sado që kujtesa ime e ka regjistrue me përpikmëninë ma të përkryeme, dhe më përsërit krahas çdo rrahje zemre, e ndjej se ky veprim veç ma ngacmon mallin me e ndie nga goja e saj. Ah sikur atë gojë ta kisha aq pranë sa t'ia ndjeja tingujt magjikë të asaj të folun e aq pranë sa t'ia ndjeja aromën e njomësisë së atyne buzëve, e aq pranë sa mund ta fusja brenda qenies time nga ku të mos mund dilte kurrë ma. Nëse kjo fjali âsht thanë edhe

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" - SHKODËR

ma parë, dëshira ime e ka bâ moto të veten e dëshiron me e përsëritë pambarimisht.

E prende, 30 prill

Shpresa më flet gjithnji e ma pak për kthimin e Efit. Ajo me dashtë me u tregue njerzore, s'paku e qetëson kureshtjen time. Pa e mbarue këtë mirë e korrigjova veten për përdorimin e kësaj fjalie e thashë: - Për me dashtë me qenë korrekt sepse atë që para pak ditëve ishte shumë njerzore do të ishte shumë e padêjë për mue me e quejtë të kundërtën. Don ose jo me më sqarue, âsht punë e saj. Dashnia nuk u ven detyrime dashnorëve. Ajo âsht pjesa thelbsore e demokracisë së vërtetë.

E shtunde, 1 maj

Rreth orës 10 të mëngjesit erdhi në shkollë Nikush Guralumi e më mori për drekë në shpinë e tij. Kjo ftesë ma lehtësoi mërzinë e braktisjes ma të paparashikueshme.

- Kohë ma e vështirë, – tha Nikushi, –asht toka e lindjes se mundimit. Vështirësinë e mposhtë vetëm sfida e vazhdueshme e sfidën e ka në dorë durimi e durimi të tregon burrë. Kënaqësia e mikpritjes së Guralumve i dha shkas gjallnisë ma të dukshme që me braktisjen e Efit. Pasdreke shkueme në kishë e asistueme në meshën e parë të muajit të Zojës. Gjatë meshës iu luta Zotit: "O Zot më ndihmo ta meritoj ndihmën tande!"

E hane, 3 maj

Në dhomën ku po studioja piano hyni nji djalë.

- Gjokë Vata të kërkojnë në drejtori, – m'u drejtue pa më përshëndetë.

- Për mirë a për keq? – e pyeta veten.

Në zyrë gjeta drejtorin me nji tjetër. Me të këmbye përshëndetjen e rastit i hueji më tha:

- Je i thirrur nesër në zyrën e lutjeve e ankesave.

I falënderova, i përshëndeta e dola.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Me tonin e të huejit e indiferencën e drejtorit e lexova parathanien e bisedës së nesërme. Ç'punë të mirë do të kishte me mue zyra e lutjeve e ankesave të cilës unë nuk i isha drejtue kurrë? Kureshtjes tashti mund t'i interesonte vetëm formulimi i justifikimit të thirrjes. Përsa i përket anullimit të bursës, s'kam pse me pasë as hijen ma të vogël të dyshimit. Kur unë s'kam ankesa drejt askujt, don me thanë kanë ata ankesa kundër meje. Nji re e stërmadhe hyni ndërmjet meje e prespektivës time.

E marte, 4 maj

Në orën 10 para dreke hyra në zyrën e këtij istitucion mashtrimi. Nji burrë rreth të pesëdhetave u ngrit e më shtriu dorën në shêjë gjesti, mirësjellje.

- Ju shoku Gjokë Vata keni dërgue një lutje për akordim burse në Çekosllovaki në degën e kompozicionit?

- Jo, – ia ktheva unë, – s'kam dërgue asnji lutje.

- Mua, kështu më rezulton këtu në shkresën e ardhur për ju. Në mos lutje, – vazhdoi burri, – kërkesë, sidoqoftë kërkesa juaj është shqyrtuar me kujdesin e duhur dhe ata shokët kanë vendosur që ju më parë të mbaroni shkollën këtu e pastaj natyrisht do të jeni më i përshtatshëm për marrjen e një burse të tillë. Kur të jeni aq i përgatitur sa mendojnë ata shokët, do të mblidhen sërish e do t'i japin rrugë asaj çështjeje. Mirupafshim tani!

Nuk m'u bâ me u kthye në shkollë. M'u duk sikur në ftyrën time lexohej mërzia e shkaku i asaj mërzie. Megjithëse e djeshmja ma pat përbuzë të sotmen, prap se prap s'mujta me e parashikue efektin e kësaj rrufeje. Pas kësaj humbjeje, – mendova unë, – vetëm Nikush Guralumi mund të më jetë i pranueshëm. Shkova në shpinë e qetësuesit tim ma të aftë.

- Sapo ka dalë Nikushi, – tha motra e tij Angjelina, – eja e prite ndoshta kthehet shpejt.

U përshëndetëm e u ndamë. Eca pa ditë për ku. Në dalje të rrugicës për në rrugën kryesore ndesha në Nikushin.

- Hë! – më pyeti sa më pau, – ishe tek ne?

- Po! – ia ktheva.

- Eja pra të shkojmë bashkë në shpinë time.

- Nikush unë kam nevojë me bredhë e me bredhë pa pushim e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pambarim.

- E shoh, e shoh, – ma pat Nikushi. E çka âsht zâni?

- Po vij nga zyra e lutjeve dhe e ankesave.

- E ç'punë pate aty?

- Më kanë thirrë qysh dje për me shkue sot. Më paskan pasë thirrë me më komunikue anullimin e bursës për jashtë shtetit.

- E kam ditë qysh para 1 majit, por nuk kam dashtë me të shtue ditë mërzie.

- Âsht fjalë me vend ajo, "Merre shtruar".

- Ty në Liceun Artistik të ka shti tekja e nji të madhi e jo përzemërsia e shtetit. Bedri Spahiun e ka marrë teposhtja sa s'âsht i zoti me mbrojtë ma as veden e vet e jo ma ty. Me të vërtetë këto janë fjalë të aty-këtushme, veç duhet marrë në konsideratë ajo thanja: "Ku ka zâ, nuk âsht pa gja". Të interesuemit me ta bâ të zezëntash kanë rastin ma të favorshëm. Ata tashti mund t'i mshojnë fort atij difektit tand biografik që të bâhet pengesë e pakapërcyeshme për me dalë jashtë shtetit. Për hir të premtimit të Bedri Spahiut, atëherë antar i Byrosë Politike, të kanë pasë mbulue çështjen e vëllaut të arratisun. Tash dashakëqijt tuej, jo se kanë zbulue gja, por e kanë nxjerrë lakuriq, prandej të duhet me e fjetë mendjen derisa ta thejnë qafën ky shtet horash e ishalla e then qafën shpejt. Dikush tjetër mund të kishte gjetë nji ngushëllim ma qetësues por simbas meje me u marrë me shpresë të rrêjshme âsht koha ma e humbun në botë, njeriu mund të shpresojë në ndryshimin e rrethanave por kurrsesi ndryshimin e komunistave. Ty të duhet me e mbledhë mendjen në studimin e këtushëm. Nji talent si i yti edhe me studimin në Shqipni mundet me bâ mrekullina mandej ti ke moshën që ta justifikon shpresën e pritjes. Shumë pak vite kanë me kalue pa u hapë konservatori e dega e kompozicionit. Jo se âsht ngusht shteti me e hapë por për me i tregue botës se edhe ne gjoja jemi dikush e ju nxansat keni me përfitue prej këtij tangarlleku. Ne besimtarët kemi nji lutje tonën: O Zot na hap shtegun e fatit! Pesimizmi i bân qejfin djallit. Drekën po e hamë në shtpinë time e këta i përcjelltë faqja e tyne e zezë deri në ferr.

- Kam orën e mësimit të pianofortës, Nikush, megjithse nuk jam përgatitë si duhet.

- Për sot të justifikoj unë tek zonja Nako.

E shtunde, 10 maj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Sandri nji banor i lagjes rreth shkollës tonë më siguroi nji makinë për me ushtrue mësimet e marruna prej Njac Radovanit. Unë, natyrisht nisa me e shfrytëzue këtë mundësi të shkëlqyeshme.

- Rezultati yt i sotëm, – tha Sandri, – âsht jashtëzakonisht inkurajues. E perfeksionimi në daktilografi ka me e bâ shteti me ta falë nji makinë shkrimi e të shtypunit të vazhdueshëm në të, ka me të bâ mos me ia pasë lakmi kujt. Vëmendjen e vullnetin me të çue përpara i ke si ti e kërkush, sa ma shumë t'ia marrësh dorën makinës së shkrimit aq ma shumë ia merr dorën edhe frymëzimit, atëherë veç prit e lexo tash e parë shkrimet e Gjokë Vatës. Mos gabo me ia lanë nuses me t'i shkrue krijimet tua se të shtypunit e saj në makinë shkrimi do ta frenonte përparimin në daktilografi. Pavarësia âsht nji pjesë e madhe e kënaqsisë.

E prende, 28 maj

Tregimet horror rreth viktimave të holokaustit ma çnjerzor të historisë njerzore e patën tronditë disa herë fmininë time. Numri i tmerrshëm i hebrejve të ekzekutuem nga nazizmi m'i pat dhanë shkas pyetjes: "A jeton ma ndonji hebre?" E sa më pat ngushëllue përgjegja: "Po ka hebrej të gjallë sidomos andej nga nuk ka mujtë ende me pushtue nazizmi". Gjatë kohës kulmore të përndjekjes së izraelitëve i pata thanë nanës:

- Sa kënaqësie e madhe do të ishte për ne me mujtë me ia mbrojtë jetën nji hebreu deri mbas dorëzimit të sigurtë të nazizmit.
- Mos e ke fjalën për çifutnit që kanë kryqzye Krishtin.
- Jo nanë ata kanë vdekë hanë e kur, kushedi sa breza kanë kalue para ardhjes së këtyne të sotëmve.

Mendo sa të pafajshëm janë të sotmit, kur Krishti për vrasësit e tij i ka thanë Zotit: "Fali o Atë, se s'dijnë çka bajnë". Po të ishte se Zoti ua ka dënue racën, si do t'i pajiste me ato aftësitë të jashtëzakonshme? Nji ndër të aftit e hebrejve të mëdhej pata fatin e andrruem kushedi sa kohë me e njoftë edhe unë sot, e quejnë Robert Shvartz me aftësinë e Robertit në fushën e letrave, më patën njoftë përkthimet e tij nga gjermanishtja, sot më ra rasti me u njoftë me autorin e atyne përkthimeve. Meqenëse prirjet ia hapin mbartësave të tyne shtegun e shoqnisë me nji të dhanun, njoftja e menjihershme siç mund të pritej. Biseda rreth letërsisë na bâni

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

si pa u kujtue me ecë bashkë nji copë rrugë të gjatë. Roberti më ftoi në shpi me më qerasë me disa përkthime të bâme kohët e fundit. Këtë ftesë unë e prita me kënaqsinë që ndjen shijimi i tyne në raste. Shpia e Robertit për nga ngushtësia e naltësia s'i lente gja mangut shpisë sime, mbrendinë ndoshta mund ta kishte diçka ma të qenë si ndërtim e si pajisje. Simbas gjasës ajo çka vlente ma së shumti me u quejtë pasuni e asaj shpie ishte biblioteka.

- Megjithëse modest në zanatin e kuzhinës, – më tha Roberti, – si ta parandjeja ardhjen e nji mysafiri kam përgatitë sot diçka ma shumë për tavolinën tonë të bukës. E për me iu afrue edhe ma shumë festimit të njoftjes tonë, kam edhe birrë gjermane. Këtë birrë ma ka sjellë nji turist gjerman të cilin shteti ma ngarkoi ta shoqnoj gjatë ardhjes së tij të parë në Shqipni e në shêjë respekti për mue, ka mendue me më sjellë nji arkë birrë nga Gjermania.

Kënaqsinë e shijueme gjatë asaj mbasdreke e deri në mbramje vonë te Roberti unë e ditari im vendosëm me e quejtë nji nga kujtimet e bukura.

E marte, 15 qershor

Këtë vit pranvera ia lëshoi vendin verës para kohës. Të rijtë e të rejat e bâjnë rrugën e kishës së Shën Prokopit të duket kopshti i luleve të gjalla, unë e Shefki Shkodra pëlqyem me bâ nji shëtitje në atë krah. Pak para kishës së Shën Prokopit nji djalë që po vinte përballë nesh thirri:

- Po si të kam more Shefki Shkodra?

Si u afruam u përshëndetën e Shefkija ma prezantoi mue.

- Të prezantoj me të fejuaren time, – e paraqiti ai vajzën.

Vajza me nji sforco të dallueshme, ndoshta vetëm prej meje, u detyrua me shqiptue emrin e saj e me hi në bisedë. Unë e ndjeva veten si pas leximit të letrës që më kishte dërgue kjo vajzë. Ajo dorë ledhatare e ekstazave ma të paharrueshme sikur e puthi dorën time me atë puthje që ma përshkoi gjithë qenien. Toni i zanit e mënyra e të folunit ma bâne krejt të qartë përpjekjen e saj për me u nda sa ma parë. Unë nuk arrita ta kuptoj veten a dëshirova ndamjen e menjiherëshme a ndêjën përjetësisht aty, megjithëse vajza sa e imja para do kohe po aq e hueja sot, m'u duk e pranishme aty për mos me ikë kurrë ma.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Mirupafshim! – foli ajo, – sapo e gjet pak rastin me e bâ këtë nxitje të ndamjes tonë.

- Ç'pate ashtu? – më pyeti Shefkija pas ndamjes.

- Asgja, – iu përgjegja unë, e kjo përgjegje e imja i mjaftoj me heshtë.

Ndoshta plaga dhemb ma shumë kur lëndohet se kur shkaktohet. E plaga ime e kishte emnin Efi e lëndimi i saj ai takim.

E mërkurre, 23 qershor

Kur nana më pau tue hy në shpi më tha:

- Sa mirë paske ardhë natën e emrit! – e më përqafoi si nanat e mbushuna me mall. Të tanë fmijtë kanë mbledhë kashtën e dynjasë për me bâ flakadan sonte.

Pak orë para arritjes në Shkodër u njofta me nji grup ushtarësh të vendosun afër shpisë sonë. Nji ndër ta ishte Rexhep Reçi të cilin unë e kisha njoftë disa kohë ma parë. Rexhepi më prezantoi me ta, e ata si ta kishin pritë me kënaqësi të veçantë prezantimin tim, të gjithë i bânë vend menjiherë shoqnisë time. Gjatë atij bisedimi u tregova se kisha natën e emnit.

- Ku e ke shtëpinë? – më pyeti njeni prej tyne.

- Këtu afër – iu përgjigja unë.

- A e di çfarë, a na pret si mysafirë ta festojmë bashkë emrin tënd.

- Unë iu pres me gjithë dëshirë, – ia ktheva unë, – por nuk marr përsipër kënaqsinë e të qerasunit.

- Ne vijmë me tonat e me firzamonikën tonë, – ia pat nji tjetër.

- Mirë se të vini! – i ftova unë.

- Kemi edhe kitaristin tonë, do vish me ne? – iu drejtue ai kitarristit.

- Patjetër, – ia ktheu djali.

Me t'ia thanë nanës, ajo ma priti:

- Mirë se të vinë por nuk di a mundemi me ua bâ qefin. Vetëm bukë e sallatë e djathë e raki kam me iu qitë. Marre nuk âsht me kenë i vorfën, mirë se të vinë. A janë shumë?

- Mund të jenë rreth 20 vetë.

- Epo mirë, tavolina e karriga për ta po i lypi në kojshijtë.

Në të gjashtë rrugicat e lagjes tonë u ndezën e u mbajtën gjallë për

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shumë orë flakadanët e Shën Gjonit. Në orën 9 erdhën 15 ushtarakët pjesmarrës në festën e emnit tim. Përveç mezeve si djathë, sallam, kutija mishi e kutija peshku, kishin sjellë dhe raki me vehte. Qe hera e parë që në shpinë tonë pat kaq shumë gjana me hangër. Kur u bâmë gati me fillue ritin e festës, Alfredi, nji ushtar prej Vlone, propozoi ta çonte nana ime e para gotën. Nana simbas zakonit u ngrit e tha:

- Qoftë lëvdue Krishti!

- Gjithmonë e jetës! – ia ktheva unë, e të tjerët përsëritën fjalët e mija.

- Mirë se u ka pru Zoti! – shtoi nana.

- Mirë se ju gjetëm! – ia kthyen mysafirët në kor.

Atmosfera festive e natës mori me shpejtësi të përpjetën. Kangët e shoqnueme prej firzarmonikës e kitarrës e mbushën lagjen.

- Nëne, – i tha nji ushtar nanës, – a po na e këndon edhe ti një këngë?

- Unë dij me këndue vetëm malsorçe, more bir e ato kangë nuk u përkojnë veshëve tuej.

- Të gjitha kangët janë të bukura, – ia priti ai, – e sidomos kur i këndojnë nënat.

Këndueme unë e nana bashkë e na duartrokitën e na përgëzuen. Në orën 11 e gjysë trokiti në derën e oborrit, shkopi i Mhillit. Nana i hapi derën e ia afroi tek tavola.

- Mhill Delija, – e prezantova unëj – nji shok i imi i ngushtë.

Të gjithë u ngritën e i bâne vend Mhillit të verbët. Mhilli shpejt iu vu kangës e nisi me kndue si të donte me nxanë kohën e mungueme. Në orën 3 mbas mesnatës u shpërndanë secili ma i kënaqun se shoqi.

E ejte, 24 qershor

- Kur këndoni ju, - më thanë komshijtë – ne na vjen keq me na marrë gjumi.

- Mana në sajë të Zotit e të mysafirëve u tregoi nana kojshijve.

- Ti lenja nderën vetes moj Drande, – e qortoi një grua.

- Jo, – kundërshtoi nana, – nji gja që e din Zoti duhet ta dijë edhe robi. Të mirën e tjetrit nuk duhet me e mbajtë sa ma fshehun, përkundrazi me e nxjerrë sa ma në pah.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 26 qershor

Sot mbasdreke erdhi L. K. me më takue e me më urue emrin.

- Sapo e mora vesh ardhjen tande, – më tha.

- Unë kam ardhë me 23.

- Me më pas çue fjalë, mirë kishe bâ.

- Karrigën e vetme të shpisë na e kanë prishë mysafirët natën e emnit e na âsht dashtë me e zëvendsue me stol.

- E çka ka? - tha vajza, – ne kemi lé e jemi rritë në shpia stolash. Aq mirë jemi mësue në rrgosta e sofra sa kur na vejnë në tavolinë, po them unë për vete, më duket se kam humbë nji pjesë të rahatisë. E si ma kalove në shkollë? Megjithëse kot me të pyetë, aty âsht vendi ma komod i jetës së artisti.

- Jo, – ia prita unë, – shoqnija ka të njejtën vlerë kudo.

Për me qenë i sinqertë me ditarin tim e lexuesat e tij në atë çast e ndjeva nji farë përshpërtitjeje të pasionit. Vullneti për me e mbajtë premtimin e dhanun në fillim të njohjes tonë e dëshira me iu shmangë atij qëllimi nisën me i bâ njani-tjetrit nji farë kundërshtimi. Ndjeva se pasioni nisi me ia vu veshin ma shumë zanit të vajzës se fjalëve të saj. Qysh kur Efi me fejesën e saj e bani veten të pa dej me u quejt ma muza ime, zemra më mbet si vatra me hinin e zjarrit të shuem. E pra zemra ime e dëshiron shumë pasjen e nji foleje dashunie. Këto fjalë pasioni mi bani mendim e mendimi nuk guxon me i shndërrue në fjalë, në adresë të L. K.

E shtunde, 3 korrik

Hilë Nika âsht i vetmi djalë i lagjes tonë që luen në nji instrument muzikor. Megjithëse zotnon mjaft pak akorde në kitarrë, vokalin e ka si të krijuem për serenata. Po aq të ambla i ka të folunit e mirësjelljen. Hila âsht nga serenatistat me të cilin unë kam bâ disa serenata. Kandshmënia e zânit ia hapë shumë dritare të vajzave të privilegjueme nga kjo gjini muzikore. Mbramë më ftoi të dilnim bashkë në serenatë. Unë u tregova i gatshëm si në çdo kësi rastesh. Rrugës për tek vendi ku do të fillonim serenatën, Hila më tha:

- Edhe sikur të mos ekzistonte në këtë botë asgja veç kësaj nate, âsht

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

gjynah me e lanë pa serenatë e jo ma yjet në qiell e yjet në Shkodër.

Kur po kthenim në krye të rrugicës së nji bukurosheje të ndame me gisht në Shkodër, nji polic na ndali e na tha:

- More shokë, ju ende nuk e keni parë fundin e kësaj mode? Kjo modë ka dalë jashtë kohe more shokë. Para pak kohësh vërtetë i keni kënaqur vajzat, po tani i mërzisni. Shumica e dëgjueseve të mëparshme tani janë në punë, punëtoret e turnit të parë ngrihen në orën 5 të mëngjesit, punëtoret e turnit të dytë në 10 të mbrëmjes lënë punën e në mundet t'i zënë mesnata pa u shtrirë të flenë e ashtu të lodhura zhyten në një gjumë që mos t'ia nxjerrin as topat, vajzat e turnit të tretë në vend që të dëgjojnë muzikën tuaj, dëgjojnë muzikën e makinerive. As nëpunësat nuk ua dijnë për nder t'ua bëni gjumin haram, tani juve ju ka mbetur veç të na këndoni ne policëve të turnit të tretë. Tani a e shihni si e ka mbyllur loja veten, ne kemi urdhër t'iu çojmë në Degë të Brendshme cilindo që ta gjejmë në serenatë, prandaj shkoni e flini e mos na jepni shkas të merremi me ju për këtë punë.

E falënderuem policin për atë qortim të butë e si u larguem pak, Hila tha:

- Ka të drejtë, kushtet e tashme e bâjnë të papranueshme serenatën. Tash e tutje serenata do të mbetë vetëm pjesë e kujtimeve tona.

E diel, 4 korrik

Pasioni si i vetmi zjarr, që ndez veten e vet dhe i shton vetes zjarr sa të dojë, po më djeg gjithnji e ma shumë, veç si e si, me e lanë me ia thanë ai vetë fjalët e tija L. K. Unë për mos me iu dorzue trysnisë së tij, sado që me vështirësi pothuaj të papërshkrueshme, bana si më tha sedra e shkova në Shirokë, për me i ikë rastit të takimit me të. Koincidenca më vuni ballë për ballë me L. K. Kjo rastësi më bani me e pyet veten: A thue secilin nga ne po e mundon i njëjti shkak? Sidoqoftë, mendova, mue më duhet me u tregu, respektues i premtimit tim.

- Dëgjo L. - i thashë, si të doja me shpëtue nga ai premtim, që tashma më ishte shndrrue në nji barrë ndërgjegje - për disa ditë, ndoshta vetëm në kohën e ngrënies mund të gjindem ndonjiherë në shtëpi.

Vajza u nënqeshi këtyne fjalëve të mia, si të donte me më thanë me atë nënqeshje: "E kuptova". E shtoj:

- Mirë bane që ma kallzove.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 15 korrik

Data e sotme feston vitin tim të 20-të. Vorfnia që më detyron të mos e festoj datëlindjen time, më detyroi t'ia mbaj të fshehtë edhe rrethit tim ma të ngushtë shoqnor. Në Shqipni datëlindjes i japin randësi ata që kanë pare e të mirat e të këqijat e saja.

Edhe vetë datëlindja e ndjen mungesën e nji të dashune e të urimeve të saja të shoqnueme, me kushedi sa puthje dashunie. Pasioni e djeg atë pjesë rinie të pa përkëdhelun nga e dashuna, sepse koha e rinisë pa kujtime të bukura, âsht e thatë si shkrumi. E megjithkëtë edhe sikur L. K. të ishte për lidhjen tonë, ajo lidhje nuk do të përkonte me kushtet tona të sotme.

E marte, 31 gusht

Flaka ime e arrin kudo të jetë, pasioni meriton me u shpërblye me pasion. S'ka si mund të quhet arsye shkelësja e të drejtave të pasionit! Si do të ngrohem unë? – ndërhyni arsyeja – kur ti m'i shkel të drejtat e mia? Unë jam zjarri i dashnisë, – ia ktheu pasioni, – e dashunia nuk ia shkel të drejtat askujt. Pasioni âsht zjarri i parë i botës, i vetmi zjarr i krijuem mbrenda njeriut e i vetmi zjarr i lanun krejtësisht në dorën e dashnisë. A nuk âsht kështu e dashtuna arsye? Arsyeja heshti si t'i kishin humbë të gjitha arsyetimet. Kjo heshtje pasionin e inkurajoi me iu ngjitë ma ngultas ngadhënjimit mbi arsyen. Mbrojtja e miqsisë me shpirt ndër dhambë âsht barazi me luftën e humbun.

- A je përshëndetë me L. K.? – më pyeti nana.

- Po, po nanë, jam përshëndetë.

Unë e pava se nana u përmbajt pa folë për të si veç ajo mundet me e dijtë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 1 shtator

Kënaqsia e fillimit të shkollës nuk po duket e zoja me e ia nxanë vendin kënaqsisë së ndjeme gjatë pushimeve verore. Përpjekjet e mia

janë të vazhdueshme mos me ia lanë kënaqsisë me e bâ pjesë të veten takimet e mia me L. K., tue mendue se vajzës nuk do t'i vinte mirë me i ndërrue vendin zemra. Më bâhet sikur e ndjej qortimin e saj: "Nuk duhet të jemi në vende të ndryshme në zemrat e njeni-tjetrit!" Menjëherë e pyes veten: "Mos vallë synimet tona ecin në të njejtin drejtim?" E përpiqem me e justifikue këtë mendim me interpretimin e ndonji fjalë të L. Mos vallë jemi të dy mbrenda asaj dashnije të përshkrueme aq poetikisht nga Gëte? "Dy shpirta nji mendim, dy zemra nji të rrahun". E secili nga ne pret t'ia pohojë tjetrit ekzistencën e kësaj dashnije.

E diel, 4 shtator

Sot shkova në shpinë e Lukë Kaçës me i urue martesën me vajzën që populli e quen "përfaqësuesja e bukurisë shqiptare". Duket sikur çdo tipari të kësaj vajze shkodrane i shtohet edhe rrezatimi hijeshues të virtyteve. Në nji rast kur mbretnesha e nuseve, siç e quen shumëkush, u kalonte përbri dhomës ku po rrinim ne, Luka më tha:

- S'ma kishte marrë kurrë mendja, arritjen e nji lumtunije të tillë. Anën e quej dhuratë të Zotit e shpërblim të lutjeve që i kam bâ gjithmonë.

Të folunit e Lukës të linte përshtypjen e recitimit të nji poezie të frymëzueme nga lumtunija. Mbas pak u ul në pianoforte e nisi me interpretue në mënyrën ma magjepse pjesët ma të famshme të repertorit të Basit. Në mbarim të çdo pjese, Luka shijonte përgëzimin e zânit njerzor ma engjëllor. Në nji rast të mbetun vetëm për vetëm më tha:

- Kjo martesë e ka anmiqsue shtetin me mue, e mue më ka bâ me harrue edhe fjalët anmiqsi. Kjo lumtuni nuk më len me shpenzue asnji çast për ndonji tjetër gja përveç saj. Atyne nuk ua merr mendja sa nder më kanë bâ në radhimin e ftesave nëpër mbledhje. Edhe kur mbushet mendja me ma dërgue ndonji ftesë, ma çojnë vetem me emnin tim që gjoja me fye Anën. Ky shtet âsht aq idiot sa i shkon mendja se na jep kënaqsi me mbledhjet e tij idiotike. Ne kënaqemi me kënaqsinë që na jep Zoti, djajt kënaqen me kënaqsinë që u jep djalli.

E shtunde, 15 tetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BERISHA" SHKODËR

Konkursin e shpallun për poezinë ma të arritun në kujtim të Naim Frashërit me rastin e përvjetorit të vdekjes së tij, e fitoi frymëzimi im. Ky tregues i kandshëm i rritjes time në poezi, bân që të ardhmen e kësaj prirjeje të ma ledhatojë sigurija e unë s'kam pse të mos e besoj këtë mbasi përpara çdo krijimi e lus Zotin me më ndihmue.

E shtunde, 29 tetor

Në shumë raste si ky kur mbetem vetëm fantazia më bân pré të sajën. Në shumë raste vetmia e ndihmon pesimizmin me ma gatue fantazinë. Atëherë pesimizmi më sjell vërdallë nëpër skutat ma të errta të kujtimeve të mia. Unë përpiqem me luftue dhamb për dhamb me të për me iu shkëputë thojve të tij. Thojtë i shndërrohen në kthetra e unë përpëlitem e përleshem e kacafytem me të derisa të dal fitues. Shkova në dhomën e pianos për me mujtë me e qetësue me muzikën këtë gjendje shpirtërore. Fillova me lujtë në tastierë idenë e ndonji krijimi. Trokiti dera, unë iu përgjegja e hyni bashkënxanësja ime N.

- Mirëmbrëma! – më përshëndeti vajza me nji ton të shkujdesun.

Unë ia ktheva me gzimin që na e sjell prania e nevojshme e dikujt.

- Po kaloja këndej nga dritarja, dëgjova të luajturën tënde në tastierë, thashë me vete po shkoj e i them të ma këndojë këngën më melankonike që din. Unë do të doja një këngë që t'ia jepja të gjithë lotët e jetës sime. Hë xhan, ma këndo një kangë që ta ndan zemrën përgjysëm. Kam pirë raki për ta mpirë dhëmbjen. Më ka vdekur i dashuri, i dashuri im i paharruar.

Toni shprehës i asaj dhimbjes s'kish s'i mos të prekte.

- Kishe të dashtun ti? – e pyeta unë.

- Po, po kisha një të dashur të jashtëzakonshëm. Ishte një plak i divorcuar shumë vite më parë për fajin e së shoqes, ai qe informuar për sjelljen time e të shtunën e parë të marsit më ndaloi në rrugë. Sa kërkon për një natë dhe a pranon të vish tek unë, – më pyeti ai. Unë i tregova çmimin e ia plotësova dëshirën. Në mëngjes para se të ndahesha me të, më foli:

"Goce, sa kohë do të më qëndroje këtu me mua?"

"Sa kohë do të pëlqente ty të rrija unë këtu?"

"S'ka gjë më të parashikueshme se përgjigjja e kësaj pyetjeje, – ma ktheu ai. Ti pyet veten tënde."

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

“E mirë, unë po rri pa e caktuar sa të qëndroj me ty do të jem vetëm e jotja.”

“Po të jesh e zonja ta mbash këtë fjalë, do të jesh vajza më e mirë në botë”.

“Po të mos jem e zonja mos ma merr për keq sinqeritetin”.

“Jo, sinqeritetin e merr për keq vetëm kujt nuk mundet të jetë njeri”.

- Gjatë këtyre tetë muajve më beso, isha vetëm e tija. Gjatë këtyre tetë muajve ai më bëri të mos mundem mos të jem e tija. Ishte një burrë që s’i mungonte asgjë veç moshës. E me ato cilësi aq të çmueshme të bënte t’ia harroje moshën. Kur e shihja aq të lumtur me mua i thoja vetes: “E kë tjetër veç tij do të mund ta bëja kaq të lumtur? Unë e ndjeja veten më krenare se të gjitha ato që nuk arrijnë të bëjnë një njeri kaq të lumtur. Para tre ditëve papritmas ndërroi jetë në krahët e mi. Qava për të sikur në këtë botë të kishim qenë vetëm unë e ai. Një hap nuk më përcillte, një hap s’më dilte përpara veç si e si ta ndjeja veten krejt të lirë.

“Unë të lë në dorën e mirëbesimit, – më tha në fillim.

- E, besoj plotësisht në respektin tënd ndaj tij.

- Asnjë sekond s’e ndjeva sakrificë mbajtjen e besës. Të tillë dashuri kishte ai për mua sa në atë dashuri mund të gjeje çfarëdo dashuri kjo e bëri bashkekzistencën tonë të përkryer. Vdekja e tij m’i mori edhe të mirat më të pagjetshme tek një tjetër. Isha mësuar me praninë e tij joshëse tani e ndjej veten krejt të vetmuar. Tani dëgjoje këtë poezinë time mos e vlerëso po deshe, por as mos e tall. Ti e di, poezia është ndjenjë e ndjenja është poezi.

Unë dal nga vetja, vetja del prej meje
veç ti o Zot i mirë më afro prej teje
se në këtë botë unë vetëm ty të kam
sidoqë të jem, unë veç e jotja jam.
Nëqoftëse mëkatit nuk i shkëputem dot,
sa herë mëkatnoj mëkatin laj me lot
lotët janë lutjet e më zemërdlirtit
lotët janë lutje se janë fjalët e shpirtit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE “MARIN BARLETI” S H K O D E R

Një gjë ta kesh të qartë: një pjesë të jetës time do ta kisha dhënë në këmbim të një prove që ia besoj vetes atë provën që shumë vajzave

iu ka mundësuar kthesën e bekuar në jetë e kush ta jep dorën si Zoti, po ia shtrive me gjithë shpirt? Zoti do të më kishte ndihmuar të bëhem murgeshë.

Ai për nji kohë kaq të shkurtë, më la kaq kujtime lumtunie, sa do t'i mjaftonin jetës time edhe po të ishte e gjatë si amshimi. Sa pak isha unë për të në krahasim me çka ishte ai për mue, prandaj unë atë ishte do të doja me e ba të së tashmes time dhe të së ardhmes. Plotësimin e kësaj dëshire do ta ndjeja po të më qe e mundur të hyja murgeshë.

E diel, 25 dhetor

Ditën e sotme, të pagëzuemen në emën të diellit, datëlindja e Krishtit e ka bâ të gzueshme si vetë diellin. Mesnata ma e shêjtë e kësaj bote më gjet në Katedralen e rrugës së Kavajës. Sado që masat e shtetit kundra besimtarëve po bahen gjithnjI e ma shtrënguese, kisha e sheshi para saj qenë plot e përplot si në mitingjet e detyrueshme. Ekzekutimi i grupit vokal të fmijëve duket si i ndihmuem nga frymëzimi i kangëve të Krishtlindjes. Predikimi të bante me mendue se në zemrën e priftit ka hi vetë goja e Krishtit e po u flet besimtarëve. Në përfundim të meshës mora drejtimin e kundërt me rrugën e konviktit të mbyllun e në sajë të motit të gzueshëm u enda nëpër rrugët e Tiranës derisa e mora me mend hapjen e konviktit. Disa herë gjatë rrugës më ra me ndigjue urimet e Krishtlindjeve e unë si ta kisha gjithë botën para meje i urova njerzimit: "Krishtlindje të gëzueshme në të gjitha vitet e kohës!".

E shtunde, 31 dhjetor

Shqiptarët tash nand vjet ia lanë fajin kohës thue se ritmi i saj e solli komunizmin. Shqipnia e ngratë ka me u çlirue kur udhëheqsat politik të botës ta përfillin të drejtën e Zotit si meriton.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 1 janar 1956

Unë, shumë pak fmijë të filloreve e ma pak të rritun, e pritëm Vitin e Ri në konvikt. Të gjithë shokët e shoqët e shkollës me të cilët unë kam

të shkuem, e menduen me sigurue festimin tim të Vitit të Ri në shpi. Ndamja me ta nji ditë ma parë na preu komunikimin e mandejshëm. Kur dje mbas ngrënies së drekës, shkova me marrë leje në drejtori, drejtorit iu shkrep me më thanë:

- Ti do t'i fillosh pushimet si të gjithë të tjerët.

Mënyra e dhanies së këtij urdhni ma preu mundësinë e theksimit të matejshëm të asaj kërkese. Me gjithë konfidencën e mjaftueshme me shokët e shoqet e mia tiranse, m'iu duk e pamundur sedrës me iu tregue mbetjen time në konvikt që do të bâhej shkak ftese e secilit prej tyne. Pesha e kësaj vetmie të veçantë më shtrëngoi me shkue në shtrat ma heret se çdo natë. U mundova me e tretë mendjen andej ku të ma gjente gjumi e të ma mbante deri në mëngjes. Djallë o punë a thue edhe gjumi âsht habitë mbas festimit të Vitit të Ri e s'po i bjen ndër mend me e përfillë punën e netëve të tjera. Moti i mirë sikur më ftoi të dilja përjashta me ndêjë me të. U ngrita e dola rreth e rreth lagjes ku i ziente çdo shpi. Sa të ndryshme e kam unë kohën me ju, u thashë të mbledhunve me festue Vitin e Ri. Ju po u fluturon koha, mue po më zvarriset. E vetmja shpi rreth e rrotull ku nuk ndihej asnjë shêjë qefi qe baraka e Marijes. As në shpinë time në Shkodër, mendova unë, nuk ndihet asnji shêjë qefi. E ndjeva veten si të përjashtuem nga konvikti e nga jashtja e nderteses se konviktit. Koha kalonte pa e dijtë orën. Valët spontante të qefit ma bâne disa herë me e kujtue ardhjen e Vitit të Ri, mandej i thashë vetes në mos më pastë gjetë Viti i Ri të zgjuem, le të më gjejë fjetë. Hyna në konvikt e u shtrina sërish në shtrat. Tingujt e muzikës së vallëzimeve të shpisë ma afër konviktit ma mbajtën mendjen tek qefi i të mbledhunve aty për Vitin e Ri. Në nji shêjë kohe gjumit i ka ardhë keq me më lanë në atë vetmi e më ka marrë.

E diel, 8 janar

Fill mbas njohjes me të në paradrekën e sotme, Ernest Sulkuqi më ftoi me i bâ nji vizitë në shpi gjatë kësaj dite. Rreth mbramjes i shkova për vizitë e përveç familjarëve Ernesti më prezantoi edhe nji shok të tijin, Nikolin Pavacin. Megjithë frikën e dhunës komuniste, homogjeniteti shkodran e bân të mujtun njohjen e njerzve e dallimin e tyne në të mirë e në të këqij. Këto opinione ata ia transmetojnë mirëbesimeve të njenitjetrit e kjo mënyrë ua lehtëson shkodranve formimin e konfidencës në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

mes të njeni-tjetrit. Meqenëse garancinë e mirëbesimit e shtonte edhe njohja jonë tek Ernesti, bindja politike e të cilit përkonte cik më cik me tonën, Nikolini i dha i pari rrugë shpërthimit të mllefit kundra shtetit. Mjaftoi ky fillim me ia zbrazë zemrën njani-tjetrit shpejt si nji barrë që mezi pret me e shkarkue diku. Ky shfrim i pashtershëm na e gjallnoi bisedën gjatë tanë asaj vizite e vazhdimi i tij na nxiti me bâ nji shëtitje të gjatë. Para ndamjes lame takimin e nesërm.

E hane, 9 janar

Sapo u takuem në vendin e caktuem mbramjen e kalueme, Nikolini më ftoi në shpinë e vet e ia hime sërish temës ma të zakonshme të shqiptarëve të kohës tonë. Në nji pikë të bisedës e nxorri fjalën tek arratisja.

- Arratisja, – tha Nikolini në vazhdim, – âsht akti ma i justifikueshëm i çdo shqiptari. Arratisja më nxitë me sfidue rrezikun ma kërcnues. Po të ishte qëndrimi këtu lehtësim i vuejtjeve të të tjerëve, ndoshta do të ma impononte ndërgjegja, kështu ne jemi të gjithë të sakrifikuem. Në këtë rast urimi ma njerzor âsht: "Mbetshin sa ma pak në këtë skëterrë!" Zbritja e numrit të skllavëve asht fitore e së mirës, zbritja e këtij numri forcon shpresën e shpëtimit. Çdo gja që e mendon pengesë me arritë lirinë âsht ma pak e rëndësishme se liria. Askush e cilido qoftë ai apo ajo, nuk mund ta quejë fitimin e lirisë së tjetrit humbje të veten. Vërtetë tirania mund t'iu shtojë familjarëve tonë presionin e shtypjes, vërtetë tirania i mshon ma fort shtypjes, por sa ma shumë të përdoret dhuna aq ma tepër lodhet forca e saj. Tirania vuen gjithmonë nga anemia e pashërueshme. Frymëmarrja e saj âsht kërcnimi ndaj të tjerëve e me si po shihen punët, kjo frymëmarrje po bâhet gjithnji e ma azmatike.

E ejte, 12 janar

Nana më kërkoi me i spjegue arsyen e mungesës së L. K. E kur iu përgjegja: "Sa ti, dij edhe unë", shtoi:

- Ndoshta âsht fejue e mirë ka bâ. Shoqen e saj e pret krahë hapun gjithkush. Me çka kam mujtë me vu re, edhe ajo të kishte pritë ty krahë hapun. Ju kujtoni se gjatë gjithë rrugës së rinisë e ndjekë fati me raste tue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

luejtë me to si t'i dojnë ai, jo more bir, rasti i mirë paraqitet ndonjiherë e në mos dijsh me ia respektue ardhjen, shkon në punë të vet. Nejse, për vete e ke ishalla ka me bâ fati si të duesh ti.

E diel, 15 janar

Dendësia e pajustifikueshme e nji mërzie, si nji parandjenje ogurzezë ma bâni ma të pranueshëm qëndrimin në shkollë se shfrytëzimin e liridaljes së djeshme e të sotme. Kjo mërzi ma ka pre dëshirën e kontaktit me njerëzit e me tastierën. Çfarë më hin në punë ky studim, e pyes veten. Mosha e fillimit të pianofortes ma bân të pamundun rritjen e nji objektivi të nji pianisti. Ja ku e kreva shkollën e m'u dha mundësia e gjetjes së nji apartamenti, mungesën e pianofortës që do të më ndihmonte me kompozue do ta vuaj gjithnji e ma shumë. Mospërfillja e mënyrave të servilizmit ka me më ndikue në përkrahjen e shtetit. Mesa duket Zoti të drejtëve u ka dhanë ma shumë shpirt se mend. Prandej shpirti se pyet mendjen nëse duhet apo jo me e thanë të drejtën. "E drejta âsht e Zotit, – thonë të drejtët, – e âsht krijimi i tij ma i shejtë". E si e tillë meriton respektin ma të naltë të çdo njeriu e përpjekjet maksimale me e nderue këtë vepër ma të shejtën e gjithësisë.

E shtunde, 21 janar

Kur shkova sot në shpinë e Guralumëve, e nuk i gjeta Nikushin as Mateon aty, ata të shpisë më thanë:

- Të dy kthehen shumë shpejt. Përsa kohë t'i presësh këtu ulu në piano ose ndigjo radion.

Unë zgjodha të dytën. Tue lëvizë sintoninë ndesha në radiostacionin ku trasmetohet emisioni: "Radio Shqypnia e lirë". Ky emision më dha me kuptue mungesën e padurueshme të nji cilësie të nevojshme për zhvillimin e propagandës antikomuniste. Hartuesat e këtij programi, vargjeve të Fishtës:

shkunde pluhnin pra Shqipni,
ngrehe ballin si mbretneshë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D Ë R

U kishin veshë autorësinë e Vaso Pashës. Krejt teksti i programit i përkiste nji përpjekje të pasuksesshme. Kjo dobësi sikur m'ia shtoi edhe nji vështirësi fitimit të lirisë. Lirinë mund ta fitojnë edhe ta mbrojnë vetëm të aftit, të paaftëve as ajo vetë nuk u afrohet.

E marte, 14 shkurt

Sot âsht dita e mesazheve ma të sinqerta të dashnisë. Shën Valentini âsht mbrojtësi i dashunive që fillojnë në këtë e jetë e vazhdojnë në amshim. Sipas atyne që nuk u del martesa e parashikueme, kunora e martesës katolike u shndërrohet në kunorë ferrash.

- Rreptësia e pathyeshmënisë së kësaj kunore, – më tha nji ditë dikush, – a nuk u hap shtegun tradhtive bashkëshortore?

- Vetë fjala bashkëshort, – ia ktheva unë, – përcakton drejtësinë e kësaj kunore. Fjala bashkëshort e mohon ndamjen e shorteve, kunorën e martesës katolike e justifikon plotësisht kohëzgjatja pacaktim e fejesës. Si periudhë njohëse e bashkëshortëve të ardhshëm ose e ndamjes së tyne para martesës. Faji i mosnjohjes bie në paaftësinë e mosnjohësit. Prindi prishës i martesës âsht shfaqësi i egoizmit ma të dënueshëm mbasi prindi duhet të jetë ma shumë i fmijës së tij se i vetes së tij. Ja pse katolicizmi krenohet me shën Valentinin si ky shejt me fenë e tij.

E mërkure, 21 mars

Dimni si në disa ekuinokse pranverore ia pengoi stinës së gjelbërt përqafimin me fillimin e saj. Shiu i imët e i ftohtë i ditës së kësaj faqe të veçantë kalendari, ngjan si i përbamë nga lotët e keqardhjes së qiellit për mohimin e të gjitha takimeve të ambla që do të donin me i shijue sa ma shumë ardhjen e këtij ekuinoksi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 31 mars

Në ditët e para të kësaj pranvere të mungueme, Aura, nji vajzë e njohjes time të paradokohshme ka nisë me m'u bâ gjithnji e ma e afrueshme. Përshëndetjeve të maparshme, u ka shtue fjalë komunikimesh

të shkurta. E mbas pak komunikimet m'i ka shndërrue në biseda. Ajo më zbulon me shumë mjeshtri shijet e veta për muzikën, letërsinë, teatrin, kinematografinë. Sot më premtoi me më sjellë libra italisht e me u përpjekë me gjetë rastin me m'i lexue.

E ejte, 5 prill

Datat e periudhës së largimit të Efit pa asnjë justifikim vetëm kalendari i numëroi. Sa për mue ato formuen vetëm vargun ma të gjatë të zerove ma të pakuptimta. Ky mendim më kujtoj Rubairën e Omar Kajamit si "*mjerë ai që dashuri s'ka ndjerë dhe zemrës* ndritur *në pranverë"*. Pa dashni çdo ditë e kalueme prej meje nuk numërohet asnji herë. Venën time, – thashë me vete, – e ka dashnia, venën dehëse të pasionit tim. Kjo rubairë ma frymëzoi këtë replikë: Shumë mirë na e the.....Omar Kajam, përsa i përket dashnisë me ty unë jam. Mungesa e dashnisë mue plot nji vjet ma bâni të panumërueshëm nga kjo jetë.

E hane, 9 prill

Gjatë mbasdrekes së sotme, Aura më lexoi sonatin e Krojzerit të Leon Tolstoit. Mbasi e mbaroi së lexuemi më tha:

- Po të mos e mendoja prishjen e qejfit tand që në fillim do ta ndërprisja leximin e këtij romani. Problemi personal apo i një individi nuk duhet kurrsesi të bëhen frymëzuesi i hartimit të një krijimi pa parime të shëndosha. Në mos u bëftë arti pasqyrimi i një realiteti të gjërë shoqënor, synimi i tij i shmangë qëllimit ndikues për mirë. Ky roman i kushtohet shfrimit të një urrejtjeje të zbukuruar me art, por urrejtjen sado të mundohesh ta zbukurosh, shëmtimi i saj mbetet i pandryshueshëm. Kur ne femrat i kënaqim shkrimtarët, ata na trajtojnë si mbretëresha e kënaqësisë së tyne, në të kundërtën na shndërrojnë në djaj. Tradhtia hedh të njëjtën sasi turpi te mashkulli e te femra, ama unë jam me urdhërin e pestë të dekalogut katolik e sidomos me atë vrasjen që i bën më i forti më të dobtit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 14 prill

Sot Aura më frymëzoi akrostikun e emnit të saj.

- E di çfarë do të thotë akrostik? – e pyeta muzën time të tashme.

- E di, – u përgjigj vajza, – shkronjat e para të vargjeve formojnë emrin ose fjalën që don autori.

- Atëherë lexoje.

Vajza lexoi:

Afroji buzët ngjiti me të miat,
Unë të jem në ty e ti të jesh në mua,
Rinia jote e gjelbërt të më puthë ëmbël frymëzimin e frymëzimi vargjet lëndina e poezisë time të kundërmojë,
Aromat që pranverat e zilisin.

- Uaaaaa! – ia bâni vajza, – propozimi më i veçantë në botë.

Unë i hodha krahët rreth qafe ajo e pranoi ftesën e krahëve të mia e urdhrin e ambël të vargut të parë të akrostikut. Vargu i dytë nisi me i recitue veten e vet dëshirës tonë të plotësueme.

E shtunde, 21 prill

Ndërsa po shëtisnim nëpër një fushë të qetë ku na shoqnonin vetëm aromat e gjelbërimit, Aura tha:

- Të jesh krejt i sigurt, lidhja jonë nuk do të pësojë kurrë shkëputje. Natyrisht unë premtoj në emën të dashurisë time, mos ma bëj këmbimin e zakonshëm, lërë për një kohë sa më të largët. Besoj është e natyrëshme kureshtja për t'u njohur një çikë më thellë, apo jo?

- Sigurisht, – ia prita unë, e frika e njohjes së vorfnisë time m'u bâ shqetësim i asaj bisede.

- Kë ke në shtëpi?

- Kam vetëm nanën.

- A banon në apartament a në shtëpi private?

- Ja, – mendova unë, – edhe përgjegja ma e vështirë e jetës time. Në shpi private, e ti? – e pyeta shpejt e shpejt për me mujtë me u pre rrugën pyetjeve të tjera të saj.

Ajo si ta shifte vështirësinë time m'u përgjigj:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Edhe unë në shtëpi private. Në Shkodër i kalon pushimet?

- Hë për hë në Shkodër mendoj me i kalue.

Kjo pyetje e Aurës ma solli qetësinë e humbun. Por mbas ndamjes me të ai shqetësim m'u bâ ma ngacmues.

E shtunde, 12 maj

Pranvera e ka stolisë këtë muaj me të gjitha hiret e veta aq të çmueshme. Ky fillim maji ka nxehtësinë e mbarimit të qershorit. Kjo nxehtësi, sidomos vajzave ua ka plotësue dëshirën me dalë në rroba të holla. Mbramjet janë bâ mjalta e ditëve të tyne. Sonte unë e Aura vendosëm me e shijue këtë ambalsi pranverore në heshtjen e periferisë së qytetit. Shëtitjen tonë e shtyme deri atje ku zanet njerzore i zëvendëson kori magjik i insekteve të padukshme. Ndërsa ne po ecnin lehtë-lehtë për mos me i trembë ekzekutuesat e kangës së asaj parajse romantike, zâni i nji djali apo burri si për me e vërtetue se s'ka parajsë toksore ku nuk hyjnë djajtë, thirri:

- Goce, a ka mundësi një minutë?

Ndoshta asgja nuk e vret sedrën sa pamundësia me e mbrojtë të dashtunën.

- Më parë duhet të pyes a më njeh, pastaj për çfarë më kërkon, – ia pat vajza. Po të më njohësh s'ma pret mendja ta kesh guximin të më shqetësosh. Je drejtuar aq rrezikshëm sa po të mos tërhiqesh menjëherë, mund të bëhesh viktima e përjetëshme e këtij rreziku, më kuptove? Po të mos duash të më kuptosh, afrohu një çikë më këtej e shih sa të kushton ai afrim. Po ta duash veten sado pak largohu pa të njohur unë ty. Më mirë jepi këmbëve sa nuk të jam afruar unë ty pa dashjen tënde.

- Na falni, – u dëgjue zâni i të panjohunit, – ju pandeha për të tjerë.

Ndërsa po ktheheshim i thashë:

- Interpretimin tand mund ta zilisë aktorja ma e mirë. Arma ma e pandashme e njikohësisht ma e efektshme kundër ngacmuesave të rrezikshëm âsht guximi. Përballja me të keqen nevojitë përballim të dêjë. Keqbâsi e nisë veprimin e prapë në sajë të frikës së viktimës e kur synimi i ndesh në guxim, ai synim i fshehet si gjâja ma e thyeshme kur ndeshë në gjânë ma të pathyeshme. Të lumtë Aura âsht gja e madhe, sidomos për nji vajzë, me pasë këtë armë ngadhnjyese e me e përdorë me kaq sukses. Roli që luajte ti më përkiste mue, – nisa me e shfajësue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ngurrimin tim.

- Na përkiste të dyve, – më justifikoi Aura, – po mos të flisja unë e para do të flisje e ti, e kur e patë efektin e fjalëve të mia tek ai, u pa edhe sa e panevojshme ishte ndërhyrja jote.

E ejte, 21 qershor

Ndërsa po kthenim në shkollë nga nji shëti e kësaj mbasdreke të këtij fund qershori të ngrohtë, shoqnuesja ime u përshëndet e u ndal me nji shoqe të vetën. Unë bana disa hapa përpara deri ty ku simbas mendimit tim nuk do të mund të kapja fjalët e bisedimit të vajzave. Ndërsa po prisja ardhjen e Donikës pranë meje u ndalue nji burrë e më dha nji përshëndetje befasuese:

- Mirëmbrëma! – tingëlloi zâni i bamirësit tim të veçantë.

- Mirëmbrama! – ia ktheva tue u mundue me e fshehë befasinë e asaj pranie të papritun.

- Mos u frikëso! – më foli burri, – unë do të flas sinqerisht e normalisht. Fjalët që do t'i them do të doja t'i dëgjonin edhe të tjerët edhe të gjithë. Përpiqu ta justifikosh interesimin tim për ty, dashamirësinë time ndaj teje. Unë ia kam propozuar partisë bursën tënde e partia ma ka miratuar. Rëndësinë kryesore e ka miratimi, prandaj përpiqu të ma mbash faqen e bardhë si u kam premtuar miratuesve të propozimit tim. Ti duhet të vazhdosh të ndjekësh atë udhën tënde që unë i kam premtuar partisë, duhet të bësh ç'mos t'i nxjerrësh gjithmonë e më në pah meritat tua që ia kam përshkruar partisë. E vetëm partisë t'ia dish për nder për gjithçka, bën ç'mos t'i grushtosh ndikimet negative pa të prekur fare, mendja jote duhet të shikojë vetëm përpara, vetëm drejt së ardhmes tënde. Vlerësimi nga ana jote i mirënjohjes time për aq sa munda të bëj për ty do të jetë respekti ndaj fjalëve që të fola në këtë vend. Dëgjofsha fjalë sa më të mira për ty e në mos i dëgjofsha unë, u folshin fjalë sa më të mira për ty! Po të mos më kishin ardhur fjalë që ma bëjnë të nevojshëm të të flas kështu, nuk do të të kisha ndaluar. Epo mirupafshim! – më përshëndeti e ma shtrëngoi dorën në atë mënyrë që ai shtrëngim m'u duk shêjë qortimi.

Si qe larguar aq larg sa të mos mund të dëgjonte pasthirrmën e vajzës, Donika m'u afrue e shprehi çudinë e vet për atë takim me:

-Uaaaaaa! Ishte shoku Bedri Spahiu e njohe?

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MIHAIL ZAVALANI"
SHKODËR

- Shoku, – thashë, – tani nuk meriton të quhet më shok, siç nuk meriton asnji i deklasuar. Për çudi në vend të ishte i arrestuar e kanë lanë ende të lirë, ama sigurisht duhet të ketë një liri tepër të kufizuar!

- Në trotuarin tjetër vura re një burrë që mënyra sesi u ndalua e bëri sikur po priste dikë patjetër duhet të jetë një nga ndjekësat e tij sepse kur u nda Bedri Spahiu prej teje edhe ai u mundua të vazhdonte të ecurin ndjekës pa rënë në sy.

- Çfarë të tha or derë bardhë?

- Më porositi të jem sa ma i sjellshëm, t'ia di për nderë e ta dua sa ma shumë partinë, ja këto fjalë çka të më thonte tjetër?!

- Bobo, sa lart ishte, – tha Donika, – e sa poshtë ka rënë!

- Sapo e pava m'u kujtue ajo thanie e Enrik Ibsen: "Politika është një makinë që korrë njerëz".

Mbas pak hapave në heshtje shtoi:

- Kjo thënia e Ibsenit vlerën e kohës e të rrethanave që ia frymëzuan, ka politikë të drejtë e të shtrembër. Bedri Spahiu iu shmang të drejtës e hyri në shtrembërën. Qafen ta then udha e shtrembër e jo e drejta. Ky bashkë me atë shkrodranin tuaj u përpoqën ta ndryshojnë vijën e partisë tonë, tani do të jenë të detyruar t'u nënshtrohen pasojave që vijnë nga ajo thënia e drejtë "koka bën, koka pëson". Gabime mund të quhen bëmat e njerëzve ende të paformuar, këta janë fajtorë të zhytur në faj deri në hundë.

- Edhe ma nalt, – ia prita unë, – deri mbi flokë.

- Në qoftëse nuk e ke me ironi, ashtu është vërtetë, ama ju shkodranët jeni një çikë ironikë.

E qeshuna ime ia kaloi ironisë së fjalëve.

E prende, 22 qershor

- Dashuria e quan të papëlqyeshme fjalën "ndarje" – tha Aura.

- E po mirë, – ia ktheva unë, – fjalët e papëlqyeshme mos i përmend hiç. Ç'na duhen ajo fjalë ku në vend të saj kemi tjetrën përshëndetëse e uruese "mirupafshim". Dy muaj e nji javë dashnisë i duken shumë sepse dashnia numron çastet e mungesës e çdo çast i duket i gjatësisë së padurueshme. Po ta mendosh, Aura, njeriun që don, mendimi të mban gjithmonë pranë tij. Dashnisë së vërtetë largësia i shton mallin e malli ushqen dashuninë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

U përqafuem simbas dëshirës ma të etshme të dashnisë e i thamë njani-tjetrit “mirupafshim”.

E shtunde, 23 qershor

Kur fmijët e lagjeve katolike i japin shêjën ma të dukshme kësaj nate feste. Në të tana rrugicat tona ndezen flakadaj të mëdhej me kashtë e krande të mbledhuna prej ditësh prej të gjithë fmijëve të lagjes. Fmijët, të rijtë e të rejat e shpesh edhe të moshuem për me e tregue gjallninë e kësaj stine të tyne, i kapërcejnë flakadant e Shën Gjonit me të njejtën kënaqësi e deri natën vonë.

- Përse more fmijë, – i pyeti i porsanjohuna ime Alba, – e veni veten në rrezik me kapërcye nji flakadan kaq të naltë.

- Na ruan Shën Gjoni, – u përgjigj njani sish, – sepse i kemi ndezë për nderë të natës së tij. Ne shqiptarët edhe lojnat i kemi të egra siç jemi vetë, – tha shoqnuesja ime.

- Kjo nuk âsht lojë e egër, – e qortova unë, – por e guximshme e burrnore.

- Më mendo sikur jemi njohë prej kohësh, sonte kam dëshirë me ardhë tek ti për natën e emnit tand. Kë gjej aty?

- Ti s’ke pse pyetë kë gjen aty, mysafiri nuk i ven kushte mikëpritësit nësa mikëpritësi mysafirit mandej unë edhe po të due, këtë përgjigje s’mund ta jap pa ditë kë ka thirrë nana. Cilëtdo qofshin njerzit e tavolinës tonë të kësaj nate janë edhe të zemrës.

- Mos vallë me këtë don të më thuash, po të vish edhe ti bahesh e zemrës time?

- Përgjigjen e kësaj pyetjeje e japin provat. Kjo përgjigjja jote duhet të ngjasë si vrapimi që sa ma shpejt bâhet aq ma parë mbërrin finishin. Pjekja e nji shoqnie nevojit vite e jo stinë si frutat.

- Me sa dij unë, – tha Albaj – ne mund ta vendosim shoqninë tonë me themelin e ndërtuem para fillimit të shoqnisë tonë. Kur t’ia njohësh rrajët e trungun e nji peme të ngjashme me familjen tonë, mirëbesimit nuk i nevojitet asnji pyetje asnji përgjigje e asnji provë. Gjaja ma e rëndësishme për shoqninë tonë âsht që ne jemi antikomunista ma të flaktë se këta flakadaj. Ti je nxanës arti e arti âsht kundra komunizmit. Shkakun e këtij guximi me folë kaq hapun me ty ma kanë dhanë njerz të besueshëm e ndër ta edhe motra ime me të cilën je njoftë tek Richard

BIBLIOTEKA PUBLIKE “MARIN BARLETI” SHKODËR

Rich e pra si kam me pasë garanci ma bindëse?! Kjo garanci m'u nevojit mue, ty siç të thashë ma parë të garanton biografia e familjes time. Urrejtja e askujt kundra këtij shtet nuk mund të krahasohet me urrejtjen e të internuemit aty ku si i thonë fjalës: "han pula gurë". Ma merr mendja se edhe vetë hartuesat e atyne torturave po të shihnin zbatimin e tyne do ta urrenin veten, aq sa ne ata.

E diel, 24 qershor

- A ka kend në shtëpi ajo vajzë? – më pyeti nana me nji farë përçmimi. Tash sa kohë e njeh që erdh me bujtë tek ne?

- Nanë ti e urren vesin e përgojimit?!

- Po more bir, por nana don me të pa me vajza e itibarit e mos na e baftë Zoti nafakë shoqen e saj për re. Unë s'i di gja të keqe por s'm'ia kande as synit as zemrës. Ajo u mundue me më hi në hatër me karshillek veç gja që më ban mik me të, nuk ka. Me të thanë të drejtën për qef tem s'kisha me dashtë me e pa ma këtu. Ti tashti je i rritun e sundon veten tande veç Zoti të ndihmoftë me e sundue përsëmbari.

Qysh në mesin e paradrekës na filluen vizitat e deri mbramjen vonë. Vizitori i fundit i kësaj dite, emri qe, Nikolin Pavaci.

- Erdha kaq vonë, – më tha Nikolini ndër të tjera – me shpresën e qenies unë vizitori i fundit i të nji ndêje bashkë të patrazueme prej të tjerëve.

Si mos t'i kishte lanë derman mllefi politik me shfrye pa ardhë tek unë filloi:

- Çka po thonë punët në Tiranë mbas atyne arrestimeve domethanëse? Sado që frikën ua zbutë disi aleanca me shtetet e tjera komuniste prap se prap bâjnë raprezalje për me ua shti frikën e vet edhe kundërshtarëve ose shpikin kundërshtarë për me iu tregue të mundshmëve çka do t'i gjente në nji rast të tillë. Kënaqem në zemër kur nuk i len me fjetë friga e të vetëve. Frika që ndjejnë tiranët ia brejnë rrâjët tiranisë. Frikacakët qeverisin në sajë të frikës që u shtijnë të tjerëve si në atë përrallën e lepurit e të bretkocës ku lepuri po ikte vrap për gjatë bregut të ujit prej frikës, pau se nji bretkosë e ndêjun në breg u frikësue prej tij e kceu në ujë. Kjo trembje e bretkocës i dha rast me u krekosë si trimalosh. Kështu ky shtet e quen veten lepur e ne bretkosa. Këto arrestime po tregojnë se e zeza e tyne dhe e mira jonë po na afrohen në të njejtën kohë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nikolin, – ia ndërpreva unë turrin e monologut, – kjo përralla e lepurit e bretkosës më solli ndër mend përrallën e lakmisë së harushës:

- Këtë vit do të ketë molla shumë, – tha harusha.

- Ku e din ti? – e pyetën.

- M'i kande mue – iu përgjigj harusha.

- Flasim ma konkretisht, – më ndërhyni Nikolini. Fati edhe po deshti me të ndihmue, po të gjet ndêjun ikë pa ta dhanë ndihmën e vet. Këtë na e kanë tregue të moçmit me thanien: "Ti luej, nafaka luej". Pa bâ birë me u arratisë nuk ia shohim hajrin vetes. Dobësimit të këtij regjimit mund t'i shërbehet ma mirë nga jashtë se këtu mbrendë. Njeriu duhet të jetë aty ku nevojitet me qenë.

E pra mendova unë jo ku i nevojitet, por kur nevojitet. Po të ishte se me të vërtetë duhej me qenë jashta shtetit, kjo do të ishte detyrë e ngarkueme nga atdheu, por unë ndoshta atje për atdheun, nuk mundem me qenë asgja. Fjala parashikim, sikur e ka në të nji pjesë të dështimit, ajo pjesë krejt papritmas mundet me u ba dështim i plotë. Ndoshta fjalët e Nikolinit i mëshojnë qëllimit nxitës, me kalue njiherë kufinin, mandej të bahet si të bahet. Nana e urren arratisjen. Sakrificat e saja për mue, më bajnë djalin ma të detyruem me ia respektue qëndrimin e me e pasë vendimin tim nji me të sajin.

E hane, 25 qershor

Nana sa më pau të zgjuem, m'u afrue te shtrati e tue më përkdhelë më tha:

- More bir, unë me të vërtetë pa shkollë jam, veç nana që mendojnë natë e ditë si unë për fmijtë e tyne kisha me thanë meritojnë me ia peshue fjalët. Së paku mos me i lanë shteg ankimit se nuk më kujdesi nana kur e pau të nevojshme. Mos ardhtë kurrë ai sahat veç nanës i duhet me qenë e lame me fminë. Kush mendohet shumë pendohet pak e aspak. I mendshmi âsht i kursyem shumë në mirëbesim të pastë nana, sidomos për çështje politike nuk i besohet askujt. Fjala ka kambë more bir e pasha besë edhe flatra. Ti ke mirëbesim tek unë, unë tek nji tjetër, ai tjetri tek nji tjetër e kështu me radhë. Siç po shohim në këtë kohë edhe shumë njerz të mirë po bâhen të këqij pa dashje. Lene mandej kur i keqi shtihet i mirë. Dikujt huni e dikujt mundimi, shumëve po u ndërrohet karakteri.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nanë karakteri nuk ndërrohet, shfrytëzohen të luhatshmit.

- Pse more bir me e vu vedin në provë vështirësish ka thanë i moçmi: "Pa pasë pula pse me bâ ysh". Në kësi punësh i heshtuni mbron vedin e shokun prej së keqes. Mandej more bir femën jam vetë, veç femnës nuk i besohet as të zitë e thonit. Në pastë pak mashkuj me qëndresë burri, femna ka pak e ma pak. Ti mund të më pyesësh qortueshëm: pse më ke përgjue? Nji shpi e vogël si e jona e përshkon fjala e thanun edhe nën zâ e nanës i ndjen zemra ma shumë se veshi. Për mendimin tim ajo vajzë e ka synin e keq. Nana ime, pastë dritë, thonte: "Çka ka zemra e kallzon syni".

Këtij dyshimi mendova unë i jep shkas friga e nanës për djalin, pa mbarue fjalën ky mendim, erdh tjetri si të donte me ia xanë fjalën në gojë. Pse nuk ka thanë kështu edhe për L. K. thonë se nanat janë saktësia e parandjenjave, me gjithë këtë, thonë se e vërteta mundet me qenë herë nji e herë dy.

E marte, 26 qershor

Në mëngjesin e sotëm postieri më solli nji letërthirrje për me folë në mbramje me Tiranën në telefon. Gjithë ditën e kalova të gëzueshëm tue mendue ardhjen e orës 8 të bisedës telefonike me Aurën. Mjerisht pritja nuk m'i dha të drejtë pritjes së gëzueshme, ajo më tha se e kishte marrë malli shumë për mue e se po bânte ç'mos me e gjetë rrfanën me ardhë disa ditë në Shkodër. Mundësia e ardhjes së saj në shpinë time më shqetësoi jashtëzakonisht. Në asnjë mënyrë, – mendova unë, – nuk duhet ta shohë ajo shpinë time ashtu siç âsht. Kureshtja e interesimit tim më kishte tregue çfarë ekstremi i ndan shpitë tona. Përveç gjendjes si shpi, shpia ime do të dukej ma e pasun pa asnji orendi se me ato që ka. Rrobat e mia ma të mira janë të dhanuna prej konviktit. A ka gja ma dëshpëruese se të mos e dëshirosh ardhjen e njeriut që don kaq shumë? Ndoshta edhe nga intonacioni i zânit në telefon, ma ka kuptue hallin e ardhjes së saj këtu.

- A nuk po të gëzon edhe ty si mue, – më pyeti, – ardhja ime në Shkodër?

Unë u mundova ta siguroj me nji "po" të dalë me shpirt ndër dhambë, por ai pohim tingëllonte tepër larg së vërtetës sidomos në gojën e të pamësuemit me rrejtë. Si i bâhet me ia heqë prej mendjes atë udhëtim

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

përndryshe e piu e zeza sedrën time. Edhe sikur numri i justifikimeve të ishte njiqind fishi i këtyne që janë, do të ishte e pamundun me gjetë nji pretekst pengese të ardhjes së saj këtu. Ajo më ka thirrë në telefon me më dhanë lajmin ma të gëzueshëm, kushedi sa gurët i ka luejtë me ardhë në Shkodër? E sa do ta ketë zhgënjye pritja ime kaq e ftohtë e atij lajmi? Tani ajo edhe sikur të mos dojë me ardhë nga kënaqësia e shtyme nga kureshtja e shkaktueme nga ftoftësia ime, ia shton përpjekjet me ardhë tek unë patjetër.

Nji zâ femne që halli më bâni të më dukej si i saj më nxori nga kredhja në këto mendime.

- Urdhno! – iu përgjigja.

- Nëse je i lirë e nëse don me ardhë, – më tha Alba, – kam mendue me të ftue sonte për darkë në shpinë time.

Si u mendova pak e pyeta:

- A mund ta lamë për nji herë tjetër?

- Epo mirë, ajo hera tjetër të jetë dreka e nesërme.

Unë u ujdisa me këtë mendim e u ndamë.

E mërkure, 27 qershor

Mendimi im i parë i sotëm qe:

- Aura mund të vijë çdo çast në shpinë tonë. Edhe në mos gjetë kënd, këtu pamja e jashtme ia tregon vorfninë e mbrendshme.

- Aura âsht vajzë e mirë, – më tha nji mendim, – skamja mund t'ia justifikojë gënjeshtrën tande. – Jo, – ia pat sedra, – nuk duhet mendue ashtu, dashnia nuk duhet me u përzi me mëshirën. Po ta dinte gjendjen time pa e pá, për mos me më ra ndesh do të hiqte dorë nga ai udhëtim.

Desha s'desha Albës ia mbajta premtimin. Ngrohtësia e pritjes e gatimi i gjellëve të shijshme ma bân drekën të kandshme në shpinë e saj. Duke kujtue porosinë e nanës thashë me vete: "S'di si me i dhanë të drejtë nanës kur nuk shihet asnji shêjë nxitës për mbajtjen parasysh të asaj porosie." Para ndamjes ajo më propozoi shtimjen e nji falli me letra.

Nëse mund të thohet kështu, unë qëndrova në mes të miratimit e kundërshtimit. Vajza më hodhi letrat përpara e më tha t'i përzieja unë vetë. Unë i përziva shpejt e shpejt veç si e si me e heqë sa ma parë qafe atë fall të pabesueshëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Dëgjo këtu, unë e ti brenda nji kohë të shkurtë dalim aty ku quhemi jabanxhi. Ti mund të mendosh si të duash por mua letrat nuk më gabojnë asnjiherë. Në mos i besosh fallit unë do të baj me ndrrue mendim. Po të ishte falli si thue ti, nuk do të rezistonte qysh në fillim të historisë së njerzimit.

- Ka jetue, – ia ktheva unë, – sepse âsht njana prej gënjeshtrave ma të maskueme prej mashtrimit prandej do të jetojë sa gënjeshtra e maskueme në mënyrë të tillë. Po të ishte se fallxhoret i njohin zhvillimet e së ardhmes së njeriut, do të konsideroheshin ma të afërt me Zotin se shejtnit. Në të vërtetë fallxhoret janë të privilegjueme të djallit e djalli mundet me njoftë vetëm të ardhmen e vet se do të jetë gjithmonë djall.

E ejte, 28 qershor

Tue dalë prej rrugicë së Daves, ku rrin Tereza Keka, ish qiraxhija e jonë, së cilës i bâna nji vizitë me rastin e lirimit nga internimi, m'u afrue nji burrë që simbas zânit ishte rreth të tridhetave. Më përshëndeti e më pyeti nëse dëshiroja me ecë me të nji copë rrugë.

- Me gjithë qefë, – pranova unë.

- Më quejnë Ndojë, – m'u prezantue shoqnuesi im i rastit, – punoj në fabrikën e tullave qysh kur më liruen prej burgut.

Kambë-kambë më përcolli deri në shpi. Bashkëbisedimi gjatë asaj rruge qe i zakonshëm. Kur mbërritëm në derën e oborrit tim e ftova me pi nji kafe.

- Ndoshta jeta sjell nji rast tjetër kësisoji e mund të vij.

U përshëndetëm e u ndamë. As unë nuk e di pse më la aq përshtypje sa ta shkruej në ditar këtë takim të rastësishëm me të. Ndoshta sepse çdo të burgosun nga ky shtet e quej "vëlla idealit". Përshkrimet e vuajtjeve të tyne më ushqejnë urrejtjen ma të ligjshme në botë. Unë e këta synojnë andrrën ma të andrrueme në botë. Më duket sikur i kënaq afrimi im e mue më kënaq kjo kënaqësi e tyne.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 29 qershor

Nikolin Pavaci tashma më âsht i domosdoshëm si nji pjese e imja. Siç më ndodh me të gjithë vllaznit e motrat e të njejtit parim politik. Të

gjithë jemi pjesë të njani-tjetrit.

Përpara kishës së Shën Kollit, siç e quejnë sidomos katolikët e Shkodrës, takova Nikolinin me Albën.

- Ti tue dalë e ne tue ardhë tek ti, – më foli Alba në distancë të afërt përballë meje.

- Unë deshta t'iu prezantoj, – u thashë, – e ju i paskeni dalë kësaj pune para meje.

Mbas nji ndalese të shkurtë në qoshen e trotuarit Alba tha:

- Tash, mbasi u takuem, unë po shkoj me krye nji punë timen e ma vonë takohemi ku të doni.

- A e lamë me u takue tek Gjoka mbasdreke?

- Ashtu e lamë, – iu përgjegj Nikolini.

- Hë Gjokë?

- Ashtu e lamë, – miratova unë.

Nikolini erdhi siç e patëm lanë e Alba mori mungesë e mungesa e saj na shqetësoi. Mungesa e takimeve të lanunve prej të prekunve politikë, ngjall dyshim arrestimi. I shkuem në shpi e kojshijtë e vet na thanë: "Ka dalë qysh heret". U ramë të gjitha rrugëve më kot e i shkuem prap në shpi.

- Tash mungesa e saj në shpi na bâni ma marak, – u ankue Nikolini.

E ma në fund u ndamë me shpresën me e takue nesër.

E shtunde, 30 qershor

Ndërsa po bânim me Nikolinin shëtinë e mbasdrekes, para kishës së Fretënve, na ndali Ndoja që kisha njoftë kater ditë ma parë.

- Njihuni, – u hapa prezantimin e mbas nji bisede të shkurtë u përshëndetëm e u ndamë.

- Për fytyrë e njoh, – tregoi Nikolini, – e kam pa nji ditë tue ecë me Albën.

- Dora jonë e gjen dhe e njeh fill shoqi-shoqin, – ia prita unë. Veç për hir të takimeve me njeni-tjetrin i injorojmë rrjedhojat.

- Mue as ty, shteti nuk na konsideron të prekun politikë e ne kështu po përlyejmë veten. Secili prej tyne vrojtohet gjithmonë nga djalli rojës. Ndêja me ta mund të na sjellë dështimin e qëllimit tonë.

- Dështimin e cilit qëllim? – e pyeta unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Të atij qëllim pa të cilin jeta jonë s'do të vlente as dy pare.

Mbas nji pauze të shkurtë shtoi:

- Ndoshta edhe ata synojnë të njejtin qëllim, ata mund të dijnë ndonjë shteg ma të përshtatshëm. Njerzit e atjeshëm të Albës mund të ndihmojnë me u integrue ma shpejt në jetën prendimore.

- Nikolin a na e pranon ndërgjegjja me u bâ ne shkaqet e vuajtjeve të njerzve tonë?

- Në gjendjen civile unë jam i ndamë me familjen e ti këtë problem e ke të zgjidhun. Nana jote s'ka arsye mos me të ndjekë ty deri në fund të botës. Nanat bâjnë për fmijtë ma shumë se fmijtë për nanat. Ajo s'ka si e pranon sfidën e këtushme para ardhjes me ne. E drejta thotë: "Deli hakut gjithkujt e mos len askënd me të hi në hak".

E diel, 1 korrik

Kujtesa po m'i përsërit pa pushim fjalët e Nikolinit në fund të takimit tonë të djeshëm: "Deli hakut gjithkujt e mos len askënd me të hi në kah" e kanë nisë me u bâ shkaku i përputhjes së mendimit tim me atë të Nikolinit. Perspektiva ime ndodhet përtej kufinit e më ngjan sikur më thrret gjithmonë e me zâ gjithnji e ma të fuqishëm. Kushtet e atjeshme do të më mësojnë si me i shërbye sa ma vlefshëm vendit tim. Ndoshta edhe nana ime ka fatin e atyne prindve jashtëzakonisht të rallë që megjithëse u arratisen fmijët, familjet e tyne i lanë pa internue. Mendimi mbas këtij më erdhi me tjera fjalë. Privilegji komunist asht i pamundun me favorizue kundërshtarët, ai jepet vetëm si shpërblim i nji shërbimi të dobishëm. Kur pau se peta nuk po e mbulonte mirë erën e içit, nisi me ia dhanë edhe pjestarëve të familjes së ndonji të arratisunit, prandej ky favor tashma i kuptueshëm nga populli, na damkos me njollën e turpit të hamendjes së njerzve.

- E pra, – ndërhyni Nikolini, – nanës tande s'i ka mbetë tjetër veç, ose me ardhë me ne, ose me pranue torturat e internimit ma të padrejtë në botë.

- Sado që ajo mund të kundërshtojë pa kurrëfarë arsyeje, vendimi i saj pa kurrëfarë ngurrimi me e sakrifikue jetën mbas meje, megjithëse pa kurrëfarë shprese për të ardhmen e nji të verbtit, meriton me e respektue qoftë edhe kundërshtimin ma fatal për mue.

- Jo meriton, – më ndërpreu Nikolini, – ti thuej për hirë të sakrificës

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

së saj detyrohem me i respektue çka nuk meriton.

- Çka kam me bâ pra, provokimeve të mija të vazhdueshme për arratisje ajo u përgjegjet:

- Asnjë kusht nuk më detyron me e lanë vendin tim, këtu kam njerzit e mij, kujtimet e mija por edhe sikur të ishte shkretina ma e shkretë e kësaj bote, nuk do ta ndrroja as me parajsën toksore. Unë them kush duron fiton, askujt nuk i them mendo si unë, as nuk ia marr kujt për keq se vepron si i thotë mendja e vet sepse po të mendonte rinija si pleqnija, pleqnija do t'i fillonte qysh në rini.

E marte, 3 korrik

Gjumi i jashtëzakonshëm i kësaj date më lëshoi në orën 5 mbasdreke. Po them i kësaj date mbasi ky gjumë më ka marrë në çastet e saj të para e më ka mbajtë si asnjiherë tjetër gjithë këto orë. Kur u zgjova nana po rrinte në anën e shtratit tim. Sapo u sigurue se isha i zgjuem ma preku ballin si për me ditë nëse kisha zjarmí.

- A kam zjarmí nanë?
- Jo të pastë nana zjarmi nuk ke por si e ndjen vedin?
- Çka me të thanë, – iu përgjegja, – nji farë turbullimi si në të ikun.
- A të len ajo turbullinë me u ngritë prej shtratit a don me pushue prapë?
- Po, po nanë po çohem.

E u ngrita disi me përtesë.

- A e mban mend në sa ke ardhë mbramë me fjetë?

Si u mendova pak u përgjigja:

- Jo.
- E çka mban mend nga mbramja e kalueme?

Pa iu përgjigjë kësaj pyetjeje, hini mbrendë edhe Marija e Ndue Markut, kojshi përballë shpisë tonë. Fill mbas saj erdhi kojshia tjetër, Mrika e Gjergj Kinit.

- Due me i kallzue patjetër, – ia ktheu nana shêjit të njenës nga të dy gratë.
- I duhet me shkue tek prifti e me ia rrëfye nji për nji.
- Hë more të pastë nana, çka mban mend prej mbramjes së kalueme?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Aty rreth orës 9 e gjysëm jam shtri në barin e patalogut përballë shpisë së Gjelosh Gashit e me ndigjue nji pjesë shumë të bukur muzikore, që altoparlanti i vendosun përpara Kishës së Shën Kollit po ma sillte si të ishte krejt afër meje.

- Tjetër gja a kujton? – më pyeti Marija.

- Jo, jo kurrgja, – iu përgjigja.

- Kallzoji Marije, – tha nana, – se mue po ma bân zemra gojën me m'u marrë.

- Ka qenë 10 e gjysë, – filloi Marija, – kur më ka thirrë Drandja. Kam hi mbrendë e të kam gjetë si mos e thashtë Zoti me të pa ma ashtu. Po silleshe nëpër oda, thuejse s'po të lente kush me nxanë vend asnji sekond, bâna me të ndalë e burrë me ndalë nuk kishte, as goja nuk të pushonte pasha nji herë me thanë, nësa kambët. Drandja lutej pa pushim "o Zot ma qetëso djalin!", shkoi e thirri edhe Mrikën e u bâme të trija bashkë. "A më njeh?", të pyeti Mrika, e ti në vend me i dhanë përgjigje vazhdove me iu lutë shejt mbas shejti, e shejtneshë mbas shejtneshë, edhe shejtënve e shejtneshave që nuk i kemi dijtë se janë të tillë. E more prej murit figurën e Zojës e të Krishtit e puthu e lutu, e lutu e puthe. Ra mesnata e ti ashtu se ashtu. Qysh se leva e rashë në tokë, po them unë për vedi, aq ngusht vedin nuk e ndjeva. Drandja pa ditë çka me bâ tjetër na tha:

- A keni ndonjena qiri dyellit, moj burrneshat e dheut?

- Mrika sa ma shpejt mundi, shkoi e erdhi me nji qiri në dorë. E ndezem shpejt e meqenëse ecje si me të marrë kush mbrapa, na u desht me ta hjedhë prej larg ujin e bekuem. Me ta hjedhë atë ujë, sikur vetë dora e Zotit, nisi me ta ngadalësue të ecunit.

- Të qofsha falë o Zot, u baftë vullneti yt! Po drue me të thanë tjera fjalë, mos po gaboj se nanave ua bân zemra mendjen e gojën me gabue e gabimin ma të pafalshëm në këtë jetë e bân kush gabon ndaj Zotit.

- Edhe këto fjalët e Drandes u duk sikur e shtuen ndikimin e ujit të bekuem përderisa gjendja jote e shqetësueme nisi me ndryshue gjithnji e ma shumë. Dikur deshti Zoti e u ule ti vetë qetë-qetë në shtrat e të mori gjumi si me dashtë me të shpëtue prej atij sikleti. A të ka ndodhë ndonjiherë ma parë kështu në shkollë?

- Jo asnjiherë, – ia ktheva.

-T i me siguri, – ndërhyni Mrika, – të ka nxanë gjumi e ti natyrisht me ato lëvizjet e pavetëdijshme të gjumit ke ndeshë të Lumët, due me thanë shtojzovallet. Ju të rijtë e sodit, kujtoni se ato janë veç qenie përrallash,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mana jo more bir, edhe ato janë krijesa të Zotit. Dikush kujton se duhet me u besue veç çka sheh syni e çka ndjen veshi, pa u kujtue që Zoti synin e veshin na i ka krijue me pa e me ndigjue për çka na lejon ai vetë. Ndoshta krijesat e padukshme janë ma të shumta se të dukshmet. Nji ndër fjalët ma të urta të kësaj bote âsht: "Mos hishim në punët e Zotit", sepse me u përpjekë mendja me hi në rrugë të pacaktueme, të then qafën e shumë ma pak e damshme âsht me thye qafën njeriu se mendja e tij. Detyra jonë âsht me lëvdue Zotin e veprat e tij e me i thanë vedes atë fjalën që ka dalë tash "Stop". Tash me bâ me shkue e me ia kallzue atë ndodhjen tande të mbramshme këtyne demek të dijshëmve të sodit, mundohen me ta mbushë mendjen me makllada, "e ke pasë prej ushqimit, ka qenë trupi kështu e ashtu", e gjithëfarë lloj marrinash që mundet me mbushë vetëm mendjet e marra. Me pasë ndikue ushqimet e këqija tash dymbëdhetë vjet të gjithë Shqiptarët do të ishin bâ të marrë. Me më ndigjue mue nuk ia tregon askujt këtë ngjarje se me i ra në vesh ndonji spiuni, të çon fjalën aty ku ta njehin agjitacion e propagandë e hajde e mandej merru me ta. Ti me më ndigjue mue veç i lutesh Zotit mos me t'u përsëritë ma ai hall, kjo ndodhi, mendoj unë, me mbetë vetëm ndërmjet nesh e pikë. Edhe mos me kenë i ndaluem prej shtetit ky kallzim, pothuej çdo kush mundet me e besue vetëm po t'i ndodhë atij vetë, e bâ me u ndodhë shumëve, e jashtëzakonshmja bâhet e zakonshme. Âsht gabim me ia mbushë mendjen kujt me e besue çka i duket e pabesueshme, kujt s'ka mend me i kuptue këto punë, s'mundesh me ia shtue as sasinë e mendve as me ia përmirësue cilësinë e tyne.

E ejte, 5 korrik

Në shpinë e Nikolin Pavacit gjeta bashkënxanësin tim, Ndrekë Bazhdarin. Megjithë distancën e shkurtë ndërmjet shpijave të tyne rreth 40 metra, para se t'i prezantoja unë, ata përshëndeteshin rrallë e tek si banorë të së njejtës rrugicë. Me t'i prezantue ata ia bâne vetë të njoftun njeni-tjetrit bindjen politike, kjo u mjaftoi me i shpeshtue takimet gjithnji e ma shumë.

- Kjo qeveri tashma, – tha Ndreka, – i ngjet nji ndërtese të plasaritun.

- Po, po, – ia prita unë, – veç këta e kanë të paarritshëm mjeshtrin e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MASHA BARLETI"

meremetimit të plasaritjeve.

Nikolini më foli për takimet e ditëve të fundit me Albën e me Ndojën.

- Ia kemi hapë, – tha, – zemrën njani-tjetrit si në pllambë të dorës. Edhe ata e parashikojnë të shpejtë fundin e periudhës komuniste në Shqipni.

- Përse ua zbulon zemrën të tjerëve kaq turpshëm Nikolin? – e qortova unë.

- E përse po më pyet, unë jam duke ecë simbas shembullit tand. Mue më duket vedja tinzar të mos u hapem të tjerëve aq sa më hapen, Albës ia njeh gjithkush biografinë e familjes edhe ajo vetë âsht pjesë e asaj biografije e âsht krejtësisht e pamundun me u shoqnue ajo me nji të padêjë për mirëbesimin e saj.

E diel, 8 korrik

Sot mora nji letërthirrje me folë në telefon me Tiranën.

- Kam heqë dorë nga ardhja ime në Shkodër, – më tha Aura në fillim të bisedës tonë telefonike me nji ton të përshtatshëm për vendimin. E shikova këtë dëshirë në zërin tënd e ta plotësova. Unë përpiqem t'i shpërblej trajtimet si meritojnë. Unë ia vë veshin pasionit derisa ta shoh se don të ma rrëmbejë arsyen.

- E çfarë mund të them në telefon, – ia ktheva unë pa dijtë ç'mund t'i thoja tjetër.

- Nuk po të përshëndes, – foli Aura, – me "mirupafshim", se kjo do të ishte hipokrizi nga ana ime.

Sa kaq telefoni u mbyll.

Kjo shkëputje âsht hakmarrje e sedrës së saj mendova. Përballimi i kësaj humbjeje do të jetë nji mundim i gjatë.

E mërkure, 11 korrik

Nikolini m'u ankue sot për mungesën e takimeve të mija me Albën e Ndojën.

- Ne, – tha, – jemi të mendimit me u arratisë sa ma parë. Matu e shmatu puna mbetë pa u fillue e jo ma me u krye. Ngurrimi âsht anmik

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

i guximit, vetëm frikacaku e pyet vedin: Çka po më ndodh? Çfarë dreq frike i thonë asaj që të bân pa ikë prej skëterre?

E diel, 15 korrik

Këtë vit datëlindja ime ka ra në ditën ma festive të javës, në ditën e meshëve ma të shumta e të lutjeve ma të denduna. Gjatë meshës së madhe në Kishën e Fretënve thashë: O Zot po të lutem për të gjithë njerzimin sepse njerzimi më përfshin edhe mue. Veç ma shumë po të lutem për njerzimin e përbamë nga skllavët. O Zot pranoje lutjen time për hir të atyne që po të luten për ta.

E mërkure, 18 korrik

- Âsht fjalë me vend, – tha Alba, – sa mendon i urti, i marri merr kalanë. Po t'i bien në të planit tonë, nuk na ndërrojnë për mish dashi. Ty për sy e faqe të bajnë lehtësime e hakun tand e marrin tek ne. Unë e Ndoja e dijmë ma së miri çka don me thanë me ra në dorë të tyne. E po u re në dorë për herë të dytë, të bajnë me t'u dukë lule ferrat e torturave të burgimit të parë. Të bajnë njashtu, që edhe po ta kesh provue ferrin e konsideron parajsë, në krahasim me birucat e torturave të hetuesisë komuniste. Edhe po të doni ju me ia ngarkue vetes, fajet tona, ua heqin ju e na i ngarkojnë ne, ngase qëndrimi i jonë i njohun antikomunist, quhet dëshmitari ma i besueshëm për autorësinë e këtij faji. E bekon me gjithë shpirt vrasjen e menjëhershme. Ato e njohin mirë këtë mendim të viktimës së tyne, prandaj bajnë çmos me e shtërngue prenë, me i mallkue të gjitha çastet e jetës të mbetuna në ato duer. Dëfrehen me vuajtjet që na shkaktojnë e gajasen me mallkimet tona. Edhe pse guximi nuk e ka atë forcë me i shqiptue, i marrin me mend, megjithkëtë ne prap ia hime kësaj loje kaq të rrezikshme, lojë që luen me fatet ekstreme të njeriut, të cilën i moçmi me të drejtë e ka quejtë "O qafa, o nafaka". Siç e thashë edhe ma parë, hallall këputja e menjëhershme e qafës. Xhelatët në krahasim me këta, në gijotinë, i kanë ba nder viktimës. Nëse biem në duert e këtij fati kriminel, qafat tona priten pak e nga pak, e thellë e ma thellë, deri sa të na shkojë thika në arç e thika na çon deri në atë pikë, sa me e thye na vetë arçin e qafës tonë, para se të na e presin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

- Nga ne vetëm ti je i shpëtuemi, jo pse kanë mëshirë për ty, por nga se nuk i intereson me e ulë veten aq poshtë përpara botës së huej, ku kanë frigë se u shkon fjala për ty.

Këto fjalë e ma shumë toni i tyne, më banë me i quejtë të fajshme, mendimet e nanës time për Albën. Veç friga e nanës për mu, mendova unë, ia justifikon atë mendim kaq të pabazë.

E shtunde, 21 korrik

Postieri më solli nji zarf vetëm me emnin e marrësit.

- Hape, – i thashë shokut tim ma të afërt në lagje. Aura do të jetë, – supozova unë, – e dashnia paska fitue mbi sedrën, e nji aureolë lumtunie ma mbushi të gjithë qenien.

- Këtu, – tha lexuesi, – ka vetëm nji vjershë me titullin "Akrostik".

- Akrostiku yt me emrin tim është nji kushtim i rremë e nuk më përket ma mue.

Kjo asht shprehja e zemërimit ma të pazbutshëm, mendova, në qoftëse për hir të dashnisë nuk do t'i isha nënshtrue sedrës, Aura do të vazhdonte me qenë aureoli i lumtunisë time. Nxitimi më shtyni me bâ fajin e dytë ndaj dashnisë. E vërteta i duhet besue sinqeritetit kur të jenë pjekë kushtet me e nxjerrë në pah. Po të kisha ditë me pritë deri në pjekjen e kushteve krejt të përshtatshme për me ia tregue Efit daljen e bursës për në Çekosllovaki, ajo ndoshta nuk do ta merrte vesh as daljen, as anullimin e saj e lidhja jonë nuk do të kishte pësue asgja prej gjaje. Kjo e fshehtë nuk do të ishte mëkat siç nuk âsht asgja që s'ka të bajnë me dashninë, ndërsa faji tjetër ndaj lidhjes time me Aurën qe ngurrimi im për me e pritë. Përderisa katandisja në këtë gjendjen tonë ekonomike nuk na akuzon mue as nanën, përse të mos e shihte e ta vlerësonte me gjykimin që meriton? Kështu me rastin e Efit u bâna viktima e sinqeritit të parakohshëm e me rastin e Aurës viktima e sedrës që ia mbylli gojën sinqeritetit. Më paska thanë, thashë me vete, aq sa i del e i tepron shqyrtimit tim ma të gjatë e ma të hollësishëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 22 korrik

- Mbramë kam harru me thanë – tha nana – dje mbasdite të ka kërkue

ajo Alba.

- Nanë, pse thue “ajo Alba”?

- Ti e din sa në qejf e kam, – m’u përgjigj nana. Më kanë thanë âsht e shpisë së mirë po mue nuk më hyn në sy hiç kjo punë.

Unë heshta, dola e shkova në shpinë e Albës në kohë dreke, si koha ma e përshtatshme për me e gjetë aty. Trokita në derë e m’u përgjigj Lena, qeraxhija e saj. Ajo ma hapi derën si ta kishte pritë trokitjen time.

- Eja e prite, – më ftoi me nji ton mushamendës.

Sapo u ula ndêjun filloi si të donte me i mbarue shpejt e shpejt fjalët pa ia xanë Alba me atë bisedë në gojë.

- Unë të thirra me të folë në besë të Zotit. Në m’i qitsh këto fjalë Zoti të vret, se jam tuj folë për të mirën tande. Po t’i them se nuk të mendoj të atij rodi që e shpërblen të mirën me të keqen. Në të duket se ke hi aq thellë sa s’mundesh me dalë ma, po të mësoj unë si me dalë. Padite në degë të mbrendshme e fajin tand e mbajsha unë mbi shpirtin tim. E vetmja rrugë e shpëtimit tand ka mbetë me u shti besnik i shtetit. Aty ndoshta kanë me të dhanë mundësinë me e pa qysh kur je i paditun. Me të pasë njoftë mirë në fillim, fillimi s’do të kishte kenë nevoja me mbrrijtë deri këtu. Pasha njat Zot që ma ka falë shpirtin për punë tande e kam bâ gjumin haram. Në mos më ardhtë keq për ty, si për vëllaun tim, mos më ruejtë Zoti me çka kam ne zemer. Në mos u besosh nji qind për qind fjalëve të mia, keq më vjen me të thanë: Paç veten në qafë! Tash del e prite ku të duesh veç due me ta thanë nji fjalë: Ma parë hi në gojë të dreqit se në të sajën. Me bâ me i shkue nëpër qoshe të mendve çka të kam thanë më qet në rrugë të madhe me gjithë këta fmijë. Nji grueje te burrittë arratisunit si puna ime këta nji kleçkë për me e gjetë me e rrasë në birucë të burgut e me ia marrë fmijtë e me m’i çue me jetima për me i bâ krejt të vetët. Tash të thashë gjithçka duhet me dijtë për mos me e bâ jetën tande as time ma pus.

Unë e falënderova e e sigurova për mbajtjen e asaj të fshehte si meriton.

- Mbasi nuk ka ardhë ende mos i thuej kurrgja për mue, kështu e ka të pamundun me e dyshue ndêjën tonë bashkë.

- Mirë të shkoi mendja, – tha Lena.

U përshëndetëm e u ndamë.

E prita Albën, duke ba ecejake para shtëpisë së saj, deri sa më tha mendja e ke të kotë me e pritë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 23 korrik

Këshillën e Lenës në dam të Albës e të Ndojës nuk ma pranon kurrsesi ndërgjegja. E sikur hamendja të jetë shndërrue në nji bindje të verbët e unë asaj bindje t'ia sakrifikoj ndërgjegjen e ata t'i bâj viktimat e mirëbesimit tim. Nëse do të ekzistonte nji grackë e tillë, ramja ime në të, do të ma turpnonte aftësinë zbuluese. Unë do ta vrej me kujdes qëndrimin e Ndojës e shqyrtimi im e depërton fare lehtë kapacitetin e tij.

Këto mendime më përcollën deri në shpinë e njeriut të hulumtimit tim. E takova në krye të rrugicës së shpisë së tij. Nji rrugicë e shkurtë e preme me mur.

- Mirëserdhe, – më foli Ndoja, – sa mirë paske bâ, po pijmë ndonjë kafe tarnake bashkë.

- Nuk kam ardhë me hi mbrenda kam ardhë me ecë bashkë e në mos paç ndonji punë ma të randsishme.

- Po ecim sa të duesh randsinë e punëve tona nuk e ka asnji punë tjetër. Mandej puna ma e randsishmja e ime âsht me ndêjë me nji mik si ti. Fati ma i madh i kohës tonë âsht me gjetë nji mik të mirë. Rrethanat e krijueme prej këtij mut shteti, e ka zbritë tnumrin, të mirët sa me thanë mendja e gjenë a s'e gjenë nji për qytet, sidomos ne viktimave shembullore të këtij shtet, shoqnija e mirë na i bân zemrat mal. Vjet pata xanë nji farë miqësie me nji burrë me të thanë mendja kokrra e burrit. Dalëngadalë me mjeshtri të pashoqe më bâni për vedi sa me ia dhanë zemrën në dorë. A ke çka ndien ti, në vend me iu ruejtë unë atij, nisi me m'u ruejtë ai mue. Kur e pava punën ashtu, i thashë vedes: "Rri more djalë në punë tande!" Por sinqeriteti i bân vend shoqnisë more zotni. More me e kqyr hollë, porsi ka ardhë punë, nuk âsht me i vu faj. Por sidoqoftë pa gjetë dikënd e me ia hapë zemrën, ajo e shkreta pëlcet, kush nuk e ka aq zotësi sa me dijtë me gjetë nji mik, e vraftë qulli, kurrë ma i mbaruem nuk âsht njeriu se kur i mendon të gjithë njerzit e këqij. Jo ma do të thuesh ti a ndodhë? E çka nuk ndodhë në këtë botë, por me bâ me iu shtrue frikës, ajo të shtin në dhé para kohet. Kush tradhton mikun, tradhton Zotin. E kujt t'ia mbajnë me tradhtue Zotin, le ta tradhtojë. Në atë minut e mbrapa ai ia ka falë shpirtin djallit e çka mundet me i bâ vetes ma keq se kaq? Zot na e mbaj mbrenda

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN CAMAJ" SHKODËR

karakterit tonë e na e merr shpirtin ma parë se me na u marrë fytyra, unë çuditem me nji gja, e çka âsht të marruna e fytyrës teme në krahasim me njollosjen në turp të fmijve. Çdo familjar me mend në krye jeton ma shumë për pjestarët e familjes së vet e njerzit pa familje për pjestarët e familjes së tij të ardhshme. Po marr shembull veten, sado të vogjël janë fmijët e mij, qysh sot kam nisë me ua shti në gjak mbajtjen e besës. Pa këtë virtyt s'ka ça bân gjallë njeriu. Ja ta nxamë: unë duhet me të qenë shumë mirënjohës ty që si jo i prekun politik më bân shoqni mue të prekunit. Edhe Alba iu çon në qiell ty e Nikolinin. As në punë nuk lodhem ma si atëherë kur më mungonin njerzit si ju. U daltë para Zotit lehtësimi i izolimit tonë.

Çdo fjalë të Ndojës unë e quejta rreze çiltërsije e u pendova që i kisha hapë sado pak rrugë ndikimit të Lenës.

E prende, 27 korrik

Nji pjesë e shkodranëve e ndoshta edhe kudo nëpër Shqipni, tue mos pasë kurrëfarë lloj argëtimi kureshtja e zhvillimit të gjykimeve gjyqsore ku shpesh herë të pandehunit i nxajnë ngusht gjykatsat e mbrojtsat e padrejtësive komuniste. Ndërsa po kaloja andej ndigjova dikënd tue pyetë:

- Kush pritet me dalë në gjyq sot?

- Nji malsor që ka rrahë të shoqen, – u përgjigj i pyetuni.

- Shpresojmë që të jetë nji komedi mjaft zbavitëse.

Kureshtja më nxiti edhe mue me iu shoqnue atij grumbulli e mbas meje kushedi sa të tjerë. Me t'u hapë dera e sallës vërshuem mbrenda si zakonisht. Ma të fortit e të shpejtit zunë të gjitha vendet e aq e mos ma shumë mbetëm në kambë. Gjyqi filloi me leximin e akt-akuzës në mbrojtje të emancipimit të grues, e sulme edhe fyemjeje për të pandehunin kundërshtarët e emancipimit. Në mbarim të leximit kryetari pyeti:

- A e pranon i pandehur akt-akuzën?

- Pak po e shumë jo, – u përgjegj ai. Disa prej atyne fjalëve duhet me m'i përkthye shqip.

- Mirë i pandehur, gjatë zhvillimit gjyqësor tash po i pranon të gjitha.

- Kam me i pranue ne ma bâshi këtu si në qeli. Ju more shokë gjyqtar,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

thoni rrahje të vazhdueshme, e unë e kam rrahë vetëm nji herë.

- Ajo rrahje ka qenë sa për njiqind, – ndërhyni prokurori.

- Ju veni çfarë numri doni veç në ato katër klasë fillore ku kam mësue vetë, na numrin nji e kena quejtë gjithmonë nji.

- Ti e ke rrahur për të dhëna që i ka dhënë shteti për armiqtë e tij.

- Kjo shpifje a âsht e saj apo e jueja shoku gjyqtar? Në shpinë tonë nuk âsht folë kurrë për këtë punë as s'kena pasë pse me folë për të. Shkaku i rrahjes ka qenë ky: "Vajzën laje, ndrroje e rehatoje". Atëherë vajza jonë ishte 9 muejshe. E kam marrë të ndyeme deri në kryq, e e kam la e ndërrue e rahatue si më ka porositë. Mbas nji jave na mbaruen drutë e i thashë:

"Shko me shoqe tjera në mal për dru, mbasi kam punë me e krye patjetër diku e kur të kthehem i çajë e i rregulloj vetë për votër".

"As sot as kurrë mos ma thuej ma këtë fjalë", ma ka pré shkurt.

Unë i thashë:

"Sa të shkojnë gratë e tjera ke me shkue edhe ti, s'je ma e mirë se këto".

Ma ka kthye:

"Jo gjallë".

I kam thanë:

"Ngarko pak, sa të mundesh me bajtë".

Asht sjellë e më ka thanë:

"As me e prekë me dorë. Me ngarkue dru âsht punë për ty".

E kam pyet:

"Punë për mue me shkue e me ngarkue dru me gratë e shokëve?"

"Shkon a nuk shkon âsht punë për ty, unë s'e bâj gjallë atë punë".

Unë "shko", ajo "nuk shkoj".

"Mos më shtin me bâ çka nuk due", i kam thanë.

"Ti nuk guxon me më prekë sa ta kem partinë", më ka thanë.

S'i kam pritë fjalë tjetër pa ia ndreqë samarin.

Publiku qeshi gjatë, gjykatësi urdhnoi:

- Pushoni!

- Çfarë të rrahuri, – iu drejtue prokurori të pandehunit, – ti i ke thye krahun.

- Shokë gjyqtarë jam nisë me i thye kryet ajo ka qitë krahin me mbrojtë kryet, e e ka hangar krahi në vend të kresë. Ajo e ka pa ma me qarë me e thye krahin se kryet, e mirë ka mendue.

- E pse deshte t' ia thyesh kokën?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Se ai krye s' âsht për grue burri.

- As i yti për burrë gruaje, – ia pat kryetari.

- Për burrin e cilës grue e keni fjalën.

- Për burrin e kësaj shoqes këtu, – shënoi me gisht të shoqen.

- Po të isha si më kujtoni ju, do ta kisha rrahë pa ma pru shpirtin te hunda. Shokë gjyqtarë, unë nuk kam marrë grue për me më shkue në mbledhje ku do të bâhen në pesë bajraqet. Deri më sot fmijtë tonë kanë qenë jetima për nanë. Kjo ka kërkue me m'u shfajësue me fjalët:

"Unë baj punët e partisë".

Unë i kam thanë:

"Besoj se edhe partia të thotë: 'bân ma parë punët e shpisë, mandej eja e bân punët e mija'".

Ajo ma ka kthye:

"Punët e partisë janë para punëve të shpisë".

Atëherë unë e kam pyetë:

"A je martue me partinë a me mue?" Ne në malsi kemi rregullat e malsisë e nuk e dij si i keni ju këtu. Ne kemi pasë thanë dikur: Njeriu bân ma parë kryq në ballë të vet.

- Mos na e përmend kryqin këtu, – u hodh prokurori, – je në gjyq jo në kishë.

- E thashë në kuptimin, njeriu punët i fillon me të vetat.

Gjykata thirri si dëshmitare të shoqen.

- Si ka qenë puna? – e pyeti gjyqtari.

- Shokë gjyqtar unë jam bâ antare partie pa i kallxue këtij se nuk do të më kishte lanë. Kam dashtë me ia shpërblye partisë dhanien e teserës me aktivitetin tim. Ky më ka pengue tash e parë më ka kërcnue:

- O burrin, o partinë?

Unë ia kam kthye:

- Njiqind burra i la e partinë jo.

Shpërtheu gazi e kisha me thanë duartrokitjet tallëse.

- I pandehur duhet të kishe qenë me bindjen e jo me rrahjen.

- E kur nuk bindet kurrsesi, zotni gjyqtar, si me ia bâ?

- Të vazhdosh prap me bindje.

- E deri kur kështu?

- Derisa të bindet i pandehur.

- Zotni gjyqtar kur qenka kështu pse nuk i bindni edhe ju kundërshtarët tuej por i shtini në burg pa çilë gojën mirë.

- Dëgjo këtu ti maskara, – iu kërcnue prokurori, – ti don të gjykosh

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

drejtësinë e pushtetit popullor? Ti e rrah këtë ngase kjo është mike e partisë e ti je armik i partisë. Je armik i përparimit të grave tona.

- Me gratë tueja s'kam punë zotni, kam punë me timen.

Salla shpërtheu në të qeshun të gjatë sa u desh përdorimi i ziles për me kthye qetësinë e maparshme.

Gjykata e dënoi malsorin me 5 vjet burgim.

E ejte, 2 gusht

Në fillim të bisedimit tonë të sotëm Ndoja më tha:

- Unë kam ardhë sot me të pyetë se cilën mënyrë e mendon ma të përshtatshmen për me u arratisë. Të tre i besojmë gjetjes së kësaj mënyre nga zgjuarsia jote.

- Unë nuk e kam vendim arratisjen Ndojë, âsht punë e vështirë me ia ngarkue ndërgjegjes nji barrë kaq të randë.

- Ti po len vetëm nji nanë, unë po la nanë e grue e fmijë. Unë ia la Zotit në dorë krijuesit të sigurisë ma absolute.

- Ndojë, secili njeri i bân llogaritë e veta, unë e shoh ndryshe të drejtën, e drejta âsht zâni i Zotit, lirinë tonë pa e gzue edhe njerzit ma të afërt unë e quej robnia e të gjithëve.

- Rinia âsht e përkoshme more burrë i dheut, ne shkojmë me ua bâ gati jetesën e së ardhmes. E mira jonë ma e madhe do të ishte me ua bâ gati tonëve jetesën prendimore e ata e kur vijnë koha me e gëzue lirisht të vijnë e ta gjejnë të mëkambun.

- Po të vijnë ajo koha siç thue, ti e ndërtojmë këtu jetesën.

- Jo, jo këtë vend me ua lanë mbeturinave komuniste. Ky vend u mallkue si ai vetë. Po ta arrijmë botën e lirë ma parë zbret nga parajsa në ferr se nga prendimi në lindje.

- Jetesa, i dashtun Ndojë, âsht parajsa e trupit, mirësjellja parajsa e shpirtit. Sjellja ime ndaj nanës time duhet me qenë si e saj ndaj meje.

- Mendoje ma hollë, – më porositi Ndoja, – e ka me të dalë krejt ndryshe. Rreth 40 mijë shqiptarë të arratisun përpara nesh nuk kanë qenë ma të marrë as ma pa shpirt. Mendoje ma me gjakftohtësi të pastë Ndoja! Sidomos ti, këtu kërkushi, atje gjithkushi, prandaj ti ke pse shkon e s'ke pse rrin, prirjet e aftësitë e mia, të Nikolinit e të Albës kudo të jemi nga nji copë punëtor na lanë. Ty të kanë mohue të drejtën e daljes jashtë shtetit për studime, ti pa studime të kryeme s'je as çereku

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

i vetes tande, simbas mendimit tim gjaja ma e pasakrifikueshme në këtë botë âsht prirja.

- Jo Ndojë, gjaja ma e pasakrifikueshme âsht ndërgjegjja.

- Epo mirë, ne ta marrtë mendja kështu rri këtu me ndërgjegjen tande. Kjo lloj ndërgjegje të bân barrë të vetes tande e ndoshta ka me të ardhë koha me e quejtë lule këtë të sotme. Nji njeri që s'mundet me ndêjë pa e shfry të drejtën si puna jote, në këtë Shqipni e drejta të bân viktimë të shfrimit të saj, ti ke lé për atje ku mund të shprehësh lirisht të gjitha pikëpamjet tueja. Venju shêj fjalëve të mia, kanë me të dalë, këtij qëndrim këtu i shihet sherri, atje i shihet hajri. Ndoshta ta teprova me këto mendimet e mia mbasi ti megjithëse ma i ri, aftësi ke sa të duesh me thanë, veç simbas mendimit tim ti ke arsytue me nji pjesë të arsyes. Përdore të gjithë arsyen në kohën ma të përshtashme të përdorimit të saj mandej flasim bashkë.

E mërkure, 8 gusht

Kur nana e pau Albën tek dera e oborrit më tha:

- Prap kjo belaja, që sytë e ballit më dhambin me e pa.

Unë e mora me mend për kë më tha e ia prita:

- Nanë e quajnë Alba e jo belà.

- E pra mana, ma mirë do të ishte me e thirrë si e thërras unë, më faltë Zoti, si me më hi djalli në shpi. Para njohjes me të, as idenë s'ia kam pasë inadit, kjo më duket si me më hangër mish prej trupit e ma zi.

- Të lutem shumë nanë mos i jep me kuptue.

- Po çajë e rri dikund derisa të ma marrin mendja se e ka thye qafën prej këtej.

Në derë të oborrit nana u mundue me i dhanë një përshëndetje kalimthi e të shtime. Alba erdhi e u ul në anën e shtratit ku po rrija unë.

- Ulu në karrige, – i thashë unë, – ky shtrat âsht aq i dobët sa mezi më mban mue.

- Sidoqoftë shtrati, – ma ktheu tue qeshë, – nuk mund të jetë aq i dobët sa mos të mbajnë ma shumë se nji njeri. Këto pantallonat tueja e paskan pa prej larg ujtinë. Nana ti ka hekurosë?

- Jo dikush tjetër, – ia pata për me e këputë atë bisedë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E pra ajo dikush s'qenka kërkushi për këtë punë. Në të vërtetë këto rrobat tona e fyejnë ujtinë. Se ku dreqin i marrin këto stofna?! Me na bâ me ta si bubazhela. Sa mirë për vedi i gjejnë stofnat ma të mirë në botë këta hora? Edhe pak ditë e s'po ua kemi lakmi ma, po t'ua masim brrylin prej larg.

- Kush të tha, ty Alba?

- Nikolini, Ndoja, vehtja ime e vehtja jote. Në mos të qoftë mbushë mendja ende, këtij vend i pashë hajrin që je tue ia pa. Këtë vend po e bân regresi gjithnji e ma pjerrtinë të veten e rrokullisjen e bân çdo ditë e ma të shpejtë. Atje janë rrobat e përshtatshme për artistat, vajzat e dêja për frymëzimet tueja e mbi të gjitha ajri i nevojshëm për frymëmarrjen tonë. Unë për vedi, ngjitun me gojën e vdekjes pranoj me kalue andej e u baftë si qoftë shkrue. Hartimi i planit âsht i kryem e tash me i dhanë rrugë këtij plan e vedes tonë.

- Ju me kalue tash, në shtator me keni edhe mue atje.

- Përse ne para teje?

- Tash kam me ta thanë sa të vij e ke me ma miratue punën që kam me bâ këtu. Tash për tash mund të them vetëm kaq, ju keni me qenë tek motra ime. Hollësitë tjera që munden me i interesue vetëm kureshtjes tuej kam me iu thanë kur të mbërrij edhe unë tek ju. Ndoja i ka të gjitha udhëzimet e nevojshme.

- Ndoja a vjen me ne?

- Në mos ardhtë bash atë ditë me ju u përcjell deri tek dora e sigurt si dora e Zotit. Pa më lanë rast me bâ tjetër pyetje shtoi:

- Ai po mundohet me gjetë borxh me i lanë familjes pare për nji copë kohë e me i pague borxhin prej andej nëpërmjet nji njeriut që hyn e del prej këtu sa herë të dojë.

Këto fjalë të Albës më ushqyen mendimet e të gjithë kohës deri në takimin tjetër.

E ejte, 16 gusht

Nikolin Pavaci erdhi heret në shpinë time për me u nisë sa ma parë e me mbërritë sa ma shpejt në Shirokën e pelegrinazhit tradicional të festës së përvjetshme të Shën Rrokut. Sapo arritëm aty ku Buna nis me dalë në vete e me u pagëzue me emnin lumë, liqeni ishte shndërrue në pasqyrën e buzëqeshjes mirëseardhëse të shën Rrokut. Vetëm kur ndonji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

frymë e lehtë flladi rrëshqiste mbi sipërfaqen e asaj fushe të stërmadhe ujore ankohej lehtë ndonjë valëz për trazimin e ambël të gjumit të saj nga ai fllad e kredhej sërish në gjumin e maparshëm.

- Sa i qetë liqeni sot, – vuna unë në dukje me nji farë kënaqësie.

- Me bâ me e ditë ky sa më shqetëson qetësia e tij, – ma priti Nikolini.

- Pse Nikolin?

- Sepse qetësia e tij më thotë "po të varej në dorën time do ta jepja mundësinë e mjaftueshme me ia mbërritë qëllimit". Unë tash liqenin nuk e konsideroj ma mundësi dëfrimi por mundësi shpëtimi. Sa herë vij në Shirokë përsëris të njejtin studim si mund t'u shmangemi ma me lehtësi rojeve kufitare. A âsht ma e mundun kështu apo ashtu, si atij që i rrin mendja gjithmonë në të njejtën pikë.

- Së paku sot a kemi ardhë për festë, Nikolin?

- Po, po, veç unë kam ardhë me bâ nji rrugë e dy punë. Me e nderue shën Rrokun me këtë pelegrinazh e me iu lutë të na ndihmojnë me i ikë sa ma parë këtij vendi. Ky vend duhet me u zbrazë derisa shkërbejtë njerzore mos të kenë me kë me u marrë ma, e atëherë e hanë njeni-tjetrin ma me shpejtësi se sot.

- Nikolin, a mendon gja tjetër përveç arratisjes?

- Aq e kam mendjen aty, sa me më pyetë kush si e ke emnin, rrezik me iu përgjigj "Jugosllavi".

E diel, 19 gusht

Me të kalue shën Rroku, liqeni sikur e mbyll derën e mikpritjes. Këtë mendim duket sikur e ka shfaqë ndonji njeri që ka ndikue edhe në sjelljen e liqenit ndaj dashamirëve të tij. Shkëlqimi i motit të sotëm nuk përputhet fare me gjallninë e para shën Rrokut. Nji grup i vogël shkodranësh të japin përshtypjen e nji përfaqsie të dërgueme nga Shkodra për me i dhanë liqenit lamtumirën e këtij viti. Në breg të liqenit shihen tue notue vetëm disa fmijë që as ftofja e ujit nuk ua ftofë kënaqsinë për të.

- A duken ecejaket tona nëpër Shirokë, Nikolin a thue të mund të shihen me dyshim?

- Edhe mundet. Kë nuk ka korruptue ky shtet. Shumë ma të rrezikshëm se rojet e kufinit për ne, janë spiunët.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Frika e spiunëve të vendit na bâni me heqë dorë nga studimi i mënyra të ikjes në atë anë.

- Pse po heshtë kaq gjatë, – e pyeta Nikolinin te ura e Bunës.

- Me ta thanë të drejtën, – m'u përgjigj Nikolini, – më duket kemi ra në grackë. Na duhet me ça shpejt e shpejt mu e ty pa e ditë Ndoja as Alba.

- Eh mor Nikolin nëqoftëse dyshon, tashma Alba e Ndoja janë bâ pjesë e lëvizjeve tona.

E diel, 26 gusht

Dje mbasdreke Ndoja më erdhi në shpi e më ftoi për darkë.

- Bukë e zemër kam, ti për kaq besoj më shikon.

Dëshira me zbulue nëse Nikolini ka të drejtë të dyshojë më nxiti me ia pranue ftesën. Me t'i shkue në shpi çdo pjestar i asaj familje ma tregoi ngrohtësinë e nji pritjeje të admirueshme. Në nji rast kur mbetëm vetëm në dhomë, i zoti i shpisë më porositi mos me folë asnji fjalë mirëbesimi.

- Naiviteti, – më tha ai, – edhe njeriun ma kundra vesit të spiunimit e bân spiun pa dashje e megjithëkëtë janë të pa akuzueshëm.

Unë i ndêja asaj porosije deri sa të gjithë përveç meje e Ndojës u kredhën në gjumë.

- Tash, a fjetën?! – më shpjegoi shoqnuesi, – as topat e kalibrave ma të randë nuk ua nxjerrin gjumin. Ata deshtën me ndêjë ma gjatë në shêjë nderimi ndaj teje por unë u bâna shêjë të shkonin me ra. Kur të vijë gjumi petkat i kemi të shtrueme mbi dysheme seshtretnit i kanë komunistat. Gllenkat e rakisë përherë e ma të mdhaja më nisën e me më bâ gjithnjë e ma të veten. Shndërruesja e frikës në trimni më kaloi përtej ku duhej të isha. Dyshimi i Nikolinit m'u zhduk si errsina e përlame nga nji aureolë. Frika m'u bâ memece e guximi llafazan. Mllani antikomunist nisi me u zbrazë thue s'po mbetë ma as fara e tij. Ndoja shfrimeve kundër shtetit u shtonte edhe fjalët: iu basha e iu kthesha.

Kur u zgjova, koka po më dhimbte aq shumë sa thashë me vehte: "Kjo dhimbje ma paska nxjerrë gjumin".

- Je zgjue pikërisht në kohë të sofrës, – më tha Ndoja, – në dy mbasdreke. Ne e patme ndër mend me të pritë sado të flije e ti u tregove djalë i mirë s'na le me na marrë uria ma shumë. A po të dhemb shumë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

kryet?

- Shumë, – iu përgjigja unë.

- Për aspirina s'na len me hekë keq shteti jonë se i duhemi me i bâ punën. Na don skllevën të shëndoshë. Aspirina, fletë nderi e dekorata na jep me bollek. Na jep edhe pare sa mos me i harrue me i ngatërrue numrat e vlerave të tyne.

E ejte, 30 gusht

Gjatë shëtitjes së zakonshme të mbramjes në Fushë Çelë, ndigjova tue më thirrë nji zâ i panjohun. Si u ndalova, burri m'u afrue e më tha:

- Shoku Hilmi Saiti më çoi me të thirrë, e ke ne kafe Moska.

Hyna me njanin prej shoqnuesave e mij në atë shëtitje. Hilmi Saiti u ngrit nga tavolina e më doli përpara. Ma shtrëngoi dorën në mënyrë miqsore e më urdhnoi me ton ushtarak:

- Nesër në orën 10 të pres në zyrën time, po të pëlqeu të pish diçka në tavolinë me mua, urdhëro me gjithë qejf.

Shpresa ma shtyni po-hin deri tek buzët por siç ndodhë zakonisht me ardhjen e nji mendimi ma të qartë karrigat e tavolinës ku ulet gjeneral Hilmi Seiti nxehen sa çil e mbyll sytë, qoftë nga njerzit e pozitave shtetnore që sillen këtej pari, qoftë nga të dhanunit krye këput mbas servilizmit, ves me të cilin servilat e afërt të këtij autoriteti mundohen me përfitue sa ma shumë. Mandej ky nuk âsht prej atyne që u bân prologun punëve të zyrës në tavolinën e kafenesë.

- Si urdhnon! – iu përgjigja urdhnit të tij me i shkue të nesërmen në zyrë.

- Çfarë të tha? – më pyeti shoqnuesi që më pat përcjellë deri afër tij.

- Më pyeti nëse mund të më jepte diçka për nji njeri të vedin në shkollë me mue.

Thirrja e Hilmi Saitit në zyrë e ka në të përgjigjen e pse-hit, – mendova unë. Sepse-hi i këtij pse-hi sigurisht âsht politik.

Shkova në shpinë e Nikolin Pavacit me e informue për atë thirrun. Ky lajm e bâni, si thotë populli "me e pasë pré s'e qitte nji pikë gjak". Mbas nji pauze të tejet zgjatun foli:

- I ka dalë fryma kësaj pune e ne ia kemi pa daljen e frymës tepër vonë. Autorët e kësaj vepre kaq të poshtër dihen tashma. Tash nuk na

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mbetet tjetër veç me ndêjë në pritje të prangave. Mbaruem se mbaruem po shkojmë me pa reagimet e denoncuesve tonë. E çka na hyn në punë kureshtja e dalun jashtë shërbimit. Veç me na rritë shqetësimin e hakmarrjes ma të pamundun. Të pa tradhtuemit, tradhëtisë i dijnë vetëm fjalë, të tradhtuemit i dijnë tmerrin ma të tmerrshëm të çdo tmerri.

- Nikolin, Balzaku thotë në një libër: "Për poshtërsitë e spiunit mund të shkruesh vëllime të tana, por të gjitha ato poshtërsi mund të përmblidhen edhe në fjalën e vetme: SPIUN".

E prende, 31 gusht

Si me përpikmëninë e çdo takimi arrita pak para orarit me hi tek Hilmi Saiti. Sapo desha t'i them oficerit të rojes me ia njoftue gjeneralit ardhjen time, ndigjova të më thërriste ai zâni i tij si i lindun me qenë zâ ushtaraku. Më dha dorën, më mori për dore e shkuem bashkë në zyrën e tij.

- Më ke gjetur në një valë befasish me punë, – filloi ai, – prandaj më duhet të flas shkurt e shkoqur. Je duke bërë disa gabime të pafalëshme, megjithëkëtë po mos t'i falja nuk do të të thërrisja këtu. Ama ta dish mirë këtë, unë jam një e shteti është shumë. Ti e të gjithë e dimë mirë, unë nuk jam ai njëshi i mrekullirave të shtetit, jam i privilegjuari i kryerjes së detyrave që më ngarkojnë. Avokat mbrojtës i atij që e sulmon vetë veten unë nuk mund të bëhem. Unë të kam thirrur të të porosis që t'i pushosh sulmet kundër vetes tënde. Këtij shteti nuk janë të zotët t'i bëjnë gjë jo më ti e shokët tuaj, por edhe sikur të luanim mendësh as unë e kolegët e mi. Ja si mund ta ngulis këtë bindje edhe më thellë në kokë. Shteti ynë është kampi socialist e kampi socialist është shteti ynë. Kaq i mjafton edhe kokës më me pak mendje, më në fund po të them edhe këtë: E ke zhytur veten nën sipërfaqen e ujit dhe po s'e nxorre dorën mbi sipërfaqen e tij unë s'kam si ta kap dorën të të nxjerr në breg. Ju verioret keni një thënie "tepria ka mrekullinë". Ti si verior a e beson dhe e respekton këtë thënie? I vetmi shans shpëtimi i yti është t'i luftosh armiqtë e tu të shtirur miq dhe në këtë luftë mua më ke për krah. Tani më duhet të shkoj.

E shpejtoi hapat si të donte me nxanë kohën e humbun të bisedës me mue.

- Mirupafshim! – më përshëndeti e ma shtrëngoi dorën në mënyrë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

miqësore.

Kush apo cilët më kanë denoncue, e pyeta veten. Vetëm po vune gishtin në tamthin tand, nuk lind nevoja me ia drejtue gishtin askujt. Këto mendime m'i ndërpreu etca e nji njeriu krahas me mue. Kur arritëm në nji vend me shumë më pak kalimtarë, më pyeti:

- Hë, si u ndave me shokun Hilmi?

- Shumë mirë, – ia ktheva unë.

- E pra nëqoftëse një tjetër meriton për t'ia tërhequr veshin, ti meriton për të ta hedhur në tokë. Në këto kushte edhe të bëhesh kaq kundra vetes tënde ti ke rënë në grackën e njerëzve tanë, ore rrotë mulliri. Neve na vjen shumë keq që nuk dite të të vijë ty keq për veten tënde.

Ndërkaq patëm arritë në sheshin e Dëshmorëve e i panjohuni u bâ pjesë e morisë së kalimtarëve.

E shtunde, 1 shtator

Përpjekjet e mia me gjetë dorasin, dorasen apo dorasat vrasës të perspektivës time s'po mund të bâjnë asnji hap përpara. Jehonat e instrumentave muzikore të shkollës më tingëllonin si funerali i perspektivave të mia. Më duket sikur të gjithë njerzit janë ma shkaktarë të rritjes së padurimit tim. Gjovalin Lazri më pau këtë gjendje e më pyeti me keqardhje nëse më nevojitej.

- Jo, – iu përgjegja.

- Unë e ti duhet të jemi nji, – më tha ai.

- Nganjiherë u dashka me qenë dy e mos ma pyet shkakun.

- Jo, – nguli kambë Gjovalini, – mue më duhet me ndigjue hallet tueja e me mundësitë e mia me u mundue me t'i lehtësue.

- Këtij hallit tim, Gjovalin, nuk i lehtësohet pesha. Problemin e tij nuk e zgjidhin këshillat. Dashamirët e mi e detyrohen me m'u largue pa dashje.

- Ti e din sa i friksohem politikës, në daç me ia marrë për keq merrja frikës time jo mue, – më tha Gjovalini e u largue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 2 shtator

Rreth orës 10 paradreke Nikush Guralumi më erdhi në shkollë e më

mori për drekë.

- Mirë se të pruni Zoti! – më uroi nana e djemve dhe e vajzave Guralumi e ndodhun rastësisht në oborr. Na je bâ si i shpisë e na merr malli shpejt për ty. Kur ta mbarosh shkollën po mos të caktojnë në Tiranë nuk kemi me e pasë të thjeshtë me u mësue pa ty.

Drekën e kalueme aq të kandshme sa mund të kalohet vetëm në shpinë e Guralumëve. Mbasdreke kur Nikushi po më përcillte në shkollë më tregoi fjalët e përhapuna për mue në ambjentet artistike të Tiranës.

- Këtë e bân shteti për me i justifikue masat e mundshme kundra teje. Ti je i denoncuem si njeri me dëshirë të zjarrtë arratisjeje. Këto të dhana natyrisht sigurimi i shtetit i ka nga bashkëpunëtorët e tij. Këtu flitet se për kthesën tande të menjihershme në drejtimin e dëshiruem prej tyne ka hy garant Hilmi Seiti, po dite me e shfrytëzue këtë garanci si ta lypë interesi punët i ven prap për vijë. Mundësitë me i bâ vetes mirë pa i bâ kujt keq, i bekon Zoti.

E shtunde, 9 shtator

Zymtina që ka rrethue perspektivën time përbahet e shpërbahet si moti i paqëndrueshëm. Gjatë këtyne ditëve ndjej edhe përtrimjen e dëshirës me u takue me Aurën. I çova fjalë nëpërmjet nji shoqes së saj e ndërmjetësja më ktheu këtë përgjigje:

- Të lutem mos më shqetëso më asnjëherë!

E marte, 11 shtator

Mësimi i sotëm i dha shkak zonjës Nako të më qortonte për të disatën herë. Qortimin e filloi me këto fjalë:

- Ti e di për asnjë nxënës tjetër nuk më vjen keq sa për ty, sjelljen time ndaj teje a duhet të ma shpërblesh me të njëjtën monedhë? Shkaqet e kësaj sjelljes tënde do t'i lë ty t'i gjykosh, ti je djalë i pjekur, pse t'i detyrosh të tjerët ta mohojnë pjekurinë tënde? Mos më jep shkas për qortime të tjera se do të më detyrosh të përdor heshtjen e indiferentizmin. Sa më shumë hapësirë t'u lëmë shqetësimeve aq më shumë zgjerohen.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MIQO BARLETI" SHKODËR

E ejte, 13 shtator

Që nga fundi i gushtit jam tue pij dyfishin e cingareve të maparshme. Kujtimin po u mundova me e shkoq ngulitet ma thellë, dashnia e vërtetë ia çon mundin dam harresës ma të fuqishme. Unë e Aura i falëm njanitjetrit nji pranverë të jetës tonë. Kujtimet e lidhuna gjatë nji pranvere kujtesa e ka të pamundun me i harrue sidomos pranvera e çdo viti të kujton të gjitha pranverat e maparshme. Vitet e jetës tonë sado të shumta të jenë, ato duken sikur na kalojnë kaq shpejt sa kalon koha e tyne në ritëm të zakonshëm. Mandej kjo pranvera jonë përputhet me moshën pranverë të jetës tonë. Sado t'i nevojitej qetësisë time përsëritja e çasteve të pranverës së kalueme me Aurën. Ah! Sa e hidhun bâhet heshtja kur denoncon fjalët e përgjegjes.

E prende, 14 shtator

Vera, shoqja e Aurës, ma njoftoj fejesën e pa shpallun të vajzës që ma bâni të paharrueshme pranverën e kalueme. Fati s'na pyet as kur i hap, as kur i mbyll kapitujt e jetës tonë. Mbas nji jave u shpall fejesa e Aurës.

E prende, 26 tetor

Politika e sundimtarëve tonë që na ka burgosë mbrenda izolimit ma hermetik e përpjekja me kapë qoftë edhe nji tingull të ardhun nga bota e lirë rrezikon dënimin tiranik ma shembullor. Etja e dëshirës së informimit bâhen gjithnji e ma torturuese për me marrë kontakt me ngjarjet e ndodhuna përtej gardhit të hekurt që mund të kenë njifarë lidhjeje me shpresën tonë. Këtë shpresë kaq të uritun ne e ushqejmë me dromca informimi e në mungesë të tyne edhe me trillime veç si e si me e ia mbajtë shpirtin gjallë. Para dy orëve mora nji lajm shumë të gëzueshëm por dëshira për me qenë krejt e vërtetë më pengon me e quejtë të besueshëm siç do të dëshiroja. Të gjithë natën e kalova duke mendue si mund ta davaris ma shpejt këtë dyshim.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 27 tetor

Në mëngjes u ngrita me dëshirën ma të etun me e vërtetue sa ma parë. Në shpinë e Guralumëve, thashë me e vete, mund ta gjej të vërtetën. Por liridalja e të shtunës fillon mbasdreke e me qenë i vërtetë ky lajm, ikja tinëz më bân me ra në sy të keq. Më shkoj mendja me i punue nji dredhi Lonit për gjetje të sallës së ndigjimit muzikor. E gjeta e i thashë:

- Lon do të më bâje shumë nderë me ma dhanë çelësin e sallës së ndigjimit muzikor. Përsa ka bota do të ndigjoja sinfoninë e gjashtë të Bethovenit.

Si u mendue pak, më tha:

- Mirë!

E unë iu gëzova atij çelësi si të ishte hapësi i të gjitha magjive të botës.

- Veç dëgjo këtu, do të hysh e të dalësh pa u vënë re prej atyre që do të më bënin të njëjtën kërkesë përndryshe do ta haja unë barashkën. Kujdes, ai mund të na padisë e na piu e zeza.

Unë e sigurova sa ma bindshëm për kujdesin tim. Iu afrova derës, Loni kontrolloi me sy se mos e shihte kush, hapi derën e sallës, hyme shpejt e shpejt mbrendë dhe e mbylli derën përmbrenda.

- Ja ku i ke pllakat e sinfonisë së gjashtë, ja edhe gramafonin. A ta marr unë çelësin e ta mbyll nga jashtë, mos të të shohë kush duke dalë?

- Jo, Loni ashtu ti mund të më hysh para kohe ose ma vonë nga ç'duhet. Përgjimi im e i hapave ma të lehtë më ndihmon me e gjetë kohën e daljes.

- Epo mirë, bëjmë ashtu siç thua ti.

Qëndrova pak i heshtun sa me u sigurue se Loni nuk po kthehet me më dhanë ndonji tjetër porosi e nisa me e prekë radion si të ishte gjaja ma e brishtë në botë.

"Ti, – i thashë radios, – do të ma tregosh të vërtetën" dhe e putha si me dashtë me e marrë me të mirë.

E putha si puthë dashnia lirinë. Hungaria, revolucioni, ngallnjimi, – thashë me vedi, – i bân këto tri fjalë, trekandshi i varjes së tiranisë. S'ka pse mos të jetë i vërtetë ky lajm kaq i gëzueshëm. Liria hungareze do të ishte pika ma e ndritshme ku do të ngulte shikimin shpresa e të gjithë skllavëve të botës. Ah! Sikur "do të ishte" të zëvendësohej me "do të jetë". Radioja italiane do të jetë tue komentue gjithnji e ma gjanësisht si

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

ai që e din çka me bâ kur e mëson nji kureshtje e tillë. Ia shkova dorën radios duke i thanë:

- Si lum ti çka del nëpërmjet teje. Jo, jo për çka prej teje e mjera ti, – e korrigjova vedin, – sepse sintonia jote âsht e ngulun si shigjeta ma e pamëshirshme në radio stacionin e Tiranës së tiranit, por si lum ti për çfarë mundet me dalë prej teje. Kur dora më ndeshi në nji dry u ankova: "Ah! Nuk paska qenë radioja, radioja qenka e ndrydhun me dry". Çelësin e këtij dryni e ka Loni. Më kot e mendova gjetjen e justifikimit për me e marrë atë çelës. Ah sikur kjo gja kaq e pamundun të ishte krejtësisht e mundun! I shkreti njeri e ka të pamundun me e shndërrue pamundësinë në mundësi. E gjora radio edhe ty ta paskan ndrydhë valën me të ndrye në këtë lloj qelie, e pra kemi nevojë të domosdoshme me e thye në mënyrë sa ma sekrete rregullat e këtyne qelive tona. Si ai që halli e detyron të besojë edhe rrenën ma të pabesueshme të shpresës nisa me kontrollue për me mujtë me i ra në të vendit ku ndoshta kanë mfshehë çelësin. Duke mos më ardhë si fjalë tjetër për të i thashë drynit: "Pty, dry diktatorial". Mbasi kërkova grimë për grimë pa mujtë me gjetë kurrgjë, mendova: "Ja, sa të marrë mundet me na bâ shpresa". Çfarë arsyjet ka me e lanë atë çelës të vogël këtu kur mund ta mbajnë në xhep. M'u kujtue rasti kur nanës i pat humbë çelësi i arkës së teshave. Unë gjeta nji tel, ia bana grremçin e me atë grremç ia dola me e hapë atë dry. Dola nga salla e u mundova msheftas, pa u vu re në krahin e gardhit të shpisë së Marijes, përballë fasadës sëmbrapme të atij mur, me shpresën e fundit se do ta gjeja atë tel të nevojshëm. Megjithëse shpresa m'u duk tepër e vogël më doli e madhe sa me ma plotëue dëshirën. E mora atë tel, u ktheva në sallë e mbylla derën përmbrenda dhe e rregullova telin si më duhej për atë punë. Bana kryq e ia hina punës. Shkrap! Bani dryni e mue më vetëtoj gzimi në zemër. "Radio, – i thashë, – tash ma shpërble hapjen e qelisë tande!" Preka butonat nji e nga nji pa e ditë ende cili mund të ishte potenciometri. Befas më kapi veshi nji kërkëllitje diku në sallë. Gjaku më pizati si në rastet kur na bjen diçka në beh. U ngrita e eca lehtë lehtë tue përgjue me tanë mprehtësinë e ndigjimit tim. Gjatë atij përgjimi munda të dalloj grimca bisedash në largësi të pabesueshme. Sallën e mbulonte heshtja ma e thellë. U binda se ajo kërkëllitje kishte kenë e ngjashme me ato që ndihen shpesh herë në çdo ndërtesë. Shkova tek i vetmi raft në atë sallë e dora më ndeshi në drynin e kapakut të tij. U ktheva sërish tek butonat e radios e nisa me i prekë me kujdesin ma të jashtëzakonshëm. Fati më mësoi me gjetë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MANIN BARLETI" SHKODËR

potenciometrin dhe e ndeza. Në atë rresht gjeta edhe sintoninë. E ngrita volumin aq sa mund të ndigjoja vetëm unë e më kapi veshi nji kangë të cilën Radio Tirana e transmeton kushedi sa herë në ditë. Sapo mbaroi kanga u ndigjue zâni i spikerit të Radio Tiranës që disa ditë më parë e pata njoftë në shpinë e Fatosit me të cilin më prezantoi Ilbert Gjinali e ai prezantim na u bâ fillimi i konfidencës tonë. Kur ky mysafir u sigurue prej atyne të shpisë të fliste në praninë time pa kurrëfarë ndrojtjeje foli kundra shtetit si të kishte sjellë me vete urrejtjen e të gjithë shqiptarëve. Intonacioni i trasmetimeve të lajmeve të tashme të bânte me u pendue për mirëbesimin e këmbyem gjatë asaj ndêjeje. Ndër të tjerat ky spiker tha:

- Shteti ynë i diktaturës së proletariatit, mbrojtës i papërkulshëm i demokracisë tonë socialiste, po marshon nga fitorja në fitore, drejt atyre majave të suksesit që mund t'i arrijë vetëm shteti model i marksizëm-leninizmit që nën shembullin e Bashkimit Sovjetik do të mbërrijë çfarë i dëshiron zemra partisë tonë e popullit tonë.

Formulimi e deklamimi i këtyne lajmeve i dhanë shkas interpretimit të intuitës time. Vërtetë diçka e randësishme dhe e dobishme për ne paska ndodhë, mendova. Këta janë shêjat e nji të fshehte përvëluese në damarët e komunizmit. Klikës së kuqe të Tiranës po i dridhen leqet. Fërkova duert në shêjë gzimi e me atë fije shprese që më tha: "Lueje sintoninë se nuk e kanë fiksue", siç bajnë në të gjitha institucionet kur i kpusin penin me e lanë në Tiranë, fillova me e lëvizë ngadalë sintoninë e kur e ndjeva se u largue krejt asaj vale, m'u duk sikur fillova me u largue edhe unë nga nji pjesë e robnisë së komunizmit shqiptar. E sikur të më këputet peni e të më mbetet dopio gjashta në dorë? Si do të kem fytyrë me i dalë përpara Lonit e çka do të na bajnë organizata e rinisë atij e mue? Të dyve do të na quejnë anmiq të pushtetit popullor e kjo ndoshta do të ishte pasoja ma e papërfillshmenë krahasim me tjerat pas saj. E sikur Loni me më marrë hakun e kësaj pabesije të mos lente gur pa luejtë për me ma bâ keq e ma keq. Më iku stacioni i Radio Tiranës, ndoshta kam këputë penin?! Zot mos më len me ra në këtë hall. E solla pak majtas e Radio Tirana u ndigjue sërish. Gëzim i mos këputjes së penit më ngjau si gëzimi i gjetjes së stacionit italian. Shpresa më tha me nji zâ ma të ngjallun: "Të tregova se sintonia âsht në rregull." Për me e sigurue veten plotësisht për funksionim e penit e lëviza sintoninë djathtas dhe e çova sërish në valën e Radio Tiranës. I dhashë sintonisë djathtas derisa u dëgjue zâni i radio stacionit tjetër.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" - SHKODËR

Ishte bash Italia e pikërisht orari i lajmeve. Fjala e parë e lajmeve qe Budapest. Gjithë qenia ime u hodh si të ishte shndërrue në nji dallgë të befasishme. Zâni baritonal i spikerit vazhdoi: "Burime të besueshme na informojnë shtimin e shpejtë të radhëve të revolucionarëve hungarezë. Në ndihmë të kësaj kryengritjeje të gjithë revolucionarët hungarezë po vërshojnë si nji lumë që ka thye digën. Preokupimi tronditës i qeverisë hungareze, âsht shtue deri në panik edhe kolegëve të tyne në Moskë. Analistat politikë prendimor tue e njoftë shumë mirë shpirtin liridashës hungarez, parashikojnë zhvillime dramatike në orët e ditët e ardhshme". Ky lajm më bâni ta ndjej vedin krenar për antikomunizmin tim si ai i revolucionarëve hungarezë. Mbylla radion e u nisa si pula pa krye me ua dhanë këtë lajm të gëzueshëm bashkënxansave të mij që e prisnin si unë. Tek dera e sallës m'u kujtue se kënaqësija e dhanies së këtij lajmi më kishte bâ me e harrue sintoninë në Itali e radion me arkë të çelun. U ktheva e i vuna të tana për fije sikurse i pata gjetë e dola. E shtina në xhep telin magjik që më jepte mundësinë e kontakteve me botën e u nisa. Të parën shok të dêjë për këtë lajm ndesha Gavril Priftin.

- Dashke të më thuash diçka të re, – i ra në të Gavrili, – ta shoh në fytyrë. Qenke tanë shend e verë, si i thoni ju shkodranët.

- Gavril, në Hungari ka fillue kryengritja e madhe e çdo çast bâhet ma e madhe.

- Vërtetë? – pyeti ai si për nji ngjarje që nuk të bâhet me e besue nga gzimi. Vërtetë ti vetë e dëgjove?

- Po, unë vetë me këta dy veshët e mij.

- Lere Gavril Prifti vizatimin, – i tha vedes, – nuk qenka punë për sot, sot qenka ditë gëzimi.

E të dy u nisëm me gjetë shokët tonë tjerë të etshëm për këtë lajm.

- Prindërit e mi do ta kenë marrë vesh. Në Korçë dëgjohen shumë lajmet e radiove të huaja. Ueee çfarë gëzimi, mbaroi kjo punë. Një shkëndijë i duhet kësaj politike kartoni. E di si do të jetë përhapë ky lajm në Korçë? Si vetë revolucioni në Hungari. Më dëgjo mua pas pak javëve edhe tek ne fillon gëzimi i sotëm hungarez. Damllaja vdekjeprurëse do t'i ketë rënë politikanëve tanë. Të kam thënë unë ty, perëndimi bën plane, sidomos ajo torovolja Amerikë. Të kam thanë unë ty, Amerika do t'ia zërë mu në fyt kullotën komunizmit. Asaj ia ka dhënë vetë Zoti të drejtën t'i çlirojë popujt nga djalli i kuq. Tani edhe ne na mbaroi fati i dënimit, mbaroi kjo punë. Amerika, hartimet e planeve dhe zbatimet i ka sinonime, por të urtët i hartojnë planet në vartësi të zbatimit. Ata e

BIBLIOTEKA UNIVERSITARE "MARIN BARLETI" SHKODËR

gjejnë çastin më të përshtatshëm të fillimit të zbatimit të planeve. Ka të drejtë im atë kur thotë: "Fisheku i amerikanit ka vlerë të shumëfishtë në krahasim me fishekët e tjerë". Diktatura e shkruan strategjinë me dajak. Ata me pendë e djegin hurin, huri mundet të sundojë por jo të qeverisë. Sundimi tiranik e ka jetën e shkurtë, qeverisja demokratike e ka jetën e gjatë. Koha jonë e shndërron sundimin në drejtim.

Ndërkaq arritëm tek dhoma e studimit të Ndrekë Bazhdarit:

- Hë! – pyeti Ndreka duke heqë harkun nga tastiera e violonçelit, – paskeni diçka me më thanë dhe qenka e gëzueshme se po ju shoh të qeshun. E pat kjo punë, më batë me heqë dorë nga studimi apo s'âsht i gatshëm ky vullneti im me heqë dorë si prej gacave.

- Sot nuk âsht ditë pune për ne, – ia priti Gavrili, – âsht ditë gëzimi të madh.

- A më kanë ardhë pare prej shpisë? Ky âsht gëzimi jonë.

- Jo, more thuaja Gjokë çfarë ke dëgjuar me veshët tuaj.

Me të ndigjue fjalët e mia, çoi violonçelin në vend e u nisëm të tre me gjetë të katërtin e njejtë me ne. Shkuem në repartin e pikturës e e bame të gëzuem si ne edhe Karlo Çefën, shkodranin e tretë të kësaj katërsheje të gëzueshme. Në mbramje shkova në shpinë e Pjetër Guralumit.

Vëlleznit Nikush e Mateus sa nuk po dilnin lëkure prej shendit.

- Sa mirë bâne që erdhe, – tha Nikushi, – po mos të vije edhe pak do të vinim ne me të marrë në shkollë. Kjo natë âsht me e kalue bashkë bile po të ishte e mundun me të gjithë njerzit e dëshirës tonë. Âsht darka e gostës së gëzimit ma të madh.

- Mos u ngut, – ndërhyni Mateo, – luani i kuq e ka gojën e hapun e âsht gati me iu hedhë në grykë Hungarisë. Trupat sovjetike në Budapest veç urdhën presin e për dhanien e këtyne soj urdhnave, komunistat ua kalojnë gjithkujt.

Në këtë gzimin tem ndërhyni nji parandjenjë e trishtueshme.

- Të pabesit nuk i zehet besë, pabesia âsht dhelpna ma e befasishme. Ne i dijmë këto punë ma pak se ata që i kanë hi, – ia priti Nikushi. Dështimi i kësaj politike do t'u sillte prendimorëve dështimin e të gjitha fitoreve të paramendueme.

Bisedën tonë e ndërpriste herë mbas here radioja e sintonizueme në stacionin italian. Çdo lajm i ri përbante nji gëzim të ri e gëzimet e ditës së kalueme na u bâne edhe andrrat e natës.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 27 tetor

Lajmet e ardhuna nga Budapesti konfirmojnë se ortekut të revolucionit të nisun nga populli i janë bashkue ushtria, policia e nji pjesë e konsiderueshme e sigurimit të shtetit. Sigurimsat e inkriminuem kanë marrë ikën me gjetë skuta sa ma të fshehta në territorin e vumë në dispozicion të ushtrisë pushtuese sovjetike kur populli nxen sigurimsat ma të inkriminum i ekzekuton pa nevojën e shqyrtimit të ndonji gjyqi sepse dëshmitarët ma bindëse së veprimtarisë kriminale janë vetë krimet.

E diel, 28 tetor

Emni i Imre Nagit po lakohet gjithnji e ma shumë si udhëheqës i këtij revolucionit e kryetar i qeverisë së ardhshme hungareze e megjithkëtë frika e pushtuesave të komunistave të Bashkimit Sovjetik na nxitë mos me besue as ma të besueshmen.

E hane, 29 tetor

Votrat e rezistencës komuniste mbeten si votrat e thëngjijve të fundit. Ushtria Sovjetike âsht si një shpatë e çveshun mbi fitoren ngadhnjimtare hungareze në pritje të vringëllimit ma tragjik.

E marte, 30 tetor

Emnin e Rakoshit e ka vu përpara harresa e po e ndjek deri ku mos t'i shihet ma boja. Pastë kambën e mbarë për kolegët e tij në të gjitha vendet komuniste. Në emisionin shqip të mbramjes zâni i Amerikës transmetoi deklaratën e Komitetit Qëndror të Partisë Komuniste të Bashkimit Sovjetik lidhun me çështjen hungareze. Deklarata fajëson mënyrat e qeverisjes së Hungarisë e cila nuk i përmbushi angazhimet serioze të nevojave të popullit hungarez për ndërtimin e socializmit. Qeveria e Rakoshit gaboi në interpretimin e marksizmit-leninizmit e ky interpretim i gabuem u bâ shkak i zemërimit popullor. Qeveria e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL KALETI" E L B A S A N

populli amerikan i premtojnë popullit e qeverisë së ardhshme hungareze përkrahjen e sinqertë dhe serioze të popullit e të qeverisë së Shteteve të Bashkuara simbas normave të miqësisë tradicionale amerikano-hungareze.

E mërkure, 31 tetor

Dëshira për me e ndie vedin sa ma të afërt me shijuesat e fitores hungareze, ma mposhti frikën e thanies: "mos i beso as këmishës së shtatit". I kërkova bashkënxanëses time Agnes Mitrushi, zotnuese mjaft e mirë e hungarishtes së mësueme nga nana e saj hungareze me ma gjetë e me ma përkthye ad literum hymnin poetik të Shandor Petefit kushtue revolucionit të maparshëm hungarez me titullin: "Në kambë maxharr". Ajo ma solli si të kishte fluturue me ma krye këtë kërkese tue e pasë krejt të qartë për çfarë më nevojitej. Bashkë me përkthimin ad literum më solli edhe poezinë në origjinal, muzikaliteti i së cilës mund t'i ndihmonte përkthimin tim.

Gjetëm nji dhomë të lirë e ma lexoi origjinalin për me pasë parasysh gjatë përkthimit tim ritmin dhe rimën e poezisë "Në kambë maxharr". Frymëzimi im e mbaroi punën shumë ma shpejt se ç'mund të merrej me mend. Me pak përsëritje m'u ngulit në mendje si ta kisha mësue me fjalët e para të gjuhës time.

Në kambë maxharr
atdheu na thrret,
o sot o kurrë koha s'na pret,
të lirë apo skllavën duem me mbetë?
Kjo âsht pyetja zgjidhnje vetë.

I shkrova këto vargje për me i dhanë nder ditarit tim siç i dha poetit nder këtij hymni të pavdekshëm. Ah sikur populli shqiptar t'i përgjigjej thirrjes: "Në kambë shqiptar, atdheu na thrret", në nji mbledhje të jashtëzakonshme nga ku do të flasë kryeministri Mehmet Shehu në sallën e institutit pedagogjik. Shkaku i kësaj mbledhjeje e thelbi i atij fjalimi i përkasin parashikimit ma të saktë. Shtetet diktatoriale e kanë frikë rininë ma shumë se frikacaku ma frikaman vdekjen, prandej qëllimi i mbledhjes synon asgjësimin e embrionit ma të padallueshëm

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

të kryengritjes. Tani fjala Budapest âsht bâ si sinonim me thirrjen e revolucionit antikomunist, kudo që të jetë komunizmi. Kjo thirrje u shtin komunistave panikun si zâni i vdekjes së tyne. Dëshira ime me e shijue drejtpërdrejtë e me të tanë kënaqsinë panikun e krenëve të shtetit, më nxiti me bâ të pamundun me gjetë nji ftesë për në atë sallë të dëfrimit tonë. Ma në fund ia dolëm me hy në sallën e kësaj mbledhjeje historike. Me të zanë vend në ndêjësen e krahit tim të djathtë erdhi e u ul nji vajzë rreth moshës time.

- Mirëdita! – më përshëndeti vajza me gjithë ngrohtësinë e ambël të zânit të saj.

Unë ia ktheva përshëndetjen me tonin domethanës të fjalëve: "Ti në punën tande, unë në punën time". Ajo si ta kishte marrë indiferencën time ftesë për bisedim, filloi:

- Unë ju njoh në të parë dhe e di se studioni piano në Liceun Artistik. Edhe në teatër i kemi pasur njiherë ndêjëset kaq afër. Atë natë u luajt koncerti për violinë e orkestër në Re Maxhor i Bethovenit. Jam shumë e dhënë mbas muzikës klasike. Kam mësue në piano sa për të më ndihmue ta shijoj muzikën serioze.

Të gjitha këto gjëra m'i tha si të donte me m'u prezantue gjithanshmënisht sa ma shpejt si dikujt që i kujtohet se ka lanë diçka pa plotësue shtoi me shpejtësinë e maparshme:

- Sapo i pava shkrimet tueja të para në gazetën "Zëri i Rinisë" ajo poezi më bani t'i ndjek me simpati të gjitha të mëpastajmet.

Ardhja pranë meje e mënyra e prezantimit më bânë të mendoj agjentën e sigurimit të shtetit. Në fund të nji pauze të shkurtër e mori prap fjalën kundra dëshirës time.

- Edhe unë mundohem të shkruaj poezi e lexoj shumë, sidomos në frëngjisht. Mami e ka mësue frëngjishten në Korçë dhe e ka jetue sa kohë në Francë.

Po mos ta dyshoje sigurimse do të kisha dëshirue të më fliste nji mijë herë ma shumë. Ai zâ në mes të të folunit e të pështpëritjes ngjante sikur po i frynte zjarrit të pasionit. Oh sa e tmerrshme do të ishte, mendova unë, sikur ky zâ kaq i bukur t'i përkiste nji zemre të shëmtueme. Ajo si të donte me iu përgjigjë mendimit tim, tha:

- Jam zëvendsekretare rinie në shkollë. Mungoi sekretari e ma dhanë mue ftesën e tij.

Në çdo fjalë m'u duk si suflere e sigurimit të shtetit. Sa gjynah me qenë kjo viktima e nji shfrytëzimit të tillë. Këtu mesa duket e ndjeu

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D Ë R

veten të mundun nga mospërfillja ime e ndërpreu rrëkenë e fjalëve. Rreth nji minut ma vonë na u shfaq folësi i parë i mbledhjes. Duertrokitja e vajzës së supozueme si thurëse e nji dredhie të sigurimit të shtetit zgjati sa gjysma e duertrokitjeve të tjera. Edhe ky gjest, – i thashë vetes, – bân pjesë në strategjinë e provokimit ndaj meje. Këto mënyra janë të pagëlltitshme prej meje, – i thashë me mend. Mjaft ta kanë shti në punë gabim joshjen për tek unë, dikur xen vend përvoja.

Heshtja e vajzës sikur ma shkarkoi nji barrë të vueme befas e me detyrim. Në fund të fjalës hapëse folësi i parë prezantoi:

- Kemi nderin e madh e të jashtëzakonshëm të kemi në mesin tonë kryeministrin e Republikës Popullore të Shqipërisë, shokun Mehmet Shehun.

Daljen e kryeministrit e pritën me aq duertrokitje e ovacione sa me të thanë mendja edhe muret e sallës po tremben e po largohen. Kryeministri filloi monologun e tij politik:

- Të dashur të rinj e të reja të Republikës Popullore të Shqipërisë.

Të gjithë u ngritëm në kambë e nisën vrritjet e sloganeve:

- Enver Hoxha! Enver! Krushov! Bashkimi Sovjetik!

- Rinia Shqiptare e farkëtuar me ideologjinë marksiste-leniniste do t'i mbrojë të gjitha fitoret e revolucionit popullor me tërë forcat mendore e fizike që karakterizojnë rininë më të pamposhtur në botë.

Të ftuemët përsëritën duertrokitjet e brohoritjet e para pak sekondave. Bashkëbiseduesja ime e maparshme u përpoq ta kompensonte zânin me shtimin e duertrokitjes. Duertrokitjet e brohoritjet për partinë tonë u pasuen nga sloganet, "Poshtë imperializmi amerikan" e broçkulla të tjera antiprendimore. Britmat histerike të fanatikëve të sallës, kryeministri i ndërpreu me kërcënimin ma ogurzi. Toni i atyne fjalëve qe aq frikësues sa me të thanë mendja mbas nji çast po fillon me e vu në jetë atë kërcënim.

- Atyre që do t'u shohim shenjën më të vogël të ngjashëm me fillimin e një veprimtarie si ajo e ditëve të fundit në Hungari, pa një pa dy do t'ua çajmë barkun me bajonetat tona ngadhnjimtare.

Këtë paralajmërim të tipit komunist e shoqnoi një *"urraaa"* e gjatë e nji duertrokitje plasaritje e duerve. Kjo zhurmë shurdhuese të jepte idenë e shndërrimit të asaj salle në nji rreth skëterre. Aaaaaa e përzieva edhe unë zânin me të tjerët i bindun se vajza ngjitun me mue po i bânte veshë e sy katërsh me pa e me shqyrtue çdo gjest timin në këtë mbledhje kaq të veçantë. Në përfundim të kësaj mbledhjeje të rijsh

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e të rejash të mbledhun enkas për me përhapë kërcënimet e shtetit, vajza e përshtypjeve të mia të pakandshme u përpoq të ecte sa ma pranë meje gjatë daljes nga salla. Kur e gjet rastin e kërkuem me ma lëshue shpejt e shpejt fjalinë e paramendueme më tha:

- Ju do ta keni të qartë shumë ma vonë se duhet përshtypjen tuej për mue.

Këto fjalë m'i tha si të donte me fitue rekordin e shpejtësisë së të folunit. Me t'i mbarue këto fjalë shpejtoi hapat për me u bâ sa ma parë pjesë e vargut të kalimtarëve.

A thue njimend i përkasin sinqeritetit këto fjalë? Edhe në qofshin të tilla, mendova unë, situata politike e tashme e bân të përshtatshme atë sjelljen time. Në u interesoftë me më takue gjatë këtyne ditëve, ato fjalë, janë fije e thurjes së nji dredhije të re ose përpjekje për me përmirësue cilësinë e dredhisë së ngecun. Gjatë rrugës së kthimit për në shkollë ndesha në Nikush Guralumin. Meqenëse ndalesa në këtë situatë vrehet me synin politik, takimi i atyshëm zgjatëm veç sa i thamë këto fjalë njeni-tjetrit:

- Hë ku ishe?

- Në mbledhje ku na foli kryeministri.

- Eja nga ne në mbramje. Mirupafshim!

Asaj ftese tashma të zakonshme përveç përzemërsisë i ka shtue edhe domosdoshmëninë e diskutimit të kësaj situate. Të flasësh me optimizëm për aspiratën ma të andrrueme gjatë të gjithë kohës së tiranisë âsht nji kënaqsije pak ma e palumtun se vdekja e fitores së lirisë. Kënaqsia e diskutimit në shpinë e Guralumëve ma mbajnë mendjen tek ardhja e çastit të nisjes për në shpinë e tyne.

Me të hi mbrendë Nikushi më priti me këto fjalë:

- Kur s'ka njeriu nji magnetofon me i regjistrue të gjitha lajmet e Italisë për Hungarinë. Ma merr mendja gjithmonë do t'i kisha ndigjue me kënaqsinë e tashme. Korrespondencat e italianëve në Budapest pothuej i kanë bllokue të gjitha programet e Rai-it. Kurrë s'e kam çmue radion sa gjatë këtij revolucioni, kurrë s'i kam bekue kaq shumë shpirtnat e atyne që ma mësuen italishten e sa i lutem Zotit mos me na u prishë radioja gjatë kësaj kohe. Nuk më bâhet me i lëshue nji çast të vetëm në 24 orë. Eh, çka do të kisha dhanë me mujtë me ndêjtë pa fjetë derisa të konsolidohet plotësisht kjo situatë.

- Ndoshta Nikush, ma mirë do të kishte qenë mos me dalë gjumi deri atëherë kur po thue ti.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Më the, ishe në mbledhjen e zëvendës Luciferrit e Shqipnisë a u tërbue po? – pyeti Mateo e i fërkoi duert në shêjë të përgjegjës së ditun.

- Aq u tërbue, – iu përgjegja unë, – sa dukej sikur me çdo fjalë po nxjerrte edhe shpirtin.

Ndërkaq baca Pjetër e nxorri veden nga heshtja e tij e natyrshme.

- Mos thuej shpirtin, mushkënitë, se ai âsht njeri pa shpirt.

- Hungaria, – shtoi Nikushi, – ka mbetë gjithmonë patriot s'ka si në kohë të Huniadit. E ne shqiptarët mjerisht nuk jemi atdhetarë si në kohën e Gjergj Kastriotit. Justifikimet janë pengesat e veprimeve.

Para ndamjes u recitova përkthimin e poezisë "Në kambë maxharr" e fill mbas poezinë time "Frymëzim hungarez". Të gjithë më përgëzuen, Nikushi shkroi:

- Përkthimin tim e poezinë time për me i mbajtë gjithmonë si kujtim të këtyne ditëve.

E prende, 2 nandor

Në të gjitha organizatat e partisë e në të ashtuquejtunat organizata "leva të partisë" po diskutohet porosia e komitetit qëndror për nji vigjilencë sa ma revolucionare. Shteti ka mobilizue inteligjencën e vendit e i ka dhanë direktivat e zhvillimit të fushatës ma të turpshme. Qëllim i kësaj fushate âsht shtrembnimi i së drejtës së Revolucionit hungarez. Gënjeshtra po gatuheshin me përshtatshmëni me nivelet e ndryshme të zhvillimit të popullsisë. Formulimi i gënjeshtrës kryesore âsht: "Drejtuesat e kundra revolucionit hungarez janë kriminelat ma të regjun! Fshatarëve ua përshkruajnë si zjarrëvënësat e fshatevehungareze, fmijëve si ekzekutuesat e qinda e mija fëmijëve hungarezë të cilëve po u djegin shkollat e shpitë. Punëtorëve ua përshkruajnë si rrënuesat e fabrikave që të mos kenë ku të punojnë punëtorët. Megjithëkëtë populli hungarez do ta rifitojë lirinë e rrëmbyeme përkohësisht.

Zef Ujka, nji shkodran me banim në Durrës e nxanës në degën e pikturës, me të cilin mirëbesimi na e ka bâ nji lidhje të shpejtë e të fortë, tha:

- Mue nuk më çudit aspak kthimi i komunistave hungarezë në pushtet bile tue e njoftë natyrën e komunistit do të çuditesha po të mos e rimerrnin pushtetin. Diktatura komuniste e bân të veten në mënyrën

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ma mizore. Po thohet se trupat sovjetike janë tërheqë ma në periferi të Budapestit, unë këtë tërheqje e konsideroj taktikë dhelpnake. Komunisti ma i pabesë se kurrë âsht kur të betohet për mbajtjen e besës. Do të ishte marri me i besue atij që besë quen pabesinë. Fytyra e vërtetë e komunizmit âsht paftyrësia.

E shtunde, 3 nandor

Zef Ujka më ftoi më kalue këtë fundjavë në shpinë e tij. Të kalosh nji fundjavë me nji djalë si ky âsht ftesë e kënaqshme. Me të zbritë nga treni, Zefi takoi nji shok të tijin. Mue më prezantoi me të si nji mik zemre. Ky prezantim më mjaftoi edhe mue si Zefit.

- Durrësi po zjen të dashtunit e mi, – filloi ai, – por zjen natyrisht në të dy krahët. Ne nga kënaqësia ata nga lemeria. Paniku s'po i len me iu zan vendi vend. Këta hora të kuq i kanë ra në qafë të kuqes. Këta na u bânë me na u dukë e kuqja ma e zezë se karaboja. Unë nuk kam të ngopun me këta nëse kanë këta me ne vetëm kur filloj me i sha këta hora e harroj orën. Të gjitha shamjet e botës më duken pak për ta. Kjo kënaqësi na ka mbetë të tjerat na i kanë hekë këta hora.

Këtu u ndërroi drejtim fjalëve.

- Zef flitet për një fushatë të gjanë arrestimesh. Të përndjekunit nuk duken kund për farë. Të dyshimtit i mbajnë nën kontroll e i rrasin në burg, tash ai kontroll i duhet për sado pak të dyshimtit. Ky rasti në Hungari e rrit në maksimum numrin e arrestimeve. Këta nuk e harrojnë për asnji çast parullën ma të mallkueme: Armiku ma i rrezikshëm âsht ai që harrohet.

- Deri kur doni të qëndroni këndej?

- Të hanen në mëngjes, – i tha Zefi – na duhet të jemi në shkollë sepse tash i shohin mungesat me synin e situatës megjithkëtë besoj takohemi.

Para ndamjes më përqafoi si përfaqafohen njerzit e të njejtit parim. Në shpi, Zefi më prezantoi si shok të ngushtë e shkodran.

- Mirë se erdhe! – më uroi e zoja e shpisë me nji zâ sa të ambël aq të përvuejtun.

Përmes volumit të lehtë të valëve të radios më kapi veshi disa fjalë hungarisht. Sapo nana e Zefit doli në dhomën tjetër e pyeta mikpritësin tim:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- A din nana jote hungarisht?

- Jo, – u përgjigj Zef, – veç kënaqet me të folunit e tyne të gëzueshëm.

- Hë nanë si po të ngjajnë punët? – e ngacmoi Zefi.

- Ishalla i kemi la mëkatet, – iu përgjegj grueja e nxori nji psherëtimë që tha ma shumë se fjalët.

E diel, 4 nandor

Megjithëse biseda rreth situatës hungareze na shtyni deri në ditën e re, në orën 8 u zgjuem, e ndezëm radion e sintonizueme në stacionin italian.

- Heu! – thirri Zefi i çuditun, – Italia po flet hungarisht. Mos e kemi lanë para gjumit në radio Budapest?

Ai u afrua e vrejti me kujdes.

- Jo, – tha, – sintonia âsht në radio italiane. Atë zâ në radio po e gërdhishte zemërimi.

- Diçka paska ndodhë, – tha nana e Zefit, – do ta ketë sulmue Bashkimi Sovjetik.

"Vini re!" – thirri spikeri italian.

Zâni që porsa transmetuam ishte i një spikeri hungarez në orët e para të ditës së sotme.

"Ushtria Sovjetike e sulmoi rrufeshëm Hungarinë. Këtij sulmi hungarezët po i përgjigjen me qendresën e tyne tradicionale. Në çdo pllambë të Hungarisë, hungarezët po përpiqen të tregojnë sa e meritojnë fitoren. Ja çfarë na sjell njani nga korrespondentët tonë në Budapest:

- I dëgjuam krismat e armëve të ndryshme."

- Ja pra edhe pushkatimi i shpresës tonë, – foli Zefi, si t'ia kishte zëvendësue pikëllimi pejzat zanorë me pejzat e veta.

Ja thirrja e radios kombëtare hungareze, nji rrëke fjalësh që dukeshin si të shqiptueme prej vetë lotëve, rodhën duke e bâ anglishten gjuhën ma të pikllueshme. Rrjedhja e atyne fjalëve dukej sikur rrjedhja e gjakut nga trupi i lirisë hungareze e qëllueme befasisht. Interpretimi i atyne fjalëve të jepte mundësi me e përkthye edhe pa e ditë atë gjuhë. Ndërkaq gazetari italian nisi ta përkthente:

"Botë, o sot o kurrë me ne! Fitoren e revolucionit po e shtypin tanket sovjetike. Kërdia sovjetike po tregon mizorinë e saj ndaj të gjitha

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MIHAIL BARLETI" SHKODËR

moshave të njerëzve tanë, trupat sovjetike po luftojnë kundra nesh si të donin të tregojnë epërsinë e kësaj luftë ndaj të gjitha luftave të maparshme. Ndihmë ndaj solidaritetit ma human!"

Këtij përkthimi radio Budapestit i shtoi përkthimet në gjuhët e tjera. Secili prej tyne merrte tone ma prekëse. Kurrë nuk do të më kishte shkue mendja se nji thirrje e tillë mundet me gdhendë me vija aq të thella nji mbresë aq të pashlyeshme. Dëshira mos me na ikë asnji fjalë italisht, na e bllokoi komunikimin me njani-tjetrin. Thirrja e përlotun e nji gruaje hungareze në emnin e nanave të Hungarisë dhe zâni i përvajshëm i përkthimit të nji gazetareje, na bâni të provojmë pikat e lotëve ma të helmta të pikëllimit.

- Nuk mundem me i dëgjue ma, – thirri Zefi, me një zâ që dukej sikur edhe ai rridhte lot si sytë.

Ndërsa po gëlltiste lotët u ankue për protestën e papërfillshme.

- Ah, këta udhëheqësat e prendimit janë si ata të pasunit që donë me të pa mirë pa nxjerrë gja prej xhepi. Ata e mendojnë lamjen e borxhit moral vetëm me solidaritet. Ngushëllimi âsht si me të mjekue plagën me fjalë. Kritika vetëm me fjalë, padrejtësisë i jep edhe ma shumë zemër. Kjo ditë na u duk se u zgjat deri përtej ekzistencës së kohës.

E hane, 5 nandor

Kjo âsht java ma aktive e skemës bolshevike drapën e çekan. Me atë çekan na i godasin nervat tash e parë për me mujtë me na bâ viktima të atij drapni. Ndërsa po përshkonim oborrin e shkollës për me shkue në mencë, sekretari i rinisë i tha nji bashëpunëtorit të tij:

- Sa mirë ua ndreqën samarin gomerëve të Hungarisë. Si thua Gjokë? Mirë thoni ju shkodranët: "Ashtu i don mushka drutë".

Nuk mund të përshkruhet çasti kur njeriu ose duhet ta shqyrtojë ndërgjegjen e vet ose të bâhet viktima e shigjetës së anmikut.

- Ne shkodranët, – iu përgjigja unë, – vetëm fjalë të urta kemi. Bashkimi Sovjetik kreu detyrën e vet.

Për mos me ma qujtë ai të pamjaftueshme përgjegjën e për me u justifikue unë përpara ndërgjegjes time shtova:

- S'ka si kryhet detyra ma me sukses. Tashti ne të gjithë nxanësit e të njejtit parim politik tregojmë rezerva përsa i përket afrimit të maparshëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

Disa pika të rralla shiu nisën me shkitë nga ato re të plogëta. Këto pikla m'u dukën sikur lotët e nji dite që nuk do të donte me pasë emën.

- A mund të dal me ble nji paketë cigare? – e pyeta xha Todin.

- Del, – m'u përgjigj roja i shkollës, – veç mos vono.

Përballë katedrales, në rrugën e Kavajës takova Mehdi Prodanin. Çdo tingull i zânit të tij mund të thuhet del nga goja e trishtimit.

- Më fal o Zot, – filloi ai, – mos na shkoftë mendja me hi në punët e tua por kur e dëgjova lajmin e mësymjes Sovjetike më erdhën ndër mend vargjet e Fishtës:

O perëndi a ndjeve?
Armiqt na lanë pa atdhe
e ti po gjuen me rrfè
Lisa n'për male kot

Më rrejti mendja ndoshta nuk po i bjen e po bâjmë edhe ne si hungarezët.

- Mehdi kjo kohë na detyron këmbimin e fjalëve sa ma të pakta.

U ktheva në shkollë me shpresën e gjetjes së nji vetmie të pa trazueme. U ngjita nalt e hina në shtrat e ia nisa mendimeve derisa nata e mbushi fjetoren e na vuni të gjithëve në gjumë.

E marte, 6 nandor

Zonja Nako më qortoi rreptë për mungesën e studimit tim gjatë kësaj jave.

- Mos ke ndonji problem që mund të të ndihmoj ta zgjidhësh? – pyeti me dashamirësinë e nji nane.

- Jo, zojë do të përpiqem të studioj.

- Ti duhet të më kuptosh unë flas sa më përket e ti duhet të studiosh sa të përket. Ti e di, studimi yt i rregullt ka gjëra të mira: 1. ngrit nivelin tënd në piano. 2. respekton mësimin tim. 3. gëzon të gjithë dashamirët tuaj dhe e katërta: nderon vullnetin tënd. Njeriu shembullor nuk i lejon vetes asgjë që ia prishë imazhin. Të gjitha këto ti i di si unë, por ama ashtu si i di duhet edhe ti veshë në jetë, prandaj kthehu tek vetja jote e mëparshme e mos i jep rast kësaj teme të pakëndshme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 7 nandor

Festës së kësaj date të fitores bolshevike komunistat po i shtojnë edhe festën e humbjes së fitores së popullit hungarez. O Zot, humbjet tona kaq të mëdha a nuk janë edhe humbjet tueja kur fitojnë djajtë?

E ejte, 8 nandor

Sot âsht datëlindja e kobit ma të zi për Shqypnin e shpiptarët. Shpata e partisë e lindun në këtë datë, e preu në mes mundësinë e bashkimit të dy gjysës së zemrës së kombit tonë. Enver Hoxha që për hir të karrierës do të ndërronte nji parti në ditë ku i nevojiten shkallinat e ngjitjes e mbrojtja e fronit nga rreziku i pakënaqësisë popullore, u shndërrue në nji "Amen", ndaj të gjitha kërkesave komuniste jugosllave e kur e kaloi lumin, ia dhjeu kalin. E kush e bân atdhetarizmin ambalazh bjen shumë ma poshtë se ato që ushqehen me silazh.

E prende, 9 nandor

Në mbramje, në sajë të lejes së xha Todit, shkova në shpinë e Guralumëve. Gjatë qëndrimit tim aty, erdhi nji vizitore tek e cila mue më prezantuen si nji ndër miqtë ma të ngushtë të kësaj familjeje e mue ma prezantuen atë si nji ndër miket ma të ngushta të kësaj shpie.

- Megjithëse të dy vini shpesh këtu, hera e parë që takoheni tek ne. Nikushi na e zgjanoi njohjen me njani-tjetrin ma me shumë detaje.

- Po më vjen mirë që ia paska dhuruar Zoti këto pirrje, – foli vajza, – e gjithashtu po më vjen mirë që qenka mik i shtëpisë tuaj.

- E çka thotë lokja? – pyeti baca Pjetër, – si i ka punët?

- Nëna sido t'i ketë punët thotë gjithmonë mirë.

- Prej Gonxhes a keni marrë letër, – pyeti Tota.

- Prej motër Terezes tashma, – qortoi ambël Mateo.

- Ne të vjetërve na shkon gjithnji goja tek emni i saj i parë.

- Mesa duket, – tha Agia, – na e kanë pre letërkëmbimin. Malli na merr shumë për të por e ka shkrue Zoti të jetë ky mall në mes nesh për hir të vendimit të saj të shêjtë. Plotësimi i dëshirës së Zotit, nji me të

BIBLIOTEKA DIGJITALE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

sajin, me ia përmbushë sa ma mirë detyrat e shpirtit, e bekon fisnikëninë e njeriut lumtunia e saj na lumtunon edhe ne.

E shtunde, 10 nandor

Në mbarim të paradrekes takova Robert Shvarcin. Nyja ma e fortë e lidhjes tonë âsht aspirata e njejtë për liri prandej çështje hungareze përmban mendimin tonë të njejtë të këtyne ditëve.

- Gjokë, sapo ndigjova fillimin e këtij revolucionit nisa me vajtue fundin e tij. Vërtetë durimi i robënisë asht durim dhimbjesh por plasja e tij në kohë të papërshtashme, dhimbjeve u shton mprehtësinë e therjes, lirisë i nevojitet qëllimi e aftësia e të njejtit nivel. Hymja në luftë pa ia vu veshin sugjerimit të rrethanave i ka kushtue njerzimit qindra miliona viktima. Kryengritja e popujve të vegjël kundra shteteve të mëdhaja pushtuese, mundet me u fitue vetëm kur sigurohet përkrahja e gjithanshme e shteteve ma të fuqishme se pushtuesi. Njimbëdhetë vjet mbas Luftës së Dytë Botnore duhet me qenë i çmendun me vu në rrezik fillimin e së tretës e sidomos tue njoftë sofistikimin galopant të armëve të sotme.

Para ndamjes me të më porositi me pasë kujdes për çdo takim e për çdo fjalë.

E diel, 11 nandor

Dëshira ime e jashtëzakonshme me qëndrue brenda rrethit të miqve të mi e shpresa që shteti u mjaftue me aq sa u fol për mue në Komitetin Qendror të Rinisë më nxiti me riaktivizue shoqnimin me dashamirë sepse zemra nuk mund të më rrijnë pa miq n'sa pa rrahjet e saj. Qysh se kam ardhë në Liceun Artistik mundohem me e respektue të dielën si na e porositë Zoti. Vizitën time të parë të mbasdrekes së sotme e bâna tek Vedat Kokona. Gjatë kësaj vizite më tha:

- Doktor Hamdi Sulqebegu e kam bâ kureshtar me të njoftë sidomos kur i thashë e din Lahutën e Malësisë përmendësh. Ai m'u lut t'i shkonim për vizitë bashkë sa më parë duke e marrë me mend dëshirën tënde pët'u takuar me të dhe i premtova në emrin tënd.

- Unë e quej kënaqësi të madhe, – ia prita unë, – me u njoftë me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

doktor Hamdi Sulqebegun.

Doktori na priti si ata që din me i dhanë mysafirit mbrenda nji çasti të gjithë ngrohtësinë e mikpritjes. Fjalët e mënyra e të folunit të tij më bindën se ishte fat me takue nji kësi burri.

- Vedati, – tha ai në mes të tjerëve, – të ka prezantue tek unë si një ndër njerëzit me të cilët unë kam kënaqësi të njihemi. Më ka thënë di Lahutën e Malësisë përmendësh e ia reciton ato vargje në mënyrë të kënaqshme.

- Më nderon shumë dëshira juej me më ndigjue.

- Midis gjithë atyne kangëve të mrekullueshme poetike, – më tha doktori, – kisha dashtë të zgjedh këngën e Tringës.

Në fund të deklamimit të dy burrat më përgëzuen me fjalë e të shtrëngueme dore.

- Për kënaqësinë që më dhe duua të të bëj një qerasje të veçantë. Babai im, pastë dritë, më ka lënë një verë e më ka porositur që t' ia ofroj njerëzve që të japin kënaqësinë më të veçantë. Ajo verë, do të thoja, ka dyfishin e moshës tënde.

Ditari im sikur më tha: "Shkruaj në këtë faqen time, përshtypjet e vizitës tek doktor Hamdi Sulqebegu. Përshtypjet për këtë njeri janë të dêja me zanë vend ndër librat ma të çmueshme.

E marte, 13 nandor

Deri para dy javëve me Gjovalin Lazrin jam takue kushedi sa herë në ditë.

- Gjatë këtyne ditëve bân ç'mos me m'u shmangë.

Sot me sa duket nuk e la ndërgjegja me ndêjë ma gjatë pa m'u shpjegue.

- Përsa i përket politikës ia kam vu vetes detyrë me imitue shurdh-memecin, simbas mendimit tim me politikën merret kush ka talent për të, unë as kam mend për politikë as shpindë për dajakun e saj. Efektet e torturave fizike veç me i mendue ma rrënqethin trupin, s'ma merr mendja të kem faj për këtë dobësi fizike, jetën e jap ma parë se me i bâ kujt sa të zijtë e thonit, megjithëkëtë jam i bindun se torturuesi do të më shndërronte me çka don ai vetë. Siç e sheh e vetmja mbrojtje e karakterit tim âsht ikja sa ma parë e sa ma larg prej rrezikut që mund të shkaktojnë biseda të tilla. Ti e din se implikim quhet edhe ndigjimi,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ti mund të ma marrësh për keq, veç për mendimin tim detyra jonë kryesore âsht me respektue prirjet që na i dhuroi Zoti, mos respektimin e këtyne dhuratave si meritojnë unë e quej gabim. Unë them kemi lindë me i shërbye njerzimit vetëm me frytet e tyne. Ti me të drejtë quan fryt shërbimi edhe poezitë revolucionare, por harron se në Shqipni nuk mundesh me qenë Pëtef, e në synosh nji qëllim të tillë bâhesh viktima e atij qëllimi. E vetmja frikë e dobishme në këtë jetë âsht ajo që na ruan nga turpi. Unë mund të them fatmirësisht e kam këtë frikë dhe e kam shumë të madhe.

E shtunde, 17 nandor

Sot mbasdreke patëm nji mbledhje përkujtimore kushtue çlirimit të Tiranës. Për me na folë për këtë ngjarje historike dërguen nji kapiten pjesëmarrës në atë luftë ngadhënjimtare. Kapiteni na e përshkroi udhën e kësaj fitore shkurt e në nji mënyrë mjaft tërheqëse. Ramja e 17 nandorit e shtunde e mbajtja e kësaj mbledhjeje mbasdreke kur nxanësit e jashtëm të shkollës patën shkue nëpër shpija e nji pjesë e konviktorëve janë nisë për në qytetet apo fshatrat e tyne të afërta me Tiranën, i dhanë kësaj mbledhjeje nji karakter formal sa për me plotësue numrin e mbledhjeve për këtë përkujtimore. Kur kapiteni siç âsht bâ zakon në mbledhje të tilla, pyeti nëse ka ndokush me i drejtue ndonji pyetje, nji nxanëse e ardhun këtë vit në artin dramatik, iu drejtue kapitenit:

- Me leje! Shoku kapiten unë mendoj se të gjithë nga ne do të donim të dëgjonim ngjarjen që iu ka bërë më shumë përshtypje gjatë pjesëmarrjes suaj në Luftën Nacionalçlirimtare.

Folësi u tregue i gatshëm si përgjithësisht drejtuesat e këtyne mbledhjeve.

- Mirë, unë po iu tregoj një nga shembujt më mahnitës të indoktrinimit. Kur gjermanët si në të gjitha frontet tjera u thyen edhe në Shqipëri, e po tërhiqeshin me panikun e të mposhturve, nën ndjekje e sipër na u dha rasti të zinim 8 ushtarë gjermanë e dy më të graduar. Të tetë ushtarët mosha i tregonte rekruta të rinj. Kushtet e atij momenti qenë të tilla që edhe po të donin të bënin ndonjë farë rezistencë e patën fare të pamundur. Ne ishim shumëfishi i tyre e ata të zënë në befasi brenda rrethit të zjarrit tonë, kështu që çdo shkëndi rezistence do t'u jepte shkas asgjësimit të tyre të menjëhershëm. Nga ana tjetër të armatosur

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATI LAPLETI" SUKOBE R

ishin pjesërisht e dosido. Të dy oficerët e armatosur u përpoqën të zinin pozicion luftarak. Ne sapo ua pamë, si të thuash shenjën e lëvizjes, i ekzekutuam në vend. Tetë të tjerët i ngurrosi pamja e shokëve të tyre. Ai tmerr i papritur i bëri t'i zëmë robër si kaproj. Komandanti i çetës tonë që dinte shumë mirë gjermanisht u tha:

"Ne kërkojmë plotësimin vetëm të një kushti e ju lirojmë në çast." Ata vazhduan të heshtin në mënyrë më mospërfillëse. Komandanti ua tregoi kushtin:

"Ne duam të thërrisni me sa u zë gërmazi: Poshtë Hitler!"

Ata na shigjetuan me shikimin më përbuzës. Morëm njërin e e vumë përballë shokëve të tyre duke i thënë:

"Je përpara çastit të fundit, ke mundësi ta shmangësh këtë çast tragjik me thirrjen tënde: Poshtë Hitleri!"

Ai thirri me sa zë pat: Rroftë Hitleri!

Jetën e tij e këputi pushkatimi ynë. Njëri sish iu afrua kufomës e thirri në shenjë nderimi të saj e të Hitlerit tashmë të mundur: Rroftë Hitleri! Bataria jonë shtoi kufomën e radhës. Një tjetër i atyre të gjallëve doli e tha:

"Plotësojeni këtë pesëshe me mua: Rroftë Hitleri!"

- Tërhiqu! – e këshilloi komandanti, – ne nuk do të dëshironim ta plotësonim me këtë pesëshe me asnjërin nga ju, as nuk do ta donim ta fillonim këtë punë vdekje. Ju tashmë e dini Hitleri e ushtria e tij kudo është plotësisht e mposhtur. Cila marrëzi mund të krahasohet me këtë tuajën? Braktiseni kokëfortësinë më të pajustifikueshme dhe tregoni arsyen që e kërkon rasti. Në mos kurrë më parë sot duhet të jeni të bindur për padrejtësinë e luftës suaj.

"Se mos ju komunistat e keni luftën më të drejtë", – u dëgjua zëri i të gatshmit për pushkatim.

- Kjo tregonte, të dashur nxënës, se ata ende nuk po e kuptonin drejtësinë e luftës tonë. Reagimi i tij na inatosi të gjithëve. Ai iu afrua edhe më shumë kufomave e shtoi:

"Në emër të idealit të këtyre dëshmorëve tonë, fatin e të cilëve do të kemi edhe ne: Rroftë Hitleri!"

Zjarri i armëve tona ia dha vdekjes.

"Qenkeni shumë antinjerëzor, – na qortoi njëri prej tyre, – jo pse po na vrisni në emër të idealit të kundërt me tonin, ngaqë po na vrisni tek e tek.

"Ju dolëm hakut, – ia ktheu komandanti, – ju bëmë thirrje të gjithëve

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e të thoni të gjithë përnjëheri: Poshtë Hitleri! Atë tani e ka vënë përposhtë dështimi më i turpshëm e ju ende i bëni elozhe atij dështimi."

"A do të thërrisni ju: Poshtë Stalini!? Nëse ai do të ishte në pozitat e sotme të Hitlerit? Nëse po, ju do të ishit aq të poshtër sa do të ishim ne po të thërrisnim Poshtë Hilteri!"

Fjalët tona për të i zëvendësuam me plumba. Atëherë më i riu iu shmang të tjerëve e filloi të qante si i thonë fjalës me tri palë lotë.

- Ty që po qanë po ta falim jetën, – i premtoi komandanti.

E përmes atyre lotëve përsëriti thirrjen e të tjerëve, ajo thirrje na detyroi ta përsërisim edhe atij si të tjerëve veprimin vdekjeprurës. Këtë fund patën të dhjetë robërit tanë.

- Sa të pafalshëm janë të dashur nxënës ato bisha njerëzore që në mënyrë kaq djallëzore indoktrinojnë një pjesë të popullit të tyre.

Sekretari i organizatës të rinisë e falënderoi kapitenin në emën të rinisë së shkollës. Si u nda, vajza që i kërkoi kapitenit të na tregonte ndonji ngjarje i kishte sytë e përlotun.

- Sa gjynah! – foli ajo.

- Për kë gjynah? – e pyeti nj- tjetër.

- Për të rinjtë e të rejat të shfrytëzuar për një indrokrinim të ndyrë.

E diel, 18 nandor

Mbrenda harkut kohor të fillimit të studimeve të mia në Liceun Artistik e deri më sot, kam arritë me bâ për vete aq dashamirë në Tiranë saqë po t'i përshkrueja sado shkurt lidhjet e mia të mira me ta, numri i faqeve do ta bante me e kalue kufijtë e madhësisë së nji vëllimi të zakonshëm. Prandej ditarit tim i kam ngarkue detyrën me tregue vetëm ngjarjet që më janë dukë ma të përshtatshme për të. Njani nga dashamirët e mi âsht edhe balerini Engjëll Tërshana që erdhi me më marrë sot mbasdreke me kalue këtë mbasdite në shpinë e tij. Unë iu tregova i gatshëm përsëritjes kushedi sa hershme të kësaj ftese. Ngase të gjithë pjestarët e familjes së Engjëllit më japin të njejtën përzemërsi mikpritjeje. Si patëm kalue rreth nji orë në shpinë e Engjëllit ai më propozoi t'i bânin nji vizitë dhandrrit të tyne, Mystafa Greblleshi.

- Ky Mustafa Greblleshi, – e pyeta Engjëllin, – a âsht autori i romanit "Greminë në dashuri"?

- Po, – m'u përgjigj Engjëlli.

- Shkojmë, – ia miratova, – kam pasë dëshirë me e njoftë që kur më kanë lexue atë roman.

Kjo bisedë e jona e parë e njohjes për së afërmi u duk si të ishte e panumërt. Gjatë ndjêjës tonë aty, si përgjithësisht shkrimtarët e krijimtarive të sirtarëve që nuk pranojnë të shkruejnë simbas normave të realizmit socialist, më pyeti nëse dëshiroja me më lexue ndonji shkrim të tij. Meqenëse etja e kureshtjes për me i ndigjue këto shkrime âsht e barabartë me atë të dëshirës së shkrimtarëve me ua bâ të njoftun kujt din me i vlerësue e me i pa përshtypjet e tyne për to, i shfaqa kënaqsinë time me ma lexue ndonji nga krijimet e tija. Gjatë asaj ore letrare më lexoi edhe nji poezi kushtue Flora Prodanit, motra e mikut tim Mehdi Prodani.

- Flora, – tha Mustafa mbasi kreu së lexuari atë poezi, ishte një nga ato shqiptare me të cilën kanë të drejtë të krenohen të sotmit e pasardhësat tonë. Ajo thonte: "Dashuria për atdheu vjen pas dashurinë për Zotin." Prona më e shenjtë e njeriut në këtë jetë është atdheu prandaj po aq e shenjtë është mbrojtja e tij. Kësaj dhurate të Zotit mos i kurseni asnjë përpjekje për ta bërë sa më të denjë për ta quajtur parajsa jonë tokësore. Këto mendime ajo nuk ngurroi t'i shfaqë në asnjë mbledhje të organizuar prej krerëve të fashizmit për ne, në kohën e studimit tonë në Itali. Kur drejtuesi i kësaj mbledhje titullari më i lartë i universitetit tonë tha se Shqipëria mund të bëjë përparime të dukshme e të shpejta në sajë të ndihmës së fashizmit, ajo u ngrit e ia ktheu kështu fjalë për fjalë:

"Historia e njerëzimit thotë: Pushtimi e regresi janë sinonime. Pushtuesi në radhë të parë është shkelësi i vlerave të popullit të tij. Ai e përlyen popullin e vet me një njollë turpi sa është atdheu që i fali Zoti. Kush do të të ndihmojë të jep ndihmën pa të pushtuar. Ndihma e pushtuesit është mashtruese për gëlltitësat e mashtrimit."

- Këtij qëndrimi demonstrativ të Florës në universitetin ndërkombëtar, propaganda fashiste u mundua t'u kundërvinte broçkullat e saj por ndikimi i reagimit e turpëroi propagandën fashiste. Fjalët e Florës u bënë dritë pishtari i historisë shqiptare. Flora ndërroi jetë shumë e re si të kishte ardhur t'i tregonte vajzave tona sa i flaktë meriton të jetë shembulli i atdhetarizmit. Vajza si Flora Prodani lindin për t'i shtuar krenarinë historive të vendeve të tyne.

Nderimi për këtë bashkënxanëse të tijën i frymëzonte tregimtarit nji interpretim të përkryer si vajza për të cilën po fliste.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" H. 5 D. E. R

E prende, 23 nanor

Dje pasdreke më tha Gjovalin Lazri, komiteti qendror i rinisë âsht mbledhë kryesisht për ty e për ndonjë tjetër. Ti vetë ma ke çue në qiell proverbin "Kush i shet trimni të marrit âsht ma i marrë se ai", mu do të më pëlqente me ditë sa ti, por po të ishte puna se ajo dituni më damton si ty, do ta refuzoja. Fjalët e Gjovalinit m'i dhanë shkas këtij mendimi:
- Vetëvrasja âsht mëkat ma i vogël se vrasja e të tjerëve.

Nxjerrja e bisedave politike, qoftë edhe nga torturat ma të padurueshme, nuk e justifikon as mizoria e mundimeve, ma mizore, prandaj Gjovalini ka të drejtë, paqëndrueshmënia ndaj torturave nuk âsht turp. Turp âsht me e fshehë këtë dobësi fizike, që mundet me të çue në poshtërsi, kundrejt vetes tande e të tjerëve.

E marte, 27 nandor

Marija, e zoja e shpisë ma të afërt me shkollën tonë, më çoi fjalë me u takue me të. Unë për mos me e vu Marien në shenjestrën e dyshimit të ndjeksave të mi, bâna disa ecejake përbri gardhit të saj për me mujtë me ia tërheqë vëmendjen me m'u afrue, e me ia thanë me dy fjalë të shkurta arsyen e mos shkuemjes te ajo. Ajo më pau, doli te dera e oborrit e më ftoi me hi mbrendë.

- E pse po ngurron? – më pyeti grueja përmes nji të qeshunet ironike, – a mos po të dhimbet ma shumë ty se mue heqja e teserës time të partisë? E kam marrë vesht mbledhjen e diskutimit të punës tande. Puna kryesore e horit âsht me përgoju zotnitë, sidomos e horave të kuq. Eja të pastë Maria jote se ne kemi boll me çka me u marrë pa u marrë me politikë. Donë me na bâ fajtorë ne për lepurin që u ka hi në bark, kurrë mos u daltë prej barku, me gjithëkënd u del punë e i tërbon edhe hija e frikës së vet. Këtyne u jep zemër frika jonë, more shpirti i Marijes. Merren ato vetë me politikë e u shkon mendja se merremi edhe ne. Ne s'na lanë hallet me u marrë me marrina more hora! Ani kush, këta me e vu mbrapanicën në kolltuk që as emnin s'ia kanë dijtë, këta që e kanë kalue gjithë ditën me bythë në gur tuj ruejtë dy kokrra dhenë e natën flenin në të njejtin kasolle me to. A ka ma hall se me i thanë shok horit?! Eja tash mbrendë të kam thirrë me të kallzue diçka të gëzueshme e me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

randësi të madhe fort.

- Marije, më ndigjo, – i fola unë me një ton lutës, – unë tash jam i vumë në shinjestër e i ndjekun kamba-kambës, edhe në këtë çast pa pikë dyshimi dikush i ka sytë tek ne.

- Në i pastë me qëllim të keq, – më ndërpreu Marija, – mbettë pa ta.

- Marije mos u bjer në sy si unë.

- Këtyne u dalshin sytë vendit, – më ndërpreu sërish Marija. Hajde more djalë, politika ka punën e vet e ne tonën, ti eja tek unë sa herë të duesh e atyne rrashta u plastë, po dahena ne prej shoqi-shoqit për me u bâ qejfin horave! Mos ta ndijnë more kush. Kur mos t'i dogonisi kujë e ve fesin në njenin sy.

Desha s'desh hyna mbrendë.

- Vera, merre na e lexo këtë, – i tha vajzës. Ndigjo çfarë mrekullie, – m'u kthye mue.

Vajza filloj me lexue:

"Të dashtun motra e vëllazën shqiptarë, Komiteti Shqipëria e Lirë u bân thirrje të gjithë shqiptarëve të ndershëm të japin kontributin e vet në dobi të çlirimit të Shqipnisë. Mos t'u gënjejnë premtimet e politikanëve ma të urryem, ajo që kërkon nga ju çlirim i atdheut tonë asht të mos e ndihmoni sigurimin e shtetit komunist shqiptar. Çdo e dhanë sigurimit të shtetit do t'i shërbente zgjatjes së skllavënimit tonë. Të keni sa ma kujdes indoktrinimin e fëmijve tuaj me mësimet djallëzore të komunizmit. Ky qëndrim do ta ndihmonte zhvillimin e veprimtarisë tonë çlirimtare. Mos t'iu frikësojë aspak ripushtimi i Hungarisë. Pozicioni gjeografik i Shqipërisë ia bâjnë të pamundun shtetit tonë ardhjen e ndihmave komuniste nga jashtë. Bota e lirë e inkurajon dhe e ndihmon fuqimisht çlirimin e popullit shqiptar. Vëllazën e motra shqiptarë, bâni ç'mos me e meritue sa ma të madhe përkrahjen e botës së lirë."

- Mirë Vera, të lumtë goja! – e uroi Marija vajzën. Tash thuej a na ka kush faj se nuk dijmë me çlirue vedin? Në dashtë vetë populli me qenë kokëderr ala s'ka qenë? Përse me iu dhimbtë ne kujt kur s'i dhimbsemi vedes tonë? Kështu njani thumbit e tjetri patkonit shtrembnohet thumbi e prishet patkoni. Megjithëkëtë dikush në sajë të shpresës pat thanë: çka sjell dekiku nuk e sjell mot-moti.

E mërkure, 5 dhetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE MARIN BARLETI SHKODËR

Nikush Guralumi më çoi fjalë me u takue me të në shpinë e tij. Kjo ftesë, mendova unë, ndryshon prej të tjerave. Sigurisht don me më folë për mbledhjen e bâme për mue në Komitetin Qëndror të Rinisë. Frika e humbjes së miqësisë me ta ia kaloi çdo frike tjetër. Si mund të humbet miqësia që âsht fenomeni i përsosjes së dashnisë? Miqtë janë perlat e gjerdanit të zemrës, asgja s'ia ndritë jetën njeriut sa vezullimi i këtyne perlave. Numri i gjahtarëve që e ndjek njerzit me e vra më pat thanë Nikushi nji herë, ia kalon me qinda e mija herë numrit të gjahtarëve në vendet e gjahut.

Këto mendime më përcëllon deri në shpinë e Guralumëve. Sapo hyna në shpi vuna re përsëritjen e mikpritjes së përhershme.

- A ke harrue çka âsht sonte? – më pyeti Nikushi.

- Ke të drejtë Nikush vetëm tash m'u kujtue.

- E festosh emrin edhe nji qind herë të tjera me kë të dashtë zemra e me çka të dashtë zemra.

- Megjithëkëtë ndoshta as sonte nuk duhet të vija i thashë me atë zâ sa të mund të më dëgjonte vetëm Nikushi.

- Në dorë të Zotit! – ma ktheu Nikushi. Këta na kanë pa bashkë herë të panumërta. Të ruejtunit prej tyne âsht veç sa me i dalë hakut vedes, se këta, iu ruejte e s'iu ruejte do ta bajnë të veten. Kur nuk i kursejnë të vetët që u kanë shërbye si kanë dashtë këta, çfarë na kanë ne?

- A e ke marrë vesh se âsht marrë Komiteti Qëndror i Rinisë me mue?

- Këtë tashma, kush nuk e din veç ma merr mendja ka me qenë nji paralajmërim frikësues. Kur të thërrasin, ti ke me bâ njI autokritikë që kënaqen të marrët me ta. Këta kurrgjë nuk i kënaq sa krenaria e të përulunit para tyne. Me iu thanë "më falni" u duket si me u falë botën, u pëlqen me e rrahë gjoksin si ta kishin dorën vetëm për këtë punë, ti bâne autokritikën pa kurrëfarë ngurrimi se sedra nuk hyn në punë me ata që nuk kanë sedër. Përkulja gjoja me nderim përpara të paarsyeshmit âsht fitore e urtësisë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 11 dhetor

Afrimi i ditës së mësimit e ardhja e orës së tij më janë bâ të padurueshme. Lypset nji justifikim i pa gjetshëm për profesoreshën

time. Mungesën e vullnetit tim e ndihmon edhe mungesa e guximit të çdo njanit me m'u afrue për me më lexue partiturat.

- Si ma shpjegon rrëzimin e vullnetit tënd si nga zgripi i nji humnere të thekshme, – më pyeti zoja Nako.

Sado që këtë pyetje e pata të parashikueshme, bâmja e saj ma asgjësoi çdo justifikim.

- Një njeriu si mue do të duhej me ia hapë zemrën si vetes tënde. Mirë – foli zoja Nako mbas pauzës time prej fajtori, – a nuk e sheh kurrsesi të mundur kthimin tënd në rrugën e mëparshme? Ajo rrugë është e jotja çdo tjetër është e huaja. Ti duhet të vazhdosh të jesh djali i simpatisë të të gjithëve. Për gabimet e veta njeriu duhet t'i kërkojë të falur vetes së vet, përndryshe gabimet bëhen faje që nuk të lejojnë më t'i kërkosh vetes të falur. Në mos ma thuash me fjalë premtimin që kërkoj prej teje, s'ka gjë, përmbushjen e tij më premton qëndrimi yt i heshtur para meje. Këtë përmbushje do të ma pasqyrosh shpejt me përgatitjen e mësimeve tuaja të ardhshme.

E mërkure, 12 dhetor

Nji djalë i filloreve erdhi në dhomën time ku po përpiqesha të bëja diçka për studimin e pianos. Me ta hapë derën e dhomës ma lëshoi fjalën:

- Gjokë të kërkon drejtori.

E mbylli derën e iku si të më kishte frikë.

- Ulu këtu, – më foli drejtori duke tërheqë nji karrige ma pranë tij.

Më mbështeti dorën në sup në shêjë dashamirësie e filloi:

- Unë të kam thirrur për të të pyetë, se vërtetë nuk të ndihmojnë nxënësit në leximin e notave? Në qoftë kështu, pse ndodhë kjo punë kaq e keqe? Ama përgjigjen e dua burrërore.

- E si mund t'ua jap unë përgjigjen e të tjerëve?

- Hë! – ia bâni ai, – ata e kanë dhënë përgjigjen e tyre me një gatishmëri të jashtëzakonshme ndaj teje, ndoshta ndryshimi yt e ka ndryshuar përgjigjen e tyre të tashme. Si thua, si gjithë ai numër nxanësash e profesorësh të ndryshojnë në qëndrimin ndaj teje si me urdhër të peshkut? Çfarë u bëre ti? Përveç leximit të notave të kanë lexuar edhe një mori librash, të ligjshëm e të jashtë ligjshëm. Gjatë të gjitha viteve të tua këtu në shkollë ne kemi vëmë re diçka shumë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shqetësuese. Zgjedhjen tënde finoke të shokëve e të shoqeve tua. Për fat të keq me gjithë shoshitjen tonë shumë të kujdesshme elementi reaksionar depërton se depërton në shkollën tonë. Këtë element ti e gjen dhe e bën pjesë të rrethit tënd shoqëror. Natyrisht ju kërkoni njëri-tjetrin me interes të ndërsjelltë. Këta si filiza të familjeve reaksionare me prindër të regjur në këtë punë kanë arritur të të bëjnë me lehtësi veglën e tyre, kështu ti në vend t'ia shpërblesh kujt të shërben, u shërben atyre pa farë shpërblimi. Ne e kemi pritur dhe e presim ndryshimin tënd për mirë, justifikimet tua i kemi marrë si premtime të mos bërjes më të gabimeve. Si të kanë shfrytëzuar ty ata, ti ke shfrytëzuar durimin tonë. Siç mund ta shohësh, kur e kanë punën ngusht, ty të lënë në baltë. Ti dole kundra të gjithëve në mbrojtje të Alqi Karecos, ti vuan nga dëshira e fitimit të flamurit të kundërvënies. Ke shkuar në shtëpinë e transferimit të tij të Lezhë e ke qëndruar aty tre ditë në shenjë ngushëllimi për atë transferim të drejtë riedukues. Qortimet tona ti i ke pritur me mospërfilljen më ofenduese dhe ne si i thoni ju shkodranët "hiq e mos këput" nuk e ke pyetur ndonjëherë veten si mund të jem unë më i mençur se e gjitha shumica? Mesa duket ti nuk e di ku e ke gishtin as ku e ke tëmthin. Deri kur do të vazhdosh të mos u bindesh qëllimit të reaksionarëve për të të bërë fli e tekeve të tyre? Ti je viktimë e taktikave djallëzore të maskarenjve, e me të pa se po i del içi të lënë dopio gjashtën në dorë, e në mos ke kuptuar me kaq kurrë mos kuptosh e në djall të vesh, – u nervozue drejtori. – Për të të diktuar notat kemi caktuar Enin.

- Faleminderit, zoti drejtor.

E ejte, 13 dhetor

Djali i caktuem me më lexue notat âsht bashkëpunëtori ma i afërt i Pandit të sigurimit. Sa e vështirë âsht me durue ma të padurueshmin, mendova unë. Atë e kanë caktue me më ndihmue e me më hetue e ndoshta edhe me më provokue nëse i denoncoj apo jo fjalët e tij. Këtë mendim e vuejta si nji tmerr të papërshkrueshëm. Ai ma lexoi këtë gjendje shpirtnore sikur ta kisha të shkrueme në fytyrë. Këtë e kuptova nga nji nënqeshje ironike e zâshme të zemërimit të frenuem zorshëm.

- Unë dua të të ndihmoj, – foli ai, – apo s'e do këtë ndihmë?

- Si të mos e due ndihmën, ndihma asht bujare?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E pra propozimin e drejtorit të t'i lexoj notat, unë e prita me shumë kënaqësi.

Unë e falënderova me qëllimin e shmangies së fjalëve të tjera. Fillova t'i bie deri ku e dija përmendësh atë copë muzikore, pjesën tjetër të së cilës do të ma diktonte ai. Kur u ndamë m'u duk sikur më mbet në hijen e trupit tim.

E prende, 14 dhetor

Paraqitja në mësimin pianos më shënoi punën e nji pikë kthese. Zoja Nako tue shpresue në efektet e përgzimit e të inkurajimit m'i dha të dyja me bollek.

- Ky është shpërblimi më i kënaqshëm për mua, – më tha në fund të mësimit.

- Zonjë, sido që të bâhet puna ime, për ju do të kem mirënjohjen ma të plotë.

- Unë të falënderoj, – ma priti ajo, – por mirënjohja ndaj mësuesit është studimi i nxënësit. Fryti i punës time tek ti, është ëndërra ime, mirënjohja jote ndaj meje është realizimi i kësaj ëndërrës time për ty.

E hane, 17 dhetor

Ndërsa po shkoja në mencë për me ngranë mëngjesin, dikush më shtini krahin e eci me mue i heshtun. Edhe vazhdova me ecë në heshtjen time të para ardhjes së tij. Kur po i ngjisnim tri shkallinat e hajatit të mencës, shoqnuesi im i padëshruem foli:

- Mirëmëngjes!

Ishte Pandi i sigurimit. Me mundim të madh them do të kem arritë me ia kthye përshëndetjen.

- Të pëlqen ta hamë sot mëngjesin bashkë në një tavolinë? Si thua?

- Përse të mos më pëlqejë?

U ulëm në tavolinë e filluem me hangër pa këmbye ma asnji fjalë. Ndoshta tue pritë secili nga ne fillimin e bisedës prej tjetrit.

- Unë nuk e ha mjaltin, a e dn racionin e mjaltit tim? – më pyeti me nji ton dashamirësie apo ma mirë me thanë me nji ton të shtimë që vetëm ky e din si mund ta zotnojnë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Faleminderit më del e më tepron racioni im.

- Ç'thotë pianoforta a po t'i përgjigjet kërkesave Eni? Pianoforta flet mirë për nxënësit e mirë, unë dua të di çfarë thotë për ty?

- Mue më thotë çfarë meritoj me më thanë.

- E ti vetë a u thua njerëzve çfarë meritojnë t'u thuash?

- Mundohem të jem i saktë ndër vlerësime.

- Zakonisht vlerësimet a i nxjerr vetë apo me mendimet e të tjerëve.

- Mirë e keq ashtu si i mendoj unë i jap.

- T'i biem drejtë, ti ç'mendim personal ke për mua?

- Për ty unë di vetëm kaq, je nxanës i degës së pikturës në Liceun Artistik.

- Përse nuk po e thue opinionin tënd të rremë për mua? Ti më mendon punëtor të sigurimit.

- Mendimet e mia nuk e ulin veten me shqyrtue punët e të tjerëve.

- Po t'i bëja ato punë do të dija të ruhesha edhe nga dekonspirimi.

- Më fal, – ia ndërpreva vazhdimin e bisedës, – më duhet të shkoj me gjetë nji piano të lirë me studjue. Mirupafshim! – e përshëndeta pa pritë tjetër fjalë të tijën.

E shtunde, 22 dhetor

Kureshtja me pa qëndrimin e drejtorit ndaj meje më nxiti me i kërkue leje. Drejtori e pau qëllimin e hymjes time në drejtori e më tha:

- Ma merr mendja për çfarë ke ardhur, - i ra në të, - dëshiron të kalosh këtë fundjavë në shtëpi?

- Për hir të nënës do të më pëlqente me kalue me të edhe Krishtlindjet.

- Fill pas Vitit të Ri fillojnë pushimet semestrale, kjo do të thotë të rrish me nënën deri me 10 janar. Unë bie dakort me këtë mendim tëndin. Shko, festa të gëzuara e nënës bëji të fala nga unë.

E falënderova e dola shumë i çuditun për atë gatishmëni të papame deri më sot për me më dhanë kaq lehtë leje. Plotësimi i të gjitha vendeve në autobusin e linjës Tiranë-Shkodër më detyroi me pritë tri orë të rrasta tek agjencia e kamionëve për me mujtë gjetë në fund të fundit nji vend në karroceri. Ma në fund gjeta vend në karrocerinë e nji "Skode" që shkonte vetëm deri në Lezhë. Zuna vend ndërmjet kabinës e karrocerisë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

të ngarkueme me denga të nji naltësie të lëkundshme në rrugë të keqe si kjo për Shkodër. Me ta nisë udhëtimin filluen me më kërcënue shêjat e pasigurisë së tyne. Ndërsa presioni i ajrit që e shtoi gjithnji e ma shumë marrja e shpejtësisë së makinës, filloi me më fshikëllue egër e ma egër. Veshjen e hollë për këtë stinë të ftohtit po ma bânte gjithnji e ma për vete. Të ftohtit m'u ngjit deri në dhambë e nisi me ma komandue kërcëllimin e tyne. Eh! – i thashë vedes, – i tillë pat qenë edhe udhëtimi im i parë për në Liceun Artistik. Sa fatkeq do të më bânte masa mizore e përjashtimit tim nga shkolla. Ai përjashtim do të më shndërronte në peshë të shumëfishtë të kryqit të saj në këtë jetë. Ndoshta ka ndodhë, dhanie e lejes me të dy duart m'i jep të drejtë dyshimi. Gjumit, kur i mbushet mendja me e bâ të veten gja s'i pret. Me gjithë mërdhitjen e vazhdueshme si të donte me më tregue forcën e tij mposhtëse, më çoi nji dremitje e bashkë me të nji andërr të shkurtë sa ajo kllapitje që brenda kohës së atyne sekondave më la në kujtesë nji kujtim të gjatë sa jeta ime. Andrra më çoi në mes të nji morie djemsh e vajzash të hareshme.

- Rri me ne, ku po shkon? – më thirrën të gjithë njizâni.

Ajo dremitje si të kish qenë e ngarkueme veç sa me krye atë detyrë më lëshoi pingul në gjendjen e mëparshme.

- Rri me ne, ku po shkon? – ia përsërita vedes me nji mall të papërshkrueshëm tashma për shokët e shoqes e Liceut. Ah! – thashë me vedi, - sa e tmerrshme âsht ta mendosh këtë andërr realitetin tim të ardhshëm.

Gjithë çastet e bukura të jetës shkollore sikur më rrethuen e po protestonin kundra meje. Duket se gzimeve të kësaj jete u qenka dërgue nji numër i caktuem çastesh. E këtu fati e mbylli përjetësisht këtë numër. Kaq e pat shijimi i kënaqësisë së skllavit të fatit. Nji re nisi me më dërgue mesazhe të ftohtë si ato të mjerimit tim të ardhshëm. Sa e ngjashme kjo ditë me atë të shkuemjes time për herë të parë në Liceun Artistik. Si të donte me më thanë: "Erdha me të kujtue fillimin e aventurës tande kaq fatkeqe. Atë ditë ke pasë tjera mendime e tjera andrra. Atë ditë ta mbolli fati pemën e prespektivës e të porositi me e kujdesë sa ma mirë. Ti e ç'bine dhe e hodhe në duert ma shkatërruese të pakujdesisë ma të pafalshme. Moti i asaj dite si ta dinte kthimin e të sotmes tek ti, bâni ç'mos me ta pengue shkuemjen në atë shkollë. Kur e pau vullnetin tand të pamposhtun e lejoi atë udhëtim pa e ditë se do të shndërrohej në nji nga kujtimet ma të idhta të jetës tande. Gjysmaku, përveç të tjerëve, e tall edhe braktisja e profesionit

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të vet.” Makina u ndalua.

- Zbrit! Jemi në Lezhë, – u ndigjue zâni i shoferit.

Unë zbrita e nxora paret.

- Mbaji paret, mbase për ndonji makinë tjetër, – ma pat shoferi.

E falënderova e u ndamë. Shpeshtimi i shiut më shtrëngoi me gjetë nji strehë me pritë derisa të pushonte ose së paku ta zbriste dendësinë sa të mund të kaloje nëpër të deri tek ura e Lezhës, pika e kalimit të makinave nga Shëngjini për në Shkodër. Më erdhi ndër mend qëndrimi im në këtë qytet të vogël në verën e kalueme.

Pata ardhë me takue Alqi Karecon e përjashtuem nga Liceu Artistik, e simbas dënimit e patën transferue në këtë shtëpi kulture. Atëherë unë i vetmi në të gjithë shkollën pata protestue kundër atij përjashtimi krejtësisht të padrejtë. Mbas pak unë pata ardhë këtu me ia tregue Alqit vazhdimin e përkrahjes time pa rezerva. Tani ai mbas hallit arriti me zanë vend si pianist në estradën e shtetit e rrokullisjen time po e sheh prej largësisë ma të padamshme. Në mos iu gëzofsha arritjeve të tij e të gjithkujt m’u bafshin mallkime! Mallkimet si me ato me cilat unë gjuej me mendime e fjalë padrejtësinë. Tash nuk arrij me e kuptue përse ia pata shmangë ditarit tim protestën time kundër përjashtimit të Alqit e takimin me të këtu në Lezhë. Ndoshta me e shmangë përkuljen e këtij ditari në krahin e ngjarjeve të dhimbshme.

Nji kalimtar u ndalue e hyni nën atë strehë ngjitun me mue.

- Mirëdita! – më përshëndeti.

Unë i ktheva të njejtën përshëndetje. Mbas nji pauze të gjatë më pyeti:

- Në Shkodër doni të shkoni?

- Po në Shkodër, – iu përgjigja.

- A e keni të gjetur makinën?

- Jo, shpresoj me e gjetë.

- Këtu e keni shumë të vështirë, do të duhej të shkoni tek ura e rrugës së Shëngjinit.

- Atje e kam mendjen me shkue.

I panjohuni përsëriti pauzën e mëparshme.

- A mund t’iu shoqëroj unë me çadrën time deri tek ura?

- Faleminderit shumë po të keni mundësi për nder jua di.

“Përse u ndalua ky nën strehë tek unë, kur paska çadër?” – e pyeta vedin i çuditun. Mbasi më la nji grimë rrugë në mendimet e mia filloi:

- Ju nuk më njihni mua e unë ju njoh. Ju kam parë me Alqi Karecon

BIBLIOTEKA PUBLIKE „MARIN BARLETI” SHKODËR

kur e patën përjashtuar nga shkolla dhe e sollën për dënim këtu në Lezhë. Kur ju kam parë me Alqin më ka ardhur shumë keq për ju e për të. Për ju që po shiheshi me sy të keq për hir të tij, e për të që po ju lejonte edhe ju të shiheni me atë sy. Miku më i mirë është ai që di t'i mbrojë miqtë. Vetëm kur je duke u mbytur në ujë ta justifikon jeta rrezikimin e shpëtimtarit e në atë rast ju nuk mund të ishin shpëtimtari i tij. Megjithëkëtë ai po sillej me ju si njeri duke u mbytur që do të marrë edhe një tjetër me vete. Kështu ai në vend ta korrigjonte pakujdesinë tuaj, po e shfrytëzonte në dëmin tuaj e pakurrëfarë dobie për vete. Ka shumë mundësi të mos u kujtohen as zëri im, as këshillat që ju kam dhënë atëherë: "Alqin mund ta doni, kjo është puna juaj, ama mos u shoqëroni me të përndryshe rrezikoni ta bëni fatin tuaj të njëjtë me të tijin." Ju i nënqeshët me përçmim kësaj këshille, i kam parashikuar pasojat e asaj mospërfillje e për të gjitha sa ka bota do të doja mos të më dalë ai parashikim. Kupa që po mbushni është tepër e madhe për ju e mjerisht po na jep përshtypjen se sa më të madhe ta kesh kupën aq më shpejt mundohesh ta mbushësh. Më vjen shumë keq t'ua them, jeni mbi cakun e fundit të kohës kur ndoshta mund t'iu shërbejnë këshillat.

Pikërisht në këtë çast na u ndal përpara nji veturë. Dikush e hapi nga brenda derën e saj e iu përgjigj shoqnuesit tim të rastit: - Si urdhnoni!

- Ta çosh deri në shtëpi, – e porosi ai mesa duket mvartësin. Mirupafshim! – më përshëndeti e ma shtrëngoi dorën në atë mënyrë që me atë shtrëngim sikur donte me m'i thellue të gjitha fjalët që më tha sa ma thellë në mbrendinë time.

Hypa në veturë e arritëm në Shkodër pa më dhanë rastin me këmbye as edhe nji fjalë me ndonji nga bashkëudhëtarët e mi.

- Zbrit! – më urdhnoi njani në krye të rrugicës së shpisë time.

I përshëndeta e zbrita e ata në vend të ma kthenin përshëndetjen nisën makinën. Prumja para rrugicës më bâni me e pyetë veden: "Si ditën këta me më sjellë deri këtu?" Këta tashma dinë gjithçka timen e çdo gja për mue, – iu përgjegja vetes. Tash veç me pritë pasojat e kësaj njohjeje kaq të thellë.

Pak para derës së oborrit tim takova D. L.

- Nanën e ke në katund, – më tha kjo komshia ime. Sot para dreke solli postieri nji letër për Dranden. Mbasi nuk qe këtu e mora me ia dhanë kur të kthehet, nëse don po ta hapi e ta lexoj. Zarfi âsht gati i hapun si të mos kishin pasë zam me e ngjitë.

Ky justifikim e tregonte të lexueme letrën. Mbasi ju duk se e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shfajësoj kureshtjen nxorri letrën e nisi ta lexojë:

Shoqja Drande Vata!

Me keqardhje ju njoftojmë sjelljen jo korrekte të djalit tuaj Gjokë Vata. Me gjithë përpjekjet tona të pareshtura deri më sot, nuk ia kemi dalë dot ta kthejmë në rrugën e dëshiruar. Fatkeqësisht Gjoka nuk don t'ia dijë durimit tonë. Duke shpresuar në ndihmën tuaj si nënë, ju lutem na ndihmoni kryesisht për hir të së ardhmes së tij.

Me nderime drejtori i Liceut Artistik

Rexhep Kacadei

Mbas leximit të letrës shtoi:

- T'i kanë marrë mend vajzat të raftë pika të raftë! A i lexohet kjo soj letre Drandes? Hin tash mbrendë. Vene gishtin në tamth e mbaje në të derisa t'i çosh trutë në vend. Hiqu prej patave se nuk ke shkue në shkollë me u bâ bariu i tyne por me dalë pianist, të raftë pika të raftë!

Mbas këtyne fjalëve qesh e ngjesh, e shkyu letrën e zarfin e m'i dha në dorë.

- Ju ku i ke, ziji e piju langun.

Më dha edhe çilësin e shpisë e hyna mbrenda. Kur po mbyllja derën përbrenda ndigjova sërish zânin e D. L.

- O Gjokë!

Dola e çila derën e oborrit të mbyllën formalisht me nji kajnacë.

- A ke nevojë me të sjellë me hangër çfarë kemi ne për darkë?

- Jo të faleminderit, për deri nesër kam me hangër.

U përshëndetëm e u ktheva mbrendë. Pa ditë çka me bâ tjetër, u ula në shtratin tim prej hekurit. Disa pikla shiut nisën me trokitë mbi llamarinën e vendosun në pullaz për me zëvendësue disi tjegullat e mungueme në atë hapësinë. Ato trokitje u shtuen deri në nji shushurimë të vazhdueshme. Shtimi i shushuritjes e bâni shiun të depërtonte lehtazi nëpër pengesat ma të dobta e të trokisnin në shumë pjesë të dyshemes pa kursye as shtratin tim. Shiu e fashiti dalëngadalë shushuritjen ndoshta për me ia lanë vendin erës së hovshme të shirokut. Valët e erës u hunguronin pengesave si qeni në fillim të ngacmimit. Ndërmjet pushimeve të valëve të shirokut më kapi veshi në fillim kërkëllitje mandej rrobime të aty këtushme nëpër tavan. Vrapimet e mijve në ndjekje të njani-tjetrit u shtuen e u bânë të zhurmshme. Ndonji prej tyne shkiti në dysheme që e bânë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pjesë të lojës si tavanin. Frika e neverisë së tyne m'ia kaloi çdo frike tjetër. U ngrita mbi shtrat e i rashë tavanit si të doja me i trembë nji herë e përgjithmonë. Ata e pushuen lojën por vetëm për pak çaste. Lojnat e mbas pushimit e tallën frikën time e mue m'u duken të ngjashme me "a ta lashë", "kala dibranshe", si të ishin në kohën e paralindjes së maces së parë. Ah, sikur të mos i kisha frikë si ata mue! – i thashë vedes. Ata e kanë bâ të veten çdo pjesë të kësaj banese ma e përshtatshme për ta se për njerzit. Mendimi i ardhjes së tyne në shtratin tim më solli valën e frikës ma të papërballueshme. E preka jorganin për me u sigurue nëse ishte aq i randë sa mos të mund të futeshin nën të, e megjithë peshën e randë të tanë atyne pecave, frika e neverisë ma bâni me m'u duk i lehtë gjeth. Ah! Veç në mos daltë drita nesër se do t'ua gjejë ilaçin që ua ndreqë qefin, – u fola si të më kuptonin. Ata fjalët e mija sikur u dhanë shkas me u sjellë me mue në mënyrë injoruese. Si lum nana, mendova, ajo nuk e njeh fare frikën e tyre. Edhe për këtë ka faj ky shtet komunist, nisa akuzat politike as njerzve në kësi banese nuk ua lejon marrjen e apartamenteve. Kësaj kërkese ata i japin përgjigjen e heqjes qafe:

"Ti e ke shpinë!"

Nëse e pyet: "A shpi mund të quhet kjo?". Ata të përgjigjen:

"Kemi të tjerë ma në nevojë".

Kjo do të thotë na vjen ma parë radha e shkuemjes në amshim se shkuemja në nji banese të dêjë me u quejtë shpi. Ku e merr zhurmën e rrëshekës së shiut me ma mbulue zhurmën e këtyne horave. Si more rrësheka e shiut? – më qortoi pendimi, – loja e mijve nuk të lagë, loja e shiut me këtë gjasend si punë shpije, të bân qullë. Sa gjallesa të pakuptueshme nga ne janë krijue! E kur thonë, jeta âsht e shkurtë! Ngecja e kohës bâhet pesha ma e pamundun me u zvarritë. Nëse e tashmja e dështon të ardhmen time a do të ma falë nana shkeljen e sakrificës së saj. Nëse më ndodh ky mjerim sa të ngjashëm do të më bânte ajo fatkeqësi me njeriun që e vrau nanën, i mori zemrën e kur u rrëzua e pyeti zemra e nanës: "A u vrare more bir?" Këtë zemër ka nana ime e unë respektoj ma shumë të drejtën. Edhe nana e respekton si unë të drejtën, por nuk e lufton si unë padrejtësinë.

- Ia la Zotit, – thotë. E unë i them:

- Nanë, Zoti i ka krijue mbrojtësat e së drejtës e i ka pajisë me virtytin e përshtatshëm për me luftue padrejtësinë.

Më erdh ndër mend takimi im në Lezhë me atë të sigurimit të shtetit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E po të ma kushtëzojnë vazhdimin e studimit në shkollë me hymjen në shërbim të sigurimit? Për me i shpëtue këtij lloj shërbimi besoj se edhe mëkatin e vetvrasjes do të ma kishte falë Zoti.

E hane, 24 dhetor

Rreth drekës nana mbërriti prej katundit, e mu si radhë herë në këtë kohë e në këtë mot më gjet në shpi. Mbas përqafimit të përmallshëm më pyeti:

- Pse paske ndêjë pa dalë sot me i takue shokët e shoqet tua? Djali i ri me e kalue këtë farë paradreke mbrendë? Më duket paske qenë i mërzitun?! A ta dhanë vështirë lejen?

- Jo, jo, krejt thjesht. I mërzitun s'jam aspak, veç kam ra mbramë vonë e jam zgjue sot vonë. Atëherë i thashë vetes: "A di çka? Ndoshta po vjen nana, po hamë drekën bashkë e me shokë e shoqe kam kohë boll mbasdite me dalë me u pa." Tash nanë du me të pyetë a të ka ngacmue kush me ndonji fjalë për mue?

Heshtja e nanës më detyroi ta përsëris pyetjen.

- Postieri më tha në rrugë, të kam pru në shpi nji letër, a din gja për të?

- Nanë, D. L. ma lexoi e pa mbarue së lexuemi, ma shkyu.

- E çka shkruhej në atë letër?

- Nanë jemi mësue me ia thanë të drejtën njeni-tjetrit. Drejtoria jonë, thue s'ka punë tjetër, përditë dërgon aty-këtu kësi letrash. Letra për kurrgja send.

- Besa mor të pastë nana, letrave nuk duhet me ua bâ vendin. Po të ishte për mirë, edhe thotë njeriu si erdhi mbas pesë vjetëve.

- Nanë sonte âsht natë feste e duem me folë vetëm për festën.

- Mirë të pastë nana tash je bâ me më mësue ti mue e jo unë ty. Për sa kohë ta kanë dhanë lejen?

- Deri me 13 janar, nanë.

- Mirë, mirë, – ma priti nana me nji ton dyshues. A po shkon me e pyetë Mhillin me kë don me e kalue sonte? E në mos pastë vendosë me kë, thirre ta kalojmë bashkë këtë natë. Na e ka bâ Krishti nafakë me e mbushë sofrën me gjithçka i duhet kësaj natë.

- Mirë, nanë po shkoj.

Mhilli e priti ftesën e nanës me falënderim, por tha se e kishin

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vendosë me e kalue natën e Krishtlindjeve me të verbtin tjetër, Kol Shala.

- Shumë mirë, – tha nana kur ia tregova fjalët e Mhillit. Pasha këtë sofër të kësaj nate kaq të madhe darkën pa ty e quej gjysë darke. Vetëm kënaqësija e ardhjes tande më ngopë maje për maje. Kur vjen ti më mbushet shpija plot e përplot me ty. Gjithmonë jam lutë Zotit me ta pri mbarë e ma mbarë por nuk duhet me harrue se lutja e njeriut për veden e vet ka rëndësinë ma të veçantë. Ne ia parashtrojmë Zotit nji kërkesë ashtu si dimë e ai na e plotëson ashtu si din Ai vetë, kështu ne i kërkojmë nji e Ai na jep kushedi sa. Kaherë âsht errë e kushedi sa vonë ka shkue. A ia marrim njiherë nji kange ashtu si di unë. Cila kangë âsht ma e bukura në botë, e pat pyetë nji herë dikush dikënd? Ai iu përgjegj: "Kanga e zemrës", dhe ka pasë të drejtë. Ke e s'ke zâ ajo këndon se këndon prandej ka dalë ai urimi: "Të këndoftë zemra" e pra duem me këndue kangën ma të dashtun për mue e filloi:

Kapërceva dy- tri male moj lule, moj lajle
Dy tri male e rashë në fushë moj lule, moj lajle
Në atë fushë gjeta nji kullë, kullë ishte e shkallë nuk kishte
Preva thojtë e i vuna shkallët, hypa nalt në çardak
Gjeta nusen nën duvak
Pyeta nusen e kuja je
Tha jam nusja e Gjokë Vatës.

Në mbarim të kangës m'u fal me gotën e rakisë.

- Mos e thashtë Zoti me e kalue nji ditë pa këndue këtë kangë nëpër shpi e sa herë e këndoj më ecin punët meçik.

Doli në odën tjetër e u kthye.

- Në dittë me e kallxue kurrsi kohën ky sahati jonë ka shkue 10 e gjysë. Tash del e pjesën tjetër të qefit bâne me shokë. Ja, edhe borë paska nisë me ra, kur vjen i lumi Jezu Krisht me borë edhe borën e bân ma të bardhë e ma të mirëpritun se manen. Mbas pak në vendet e pashkeluna bora mujti me na dhurue ndonji top për gjuejtjen ma të bukur në botë. Pak para mesnatës ma të shndritshme të vitit, ne të lagjes tonë Krishti na mblodhi në Katedrale.

E marte, 25 dhetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Monsinjor Çoba nisi me celebrue njanën nga meshat ma solemne të jetës njerzore. Ndërkaq m'u afrue nji djalë e më pështëriti tek veshët:

- Sonte ma merr mendja po na i këndon patjetër kangët e Krishtlindjes?

- Pse patjetër, – e pyeta unë.

- Sepse s'ka kristjan që t'i ketë falë Zoti zâ e të kursejë me i këndue Krishtit.

Frika ma e madhe në botë, thashë me vedi, âsht ajo që të thotë: kujdes pasojat e kësaj të këndueme. A mund të krahasohet sakrifica jonë me atë të Krishtit për ne? Përshkova kishën përbri faqatës së murit e mbrrita në vendin e të këndueme. Ndoc Noga e Gjon Shllaku, të cilëve unë po u plotësoja trion më uruan mirëseardhjen. Mbas pak zâni im u bâ pjesë e kësaj meshe me kangët ma të përmenduna të Krishtlindjes. Në vendin ma të shenjtnuem prej Zotit edhe interpretimi mbërrin plotësimin e vet. Gjatë të këndueme m'u duk sikur mbrenda meje po ndjeja duartrokitjen e engjëjve. M'u duk se po kredhesha në aureolën e buzëqeshjes së të lindunit ma të mirëpritun të botës tonë. Lutja e parë që më erdhi me ia drejtue në ato çaste Jezu Krishtit qe:

- O Krisht çoje popullin Hungarez mbi dështimin e humbjes.

E hane, 31 dhetor

Të gjitha ftesat që m'u bâne me e kalue këtë natë në shoqninë e të tjerëve, i refuzova. E quejta pa vend me bâ sikur po e kalojmë gëzueshëm këtë natë jaze për Hungarinë e për të gjithë popujt e shtypun prej komunizmit. Para ramjes me fjetë nana m'u lut të shkoja te ndonjeni prej ambjenteve të ftesave të mija.

"Po shoh e po zgjedhi", – u qetësova për me fjetë pa atë kujdes.

Kangët në kupë të qiellit të njerzve të mbledhun nëpër shpijat e lagjes time ma shtuen përçmimin për këtë festë. Festimi i Vitit të Ri në diktaturë asht nji tallje me vetveden. Kështu ne i japim rast tiranisë me u krenue me skllavnit e saj. Dikush e justifikon me pretekstin: "Me harrue së paku nji natë ferrin ku jetojmë!" E ç'leverdi kemi me e mpi dhimbjen kur mbas mpimjes na therë ma egër se përpara? Në çastin e fundit të orës së fundit të këtij viti ndigjova këtë ankim të tijin:

- Si more shqiptarë nuk po i jepni shkas m'u krenue me ju, asnjanit

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

prej vllazënve të mi?

E marte, 1 janar 1957

Çastin e parë të ardhjes së këtij viti e pritën me të njejtin volum ushtues në të katër anët. Sonte, mendova, lirivramët me lirivrasësat tonë bâjnë të njejtën qef. Unë u solla nëpër rrugicën time i ndjekun prej ftohtësisë së jetës e të motit. Hini i votrës tonë, thashë me vedi, i mbetun me ndonji thëngji, i ngjet hinit të andrrave të mia me ndonji shpresë me ngjasimin e thëngjillit. Të ftoftit m'i urdhnoi gjymtyrët me hy në shpi. Nana kishte ra në gjumin ma të ngjashëm me gjumin e vdekjes. Fillova ecejakët nëpër këtë shpi me furnizim të mjaftueshëm përshkrimesh të vështira me u besue. Lagështina e dhomës time përdhese sikur thotë: "Le të guxojë dyshemeja të rrijë mbi mue por s'e kalbësita mbrenda nji kohe mjaft të shkurtë." Dera kryesore e shpisë e sajueme me dërrasë të ndryshme për me pengue hymjen e të ftoftit âsht ndërmjetësja ma favorizuese e tij. Njeriu s'e gjen dot përgjigjen e pyetjes: "Pse janë vu brava e çilësit, kur këto janë gjanat ma të kushtueshme të kësaj shpije?" E di se nëse do ta lexonin lexuesit e përtej kohës tonë këtë ditar, këtë do ta quenin hipërbolë mbi hiperbolat për me mujtë me bâ efekt emocional tek lexuesit, por sikur ky ditar të kishte fatin me u botue në kohën e të shkruemit të tij, lexuesat e tashëm do ta kishin krejt të thjeshtë me e ballafaque këtë përshkrim me realitetin mbasi ky realitet e ndoshta edhe ma i shëmtuem se ky mundet me u pa në shpijat e shumë të vorfënve të kohës. Sikur kjo vorfnija e jonë të ekzistonte para hajnisë së parë nuk do të kishte pasë si me lindë ideja e vjedhjes. E çka do t'i nevojitej hajnisë nji shekë djathi që të çudit me vjetërsinë e saj, apo nji sofër moshatare me sheken që nanës ia ngulitë tradita maninë e të hangunit mbi të. Ajo e justifikon vumjen e sofrës në mos ramjen e dromcave në tokë, mbasi shkelja e dromcave, thotë ajo, përbân njëi mëkat përpara Zotit. E kur unë e pyes: "Nanë a kryen të njejtin punë edhe tavolina?" Ajo më përgjigjet:

"Po more bir kur të biem në pare tash e blejmë edhe tavolinën me tri karriga."

"E pse nanë me tri karriga kur ne jemi dy?"

"Pse si thua ti, nusja me hangër në kambë?"

"Tash për tash i kemi mirë boll stolat e sofrën. Randësinë kryesore

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e kanë vumjet mbi sofër.”

Si të mos e kuptonim ironinë tallëse ndaj vetvedes dhomën tjetër e quejmë dhoma e mirë. Mbasi ajo në vend të truellit lakuriq të odës së zjarmit, ia kanë mblue truellin me nji si punë dyshemeje. Po të mos ishte e mira aq sa âsht e mirë do të na qortonte; “A nuk ju vjen turp me e dallue këtë dhomë prej tjetrës me emnin tim?” Shkak i këtij ndryshimi janë gjoja tavani e dyshemeja. Nëse në këtë rast na e lejon cilësia me e marrë nëpër gojë kot, janë të dy të së njejtës cilësi. Dyshemeja âsht pasqyra e aktivitetit të lagështinës së ngjitun nga truelli. Efektin e asaj lagështine e tregon kalbësitja e aty-këtushme e dërrasave e ramja e leskrave të murit vetvetiu ose nga prekja ma e lehtë e vizatimet e tekave të lagështinës në të katër faqet e murit. Kërpudhat që nxjerrin kokën prej nëndyshemes rrazë murit si për me soditë vizatimet e shumëllojshme të nanës lagështinë. Nji njeri me gjatësi rreth 1m. e 80cm. po të donë me hy në dhomën me tavan, duhet me e ulë pak gja kryet përndryshe s’ka faj pragu i sipërm për atë që din me i dëshifrue fjalët e rrezikut, në barkun e tavanit sa mos me mujtë me e mbajtë veden ma ashtu, mundet me lexue germat ma të qarta të fjalisë: “Rrezik vdekje” prandej ne flemë në dhomën e trenave.

- Megjithëkëtë, – thotë nana, – edhe kësaj lloj banese duhet me ia bâ shyqyrin që âsht e jona e kemi ku me e shti kryet pa qenë nevoja ma i pague qiranë se po mos t’u shitte ajo grimë tokë e jona e dikurshme në katund, s’di si do t’ia kishim bâ hallit me e pague qiranë. Pasunija ma e madhe në këtë botë, – thotë nana, – âsht shpërblimi i lutjeve, ne ka dashtë Zoti jemi të shëndetshëm e ti ishalla ke me ia pasë mend vedes me u kapë sa ma mirë për jetesë.

- A ishe kund ndër shokë? – më pyeti nana kur i doli gjumi.

- Po, – iu përgjegja, – dhe e kalova s’ka veç deri aty.

- O sa mirë po më vjen, – u gzue ajo.

Ja pra, thashë me vedi, paska edhe gënjeshtra të bekueme.

Unë dola e u solla sa për mos me i ra nanës në sy për mosbamjen e asnji vizitës time.

E mërkure, 2 janar

Rreth nji orë para mesdite shkova në shpinë e Nikolin Pavacit me i bâ vizitën e Vitit të Ri.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ma hodhe, – ia bâni Nikolini, – tash jam bâ gati me ardhë tek ti.

Me të xanë vend përbri njani-tjetrit filloi:

- Këtë ditë do ta mbaj mend si ndër ditët ma të gëzueshme të jetës time. Mbramë, – shtoi Nikolini me atë tonin entuziast të atij që mezi pret me tregue kënaqsinë e nji veprimi të quejtun vepër, – ku nuk e kemi shpërnda me Ndrekë Bazhdarin këtë trakt, e nisi leximin e tij:

"Popull i mashtrum e i torturuem shqiptar!

Komunizmin e lodhën së tepërmi goditjet polake e hungareze. Ne të mos e lamë me e marrë veten komunizmi shqiptar por ta qëllojmë për vdekje. Trimnija e pozita jonë gjeografike na i japin të gjitha shanset e fitimit të lirisë së rrëmbyeme me aq dhunë. Tregojeni pra meritën që na jep të drejtë me u quejtë trashëgimtarë herojsh".

- Hë si të duket? Ndoshta ti si letrar do ta kisha shkrue ma të efektshme por e pame ma të arsyeshme mos me të përzie me këtë punë.

- A ia keni tregue tjetër kujt? – e pyeta si të më digjte ai mirëbesim i Nikolinit i menjihershëm ndaj meje.

- Po, ia kam tregue Karlo Çefës e atyne motrave që rrinë me qera në shpinë e Karlos.

- Nikolin, mosrespektimi i normave të mirëbesimit shkakton rreziqe të mëdhaja. Në asgja nuk janë të vlefshme provat sa në fitimin e opinionit. A e din se sigurimi i shtetit synon me rekrutue sa ma shumë të deklasuem? Sepse shërbimi ma i vlefshëm për sigurimin e shtetit mund të bâhet nën maskën e të deklasuemit. Shteti për me e bâ këtë maskë sa ma të padallueshme, bân sikur i keqtrajton këta rekrutë paturpësie. Shteti si kontingjentin ma të preferuem të këtij shërbim konsideron femnat e bukura të kësaj klase për me e shti në punë sa maskën e të deklasuemes aq joshjen e bukurisë. Me këto dy shfrytëzime ia mbërrihet lehtësisht qëllimit. Me bukurinë e këtyne femnave pushtetarët kënaqin edhe epshet e veta.

Bashkëbiseduesi m'i ra barkut.

- E çka don me thanë kjo? – e pyeta unë.

- Po të trembi lepurin që të paska hi aty kohët e fundit. Bâni e të hini lepuri në bark të bân si vedin.

- Nikolin, mirëbesimi naivitetin e ka anmik sa tradhëtinë.

- E si dozë e frikës aq sa i nevojitet njeriut duhet me e pasë e pikërisht për këtë e ka krijue Zoti frikën mandej aq sa na dëmton doza e saj e tepërt aq na damton e pamjaftueshmja.

- Tjetër kujt a ia ke thanë Nikolin?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Mbas nji pauze disi të gjatë më tha:

- Albës e Ndojës. M'u dukën të përshtashëm me i gëzue me këtë lajm.

- Tash të paska mbetë me ia dërgue për botim "Zërit të Popullit".

- Përse po i fyen kështu, ti i ke besue vetë?

- Mirëbesimi im me ta, Nikolin, në krahasim me tandin janë si nji cektinë me thellësi të pamatshme.

- Kush nuk don me i besue kujt, – ma ktheu Nikolini, – nuk e lëshon asnji milimetër pe. Në qoftë faj ky i imi, fillimi i këtij faji âsht afrimi me ta.

- Vetë shtimi i rrethit âsht garanci e plotë për mirëbesimin.

- Në kjoftë kështu si thue ti i dashtun Nikolin, fillimi e përfundimi do të kishin të njejtin emën. Ti ke bisedue me ta për arratisjen e mos vallë kjo bisedë âsht ma pak e damshme?

- Unë kam bisedue pa e miratue vendimin e tyne. Kësaj bisede si gjindet tjetër mbyllje përveç çka ka shkue e ka hangër ujku.

- Jo, Nikolin, të ardhmen tonë e kemi te goja e ujkut. Nikolin a i ke quejtë të pabesueshme fjalët e mia pas takimit tim të fundit me Hilmi Saitin?

- Për disa ditë i kam quejtë të vërteta. Bisedat e mapastajme me Ndojën e Albën të vërtetën ma shndërruen në dyshim e ma në fund ma shlyen edhe dyshimin. Kush nuk u beson lotëve, lotët e vrasin, them unë. Si mund t'ia shpërblejnë të urrejtunit e shtetit të gjithë atë urrejtje të shprehuna me tortura të panumërta atij në burg e asaj në internim me atë shpërblim që do të quhej ma i urryeshmi i botës. Në qoftëse ka ndonji të pamundun, kjo âsht ma e pamundun se ajo gja aq e pamundun.

- Nikolin njeriu mundet me u bâ viktimë e naivitetit si jam bâ edhe unë, por viktimizimi i dytë nga i njejti naivitet quhet çmenduni.

Në ndamje edhe tek Nikolini vuna re të njejtin shqetësim me timin.

E ejte, 3 janar

Në orën 8 të mëngjesit erdh tek unë Karlo Çefa e më bâni të ditun ftesën e qeraxhijeve të tij, motrave Alarupi. Njohjen tonë fare kalimthi e quejta të pamjaftueshme për nji ftesë të tillë. Dëshira me e studjue mbrenda mundësive që do të më paraqiste ky rast më bâni me e pranue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Më kanë ftue edhe mue, – tha Karloja, – ndoshta ma shumë për me të bâ ty shoqni.

Ato u munduen me u tregue sa ma të zojat në zotnimin e mënyrave të mondanitetit. E me thanë të drejtën me atë sjellje zojushash të dêja për me e meritue këtë emën, ia arritën me i spikatë ma së miri mënyrat e nji pritjeje të tillë. Motra ma e re rreth njizetedy-tri vjeçe e ka vetinë e tërheqjes sa në shtjellimin e bisedave aq në bukurinë e saj. Dalëngadalë e kaluen fjalën si pa u ndie në qëllimin e ftesës.

- Ne këtu në shtëpinë e Karlos e ndjejmë veten si në shtëpinë tonë të mohuar. Gjetja e njerëzve të mirë në këtë kohë quhet mrekulli. Kur na sollën në Shkodër ndjemë një farë lehtësimi duke menduar se këtu do të gjejmë ata që si i përcaktoni ju janë "dora jonë". Fati na deshi të biem në shtëpinë e Karlos e të takojmë njerëzit e kësaj mrekullie shkodrane si Nikolinin e Gjokën. Patëm dëshirë të organizonim këtë drekë të vockël me interes të njohjes nga sa ma afër që na kalon automatikisht në një miqësi intime. Ne e inkurajojmë njëra-tjetrën të bindura se një ditë të bardhë do ta çojmë qëllimin tonë në vend e kur na inkurajojnë edhe miq si ju na bëhet zemra mal. I thonë një fjale andej nga ne "zemra ka nevojë për zemra" me juve ne flasim si me vëllezërit tanë apo si të them si me vëllain me tonë që nuk e kemi parë që në 44-ën.

- Kanë nji vëlla në Kanada, – ndërhyni Karloja.

- Ndoshta vetë perëndia deshi që të gjejmë në Shkodër njerëz të na japin shpresën më të pabesuar më parë, që të takojmë sa ma shpejt vëllain tonë. E po ta takojmë ne atë, ai është në gjendje të sistemojë jo kaq pak sa jemi neve por kushedi sa fishin tonë. Ai brenda kaq kohe ka krijuar pasuri e miq sikur të kishte vajtur qindra vjet më parë. Në fakt ai është për të qenë, por të takoni atë, ju do të thoni ky është një nga njerëzit më të mirë në botë. Po të na ketë edhe neve atje ai është njeriu më i plotësuar me gjithçka i do zemra.

Peti flitte si të ishte e ngarkueme me folë edhe në emën të së motrës. Tingëllimi i atij zâni më dukej sikur përshkonte gjithë thellësinë e simpatisë së bashkëbiseduesit. Ajo i stoliste fjalët e veta ose te bashkëbiseduesit tjerë me nji nënqeshje të ambël e herë me nji të qeshun tingëllore që ta bânte të dishrueshëm përsëritjen sa ma të shpeshtë. Meri, kështu quhej e motra, foli veç sa mos me u tregue memece. Kandshmënia e Petit qe e zoja me na zgjatë ndêjën aty deri sa deshtën motrat.

Kandshmënia e Petit e bajnë gjithnji e ma të dëshirueshme, ndejën time me të. Aja me ça duket e pau këtë dëshirë e u mundue me e ba

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

gjithnji e ma dëshiruese, duke mendue se magjepsja e joshjes, po më afronte gjithnji e ma pranë qëllimit të saj. Karloja dhe motra e Petit Meri, po këmbenin rrallë e tek, ndonjë bashkëbisedim fare të shkurtë e të lehtë, sa veç me u tregue të pranishëm. Pa i sjellë kurrfarë shqetësimi bashkëbisedimit tonë.

- Karlo! - U dëgjue nga kati i nëndheshëm, zani i nanës së shokut tim.

- Po vi - na tha ai - sa po të marr vesht, për çka po më kërkon nana.

- Karlo! - ja pret Peti - nëse të nxanë me ndonjë punë e përcjell unë Gjokën. Bile sidoqoftë e përcjellë unë.

Karloja doli pa i kthye përgjigje me za.

- Nuk keni nevojë me u trazue - i fola unë. Udhën ndërmjet shtëpisë së Karlos e times, e baj disa herë në ditë.

- Si qenka trazim me u shoqnue me nji artist? - pyeti vajza me të gjithë joshjen e zanit. Unë këtë rast e quej të favorshëm, njerëzit i kënaq nji autograf i artistit, jo ma njohja ma e thellë dhe shoqnimi me ta.

- Ehe ja prita unë, dikur e apo jo? Më jepen mundësitë me u konsiderue artist.

- Dy gjanat kryesore të artistit lindin – ma priti Peti. Dy gjërat kryesore tek artisti lindin, shpirti e prirja. Ushqim i prirjes âsht përkrahja e gjetja e përkrahjes mvaret në dorën tuej. Kjo përkrahja e këtushme ia jep mundësisë ushqimin me pikatore e shpesh herë i maron ushqimi, atëherë kur duhet të jetë ma i bollshëm. Vendi i vogël âsht për prirje të vogla, prirjet e mdhaja, duen vende të mdhaja e kushte të mjaftueshme. Unë do të isha e mendimit, që pjesën tjetër të bisedës, ta vazhdojmë në shtëpinë tuej. Si thoni? - më pyeti me atë tonin, që të bante me besue, se âsht ftesë e ekstazës.

Dëshira ime u hodh, si donte me e shndërrue me një hop, gjithë qenien time, në pasionin ma të papërmbajtun e ajo shtoi si të donte me e ndihmue, sa ma shumë plotësimin e kësaj dëshirë.

- Nji vajzë e bukur si unë e nji i talentuem si ju, s'kanë çka bajnë në këtë vend.

Friga e nji mashtrimi të mundshëm i kësaj vajze u mundue me ma shue pasionin, me sa ma shumë akull të sajën.

- Shkojmë? - Pyeti ajo sërish, në mënyrë lutëse.

Kujdes më foli friga, kjo âsht një përpjekje e radhës së kësaj vajze, me shtue numrin e viktimave. Kjo duhet quejt, pronare e bukurisë që

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

vret. Rrethanat e tashme i dhanë mundësi frigës, të ma imponontе fjalën jo. Dëshira, sikur më pyeti: A mund të ketë ndonjë tjetër rast, me jo kaq të vështirë?

E diel, 6 janar

Në takimin e sotëm Nikolini më shprehi kënaqsinë për pranimin nga ana ime të ftesës së motrave Alarubi:

- Sigurisht ndêja jote e djeshme me to të ka pru tek opinioni im, simbas meje ato janë vajza me besë, zgjuetsi e shkathtësi të mjaftueshme për nji arratisje të sukseshme sa të duesh me thanë. Për ne stina ma e përshtatshme e arratisjes âsht dimni. Dimni e ulë dukshëm vigjilencën e patrullimit e për ma të sigurta për ne janë zonat e gjana si bie fjala, brigjet ma të largta të liqenit Shqipni-Jugosllavi. Shuma që motrat Alarupi venë në dispozicion të kësaj arratisje, mbasi me ato pare mund të gjejmë lundërtarin e ndoshta edhe ia kthejmë mendjen me ikë bashkë me ne e siç më thanë ato vetë, të gjithë ne e shoqnuesi jonë do të gëzojnë përkrahjen e fuqishme të vëllaut të tyne në Kanada e mbështjetja e nji të fuqishmi në nji vend të huej âsht si toka për kambën.

Tue dashtë me e shmangë kundërshtimin tim shtoi:

- Nuk ke pse me më qortue si herën tjetër, dyshimet për to do të ishin krejt të pathemelta. Të mirët nga të këqijtë i dallojnë shumë shêja. Këto e dëshirojnë arratisjen si jetën në botën e lirë.

Përsa i përket opinionit, sjellja e tyne e djeshme ndaj meje e Karlos, vërtet më bâni nji me të Nikolinit.

Venitja e shpresë time për studime të matejshme në Shqipni ka nisë me u zëvendsue nga vezullima e shpresës për studime të matejshme jashtë shtetit. Të kuptuemit e vlerave të nji talenti nga sa ma shumë njerz, përparimit i jep mundësi me ecë sa të mundet. Ky mendim shpesh herë aq më robnon sa as për damin që do t'i shkaktontе nanës arratisja ime, nuk më shkëputë dot prej robnimit të tij me gjithë bindjen se sakrificën e nanës nuk do ta shpërblente asnjë sakrificë e imja, prap se prap kambëngulja ma e pazbrapshme e dëshirës ngulmon me m'i ngjitë prirjet në majet ma të arritshme të talentit tim. Sa e tmerrshme qenka kur detyrohesh me vu përballë dy vendimet ma të rëndësishme të jetës? E njani prej tyne patjetër duhet ta vrasë tjetrin.

- Nikolin a i ke mendue hollë pasojat e dështimit?

- Në rast dështimi, – u përgjigj Nikolini, – mënyra ma e pranueshme

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

do të ishte vetëvrasja, mbasi hetuesia âsht nji kolovajtje e mallkueme që vërtit sa nga vdekja sa nga jeta e këtë vërtitje ta bân gjatë të gjithë hetuesisë që e zgjasin sa duen vetë.

Në atë çast e ndjeva zânin e ndërgjegjes në këto fjalë: "Gjaja e parë që i fali i Zoti fmisë janë prindët. Për me na tregue se për fmijën kjo âsht gjaja ma e çmueshme, prandej nana jote do duhet të mbetet e paprekun nga braktisja".

- Albës e Ndojës a u ke folë për motrat Alarupi?
- Jo në asnji mënyrë.
- A je i bindun se ka pushue ndjekja kundrejt nesh?
- Shumë i bindun jam.
- Megjithë mend i beson Albën e Ndojën të ndjekun e jo ndjeksa?
- Për si më thotë mendja mue, i mendoj të ndjekun.
- Ti nuk m'i ke thanë se të kanë përmendë emnat e tyne, ata për nji pare janë përpjekë me ta mbushë mendjen me i kujtue ti të tillë e kjo mund të jetë nji nga ato dredhitë e famshme të shtetit për me i shti ata të dy në kurth nëpërmjet nesh e mandej ndoshta edhe ne me ta.
- Nikolin, për Albën më kanë folë njerz të sigurtë.
- Ajo siguri âsht relative, – ma ktheu, – e ti nuk duhet me e marrë asnjiherë relativen për absolute. Sado përvojë të kesh me dredhitë e këtij shteti, ky rrin tuj shpikë vazhdimisht dredhitë ma të avancueme se përvoja jonë.

Këto fjalë më bâne me i thanë vedes "gjithçka mundet me ndodhë".

E marte, 8 janar

Në mëngjesin e sotëm u nisëm bashkë me nanën për në ishullin e Shëngjinit tek Kol Marlota, burri i kushrinës time të parë për me kalue ndonji ditë aty para kthimit tim në shkollë. Udhëtimin tonë deri në Lezhë e bâme në karrocerinë e nji kamioni të mbushun plot e përplot me pasagjerë. Zbritëm tek ura që e ndanë rrugën e Lezhës me të Shëngjinit. Me ne u ul edhe nji fshatar që me të na pa drejtimin tonë na u afrue si zakonisht fshatarët e këtyne anëve.

- A te Kol Marlota po shkoni? – na pyeti për me sigurue kureshtjen e vet.
- Po, – iu përgjegj nana. – Edhe ti e ke rrugën andej?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Andej e kam, – u përgjigj fshatari, – ma muer mendja ju kam pa disa herë tuj shkue te Kola. I kam afër me shpi e shkojmë shumë mirë. I ka shokët e rrallë në këto ana.

Në vazhdim të bashkëbisedimit nana e shoqnuesi jonë i bânë të njoftun njani-tjetrit farefisin. Në nji shêj vendi burri u ndal si të donte me i dhanë të gjithë seriozitetin fjalëve të paramendueme me i thanë:

- Mue nuk po më rrihet pa ua kallzue të drejtën. Unë po ju flas si njerzve të mi e ju më gjykoni si t'jua marrë mendja. Mbramë kam fjetë në Velipojë e sot kam dalë heret në Shkodër me krye do punë të mia. Të tanë natën e kalueme shpia e Pjetër Xhanit, burri i motrës së njati djali, e krejt Velipoja u kontrollue pllambë për pllambë për punë të këtij djalë.

- E përse për punë të këtij djali? – e pyeti nana e çuditun.

- Ata e dinë lum motra, veç me çka ma merr mendja dikush e ka paditë për arratisje. E këtij e sigurisht shoqnuesit të tij ia lëshuen gut e mac me ia zanë pritën mos me ikë. Tash unë u kallxova çka dita e të tjerat i dini ju vetë. Veç unë kisha me thanë para shkuemjes te Kol Marlota ishte dashtë me e skjarue këtë punë në polici hollë e hollë për mos me i qitë mikut telashe, mandej shkoni ballëhapun te Kola.

- Mana more shoq pra, pasha kryet e njiktij djalë ne kemi fjetë në shpinë tonë pa na shkue mendja në këto punë në sa me vdekë.

- Unë po të besoj lum motra, por kushedi me kë e kanë ngatrrue. E pa hangër hudra nuk të vjen era. Shpifja njimend ta qet do punë por kur del shpuet, bâhet faqja e zezë e shpifsit.

- Ke të drejtë more shoq ashtu si thua ti e lyp e mira me bâ. Faleminders që na kallzove e mirupafshim!

- Çka do të jenë këto fjalë more Gjokë? – më pyeti nana e shokueme prej këtij lajmi.

- Sa din ti, di unë nanë, – ia ktheva e mendja më shkoi aty ku s'kishte përse me më shkue.

Nana ma pau shqetësimin e u përpoq me më qetësue:

- Kushedi si janë ngatërrue punët, me pasë qenë puna jote në shpi na kanë pasë.

Makina e parë që i bame shêj u ndalue e na mori. Pozicioni i pasagjerëve në karroceri na shtrëngoi me ndêjë larg njani-tjetrit. Kur zbritëm në Shkodër u ndava ngutshëm me nanën.

- Kam harrue nji punë e më duhet me e krye sa ma parë, – u justifikova.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Shkova në shpinë e Nikolin Pavacit me marrë vesh nëse e mbramshmja e Velipojës kishte lidhje me nxjerrjen e sekretit të arratisjes.

- Gjatë kohëve të fundit, – më tha e ama në mënyrë qortuese jemi bâ ne me ardh me pyet te ti për të. Ma mirë po ja din ti prej Tirane lëvizjet se ne familjarët e tij.

- Nana Rozë, unë e Nikolini dijmë për njani-tjetrin, sa i nevojitet shokut me ditë për shokun.

Mbas këtyne fjalëve si punë lamje ndërgjegjjet e përshëndeta e dola. Në këtë kohë shkova edhe tek Karlo Çefa e nuk dinte gja për të. Mos qenia as e motrave Alarubi në shpi më krijoi dyshimin e nisjes së të treve për arratisje. Këtë krejt të besueshme ma bâni ngjarja e mbramshme në Velipojë. Ata do të jenë nisë në atë krah, – thashë me vedi, – e sigurimi duke e dijtë shoqninë time me Nikolinin, më kanë mendue edhe mue me ta. Ikja e tyne m'i lehtëson rrethanat e justifikimit. Ah! Sikur të kenë ikë me ta edhe Alba e Ndoja! Faktet e mia mbeten pa ballafaqim. Në qoftë ashtu edhe ngacmimet e arratisjes time pushuen njiherë e mirë. Ngjarjet e damshme të së kaluemes time me ta e zbresin çdo ditë e ma shumë efektin, e unë do t'ia hiqja shtetit këtë opinion për mue si nji mish të huej me nji operacion të lehtë. Ndërsa po ecja tue përvëlue këto mendime, më takoi Nikolin Pavaci. Si ia tregova me nji frymë ngjarjen e mbramshme në Velipojë më tha:

- Çfarë shteti idiot! Pa kontrollue për ne nëpër Shkodër shkon e bân rrëmujë kot në Velipojë. Kësaj i thonë forcë zbuluese të marrsha të keqen. Ku ujku e ku gjurma! E kur na shkon mendja me i pasë frikë këta dordoleca. Këta mbahen në kambë në sajë të terrorit se aftësinë e kanë mut si janë vetë. Merre me mend vetë, mundohen me ia shti frikën njerëzve me klon. Kloni ndoshta mundet me trembë bagtitë, mandej çfarë pengesë paraqet kloni sa mundet me e kalue me batani e me ushtarë gjysëm analfabet e me qenë ma të zotët se ushtarët. Kush i ka dy pare mend klonin mundet me e kalue duke kcye kambë sharavelin.

- Nikolin ne po u himë nën bat e po u japim rast me na e tërheqë spagën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 9 janar

Më duket sikur e ardhmja ime ka ra nën hapat e mi e unë s'kam

rrugë tjetër veç me shkelë mbi të. "Ja po nxamë, – thotë e ardhmja, – ti i ike komunizmit, e kujt i shërben kjo arratisje? Luftë klasash ka kudo veç në forma të ndryshme. Si të duash formuloje propagandën e transmetoje prej atje, s'e ka kurrë vlerën e të këtushmes. Çfarë efekti mundet me iu bâ shqiptarëve propaganda jote e atjeshme në krahasim me gjendjen shqiptare?! Nga ana tjetër kjo diktaturë i ka sigurue vedes shërbim mbrojtës në të katër anët e botës. Këtu në paçin pasë ndër mend me me të gjykue me burg për veprimtarinë tande antishtetnore. Autorëve të veprimtarisë të atjeshme u japin dënim kapital e ka kush e ekzekuton atë vendim pa i hi ferrë në kambë.

Trokitjes në derën e dhomës time që m'i ndërpreu këto mendime, iu përgjigja:

- Urdhno!

- Jam unë, – u përgjegj Alba.

Hyni brenda, më përshëndeti e m'u afrue pranë.

- Kam ardhë me bâ një bisedë shumë të rëndësishme me ty, – filloi ajo. Në fillim due me të tërheqë vëmendjen për nji pakujdesi tande shumë të randësishmë për të gjithë ne. Para fillimit të njohjes tonë kam pasë krejt tjetër përshtypje për ty, të kam mendue shumë të matun. Unë të kam vu zemrën në dorë e ti si i thonë fjalës ke hapë me mue, bark e zemër. Ne pa pikë dyshimi e kemi meritue këtë besim të ndërsjelltë dhe e kemi vërtetue se do ta meritojmë gjithmonë. Unë jam e bija e kujt jam e sa të jetë jeta do të jem e tija si duhet me qenë. E mira e të mirave do të kishte qenë me e dijtë kush na ka pré në besë, se bâni e hyni në rrethin tonë nji spiun apo spiune, të gjithë mbaruem për sa të jetë jeta.

- Ti a dyshon në kënd? – e pyeta për me mujtë me zbulue shkakun e kontrollit të mbramshëm në Velipojë.

- Nuk mundem me vu gisht. Mirë ka thanë populli "Gjâja tretë e shpirti bjerrë".

- As unë nuk po dij kujt me i vu gisht, – ia ktheva me ironi. Ti a ke dyshim në kënd?

- E si thue ti a kam të drejtë me dyshue në ndokënd?

- E ku ta dij unë?

- Thashë mos e din.

- Nuk po të kuptoj.

- Unë them më kupton.

- Çka janë këto lodra fjalësh?

- E unë po të pyes çka janë këto lodra njerzish?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ti kështu po më bahesh gjithnji e ma i pakuptueshëm.
- Unë kështu po të bahem gjithnji e ma i kuptueshëm.
- Çudi e madhe me këtë të folun.
- Me të folunin e kujt? Alba më thuej lamtumirë e shko!
- Përse lamtumirë, unë po të them mirupafshim.
- Mirë Alba me më pa ke me ardhë kur të thërras unë.
- Dreqi e merr vesht kush të ka fry kështu!
- Alba, të lutem kam nevojë me më lanë në qetësi.
- Mirupafshim! – më përshëndeti e doli.

E prende, 11 janar

Tue kalue nëpër Serreq ndesha Gjosho Vasinë.

- Sa mirë që të pava, – më foli pak para ndalimit ballë për ballë me të, – kam dashtë me të ardhë në shpi për nji punë shumë të randësishme. Megjithëse ende pa prova të forta mirëbesimi kam dashtë me e bâ atë bisedë me ty. Due me e konsiderue provë opinionin për ty të shokëve të mi zgjedhë kokërr për kokërr. A ecim pak bashkë?

- Po me gjithë qefë, – iu përgjigja unë.

- Dje në kalim e sipër, andej nga ju, kam pa tue hy në shpinë tande spiunen ma të poshtme të kampit tonë të përqëndrimit. Në paç pasë deri tash vetëm interesë rinije me të, hiqe dreqin qafe! Sot e kam pasë ndër mend me të ardhë në shpi me të thanë këto fjalë: "Në ja pastë mbrri me të tërheqë në thellësi të rrezikut të madh, e vetmja rrugë me dalë në cektinë e jashtë cektinë të ka mbetë me u tregue sikur ke luejtë deri tash rolin e provokatorit e me thanë jo veç sa mund të ketë thanë ajo kundra shtetit, por gjithçka të marrë mendja me iu shpifë zi e ma zi. E mbâjsha unë mbi shpirt çka po t'i bân kush asaj. Në mos e hoqe qafe si po të them unë, ka me t'iu bâ barrë jetës sa të jesh gjallë. Ta dish nuk e kam me të thanun por me të bame e të pame, ta dish e ma beso, nuk më shkon mendja me të rrêjtë, nësa Zotin. Në mos iu bindsh fjalëve të mia, paç vedin në qafë. Po ta kishin këtë rast si unë e kaq besim tek ti, të gjithë njerzit e kampit të internimit të kohës së qëndrimit të saj me ne, do të kisha dhanë dëshmitë e provueme në kurrizin e tyne prej saj. Padia jote kundër Albës do të ishte si me paditë dreqin tek dreqi".

E falënderova Gjoshon e u ndamë.

Megjithëse kësaj të vërtete, – i thashë vedes, – nuk mund t'i afrohet

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

kërkund afër kurrëfarë lloj dyshimi, nuk mund të them fatkeqësisht as fatmirësisht e kam të pamundun me e e tregue veden provokator. Sigurimi i shtetit ma njeh qartë qëndrimin e paranjohjes me të, e njohja e atij qëndrimi i bân me ma njoftë edhe qëllimin e padisë. Në sajë të provave të dhanuna deri tash, asaj i besojnë gjithçka e mue asgja prandej më duhet veç me pritë o me shpresue në ndryshimin e tyne, qoftë edhe sado i pakët për mirë ndaj meje.

E hane, 14 janar

Shumica e nxanësve të Liceut Artistik u çuditën për kthimin tim në shkollë.

- Si ia kalove në Jugosllavi? – më pyeti Sigfrid Mullinsi si për me ironizue shpifjet e qëllimta.

Ky lajm më dha të kuptoja se shteti jonë e ka pa me rrugë me përgatitë tek të tjerët opinionin që do të bante të mundun miratimin e masave të tij kundër meje.

E marte, 15 janar

Tastiera e pianofortes ma përqeshi indiferencën ndaj saj. Zonja Nako u mundue me ma zbutë keqardhjen e mospregatitjes time.

- Pianoforta po të tregon një farë mungese në gjetjen e rasteve të studimit megjithëkëtë një djalë i mirë si ti e zë kohën e humbur.

Zoja Nako, bani nji pauzë të gjatë, si të ishte duke mendue a duhet me më folë ma shumë, apo me e lanë me aq, ose tue pritë reagimin tim, ndaj fjalëve të saja.

- Zojë – fillova unë, besoj se kuptoni sa më prekin fjalët tua, ju lutem mos më konsideroni këtë sjellje shenjë mosrespekti, vetëm këtë siguri do të doja tek ju. Ju meritoni respektin e të gjitha ditëve të jetës time.

Ndërkaq u dëgjue nji trokitje në derën e dhomës së mësimit tonë, e ajo trokitje ma ndërpreu vazhdimin e fjalëve tjera.

E prende, 18 janar

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- As paraqitja e sotme, – më qortoi zoja Nako, – nuk e justifikon studimin e këtyre ditëve. Ndoshta humbja e kontaktit dy javor me pianon të ka dhënë aq për prapa sa të duhet edhe shumë punë për të marrë veten. Me ty unë dua të flas pak dhe fjalët e mia të pakta të nxisin ty të flasësh shumë me veten tënde. Në fund të fundit veten tënde e ke tënden e bën si të duash me të. Kur të duash me qenë i sinqertë me mua, këtu më ke. Nëse të duket edhe ty kështu mue kisha dashtë të më flasësh si e meritoj.

- Zonjë, ju lutem të më mendoni gjithmonë si nji nxanës që i kupton e i vlerëson meritat tueja, përndryshe do të isha i pamend ose i pashpirt e po të më vehej kusht me zgjedhë vetëm njanen prej tyne, do të zgjidhja shpirtin. Veç pa virtytin e vlerësimit mos na lashtë Zoti.

- Kisha dashur të kuptoj ty, më shumë se të kuptoj, – tha profesoresha.

- Edhe unë do të kisha dashtë me më kuptue ma shumë se më kuptoni, por rrethanat nuk ma lejojnë me e kapërcye cakun e konfidencës tonë të deritashme.

Profesoresha si t'u frikësohej këtyne fjalëve ma preu:

- Përgatitu më mirë për mësimin e ardhshëm, mirupafshim!

Unë heshta aq gjatë, sa zoja Nako u detyrue të më thonte:

- Mirë shko tani. Le të shpresoj për kthesën tënde e mbase të mbushet mendja edhe ty të mbështetesh në këtë shpresë.

E diel, 20 janar

Mateo Guralumi erdhi në shkollë e më qortoi për mos shkuemjen time në shpinë e tyne.

- Ti duhet ta kuptosh mirë randësinë e humbjes së kontaktit me njerzit e tu.

Unë ia tregova ngjarjet e ditëve të mia në Shkodër. Ky tregim Mateos i shkaktoi keqardhje e frikë për çka mund të ndodhte.

- Në këtë rast nuk di çka me të këshillue ma shumë se mund ta këshillosh ti veten tande. Mundohu me arritë me shtetin atë qëndrim pajtues që nuk ta cenon karakterin. Si të them unë, eja kur ta shohësh të përshtatshme me ardhë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 22 janar

Shefki Shkodra i frymë nga keqardhja për mue më erdhi në shkollë nga ansambli ku punon me violinë. Pa e mbarue mirë përshëndetjen e takimit m'u turr me nji ashpërsi kulmore:

- Përse gjanëm e urren kaq shumë veten tënde? Ende nuk e ke kuptuar se ke hi në nji rrugë që nuk do të duhej ta imagjinoje tënden? Mirë i thoni ju shkodranët, "Ty të paska çue dreqi për dreq për me ia bâ të zezën vetes." Si mund të mbrohet një fanatizëm i tillë me një marrëzi të tillë? Mos të ka kapërcye gjë mendja për t'u bërë heroi i budadallëkut? A nuk ta ndjen dhembjen koka kur i bie murit me të? Ti sikur e ke inat kokën tënde e vazhdon t'i biesh murit ende. Çfarë zgjuarsie i thotë zotrote asaj kur injoranti ta zbulon sa herë të dojë fundin e shpirtit? Përse po bën çmos me ia sjellë fundin më të shpejtë në botë fillimit tand? A nuk e sheh përmasën e krimit që po bën kundër prespektivës tënde? Pa le po edhe bën këtë krim në emër të gjoja një ideali. Ideali yt duhet të jetë e ardhmja jote. Ty po të merr vetja jote në qafë duke u përpjekë të jesh çfarë nuk mundesh me qenë. Ua lëshon të tjërëve mirëbesimin tënd në dorë si të ishte një cigare duhani. Po të isha i bindur se të ka skaduar efekti i fjalëve të mia nuk do t'i flisja këto fjalë prandaj vërja e gishtin mirë kokës e maja ngjeshur për tëmth e kërkoji mendjes për t'u kthyer ku e ke pasë. Kush e ven politikën mbi artin pushon së qeni më artist. Nëse vërtetë e beson Zotin ai të ka caktuar rrugën e artit. Vetëm ai që kërkon për të të heqë nga rruga e Zotit të thotë merru me politikë, natyrisht ai është djalli e ti i bindesh djallit përpara Zotit. Mos vallë të duket vetja më i mençur se Ibseni që thotë politika është një makinë që korrë njerëz? Si ta merr mendja ty për të mposhtur padrejtësitë që e kanë filluar veprimtarinë e saj para historisë së njerëzimit? A nuk e kupton ti që ajo do t'ia mbyllë edhe kapitullin historisë së njerëzimit? Në fund të fundit po të mos mbushet mendja për të llogaritur veten tënde, a i mendon sakrificat e nënës e tënde? A nuk të vjen gjynah t'ia vrasësh shpresën që i krijoi perspektiva jote? E çfarë dëshpërimi do t'i shkaktonte vrasja e asaj shprese! Po unë të lutem kaq mendo sa do të lutej ajo për të heqë dorë nga këto marrëzi që do të mjeronin ty e më shumë nënën tënde. Ne duam të të qëndrojmë sa ma afër e ti na detyron që të ikim sa më larg. Njeriu e fyen idealin kur merr përsipër çka nuk është i zoti për ta përmbushur. Ti flen e mua më lë pa fjetur puna jote. Atij që dëshiron të të kuptojë i mjafton edhe vetëm gjesti e jo më fjala.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Unë të fola sepse nuk mund t'i përmbaja këto fjalë pa t'i folur.

Unë e falënderova e i premtova me i mbajtë parasysh ato këshilla.

E prende, 25 janar

Kërkesa e llogarisë ndaj studimit tim ka ra në zero. Të gjithë nxanësat që më lexojnë për me i mësue përmendësh pjesët e programit tim mësimor, më janë tërheqë, tash askënd nuk kanë caktue si ma parë me më ndihmue. Ma kanë dhanë lirinë pa ma thanë me dalë e me hy në shkollë si të më shkrepet. E di që këtë liri të pakufizueme për mue shkollës ia ka sugjerue sigurimi i shtetit për me i favorizue sigurimsat me u njoftë me të gjitha kontaktet e mia. Vetëdija e këtij rreziku më ka bâ me i ndërpre të gjitha kontaktet me njerzit.

E prende, 1 shkurt

Sot mbasdreke erdhi e më kërkoi në shkollë Nikolin Pavaci.

- A nuk të duket pa vend kjo ardhje? – e pyeta në mënyrë qortuese.

- Tash për ne âsht gjithçka pa vend e pa shpresë, – ma priti Nikolini, – në cilindo çast të kësaj kohe mundet me ndodhë arrestimi jonë. Këtë afrim e shoh edhe në largimin prej meje të denoncuesve tonë. Për ty ndoshta në vend të mëshirës u ka mbetë ndonji pikë turpi sa me i detyrue me të bâ ndonji trajtim të veçantë. Unë Ndreka e Karloja, veç a jemi të zotit me u bâ ballë torturave. Me ato tortura shfajësojnë edhe ma qëndrestarin e botës. E kam studiue mirë e mirë këtë ardhjen time tek ti. E më doli se ky takim me ty duhej bâ. Kam ardhë me të thanë mos më mendo të poshtër mbase ndoshta tortura ka me m'i çue deri në atë gjendje sa urrejtjen kundër vetes time me e pasë ma të madhe se urrejtjen tande kundra meje. E kam ardhë me t'u lutë mos me i shfrytëzue rrethanat lehtësuese që mund të japin për me na randue sa dëshirojnë këta. Jo, e jo se po na e zbutë masën e dënimit, por shpresojmë në lehtësimin e torturave.

- Nikolin, në ngjaftë ashtu, unë të uroj qëndresën sa ma burrnore.

- Unë shpresoj, – tha Nikolini, – se dënimi për ty ka me qenë demonstrim mbrenda nji rrethi të ngushtë aktivistash. Ne po dënohemi kot e në u dënosh ti edhe ma kot. Nuk ka përse me na kapë neni i agjitacionit e propagandës. Agjitacioni âsht përpjekja për të ndikue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

tek të tjerët, propaganda për me përhapë ide nëpërmjet fjalës, ne jemi jashtë të dyjave. Ne vetëm kemi bisedue për arratisjen pa bâ asnji hap të realizimit të saj. Si ka mundësi me më konsiderue krim orvatjen për me gjetë nji jetesë ma të mirë? Kur kërkojmë ndási në familje, shteti na ndán zyrtarisht e me na shkue mendja me u ndá me shtetin, shteti na dënon mizorisht.

E shtunde, 9 shkurt

Mundimi i kalitjes së vetizolimit po më bâhej gjithnji e ma i padurueshëm. Gjatë këtyne ditëve e netëve unë u iku të gjithë njerzve tue përfshi edhe fmijtë e filloreve për me mujtë me e bâ disi ma të pranueshme vetminë. Megjithkëtë vetmija qenka nji fenomen që sa ma tepër të mundosh me e zbutë aq ma e egër na bâhet. Ato që ma kanë vu re ma parë këtë përpjekje janë vajzat, sado që tashma braktisësat e mi shihen me admirim nga kryesia e Organizatës së Rinisë së shkollës, të prekuna nga keqardhja për mue, më afrohen tash e parë e ma qortojnë këtë qëndrim mizantropik. Ndër ma këmbëngulëset me më heqë vetminë asht Eri. Përsa i përket qëndrimit ndaj meje, Eri nuk i përfill as qortimet e të dashtunit të saj.

- Jam e vetëdijshme për gabimet e tij, – i paska thanë nji ditë, – por faji më i madh është ta konsiderosh gabimin faj. Gabimeve duhet t'iu kundërvëmë qortimin e durimin. Vetëm të paarsyeshmit ose urrejtësit i fusin të dy në të njëjtin enë e i nakatosin bashkë.

- Mospërfillësit e qortimit e shndërrojnë gabimin në faj, – i paska kundërshtue ai.

- Jo, – ia ka pritë Eri, – përsëritja e gabimeve thekson kokëfortësinë. Faj konsiderohet krimi, çfarë krimi ka bërë Gjoka?

E diel, 10 shkurt

Në ecjen time të sotme drejt vendeve të vetmueme përshkova rreth gjysën e rrugës ndërmjet shkollës tonë e kombinatit.

- Ku po shkon kështu vetëm? – më pyeti nji i moshuem i panjoftun.

- Jam mësue me ecë këndej, – iu përgjegja për me shmangë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

interesimin e tij të matejshëm për mue.

Burri e ngadalsoi të ecunin sa timin. Bâni nji pauzë si të mendonte si me ia nisë bisedës e filloi:

- Unë jam një banor i lagjes përreth Liceut Artistik. Nëse të kujtohet këtu e një vit më parë në një mbledhje lagjet të përbashkët me Liceun Artistik, u ngrita e u ankova për shqetësimin që na sillte një nxënës me studimin e pianofortes gjatë orëve të natës, ti e justifikove atë studim me mosgjetjen e pianoforteve të lira gjatë ditës. Ai vullneti i yti më bëri aq për vete sa të përgëzova me gjithë zemër. Pas pak kohe edhe muzika jote klasike, që ne s'e kuptojmë fare, na u bë e zakonshme dhe e pranueshme për gjumin. Që nga ajo ditë sa herë pata rastin u interesova për përparimin tënd e sa herë dëgjova fjalë të mira për ty m'u bë qejfi shumë. Kur përpara disa kohëve pianoforta jote nisi të heshtte gjatë natës, i thashë sime shoqes: "Mirë paskan bërë që ia kanë krijuar mundësinë të mësojë ditën". Këto fjalë ia thashë edhe kujdestares tuaj Afërdita në një takim të rastësishëm.

- Jo, – ma ktheu Afërdita, – tani pothuaj i është shmangur studimit ditën dhe natën, e ka humbur toruan fare.

- Përse kështu? – e pyeta i çuditur për rënien e vullnetit tënd në atë mënyrë.

- Tani në vend që të merret me pianofortë, po merret me reaksionarët. Dëshiron të bëhet sa më avokat i tyre. Ah! – më tha Afërdita, – atij ia fryjnë puplat lëvdatat e reaksionarëve, e ka holluar perin në të këputur. I nxorrën bursën të studionte për kompozicion në Çekosllovaki e ai si të mos donte t'ia dinte shtetit, na mbronte atë poetin klerik reaksionar Gjergj Fishta. Ajo mbrojtje e bën t'i duket vetja dikushi e reaksionarët bëjnë sehir me të.

- Tani more djalosh ai Fishta juaj nëse ty të duket i madh, të mëdhenjtë s'kanë nevojë për mbrojtje, kujdes more bir a e di sa keq do të më vinte po të dëgjoja çfarë mos e dëgjofsha për ty.

E diel, 9 mars

Parashikimi i zymtë i përjashtimit tim nga shkolla më sugjeroi me bâ një bllok kujtimesh. Të shkruemit e këtij blloku ma filloi Robert Shvartci me këto vargje:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

I dashtun Gjokë,
Ma shumë se mik më je
Unë shpirtin tënd te askush s'e gjeta dot
Ndaj çdo andërr të bukur që e ke
Ta shndërroftë në realitet i madhi Zot.
Nëse të msynë jeta me stuhitë e saja,
Ti copë e grimë ia bafsh çdo provë ngulmimi
Gjithmonë thueji vetes: "Ec, ja ku asht maja"
Asht e imja maja e ngadhënjimit.

E diel, 17 mars

Ndrekë Bazhdari më dha lajmin e arrestimit të Nikolin Pavacit.

- Tash ditën e arrestimit tonë e kemi në derë, – tha Ndreka, – apo s'e ka Nikolini qëndresën të brishtë si trupin. Hetuesia ka me e pasë të lehtë me të si hapjen e faqeve të nji libri. Gjanë ma të keqe këta kanë pangopshmëninë e pamatshme për me nxjerrë të dhanat e kundërshtarëve të tyne. Këta edhe të dhanat që mund t'i nxjerrin në fundin e jetës së të munduemit, i quejnë të dhana fillestare.

- Ndrekë, – e qortova unë, – frika jonë ua lehtëson punën torturuesve. Mos ta fillojmë me e torturue veten para fillimit të torturave të vërteta.

- E ke kollaj ti, ty të lehtëson frikën ideja e nji trajtimi tjetër nga i joni.

- Ndrekë, këta nuk të lanë me u mbeti borxh. Mënyrat djallzore këta i kanë të panumërueshme. Pa qenë vetë djall nuk mund të parashikohen sajimet e tij.

E marte, 2 prill

J. P. âsht nji bashkëqyetar i imi që vitin e kaluem iu akordue nji bursë në degën e artit dramatik të Liceut Artistik. Sapo u njohëm pava në të mungesën e qytetnimit, të nji djali të sapozbritun në qytet nga malet e largëta, prandej u mundova me e ndihmue me kujdesin ma të vëmendshëm mos me ia prekë sedrën, sado që ngathtësia e tij u bâ pengesë e madhe në të përfituemit e të kësaj ndihme, unë e mbajta afër derisa vesi i tij ma detyroi largimin. Prirja që gjoja iu bâ shkak

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

me i akordue bursën e bân me u pa qartë se ai ishte justifikimi ma i pagëlltishëm i dhanies së bursës e se ai bânte pjesë në kontingjentin e njerzve me vesin ma të preferuem prej shtetit. Po të ishte se ai ves mund të konsiderohej prirje, atë e zotnonte si pak kush. Gjatë kësaj kohe shmangie të shoqnimit J., më ka qëndrue afër si të donte me m'i plotësue të gjithë të munguemit. Përndekja e tij më ka detyrue çdo ditë gjetjen e mënyrave të largimit prej tij. Megjithë njohjen time tashma të padiskutueshme të atij ves, dredhitë e J. të çojnë deri me ia vu në dyshim rolin. Sot më propozoi me bâ nji shëtitje me të. Besimi në aftësinë time mbrojtëse më bâni me ia çue në vend fjalën.

- Çudi J., – e ironizova, – gjithë ky interpretim i shkëlqyeshëm gjatë bisedave me njerzit nuk të bân me spikatë në artin dramatik.

- Epo dihet, – ma pat J., – skena e jeta janë dy, se po të ishin nji nuk do të kishte lindë nevoja e zanatit të aktorit.

- Ti a ke ardhë me u bâ aktor?

- Po, përderi ku të mund të bâhem.

- Aktorit ia nderon talentin, naltësia e interpretimit të çdo roli, në skenë, ndërsa skena e karakterit âsht jeta, prandaj sufleri i tij, nuk duhet të jetë kurrsesi vesi, por vetëm e vetëm virtyti.

E ejte, 11 prill

Gjatë ecejakeve të mia përbri faqes së jashtme të oborrit të shkollës më thirri zâni Albës në vend të përgjegjes "Urdhno!", u mundova me ia pre para fillimit bisedën me fjalët:

- Të lutem shumë mos më shqetëso ma.

- Nëse më frikësohesh e ke jashtëzakonisht gabim e këtë do ta kuptosh mbas kësaj bisede.

- Unë nuk të frikësohem por temat e zakonshme të bisedave tona i konsideroj të sikletshme. Pra i frikësohem sikletit.

Aty për aty ndryshova mendim, pa le të rri pak e ta dëgjoj, e kam ma me qarë të sedrës t'ia bëj të njoftun se kush jam e ta bind se unë e njoh tashma si njeh ajo veten, e t'ia them ato fjalë që po të ketë mbetë ndonjë pikël ndërgjegje, t'i shndërrohen në mundin derisa të ketë të sosun edhe rrahjen e fundit.

- Hë ma thuej shkurt e shkurt për çfarë ke ardhë Alba.

- Të lutem më ndigjo me durimin e pritjen e mirësjelljes.

E me tërhoqi prej dore në vendin ma të parrahun prej kalimtarëve.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Unë iu binda asaj tërheqeje.

- Të lutem shumë më ndigjo si të ka hije, – përsëriti ajo, – tregoje në këtë rast me mue seriozitetin e sjelljes tande të natyrshme. Në mos don të më besosh veni hë për hë në dyshim fjalët e mia e ma vonë ke me u bindë se unë kam ardhë me të ndihmue sa ma shumë. Ti besoj e ke marrë vesh lajmin e arrestimit të Nikolinit. Ajo thania "Birucat e torturave të komunizmit të bajnë me nxjerrë edhe qumështin e nanës" e nxorri përvoja e kushedi sa fatkëqijve, e rrethanat e mundësitë tueja janë të mjaftueshme për mos me u përballë ti me ato prova. Akuzat për fjalë goje e për veprimtari antishtetnore ndryshojnë sa të duesh me thanë. Ti e din këta janë dreqi vetë e dijnë për ne ma shumë se ne për veten tonë. Kjo mundësi e tyne deshëm ne e s'deshëm na detyron të jemi sa ma të sinqertë me ta. Këta, gabimin e pranuem pa ngurrim e falin pa ngurrim. Për fat të mirë Zoti më njeh edhe ma mirë e vetja ime.

- Ndigjo, – ndërhyna unë, – mund të besohet më parë se ngjashmënia jote shkencore me babën tand. Edhe tiparet tueja sikur të kishin mend nuk do ta pranonin ngjashmëninë me ato të babës tand. Ti njerzore ke vetëm trajtën. Ti je tradhtarja ma e poshtër e biografisë së familjes tande, sikur baba yt ta njihte nji të qindten tande ai do të mohonte 100 herë përpara njerzve e Zotit. Ai do të të quente gjarpni i gjarpënueses së rrjedhjes së origjinës. Ai do të vriste ty si me vra sakrilegjin ma të papranueshëm, ti jeton pa e kuptue sa të ka vra Zoti. Ti nuk e sheh mbrenda teje shënimin: "Kjo udhëton drejt skëterrës". Ky shënim pas mordes tande do të shndërrohet në epitafin: "Këtu pushon trupi i nji shpirti të skëterrës" e këtë sa ma pak ta besosh sot, aq ma shumë do ta besosh nesër.

- E çuditshme, – foli ajo si e dalun në sipërfaqen e kënetës së flligështive, – unë po të shoh e po të ndigjoj e s'më bahet me iu besue as syve as veshëve. Burimi i këtij opinioni për mue e ka anën në fantazi. Âsht burimi i hamendjeve ma të pamarrshme me mend. Kam ardhë me i shërbye shpëtimit tand e ti më sulmon kështu? Unë të mësoj me shkue nga e cekta e ti don me shkue nga e thella? Futu more thellë sa të duash deri sa të mbytesh mbrendë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D R

E prende, 12 prill

Në kandin e kuq të shkollës tonë kanë afishue për mue këtë bejtë:

Ky Gjokë Vata po len nam
Pantallonat ngjesh për kambë
E këtë masë Gjoka e huajti
Nga ai vend ku sundon Duajti
Ajzenhauri i tha një fjalë:
"Ty të lumtë o more djalë
që përhapë me zell gjithmonë
propagandën tonë".
Gjoka e Duajti mujnë me e pa
Se këtij turr ia frenojnë gutin
Partisë tonë s'kanë çka me i ba
Veç të dy me i hangër mutin.

Kësaj bejte i dha shkas rregullimi i kambcave të pantallonave të mia të bâme zhel e vel. Kambcat e pantallonave të gjata jashtë masës së trupit tim, e gjanësia e tyne mbi 35 centimetër, megjithëse me aq kujdes sa munda me tregue për to, nuk mundën me i shpëtue zvarritjes së vazhdueshme nëpër tokë. Zvarrisja e nji kohe të gjatë i katandisi sa mos me u veshë ma. Shkova tek nji rrobaqepës dhe e pyeta si mund të rregullohen? Ai m'u përgjigj:

- Lypset të shkurtohen e ngushtuar të dyja nga pak.

Përderisa âsht rrobaqepësi i kohës tonë, – i thashë vedes, – ky e din ma së miri si duhet me i bâ.

- A ke pantallona të tjera për të m'i lënë këto këtu?

- Jo, – iu përgjigja unë.

- Atëherë për hatër tënd po i lë të gjitha punët tjera e po i kapi këto. Rri këtu në aneks deri sa t'i rregulloj.

E falënderova për atë gadishmëri e bâna si më tha.

Para se t'i zhveshja shtina duert në xhepa e paret i kisha harrue në shkollë.

- I kam harrue paret në konvikt, – i thashë, – por t'i sjell një herë tjetër.

- Jo, – ma pat rrobaqepësi, – tash po të rregulloj pantallonat e një herë tjetër m'i sjell paret.

E falënderova e ia dhashë pantallonat. Në ma pak se nji orë m'i ktheu të gatshme. Kur i vesha më tha:

- Kur të sjellish tjera pantallona me t'i rregullue kam me t'i marrë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BARLETI" SHKODËR

paret për të dyja palët.

- Tani i ke mirë, – më tha Lejla Xhenali, kur shkova në shkollë. Kishe nevojë për këtë rregullim.

Kryesisë së Organizatës së Rinisë shkollës i bâne tjetër përshtypje.

- Kush t'i ka rregulluar? – më pyeti sekretarja e rinisë.

- Nuk ia di emrin, – i thashë të vërtetën.

- Ku e ka dyqanin?

- Nuk e di iu përgjegja.

- Si nuk e ditke? Kush i njeh si ti rrugët e Tiranës?

- Jo, unë di fare pak rrugë e dyqane shumë ma pak.

Ma i ashpri me mue qe zëvendsekretari i rinisë së shkollës, F. B., bashkëqytetar i imi:

Më matën gjanësinë e kambcës e më doli 22 centimetër, masë e pranueshme.

- Je amerikan vendi, – u tall me mue F. B.

- Matja edhe një herë, – urdhnoi V. T.

- Njëzet, – u përgjegj matësi.

- Po të m'i matni për të tretën herë, – ndërhyna unë, – do të më nxjerrni 18-17, sa të doni ju.

- Pak rëndësi kanë centimetrat kur ato janë mbrenda përmasës së svingut – foli F. B. Kjo ngushtësi të thekson tendencën për këtë modë të mallkueme. Si mund të jenë të pranueshme këto pantallona për nji konviktor të Liceut Artistik kur kjo modë nuk përputhet fare me estetikën marksiste-leniniste? Ngjitu në fjetore, zhveshi këto pantallona e futu në shtrat e rri aty derisa t'i zëvendësojmë këto pantallona me nji palë të tjera si ato që i ke pasë, e t'ia qethni ato gëmushe flokësh.

Unë natyrisht zbatova atë urdhën aq idiotik. Dashtë Zoti të ketë kjo ditë nji ndër ato në të cilat sigurimsat i bâjnë bisht detyrës.

E shtunde, 13 prill

Me t'u zgjue preka grremcin e shtratit ku vareshin pantallonat e më gëzoi zëvendësimi i tyne që më heq nga qëndrimi i detyrueshëm në shtrat. I vesha i etshëm me zbritë nga fjetorja e mbeta i habitun kur kambcat e tyne ishin të shkurtueme deri në gjysë të koshës. Kur po qëndroja ashtu i trullosun prej çudie, ndigjova shkrepjen e nji aparati fotografik e të zgerdhimen e dy-tre vetëve aty pranë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
NAIM BARLETI
SHKODËR

- Kjo pozë e jotja është për gazetën e murit të shkollës, – u ndigjue zâni i F. B.

Unë zgjodha heshtjen si reagim ma i pranueshëm i asaj talljeje. Megjithëkëtë padurimi nisi me më therë si ma e mprehta dhimbje e pa mujtë me qëndrue ma në heshtje i pyeta:

- Tash që pozova për qefin tuej a më lejoni me u shtri sërish në shtrat?

- Po të duesh të dalësh me këto pantallona ne s'kemi kundërshtim, – foli M. R. – Me këtë ekstravagancë amerikane do të mund t'i dëfreje shokët e shoqet e shkollës.

- Ky lloj degjenerimi asht i të gjithë prendimorëve, – tha F. B.

Mbas pak filluen me më bâ vizita tallje të caktueme të Organizatës së Rinisë shkollës. Shumë prej tyne sidomos të djemve u përpoqën me më tallë me batuta të pregatituna para ardhjes tek unë. Në atë varg prej 15 vetësh pat edhe 4 vajza të zgjedhuna si ma të përshtatshme për atë lloj vizite.

- Mirë boll që në përbâmjen e këtij delegacioni paskeni tregue respekt edhe ndaj femnave, – u talla unë.

Sjellja e F. B. më bâni me u çuditë si nuk do ta kisha besue. Mirëbesimi jonë i ndërsjelltë pat mbërritë deri aty sa ai nji ditë më pat lexue nji poezi alegorike me titullin "Kalit të shkruem" nga vëllai i tij, shkrimtar i njoftun.

- Kali i kësaj poezie të shkrueme nga V. B., – më tha F. B. – jemi ne populli, kalorësi që na kamzhikos asht komunizmi.

Me kalimin e kohës ai hyni tek njerzit e kundërt me parimet e mia e kështu ai u bâni shumë njerzve vend në kokë e asnjanit në zemër. Kambë-kambë, nisi me u ngjitë edhe nga kryesia e rinisë së shkollë. F. B. nuk e ka harrue fshehtësinë e mirëbesimit tonë por përfiton nga karakteri im. Atij ia kisha bâ të ditun gjatë asaj konfidence se jam nji ndër mospërfillësat ma këmbëngulës të hakmarrjes.

E diel, 14 prill

Edhe sot e kalova ditën në "arrest" shtrati në pritjen të pantallonave të premtueme. Gjatë ditës erdhën me më shprehë keqardhjen e tyne Astrit Toda, Aziz Karalliu e Sotiraq Sterova. Mbas nji qëndrimi krejt të shkurtë unë iu luta shumë me shkue pa ra në sy:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ju si shumë të tjerë jeni të lamë me mue edhe pa ardhë këtu. Mendimi i mirë âsht i njejtë me fjalën e mirë.

- Po të na gjejnë këtu, – tha Astriti, – do të shtiremi sikur kemi ardhë me të vu në tallje.

- Mirë e ka Astriti, – ia priti Sotiraqi – kështu mbase na japin ndonjë fletë lavdërimi.

- Nuk e kuptoj, – tha Azizi, – pse fletët e lavdërimit i japin me letra aq të forta.

- Ndoshta ngase po të ishin të buta do t'u venin emrin "higjienike".

E hane, 15 prill

Rreth drekës më sollën nji palë pantallona me kambca ma të gjana nga ç'i kisha pasë. Sigfrid Mullisi kur i pau më tha:

- I paskan bërë për Gjergj Elez Alinë.

Sapo dola përpara oborrit të shkollës më tha nji kalimtar i ri i panjerzishëm:

- Çuno, – me tallje, – po të bien këto pantallona si t'ia kishe vjellë Shvejku.

E marte, 16 prill

Dhimitër Harallambit që Zef Ujka ma ka prezantue si nji njeri të përkryem në cilësi i besova nji fletore me poezi të shkrueme kohët e fundit.

- Unë mund të arrestohem së shpejti, – i thashë, – e fletoren do të doja me e shpëtue me çdo kusht. Mos iu frikëso qëndresës time në hetuesi.

Dhimitri ma premtoi ruejtjen e tyne.

E diel, 21 prill

Âsht e diela e hyjnizimit të mrekullisë ma të madhe njerzore. E diela ma e lavdishme e ngadhënjimit të ngadhënjimtarit ma të shêjtë, e diela ma krenare e gjitha jetëve të gjithësisë. E megjithëkëtë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

komunistat e detyrojnë këtë diel të qëndrojë e fshehun në zemrat e kristianëve të Shqypnisë. Kjo festë u bâ shkak e ndalimit të lejeve të gjithë konviktorëve. Në orën 10 paradreke më erdhi në shkollë Nikush Guralumi. Unë ia qortova guximin e ia refuzova ftesën me e kalue ditën e pashkëve në familjen e tij.

- Unë jam në sy, Nikush, e kjo ditë mund të jetë edhe dita e arrestimit tim. E këtë arrestim mund të ma bâjnë edhe në shpinë tande, e kjo ditë duhet me qenë e paturbullueme nga asnji shqetësim.

- Na i pret kjo ditë shqetësimet, – ma ktheu Nikushi, – le të bâhet si të jetë shkrue. Frika âsht e frikacakut e guximi i trimit.

Mbas kundërshtimit tim në tepri, bâna si më tha. Gjithë ditën e ditës ma turbulloi kënaqsinë nji parandjejë ogurzezë. Gjithë kohën e mendova epilogun e kësaj dite prologun e nji drame të mundimshme. Kur në muzgun e mbramjes u përshëndeta e u ndava me Guralumët, parandjeja më tha:

- Kjo âsht vizita e fundit në këtë shpi.

Pak hapa përbri trotuarit para shkollës ku po ecja u ndalue nji veturë. U hap dera e në heshtjen e turbullueme nga zhurma e motorit të saj zbritën dy vetë. Të dy m'u afruen më futën në mes e ecëm me ritmin e hapave të mi. Gjatë atyne pak metrave ecje m'u afruen gjithnji e ma shumë. Në vend të më përshëndetnin ata mue i përshëndeta unë:

- Mirëmbrama!

- Mirëmbrama! – ma ktheu njani prej tyne.

Kur të tre arritëm tek vetura e pusisë time, për me ma shti krahin pothuej si pezull më hodhën në ndêjësen e veturës. Makina e përshkoi shumë shpejt udhën si të kishte edhe shumë rrugë të tjera me bâ për me plotësue normën. Në atë udhëtim të jashtzakonshëm për mue e krejt të zakonshëm për ta, sigurimsat po vazhdonin normalisht nji bisedë të fillime para arrestimit tim dhe qeshnin si të ishin duke kujtue batutat e nji komedie të porsapame. Diku makina frenoi ngutshëm e po aq ngutshëm u hap nji derë hekuri. Garancia siç e thërret populli, me ironi, makinën e sigurimit, hyni mbrenda derës së oborrit me nji shpejtësi të pazakontë. Njani prej atyne shoqnuesve të padëshiruem më hapi derën e makinës e më urdhnoi prerazi:

- Zbrit!

Më mori për dorë e ngjitëm bashkë tri a katër shkallina, përshkuem nji korridor të gjatë e u ndaluem gati në fundin e tij në nji derë djathtas. Nxorri çilësat e hapi derën. Hyme në dhomë e tërhoqën turrshëm nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

karrige:

- Ulu këtu, – më urdhnoi, – e prit derisa të vijnë ndonjëri nga ne për të folë me ty!

- Si urdhnon! – miratova unë.

Doli e më kyçi për mbrenda si të kishte frikë mos po i ikja. Shuemja e trokitjes së hapave të tij në korridorin e gjatë më kurdisi orën ma të frikshme të deri atëherë. Filluen për mue sekondat e pamatshme as nga vetë koha. M'u duk se nji pjesë kohe e harrueme nga tjetra me u marrë me vete, m'u duk se nji pjesë ogurzeze e kohës e kacavarun për mur për mos me më lanë me bâ ma asnji hap drejt së ardhmes time. Shtina dorën në xhep e nxora paketën e cigareve boshe. E kontrollova imtë e imtë si për me gjetë ndonji cigare të fshehtë mbrenda saj, etja për cigare m'u bâ aq e dëshirueshme sa me të thanë mendja me tymin e saj do të nxjerrja dufin e mërzisë së arrestimit. Eh moj dhomë! – iu drejtova si të më dëgjonte. Sikur ta dije gjatë ndërtimit për çfarë do të të përdornin do të ishe shembë kulm e themel. Kjo dhomë e mallkueme nga e drejta si çdo dhomë hetuesie. .....Ndryshimi i ferrit shqiptar me skëterrën e djallit qëndron në numrin e Minosave. Skëterra e përjetshme ka nji Minos, ferri shqiptar i komunizmit ka mija Minose. Minosi i skëterrës ka detyrën e përcaktimit të rrethit të dënimit për të dënuemit. Minosi komunist ka detyrën e torturimit në mënyrë sa ma të skëterrshme për me nxjerrë prej të hetuemit çka don ai vetë. Hetuesi âsht prova me e vështirë e të gjitha vështirësive. M'u kujtuen fjalët e nanës:

- Kur të jesh sa ma ngushtë, mendoje veten sa ma gjanë.

- Jo moj nanë, – i pata thanë, – rrethanat e ngushtësisë nuk të lejojnë me i mendue të gjana.

- Po, po – pati ngulë kambë nana, – kërkoje ndihmën e Zotit se pa e mbarue mirë kërkesën ai ta jep e sa ma fort të mbështetesh në atë ndihmë aq ma e fuqishme bâhet.

Bâna shêjën e kryqit e iu luta Zotit: O Zot më ndihmo!

Megjithëse nji pritje e tillë e shndërron fluturimin e kohës në zvarritjen ma munduese, besoj të kem kalue rreth tri-katër orë në vetminë e atij ngujim. Kur u ndigjue kërkëllitja e çilësit në derën e asaj dhome.....

- Mirëmbrama! – më përshëndeti nji burrë që sipas zânit rreth të katërdhetave.

Unë ia ktheva përshëndetjen e u ngrita në kambë në shêjë respekti.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ulu, ulu! – më tha tue u përpjekë me i dhanë zânit tonin e nji ambëlsie tërheqëse.

Karrigen ma afër meje e afroi pak centimetër larg times.

- Si ia kalon? – më pyeti si fillim bashkëbisedimi.

- Mirë, faleminderit! – ia ktheva në orvatje me e fshehë shqetësimin e momentit.

- Nxënës shkolle je? – më pyeti si të mos kishte idenë ma të vogël për çka ndodhesha aty.

- Si urdhëron, nxanës shkolle.

- Kështu nga të folurit dukesh shkodran.

- Po shkodran jam.

- Ata kolegët e mi deshën të më tregojnë diçka për ty, por unë ua preva shkurt, dua t'i dëgjoj drejtëpërdrejtë nga goja e tij. Uji i burimit është origjinal kur e pi në grykën e tij. Kur ta japin të tjerët në mos tjetri i ndryshon temperatura apo jo?

- Si thoni ju âsht.

- Unë besoj në zgjidhjen bashkë të këtij problemi krejt të thjeshtë. Si thua ti a kam të drejtë? Tani të lutem më ndihmo të më dalë sa më parë parashikimi. Që të jesh sa më i qartë ne dëshirojmë më shumë se ti të kthehesh sa më parë në shkollë. Të dy gabojmë, ama sinqeriteti i ndreqë të gjitha e sinqeriteti shpërblehet me faljen e gabimeve. Ne e falënderojmë shumë kë nuk na nxjerr telashe në punën tonë zbuluese. Njeriu duhet të mendojë si i ka hije zgjuarsisë së tij. Me të zgjuarin merresh vesh si me veten tënde. Të zgjuarit dijnë si të ecin drejt së ardhmes së tyre. Ne jemi këtu për t'i dalur hakut të gabuarve e sidomos njerëzve me trajtimin e një respekti të veçantë si puna jote. Ti ke shumë merita për t'u respektuar. Ke prirjen, ke vullnetin, ke përpjekje të vazhdueshme për t'u bërë sa njeri, sa më artist, ke shtresën e origjinës tënde shoqërore, të gjitha këto favoret tuaja na lehtësojnë jashtëzakonisht gjetjen e mirëkuptimit. Ti i ke të gjitha kushtet me qenë shembull paraprijës i rinisë në epokën e socializmit, këto kushte ta bëjnë të pamundur ta shkelmosh konsideratën tonë për ty. Do të gaboje po t'i merrje fjalët e mia si agjitacion, unë të flas si një vëllait tim më të vogël, i bindur se edhe ti nga çfarë po dëgjon prej meje duhet të më konsiderosh një vëlla më të madh. Ty kur të kemi dhënë dorën të kemi dhënë edhe zemrën e ty s'ka si të të bëjë zemra ta përbuzësh këtë përzemërsi. Si mos qoftë thënë një qëndrim i yti i padëshirueshëm do të përbënte për ne zhgënjimin më

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të paparashikueshëm. Të djallëzuarit, moshën tënde e gënjejnë fare lehtë, prandaj në këtë grackë të pregatitur për ty, çdo i ri do të mund të binte. Të tjerët kanë pasur fatin e mirë mos të ndeshin në këtë grackë, ti aksidentalisht ndeshe në të, tani unë e ti me punën tonë të përbashkët mund ta asgjësojmë atë grackë, mjafton të shtrëngohesh mirë për dorën tonë të shtrirë drejt teje. Ti e di mirë se nuk mund të quhet besë ajo që ia japin mashtruesit. Ajo e ashtuquajtur besë është premtim fanatik i një injoranti, ti s'ke si të mos e çmosh ndihmën tonë pa të cilën do të mbeteshe analfabet në kulturë e nëse marrëzia jote do t'i krijonte një fatkeqësi të ardhmes tënde, ne në fund të fundit do të ndjenim një keqardhje kalimtare, ndërsa për ty ndërprerja e prespektivës së këtij talenti do të ishte vdekja e këtij profesioni kaq të çmueshëm e vdekja e një konsiderate pasojat e së cilës do të ishin çdo njëra më e mbrapshtë se tjetra. Është tepër larg mendsh dyshimi që ti të bëhesh aq kriminel sa të vrasësh talentin tënd? As kryeneçësisë nuk do t'i shkonte ndër mend ta bënte këtë. Të jesh i bindur, po ta përsëris, të jesh i bindur kurrë në jetën time nuk kam këshilluar me kaq shpirt asnjë njeri. Do të dëshiroja me gjithë zemër që unë dhe kolegët e mi ta përgëzonim sa më parë qëndrimin tënd. Qëndrimi yt shembullor do të na jepte shkas të të duam më shumë se deri tani. Nëse këto fjalë të mia nuk ta kanë mbushur mendjen për të vendosur për të mirën tënde e tonën, gjë që nuk do të doja ta besoj, unë po të lë këtu aq kohë sa ta quash të nevojshme t'i mbushësh përfundimisht mendjen vetes, të më flasë zemra jote nëpërmjet gojës tënde. Besoj jemi mirëkuptuar apo jo? Do të bëje shumë mirë të na kurseje kohën ne e vetes tënde. Ka kaluar mesi i natës e shoferi jonë po të pret jashtë të të çojë sa më parë në shkollë. Ne do të donim të mos kalonte qoftë edhe çast pa u zgjidhur ky problem e gjithçka të mbetej vetëm në mes nesh, e kjo do të ishte më e shkëlqyeshme për ty e për ne. Atëherë përse të mos e bëjmë? Të lutem shfrytëzoje këtë rast kaq ideal, më thuaj çfarë ke për të më thënë e shko në punën tënde, përse të gdhihesh këtu e jo në konvikt? Mos ia prish kohën studimit, hajde, hajde, jepi, zbrazu, ç'pret?! Të lutem mos e shndërro rrëfimin e vullnetshëm në të detyrueshëm. Fol de! Ç'më rri ashtu si memec?

- Rri ngase s'kam çfarë të them.

- Jo, ore s'paske. Sipas teje të paskemi sjellë kot këtu. Paskemi pasur qejf të na prishësh gjumin? More djalë ti po më çuditë si askush tjetër. Edhe këtë sjelljen time kaq njerëzore po e nëpërkëmbë? Mos e bëj veten

BIBLIOTEKA UNIVERSITARE "MARIN BARLETI" SHKODËR

t'i pendohesh ngurrimit tënd!

Duke shtuar tonin kërcënues ma kapi dorën e djathë, ma shtrini gishtin tregues e ma ngjiti në tamth.

- Ej, shtype fort këtu e çoi trutë në vend. Po nuk i çove trutë ti ku duhen të jenë do të na detyrosh neve t'i çojmë. Zbraze këtu çfarë nuk ti duhet kokës, pastroje mendjen, jepi mos na bëj dëngla!

Të gjitha fjalët e tija më dhanë përshtypjen e një monologu të ndryshueshëm pakëz në përshtatshmëninë me njeriun që ia recitonte. Këtij monolog ia kishte pasunue përvoja e fitueme gjatë qindra hetimeve ndaj kundërshtarëve të shtetit.

- Ma ke tendosur aq shumë fijen e durimit sa po e tërhoqe edhe pakëz, këputet. E fajin e asaj këputje e ke ti e jo unë që po të lutem mos ma këput.

- Më besoni po të kisha gja me iu thanë nuk do t'iu lija të lodheshi me mue e këtë do ta vërtetoni si më mbajtët pak si më mbajtët shumë.

- Megjithë mend e thua?

- Megjithë mend, – iu përgjigja.

Në këtë pikë ma kapi krahin fort e më urdhnoi:

- Ngrehu të të çojmë tek vendi që të bën të na tregosh sa qumësht ke pirë nga nëna!

E shuplaka e tij e madhe u përplas me të gjithë forcën e shfrimit të zemërimit të atij dështim në fytyrën time. Kjo qe shuplaka e goditjes së parë në jetën time. Ah dorë! – i thashë me mend, – që bën punë aq të bekueme përse të bâsh edhe punë kaq të mallkueme? E m'u kujtuen shumë nga punët e mallkueme të dorës. Dora sikur m'u ankue: "Mos më akuzo mue, unë bâj gjithçka në vartësi të mendjes".

Ndërsa hetuesi i parë po dilte nga dhoma, nji koleg i tij hyni e nisi me interpretue me mjeshtrinë e nji aktori të madh rolin e tij të zakoshëm.

- Përse more burrë kështu? – iu drejtue kolegut të vet në dalje të dhomës. Durim i thonë këtij, përse bërtet gjanëm?

Tymi i duhanit të hetuesit të porsaardhun ma shtoi etjen për cigare si ia shtojnë gojës etjen shkrumbuese dy a tri pikla ujë.

- A e pi cigare? – më pyeti zëvendsuesi i hetuesit të maparshëm.

Mendimi: Përse të mos filloj të mësohem me torturat ma pak të efektshme, më bâni me i thanë jo. Me të më shkue në mend se mund të ishin informue edhe për pimjen e cigareve shtova:

- Eh! Nganjiherë rrallë fort.

- Epo meqë e pin ngandonjëherë, urdhëro një cigare! Cigarja qetëson

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S K O D E R

nervat dhe e shtron muhabetin.

- Jo faleminderit e pi kur ma kërkon qefi, tash nuk po due.

- Epo këto punë duhen marrë me qetësi, – më foli me nji mirësjellje të kujdesshme. Nervoziteti i njanit ndikon në ngritjen e nervave të bashkëbiseduesit. A kupton apo jo?

- Si urdhnon ju kuptoj.

- Ne do ta shtrojmë muhabetin si dy vetë që kuptohen më së miri. A të mërzit tymi i cigares time?

- Aspak.

- Ti studion për piano në shkollë po?

- Po, për piano.

- Edhë këndon me sa di unë.

- Po, kur më vjen të këndoj.

- I kam lexuar shkrimet tua në revista e gazeta, vërtet janë të bukura. Ke ndonjë frymëzuese sigurisht?! Apo më shumë se një? Helbete ju artistëve ju takojnë më shumë se neve. Kupton apo jo? Kjo ishte si një hyrje e bisedës shoqërore tani vijmë tek problemi jonë. Siç shihet jeni një djalë që premtoni për t'u bërë artist i gjithanshëm, më kupton apo jo? Kjo është një fitore e dyfishtë për ju e për shtetin, më kupton?

Këtu hetuesi bâni nji pauzë shkurtë.

- Frytet e kësaj prirjeje tënde sigurisht i përkasin realizmit socialist, s'ka si të jetë ndryshe, si thua? Pasi në sajë të realizmit socialist po lulëzon ky talent, apo s'është kështu?!

Pa më lanë kohë me iu përgjegjë vazhdoi:

- Dëgjo këtu djalosh, ti do të flasësh me mua me letra të hapura apo si thotë populli me zemër të hapur. Shoku Enver na ka mësuar të jemi sa më të hapur ndaj njëri-tjetrit. Shoku Enver i thotë vigjilencës tonë: Hapi sytë mirë, lumi fle e armiku nuk fle. Armiku i studion djallëzisht të rinjtë e të rejat e bën ç'mos të furnizojë frontin e tij me to. Po të ishte front i hapur luftarak hallall, ai mundohet ta fshehë sa më mjeshtërisht elementet e atij front e me dinakërinë e tij të përkryer të na godasë pas kurrizit e me çfarë të na godasë thua ti?! Plumbat e tij janë fjalët e propagandës armiqësore. Ky është i vetmi arsenal i tij e mundohet ta fusë në punë në mënyrë sa më të efektshme duke ua mëkuar vazhdimisht këto gjepura të rinjve e të rejave të moshës tënde u bëhen si ajo droga me të cilën perëndimi po degjeneron rininë e vet. Kështu viktimave të tij ua mbush mendjen se janë viktimat tona. Këto i hanë kallëp të pregatiturit fshehurazi prej tyre e natyrisht fajin e ka droguesi e jo i

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL BALETI"

droguari. Fajtor bëhet kur e refuzon ndihmën tonë e bashkëpunimin me ne. Tani sa fjalë aq të mira, si thoni ju shkodranët. Tani unë dua ta shkoqisim e ta zgjidhim këtë problem si njerëzit me mendje në kokë.

- Unë po të kisha ndonji gja me thanë do t'ia thoja kolegut tuej ma parë.

- Me një fjalë unë u nisa me të dhanë të drejtë ty e ti po më detyron me i dhanë të drejtë atij. E mirë pra tash po të them: Hapi veshët si asnjëherë tjetër e dëgjo mirë e kupto qartë si asnjëherë më parë. Durimin e kemi të bollshëm por jo të paarsyeshëm. Kupton apo jo? Nëse zotërote përpiqet ta shndërrojë durimin tonë në një lodër, ne kemi sedër e dimë ta mbrojmë sedrën, kupton apo jo? Fillo tani të flasësh pa i rënë e anash. Ne i duam gjërat mes për mes. Ne të kemi sjellur këtu për të vënë në provë sinqeritetin tënd e të shohim sa meriton sinqeriteti yt. Por për të ditur, ne dimë çdo fjalë, gjest tëndin e të shokëve tuaj kundër partisë, popullit e atdheut, ndaj të lutem shumë për këtë arsye e jo teke, a më kupton apo jo? Teket ne i presim si rrënjët e bimëve të këqia, a më kupton apo jo?

- Unë po ju kuptoj e po mundohem me iu folë sa ma arsyeshëm, ju po kërkoni me ju folë në mënyrë të paarsyeshme.

- Lini lojërat e fjalëve don kishoteske. E vërteta juaj është në dosjen tonë. Unë të thashë kujt i shërben pohimi yt i kësaj të vërtete.

- Të vërtetën time e di unë jo dosja juej aty keni fjalët e të tjerëve.

- Ju kushedi si na mendoni ne djalosh! Ne i dallojmë gënjeshtrat nga faktet si i dalloni ju notat e stonuara nga notat e intonuara. Si mëson ti të nxjerrësh tingujt e saktë të një pjese muzikore ne kemi mësuar të nxjerrim faktet.

- Unë nuk po vë në dyshim aftësinë e profesonit tuaj, unë them mue më keni ra në qafë e po më merrni në qafë.

- Dëgjo këtu, partia jonë as nuk i bjen kujt në qafë, as nuk merr kënd në qafë. Ti i ke rënë vetes tënde në qafë me pranimin e rekrutimit e po e merr veten në qafë me mospranimin e të treguarit. Po të ishe një tjetër do të të ballafaqonim me dajakun, e atij do t'ia tregoje të gjitha. Je ti e na bën të të lëmë të shohim deri ku shtyhesh të përfitosh nga durimi jonë. Dëgjo këtu!

Foli me nji ton të nervozuem befasisht.

- Kaq leshko na mendon ti neve sa të lëmë edhe qorrat të merren me politikë anti-parti?

- Ju lutem mos e humbni aq shumë duriminn sa mos me dijtë me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MASHI BARLETI" SHKODËR

zgjedhë fjalën e përshtatshme për mue, e rëndësishme për gojën tuej.

- A mos ke ardhur këtu zotërote të na japësh leksion për përdorimin e fjalorit?

- Fjala pasqyron vlerat e folësit, – ia pata unë.

- Në mos s'do të ta tregojmë vlerën e dajakut, mos na i trego ti vlerat neve.

Ndërkaq hynë tre hetuesat e tjerë në dhomë. Rreth nji minutë ma vonë edhe dy të tjerë. Grumbullimi i gjithë këtyne hetuesave mendova, ka për qëllim shtimin e presionit psikologjik.

- A nuk po ju ecë muhabeti? – pyeti njani sish.

- Atë çka ju të dy e bëtë të ngecë, – na u drejtue hetuesi i tretë, – unë dua ta bëj të ecë. Hetuesia jonë socialiste ua mbërrin të gjitha qëllimeve me ndershmëri. Për para nesh kemi një njeri të tonin, një djalosh të brumosur me mësimet e partisë. Nëse diçka nuk shkon duhet ta gjejmë me durim çfarë e pengon.

- Ke të drejtë, – ia miratoi nji aty pranë tij.

- Fol more djalosh, të gjithë jemi me ty. Natyrisht jo me gabimin tand. Gabimin tand na ndihmon edhe ti vetë ta dënojmë. Ai s'ka të bajnë me ty e ti me të. Gabimi asht i reaksionit, ti je i joni. Ti fatkeqësisht për sado pak kohë pranove të bahesh dëfrimi i tyre pa e kuptue se bahesh edhe dhimbja jonë. Ata duan sa më shumë masha për me hedhë sa ma shumë gaca kundër nesh, – foli nji hetues me tingull verior.

- Mirë thotë Paulini! – foli një tjetër.

- Ata, – shtoi Paulini, – do t'i bajmë t'i provojnë, mashat a kokat e tyre.

- Kurse me sjelljen ndaj teje, – foli nji tjetër, – do të tregojmë sa të gjerë e ka zemrën partia.

- Gjoka, – tha Paulini – e ka pasë zemërgjansinë e partisë me anën e strehimit që i ka bâ në atë zemër.

- He pra! – ndërhyri nji zâ i ri, – ja ku është rasti e të fillojmë t'ia shpërblejmë.

- Ky rast për Gjokën është o qafa o nafaka. Po të merremi me të, na lodhë të gjithëve, – tha hetuesi im i mëparshëm.

- E ke gabim, – e qortoi nji koleg aty pranë tij, – ne për t'u marrë me të dhe ky me ne e kemi thirrë.

- E si merret ky me ne kur ne plas me e mbajtë në zemër e ky plas që të na dalë nga zemra. Ky nuk i kupton këto sjelljet tona si privilegj vetëm të tijin. Mos u bëj, – m'u drejtue mue, – si fëmijë i sëmurë e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

tekanjoz që i duhet hapur goja me zor për për t'ia dhanë ilaçin.

- Mua nuk më shkon ai krahasim, – kundërshtova unë, – unë jam shëndosh e ju doni me më detyrue me thanë: jam i sëmurë!

- S'ke turp të mundohesh të na e hedhësh duke u shtirë i kundërti i atij që je? Ty të ka hyrë krimbi i reaksionit e ne përpiqemi me ta heqë e ti përpiqesh të mos na lësh ta heqim.

- Ju lutem më thoni konkretisht për çfarë më keni sjellë këtu. Nëse kam folë nji ndër ato fjalët për të cilat popullit thotë: "Goja flet para mendjes", ato janë fjalë pa sherre. Për nji të zakonshëm si unë edhe gabimet janë të zakonshme pavarësisht se diferencat e peshoreve tona për to janë të ndryshme. Mandej në qoftëse unë kam bâ gabime ato janë përpunue në bazë të interesave të atyne që ua kanë thanë ose edhe ma keq kush ia hynë me përpunue gabimet e të tjerëve, ia nisë me qëllimin me i bâ me u quejtë faje.

- Brisk e bën gojën për t'u shfajësuar, – ia pat nji hetues.

- Për të zezën e tij, – kërcënoi nji tjetër.

- Kur me atë brisk të na presë shpresën e arritjes së qëllimit tonë, me atë brisk do t'ia presim të ardhmen nga e tashnimja.

- Ti ma parë na solle atë shembullin e të folunit të gojës para mendjes, – m'u drejtue Paulinin – ashtu thuhet për fjalët e foluna pa dashje e jo për gjuhët më të helmëta se gjuha e gjarprit. Po të duesh ti sille e pështille, ti je nji kobër anti-parti. Fjala pa sherr, si thotë zotnia jote, nga fjala e sherrit të madh dallohen si rrufeja nga shkëndija. Gabimi yt nuk asht i ngjashëm me ndeshjen e krahut ashtu kalimthi, por si nji e ngulur thike e ngulja e thikës asht faj. Nuk e di përse këto shokët në vend të fjalës faj po të përmendin fjalën gabim. Privilegji që të dha shteti jonë të bâjnë me u quejtë bukëshkali ma i madh i botës. Ne prap se prap mund të tregohemi fisnik me ty, ama bânja vetes të ditur nji herë e përgjithmonë nga këtu nuk del asnji njeri pa e thanë të vërtetën. Të lutem laje shpejt e shpejt ndërgjegjën. Mos e ço veten deri aty sa mos të të falë ma as vetja jote, armiku më i betuem po ta trajtonim si ti do të na bahej mirënjohës. Ti thue, po më mbani këtu pa më saktësue gabimin, e mirë pra po të qes unë në rrugë. A e njeh Nikolin Pavacin?

- Po, e njoh.

- E di ku ndodhet?

- E kam marrë vesh.

- Përse ndodhet aty?

- Këtë e dini ju.

BIBLIOTEKA DIGJITALE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

- E di edhe ti si ne. A e ke shok Nikolinin?

- E kam shok të nji farë shoqnie.

- Vendi ku ndodhet po të ban t'ia zbresësh gradën e shoqnisë.

- Vlerësimin e shoqnisë me të e baj unë e jo ju.

- Vlerësimin e kësaj shoqnie ta tregon bashkëpunimi me të.

- Kurrë s'kam pasë ndonji bashkëpunim të tillë me askënd.

- Ja ta marrim për nji moment ndryshe. Bashkëbisedimin për nji bashkëpunim të këtij lloji si e quen?

- Nuk kam pasë me askënd bashkëbisedime për bashkëpunime antishtetnore.

- Ai thotë e kam mik të ngushtë Gjokën. Cili nga ju gënjen?

- Ndoshta asnjani secili e mat tjetrin me konsideratën e vet.

- A mohohet miqësia për hir të rrethanave?

- Sigurisht jo, – ia ktheva unë por mohohen rrethanat për hirin e të cilave shoqninë e thjeshtë duen me e ngrejtë në nivel miqësie.

- Ju keni planifikuar arratisjen e jeni kapur me presh në dorë. Në cilën zonë kufitare jeni kapur?

- Jemi kapë pa u nisë fare, me u kapë me presh në dorë i thonë me u kapë në vijën kufitare edhe sikur të ishte sikur thoni ju, planifikimi e zbatimi i planit janë dy e unë s'kam bâ asnjanën prej tyne.

- Ti je i besimit katolik e bile edhe praktikant. Përgjigjen e pyetjes, a je anëtar i Organizatës së Rinisë e dimë me kohë, ky refuzim i yti kaq i paturpshëm tregon dashurinë tënde për pushtetin tonë popullor. Ky qëndrim i yti është guri kundër bukës tonë. E çfarë u thotë prifti ju prej të keqes të menduar e të parealizuar?

- Na këshillon t'i lutemi Zotit të na falë mbasi as me mendue keq nuk âsht mirë.

- Nuk është mirë e është keq a janë njësoj?

- Jo, nuk është mirë, mund të ndreqet ma parë se âsht keq.

- Dëgjo këtu, llastimi i të gjithëve të ka bërë të ngresh shurrën përpjetë e ty të ka rënë ajo nama shkodrane "të hiftë vetja në qejf" edhe fjalët e mira të shumta janë fukarallëk e jo më këto të tuat.

- Siç e di unë, – foli një hetues – kisha katolike mendimin e veprimin i konsiderojnë njësoj.

- Jo, – ia prita unë, – ne në uratë e kemi "në këtë jetë hiri e pahiri shtatë herë në ditë gabon ma i miri".

- Ka ardhë koha të të provojmë nëse qëndresa ta tradhton qëndrimin. A ta kanë lexuar Gjergj Fishtën?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Po ma kanë lexue.

- Kush ta ka lexuar kohët e fundit?

- Kohën e fundit nuk ma ka lexue, mandej unë këtë do ta mbaja mend sikur të më lexonin vetëm Gjergj Fishtën. Mue më kanë lexue shumë njerëz e shumë libra.

- Ti për Fishtën ke thënë: "Është poeti ynë kombëtar", ky përcaktim natyrisht nuk është i yti por je ujdisur me këtë përcaktim reaksionar. Këmbëngulja jote të shfaqësh modën e huaj e ka detyruar organizatën e rinisë së shkollës të t'i presë pantallonat.

- Mue më duket vogëlsi kjo.

- Armiku thotë është vogëlsi ndjekja e modës së huaj sepse ai nuk kënaqet me këto vogëlsira, do të mëdha e të mëdhaja. Populli me të drejtë thotë: "E vogla të shpie tek e madhja", sa herë ka qenë rasti të flitet për artistët, ti i ke ngritë në qiell perëndimorët e për mos të treguar armik të hapur por të maskuar je munduar t'i injorosh artistët lindorë. Vula e qëndrimit tënd antiparti është rrethi yt shoqëror me njerëz të deklasuar e zgjedhja e këtij rrethi kokërr për kokërr s'ka si të jetë rastësi. Ne po të kujtojmë sipërfaqen e veprisë tënde antishtetërore. Nën sipërfaqen e kemi lënë të na e tregosh ti, shkurt domethënë po na detyron të çojmë në vendin ku ke kohë të mendosh e të vendosësh si duhet të sillesh me ne.

Nji hetues më mori për dore, zbritëm shkallinat përcjellëse në nji bodrum e më ngujoi në nji birucë të hetuesisë së atij rajonit. Gjatësia e gjanësia e birucës nuk lejonin shtrirjen e nji trupi mesatar në të ashtuquajtunën dysheme të sajën. Këtu, i thashë vetes, âsht pritja e ekzekutuesit të torturave të mia. Ja, po vjen, më bânë të besoj hapat e nji ritmi të ngadaltë drejt birucës time. Të gjithë jetën e pata andërrue mbathjen e nji palë këpucëve sholli, trokëllima e të cilave e ndihmon orientimin e ecjes së nji të verbtit. Në atë çast m'u duk trokëllima ma ogurzeze e të gjitha trokëllimave. Ai ritëm i ngêshëm më kaloi përbri derës duke marrë me vete edhe nji pjesë të frikës së parashikimit tim. Mbas pak u binda se ai ritëm i ngadaltë e i pandalshëm ishte i ecejakeve të rojes së birucave. Këta e dinë mirë, mendova, sa frytshëm mund ta shfrytëzojnë media prendimore dënimin e nji të verbtit disident. E sidomos në rastin tim kur prirjet më kanë bâ nji person publik. Këta po, në vend që të më burgosin fizikisht tash po më burgosin frytet e prirjeve të mia, e sa fatkeqësi e madhe asht kjo e sa durimin e nevojit përballim i këtij privimi. Mu kujtue medialjoni i vogël i Shën Marisë që kisha në gjoks, e preka si dorën e shpëtimit e iu luta kësaj fuqije hyjnore me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ma mbrojtë ndërgjegjen e m'u duk sikur e mora premtimin e forcimit të pathyeshëm të kësaj mburoje të shpirtit. Dikur dëgjoja rrokëllimin e shulit të jashtëm të derës së ngujimit tim.

- Eja, – u dëgjue nji zâ si i dalun nga shpella e indiferentizmit ma të akullt.

U ngjitëm në katin e dytë e hymë në nji zyrë me tre a katër vetë kush në kambë e kush ndejun. Njeni sish u ngrit më dha dorën e më ftoi t'i rrija në karrige më pranë. Më ofroi paketën e cigareve, nxorri nji sish e më tha:

- Urdhëro një cigare!

E ndezëm me çakmak timin e tijin.

- Ç'kemi si ia çon? – e hapi bisedën.

- Mirë ju faleminderit.

Më pyeti për nanën, për mësimet, për trajtimin në konvikt mandej me nji zhdërvjelli të praktikueme kushedi sa herë hyni në temë.

- Ti sigurisht e di mirë arsyen e ardhjes tënde këtu, dhe di arsyen që të nxjerr prej këtej. Neve dhe ti kohën e kemi shumë të shtrenjtë, t'i vëmë kapak kësaj çeshtje e ta mbyllim hermetikisht. Ti duhet të më japësh rast për ta çmuar ndërgjegjen tënde. Para së gjithash duhet të mendosh se të kemi nxjerrë nga dy shtresa: e varfërisë dhe i deklasimit. Ka qenë gjest i një mirësie të jashtëzakonshme t'i japim bursë një djali me vëlla të arratisur. Sa e vështirë është për shtetin të sakrifikosh një ligj për hir të këtij gjesti, natyrisht ti e merr me mend e sidomos akordimi i bursës në një shkollë të tillë. Mua s'ma merr mendja të ketë shkak më të fuqishëm për ta ndërgjegjësuar qëndrimin tënd. Nëse as ky konstatim kaq i qartë e kaq i rëndësishëm nuk ta lëviz në drejtimin e duhur sinqeritetin, zhgënjimi më i çuditshëm do të na e ndërpresë bisedimin me ty. Ja pra, ky është shtegu, ti e ke në dorë ta hapësh ose ta mbyllësh. Unë të kam thirrur këtu i bindur se nga kjo zyrë do të shkosh drejt e në shkollë. Tani fol e shko se po të pret shoku të të shoqërojë deri në konvikt.

- Po të kisha pasë gja me thanë, do ta kisha thanë para ardhjes tek ju, – ia ktheva.

- Me një fjalë vazhdon të jesh i qëndrimit të deritashëm?

- E si mund ta ndërroj qëndrimin e drejtë me të shtrembtë? Unë nuk kam bâ asgja që ta justifikoj thirrjen time këtu. Si mund të arrestohet nji njeri pa kryer asnji vepër penale?

- Jo more, ti je njeriu i tri akuzave të tre neneve: agjitacion e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

propagandë, tentativë arratisjeje, i përpjekjes për të përmbysur pushtetin popullor sepse ti ke folur kundër pushtetit popullor, ke organizuar tentativën e arratisjes dhe e ke quajtur kundër revolucionin hungarez, revolucion.

- Më falni, së paku kjo s'ka të bâjë me tentativën e përmbysjes së pushtetit popullor.

- Përderisa edhe ti si perëndimi e ke quajtur revolucion të atjeshmin të tillë e ke dëshiruar edhe këtu. Ndrekë Bazhdarin e Karlo Çefën çfarë i ke?

- I kam bashkëqytetarë.

- Shokë a jo?

- Shokë të zakonshëm.

- Ti në Tiranë e në Shkodër ke shokë e shoqe, – e m'i përmendi të gjithë përveç Ndojës, Albës e motrave Alarupi.

Njerzit e implikuem në të tilla punë e të mos nxanun në gojë nga shteti, populli i quen pikë pyetse.

- Dëgjo këtu ti na fshehesh kot ne shohim e dëgjojmë më mirë e ai Zoti që beson ti. Si e njeh Gjokë Vatën e çfarë lidhje ke pasë me të?

- Ju i dini tashma të gjitha, – u përgjigj Ndrekë Bazhdari.

- E dëgjove? Ke fytyrë më për të na kundërshtuar.

- Atë të gjitha që tha Ndreka i dini, nuk më përfshijnë mua. Unë nuk hyj në asgja që më pandehni ju. Të marrunit tim në qafë shkon në dobi të reaksionit, reaksioni i gëzohet kësaj sjelljes tuej ndaj meje. Ju duhet ta queni të pabesueshëm këdo mundohet me përfitue në kurrizin tim.

- Ne ata, ne do të donim të flisje para se të të bëjmë të flasim. Për të të dalur hakut po të jap edhe një afat edhe këtë afat po e lë në dorën tande.

- Të lutem shumë më dëgjo, – më tha shoqnuesi im ndërsa po zbrisnim shkallët, – mos i kurse shokët n'sa ata ty. Po t'i dëgjoje sulmet e tyre kundër teje, do t'i vrisje me dorën tënde, ata të quejnë ideator, mbushamendës, organizator. Po nuk reagove si meritojnë do të bëjnë ty tabelë qitjeje. Ata mbasi ti ngarkojnë në sajë të mëshirës tonë kundrejt teje, por ne s'kemi mëshirë kundër përpjekësave për të na e përmbysur rendin. Prandaj kujdes po heshte me dashje mund të bëjmë të heshtësh pa dashje.

Mbas këtyne fjalëve ndigjova rrokëllimën e shulit të jashtëm të derës së qelisë time. Përtej murit të përbashkët me qelinë tjetër ndigjova dy a tri kollitje, ishte zâni i Mateo Guralumit. Ah sikur të ishte e mundun

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të komunikonim nëpërmjet mendimeve. Mbas disa minutave dera kërkëlliti sërish.

- Eja me mua, – më urdhnoi ngujuesi im i maparshëm.

Më mori për dore, ngjitëm shkallët e bodrumit e dolëm në korridorin e gjatë të ndërtesës që korrespondonte me oborrin. Zhurma e gjallnisë së përtej oborrit ma shtoi mallin për atë jetë disi ma pak të izolueme. I qasem nji makine që porsa iu afruem u ndez e hipëm në të kerkelliti dera e oborrit prej pa grasatimit si të donte me tregue se edhe ajo ndodhet në një vend ankimesh e u nisëm për diku. Shpresa ma bâni me m'u dukë ai udhëtim sa i natës së arrestimit. Shoferi, e mesa duket shoqnuesi i rregullit të hetuesisë po bisedonin për mobiljet e shoferit të porsamarruna prej dyqanit. Makina u ndal e u hap nji tjetër derë hekuri. Përshkuem nji oborr të gjatë e të heshtun e zbritëm përpara shkallinave të jashtme të ndërtesës, kaluem nëpër nji korridor të gjatë e bâmë dy kthesa, nji djathtas e nji majtas e ndaluem përpara nji dere ku na u afrue edhe hapësi i saj. Më futën mbrenda derës e pa na përshëndetë fare na mbyllën përjashta. Qelija e këtushme mund të ishte rreth 3 me 2 metra. Mbas pak erdhi koha e shuemjes së urisë. Materiali i asaj dreke i fyente fjalët, shije, bukë e ushqim. Orët e ndamjes me sofrën e Pashkëve në familjen e Guralumëve ma kishin shtue urinë aq sa më dukej sikur po më thonte: "Ose po më shuen ti mua, ose po të shuej unë ty". Buka të vinte në provë forcën e dhambëve. Langu i makaronave përbëhej nga dy komponentët e tij ma të thjeshtë: ujë e krypë. Makaronat nuk tregonin asnji shêjë se do të mund të ishin. E sikur më thanë: na âsht dhanë e drejta vetëm me shue urinë e të burgosunve të Shqipnisë komuniste e roja i qelive hapi sërish derën e ndërsa po merrte enët më pyeti:

- Prej nga je?

- Shkodran, – iu përgjegja si të doja me i thanë mos më pyet ma gjatë.

S'di si m'u dha me ndërrue mendim e me e pyetë:

- Si e ke emnin?

- Këtu e kemi të ndaluar të na pyesë kush për emra. A e pi cigaren?

- E pi.

Nxori paketën e më dha nji cigare.

- Kë ke në shtëpi?

- Vetëm nanën.

- Të vjen të shkosh në banjo?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Më mori dorën e më shoqnoi deri në banjo. Unë shtrina dorën me mbyllë derën e banjos ai më tha:

- Ulu, ulu, këtu banjot janë pa dyer, s'ka nevojë për to, meshkuj jemi të gjithë ne.

Si më ktheu në qeli e më mbylli derën fillova me ndërrua aq hapa sa më lejonte ajo hapësirë. Mbas pak roja më hapi derën e më pyeti si me ironi:

- A po shëtitë?

Pa marrë përgjigjen time shtoi:

- Të solla dy batanije.

Pa të tjera fjalë mbylli derën e doli.

Shtrova ato batanije që mosha e përdorimi u kishin lanë vetëm emnin. Gjumi si ta shihte ardhjen e tyne filloi me më hapë gojën e më përlotë sytë. Ndryshimi i çimentos së mbulueme me batanije e i pjesës tjetër pothuaj kishin të njejtën ftoftësi. Ishte pra, vetëm ideja e të qenunit të atyne batanijeve të shtrueme që më bânte me u ulë mbi to. Gjumi sikur më thonte me të gjithë forcën e tij: "Mue s'më intereson ke a s'ke ku shtrihesh, unë due me bâ punën time". E nisi me më lëkundë drejt çimentos si ta kisha humbë çdo qëndresë ekuilibri. Këmisha e hollë e me mangë të shkurta që më sugjeroi ngrohtësia e ditës së Pashkëve, m'u bâ aleate e të ftoftit si batanija pak gja ma e trashë se këmisha ime. Gjumi e të ftoftit nisën me e luftue njani-tjetrin si dy anmiq të pamposhtun as njani nga tjetri. Gjumi arrinte me fitue ndonji farë epërsie të shkurtë sa dremitja. Provova me u shtri në njanën batanije e me u mblue me tjetrën, ajo batanije të jepte përshtypjen e bâmjes nji me çimenton e brijët duke dashtë ta flaknin sa ma parë atë ftoftësi u ngritën sapo e prekën shkurt atë batanije të dikurshme. Fillova me i dhanë vetes me ecë në atë qeli për me mujtë me i ikë gjumit e të ftohtit. Sado që të dy ishin kundërshtarë të njani-tjetrit mue më ndiqnin si të ishin në garë kush më mundon ma shumë e si të mos më mjafton kjo torturë e vetë qelisë e ngjithi mishtë,,,,,,,,,,,,,,,,, britma e cingrimit ma rrënqethes te mijve po lodronin përreth meje? Tash i thashë vedes: Hajde e duroje tmerrin ma të padurueshëm. Ata si të dëshironin me e shfrytëzue ma së miri frikën time, filluen me m'u ngjitë nëpër trup si me dashtë me më thanë: "Luej edhe ti me ne". E ndonëse më erdhi me nxjerrë ulurimën ma të mprehtë të jetës time, në çast më shkoi mendja se këtë ulurimë mund ta shfrytëzonte sigurimi si nji nga torturat ma torturuese për mue. Aq fort e shkunda trupin sa me të thanë mendja gjymtyrët po shkëputen

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

prej njani-tjetrit. Ah! sikur të shihja vetëm për nji çast sa me e dijtë a janë trembë këta të mallkuem. Pa ditë çka me bâ tjetër nisa me iu folë: "A nuk iu trembin trokitjet e dhambëve të mia, dhambë për dhambë e të ftoftit." Batanijet e bâme shuk nuk më la me i prekë sikleti i ndeshjes së ndonji miu në ato batanije. Po përse vallë, u thashë, e burgosni edhe ju veten nëpër këto qeli? A mos vallë për hirin e këtij farë ushqimi? Përgjigjen e pyetjes time ma dha nji cingërrimë e tyne e tmerrshme. Kjo cingërrimë më kujtoi cingërrimën e nji tregimi të lexuem pak ditë ma parë. Cingrrimshi me forcën e sikletit të saj, njeriut i shkaktonte vdekje të menjihershme. Kjo e pabesueshme e para pak ditëve nisi me m'u bâ e besueshme e këtyne çasteve. Ata po lodronin përreth meje si t'i ishin gëzue ardhjes time në këtë qeli sepse njerzit ma të shoqnueshëm me ta janë të burgosunit. Me ta janë bâ si kafshët shtëpijake me familjarët e vet. Ideja se kur të më këpusë gjumi ata do të vijnë me luejtë me mue si me nji lodër frymore, aq ma kalli datën sa me e shfrye atë tmerr me britmën e këputjes së pejzave zânore. Më dukej sikur edhe zemra pushonte për me i ndigjue fjalët e këtyne mendimeve. Ai siklet më bâni me e krahasue rrakëllimën shulit të derës me çastin e fatit tim ma shpëtimtar.

- Eja me mue, – u ndigjue zâni i të ngarkuemit me më shoqnue gjatë këtij mundimi.

Ia shtrëngova dorën shoqnuesit tim në shêjë mirënjohje të shpëtimit nga ai siklet. Ky gjest i imi atij duhej t'i jetë dukë nji e papritun e pakuptueshme.

- Nga të ftohtit dridhesh kështu? – më pyeti me nji farë keqardhje.

- Po jam i veshur hollë, – iu përgjigja.

Në oborr më dorëzoi tek nji tjetër që po qëndronte para derës së makinës me motorr të ndezun. Në bazë të kohës e të kërkëllitjes së veçantë të derës së oborrit u kthyem sërish në rajonin e maparshëm.

- Isa do vonohesh këtu? – e pyeti shoferi shoqnuesin tim.

- Jo, – iu përgjigj burri, – sapo të mbaroj punë takohemi te kafeneja e djeshme.

Ky emën më kujtoi Isanë e gazetave. Edhe fjalët e tij, mendova, kanë tingullin e zânit të Isasë. Vetëm shqiptimi jugor e dallon nga Isaja i gazetave.

- Prej nga jeni? – e pyeta ndërsa po ecnim nëpër korridor.

- Nga Shqipëria, – u përgjigj me ironinë ma të palezetshme e shtoi, – nuk është pyetje për këtu.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ju mora për shkodran.

- Hë, hë, – ia bâni në mes të qeshjes e të zgërdhimjes.

Për nji çast e përfytyrova fantazëm të atij Isasë.

"A ka sesi me qenë ai?"

- A keni qenë ndonjiherë në Shkodër?

Ai përsëriti zgërdhimjen e maparshme e m'u përgjegj:

- Kam qenë, kam qenë, mjaft tani.

- A jemi parë ndonjiherë bashkë, – ngula kambë unë pa e marrë parasysh urdhnin e tij.

- Mjaft të thashë! – më urdhnoi me tonin e nji kërcënimi që bërtiste ma shumë se zâni.

Trokiti në nji derë e hymë në zyrën e nji hetuesi tjetër. Shoqnuesi im përshëndeti e doli.

"Ai Isa?" A ka sesi e pyeti kureshtja ime çudinë.

- Ulu! – më foli hetuesi.

E unë u ula në cepin e tavolinës përballë tij.

- Që ta dish ti, – filloi ai, – unë ia hyra punës për të realizuar këtë takim me ty i bindur për vlerësimin tënd të drejtë të rëndësisë së këtij takimi. Megjithë diferencën e moshës mua më pëlqen të flas me ty si me një mik timin. Pasi sipas meje ti e meriton plotësisht këtë konsideratë. Patjetër ti do të komunikosh me mua si i ka hije cilësive e virtyteve tuaja. Unë në emër të shtetit po të them: "Ke qenë, je dhe do të jesh yni". Ne e dimë se gabimet janë pjesë e jetës qoftë edhe jeta e më të mençurve. Nuk konsiderohet faj gabimi kur bëhet, por kur nuk pranohet, ndërsa ti edhe po të kishe faje, kushtet tuaja t'i minimizojnë së tepërmi. Ty nuk të lidh asgjë me shpresën që nuk duhet të jetë e jotja. Njerëzit e asaj shtrese të kanë lidhur për vete pa e kuptuar ti. Ne do të bëjmë ç'është e mundur që mos të lëmë të të bëjnë hallka e atij zinxhiri të mallkuar, ne nuk duam të humbasim as edhe një orë të studimit tënd. Ndaj ne do ta porosisim shkollën ta shtojë kujdesin për ty. Emri yt është diskutuar për një bursë jashtë shtetit e vetëm shkaku i papjekurisë tënde politike e kanë vënë në pikëpytje. Ajo pikëpyetje ashtu siç është vënë, ashtu edhe mund të shlyhet. Në rastin tënd shteti është mjeku që bën gjithëçka të shërojë zemrën e njeriut të tij. Të sëmurit i mjafton të zbatojë recetën. Bashkëpunimi yt i sinqertë me ne i shlyen të gjitha gabimet tuaja, e ky bashkëpunim do të mbetet gjithmonë sekret i ne të dyve. Unë jam i sigurt se pa kaluar shumë kohë do të konstatosh në mua një mik të pazëvendësueshëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Tash i thashë vetes je në pragun e derës së skëterrës. Ky Minos po pret me zbatue vendimin e Luciferrit. Ky kërkon me më zbrapsë mue nga ai zjarr në këmbim të hedhjes time në atë flakë të kushedi sa vlerësuesave të mirëbesimit tim. Unë ia ktheva:

- Kur i ngarkohet njeriut nji detyrë që s'âsht i zoti me e krye, faji nuk âsht i të përzgjedhunit. Unë jam njohësi ma i mirë i vetes time e po të marr përsipër çfarë nuk mund ta kryejë ja zë vetes time kryet me derë. Atëherë do të kishit të drejtë të më thonit: "Ti vetë e more përsipër", prandej më duket shumë ma e drejtë me pranue paaftësinë time në atë drejtim. Ju duhet të dini se tashma marrëdhëniet e mia me të tjerët janë krejt të brishta. Nëqoftëse deri dje mosha e zhvillimi im nuk i ka lejue ma të ditunit e ma të ngritunit me lidhë miqësi me mue, tash lajmi i arrestimit tim edhe atij që mund të ketë pasë dëshirë me u lidhë me mue ia ka heqë mendsh njiherë e përgjithmonë. Nji pengesë tjetër e jashëzakonshme për me krye çfarë mund të më ngarkoni ju, âsht e meta ime fizike.

- Ne nuk të kemi arrestuar, të kemi thirrur për sqarim e këtë nuk e di askush përveç nesh.

- Veç jush? E sa jeni ju? Dikush me të drejtë ka thënë: "Nji sekret që e dinë dy vetë mund të mbahet i fshehtë nëse njeni prejt tyne vdes".

- Ne na e kërkon detyra të jemi nji përsa i përket mbajtjes së sekretit. Apo na mendon shkelësa të detyrës?

- Unë i besoj thanies që përmenda. Ajo âsht treguese e nji përvoje shekullore e botnore. Nëqoftëse për nji tjetër fjalët kanë kambë, e meta ime fizike e popullariteti im, ato kambë i shndërrojnë në flatra, prandej edhe sikur të isha i aftë me e krye këtë detyrë do të më duhej ta merrja përsipër para kësaj thirrjeje në hetuesi. Tash e tutje do të më quejnë të rekrutuem edhe pa qenë. Siç e shihni qartë kushtet e mia të sotme do të ishin dështimi i premtimit tim.

Si u mendua pak foli:

- Ty të përshtatet hipërbola: "Ti i shndërron shkronjat në justifikime e jo më fjalët". E mirë mendja thonë është ujë e ndryshon shpesh. Sado që ti kërkesën tonë mund ta konsiderosh të mbyllur unë po e quaj të papërfunduar, madje të filluar. Ti së paku për mirësjellje do të më lejosh ta vazhdojmë këtë bisedim. Kontaktet tona do të japin të drejtë ty ose mua. Nga ana tjetër kontaktet tona nuk do të përqëndrohen gjithmonë në të njëjtën pikë. Shteti ynë vërtetë ka politikën në plan të parë por unë e ti do të vëmë shoqërinë në plan të parë, përveç të tjerave unë sot për ty

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

kam edhe një surprizë shumë të çmueshme, e vlera e kësaj të papriture kaq domethënëse ma merr mendja do të ndikojë për t'i vlerësuar pozitivisht gjestet humane. Unë të këshilloj ta mbash mendjen gjithnjë tek përfitimi që do të sillte ty ky shërbim ndaj shtetit sepse po ta mbash mendjen aty patjetër do të arrish në përfundimin më të leverdisshme për jetën tënde e pas përfitimeve të asaj leverdie do të kuptosh çfarë humbje do të kishte sjellë kokëfortësia. Mesa kam dëgjuar artistat e çmojnë talentin mbi jetën e tyre. E pra ky rast ty të jep mundësinë t'ia plotësosh të gjitha kërkesat talentit ose ta vrasësh dhe a do të mund të quhej artist ai që pranon vrasjen e talentit të tij? Unë e ti jemi si dy rruaza gjaku në trupin e shtetit, mendoje tani ti çfarë i bën atij mungesa jonë, e çfarë na bën ne mungesa e tij. A ka humnerë më të pafund se humbjen e këtij favori? Si thua ta mbyllim ndryshe këtë bisedë? Unë po mundohem të të dal hakut si askujt tjetër.

- Unë iu falënderoj.

- Këtë falënderim quan ti epilog të kësaj bisede? Mendoje pra mirë, po ta lëmë shumë kohë këtë epilog do të shndërrohet në epitafin e prespektivës tënde.

- Shumë keq, shumë keq, – u ndigjue zâni.

Heshtjen e nji pauze të gjatë e trazoi lehtë sjellja e numëratorit të telefonit. Ngriti receptorin e i foli telefonuesit.

- A është duke ardhur? Në rregull. Mirupafshim!

Në krye të dy a tre minutave heshtje trokiti dera. Pas fjalës "Urdhëro!", u hap dera, hyni e përshëndeti bashkëqytetari im J. P.

- Merre me vete! – urdhnoi hetuesi me ton ushtarak.

- Si urdhëron! – ia pat i porsaardhuni.

Unë i shtriva dorën, hetuesi më dha vetëm majat e gishtave. Gjatë rrugës për në shkollë J., më improvizoi gënjeshtra pa farë kripe.

- Edhe mue më thirrën e më kërcënuen me i thanë të drejtën për shoqninë tonë. Unë u thashë: "Gjokë Vatës nuk i di asnji të keqe e s'ma merr mendja kurrë të ketë gisht në këto punë. Shpifjet e ndonji gojëkeqit do t'iu kenë nxitë me e thirrë".

Unë heshta e J. e kuptoi heshtjen time. Kthimi im në shkollë u zgjoi kureshtjen të gjithëve me më pa si nji të burgosun të liruem. Megjithëkëtë frika e qortimeve s'e la askënd me m'u afrue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 25 prill

Gavril Prifti e gjeti rastin në korridorin e banjos me m'i thanë këto fjalë:

- Edhe mua më thirrën e më pyetën për të gjithë e kryesisht për ty. Bo, bo sa më kushtoi ajo thirrje! Në mbarim të mohimeve të mia më thanë:

- I vetmi shpëtim i yti nga e keqja është të na shërbesh përndryshe ngele brenda. Ore të them të vërtetën kur më thanë kështu gati sa s'më la zemra. Panë frikën time dhe e shfrytëzuan si dinë vetëm ata. Desha e s'desha e bënë të tyren. Këtë shërbim, – më thanë, – do ta shohin si provë nëse e meriton notën kaluese. Po ngele në klasë fajin e ke vetë. Nuk bëj tjetër veç i lutem Zotit të më ndihmojë si më ka ndihmuar deri tani.

E prende, 26 prill

- Disa nxënës lirimin tënd e mendojnë pazarllek në hetuesi.

Kjo fyemje e karakterit tim m'u bâ shkak i dëshpërimit ma të papërshkrueshëm.

- Sa e tmerrshme âsht – i thashë Jakobin Pepes të jesh viktima e padrejtësisë së dy palëve kundërshtare, të pësosh goditjet e rrufeve të akuzave të komunistave e të antikomunistave. Megjithëkëtë Zoti sheh ndërgjegjen time e gjykimet e antikomunistave. Gjykimet e antikomunistave nuk më hyjnë në punë. Gënjeshtra si ka këmbët ka jetën, burimi kryesor i këtyre shpifjeve âsht sigurimi i shtetit, në shêjë hakmarrjeje për refuzimin tim me u rekrutue prej tij. Me këto shpifje komunistat mendojnë me i shërbye qëllimit të tyne djallëzor të izolimit tim nga të dy krahët. Mjerisht disa shembujt të shëmtuem të kësaj natyre ua bâjnë antikomunistave të besueshme këtë gënjeshtër.

E shtunde, 27 prill

Ndërsa po endesha nëpër oborr, zoja Nako më pyeti ndoshta veç për me këmbye disa fjalë:

- Përse nuk erdhe dje në mësim?

- Zonjë unë jam tue pritë përjashtimin nga shkolla.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ajo psherëtiu dhe e shoqnoi atë psherëtimë me nji heshtje të gjatë si të ishte heshtja e mosgjetjes së fjalëve.

- Unë kisha dashtë me iu shprehë mirënjohjen time të thellë e ta besoni, se âsht mirënjohje e përhershme. Tash unë dua me iu kërkue të falun për mundin e kohën që më keni kushtue e due me iu dhanë atë lamtumirë që ndoshta në kohën e përjashtimit tim nuk më jepet rasti. Zonjë unë do t'i lutem me gjithë shpirt Zotit gjithmonë për ju.

- Edhe unë do t'i lutem gjithmonë Zotit për ty, – ma ktheu me nji zâ të përvajshëm. - Ky është parashikim i yti jo vendim i tyre!

- Mbase do të mjaftohem me dhanien e nji paralajmërimi.

- Këtë parashikim tëndin ti ndoshta e bazon në kërcënimet e tyre. Kërcënimet në shumicën e rasteve janë shenja paralajmërimesh.

- Jo zonjë ky asht nji vendim i tyne i pakthyeshëm. Kush do veten më shumë se të drejtën i pret marrëdhëniet me Zotin e unë nuk e baj dot këtë. Ai vendim asht pasojë e refuzimit të privilegjeve të kushteve ma të urryeshme.

- Mirupafshim! – më përshëndeti profesoresha e trembun nga kjo dëshmi e frikshme.

E marte, 30 prill

Në orën 10 paradreke, më thirrën në drejtorinë e shkollës. Kur po hyja në zyrë dikush kaloi përbri meje i heshtun. Sipas gjasave duhet të ketë qenë drejtori.

- Mirëdita! – përshëndeta i bindun për ndodhjen e dikujt aty.

- Mirëdita! – ma ktheu njeni prej hetuesave të mi të kohës së arrestimit.

U ngrit, mbylli derën e zyrës e u ul në vendin e maparshëm.

- Si po ia kaloni?

- Mirë ju falëminderit!

- Ç'thotë studimi?

- Eh, çka.

U kredh në nji pauzë si ta kishte të vështirë ta gjente fillimin e bisedës:

- Unë kam ardhur të bëj ndonjë sqarim. A e keni pyetur profesoreshën si mund të quhet mësim marksizmi, diskutimi i shkrimeve të pashkruara prej Marksit? E ajo u është përgjigjur: "Përderisa ato shkrime janë të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

marksistave, përçojnë idetë e Marksit.” A e keni konsideruar bindëse këtë përgjigje?

- Jo, sepse simbas meje shkrimet e nji ideologu varen edhe në kushtet e kohës së shkruemjes së tyne. Në fund të fund edhe nëse e kam mendue gabim a mund të quhet gabim kërkimi i sqarimit tek për tek? Dhania e sqarimit ndihmon në formimin e drejtë të nxanësit.

- A ta ka sugjeruar kush kërkesën e atij sqarimi?

- Askush në botë, – iu përgjegja.

- Tani i vjen radha një propozimi shumë të rëndësishëm për ty. Shteti vazhdon të jetë i bindur se ti vuan nga helmatisja e reaksionit. E mira jote e kërkon të na e vërtetosh këtë me një dëshmi publike. Ti si shkrimtar i ri e mjaft i talentuar mund ta qendisësh këtë artikull për “Zërin e Popullit”. Në atë shkrim ti do të denoncoje injektuesat e helmimit tënd dhe do t’i kërkoje të falur Pushtetit Popullor, për shkitjen padashje në batakun e politikës së armiqve tanë. Ky shkrim do t’i mjaftonte shlyerjes së të gjitha gabimeve tua. Ju lutem mos e shndërroni këtë ofertë të shkëlqyeshme në trekëndëshin e varjes të së ardhmes tuaj.

- Ju kështu doni me më vu përpara nji alternative të llahtarshme. Të dënoj të pafajshmit ndaj meje duke u shpifë të gjitha të paqenat ose të dënoj veten time. Këto dënime do të ishin ma të pamerituesshmet në botë.

- Hetuesia jonë heton jo shpif.

- A më lejon mua drejtësia e hetuesisë tuaj me shpifë? Nji shtet i së drejtës si i joni a ma lejon mue këtë turp? Unë kështu do të shklisja me të dyja kambët normat e drejtësisë popullore. Ne duhet të veprojmë vetëm drejtë siç asht drejtë vija e partisë tonë. Unë jam njeri i artit të realizmit socialist, prandej duhet të flas vetëm me realizëm e me realizëm socialist.

- Përfaqësuesi i realitetit më të kulluar të botës, ti a nuk e ndjen të nevojshme të bësh autokritikë?

- Unë nuk do t’ia kisha falë vetes me e shty autokritikën time përtej kohës së duhun.

- Mirë atëhere qëndroji kokëfortësisë tënde e numëro pasojat.

- Qëndrimi im i përket së drejtës e jo kokëfortësisë.

Hetuesi u ngrit e doli pa më dhënë dorën e pa më folë asnji fjalë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 1 maj

Dita e brohoritjes së skllavëve shqiptarë për skllavninë e tyne.

Dita e hyjnizimit të tiraninë ma skllavnuese. Tirani mashtron me gënjeshtra të mëdha sa nji kala. Populli i troket e i brohoret si të mos ishte tuj i pa. Kamxhiku i kuq drejtuesi i robërisë, godet këdo që nuk e quen liri. Skllavnit parakalojnë me fitoret e diktaturës mbi supet e tyne të rraskapituna. Radio kronistat përpiqen me ia rritë vetes sa ma shumë kafshatën e bukës. Flladi i majit e ka fatin e keq me i marrë brohoritjet ogurzeze e me i sjellë në oborrin e shkollës tonë. Disa konviktorë të vegjël që për shkak të largësisë së shpijave kanë mbetë në konvikt po luanin lojna të ndryshme afër meje. Shpesh herë imitonin brohoritjet e mitingut të drejtuem prej skllavnuesve të së ardhmes së tyne. Nji vajzë e së dytës fillore që para do kohe më hidhej në qafë sa herë më shihte sot po lodronte rreth e rrotull meje me shoqet e saja si përpara nji të panjoftuni. Kureshtja më nxiti t'ia provokoj indiferentizmin aq të pazakontë ndaj meje.

- Ena, – e thirra.

Ajo nuk iu përgjigj thirrjes time.

- Ena eja ta them një fjalë.
- Nuk i dua fjalët tua.
- E pse?
- Sepse tani je bërë reaksionar.

E prende, 10 maj

- Po të kërkon drejtori në drejtori, – më lajmëroi kujdestare Afërdita.

- Urdhëro këtu afër meje! – më foli drejtori e më shtrëngoi dorën me nji përzemërsi të shtirë.

U ula në karrigen ma pranë tij.

- Me shumë keqardhje duhet të të them çfarë nuk do të kisha dashur të të thoja kurrë ose më drejtë, kurrë nuk do të ma kishte prerë mendja se do t'i thoja këto fjalë, mbasi pa dyshim këto janë fjalë dhimbjeje për mua si të isha unë prindi yt. Ne jemi munduar të gjejmë një rrugëdalje sa më të dobishme për ty, e siç e sheh edhe ti vetë të kemi dalur hakut. Pregatitja jote e dobët në piano e ka detyruar zonjën Nako, të ta shtyjë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

provimin për në vjeshtë. Ne natyrisht u ujdisëm me mendimin e zonjës Nako me shpresën e marrjes së një note në vjeshtë sa më pozitive. Prandaj tani, mirupafshim e shumë të fala nënës! Ke para për udhëtimin?

- Kam, – iu përgjigja ashtu si të mund të kujtonte se nuk ma ka hjedhë.

Kur erdha në Shkodër u përqafova me nanën e ai përqafim më lagu me lot malli.

- Eh, ia dijsha të madhit Zot që të pava more bir, se shumë ma plasën këtë zemër me fjalë që veç Zoti i faltë. Deri patën zemër me më thanë: "Ta kanë mbytë në birucë të hetuesisë", dikush thote: "E kanë vra në kufi", të bana dy letërthirrje në telefon e ty sigurisht nuk të kanë ra në dorë. Tash që më erdhe ti edhe vdekja me më ardhë më vjen e bardhë. I qofsha falemnderës të madhit Zot që ma mbajti mendjen pa dalë gjatë këtyne ditëve. Tash të jetë si të jetë, u baftë si e ka thanë Zoti. Tash dy javë vetëm kllapi gjumi kam pasë e në ato grimca kllapije, kam pa andrra që Zot veç mos t'i shoh ma. Nganjiherë e pyesja veten: "A thue more përnjimend ka ikë?". Ku e merr me u pasë arratisë pa pësue gja. Mue tash të më bajnë çka të donë se tash mbasi as nuk më hahet mishi as nuk më pihet langu.

Kthimi im në Shkodër u bâ shkak i komenteve nga ma të ndryshmet. Në shpinë tonë filloi ardhja e kureshtarëve të lagjes. Secili e secila u munduan të merrnin prej meje aq sa i kërkonte kureshtja e pangopshme. Bisedat me ta më dhanë rastin me pa forcën e nji fantazie mahnitëse. Në mjeshtrinë e shtrembnimeve e thurjeve me sajimet ma të habitshme. Pothuej të gjithë e dënuen përzimjen time në politikë. Nji kundërshtari të shtetit e qortuesit tim të randë për mbrojtjen time ndaj së drejtës i thashë:

- I vetmi ushqim i robnisë âsht frika kolektive.

E shtunde, 11 maj

- Sa keq ta bâna moj nanë, – e qortova veten time sot në mëngjes.

- Unë kam hallin tand more bir, – m'u përgjigj ajo.

- Gjaja ma e shtrejtë e të dy jetëve të njeriut âsht parajsa e nana po ta ketë të sigurt parajsën e fmija i saj skëterrën ajo do ta këmbente me gjithë shpirt lumninë e saj të përjetshme, në vend të mjerimit të birit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 15 maj

Natën e sotme ndërsa po kaloja nëpër rrugicën e Gurakuqve, nji burrë i moshuem që po vinte përballë meje sapo m'u afrue më tha:

- M'u ndal njiherë se due me t'i thanë dy fjalë ashtu si di vetë. Ma ven veshin mirë, – filloi duke m'i ra dorës dy herë lehtë në shêjë qortimi, – nuk ka mbetë politika me u marrë ti e shokët e tu me të. Shteti të dha dorën e ti u mundove me i dhanë shkelmin. Ty a të morën në Tiranë me të dhanë mësime në muzikë, a me iu dhanë ti atyne mësim në politikë? Këto fjalë janë të gjithkujt e jo veç të miat. Me bâ me ndij veshët tuej çka po ndijnë të mijtë për ty, s'do të dilje me të pa kush jashtë. Ti ke humbë opinionin e shtetit e të kundërshtarëve të tij, bile reaksionarët tallen ,,,,,,,,,,,vendçtas. "Ani kush paska pasë dashtë me na shpëtue prej komunizmit" – thonë ata. Kjo tregon se edhe sikur të vinte koha atyne që s'iu vjen sa të jetë jeta, si shpërblim të këtij shërbimi do të jepnin mutin ma të madh. I kam njoftë pa lè ti se kush mutin janë antikomunistat shqiptarë, ata janë antikomunista për hir të interesit e jo për hir të ideologjisë. Kaq ideal kanë ata sa për hir të interesit e qesin në ankand idealin e tyne. Po t'i njihje si unë, do të ankoje dënimin e tyne të pakët. Shihi sot i mëshojnë servilizmit me të thanë mendja po donë me i shti komunistat në gji e në zemër. A të kujtohet nji burrë që në nji ditë Krishtlindjeje pak para ardhjes së komunizmit të gjeti tue kërkue me duer nëpër çimenton e trotuarit paret e lëmoshës së hjedhun nga dritarja e shpisë së D. B.? Unë e mora atë pare metalike 1 lekëshe e gjuejta xhamin e dritares nga ku ishte hjedhë e në vend të tij të dhashë, mos qofshin përmendë, veç po bjen fjala, dy napolona. E pra, unë mezi mbaja fmijtë me bukë e gratë e tyne laheshin me qumësht. Mezi bâjnë nesër me iu ardhë uji në mulli. Për njasi soj demokracije ma mirë kësi diktature. Po të ishte ende sot Shqipnia në duert e tyne ti do të ishte gjithnji me duer të shtrime drejt lëmoshës. Turp për ty me e çue veten me u bâ vegla e tyne! Sjellja jote me shtetin tregon mosmirënjohje e mosmirënjohje të mirë nuk ka.

- Unë nuk kam tregue mosmirënjohje, kam thanë çka më ka pré mendja për të mirën e së drejtës.

- Fjalët e gabueme qortohen me fjalë e jo me masa ekstreme.

- A thohet: "Haku e ka hak me u pague me të njajtën monedhë?". Tash po iu them përshtypjen e gjestit të hjedhjes së asaj lëmoshe nga

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

dritarja e përshtypjen e gjestit tuej, vazhdoj me e pasë të ngulitun si nga mbresat ma të forta në kujtesën time. Kjo mbresë tregon vetë sa ua kam ditë për nderë.

- Ne të vorfnit, – ma priti burri, – ia kemi borxh ndihmën njanitjetrit, por ti e ke shti veten njaq thellë borxh tek shteti sa nuk do të jesh i zoti me ia la kurrë ma.

E ejte, 16 maj

Sonte erdh e në takoi Mhill Delia. Pas nji ndêje të shkurtë tek ne, më thirri të shkoja në shpinë e tij. Aty ia tregova hollësisht ngjarjen time. Si i dëgjoi fjalët e mia, më tha:

- Sakrifica e përmbushë detyrën e të drejtit. Djalli i jep privilegjet vetëm në këmbim të shërbimit. Unë po të ishte puna për me pushtue do të kisha pranue ma pak të dhunshmin pa më shkue mendja me mendue a âsht vendas a i huej. Se mos âsht ky ma shqiptar se i hueji. Këta flasin shqip e mendojnë e veprojnë skëterrçe. Cilindo vend ta sundojë djalli e bân skëterrë, prandej ndryshimi në mes vendeve komuniste e të atdheut të vërtetë të djallit asht si ferri me skëterrën. Veçse po, për ne ky ferri âsht vendi i vuejtjeve të ketushme që ishalla na shpërblehen përtej. Në krahasim me këtë fashizmi paska qenë lule se as plehnat nuk kanë të njejtën erë. Kur i hueji ta bân ma pak keq se i yti, âsht me e puthë e me i vu në ballë. Fashizmi na ka rrahë me thupër e komunizmi me hu. Ai na ka rrahë e na ka lanë me qa, ky na rrah e na detyron me qeshë. Fashizmi s'na ka lanë me na marrë uria, komunizmi na mban veç shpirtin gjallë. Ai âsht mjaftue me vrasjen e kundërshtarit politik, ky vret kundërshtarin e biografinë e të gjithë pjestarëve të familjes së tij.

Sot mbasdreke ndërsa po ngjisja shkallën e klubit të Rinisë dikush më tha:

- Hej more ti zbrit poshtë! Ku ke fytyrë me hi ti këtu!

Mbas nji çasti i rashë në të, ishte zâni i Pjetër Hasit.

- Ti e ke vendin aty ku nuk të kanë mbajtë të ngujuem. Unë do të bâj të pamundun mos me të lanë me hy në asnji institucion tonin kulturor. Ti e ke haram me hy në dyqanet tona e jo ma në institucionet, ti e ke haram me hy në shpinë tande.

Fjalët e fundit i ndigjova ndërsa po zbrisja shkallinat e fundit të katit të parë. Tash nuk më ka mbetë gja tjetër, mendova, veç me shndërrue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shpinë time në burg.

E marte, 11 qershor

Nana si qysh kur kam ardhë unë, edhe sot u ngrit në 4 të mëngjesit. Bâni kryq, mori drapnin e shkoi me korrë bar mos me e nxanë të nxehtit në atë punë. E ban barrën e barit sa mezi me mujtë me e ngarkue në shpindë. Fitimin e shitjes e ndanë përgjysë me të zotët e bahçeve të barit. Sonte nana erdhi gjithë gzim në shpi.

- Çka me të kallzue mor Gjokë, – filloi. Sot korra bar në bahçen e nji grueje, rueja Zot shpisë së vet. Kur u ktheva me i pague gjysën e pareve të barrës së barit më tha:

- Jo moj Drande çfarë paresh, ne e paguajmë kostarin me na e kositë barin.

- Barin e tana bahçet e Shkodrës me m'i pasë falë nuk do të më kishte ardhë ma mirë. Me bâ me i pasë kaq pare çdo ditë, për ditë kisha ble si sot bukën, kilen e kosit, dy kokrra ve, paketën e cigareve tua e kisha ardhë si faqja tanë e bardhë në shpi. Kur t'i thuesh Zotit: "Bukën tonë të përditshme epna e ne sot", asnjëherë s'të len pa të.

E mërkure, 19 qershor

Sot më ndaloi në rrugë nji grue e panjoftun e t'm'u mvesh:

- Le të vijë keq sa të dojë e kam bâ mendjen top me t'i thanë këto fjalë. Si more nuk ke turp me e rrahë atë nanë që të ka kushtue tanë jetën e saj.

- Zojë, kisha me thanë jeni drejtue gabim.

- Me zojat jemi nda njëherë e përgjithmonë e ti mos i ban dredha muhabetit, ma ka thanë njeriu ma i sigurtë. Ti ia hjedhë pjatën me gjellë hundëve e rrahë sa i don shpinda e qet prej shpie me brimë.

- Zojë kjo âsht shpifje e turpshme.

- Të thashë mos më thuej zojë. Zojave e zotnive ua kemi ndreqë qefin njiherë e mirë. Për këtë gjest kaq antinjerzor shpejt do të dalësh para lagjes. Padurimi i torturave të tueja e ka detyrue nanën me të paditë për këtë faqe të zeza.

Pasi u ndava prej saj e pyeta veten: "A ka sesi me ta marrë rrfanën

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me këtë trillim me më qitë vërtetë përpara lagjes? A thue i bajnë nanës aq presion sa me e detyrue me më turpnue përpara popullit?". Djallëzitë e këtyne mbërrijnë ma të paarritshmet e djallit. Si nuk i fola kur më tha: "E gjuen me pjatë me gjellë", së paku t'i thoja: "me pjatë pa gjellë, se gjellën s'kemi ku me e marrë". E si do t'më lente uria me ia hjedhë gjellën hundëve. O Zot dënoje këtë qëllim djallzor si njanën nga veprat ma të dënueshme.

Kur ia tregova nanës ajo më tha:

- Zoti i marroftë krijuesat e trillimeve kaq ulta. Dhashtë Zoti e dashtë gjithkush nanën si e don ti.

- A thue nanë, mbërrijnë me të detyrue me thanë çka të duen ata vetë?

- Mana jo more bir pa më dalë shpirti jo.

E diel, 23 qershor

Lagjja jonë në të gjitha lagjet katolike të Shkodrës, si i thonë fjalës, mban flamur për ndezjen e flakadanëve natën e shën Gjonit. Edhe tek dera e oborrit tonë në shêjë urimi për natën e emnit tim, kanë ndezë njI flakadan vështirësisht të kapërcyeshëm edhe nga të rijtë. Dy moshatarë të mij më morën me e kapërcye bashkë me mue. Ma shumë guximi e ma pak thjeshtësia ia dolën me më bâ me e kapërcye atë flakadan. Spektatorët e rrugicës më përgëzuen e më uruen emnin. Nana hyni në shpi e doli me nji kile raki e dy a tri putira për me i qerasë të rreshtuemit përpara flakadanit. Ata përsëritën urimin e premtuen me ardhë të nesërmen.

E hane 24, qershor

Deri në të errun vetëm dy burra të moshuem erdhën me ma urue emnin. Rreth orës 9 të mbramjes e deri në 11 aq na u dyndën vizitat, megjithëse disa prej tyne tepër të shkurta, nji sekond nuk na mbetën bosh gjashtë karriget e marruna nëpër kojshij. Shumica e këtyne vizitorëve morën vetëm nga nj cigare e veç sa hurbaten në gotën e rakisë për me bâ zakonin e shoqnimit të fjalëve të urimit e me na e kursye rakinë.

- Ktheji shishe gotat e hurbatuna, – i tha njani nga vizitorët e parë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nanës, – mbasi rakia tue qenë dizinfektuese pihet prej gjithkujt pa kurrëfarë meraku.

Sado që nuk ishte zakon burrash ai la si në shêjë ndihme 200 lekë mbi tavolinë dhe e porositën nanën mos me i heqë s'andejmi në mënyrë që ato pare t'i nxisin edhe të tjerët me e përsëritë atë gjest me kush ma pak e kush ma shumë.

- Po më duket si me dashtë me e detyrue, – ia ktheu nana, – me të vërtetë jemi nevojtarë por për hir të nevojës nuk mundemi me pranue me i ndryshue zakonet. Ju paçi faqen e bardhë që na vini! Çdo vizitor na gëzon si me na prue nji dash. Njerzit e mirë duken në ditë të vështirë, – tha nana në fund të vizitave.

- A e sheh nanë të gjithë vizitorët na erdhën natën.

- Ta merr mendja more bir për mos me i ra në sy shtetit ose me ra sa ma pak. I paftë i madhi Zoti me të tana të mirat!

E hane, 15 korrik

Si dhuratë për ditëlindje frymëzimi tentoi me më dhanë nji poezi pesimiste. Unë për herë të parë ia refuzova ato vargje aq të papërshtatshme për këtë ditë. Kështu i thashë: "Ti don me m'i heqë qëndresës të drejtën e emnit, e çka do të më duhej të gjallët pa qëndresë? Qëndresën e krijoi Zoti me iu pri të gjitha virtyteteve". Me këto fjalë e dëbova të vetmin vizitor të sotëm.

E ejte, 18 korrik

Nana e Karlo Çefës më ndali përpara nji rrugice të qetë e më kërkoi me shumë mirësjellje nëse mund ta informojë diçka rreth shkaqeve të arrestimit të Karlos. Me zemër në dorë i thashë se nuk dija asgja prej gjaje nga çka dëshironte me ditë.

- E vetmja gja që di e mund të betohem me çka kam ma të shêjtë, kundrejt shokëve të mi, jam i dlirtë si ditën e lindjes sime. Po ta kisha njollosë veten edhe ju do t'iu kërkoja të falun si Zotit sepse Zoti nuk do të më falte pa iu kërkue të falun edhe ju. S'ma bân ndërgjegja mos me thanë të vërtetën, nuk më kanë bâ me kalue prova torturash fizike prandaj qëndresa ime e ka pasë të lehtë mbrojtjen e karakterit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Të besoj, – tha grueja, – si vetes time e paç ndihmën e dorës së Zotit.

- Asgja nuk më mundon sa vuejtja që më shkakton dyshimi i të tjerëve për qëndrimin tim, sidomos i familjeve të shokëve të mi në hetuesi me mue.

- Unë, – tha grueja, – do t'i takoj familjarët e tyne e do të përpiqem me i bindë për ty si veten time.

E falënderova e u ndamë. Ai mirëkuptim më bâni të ndjej lehtësimin ma të dëshirueshëm.

E marte, 23 korrik

Para do kohe Hodo Sokoli veç sa më pat prezantue me Izet Bebeziqin. Sot më takoi në rrugë e m'u ndalue si ta dinte sa nevojë kam për shoqninë e njerzve si Izeti.

- Për shkak të parimeve të tij e burgosën fashizmi e komunizmi, – më pat thanë Hodoja për të. Studentat shqiptarë të shkollave austriake si puna e Izetit gëzojnë nji popullaritet të admirueshëm si për nga kualifikimi ashtu për nga formimi i tyne. Këto avantazhe më bânë me e pranue me kënaqsi të madhe ftesën e tij me kaq fjalë.

- Sa herë të duesh me ardhë tek unë, shpija ime âsht e Zotit dhe e miqve.

E mërkure, 24 korrik

Në të dalë të zhegut të sotëm bana vizitën e ftesës së nji dite ma parë.

- Qerasjen, – më tha Izeti, – ma diktojnë kushtet. Për me ndërrue vizitën e miqve kam cigare, kafe e ujë të freskët pusi. Praktikimi i shpeshtë më ka bâ me fitue përvojë të mirë në bâmjen e kafes.

- Kafen, – i thashë mikëpritësit të rij, – nuk e pij gati kurrë, cigaren po.

Biseda jonë u bâ aq e përzemërt sa e shndërroi vizitën në nji ndêje të gjatë. Kur po ndaheshim më tha:

- Në të pastë pëlqye sa mue kjo ndêje e jona do të jesh i mirëseardhun sa herë të duesh.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkure, 31 korrik

Sot ditarit tim i âsht shtui një personazh i ri me moshë të vjetër, e quejnë Sami Dani.

- Më kanë thanë të pëlqejnë leximet? – e filloi bisedën me mue. Pse nuk vjen në lulishtet ku rrij unë me lexue bashkë? Më kanë thanë se e zotnon mirë gjuhën italiane e unë libra italisht gjej sa të duesh. Eja more a ka gja ma kënaqësi se me të bâ libri me harrue këtë botë rreth e rrotull. Në të pastë qefi të mësoj edhe gjermanisht, mbasi për gjermanisht këta nuk thonë gja. Mbas të tana halleve, lidhjen e tyne me Gjermaninë Lindore e kemi ma qar se të mos ishte kjo lidhje. Lidhjet me shtetet e qytetnueme ma mbajnë shpresën gjallë se nji ditë kanë me e lanë këtë rrugë e kanë me kapë tjetrën. Ti sigurisht po çuditesh për këtë mirëbesim por mue ma kanë garantue njohsat e tu ma të afërt.

- Jam shumë i kënaqun, – i thashë, – me ju e ofertat tueja.

- Në të pëlqeftë miqësia me mue, – ma priti Samija, – më fol si nji mikut tand. Njerzit e kategorisë tonë, nevoja për njeni-tjetrin i bân me e lidhë miqsinë shpejt e shpejt. Tash mirupafshim e kur të duesh me ardhë më ke të gatshëm për çka të thashë.

E hane, 5 gusht

Mungesa e lexuesave për me m'i bâ me i mësue përmendësh fjalorin gramatikën e mësimeve të gjermanishtes, e kanë nxitë Saminë me m'i lexue ai vetë derisa të më nguliten në kujtesë. Për fat të mirë vullneti e kujtesa ime janë të cilësisë ma të përshtatshme për nji bashkëpunim të përkryem.

E marte, 13 gusht

Sot në këtë ditë përjetësova nji kënaqësi të veçantë. Kontrollit të rreptë të letrave të postës e në mënyrë të veçantë të letrave dërgue të persekutumve, i ka shpëtue letra e mikes time polake Kristina Braskovskaja. Sjellja e kësaj letre nga postieri m'u duk si të ndodhte

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

në nji andërr shumë të çuditshme. Ky shkak i ndërpremjes së korrespondencës tonë qe bâ revolucioni i vjetshëm hungarez. Këtë vajzë të dêjë me e nderue atdheun e saj e njoha në mëngjesin e së dielës së fundit të qershorit të kaluem në kishën katolike të rrugës së Kavajës. Aty ma prezantoi zoja Alma, mësuesja ime e italishtes. Në atë bisedë të shkurtë i premtuem njani-tjetrit lidhjen e korrespondencës tonë. Si shêjë përmbushëse të atij premtimi këmbyem adresat. Para ndamjes zoja Alma i tregoi përmbledhtas për mue e për prirjet e mia. Kristina shprehi keqardhjen për mosnjohjen me mue deri në ditën e fundit të qëndrimit të saj turisik në Shqipni. Të nersëmen i pata shkrue nji letër të shkurtë me aq fjalë sa mund të thuhej për atë takim pothuej kalimthi. Në krye të tri javëve mora letrën e saj të datueme me të njejtën datë të letrës time për të. Letra ishte e gjatë ndoshta për mos me u dukë e shkurtë tip kartoline. Atë gjatësi ia kishin favorizue përshtypjet për Shqipninë e shqiptarët, e keqardhja për takimin tonë vetëm në ditën e fundit të asaj vizite turistike. Kështu korrespondenca jonë mori gjithnji e ma gjallni deri në nandorin e vitit të kaluem. Hartimi i letrave të Kristinës e nderon italishten si nji eksperte e gjuhës italiane e si nji letrare e shkrimeve shumë të suksesshme. Në fillim të nandorit të vjetshëm e këndej, korrespendencën tonë e mbuloi heshtja e komunizmit shqiptar. Kalimi i gardhit të hekurt ma të padepërtueshëm nga kjo letër i përket nji çudije të pashpjegueshme. Me këtë dhuratë kaq të papritun shkova te Sami Dani e i thashë të ma lexonte. Samija hapi zarfin e nisi me lexue:

Shumë i dashtun shok moshe e mik zemre Gjokë!

Kjo âsht e pesta letër e imja për ty pa marrë përgjigje. Kjo heshtja jote kaq e gjatë më ka shqetësue shumë. Nëqoftëse shpresa ime ia arrin qëllimit me të ra kjo letër e imja në dorë, kambënguljen time me komunikue me ty nëpërmjet kësaj korrespondence ma quej dëshirë për mos me humbë nji mik shqiptar që në letrat e para të kësaj korrespondence më ka dhanë shêjat ma të hijshme të dashnisë së nji miqsie të vërtetë. Dhashtë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Zoti e të kesh heshtë sepse ashtu të âsht shkrepë, megjithëse ky qëndrim do më dukej i padrejtë mbas atyne premtimeve bindëse për me e mbajtë sa ma të gjallë e sa ma të përhershme këtë miqsi por në fund të fundit edhe ky qëndrim do të m'i davariste dyshimet e ngjarjeve tueja të padëshirueshme. Prandej nëse kam fat me të ra kjo letër në dorë, të lutem m'u përgjigj qoftë edhe me letrën e fundit të korrespondencës tonë, nëse kjo heshtje ndaj meje âsht kërkesa e ndonji shoqes tande shqiptare, gja që mund të ndodhë sidomos në moshën tonë, lutju asaj shoqes në emnin tim ta lejojë mbylljen e kësaj korrespondence siç e ka hije.

Të përshëndes mikja jote e përhershme
Kristina

- E tmerrshme! – thashë pa mujtë me gjetë ndonji fjalë tjetër ma të përshtatshme për epitafin e kësaj korrespondence.

E prende, 16 gusht

Këtë vit nuk më lanë arnat e pantallonave me marrë pjesë në pelegrinazhin e ditës së shën Rrokut në Shirokë. Arnat më kanë pritë në rrobat e para të jetës time, e më kanë pritë në shpërgaj, në dyshekë e në çarçafë e jorgana të krejt jetës time të derisotme përveç në rrobat e teshat e fjetjes gjatë studimit tim në Liceun Artistik. Mbas përjashtimit nga shkolla i gjeta duke me pritë të sigurta për kthimin tim sërish në mëshirën e tyne. Gjatë fminisë, sedrës m'ia lehtësonte mundimin informimi se pothuej të gjithë moshatarët e mij i kishin rrobat me arna, si të miat e sa të miat. Këtë informacion e ndihmonte fuqimisht edhe mungesa e të pamit tim. "Çdo i vorfën më thonin ka pak a shumë të njejtën uniformë të vorfnisë", prandej zânin e sedrës e mbulonte zâni i dëshirës për me marrë pjesë edhe unë në këtë festë tradicionale. Mosha

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

rinore e kushtet e Liceut Artistik ma rritën vetëdijën e sedrës. Tash në vend me ia imponue dëshira ime sedrës pjesëmarrjen në atë pelegrinazh, ma sundon sedra dëshirën.

E hane, 26 gusht

Megjithë bindje se justifikimi i drejtorisë për mosparaqitjen time në provim, merrte shkas gjoja nga përgatitje ime e pamjaftueshme, s'ishte gja tjetër veçse me më heqë qafe nga shkolla e mos me më pranue ma kurrë. Sot i telefonova Liceut Artistik për me pa se mos po trillonin ndonji justifikim tjetër apo po më thonin vendimin e premë. Në telefon më doli vetë drejtori i shkollës Rexhep Kacadei.

- Zotni drejtor, jam Gjokë Vata!

Me të ma ndigjue zânin ma mbylli telefonin. Unë i dërgova aq zile sa nuk mund t'i duronte të tjera. Ai ngriti receptorin e tha:

- Që ta dish njiherë e mirë je i përjashtuem përgjithmonë e mos u duk fare këndej.

Sado që e dija se perspektiva ime qe varrosë para disa muejve e rrasa e atij vorri qe vendosë në ditën e dhettë të majit të kaluem, kureshtja më bâni me ndigjue formulimin e epitafit për të nga drejtori i shkollës.

E hane, 2 shtator

Mëngjesi i sotëm i mbushi rrugët me lulet e dy stinëve të para të jetës që zbukurojnë oborret, korridoret e bankat e shkollave. Këto lule e përhapin gjallninë e tyne si lulet aromën edhe heshtja e tyne në klasë âsht ma e gjallë se çdo heshtje tjetër. Shkollari e ka jetën shkollore si nji unazë shumë të çmueshme në gisht, që duke e pasë në gisht vazhdimisht i duket i natyrshëm si gishti. Unë e flaka këtë unazë përtej gjetjes. Kujtimet e jetës shkollore janë diamantat e asaj unaze, vezullimi i tyne ma ndezë mallin për atë kohë të andrrrimeve të guximshme. Të duket sikur me papjekuninë e kësaj moshe luen vetë lumtunia. Rinija âsht stina kur njeriu në vend të mendjes ka zemrën e aty e ka vendosë krijuesi i universit prandej zemra deri në fund të kësaj stine e sundon mendjen si të dojë vetë. Vlera e zemrës e meriton këtë randësi. Gjatë kësaj stine kujdesi flen pothuej si nji hibërnant. Sikur mosha jonë të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" - SHKODËR

dinte me e vlerësue bukurinë e jetës shkollore do të studionte qoftë edhe vetëm për hir të asaj bukurie, unë ia flijova ngutshëm këtë bukuri idealit tim. Sakrificë quhet vetëm ajo që e nderon mençuria, e nderon mençurinë. Po të mos m'i printe ideali ditunisë, por ditunia idealit edhe për mue kjo datë do të shënonte fillimin e nji viti të ri shkollor.

E mërkure, 11 shtator

Në krye të rrugicës mbas Kafes së Madhe takova Ida Melgushin. Mbasi iu afruem njani-tjetrit me ecje të përballshme më thirri:

- Ku je more djalë tash sa kohë nëpër Shkodër pa ardhë me më takue? A nuk e merr me mend se më ka marrë malli për ty?

Si u ndalëm e u pyetëm ia tregova përmbledhtas shkaqet e mos shkuemjes në shpinë e saj.

- Sa për këto punë mos i shtin vetes kurrëfarë kujdesi. Unë, – tha ajo, – me politikë nuk merrem e tjetër kund nuk kanë ku me më nxanë. Po të ma damtonin biografinë të prekunit që hijnë tek unë, kaherë do të ma kishin tretë bojën. Unë bahem mësuesja e kujt do me qenë nxanës i imi. Për si dij mësimet ua jap të gjithëve me të njejtën cilësi, dera e shpisë time âsht e hapun për gjithkënd si dera e nji tempulli fetar. Besoj i kryej ma së miri detyrat e nji shtetaseje. Në u kceftë në krye me ma bâ keq, le të ma bâjnë. Ti eja në shpinë time si në shpinë tande, në më raftë ndokush për ty në qafë, ka dashtë me më ra në qafë gjithsesi.

Çiljen e nji dere si atë të zojush Idës e krahasova me çiljen e nji horizonti plot dritë kënaqsie. Zojushë Ida përveçse një mësueseje të dashun pianoje e njeriu i virtytshëm âsht edhe nji enciklopedi folëse.

E prende, 13 shtator

Në mbasdreken e sotme zojush Idën e gjeta tue i dhënë mësim nji nxanëseje rreth të pesëmbëdhetave. U ngrit, më dha dorën e më kërkoi ndjesë për vazhdimin e mësimit.

- Njihu me këtë vajzën time, – më tha me nji ton dashamirësie.

Në mbarim të mësimit, Nira na përshëndeti e doli. Ritmi anormal i të ecunit të saj më bâni përshtypje të dhimbshme. Zëvendësimin e hapit të njanës kambë ia bânte paterica.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Me ta mbyllë derën e dhomës prej jashtë, zojushë Ida nisi me më tregue fatkeqësinë e vajzës.

- Tetë vjet ma parë ndërsa po përshkonte rrugën nga njani trotuar në tjetrin, nji makinë rasti në kalim, i aksidentoi kambën. Kjo e metë e shkretë ta këputë shpirtin sidomos kur e sheh kaq të bukur. U takova rastësisht me të e i pava dëshirën për me studiue muzikë. E ftova në shpi dhe e pyeta nëse dëshironte me mësue piano.

- Ku e merr? – m'u përgjigj, – ky instrument do të ishte shoqnuesi ma i kandshëm i jetës time.

- I thashë me ardhë çdo ditë edhe me e mësue sa herë të kem mundësi. Ka nji vullnet për t'u zilisë. Sa herë e sheh pianon lirshëm, ulet e studion. Në sajë të këtij vullneti ma merr mendja ka me bâ përparime.

Mandej folëm për ngjarje që më penguen me i ardhë për vizitë.

- Ti si besimtar, – më tha zojush Ida, – e din mirë bazën e mbështetjes tande, e njerzit e asaj mbështjeje janë ma të fortit në botë e kjo forcë na ban krenar për besimin tonë.

E mërkure, 18 shtator

Nji grue kojshijsh erdhi me m'i bâ shoqni nanës. Në këtë kohë unë isha i shtrimë në dhomën tjetër e për mendimin e tyne i fjetun. Si në shumicën e rasteve filluen me nji bisedë të zakonshme e mbas pak e nxorrën fjalën tek unë. Kureshtja më nxiti me i ndigjue fjalët në vijim:

- Edhe unë, – tha grueja, – kam nji djalë të vetëm e i lutem me gjithë shpirt çdo ditë me u arratisë së këndejmi, me bâ me mbrritë me ia mbushë mendjen, s'âsht kush me mue. Çfarë leverdie mundet me pasë njeriu me pa edhe të tjerët si veten në këtë skëterrë? A nuk âsht ma mirë me na djegë malli se me na i hangër djemtë djalli?

- Si thue ti âsht, – ia ktheu nana, – veç o Zot, sa u dridhet zemra këtyne fjalëve.

- Po moj Drande, por ne jemi në fund të jetës e këta janë në fillim. E vetmja e mirë e tyne âsht e mira e vërtetë e jonë. Zemra e prindit e din si e vuen këtë mungesë, veç shihe ku kanë mbërritë e në qoftë zemra zemër ma parë pranon me pushue së rrahuni se me i pa fëmijët tonë tue vuejtë në këtë mënyrë. Sa del fmija prej shpije nisë frika e nanës a po i shket ndonji fjalë e dënueshme prej shtetit, apo ma paditë kush për atë fjalë, a po m'i shpifet kush? A rrihet gjithë jetën me shpatë mbi krye,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

moj Drandë?! E sidomos njerzit me aftësi si Gjoka duhet me çá një minut e ma parë. Mëkati ma i madh âsht vrasja e zotësisë.

Me të dalë kojshija, nana më pyeti:

- A e ndigjove çka tha Mrika për ty?

- Po, – iu përgjigja unë.

- E çka mendon për fjalët e saj?

- Unë e ti ia kemi falë jetën njani-tjetrit, – ia ktheva.

Gjithë këtë ditë më mbet mendja tek arsyetimi i kojshisë.

E shtunde, 21 shtator

Kjo verë nuk po i bindet kalendarit me sa unë komunizmit. E sotmja duket si fillimi i verës. Megjithëkëtë shêjat e vjeshtës s'mund t'i fsheh askush. Gjelbërimi po na jep lamtumirën e zakonshme të kësaj stine. Vjeshta po i vyshkë lulet si komunizmi andrrat e mija. Shpresa ime po i reziston realitetit ndoshta si gjethi i fundit vjeshtës. Këto mendime më përcollën deri në mbramjen e kësaj dite. Në krye të lagjes takova shokun e fmnisë, Mark Cufin. Ai më tregoi për shitjen e shpisë e me ndihmë të Zotit më tha:

- Kam ndër mend me u arratisë. I thashë vetes, po i shes shpinë e po i shti këto pare në punë ashtu siç ka thanë i moçmi: "Parja e mirë në ditë të vështirë". Në m'u nevojitshin tek i kam, në mos m'u nevojitshin edhe ma mirë. Ia fali kujt të ketë nevojë për to e nevojë kanë sa të duesh.

Ma me kuptim i thashë do të ishte me thanë:

- Sa mos të duesh.

- Në t'u mbushtë mendja me ardhë me mue, eja me gjithë zemër, e pra ti e din ardhja jote ma vështirëson kalimin por ti e ke ma të domosdoshme se unë e duhet me ta dhanë këtë rast. Njetin e mirë besoj e merr parasysh Zoti.

- E si mundet more Mark me e flakë nanën time në kampet e përqëndrimit enverist? Kjoftë edhe për hir të talentit tim, nëpër këto kampe përqëndrimi po vuejnë qindra e mija nana që nuk i kanë pasë djemtë as me çerekun e hallit tand.

- Mos vallë vuen ma pak kur të sheh të katandisun kështu? Në fund të fundit a don me i dalë hakut e stërhakut? Thuej të vijnë me ne e po ndryshojmë planin e udhëtimit. Po gjejmë shtegun që e ka ma të mundshme ajo.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" K O D E R

E diel, 22 shtator

Fjalët e Markut ma dëbuen aq larg gjumin gjatë gjithë natës së kalueme sa me të thanë mendja s'po din me e gjetë rrugën ma me ardhë tek unë. Njiherë ma parë nana u kishte bishtnue pyetjeve të mia për me ardhë me mue me u arratisë bashkë. Nana nuk bindej me e lanë këtë vend as nji shkaku, asnji arsye, asnji këncnimi. O Zot, si ka mundësi mos me përfillë aksiomën për hir të absurditetit. Unë iu luta të arratiseshim bashkë, ajo më lutej të arratisesha vetëm, bile as justifikimi ma ekstrem po të rrija këtu: Do të më pushkatojnë. Nji ashkël, më tha, nuk ia hoqi. Ky justifikim i marrun për të vërtetë i shkakoi lotët ma të rrjedhshëm në jetën e saj.

- Ik sa ma parë pashë hatrin e Zotit, – ma përsëriti aq pa ndërpremje sa nisa me dyshue mos po i kalon mendja. Këtu do të duroj gjithçka do t'më bie për hise por atje nuk mund të jetoj, nji çast nuk e due veten të gjallë pa këtë vend. Edhe po të ma merrshe Shqipninë me vedi do të më dukej sikur i ke ndërrue vendin ku e ka vu Zotin e unë e due aty ku e ka vendos i Lumi. Unë nuk mund të jetoj pa të n'sa iriqi pa ferrën, e si mund t'i thuhet iriqit mos e duej ferrën. Iriqi e don ferrën se atë ia ka caktue Zoti për strehë, tash unë t'i thashë fjalët e mia e mos të rrêjnë mendja me ndigjue të tjera fjalë prej meje.

Pa nji pa dy shkova te Marku e ia tregova fije e për pé fjalët e nanës.

- Ty të ka ngelë vendimi në dorë, – më tha, – e unë nuk e kam zakon me i lanë punët e sodit për nesër. Unë jam bâ gati me shpëtue ose me vdekë, shkurt a don me ardhë apo jo?

Në çast e ndjeva veten të tërhequn në krah të kundërt nga dy forca pothuej të barabarta.

- A don me ardhë a s'don me ardhë? – u ndje sërish pyetja e përgjegjes ma të vështirë të jetës time. Aty e ndjeva për herë të parë përgjigjen e prespektivës sime në prag të vdekjes së saj.

- Po vij edhe unë me ty.

Kamxhiku i këtij vendimi ma fshikullloi çdo tjetër arsyetim. Sapo u nisëm Marku më tha:

- Mundësia ma e favorshme me u arratisë pa u vu re âsht me përshkue liqenin në pikën e brigjeve ma të largëta. Ikja në atë zonë ka dy të mira:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

âsht pa klon e pa patrullim të shpeshtë si në pikat e tjera.

- Eh Zot të qofshim falë! – u lut si me vedi, – perëndimi i fundit i diellit në Shqipni për ne. Shkoftë edhe periudha jonë e këtushme me këtë perëndim, bân që lindja e nesërme e diellit të na gjejë aty ku lindim për së dyti.

Gjatë përshkimit të asaj rruge kujtimet nisën me më folë për sakrificat e nanës ndaj meje e të gjitha ato kujtime më dukej sikur po m'i përsëriste zâni i saj. E s'janë kurrgja ato sakrifica në krahasim me ato të së ardhmes së saj pa të ardhme, apo me të ardhmen e saj të skëterrshme. U nisa pa i tregue as pa ia marrë bekimin e pa ma bekue ajo udhëtimin nuk ma bekon as Zoti. Këtu jam ende në vendin ku mund të takohem me nanën sa herë të due. Përderisa t'u lut me u arratisë, më tha një mendim tjetër, bekimin e saj në atë lutje e ke pasë. Jo, jo, s'ka si të quhet dëshirë ajo që shpreh nana për mos me e pa kurrë ma fminë me të cilin âsht lidhë me jetue çdo çast të jetës me të. Braktisja e këtij vendi do të thotë vrasja e mundësisë me u takue ma me të. Edhe nëse rrethanat e pa marruna me mend do të ma jepnin rastin me u takue sërish me të, gjatësia e kohës së ardhjes së atyne rrethanave do ta venitte si nji qiri të ndezun me i bâ dritë lumtunisë time. Kështu unë ata sy që m'i zëvendësoj të mijtë, po ia verboj e ky mëkat s'më len ma me e takue as në jetën tjetër. M'u kujtuen fjalët e saj:

- Nana për hir të fmisë e ndërron edhe parajsën me skëterrën.

- Por nëse këtë këmbim do ta lejonte krijuesi i gjithësisë e ky këmbim për të âsht gjâja ma e palejueshme e Zoti adhurohet mbi çdo gja e mbi çdo kënd. Mue s'ka si me më falë Zoti me e flakë nanën në skëterrën e kësaj jete, kështu të gjitha fitimet e mija të kësaj jete iu shërbejnë humbjeve të tjetrës. Ajo pa mue këndej vdes pa ia ditë unë kohën e vdekjes, ndoshta çastet e fundit të jetës së saj më koinçidojnë me çastet e një kënaqësie rasti e në vend me vajtue, këndoj. E si mund ta pranoj me u shkri ajo nën tokë për me jetue unë mbi tokë. Ky do të ishte shpërblimi im ma i mallkuem e ma mallkues. Unë nuk do të arrija me ia la borxhin ndaj meje edhe sikur të siguroja njimijë vjet të lumtuna. Ajo don me e pasë trupin e shpirtin të lidhun vetëm me këtë tokë e me këtë qiell.

- Edhe sikur të shkoj në parajsë, – më pat thanë nji natë, – do të doja me qenë në pjesën e parajsës të atij qiell që korrespondon me tokën shqiptare.

Ajo âsht e ngulun në këtë tokë si nji trung 55-vjeçar.

BIBLIOTEKA QIRIU "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Çka po mendon? – më pyeti Marku. A të ka kapë frika?

- Mark drejt vdekjes do të shkoja ma pak i mërzitun. Do t'ia baja hallall frikës ma të tmerrshme në krahasim me çka po provoj.

- E pra kanë pasë thanë, – tha Marku – "Mali luen e burri s'luen". Po të mos të të mendoja djalë me fjalë burri, s'do të më shkonte ndër mend me të thanë me ardhë me mue, ti kështu je tuj i ngja atij njeriu që thonë "ka dy krena e dy mendje", e prandej s'ia del kurrë me u marrë vesh me veten e vet. Nana duhet të jetë nji me djalin ma shumë se djali me nanën. Po mos t'i dilja hakut do t'i më mbeste peng gjithë jetën, asaj do t'i ngelet peng që nuk të doli hakut ty.

- Le të jetë si të jetë, Mark.

- Çdo hap i largimit prej saj ma shton vuejtjen.

- Je terrs e mbaro punë. Kur u nisëm, qielli të lente përshtypjen se nuk âsht vend resh, tash po nxihet qielli me shpejtësi në krahin e Jugosllavisë.

Sa ma shumë iu afruem pikës ku mendonim me u kthye drejt bregut, aq ma shumë u dendësue vranësina.

- Obobo! – u ankue Marku, – ai krah po nxihet si futa.

Ankimi i tij ma përtërini shpresën e kthimit.

- Me nji fjalë Mark, për sonte u bâ aq rrezikshme sa e pamundun.

- U bâ ashtu si deshte ti, – ma ktheu Marku me nji farë zemërimi. Je terrs e mbaroi puna. Po të isha vetëm, di unë çka bâj me veten time. Ardhja jote me mue po më bân me u kthye në shpi.

Në këtë çast u ndigjue ulurima e nji bubullime të largët si e mbyllun në nji mister të frikshëm.

- Edhe bubullimat e qiellit jugosllav duken ma pak kërcënuese se të qiellit onë.

- Mark mos hin në gjynah! Tokat e qiejt e të gjithë kësaj bote janë të Zotit.

- Gjokë, më fal o Zot, por mue çdo gja e këtushme më duket komuniste. Edhe vetja ime derisa të jem këtu do të më duket i infektuem prej sëmundjes komuniste. Ilaçi shërues i kësaj sëmundje gjindet vetëm në botën e lirë.

Ndërsa po hynim në lagjen tonë në fillim me pikla të vogla e mandej gjithmonë ma të mëdha, retë paralajmëronin zbrazjen e nji shiu ma të randë.

- Si ia kalove? – më pyeti nana kur hyna në shpi.

- Mirë ia kalova, shtita pak me Mark Cufin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ruaje Zot! – e uroj nana, – sa djalë i mirë âsht. Atij i tham shok, mos me t'i kthye krahët sido të jetë puna. Ai bân vdekjen për shokun.

Pas rreth nji ore shpërtheu stuhia me të gjithë elementët e shtrëngatës ma të rrallë. Vetëtima nuk i ndahej. Era i turrej shiut si të donte me e dëbue sa ma larg vetes e me atë furi zemërimi e përplaste shiun mbi objektet që i delnin përpara. Mandej era si ta shihte të pamundun fitimin e luftës me të, ia la në dorë të gjithë hapësinën. Pa kalue veçse pak, shiut në atë sulm iu bâ krah edhe breshni. Shkreptimat e rrufeve po ndiqnin njena-tjetrën duke virrë në kupë të qiellit me zânin ma kërcnues të motit. Xhamat e dritareve tona nisën me u dridhë si prej konvulsioneve ma të papërballueshme.

- Këtij shiu nuk i bâjnë ballë as pallatet e mbretit e jo ma shpizat tona, – tha nana duke vendosë enët nëpër pikat e shumta të shpisë për me i bâ gjoja pritë shiut e breshnit.

- Kësaj i thonë, – i thashë nanës, – me ia bâ pritën shiut mbasi ta ketë krye qëllimin.

- E ka njifarë qarit, – ma ktheu nana, – kjo punë. Së paku mos me na bâ truellin baltë.

Pikat e rrëketë i turreshin truellit e dyshemesë tonë si t'ua hapte rrugën vetë pullazi për me zbritë lirshëm ku të donin nëpër shpinë tonë. Po të kishim qenë këtë kohë në liqè, – mendova unë, – na ishte dashte me luftue me nji nga vdekjet ma të llahtarshme. Me atë vdekje që ta sorollatë kufomën ndoshta pa mujtë me e gjetë ma askush e mandej t'i ban me u shkrra eshtnat nëpër tabanin e vet.

E marte, 8 tetor

Moti i mirë po na lejon mue e Saminë me ndjêjë si gjatë verës nëpër lulishta. Sot ndërsa po lexonim në bankën përballë nesh u ul nji burrë rreth të pesëdhetave.

- Si po u shkon leximi? – pyeti ai për me çelë bisedën.

- Mirë boll! E kemi gjetë këtë mënyrë për me kalue kohën, – u përgjegj Samija.

- Veçse mos e humbni kohën me librat e shkrimtarëve të sotëm shqiptarë. Realizmi socialist âsht anti-realiteti ma i madh i kësaj bote. Hallall po të ishin vetëm Nastradinat e historisë së sotme, por këta s'po

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

i ngopë as krimi i përmbysjes së historisë së përhershme, shqiptare e të huej, e marshalla ç'kulturë rrênash po marrin fëmijtë tonë. Si lum landët egzakte që s'kanë çfarë t'iu bâjnë. E u largue pa na përshëndetë.

- A e njofte? – më pyeti Samija.

- Jo, – u përgjegja.

- Quhet Nuredin Karakaçi. Ka krye studimet jashtë shteti për matematikë. Fjala i ka dalë si i mangët por a i ra ndonji fjalë në tokë? E lanë sa e lanë si budalla e nji ditë kur t'u mbushet mendja kanë me ia pre fjalët e frymën.

E shtunde, 19 tetor

Sonte ndërsa po kthehesha në shtëpi, në krye të rrugicës time kryetari i frontit të lagjes, Kel Ashta, më ndali e më tha:

- Informatat e ardhuna tek unë për qëndrimin tand në hetuesi më japin zemër me ta besue nji të fshehtë të dobishme për ty. Shpresoj ke me dijtë me e vlerësue mirëbesimin tim? Kjo e fshehtë po nuk u ruejt me kujdesin që meriton shkakton dam të madh. Baza ma e sigurtë e kësaj fshehtësie âsht durimi. Kjo e fshehtë ka me qenë si nji plagë e ngacmueme tash e parë. Tash mendoje vete mirë e mirë a kam pse me ta thanë. Shkelja e këtij premtimi do të sillte pasoja ma të këqija për jetën tande. Ta dijsh më vjen keq me të thanë, veç po më shtinë në lak, unë do të jem i detyruem me dalë prej atij laku e mundësitë i kam e atë pjesë të lakut të cilin ma ke hjedhë mue, do të jem i shtrënguem me ta pështjellë ty për fyt. Ti më fal për këto fjalë kërcënuese por janë të domosdoshme me t'i thanë.

- Unë të falënderoj me gjithë zemër për këtë vlerësim të mirëbesimit tim. Mbajtjen e premtimit e konsideroj si aktin ma të shêjtë të njeriut. Besoju pa kurrëfarë dyshimi këtyne fjalëve të mija, ma parë më shklet vdekja se ta shklas premtimin.

- Ja pra si âsht puna. Në degën e brendshme më kanë ngarkue detyrën e gjurmimit tand. Unë e justifikova mospranimin tim me punët e mija të shumta në zyrën e frontit. Gjeta si shkak edhe diferencën e moshës tonë për me krijue shoqni me ty, mbasi i bindën justifikimet e mija më kërkuen me iu sugjerue njeriun ma të përshtatshëm për këtë punë. Ndër bashkëpunëtorët e sigurimit të lagjes tonë, ma i kollajti për ty m'u duk Ll. P. Ata ma miratuen propozimin, thirrën të sugjeruemin tim e ai ra

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

dakort me ta. Tashti krejt lang groshe mos e quej! Sepse ai herë mbas herë do të istruktohet nga kërkuesi i raportimeve të tija. Istruktuesi ka shumë vite përvoje në këtë zanat prandej për me ia dalë në krye si të lypset duhet me e mendue vedin se je duke ndêjë me instruktuesin e tij e jo me të ngarkuemin.

Mendimet rreth takimit të kësaj prove kaq të vështirë, sikur po më nxenin gjithnji e ma ngushtë, ndaj nuk po mund të guxoja me iu përgjigjë pyetjes, a do të mund ta kalojë durimi im vështirësitë e një prove kaq të gjatë? Veç po, e fshehta, që më informoj Keli, do të jetë e mbyllur në sigurinë ma të padepërtueshme. Meqenëse Dh. P. tash e tutje mund të ishte në çdo orë e në çdo çast në shtëpin tonë, m'u desht me e porositë nanën, me pasë të njëjtin kujdes për çdo njeri që mund të na vinte.

- Mue më ke si të duesh ma ktheu nana,tha nana. ti mundoju me ruejt veten tande.

E diel, 20 tetor

I etshëm për me u tregue epror zellin e madh në kryemjen e kësj detyre, Ll. P., filloi punën sot me mue. Që në mëngjes nisi me u sjellë nëpër lagje për me më pa kur po dilja prej shtëpie. Sapo më pau, më përshëndeti e bâni sikur kishte rrugën me mue. Më shtini krahin e ecëm bashkë deri tek Truma e Dugajve të Reja. Këtë pjesë rruge e kaluem duke bisedue për futboll e për gjana të tjera të pa ndonji randësi.

- A ke cigare me vedi? – më pyeti para ndamjes.
- Jo, të fundit e ndeza në shtëpi.

Nxori nji cigare, ma shtini në gojë e ma ndezi.

- Merre krejt këtë paketë, due me ble nji paketë ndryshe nga kjo.

Porosia e Kelit më bâni të mos e refuzoj si do të bâja para asaj porosie. Kështu nisa me iu shtirë sikur unë e kam ma shok se më ka ai mue. E falënderova e u ndamë.

E hane, 28 tetor

Mbasdrekën e sotme e kalova tek Izet Bebeziqi. Aty gjeta nji arsimtar të kaulifikuem shkodran e mik të Izetit, i cili quhej Pashuk Illia. Bisedën ma të gjatë të ndjêjes ia kushtuem politikës. Nderimi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

që më bânë duke më lanë vend pothuej të barabartë me atë bisedë më dhanë një ndër kënaqësitë më të mëdhaja të jetës time. Kushtet e mia të sotme i japin këtij vlerësimi randësinë e jashtëzakonshme të premjes së mundësisë së shtetit me i bindë intelektualët shkodranë me shpifjet e sajueme kundra meje për me ma ngushtue aq shumë izolimin sa të më duket vetja qeli ambulante e vetes time.

E diel, 15 dhetor

Moti i papërshtatshëm për me lexue jashtë, m'i ka rrallue takimet me Sami Danin e m'i ka shpeshtue me tjerë miq. Sot më ka ftue Hodo Sokoli me e kalue këtë mbasdreke bashkë në shpinë e tij. Ky djalë i parafërt me moshën time shquhet ndër lexuesat ma të zellshëm të qytetit. Zotnimi i italishtes e i frëngjishtes ia rrisin mundësinë e përzgjedhjes së librave të dëshiruem. Në nji shêjë kohe të bisedës tonë ra fjala e librave filozofikë. E bindjen në vlerat e kësaj filozofie ma rrâjosin ma së shumtit librat e filozofisë materialiste. Mangësitë e dukshme mushamendëse të kësaj rryme u japin hovin e naltësive të pamatshme vlerave të filozofisë idealiste. Materialistët përpiqen me e shndërrue terrin në dritë. Idealistët orvaten me e bâ sa ma të kuptueshëm për ne dritën e vërtetësisë absolute. Djalli sigurisht i ka ato merita pa të cilat nuk do të mund të ekzistonte veprimtarija e tij. Këtë na e tregon e viktimizuesave të kuq?????????. Shihet ku i ka sukses aktiviteti propagandistik, ndër popujt ma pak të zhvilluem. Atij ia pranojnë me ia ngulë flamurin e dhunës të servirun si flamur përparimi. Aty ku nuk ka gjetë shteg me e shti ideologjinë e vet, komunizmi po mundohet me vëllaun e tij të madh, ateizmin. E ky vëlla i mbrapshtë për me mujtë me i bâ vend ideologjisë komuniste në fillim e mohon idenë e kuqe, thue s'e ka kurrgja me gjak, e me anë të këtij mohimi mundohet me i bâ vend vëllaut të mohuem. Biseda si kjo, ditari im i quen shumë të përshtatshme me u njoftë prej lexuesve të tij mbasi edhe konsumizmi perëndimor e ndihmon me bollek me u rrit mllânë e madhe të komunizmit.

E marte, 24 dhetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Âsht nata kur Zoti i drejtoi botës të mirën e tij ma të madhe. Âsht nata e pritjes së të nersërmes ma të bukur. Âsht nata e gjumit me gzimin ma të madh të fëmijve kristianë që Krishti u dërgon dhurata nëpërmjet prindve të tyne. Pemës së Krishtlindjeve së cilës as që i afrohet fishkja i bâjnë vend nderi në çdo shpi kristiane. Degët e saj stolisen me dritën e ngjyrave ma të gëzueshme të jetës. Edhe ne na e ka gjetë nana nji pemë e dikush na e ka sajue nji Betlehem të vogël në shêjë të gëzimit të madh të kësaj feste. Kemi ftue dy mysafirë të vorfën si ne, që kjo natë na e pasunon me madhninë e saj. Janë të verbtit Mhill Delia e Kolë Shala. Zânet tonë na e ngrejnë gëzimin në qiell nëpërmjet kangëve. Këtë kënaqësi e çuem deri në prag të kohës së meshës të kësaj nate të madhe.

E mërkurre, 25 dhetor

Në predikimin kushtue çasteve të lindjes së Jezu Krishti, monsinjor Çobën e detyruen me u bâ edhe sufler i shtetit. Vetëm ky kusht ia shtynë për disa kohë prangosjen. Âsht i padurueshëm edhe vetëm numri i sigurimsave të përhapun në të gjitha pikat e kishës. Qëllimi i ardhjes së tyne âsht me ia ngushtue sa ma shumë popullit kënaqësinë e festës së Krishtlindjes e në vend të kënaqësisë me iu shti frikën e përndjekjes komuniste.

E marte, 31 dhetor

Mysafirët ma të dëshirueshëm të natës së ndërrimit të viteve janë kangtarët e instrumentistat. Mue për shkak të luejtjes në fizarmonikë a kitarrë, të kënduemit a të qitjes së bejtave, pothuej çdo rreth familjar a shoqnor i mbledhun do të donte me më pasë në mesin e vet. Megjithkëtë jo vetëm nuk më thirri askush por droja e përndjekjes time i bân me pasë frikë mos po iu shkoj i paftuem. Nga ana tjetër sonte nuk e kam zemrën e pregatitun për qejf. Shpresën e së ardhmes tonë e shoh të plagosun nga shtypsat e revolucionit hungarez. Urinë e gojës e fashitë ushqimi, urinë e zemrës e fashitë liria e liria e Shqipnisë duket se ka ikë përtej të gjitha viteve.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 1 janar 1958

Aq sa deshta unë me më gjetë fjetë kjo datë, aq nuk deshti gjumi me ma plotësue këtë dëshirë. Kangët e ndryshme e të atykëtushme e mbushën lagjen plot e përplot e dukeshin sikur donin me e mbajtë atë të mbushun deri kushedi kur. Nana para kredhjes në gjumë dy a tri orë para ardhjes së Vitit të Ri më la porosi me e kalue këtë natë me nji shoqni.

- Mirë, – ia pata kthye.

E kjo përgjigje e imja ia pat lehtësue ardhjen e gjumit. Zvarrisjen e kohës time gjumi mund ta ketë shndërrue në ecje normale aty nga ora tre. Në orën 8 moti i mirë më ftoi me dalë në krye të rrugicës tonë. Zuna nji vend ku përkëdhelja e diellit ndihej ma e kandshme e qëndrova duke ndigjue zânet e gzueshëm të fëmijve në lojna të ndryshme. E mosha përshkon ma gjatë kënaqësisë, mendova unë, tue kujtue fmininë time. Ah sikur pretendimet të mos rriteshin si trupi i njeriut e etja për plotësimin e dëshirave të parealizueshme! Ndërkaq më kapi veshi nji si punë kange të këndueme nga nji si punë zâni që po afrohej gjithnji e ma afër meje.

- Ti këtu e ke shpinë? – më pyeti i panjoftuni duke i ngadalësue hapat derisa m'u ndal përpara.

- Po, këtu e kam.

- Cila âsht dera e shpisë tande? – më pyeti me zânin e zvargun prej alkoolit.

- Dera e dytë djathtas, – iu përgjigja.

I dehuni bâni do hapa përpara, u kthye tek unë e më tha:

- Ajo âsht derë oborri e jo shpie, për shpi që paske ma mirë flej në oborr. Ia paske prishë atij grimë oborr pamjen me të. A âsht e jotja?

- Po e imja.

- Mos e paç. Se mos me e pasë nuk të lanë në rrugë të madhe sido të jetë, pak ma të mirë ta gjejnë. Si the ti ma parë, dera e dytë djathtas? E ku ka të djathtë në Shqipni? Këta kaq e urrejnë të djathtën sa mos me iu dashtë për punë na e presin dorën e djathtë.

- Shko flej, – i thashë duke u mundue të tingëllojnë fjalët e mija sa ma të ambla e bindëse.

- Hë, po e xamë se po shkoj e flej, a më del gjumi prap këtu se këtu.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Shko mor shok e flej se je bâ vonë.
- Shok the. Si e kam emnin unë?
- Nuk e di.
- Pa ma dijtë emnin si më paske shok? A e din çka je ti kështu?

Pa më lanë me u përgjegj shtoi:

- Je, ku i ke rrobat e Vitit të Ri? Ti paska marrë Viti i Vjetër veç, apo s'i ke pasë kurrë? S'ka pasë çka të merr ty as mue. Pah ç'Vit të Ri, me ia pshtye faqen e parë të kalendarit. Po shoh se po të kande me m'u largue, mos ki frikë prej meje. Nëse don me më paditë si provokator, ti nuk më njeh, unë s'kam si të padis ka s'po flet asnji fjalë. As mos fol, flas unë për ty e për tanë shqiptarët. Në ty kam gjetë bash kë duhej me shfrye kundër këtyne horave e horajve. Horajt janë prijësat e horave. Horajt të kanë bâ me t'u shkue teshat edhe arnat t'i paskan vu si "Mara thesit". Të kam ndigjue tuj qitë bejta në nji dasëm, ma thuej nji për jetën tonë të re. Filloja kështu:

Jeta jonë e re plot hare
Këtyne nanën ku t'i kenë.

Unë mora drejtimin nga shpija e ai më iku pa më përshëndetë.

E ejte, 2 janar

Vetëm Ida Melgushit i bâna vizitën e Vitit të Ri jashtë lagjes time. Mbas pak minutash erdhi nji vajzë e re e sapo na e dha urimin e Vitit të Ri, u ul në mes të ne të dyve.

- Kjo paska zânin urim, – i thashë vetes. Urim i magjepsjes. Dorën e paska të magjisë ma robnuese, robnuese të nji robnije sinonim me lumtuninë.
- Unë, – i tha vajza zojush Idës, – kam ardhë me iu pyet nëse mund të më jepni mësime frëngjishteje.

Zojush Ida iu përgjigj si deshti vajza, e caktuen orën e parë të mësimit, të martën e ardhshme në 10 paradreke. Ndërkaq vajza u ngrit, na shtrëngoi dorën, na përshëndeti e doli. Ai shtrëngim m'u duk si ato shtrëngime me të cilat rrêjmë veten me çka na pëlqen. Kur vajza e mbylli derën e hapat po i trokisnin nëpër korridorin e gjatë, zojush Ida tha si e çuditu:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- O Zot të qofshim falë sa vajzë e bukur! Sa hini mbrendë e deri sa doli më mbetën sytë në të.

Për çudi edhe m'u më mbet gjithë ditën mendja tek ati zâ, ajo dorë, në trokitjen e hapave.

E prende, 3 janar

Megjithëse dëshira ime as që guxon me e mendue fjalën pretendim, përveç ndêjës me të gjatë orëve të mësimit, frigohem se mos kërkesa e saj ka nji trillje tekje, e ai takim i shkurtë me të po mbetet i pari e i fundit, e prap se prap kujtim i qëndrueshëm kushedi për sa kohë. E krahasova atë takim si te nji poezi ku thuhej:

"Njiherë veç e kam pa
e më kredhi në dashuni
emnin, atdheun, besimin nuk ia di
por kurrë prej mendje as zemre nuk m'âsht nda".

E shtunde, 4 janar

Me kot përpiqem me i dëbue mendimet për të, kushedi kë ka ba të lumtur përzgjedhja e saj, më thotë një mendim. Ndoshta edhe asaj si ty, më thotë mendimi tjetër, zhgënjimi ia dënon përzgjedhjen e ia torturon dashuninë. Megjithëse ndoshta âsht fjalë e fjalorit të dyshimit nganjëherë i jep zemër edhe shpresës me shpresue.

E marte, 7 janar

Në orën 9.30 shkova tek zojush Ida. Nxanësja e re erdhi pikërisht atëherë kur ora e murit të shpisë lëshoi trokëllimën e parë të orës 10. Na përshëndeti me ambëlsinë e zânin e njomësinë e dorës e u ul në tavolinën e mësimit.

- E kujt je ti vajzë që veshesh kaq bukur si reshpereshë? – e pyeti Pina, kushrina e zojush Idës.

Vajza i nënqeshi komplimentit e plotësoi kureshtjen e Pinës.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ehe! Aty më rri, – ia pat Pina e shprehi opinionin e vet për atë familje me zâ në qytetin tonë.

Zojushë Ida iu ul përballë e nisi me i dhanë mësimin e parë të metodës "Premier enne".

Zâni i vajzës u drejtue nga unë:

- Ju a dini frëngjisht?

- Jo, nuk di.

Mbas nji pauzë të shkurtë e cila më dha të kuptoja komunikimin me shêja në mes saj e zojushë Idës më tha:

- A ke qejf me mësue bashkë me zojushën?

- Sigurisht kam qejf.

- Sa mirë! – shprehi kënaqësinë bashkënxanësja ime duke e zgjatë si në tepri *i*-në e fjalës mirë.

- Afrohuni pra tek tavolina jonë e rrini këtu pranë meje! Aty dukeni si ndigjues rasti e këtu si nxanës i rregullt.

Këto fjalë i përcolli me buzëqeshjen e nji joshjeje të veçantë, ose ndoshta ma e drejtë do të ishte me thanë, ashtu m'u duk. Elementi i parë i simpatisë, mendova unë, âsht përfillja. Le të jetë tepër pak, e pakta âsht nana e të shumtës. E shtimi i të paktës sidomos në këtë rast mvaret në zotësinë e atij që fillon me fitue diçka. E kush mundet me fitue diçka, ajo diçka i bâhet shkallina e ngjitjes. Kaq përfitim në andërr po ta kisha pasë, do t'i thoja andrrës: "Vazhdo andërr, vazhdo!".

E prende, 10 janar

Kjo ditë më solli rastin e tretë të kënaqësisë së këtij viti. Metodën "Premier enne" unë e pata krye para dy vjetëve e sot në nji çast të mësimit harrova me u shtirë fillestar.

- Si e ditët këtë fjali të pa përkthyme ende? – më pyeti vajza.

- Se ku e kam ndigjue – ia prita, e justifikimi im m'u duk sikur s'ia arriti qëllimit. Ngase ajo fjalët e mija i shoqnoi me nji nënqeshje që e ambëlsoi dyshimin, mandej për me mujtë me e shlye krejtësisht atë dyshim shtova:

- Italishtja âsht motra e frëngjishtes, e fjalët e ngjashme më ndihmojnë me i ra në të.

Në të vërtetë ajo fjalë nuk ka të bëjë fare me italishten por meqenëse ajo nuk e din këtë gjuhë, justifikimi im mbase i bâni ma shumë vend

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vetes në të. Kur zojush Idën e thirri dikush tek dera e dhomës ajo më tha:

- Sot u bâme bashkënxanës, mësimi mundet me na bâ edhe shokë, prandej do të isha e mendimit me i folë njeni-tjetrit me ti.

- Po e filloj unë i pari, – ia prita. Si të duesh ti.

Në mbarim të mësimit, dora e saj i dha times një shtrëngim me të cilin nisi fantazia me u marrë me të.

E marte, 14 janar

Aty rreth orës 9 shiu e era filluen nji bashkëpunim të padëshirueshëm. Sado që ajo ka gjithçka i nevojitet daljes nëpër këtë mot, nuk besoj, e njikohësisht shpresoj, të mos paraqitet sot në mësim, i thashë dëshirës time të papërmbajtun me u takue me të, por mungesa e atyne çka dojshin për me e përballue atë mot, e detyronin dëshirën me iu bindë patjetër përmbajtshmënisë e dëshirës nuk i mbetej gja tjetër veç me shpresue mosparaqitjen e saj në atë mësim.

E mërkurre, 15 janar

Kureshtja nëse bashkënxanësja ime e ka marrë mësimin e djeshëm, më nxiti me shkue tek zojush Ida në orën 10 paradreke.

- Dje, – më tha mësuesja jonë sapo më pau, – të ndau moti me shoqen tande të re.

Këto fjalë më bânë me ndje shijen e fitimit e të humbjes njikohësisht. Shijen e humbjes së nji ore kënaqësie, e shijen e fitimit ndaj fjalës "shoqja jote e re". Ah! Sikur t'i thonte ajo vetë këto fjalë. I ka thanë – ndërhyni shpresa – a të tha herën tjetër, a të bahemi shokë? Ajo shprehje dëshire na afroi shumë ma afër qëllimit.

- Si i qenka shkrepë me ardhë nëpër atë shtrëngatë? – e pyeta me dëshirën e vazhdimit të asaj bisede për të.

- Për çka pava në të, – ia pat zojush Ida, – ma shumë kishte ardhë me na tregue sa bukur duket me veshjet e përshtatshme atij moti. Të prenden e ardhshme po na bân mungesën e parë në mësim. Më duhet, tha, me shkue patjetër disa ditë në Tiranë.

- Atëherë nuk qenka mungesa e vetme, zojush Idë!? Kushedi sa ditë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

i kalojnë pa u kthye me marrë mësime.

- A dron se po mbetë mbrapa ti? – më ngacmoi zojush Ida.

E ejte, 16 janar

Gjithë këtë ditë më mundoi të supozuemit e fejesës së bashkënxanëses time. Përgjithësisht fejesa vajzave ua ndryshon angazhimet e maparshme në të tjerat e lidhjes së re. Vajzat e bukura shkodrane të asaj klase preferojnë fejesën në Tiranë. Fjalët "më duhet me shkue patjetër" tregojnë randësinë e jashtëzakonshme të këtij udhëtimi. Ndonëse me diferencë të vogël jetesa në kryeqytetin tonë âsht ma pakëz e vështirë. Çarin e kësaj diference mundohen me e bâ të vetin ajo e ortatat e saj. Vajzat e reja njisoj si fëmijët ku kanë synin, kanë shpirtin. Tash âsht përhapë në të gjithë Shqipninë përgjigjja e pyetjes: Si e kalon? Si në Tiranë.

E ejte, 23 janar

Ndërsa po rrija në shpinë e zojush Idës duke andërrue mësimin e ardhshëm me të, trokitjen e derës e pasoi përshëndetja e bashkënxanëses time:

- Nadja e mirë!

Në atë përshëndetje m'u duk sikur kishte nji ton malli e dorën ma shtrëngoi me ato dy duar që dukej sikur ia lanë magjisë me tregue me to forcën e magjepsjes së saj.

- Qenke vetëm! Paskam ardhë si me pasë dashtë me ta zbutë vetminë.

Në këto fjalë tingëlloi llastimi ma robnues.

- Ndoshta ke qenë duke mendue për sekretin tand ma të dashtun?

- Pyetjeve që iu dihet përgjigjja bâhen kot moj vajzë e mirë.

- A vërtetë më mendon vajzë të mirë?

- I ke ra në të.

Të dy bame nji pauzë të ndritun nga buzëqeshja e saj.

- Ku e kemi mësuesen? Kur të vijë ora e mësimit tand e ke këtu.

- Përse thue "e mësimit tand?", thuej e mësimit tonë. Apo nuk don me mësue ma me mue?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ke të drejtë, e mësimit tonë, – e korrigjova vedin.

Nji tjetër pauzë na ra ndërmjet të cilën unë e ndërpreva me fjalët:

- Nuk më pëlqejnë pauzat. Pauzat janë çaste të vdekuna. Jeta don fjalë të bukura, fjalë sidomos të vajzave të bukura.

- E sa vajzave të bukura?

- Të nji vajze të bukur.

Tjetra pauzë m'i hangri fjalët e pafoluna.

- Sa shpesh po na vjen hakut kjo heshtje!

- Ma shumë më vjen hakut të moskuptuemit e saj, – tha vajza.

E shtoi:

- A i din kangën "Io sono te", – më pyeti si të donte me shprehë të gjithë ambëlsinë e zânit të saj.

- Nuk i di të gjitha fjalët, – iu përgjigja unë, – di vetëm ma kryesoret.

- E cilat janë ato ma kryesoret.

Amo quel che tu ami
Voglio quel che tu vuoi

(Dashunoj atë që dashunon
dua atë që don).

Mos vallë, e pyeta veten, ky âsht një guxim mashkullor përballë frikës time femnore? Oh! Me çfarë ambëlsie po ma ushqen shpresën! E sikur kjo të jetë veç nji andërr që sapo të përpiqem ta shndërroj në realitet rrëzohet në tëposhten e zhgënjimit? Realizimin e nji andrre si këtë âsht tepër të vështirë ta besosh edhe sikur ta dëgjosh nga vetë goja e së vërtetës. E sikur guximi im ta gabojë shêjin? Vret shpresën e vet. Për humbjen e shpresës duhet të kishte nji tjetër fjalë në vend të humbjes, nji fjalë që të thuhej vetëm për humbjen e shpresës. Sado humbje të shkaktojë mosrealizimi i nji dëshire, mund të krahasohet kohë e lumtun në krahasim me atë të humbjes së shpresës. Ndoshta po mos të ekzistonte frika humbjet e njeriut do të ishin ma të shpeshta. Guximi reagoi fill: – Po të mos isha unë, nuk do të ishin fitoret. Titulli i kangës "Io sono te" a nuk âsht nji mesazh inkurajues për guximin? Shpresa thotë po, frika thotë jo, dyshimi thotë ndoshta.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Thuhet se ju njerëzit e artit i keni të zakonshme mendimet e gjata. Kam ndigjue diçka të bukur në Tiranë. Nji djalë e nji vajzë po rrinin përpara tastierës së nji pianoforteje, ja kështu si unë e ti tash, djali e donte atë vajzë po kishte shumë frikë me ia shfaqë dashuninë. Si mendoi e mendoi gjeti mënyrën ma të përshtatshme me ia shprehë, ai i tha:

- A më...? – e i ra tastit të notës së duhun për rastin.

Vajza e bâni me tingëllue pianoforten duke i ra nji tasti ma poshtë, e i tha:

- T'u përgjigja italisht me emnin e notës ngjitun me atë që i re ti. Muzikantat, – tha vajza, – e meritojnë me i thanë po, me atë notë që në italisht ka të njëjtin kuptim.

E prende, 24 janar

Nëse çastet do të mund shndërroheshin në shkroja, çastet e mija të sotme do të shkruenin fjalën lumtuni.

E shtunde, 25 janar

Muzës time i dhashë nji poezi të kushtueme me inicialet e emnit e të mbiemnit të saj. Në fund të këtij mueji ditari më tha:

- Muzën tande po e la të jetë vetëm privilegj i poezive tueja.

E hane, 10 shkurt

Motet e kundërta të këtij mueji po vërtetojnë fjalët e kujt thotë: "Ky muej përbahet prejt ditëve të faluna nga katër stinët". Pjesën e dytë të ditës së sotme e përshkoi nji shfrymje vjeshte. Në fillim kjo shtrëngatë erdhi me të gjitha fenomenet e saja në ma pak se nji gjysë ore, shoqnuesat e shiut ia lanë vetëm shiut në dorë. Ardhja e kësaj stuhije më xuni në rrojtoren e Fran Delisë e aty më gjeti edhe koha e ndërrimit të ditës me natën.

- Me çka po duket puna, – tha Frani, – sonte po vjen me bujtë tek ne. Edhe sikur të pushojë tash s'ka burrë nane me shkue në lagjen tande pa çizme peshkatarësh.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Çizmeve u bâhet halli, – ia prita una, – çoj pantallonat e i bie ujnave kambë zbathun si në rastin kur kalojmë Kirin me dalë në Bardhaj, kambët tona janë njoftë vonë me këpucët e kthehen lehtë në kohën e para njohjes me to.

- Po veç, – tha Frani, – mbasi ta kesh bâ këtë xhiro të merr gripi në grykë e s'din kur të lëshon malli i tij për ty. Apo s'ke me ça me i bâ ballë.

- Shiu po dorëzohet, – tha Sandri, – e komunistat si Gjoka nuk dorëzohen.

Përmes të qeshunave Frani tha:

- Gjokë je pak reaksionar.

Në atë kohë hyni nji djalë e Sandri ia priti:

- Hë Mark Tatiqi, me mbiemën revizionist.

- Na e ka vu baba në kohën artë të historisë tonë me Jugosllavët, ka mendue se mos po i japin ndonji post se shumë kush përfitoi me njikaq e gja.

- E mbasi nuk doli gja përse nuk e ndërroni prap?

- Mbiemni jonë s'ka lidhje me këto punë, – tha Marku, – ky âsht emni i nji shkëmbi që kena pasë afër shpisë në malësi.

- Ja pra more Mark Tatiqi, – ia pat Frani, – gjithë këto të mira partia i bân për ne.

- Gjithë këto të mira i baftë për rrashtë tande, – ia priti Marku.

E ia plasën gazit.

- A e shihni, – tha Sandri, – sa i heshtun rrin Gjoka.

- Ka folë nji herë e mirë, – tha Frani, – e i kanë dalë e i kanë stërdalë boll ato fjalë.

Gjatë ndêjes te Frani shiu pushoi e rrugët nisën ku me kullue e ku me u zbrazë prej ujit. Mbas pak nisi nji tjetër shi i imët e Frani e pyeti Markun:

- A po na e përcjellë Gjokën në shpi?

- Me gjithë qejf! – u përgjigj Marku e u nisëm bashkë.

Biseda e njohjes tonë zgjati deri në shpinë time. Ndërsa po ndaheshim më tha:

- Nëse do të pëlqente shoqnia me mue do të më bahej qejfi. Në sajë të papunësisë koha më del e më tepron me ndêjë bashkë por edhe me hi në punë shoqnija e miqësija e gjejnë vetë kohën që u duhet.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 11 shkurt

Shumë prej dashamirëve te berberëve Delija e kanë bâ zakon me shkue në dyqanin e tyne e me kalue nji pjesë të kohës. Janë aq të shkueshëm me të tjerë këta berberë sa shpesh herë klientat lanë shëtitjen për hir të bisedimit me ta. Unë jam nji ndër ata që jo rrallë të gjithë ditën e kaloj në shoqninë e tyne. Kështu edhe sot u ktheva të rri paksa para daljes ma tutje. Aty ndesha sërish në Mark Tatiqin.

- Ju të bâni me ardh me u rrue pa pasë nevojë, – i tha nji klient.

- A për deri këtu? – më pyeti Marku.

- Jo, jam për ma tutje.

- A ecim, – më tha si ta kishte rrumbullakosë miqësinë me mue gjatë bisedës së mbramshme.

Shëtitja e dytë na afroi aq sa të mund ta quenim njeni-tjetrin shokë.

E mërkurre, 12 shkurt

Sot Marku më ftoi në shpinë e tij e më njohi me prindët e vet. Ata më mbajtën për drekë e u sollën si të donin me ma tregue të gjithë dashamirësinë.

- Unë si babë i tij e kam këshillue gjithmonë me i përzgjedhë shokët sa ma me kujdes. Ky ka nevojë për shokë zemre e më duket se me ty i paska ra shêjit. Nanën tande e njoh e me sa di unë je zog malësorit e i shpisë së mirë fort. Markun për si e njoh unë e ke djalë kokrra e burrit, me nji fjalë të shkurtë jeni të dy cik më cik për shoqninë e njeni-tjetrit. Unë parë i thashë Markut se ka nevojë për shokë me emën, veç ma mirë âsht me gjetë nji e me e mbushë zemrën plot e përplot me të. Sot ka ardhë koha me e shtrydhë trunin fort për me e zgjedhë nji shok. Keni boll njeni-tjetrin e iu priftë Zoti mbarë të dyve, – tha baba i Markut.

E diel, 16 shkurt

Roli i personazhit të ardhun tek unë, i jep atë të drejtë që nuk do të dëshiroja ta kishte me hy në ditarin tim. Ai erdhi sot në mëngjes e më shprehi dëshirën me i mësue italishten.

- Më quejnë Nikollë, - shtoi e më tregoi i kujt ishte. Unë do të baj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ç'mos me mbetë i kënaqun me mue – u zotue djali.

Për fatin tim të mirë e fatin keq të kohës, unë e si unë them, të gjithë të prekunit politikë, kujdesin kryesor ia kushtojmë gjetjes së spiunëve për me ditë si me iu rujtë grackave të tyne të thuruna tash e parë e atykëtu. Nikolla e kishte zanë vendin në listën e kujtesës time ????????? megjithëkëtë në kohën tonë âsht bâ i domosdoshëm imitimi i spiunit përsa i përket të shtirunit. Vetëm ky rol mundet me të shmangë prej grackave, kështu u detyrova me padashjen time të pranoj me i dhanë mësim. Me sa duket Nikolla bân nji rrugë e dy punë, më gjurmon mue e kontrollon të kryemin e detyrës së Ll. ndaj meje. Ata dyshojnë se mos mirësjellja ime e ka bâ aq për vete Ll., sa të heq dorë nga detyra që i kanë ngarkue. Me thanë të drejtën unë e eprorët e Ll., kemi të njejtin dyshim. Për këtë dyshim mund të jetë bâ shkak raportimet e thata të Ll. në sigurim për mue. Si justifikim për thatësinën e atyne raporteve, ka futë shfajësimin e gjetjes së kohës së xanun nga e dashtuna, ndërsa nxanësit të dërguem ia bajnë të domosdoshme ndêjen me mue gjatë tri orëve të mësimit me javë. Këto orë sigurisht i kanë mendue të mjaftueshme për kryemjen e asaj detyre zhbiriluese.

- Honorarin e caktuem prej teje, – më tha Nikolla, – nuk e ve në diskutim.

- E di, – thashë me mend, – kush paguen për ty.

E mërkure, 19 shkurt

Ndërgjegja nuk më len me i bâ hile as nxanësit mashtrues. Puna që nuk i përgjigjet honorarit bahet mëkat.

- Jam shumë i kënaqun me mësimin e parë, – më tha ndërsa po largohej.

- Sa ma të kënaqun të bahemi për njani-tjetrin aq ma qarë do të jetë për të dy.

E ejte, 20 shkurt

Mark Tatiqit mbasi i diftova për nxanësin e ri të dërguem tek unë, qeshi.

- Ai s'asht i zoti me nxjerrë mizën prej qullit e jo me krye kësi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

detyrash. Poshtë i ka ra halli atij shtet që pretendon me e mbrojtë aftësija e tij. Atë që mbrrin me e mashtrue aftësija e nxanësit tand, e vraftë qulli.

E shtunde, 1 mars

Nxanësi im vjen aq i përgatitun sa veç me mujtë me e justifikue vazhdimin e mësimeve të tjera.

- Nikollë! – i thashë, – mëson tepër pak në krahasim me çka merr prej meje.

- Sado pak qarë e kam, ti besoj ankesë honorari nuk ke?

- Jo, Nikollë unë do të doja me e pasë sa ma hallall paren tande. Mue kryesisht më kënaq zelli i nxanësit.

- Mos u lodh për atë punë, – ma ktheu.

Provokimet e Nikollës ishin aq të pagëlltitshme sa me të thanë mendja i bân me qëllim të tilla. Dita e pranverës së këtij viti erdhi e kandshme si misi i poezisë time.

Të dyja jetët kanë parajsën, më tha kënaqësija e sotme. Kjo të përkohshmen e tjetra të përhershme. Parajsën e këtushme na e la Zoti ne t'ia ndërtojmë shoqi-shoqit duke na thanë: "Kush do të përpiqet me i ndërtue shoqit parajsën e përkohshme, do të gjejë këtu të përhershmen. E kush të përpiqet këtu me u ndërtue të tjerëve skëterrën e përkohshme do të gjejë skëterrën e përhershme".

E hane, 14 prill

Në paradreken e sotme në shtëpinë e zojush Idës gjeta vetëm Nirën. Në një pikë të bisedës ajo më kërkoi leje me më thanë diçka.

- Fol, - ia pata unë.

- Unë si dashamirëse e jotja, pavarësisht nëse ti më konsideron të tillë, nuk do të doja me të pa aq të thelluem me pasion sa të vuaje me dalë aty ku u nise. Një kohë fare e shkurtë ka me të tregue sa e sinqertë ka qenë kjo këshilla e imja. Klasa jonë e naltë ose e mesmja që bën ç'mos me e quejtë veten të naltë, as dashuninë nuk e ka si ne. Ne duam t'i bajmë lidhjes sa ma shumë neje, ata në vend të nyjeve i bajnë vjegsa për me zgjidhë sa ma lehtë kur të duen. Atë forcë shtytëse që ne na e jep

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

dashnia, atyne ua jep kureshtja. Vajzave të kësaj klase u pëlqen të bâhen ma shumë muza sesa ashtu si do t'i duheshin dashunisë. Ato e studiojnë me shumë kujdes taktin e sukseshëm mos me u bâ lodër e dashunisë por me e bâ dashuninë lodër të tynen.

E shtunde, 3 maj

Në qendër të shëtitores së Shkodrës takova Filip Gjergjin, drejtuesi i aktiviteteve artistike të artizanatit. Në vend të përshëndetjes më tha:

- Sa mirë që të pava! Mue më nevojitet nji muzikant për grupin tim artistik. A kishe ardhë me punue me mue? Ajo punë âsht e përkohshme veç e përkohshmja, them unë, bjen të përhershmen. Ti do të na pregatisje ma së miri nga ana muzikore me u paraqitë në festivalin e ndërmarrjeve të qytetit. Nëse je dakort thuej Gac Mazit, përgjegjës kulture në Komitetin e Partisë për qytetin. Në thashtë Gaci po, sot mbasdite ti fillon punë.

- Si nuk qenkam dakord more Filip, pa punë e pa bukë?!

- Shko pra, tash fill në Komitetin e Partisë, takohu me Gacin e unë po të pres këtej pari me ma dhanë përgjigjen e tij.

Trokitjes time në derën e zyrës së Gacit, zyrtari iu përgjigj:

- Urdhëroni!

Sapo hapa derën e më pa, m'u kërcënue:

- Çka don ti këtu? Bashkëbisedimi yt me shtetin ka marrë fund kaq fjalë e të qofshin haram, marrsh.

- Mos u mërzit, – më ngushëlloi Filipi kur i tregova, – tash do të luajmë nji tjetër gur ma të randësishëm. Ja ku na doli dora vetë në kafe "Moska". Po flas unë me të, ti sillu këndej pari derisa të vij unë me të tregue.

Mbas pak minutave u kthye e më tha shend e verë:

- Gjithçka u rregullue si s'ka ma mirë.

Më hodhi krahun e shkuem bashkë në artizanat. Foli diçka me kryetarin e kooperativës pak larg meje, mandej vazhduem rrugën për në magazinën e rrobave të gashtme. Aty më zgjodhën gjithçka më nevojitej me veshë e me mbathë. M'u duk sikur edhe trupi m'u shndërrue në qenie që e ndjen gëzimin, mue sikur mbas nji harrese të gjatë m'u kthye sërish në kohën e viteve të veshjes time normale. E ndjeva kënaqësinë e nji njeriu që gjen shpresën e humbun.

- Ndigjova, – tha Filipi, – duke dalë s'andejmi. Ia tregova Hilmi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Saitit sjelljen e autoriteteve me ty, ai ma priti:

- Nuk âsht në nderin e luftës së klasave përndjekja e Gjokës.

- Këto fjalët e ma të plotfuqishmit të Shkodrës po t'i hapin dy kapakësh dyert e të gjithave institucioneve e me çka pava në të po të jep dorën me u ngjitë shpejt e shpejt aty nga ku shkite.

E hane, 5 maj

Puna ime e sotme më ban ta konsideroj këtë ditë hapin tim të parë drejt botës së muzikës nga ku më ishte përjashtue edhe shpresa. Tani unë jam i veshun si pak të rij e kam punën e dëshirës time. Kjo përkrahje i dha nji farë hovi prestigjit tim tek njerzit e randomtë, përbâsat e shumicës dërrmuese të shoqnisë tonë. Tek të drejtuemit nga unë shoh nji respekt të veçantë për punën time. Të gjithë koristat më duen si të kishin pritë mezi me më dashtë, krijimi kaq i shpejtë i kësaj përshtypjeje më mbushë me kënaqësinë të paparashikueshme. E suksesi i mirësjelljes na kënaq mbi çdo sukses tjetër.

E shtunde, 10 maj

Filip Gjergji u ka dhanë rrugë fjalëve të Hilmi Saitit e ato janë përhapë ma shpejt se do të përhapeshin me nji trasmetim radiofonik. Arsyetimet e gjeneral Hilmisë, pranohen në mënyrë të pakundërshtueshme nga të gjitha autoritetet e qytetit, prandaj qëndrimi i Hilmisë ndaj meje âsht bâ qëndrimi i të gjithëve ose âsht e shtime. Kjo sjellje dashamirëve të mij u ka justifikue shoqnimin me mue. Njani prej tyne me të cilin po shëtisja sot paradreke âsht Zef Leka. Gjatë kësaj shëtitje, Zefi më prezantoi me nji bashkëvendas të tij.

- Nikoll Daka, – m'u prezantue i porsanjohuni.

- Gjoka, – i shpjegoi Zefi mikut të vet, – kndon, kompozon e shkruen poezi.

Ndërsa mue për Nikollën më tha:

- Nikolla âsht profesor letërsie, shkruen, përkthen nga latinishtja, greqishtja e vjetër e italishtja.

Rrugës me ne u bashkue edhe Filip Gjergji, që sapo u përshëndet me Nikollën, i sugjeroi me shkrue nji libret për nji veprim muzikor.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ai libret me pasqyrue të gjitha proceset e punëve të artizanatit. Gjoka, besoj âsht i gatshëm me e muzikue.

Si unë, si Nikolla e mirëpritëm këtë mendim.

E ejte, 15 maj

Nikolla më lexoi libretin e përfunduem me titull "Klasë e lavdishme". Libret i shkruem me frymëzimin të zilishëm. Janë shfrytëzue mjeshtërisht me nji takt të maskuem cilësitë ma të mira të punëtorëve e keqtrajtimin ç'jerëzor që u bâjnë padronët aty punëtorve. Kori i skllevënve fillon me vargjet:

A thue do të vijnë dita që punës tonë
shpërblimi të jetë si ajo drita
që duhet të gëzojë syni.
Ma mirë me qenë nën tokë
se turpi i vetvetes
ndaj armët vrrik me i rrokë,
lirinë të fitojmë o shokë.
Që është frymëmarrja e jetës
e zâni i së vërtetës.

- Kjo kangë, – tha Zef Leka, – âsht si nji thikë me dy teha, që secili teh ia len fajin tjetrit.

E hane, 2 qershor

Sot e plotësova muzikën e veprimit muzikor "Klasë e lavdishme". Mbas dreke nisa me ua mësue solistave. Ata janë shumë të kënaqun me krijimin tim e unë shumë i kënaqun me kujtesën e tyne.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 18 qershor

Sot bâme lidhjen krejt të tri tabllove. Rezultati doli përtej parashikimit. Çdokush âsht gati me punue si të kishte shpirtin në atë

punë.

E ejte, 19 qershor

Ndërsa po hyja në rrugicën e zojushë Idës, unë e Nira u gjetëm pak metra përballë njani-tjetrit.

- Më ke ardhë bash kur më âsht dashtë me të takue, – thirri pa m'u afrue ende mirë.

Si u ndalëm e u përshëndetëm filloi:

- Ndoshta e ke marrë vesh edhe ti çka due me të thanë.

E duke e theksue gjithnji e ma shumë tonin ironik vazhdoi:

- E kam fjalën për muzën e frymëzimeve tua të tashme.

- Jo, nuk di gja, – ia ktheva disi i çuditun.

- S'ka gja ma të kollajshme se me u ra në të kërkesave të vajzave të asaj klase. Âsht fejue me rehatinë e saj të ardhshme.

- Me nji fjalë ka bâ si të gjitha të asaj shtrese si s'mund të bâjnë ndryshe veç si njana-tjetra.

- Hë si po të duket kjo punë, më pyeti si njërin, që nuk sheh tronditjen e parashikueme prej lajmit të dhanun.

- Ky lajm nuk ishte i pa marrshëm me mend prej meje, – ia ktheva me nji qetësi të papritur.

- Lidhjen me të e mendova të përkohshme çasti i këputjes së kësaj lidhje mund të vinte kurdo, se fija e lidhjes me vajza si atë, – ma priti Nira, – âsht ma i hollë se fija e flokut.

- Ke të drejtë pohova unë.

E u ndamë.

E shtunde, 21 qershor

Provat i bâme në ish teatrin e Jezuitëve, aty ku do të jepet edhe shfaqja e festivalit të ndërmarrjeve të qytetit. Komisioni vlerësues i shfaqjeve e çmoi shumë nalt kompozimin e ekzekutimin e këtij veprimi muzikor.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 22 qershor

Disa kangë e vallë gjatë shfaqjes u duartrokitën ngrohtësisht nga publiku. Përgëzimin e parë në skenë ma dha Hilmi Seiti. Në çastin e shtrëngimit të dorës duartrokitjet e publikut shpërthyen ma të fuqishmet. Këto duartrokitje synonin dy qëllime: Me më shprehë përgëzimin ma të ngrohtë e dëshirën e rehabilitimit tim. Shembullin e Hilmi Saitit kush dashtë e kush pa dashtë e ndoqën të gjithë autoritetet e pranishme.

E hane 30 qershor

Veprimit tim muzikor iu akordue çmimi i parë i festivalit.

- Ky çmim, – tha Hilmi Saiti, – duhet me përmbushë angazhimet që kam marrë me emrin tand. Ky angazhim do t'u japë zemër përpjekjeve të mija me ta hapë rrugën drejt ngjitjes, ndonëse ecja mund të jetë e ngadaltë, qëllimi do të arrihet si dëshirojmë.

E mërkurre, 2 korrik

Komisioni qendror i vlerësimeve të krijimtarisë në Tiranë, veprimit muzikor "Klasë e lavdishme" i dha çmimin e parë në shkallë republike e nji nga tri tablot e këtij veprimi muzikor e përzgjodhi me e shfaqë në skenën e ngritun në shëtitoren kryesore të Tiranës, ku do të jepeshin pjesët ma të zgjedhuna të krejt ndërmarrjeve të Shqipnisë.

E shtunde, 5 korrik

Trupa e shfaqjes mbushi plot e përplot autobusin e udhëtimit tonë për në Tiranë. Kënaqësinë ma të madhe të këtij udhëtimi e ndjejnë disa të rij e të reja që deri tash e kanë pasë andërr shkuemjen në kryeqytet. Sado që mund të duket e çuditshme pengesë e këtij udhëtimi u ishin bâ paret. Mbasi shpenzimet ma të thjeshta të vizitës nji ditore në Tiranë, hanë rrogën mesatare të nji jave punë. E punëtori i sotëm shqiptar e quen sakrificë me ia hekë bukës e me ia dhanë kësaj kënaqësie. Në orën shtatë u ngjitëm në skenën e improvizueme për numrat ma të spikatun të shfaqjeve të festivaleve të ndryshme të qyteteve të Shqipnisë. Paraqitësi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL BALETI" SHKODËR

i programit shqiptoi titullin e veprimit muzikor pa i përmendë autorët. Ai anonçoi vetëm emnat e Filip Gjergjit, drejtues i valleve e Nevruz Kalaci, drejtues muzike. Numri i shfaqjes tonë i ekzekutuem në ato kushte s'kish si të pritej ma mirë. Mbas shfaqjes na dhanë dy orë leje me shëtitë në Tiranë. Malli për vitet e mija të shkollës më nxiti me shkue deri tek Liceu Artistik. Më ngjau sikur ndjeva qortimin e konviktit të boshatisun nga pushimet e verës: Pse nuk ia vune veshin fjalës së urtë "Mishin me e pjekë e hellin mos me e djegë". M'u bâ sikur m'u rrethuen të gjitha kujtimet e mija të atyne viteve. Kujtimet e bankave në klasat e kulturës artistike e të përgjithshme. Kujtimet e ecejakeve nëpër oborr duke lexue mësimet e landëve të ndryshme e shokët e shoqet që m'i lexonin për me i mësue përmendsh ato mësime. Kujtimet e vendeve ku rrinim me lexue letërsi artistike. Kujtimet e mbramjeve në fjetore që na shkrinin së qeshuni. M'u duk sikur të gjitha ato kujtime më thanë: "Eja në shtatorin e ardhshëm". Pothuej të gjithë shokët e shoqet e tua i ka marrë malli për ty, sa ty për ta.

Shkova tek shpia e Marijes me ndêjë me ta derisa të vinte koha e kthimit tek vendi i caktuem me u nisë për Shkodër. I trokita derës së oborrit e i thirra Marijes dy a tri herë. Nuk m'u përgjigj askush. Ma në fund më ndeshi dora në drynin e vumë në pjesën e jashtme të derës. Përshkova ngadalë si të mos doja me e lanë kurrë ma atë vend, rrugicën e ngushtë ndërmjet gardhit të Marijes e murit të mencës tonë të dikurshme. Sa e largët e sa e afërt dukej ajo "dikur". Ajo ishte rrugica e leximeve në mot të butë. Gjatë disa ecejakeve të mija të tashme nëpër atë rrugicë fola me të gjitha kujtimet, vendlindja e nji pjese të atyne kujtimeve, ishte ajo rrugicë. Si të më dukej pak me i thanë me mend, i thashë me gojë krejt atij vend: Lamtumirë! E ai mue: "Sa për kështu mos eja ma me ia ndezë kaq shumë mallin vetës sa me e shfrye me lot".

E hane, 7 korrik

Honorari i veprimit tim muzikor u vlerësue 15 mijë lekë. Në saje të këtij shpërblimi unë kam nji radio Orion. Radioja ishte andërr e imja moshatare me mue. Sa herë e ndigjoj ua bekoj shpirtnat të gjithë atyne që punuan me e bâ këtë vepër shkencore sa ma të përsosun. Ata shkencëtarë i kanë dhanë njerzimit nji nga mundësitë ma dëfryese të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" K U K Ë S

kësaj jete. Me këtë shpikje të mrekullueshme njerzimi mundet me u njoftë me atë çka mungesa e saj do ta bante të pamundun. Radioja ma bân të mundun me u shkri kënaqësije me ekzekutimet ma të përkryeme të muzikës klasike e kredhja në botën e tingujve mahnitës po më mban larg mendimeve torturuese të rrethanave të urryeshme. Kujtimet e vuejtjes m'i kanë ndikue keqas gjumit. Para blemjes së kësaj radioje vueja nga pagjumësia dhe kureshtja me e ditë orën gjatë natës. Të gjitha radio stacionet që transmetojnë natën e japin tash e parë orën duke ma bâ kështu radion ndërmjetëse e kontaktit me muzikën e të kontaktit të saktë me kohën ndër 24 orët dhe me ngjarjet e freskëta të ndodhuna në të pestë kontinentet mbasi për fat të mirë valëve të saja nuk ka çka u bân izolimi komunist. Gjatë minutave të ndigjimit të lajmeve më duket sikur jam në botën e lirë. Gjatë kohës së ndigjimit muzikor jam në botën e muzikës, kështu nji pjesë të konsiderueshme të kohës më takon me e kalue i paprekun nga realiteti rrethues.

E hane, 13 korrik

Mark Tatiqi më tha:

- Në popull ka nisë me u folë keq për ty. Dhania e dorës e Hilmi Saitit interpretohet si bamja e lëshimit të ndytë që të hapë rrugën e favore të spiunit. Forca goditëse e padrejtësisë së antikomunistave ia kalon shumë asaj të përsekutimit komunist. Sakrifica e shpërblyeme në mënyrë të tillë ngren zânin e protestës ma të ligjshme, por sa e tmerrshme kur ky zâ âsht vetëm zâ heshtje, nji zâ që çirret mbrenda vetes së vet e të duket sikur mllâni zen vendin e zemrës e mllâni rritet si nji mish i huej që nuk guxon me e heqë as me ia tregue kujt përveç atyne që munden veç me të ngushllue e ai ngushëllim në vend me të lehtësue ngjan sikur të randon.

E marte, 15 korrik

Sot e plotësoj veten tek unë edhe i 23-ti vit. E mira do të ishte me thanë: "e plotësova unë atë" por rrethanat më kanë bâ me qenë unë në vartësi të viteve. Edhe kur na paraqitet nji rast nga i cili mund të përfitojë e drejta siç âsht ky i tashmi, përgojimi i gojëkëqijve ma

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shndërron gëzimin në vuejtje e në krahin e këtij përgojimi ka nisë me ndêjë edhe dyshimi im, mos vallë përkrahja e Hilmi Saitit lidhet me ndonji kushtëzim politik? Në qoftëse para këtij favori kam pësue grushtimin e shtetit, refuzimi i dhanies së dorës në këtë mënyrë do të pësoja shkelmimin e shtetit. Ai shkelm do të më hidhte disa shkallina ma poshtë nga ku isha para këtij punësimi. Koha e vrejtjes së këtij dyshimi më frikëson me proverbin "ku ka zâ nuk âsht pa gja". O Zot, ma ruej ndërgjegjen ma shumë se mue!

E mërkurre, 16 korrik

Pjesën ma të madhe të ditës së sotme e kalova në shpinë e kulturës me Prenkë Jakovën.

- Shtrëngoju fort për duart e Hilmi Saitit, – më tha Preka, – thashethemsat i kanë me u dëfrye thashethemet e tyne. Hilmi Saitit i ka ardhë te hunda ky numër i të rekrutuemve e jo ma me të përfshi edhe ty në ta. Ti nuk i ke kushtet me shërbye në atë soj rekrutimi.

E prende, 5 shtator

Pothuej të gjithë pjesëtaret e trupës janë dakort me i zëvendësue ditët e turneut tonë të ardhshëm nëpër Shqipni me dalje në punë të dielave derisa t'i plotësojnë të gjitha. Sidomos vajzat që i nxitë kureshtja e papërmbajtun me pa qytetet e tjera.

- Punojmë sa të doni, – i thanë sekretarit të partisë nji grup vajzash, – veç të shohim botë me sy njiherë. A po rrimë pak të ndryeme? Shëtija nëpër Shkodër âsht si e zogut nëpër kafaz. Ne rrezik me e marrë burrin pa e pa, pa e ndi, veç të jetë i nji qyteti tjetër që s'e kena pa.

- Ja pra çka ban partia për ju, – u foli sekretari i partisë i ngarkuem me shoqnue gjithkund grupin artistik. Detyra e sekretarit të partisë âsht me e mbrojtë vijën e partisë çdo sekond mos ta shklasë askush me ndonji fjalë a gjest të padëshirueshëm nga partia. Deri edhe në Korçë po iu çon partia, – shtoi sekretari i partisë së kooperativës.

- Edhe në Korçë? – pyetën dy a tri vajza të befasueme nga ai gëzim i pa paramenduem.

- Në Korçë, po në zemër të Korçës – u përgjigj sekretari i partisë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL BARLETI" SHKODËR

duke u mburr me partisë e vet.

Në 12 të drekës mbërritëm në Durrës. Ndërmarrja na qerasi në restorant me nga nji pjatë supë e gjellë me mish.

- Mish, – tha Kel Kaftalli kur dolëm, – pat sa me ia justifikue përmendjen e emnit.

- S'ka gja, – ia ktheva unë, – mungesën e tij e plotëson buka.

Këtë konfidencë na e bâni të sigurtë njohja jonë që në fillim të saj.

- Gjokë! – më tha Keli me nji ton keqardhjeje, – paraqitjen e shfaqjes ma kanë urdhnue me ta bâ pa të përmendë ty as Nikollë Dakën. Vetëm emnat e Filipit e të Nevruzit, – më tha, – ke me i prezantue si drejtuesa muzike e vallesh. Këtë prezantim e ka porositë Komiteti i Partisë së Shkodrës. Me këtë porosi ka shumë mundësi me synue nji qëllim djallëzor. Me të nxitë nji reagim të papërmbajtun e humbja e torues tande me u përdorë si justifikim përpara Hilmi Saitit për me ta ndërpre përkrahjen. Nuk kam çka me të thanë ma shumë për me e kuptue ti ma së miri.

Pothuej çdo kangë e çdo valle të këtij veprimi muzikor spektatori durrsak e përcolli me duartrokitje të ngrohta. Përgëzimet gojore të dashamirve durrsakë i morën Filip Gjergji e Nevruz Kalaci. Kureshtja me ndigjue përgjegjen e Filipit më nxiti ta pyes:

- Përse nuk përmenden autorët?

- Këtë pyetje ma banë edhe disa durrsakë e u bishtnove. Në mos e kuptosh me kaq s'ia vlen me të dhanë tjetër përgjigje.

E shtunde, 6 shtator

Spektatori elbasanas na e përsëriti suksesin e mbramshëm në Durrës. Gazeta "Zëri i Popullit" në numrin e saj të sotëm, përshkruen interpretimin e shkëlqyeshëm të trupës diletante të artizanatit të Shkodrës në skenën e teatrit "Aleksandër Moisiu" e suksesin e merituem nga ai interpretim. Sekretari i partisë, Lutfi Halili erdhi e më përgëzoi për shkrimin e gazetës "Zëri i Popullit". Dyshimi se ai përgëzim mund të ishte nji formë e provokimit të maskuem më nxitën të shtirem sikur po e vlerësoj përgëzim -sinqeriteti. Me t'u largue Lutfija shfryna tek Keli.

- A ka gja ma të vështirë se me u shti i trashë?

Në vend me m'u përgjegjë më pyeti:

- A ka gja ma të rrezikshme se me u tregue i mençun kur lypset me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

bâ të kundërtën. I mençuni duhet të jetë gjithmonë gati me ia bâ qefin të çmendunit të rrezikshëm përndryshe ndërron mendjen e vet me të tijën. E i çmenduni i rrezikshëm në rastin tand nuk âsht i marri por i poshtri. Âsht injoranti që s'ka me çka i ngjet tjetër shkallinat e karrierës përveç se me poshtërsi e po mos të shtiresh me të si e lyps rasti ndërron mendjen tande me të tijën – tha Keli.

E diel, 7 shtator

Në drekë arritëm në qytetin e përkëdhelun nga liqeni ma i thellë e ma i dlirë i vendit tonë. Në mbramje dhamë shfaqjen në nji teatër të ngjashëm me teatrin e Jezuitëve në Shkodër. Spektatorët pogradecarë na lanë përshtypjen e një komuniteti të qytetnuem. Mbas shfaqjes shkuem me darkue në nji restorant ku luente muzikë nji kuartet instrumentistash i kryesuem nga Agim Borova. Të ecunit e ngadaltë pranë parmakëve përbri liqenit mue e Kelin na banë me mbrritë mbas të tjerëve në restorant e kënaqësinë tonë që kërkonim gjithmonë rastin me ndêjë vetëm ne të dy, pjesëtarët e trupës tonë kishin plotësue të gjitha tavolinat katërshe e për ne kishte mbetë një tavolinë boshe pak si në shmang. Sapo u ulëm na tërhoqi vëmendjen të folunit në gjuhë të huej e dy vetëve në tavolinën ma afër tonës. Veçantija e gjuhës na e bâni krejt të lehtë me ia dallue kombësinë. Ai ishte shtetas i popullit ma krenar per revolucionin ma të lavdishëm. M'u duk sikur çdo fjalë e asaj gjuhe thonte citatin e poetit të tyne kombëtar "për dashuni jap jetën, për lirinë jap dashuninë". Ajo e folun më kujtoi ngjarjen margaritar në historinë botnore. Asnji revolucion nuk ka dërgue aq shumë njerëz në parajsë. Përkthyesi u largue për pak çaste e i hueji mbeti vetëm në tavolinë e unë për me ia tërheqë vëmendjen fishkëlleva aq lehtë sa të më dëgjonte vetëm ai kangën e famshme hungareze "E diela e trishtueshme". E për çudi përputhja e titullit të kësaj kange "E diela e trishtueshme", koinçidon me të dielën e shtypjes së revolucionit hungarez nga sovjetikët. I hueji po me fishkëllimë iu përgjegj frazës muzikore në vazhdim. Ndoshta duke e marrë fishkëllimën time si nji sinjal ftese erdhi në tavolinën tonë.

- Na e ngjalle vetë rrezikun e tash e kemi kambkryq në tavolinë, – u ankue Keli.

S'e pat mbarue ende mirë fjalën shoqnuesi im kur erdhi shoqnuesi përkthyes i të huejit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ju e thirrët, – pyeti me shqetësimin e frikës së sigurimit të shtetit për lanien e të huejit vetëm në ato pak çaste. Unë vetëm sa shkova në banjo për një nevojë të thjeshtë personale, – na sqaroi si të na konsideronte edhe ne të sigurimit të shtetit.

- Jo, – u përgjigja unë, – erdhi vetë pa e thirrë.

- Shandor! – filloi përkthyesi e vazhdoi me gjuhën e të huejit.

- Shandor, – mendova unë, – këtë emën do të ishte dashtë ta merrte çdo adhetar hungarez ashtu siç merr kleriku emnin e urdhnit të fretënve sepse ky âsht emni i kampionit të poezisë hungareze e i kampionit të lirisë hungareze.

Përkthyesi arriti ta bindte të shkonte në tavolinën e maparshme. I hueji u ngrit e na përshëndeti shqip:

- Natën e mirë!

Nji pjesë të natës e kalova duke mendue për kënaqësinë që mund të ndjenim në atë bisedë të pabame.

E hane, 8 shtator

Në Korçë shfaqja jonë ishte afishue në pikat ma të dukshme të qytetit. Në afishe lexohej:

"*Veprim muzikor! Klasë e lavdishme*"

nga Kolë Vata

Ekzekutojnë solistat, kori e valltarët e kooperativës së artizanatit, Shkodër.

Kel Kaftalli shtoi përpara mikrofonit të skenës edhe emnat e Filip Gjergjit e Nevruz Kalacit.

- E kam sjellë e kam pështjellë ndër mend mohimin e autorësisë së veprimit tand muzikor, – më tha Filipi mbas shfaqjes. Ndoshta vetë Hilmi Saiti e ka dhanë këtë sugjerim për me të ndihmue me ia mbrritë qëllim tand nji hap mbrapa e dy përpara.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E marte, 9 shtator

Suksesi i mbramshëm e bâni të domosdoshëm përsëritjen e shfaqjes prap sonte. Në hotelin e buejtjes tonë erdhi me më takue Sami Zemblaku, kushri i mikut tim, Rexhep Zemblaku.

- Meqenëse prezantimin tek njëri-tjetri na e ka bërë Rexhepi së largu, – tha Samija, – erdha të të takoj e të njihemi nga afër. Mund të shëtisim pak bashkë e të të sjell unë këtu sërish?

E pyeta Filipin e ai m'u përgjigj:

- Deri para shfaqjes shko ku të kesh qef.

- Shëtisim sa të duesh e për të drekuar drekojmë në shtëpinë time, mirë!

- Mirë! – ia ktheva.

Gjatë shëtitjes më pyeti për Kolë Vatën e veprimit muzikor. Unë i tregova e ai më këshilloi të duroj pa e dhanë me kuptue padurimin. Mbas dreke më pyeti nëse dëshiroja me asistue në provat e përgjithshme të nji operete të Dunajevit, të ekzekutueme nga trupa e shpisë së Kulturës së Korçës.

- Patjetër, biles me shumë dëshirë, – ia pata unë.

Hymë në sallën gati të mbushun me spektatorë e shkuem në skenë ku Samija më bâni nji prezantim dinjitoz tek dirigjenti i operetës. Në mbarim të provës përfundimtare foli i dërguemi i komitetit të Partisë së qytetit që ka në dorë dhanien ose jo të OK- it.

- I keni shfrytëzuar si duhet, – tha ai, – kushtet e krijuara nga partia.

Mbas tij më ftoi dirigjenti në skenë me dhanë unë përshtypjet e mija për atë shfaqje. Ky vlerësim më erdhi si nji ilaç shërues për sedrën time të fyeme nga mohimi i së drejtës së autorësisë së veprimit tim muzikor. Formulimin e përgëzimit, të gjithë të pranishmit, e pritën me duertrokitje.

Cilido që erdhi me u njoftë me mue, Samija ia bâni të njoftun edhe aftësitë e mija.

Faqen e ditarit të sotëm ma mbylli suksesi i dytë i shfaqjes. Kureshtja e korçarëve të interesuem me ditë kush âsht autori, tashma ishte plotësue. Ndoshta, të gjithë punonjësit e teatrit ku e dhamë shfaqjen e shumë spektatorë më përgëzuen e ato përgëzime të ngrohta, ma shpërblyen keqardhjen për mohimin e të drejtës ma elementare.

Në të dalun të teatrit nji zâ i njoftun më thirri:

- Po ku je mor Gjokë Vata, edhe në Korçë paske ardhur?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ishte shoku im i shkollës Nesti Gostivishti. Në vend të më jepte dorën më rroku thuej s'po më lëshon ma. Bëjmë një shëtitje të vockël bashkë?

- Shko, – më tha Filipi aty pranë pa pritë t'i merrja leje.

Me të ecë pak hapa, u ndal e u kthye me fytyrë prej meje si të donte me më thanë diçka tepër të randësishme.

- Të të pyes si je, është kot, të gjitha përshëndetjet komunizmi na i ka nxjerrë jashtë përdorimi. Të gjitha fjalët e mira, të gjitha gjërat e mira ca me ligje të shkruara e më shumë më të pashkruarat përveç fjalëve të mira e gjërave të mira këtij mut komunizmi i shkon mendja të nxjerrë huç edhe krijuesin e tyre. Ua ç'idiot komunizmi që është, ua ç'komunista! Sa herë shkojnë në banjo për hir të prapanicës bëjnë veten e tyre. Me të dalë nga banjoja na rrahin gjoksin me krekosjen e dhjerë, e di pse? Sepse muti nuk e ndjen erën e vet. Të tillë kishim sa të duash në shkollën tonë, mos qofshin përmendur, mijëra, miliona, miliarda kërcejnë valle mbi kurrizin e Shqipërisë së gjorë. Ti ndoshta kujton se jemi aq sa na thotë gjeografia, jo ore jemi aq sa na thotë filozofia. A thoni ju andej se "një i keq del sa për njëqind". Jo ore sa për njëqind, për njëmijë, sa për një milion e për sa të duash. Një komunist i vdekur është fare pak, një komunist i gjallë është tepër shumë. Vdes një komunist, s'e ndjen numri fare. Një komunist i gjallë e çmendë numrin.

- Ku të kanë caktu? – e pyeta për me shmangë atë monolog me zâ të naltë si të ishim duke ecë nëpër shkretinë.

- Në çmendi, – m'u përgjigj Nesti, – nga andej më sollën në Korçë. Sipas tyre gjoja qenkam shëruar. E kush të të dërgoi në çmendi? Këta të mençurit e botës. I bëjnë Shqipëri e burg sinonime e brohorasin "Urra! Urra!". Mund të pyesësh: Po ata vetë a janë në këtë burg? Janë po për mendje që kanë u duket gjë e madhe grada e gardianit. Ne jugorët sidomos në të shqiptuar pothuaj e kemi hequr fare "r"-në nga alfabeti e padashur e kemi shtuar në një fjalë që ju gegët s'e keni e do të duhet ta kishit "r"-në, e kam fjalët për horat. Ju i thoni të zbutur "horat", ne i themi "horrat" për këta fjalët e mira është gjynah t'i përdorësh, fjalët e këqia s'i përshkruajnë dot, e vetmja fjalë e përshtatshme për komunistat është komunist. E kam gati një promemorie, do t'ia ngjis këtij mut shteti mu në ballë. Ajo promemorie është qefini i komunizmit shqiptar. Këta janë aq të qelbur sa as dheu që është izoluesi më i përsosur nuk ia del ta pengojë atë erë. Unë do të kërcej valle mbi kufomën e kësaj diktature. E di si do ta filloj unë atë traktatin? Rrofshin Polonia, Hungaria e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me to Shqipëria. Këta më shumëzojnë mua me zero se më pandehin si veten e tyre. Ah sikur të bëhesha unë një popull! Ama një popull pa asnjë komunist, një popull me të gjithë antikomunistë, një popull i mjaftueshëm për ta përmbysur komunizmin në të gjithë botën. Ajo përmbysje do të ishte ilaçi i shërimit tim të përhershëm. Lëri justifikimet jemi kështu e jemi ashtu, ne s'jemi as kështu as ashtu. Unë do të vdes shumë shpejt, e di mirë unë këtë. Pyetja më kote do të ishte a të dhimbset vetja? Mua më dhimbset jeta që e lë të njollosur me komunizmin. Ja ku është e shkruar: "Sa më e fortë të jetë diktatura e proletariatit aq më e fortë është demokracia socialiste". Shiko sa budallenj duan të na bëjnë, i vënë mbiemra diktaturës e demokracisë. O, këta idiota, i kanë bërë mbiemrat maska. Mua e shokëve të mi, që duam t'ia çjerrim këto maska, na quajnë të çmendur. Ore! – u them – Shqipërisë i duhen të çmendur si unë e jo të mençur si ju. Dikush thotë: "E drejta duhet thënë sipas rastit". A nuk ka turp se quhet rast ai në të cilin mohohet e drejta? Ore budalla! më qortojnë, nuk mund të bësh asgjë i vetë. E unë i pyes: Meqë qenka kështu përse më lini vetëm? E ç'kuptim ka të mbytesh në lotët e tu duke duartrokitur atë që të shkakton lot. Njerëzit e mi më luten me të qara të mos t'i kundërvihem tiranisë komuniste. Ata do të duhej të gëzoheshin të vdes sa më parë. A më mirë të vdesësh apo të jetosh i ngordhur? Skllevërit e tiranët s'duhet t'i përkasin së njëjtës jetë. Mirë andej e paskan vendin në skëterrë, e përse të mos ua bëjmë një skëterrë edhe këndej por t'i lëmë ata të na bëjnë skëterrën tonë. More këtë guximin thirre sa të duash, nuk përgjigjet, nga sa duket guximi nuk di shqip. Mua dëshirojnë të më shtrojnë sërish në pavionin 17, sipas teje kush duhet shtruar në atë pavion, unë apo Shqipëria? Unë do t'i shtroj këta të poshtër në pavionin e traktit tim e do t'i rrah me atë harkun e lahutës së Fishtës së madh sa kryevepra e tij. Në fakt kazma, drapëri e çekani nuk kanë faj, komunistat i bënë simbolet e veta pa dashjen e tyre, atyre u vjen shumë keq që janë simbolet komunizmit. U vjen më keq se ne që jemi viktimat e komunizmit. Sikur të mos na detyronte të ndahemi mungesa e kohës tënde, stuhia e shfrimit tim antikomunist do të zgjaste sa jeta ime. Sado të flas për këta jam gjithmonë në fillim. Këta aq e kanë ndotur këtë emër cilësor, sa ky përemër do të duhej lënë vetëm për këta.

Ndërkaq u përqafuam fort e këtë përqafim e parandjeva të fundit me të.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 15 shtator

Filip Gjergji më komunikoi shkëputjen e marrrëdhanjeve të punës me artizanatin, me premtimin:

- Kur të na nevojitet nji muzikant askush s'do të thirret para teje. Ti mos i trego askujt sepse shkëputjen nga kjo punë e përkohshme llapazanat do ta komentojnë simbas zanatit të tyne, prandej sa herë të kesh kohë eja e rri këtu me ne. Ardhja jote e shmang rastin e zbrazjes së kazanit të thashethemeve. Gjatë kësaj kohe vardisju Komitetit të Partisë me të gjetë nji punë të përhershme në muzikë. Unë sa të mundem po e nxis Mantho Balën që e ka në dorë me ta gjetë punën. Hë për hë çdo njeri konsideroje si provokator. "Frika ruen vneshtën" – ka thanë i moçmi, – me kuptimin frika ruen njeriun. Koha e daljes së kësaj thanje ka qenë lule në krahasim me kohën tonë. Askënd nuk duhet me pasë frikë sa veten tande, prandaj shpesh herë na pyet e keqja: O kush ta bâni more? E ne do t'i përgjigjemi: Vetja more, vetja! Në të qoftë bâ mësim sherri që i ke bâ vetes, ky mësim ka me të qenë ma i vlefshmi i jetës tande. Në mos të qoftë bâ mësim, mirë e ke.

E shtunde, 8 nandor

Në këtë datë 17 vjet ma parë, Shqipnia polli të zezën e saj ma të madhe. Polli përbindëshin e kuq, dhambët e të cilit përçapin çdo të mirë shqiptare e vetëm shpresat tona nuk mund t'i përtypin. Shpresa thotë: "Do t'i bajmë bluzhë ato dhambët e përgjakun me gjakun e pafajësisë".

E diel, 16 nandor

Sot mbas disa shkuemjeve në shpinë e Nikoll Dakës, ai më tregoi kush ishte bashkëshortja e tij. Motra e poliglotit dhe e historianit, Thanas Shkurti me të cilin jam njoftë kur jepte mësim në Liceun Artistik.

- Emelia, – me tha Nikolla kur dolëm nga shpia e tij, – din me ma mbajtë gjallë shpresën me atë durimin e saj të pamatshëm. Sa herë dal me gjetë borxh ajo ua kalon urinë vocërrakëve tonë me përralla e lojna

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

si e si me mujtë me i shty derisa të vijnë gjumi e të flejnë pa hangër. Mbasi gjetja borxh sot âsht bâ nji punë e vështirë sa lamja e tij. Emelia, – tha Nikolla, – ka ra pingul nga bollëku i familjes së saj në vorfninë time. Kurrë nuk e nxen në gojë mirëqenien e saj të maparshme. “Pasuria më e madhe e jetës tonë është dashuria, thotë ajo. Kështu ne kemi mirëkuptimin bashkëshortor ashtu si i pëlqen Zotit. Njeriu më shumë se asgjëja i gëzohet qëndresës së vet. Edhe sikur të jetuarit tonë mbi këtë tokë të zgjaste sa një frymëmarrje, lypset të bëhet e pamundura për ta merituar emrin njeri”.

E mërkurre, 24 dhetor

Sonte âsht nata ma e pasun e të gjithë të vorfënve kristianë. Nana thotë: Kjo festë na sjell vetë gjithçka duhet për të. Kjo festë dorëdhanësin e bân ma bujar, dorështrënguemit ia zbutë koprracinë. Ja, moti âsht si ta kishte porositë festa e kësaj nate. Vetëm frika e shtetit na detyron me e ulë çdo vit e ma shumë zânin e urimeve. Lagjja jonë danë në shêjë për festimin e ditëve të shënueme fetare. Shteti e ka pa me rrugë me na dallue si mostra të injorancës se me u marrë me ne për këtë punë si gjoja me ma të ngritunit. Me ne mundohet me vërtetue pretendimin se sa ma injorant të jesh, aq ma besimtar je e nuk e kupton se kështu e dëshmon mendimin tonë të anasjelltë. Të mohuemit të krijuesit tonë e të gjithçkahes së krijueme për ne, âsht injorancë plus poshtërsia ma e ndytë e çdo ndytësie e kjo ndytësi njerzore e ka emnin komunizëm. Ne jemi shumë të kënaqun me etiketën e vume prej shtetit. Në sajë të këtij lëshimi ne mund ta shijojmë këtë sofër si nji zemër gëzimi.

E ejte, 25 dhetor

Kjo âsht e vetmja datë së cilës lindja e themeluesit të kristianizmit e shndërroi çastin e lindjes së tij në çastin e parë të ditës ma të lumnueshme të njerzimit. Âsht e vetmja natë e vitit në të cilin celebrohet njana nga dy meshët ma solemne të botës, mesha e lindjes ma hyjnore në historinë e njerëzimit e mesha e ringjalljes së këtij të linduni për me ringjallë shpirtin njerzor. Âsht mesha kushtue atij që krijoi meshën. Meshën për njeriun Zot që e mbushi qiellin e jetës me dritë dashunie e i hapi botës

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shtegun e vrullit të përparimit, biri ma i afërt i Zotit çastin e parë të kësaj date e shndërron në gojë. Në gojën e fjalëve ma të bukura e të tingujve ma të bukur. Në gojën e fjalëve të thirrjes ma të gëzueshme e të tingujve ma hyjnor, *venite adoremus*.

E premnde, 26 dhetor

Sonte erdhi tek ne Izet Bebeziqi me na urue Krishtlindjen. Kënaqësinë e asaj vizite na e shtoi të ndêjunit e Izetit me hangër darkë me ne.

- Krishtlindja, – tha mysafiri jonë në njanën nga bisedat e kësaj darke, – përveç tjerave më kujton edhe kohën e studimit tim në Austri. Në çdo Krishtlindje bashkënxanësat tonë austriakë na ftonin ne të huejve me e kalue Krishlindjen në shpijat e tyne. Unë ua refuzoja ftesat me inatin e çmendun të nji ateisti të deklaruem. Aq i dhanun isha atëherë mbas veprimtarisë ateiste sa nuk leja çast pa shfrytëzue me gojë as me shkrim veç si e si me ia plotësue sa ma shumë dëshirën djallit. Djalli më dukej sikur profkat e mija i shndërronte në argumente, e argumentet e kundërshtarëve të mij në profka. Kur ky djall u bâ shteti jonë e fusha e veprimtarisë time ma e lirë se kurrë, sado që mendimet e mija ateiste e bânin thelbin e propagandës komuniste, parimi im i kundërt me të tynen për demokracinë më bâni prehë të komunistëve. Nji ndër shkaqet e burgosjes qe edhe shkollimi im në Austri ku studentat shqiptarë patën marrë formim të rrezikshëm për komunizmin shqiptar. Njikohësisht me të shkolluemët e dalluem burgosën edhe burrat e urtë të pashkolluem. Njani sish më ndali në oborr të burgut e më tha:

- Kam ndie more burrë se ti nuk e beson Zotin?!
- Po, – ia ktheva.
- Po kë beson ti?
- Unë besoj shkencën.
- Shkencën a e bâjnë shkencëtarët.
- Po shkencëtarët.
- Po mirë more burrë, shkencëtarët a janë njerëz të lindun si ne.
- Po, – ia ktheva.
- E kush i krijoi lindjen e vdekjen se patjetër këto fenomene duhet t'i ketë krijue ai që s'ka lindë as nuk vdes. Vetvetiu dihet s'ka si krijohet asgja, kush i krijoi simbas teje të gjitha këto krijime e krijesa?
- Simbas meje natyra.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Me krijue krijon mendja more burrë. Natyra a âsht kjo që shohim rreth e rrotull nesh. Këto janë krijime e jo krijesa. Mendjen e ka krijesa e jo krijimi.

- Po Zotin simbas teje, – e pyeta unë, – kush e krijoi?

- Ai që i krijoi të gjitha, more burrë, s'ka pasë si me e krijue kush. Ai âsht ma i gjithmonshëm se gjithmona. More burrë kur u krijue kjo botë a u deshën çdo çift gjallese për me dalë i treti, e ato çifte a ishin krijesa të krijueme, jo të linduna. Mbasi ato vetë do ta fillonin lindjen e të tjerave. Numrat ekzistues a mund t'i përfshijnë të gjithë mrekullitë e gjithësisë.

- Jo, – ia prita unë gjithnji e ma i çuditun nga arsyetimet e tija, – e pra more burrë çdo mrekulli a ka vlerë kulmore?

- Po, vlerë kulmore ka.

- Mrekulli bân edhe shkenca, – ia ngacmova arsyetimet.

- Jo, more mik i dashtun, – ma ktheu – shkenca shfrytëzon mrekullitë e Zotit për me bâ shpikje. Mrekullija e shkencëtarit âsht prirja që i ka dhanë Zoti, me këtë prirje zbulon çka i nevojitet shpikjes së tij e atë që e zbulon ia ka krijue Zoti në këtë botë, shumë kohë para ardhjes së shkencëtarit në këtë botë. Si do të mund të krijohej gjithë kjo gjithësi me gjitha këto mrekulli për hir të asaj kotësie që thoni ju? E çka do t'i duhej gjithësia kotësisë? A ka ndonji gja në këtë gjithësi që mund të besohet se drejton veten e vet? Jo zotni, çdo gja e drejton rregulli i vendosun prej krijuesit të saj, e pra në këtë gjithësi aq të panumërta sa janë lëvizjet janë edhe rregullat. Ju i thoni gjithësisë pafundësi si i kemi thanë ne ujit kur s'kemi mujtë me ia gjetë fundin. Tash ama e pambarim âsht gjithësia apo krijuesi i kësaj gjithësie të pamatshme nga ne? Po mos të ishte Zoti ma i madh se gjithësia kush do ta drejtonte gjithë këtë gjithësi?

- E pse i len Zoti komunistat me na bâ kaq keq? – e pyeta unë.

- Sepse vuejtjet në këtë botë janë provat e kalitjes së virtyteve, mandej ka pyetjen mbyllëse të shtegut të çdo përgjigjes që nuk na përket ne. Ai nxen nji gropëz e hapun në ranë të gjitha ujnat e botës?

- Këto fjalë të këtij njeriu pa shkollim, – më tha Izeti, – më kanë bâ me u pendue e me i kërkue Zotit falje për fajet e mija që vetëm shpresa më thotë "ka me t'i falë".

E mërkurre, 31 dhetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE MARIN BARLETI SHKODËR

Faqen e sotme të ditarit tim e hapi padashje nji kalimtar i cili i tha bashkëbiseduesit të vet: “Shyqyr po e then qafën edhe ky vit”. Shumica e shqiptarëve kush me gojë e kush me mend, 13 viteve të kalueme si këtij i shkruen të njajtin epitaf.

E ejte, 1 janar 1959

Mbas dreke fillova vizitat e gjoja kësaj feste te komshinjtë e rrugicës time, te Martin Tatiqi, Ida Melgushi e Nikoll Daka. Nikolla na ndali për darkë mue e nanën e kalueme do orë të mira pa i lejue ankesat me na ndërhye në asnji çast.

E ejte, 8 janar

Në çdo ditë të ejte Komiteti i Partisë të qytetit orën 11 deri në 12 e ka caktue për me pritë popullin. Dy a tri metër përtej derës së Komitetit të Partisë âsht salla e grumbullit të popullit. Kjo sallë âsht rreth 6 me 6 e ka 3 banka të gjata sa të tri faqatat e murit ku mund të rrihet ndêjun deri në fillimin e orarit të pritjes. Mbasi hymja e nevojtarëve nëpër zyra ku munden me shprehë ankesat bâhet simbas radhës së shkruemjes së emnit, ankimtarët rreshtohen para derës së mbyllun të sallës e presin ardhjen e shkrueses së emnave që zakonisht âsht Lirija. Me t’u hapë dera të gjithë vërshojnë mbrendë e ulen në ato banka për me pritë ardhjen e shkruesit a të shkrueses së emnave që zakonisht âsht siç e thërrasin shoqja Lirije. Meqenëse ankimtarët do të thirren simbas radhës së shkruemjes së emnit e Lirija mund të vijë gjatë këtyne orëve kur t’ia shohë terezinë, të ardhunve u duhet me e pritë mbasi ajo bashkë me emnin shkruen edhe shkakun e kërkimit të atij takim. Presioni i vorfnisë ma të papërballueshme më shtrëngoi edhe mue të bahem pjestar i atij grumbulli të sotëm. Disa ua refuzoi takimin mbasi simbas saj ato u përkasin dikastereve të tjera. Mua ma pranoi takimin me Mantho Balën njani nga sekretarët e Komitetit të Partisë së qytetit, i ngarkuem me mbarëvajtjen e kulturës në Shkodër. Me t’i hi në zyrë, më priti si i thonë fjalës me kambë të para.

- Hë more djalë, ti çka do na ne? Po të kishte sado pakëz fytyrë s’do

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ta lejonte sedra për të ardhur në zyrë. Ti e ke shkelmuar ndihmën tonë e tani e kërkon sërish çfarë ke shkelmuar. Na u bëre ferrë more, kush të duron ty kështu?

- Sot iu erdha për herë të parë shoku Mantho.

- Ti ke dalur jashtaë çdo numri rreshtor e themelor të partisë, tani ti u përket vetëm numrave të armiqve tanë, bile sjellja jonë me ty na bën të të konsiderojmë të parin në rreshtimin e armiqve.

- Shoku Mantho edhe pse me të padrejtë më konsideroni të tillë, shteti edhe shtetasit e tij ma të padëshiruem, bukën duhet t'ia japë.

- Epo mirë, bëju lutje azilit të pleqve, nëse mund të të pranojnë, aty mund të të japin bukë. Përse po të duket çudi, aty të rinj si ty ka, plaka ke.

- Kam ardhë me iu kërkue punë shoku Mantho pa kurrëfarë pretendimi tjetër veç me fitue nji kafshatë bukë. Le të jetë ajo punë në vendin ma të vështirë, e unë jam gati me shkue. Njerzit që mund ta fitojnë bukën me punë s'kanë përse t'i nënshtrohen parazitizmit.

- Po ti don punë muzike more. Kultura jonë socialiste do njeriun e saj. Pastaj kush ta ka mbushur mendjen ty se je e aftë për të bërë punë të tilla.

- Ju e keni pa aftësinë time.

- Unë dua një dëshmi të firmosur me përgjegjësi të plotë për aftësinë tënde. Nëse mund ta sigurosh këtë mbase të gjejmë ndonjë farë pune. Ja për shembull shko tek Mark Kaftalli e të na vërtetojë ai sa të bën lëkura ty për muzikë. Paraja e popullit nuk jepet badi hava. Mos vallë të fyen provimi i një mjeshtri si Mark Kaftalli? Shëroje veten nga këto mikrobe! Ty ta kanë krehë bishtin borgjezët për të të bërë sa me më lehtësi vegël të tyren. Ja koka që nuk i pranon këshillat e partisë tonë bëhet top futbolli në këmbët e armiqve të klasës. Shko tani te Marku e ai do të na thotë nëse vlen ti për ndonjë punë artistike.

Njohja e pasojave të mos zbatimit të këtij urdhni më çoi në Estradën e Shkodrës. E takova Markun e ia thashë shkakun e ardhjes. Ai më shprehi keqardhje për sajimin e kësaj fyemje.

- Provën e ke të bâme e flas unë me të. Çudi, – foli Marku, – edhe autoritetet e këtij mut shteti mundohen me e nxanë pisk njeni-tjetrin. Mantho Bala ta njeh shumë mirë aftësinë por e zemëron përkrahja që të jep Hilmi Saiti. Sado e vogël qoftë shpresa e luftës së karrierës mundohen me e shfrytëzue. Këta e luftojnë njani-tjetrën me brryla të padukshme e nënkambca të pahetueshme. Pak me i shkitë kamba Hilmi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Saitit mundohen me ia nxanë kryet me derën edhe me përkrahjen që të ka dhanë ty. Jo ma mund të pyes kush si po shket Hilmi Saiti. Kur shkitën ma të rrangut, po ky?

E diel, 1 shkurt

Shkurti na erdhi në atë mënyrë që po të vazhdojë kështu, të duket i shkurtë sado i gjatë të jetë. Shëtitoret i mbushi plot e përplot me të etun për shëtitje. Pak para mbërritjes në qendrën e shëtitores kryesore të qytetit, më thirri nji zâ si të ishte zâni i magjepsjes. U ndala si të më kishte thirrë kënaqësija ma befasuese.

- Për ku je nisë kështu? – më thirri vajza e atij zâni.

E pa më lanë me iu përgjegjë, shtoi:

- Ndoshta te teze Ida, ku jam nisë unë.

- I ke ra në të, – e gënjeva.

Ndoshta, – thashë me vedi, – ia ktheva borxhin. Rasti âsht mbreti i takimeve të bukura, – më tha nji mendimi – ndërsa po ecja me të. Trokitja e lehtë në derën e dhomës së mësimit të zojush Idës mbeti pa përgjigje.

- Do të jetë në kuzhinë, – tha Anli. Konfidenca me teze Idën na lejon me ia hapë derën e me e pritë këtu.

Si hymë unë u ula pranë pianofortes e shoqnuesja ime afër meje. Desha ta ngrij kapakun e pianos por nuk iu bind dorës. E shkita dorën pak djathtas e ndeshi në dorën penguese. Ktheva fytyrën drejt profilit të saj dhe e qortova ashtu si veç ambëlsija e di.

- Përse po saboton?

- Due me të folë unë para pianos, – filloi Anli, – due me t'i tregue dy dëshirat e mija ma të mëdhaja në jetë.

- Njanën dëshirë ta dij. Si përgjithësisht vajzat e bukura do t'i kërkojnë Zotit me qenë edhe ma e bukura.

- Jo më mjafton kaq bukuri sa kam. Unë do t'i kërkoja Zotit me qenë ma e bukur vetëm nëse ajo bukuri do t'i shërbente plotësimit të këtyne dëshirave të mija. Të më kushtohej nji kangë e të interpretoja në nji film.

- Una ta uroj plotësimin e këtyre dy dëshirave. S'ka plotësim me kushte ma të përshtatshme.

Nji trokitje në derë i dha bisedës tonë kahje tjetër.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ndërpremje me të drejtë vazhdimi, – tha Anli, – si të donte me i mbarue këto fjalë sa ma parë.

- Kuptohet, – ia pata unë.

Zojush Ida na përshëndeti e përqafoi bashkëbiseduesen time. Mbas pak ardhja e nji shoqes së Anlit na e shtyni atë bisedë për nji herë tjetër. Me të dalë në shëtitore takova Mark Tatiqin e i tregova gjithë sa më kishte ndodhë me atë vajzë.

- Njeriu e sidomos vajzat, – tha Marku, – në të shumtën e rasteve janë të çasteve jo të orëve e të ditëve. Shumë çaste ngjasin me zogun që po e lëshove prej dore hajde e kape ma.

- Jo, Mark ajo pret plotësimin e asaj dëshire.

- Unë i urrej përfitimet e këtij lloji. Unë nuk e di as nuk due me e ditë çmimin që jep ajo për me plotësue këtë dëshirë.

- Dëshirën me i kushtue nji kangë e plotëson frymëzimi e frymëzimin e bân për vete vetëm dashunia. Në të ardhmen ajo mundet me e interpretue si meriton shfrytëzimi im e unë nuk due me u bâ tek ajo kujtim i zvogëlimit të vetvetes.

- Magjia e saj, – tha Marku, – nuk âsht çudi me krijue zemër e jo me fitue zemër.

- Të robnuemit e magjisë, Mark, ka tjera fjalë, por unë nuk mund ta bâj veten skllav të magjisë pa më skllavnue magjija vetë.

E shtunde, 21 mars

Në qiellin e ditës së sotme lexojmë lamtumirën e dimnit e mirëseardhjen e pranverës. Kjo ditë duket si fëmija i përkëdhelun i nanës pranverë. Pranvera po ia tregon botës këtë ditë si nana atë foshnje me bukurinë e së cilës don me u krenue. Kthjelltësia e ngrohtë e gjelbërimi i njomë i buzëqeshin njani-tjetrit e shkrihen në nji buzëqeshje të vetme e të pamatshme e ngjan sikur atë buzëqeshje të formueme nga të gjitha ngjyrat pranverore e sheh në çdo fytyrë njeriu.

E ejte, 2 prill

Nji shi që romantikve u pëlqen me u lagë prej tij, ra si ta zbriste me kujdes pranvera për me njomë gjithçka të sajën. Gjelbërimi ka dy gjana

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të kandshme, njomësinë e ngjyrën e shpresës.

E hane, 13 prill

Sot në mëngjes nana e thirrun prej cicërimave të mysafireve të pranverës doli jashtë e u tha:

- A paskeni ardhë? Ju raftë e mira! Mirë se u pruni Zoti! Me bâ me e ditë ju sa na shtoni gëzimin kishit ardhë sa ma heret e kishit shkue sa ma vonë.

- Me kë po flet nanë? – e pyeta unë.

- Me këto vogëlushet e nanës, i pastë nana e vet! Këto vijnë me kangë në gojë e na e kënaqin shpirtin me atë kangë aq të bukur. Ato si me dashtë me i thanë: "T'i kuptojmë urimet e po ta kthejmë duke shtu cicërimat". Sa gëzueshëm lueni he qofshi të gëzueme gjithmonë. Të vjetrit na kanë thanë, – më shpjegoi nana, – në atë shpi ku bajnë çerdhen dallëndyshet, paralajmërojnë shtimin e familjes e këtë thanie e pastë thanë vetë Zoti. Ndigjo, – ia nisi nana avazit të herë pas hershëm, – tash ka ardhë kohë tjetër e vajzat nuk e kanë ma frikën e vorfnisë si dikur. Tash vajzat gjejnë punë e marrin rroga.

E shtunde, 13 qershor

Në njanën nga tavolinat e rrumbullakta që Kafja e Madhe i nxjerr jashtë, në anën e faqatës të përparme përballë shëtitores për me tërheqë klientat kalimtarë, po rrija tue pritë Mark Tatiqin me nji birrë përpara, të qerasun prej kamarierit, që ma njihte hollë xhepin. Përreth tavolinës ku u ula qenë vendosë edhe dy karrike të tjera. Në nji tavolinë afër meje u ulën dy vajza ose nuse, frëngjishtja e të cilave i bânte me u dukë franceze. Njana sosh thirri kamerierin dhe e pyeti çfarë pijesh freskuese kishte kafeneja. Kamerieri më pyeti nëse dija me iu ndërmjetësue komunikimin. Me t'ia përkthye kamarierit të huejat më kërkuen leje me ndêjë në tavolinë me mue.

- Po me kënaqësi, – u thashë e ato u ulën në dy karriget përreth tavolinës time.

Të huejat më pyetën me çfarë do të më pëlqente të më qerasnin. Frika e ramies në sy të sigurimit të shtetit më nxiti me e justifikue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

largimin e sa ma parshem prej tyne. Ndonëse ky gjest u la përshtypje të papërshtatshme për momentin, u ngritën në shêjë mirësjellje e më dhanë dorën. Ndoshta edhe këto, thashë me vete, janë të rekrutuemet e shtetit tonë. Këtu nuk lejohen me hy të huejt pa plotësue kushtet e analizave komuniste. Hyna në rrugicën e Ida Melgushit, siç e quejnë përgjithësht shkodranët e kohës tonë për me mujtë me çue sa ma në vend justifikimin ndaj të huejve. Rreth 20 metër në thellësi të rrugicës më arriti nji burrë i moshës së pjekun.

- A të ka autorizue kush të flasësh me turista?

- Jo, – u përgjegja unë, – ndrrova vetëm dy a tri fjalë si iu nevojit rastit.

- Çfarë rasti ishte ai more?

- I përktheva kamerierit kërkesën e të huejave.

- A të tha kamerieri t'ia përktheje?

- As nuk më tha as nuk m'u dukën të kundra ligjshme ato dy fjalë.

- Po fole tjetër herë me turista në gjuhë të huej, të bajmë mos me ditë me folë ma as shqip. Turistat kanë njerëzit tanë përkthyesa jo reaksionarë si puna jote.

E mërkurre, 15 korrik

Si gjanë ma të përshtatshme në këtë datëlindjen time të nji njëzetekatërtën zgjodha këtë lutje: "Zot m'i ban ditëlindjet e tjera ma të gzueshme!".

E shtunde, 29 gusht

Lexuesi im ma i përditshëm Sami Dani mbasi në asnjanën nga lulishtat e qytetit nuk gjet hije të përshtatshme me lexue më tha me vazhdue leximin e librit në njanën prej hijeve të oborrit të Azilit të Pleqve. Sapo e gjeti vendin e kërkuem na erdhi si me vrap drejtoresha e Azilit të Pleqve.

- Çka po bâni këtu? – pyeti ajo me atë zânin e saj mashkullor të vrazhdë, – çka âsht ai libër? Nuk e kemi oborrin librari, bibliotekë a çka i thonë asaj. Ik ti djalë në punën tande e mos na u duk ma këndej. Edhe ti Sami në rast se don me hangër bukë këtu, zbato rregullat e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

institucionit tonë. Përndryshe kemi fjalë të tjera. Ku ishte roja i derës kur hytë ju këtu?

- E pata fajin unë drejtoreshë, e shtina Gjokën fshehtas pa ma pre mendja si duhet. Mori fund kjo punë, si drejtoreshë e mirë që je më fal kësaj herë.

E si mos t'i mjaftonin ato fjalë frikës së tij shtoi:

- Në përsëritsha ma këtë gabim quejeni faj të pafalshëm.

- Ti duhet ta dish tani, mua më paguen shteti me iu përgjegjë për gjithçka. Duhet ta dish sa i padêjë âsht ky me ardhë këtu.

Frika se mos ia merr Samisë haqet e mija më mbajti pa i thanë:

- A ke frikë mos u ndikoj këtyne pleqve kaq të mbaruem?

- Pra mos të shoh ma me këtë djalë as këtu as jashtë. Në ta mbajtë ma kthe fjalën.

- Unë jam e do të jem i binduni juaj drejtoreshë, u nënshtrua Samija.

- Çfarë libri âsht ky? – pyeti tue ia marrë Samisë për dore.

- "Doni i qetë" shoqja drejtoreshë, – u përgjigj Samija, – flet për luftën heroike të ushtrisë sovjetike kundër Gjermanisë naziste. Sa bukur e kallzon trimninë e Ushtrisë Sovjetike, shoqja drejtoreshë. Libër taman edukativ.

Ajo si i thonë fjalët pa e marrë mirë në dorë ia ktheu Samisë librin "Le novelle di un anno" të Pirandelo-s i mbështjellun në kopertinën e librit "Doni i qetë".

- Përcille këtë deri tek dera e oborrit!

E urdhnoi tue më shënue mue. E u largue duke ecë si zakonisht me atë hapin e saj ushtarak.

- Hajt thefsh qafën! – nëpërdhambi Samija e nisi me më përcjellë. Kot e kanë fye gabelin me atë thanjen "nevoja të çon në derë të gabelit". Do të duhej të kishte "nevoja të çon në derë të horit" e me pa dashtë me i ranë taman shêjit me atë thanje, "nevoja të çon në derë të korisë". Pamja e sjellja ndonjanës si kjo, do ta kenë bindë Darvinin në atë teorinë e tij të prejardhjes së njeriut. Merre me mend kaq ia djegë duart libri, sa as kopertinën s'e lexoi, ja çfarë mallit e përfaqëson shtetin. Mirë thotë populli "ka gjetë arnin e thesin". Për disa ditë derisa të dalë ndonji punë tjetër me e harrue këtë tonën duhet me ndêjë largas.

E marte, 8 shtator

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ardhja e papritun e Sami Danit në shpinë time më solli nji nga gëzimet ma befaseus. Gjatë tetë ditëve të kalueme aq rryeshëm sa me të thanë mendja koha ka harrue me i marrë me vete, mungesa e justifikueshme e miqve të mij Nikoll Daka e Mark Tatiqi, më bân me mbetë në mëshirën gllabëruese të izolimit ma hermetik të vetmisë. Vetmija e gjatë ia imponon veten edhe muzikës, i jep zymtinën e padurueshme të vetes së vet.

- Sami, drejtoresha jote më bân me iu frikësue ardhjes tande tek unë.

- Gjokë, para nisjes tek ti më dha zemër thanja "frikacaku vdes për ditë, trimi vdes nji herë". Injorantat i merr në qafë nënshtrimi i të tjerëve para tyne. Të urtit thonë të vërtetën, të marrin rreje sa të mundesh. Me bâ me u thanë të vërtetën si të marrit si të urtit, u ven shêjën e barazimit. E kjo do të ishte shkelja e të drejtave të diferencave ma të ligjshme. Këta rrejnë tanë nji popull në mbledhje, me media të shkrueme e elektronike e ne me u thanë të vërtetën e fyejmë të vërtetën. A e din ti se atë ditë unë nuk kam lanë me aq që ty mund të jetë dukë tepër. Sa të kam përcjellë ty i kam hy në zyrë e i kam kërkue të falun me përuljen ma përulëse. Me e pasë pa si u fry, me të thanë mendja po pëlcet si tullumbace e stërfryeme, mandej të jam lëshue ty ku të dhemb e ku të djeg. Gjoka âsht injorant, unë e bâj me kalue kohën time se ai s'kupton pasha nji send. Me pasë pasë mend kishte qenë ndryshe. Gjithçka e ka bâ prej budallëkut demek jam diçka e po bâj diçka. Ai âsht budallë, i thashë, e urtija e budallit âsht budallëku. Të urtit drejtojnë institucione si puna juaj. Ajo tue shkri lezetit në nji farë feje me ia pasë lakmi po ta ndjente atë lezet nji njeri me tjera mend. Ty me bâ me të konsiderue të urtë, shoqet e saja do të ishe njashtu si të kam paraqitë si te ajo.

E mërkurre, 30 shtator

Sonte erdhi me më pa Nikollë Daka, mbas dy javë në mos ma shumë.

- Koha ma e vlefshme në këtë jetë, – i tha Nikolla nanës time, – âsht koha e ndêjës me njerzit e zemrës. Tash merrni me mend sa të mëdhaja i kemi hallet kur s'na lanë asnji grimë kohë me ndêjë me ma dashamirët tonë. Na e ka hangër rruga e gjatë kohën e ndêjes këtu, – u ankue mbas

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pak. Miqtë do të kishin pasë nevojë me i pasë shpiat e ngjitun. Kjo afërsi do t'u kishte dhanë rast me u pa ma shpesh e me ndêjë shumë ma gjatë me njani-tjetrin.

Unë e ngacmova.

- E çfarë distance ishte dashtë Nikollë me pasë ndërmjet shpiave tona me të anmiqve tanë.

- Jo vetëm me shpiat, – ma ktheu, – por me anmiqtë tanë duhet me pasë distancën që ka parajsën me skëterrën. Çka âsht ky roman këtu? – më pyeti për nji libër përmbi tavolinë, e pa e marrë përgjigjen time e lexoi titullin "Trionfo della morte" (Ngadhënjimi i vdekjes) i Gabriele Danuncios. Ku e ke marrë këtë libër kaq antinjerzor? – më pyeti i shqetësuem. Kot po të pyes s'më intereson kjo përgjegje, mu më intereson shija jote, parimi yt. Ky autor ka rrêjtë që në titull vdekja nuk ngadhënjen, vdekja âsht shtegu ndërmjet dy jetëve. Vdekja âsht shtegu i fillimit të amshimit. Ky libër të tërheqë e të rropatë nëpër errësinë. Ne kemi nevojë me i bâ vetes sa ma shumë dritë.

E diel, 1 nandor

Kjo datë âsht dita e shembujve të njerzve ma të përkryem të njerzimit, dita e atyne që u ka dhanë Zoti të drejtën e bamjes së mrekullinave. Kjo ditë na kujton naltësinë e ngadhënjimit të virtytit. Mesazhi i tyne âsht i thjeshtë e i përkryem. Njeri, udhëhiqu nga ndërgjegja se vetëm ndërgjegja ta çon shpirtin aty ku duhet me qenë! Këtë datë katolicizmi e ka përcaktue si dita e të gjithë shejtënve.

E hane, 2 nandor

Në këtë datë përkujtojmë të gjithë të arritunit në amshim. Gjysmën e parë të kësaj dite e kalova në vorret katolike, apo siç i quejnë shkodranët në fushën e Rrmajve. Tue u lutë si të gjithë të ardhunit për këtë qëllim, me uratën e veçantë "I shndritë drita e pambarueme, pushofshin në paqë". Gjatë rrugicës nga kapela deri tek dera e vorrezës më shoqnoi nji burrë që po thonte të njejtën uratë përbri meje.

- Unë jam i besimit islam, – tregoi ai, – megjithëkëtë në çdo datë të këtij muaji unë vij këtu e lutem për shpirtnat e purgatorëve. Unë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

tempullin e Zotit e mendoj për të gjithë njerzit e Zotit. Unë nuk besoj se në jetën e përtejme Zoti i ndan njerzit simbas përkatësive fetare. Parajsa, – simbas meje, – âsht vendi i të gjitha të mirëve të tokës e të krejt gjithësisë. Tempulli i individit âsht shpirti i tij e çdo tempull i Zotit âsht i të gjithë njerzve të Zotit.

E ejte, 24 dhetor

Nana ka ardhë prej katundit me gjithçka e pasunon sofrën e festës së Krishlindjes. Moti âsht zbutë si ta preknin në zemër kushtet e të vorfënve. Nana ka gjetë nji degë dëllije që e lyp tradita me e djegë sonte. Kjo degë dëllije simbas kësaj bestytnije kushedi sa të lashtë djegë djallin.

- Nanë, – i thashë ndërsa dega e dëllijes po digjej duke nxjerrë kërkëllitje të panumërueshme, – po të ishte e vërtetë se dega e dëllijës djeg djallin, komunizmi nuk do të kishte ardhë në Shqipni.

- Prefti gja rrugën, leni Gjokë mos i përmend së paku sonte. Ishalla si kanë ardhë shkojnë në punë të vet.

- Nanë kanë ardhë tue na vra.

- Shkofshin more bir pa na vra as pa i vra. I keqi meriton vetëm namin "I lëshosha Zotin". Mjerë kush e ka rrezik me i ra kjo namë. Ha sa të mundesh, kemi prap për nesër. Tash t'ia marrim nji kange me i kallzue vetes e të gjithëve sa të gjallë jemi, kangë malsore që me ia lujtë truellin.

Si zakonisht çdo vit para kësaj mesnate qendra e lagjes tonë u mblodh plot me djem e vajza, prej ku nisëm të gjithë së bashku drejt Katedrales. Kur po hynim për në derën e kishës shumë vetë përnjiheri, nji burrë i ngarkuem me këtë detyrë ose ia kishte ngarkue vetes, m'u afrue e më pështpëriti në vesh:

- Mos të shkojnë mendja me këndue sonte këtu, përndryshe do ta kesh pisk me ne.

Mbas këtij urdhni shtetnor ose të nji njeriu të shtetit, s'më mbet tjetër veç ta zbatoja patjetër. Kangët tradicionale i këndoi vetëm nji duet fëmijësh që më bâni me përjetue mungesën e vuejtjes ma të dhimbshme. Hera e parë tash sa vjet po m'i këndonte Krishtit zemra pa gojën. O Zot shihi e gjykoji anmiqt tuej, e di se nuk harron. Ah sa do të kisha dashtë me ditë deri kur do të vonosh? A do ta presë durimi im atë çast, a do ta

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

presë jeta ime.

Rreth orës 8 paradreke erdh Nikollë Daka e na mori për drekë.

- Këta, – tha Nikolla kur ia tregova urdhnin e atij njeriu, – kanë me vuejtë ma shumë se ne, ne jemi në shpëtim e këta sot në vuejtjen e frikës e nesër në vuejtjen e ndëshkimit. Tash t'i lamë horat ku janë e unë si zot shpiet po nisi kangën me këtë zâ që mue më mjafton me ia bâ qefin vetes, mandej vazhdoje ti që ke zâ me ia bâ qefin vetes e të tjerëve, veç edhe ne duem me ta prishë pak zânin me këta zânet tonë.

E kanga e qefi i asaj ndêje na bâne edhe ne të gëzueshëm si kjo ditë.

E ejte, 31 dhetor

- Shkoj si shkoj ky vit, – tha nana – e tjetri ardhtë ma i mirë.

M'u duk e tepërt me i shtue këtij urimi të tjera fjalë.

E prende, 1 janar 1960

Shiut me erë sidomos në gjysën e parë të natës, dëshira ime u tha:

- Edhe sikur të mos më bâhet shiu pengesë e kam pasë vetë ndër mend me e pritë vitin e Ri këtu në shpi. Nuk kam çka me bâ ku mblidhen me i kndue gzimit imagjinar, aty ku veç alkooli mundet me të bâ me e harrue të tashmen, ku çdo vit veçse na bahet shtim peshe i thundrës së diktaturës, ardhja e tij i shërben tiranisë e kalendarit.

Mëngjesin e parë të këtij viti nana e filloi me ankimin:

- Si e kalove këtë natë vetëm more biri im!

- Mos ma kjajë hallin moj nanë, e kam kalue s'ka ma mirë, njeriu e kalon ma së miri ashtu si i kande. Mue më erdhi me shkrue diçka e frymëzimin s'e ndërroi me asnji qef në botë.

- Me nji fjalë ti e ke ndie vedin krejt mirë?

- Shumë mirë jam nda me shkrimin, ku e merr me pasë kësi netsh.

Pamundësia me pritë për Vitin e Ri, më shtrëngoi me i kufizue vizitat në tri ma të domosdoshmet. Për shkak të distancës ma të afërt me shpinë time, vizitën e parë e bâna te Mark Tatiqi, të dytën te Ida Melgushi e të fundit te Nikollë Daka. Prindët e Markut na ndaluen për krahësh me darkue me ta. Unë e nana e ma shumë unë, ngulëm kambë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" DIBËR

me krye edhe vizita të tjera. Ftesën e prindve të Markut na e përsëritën Nikolla e Emilia. Kambëngulja e vogëlusheve të Nikollës me na mbajtë për darkë, fitoi.

E hane, 4 janar

Pak para shpisë së Kaftallëve, më ndaloi Hilmi Saiti. Sapo më përshëndeti filloi:

- Papunësia jote na preokupon shumë edhe ne si shtet. Unë si përkrahës i yti kam dëshirë me ia justifikue shtetit këtë përkrahje, ti e di se njeriu po t'i afrohen qëllimet me vrap thyen qafen pa e arritur. Sjellja jote e pamatur ta ka vështirësuar së tepërmi rrugën e qëllimit, megjithëkëtë e rëndësishme është që rruga ekziston. Dëshira jote për të ecur nëpër këtë rrugë sigurisht është e fortë dhe e gatshme, vullnetin e ke në lartësinë e dëshirës e ky besim në ty më ka mbushur mendjen të të punësoj në një terren të vështirë në çdo drejtim. Kryerja si duhet e asaj pune mundet të të nxjerrë në pah cilësitë, virtytet e prirjet e tuaja. Krejt rastësisht dikush më foli për nevojat e vatrës së kulturës në Fushë – Arrëz. Sapo ma tha, më shkoi mendja tek ti. Unë kam folur për këtë punë me sekretarin e partisë së sharrave të Fushë - Arrëzit e kemi rënë dakort. Ai është shpirt njeriu e do të të ndihmojë me gjithë zemër. E shembullin e Kolës kanë për ta ndjekur shumë të tjerë, në mos për hirin tënd për të tijin.

Unë e falënderova e u ndame. Nuk di me thanë se ky lajm i solli nanës ma shumë gëzim apo preokupim për mundësitë e mija me u bâ ballë atyne vështirësive.

- Paj, veç mirë, – e këto fjalë i shoqnoi me nji psherëtimë, – e çka me të thanë nana përveçse, paç ndihmën e Zotit!

E marte, 5 janar

- Kur don me shkue? – më pyeti nana me nji farë shqetësimi.

- Sot, – iu përgjigja.

- A nuk po të duket ky mot tepër i ftohtë?

- Nanë ky i ftohtë e unë i fortë. Të shkuemit tim sa ma të shpejtë më tregon të zellshëm për punë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ta priftë Zoti mbarë more bir! Kaq ftohtë ka pasë kenë atë ditë kur pate shkue për herë të parë në Liceun Artistik, ishalla po të prihet mbarë si atëherë e kurrë ma e mbrapshta. Nesër ma bân nji letërthirrje në telefon për me më kallzue si të pritën.

- Patjetër! – e sigurova unë.

U përqafuem gjatë e u ndamë.

Aty frynte nji erë si me dashtë me e shndërrue ajrin në akull. Shkova tek Ura e Thive ku shumica dërmuese e makinave bânin tranzitin Shkodër - Fushë Arrëz. U bâna shêj me dorë 4 makinave të ndalonin me më marrë, por shoferat e tyne më trajtuen si të ishin edhe ata vetë makina. Shoferi i pestë u ndalue mu përpara meje e më pyeti:

- Ku don me shkue more djalë?

- Në Fushë Arrëz, – iu përgjigja.

- Kabinën e kam të nxanun me tre pasagjerë, secili ma i moshuem se tjetri.

- Aman shofer unë hipi edhe në karroceri vetëm të shkoj patjetër në Fushë Arrëz.

- A nuk të pret kurrsesi puna me e shtye për nji ditë ma të butë?

Frika e humbjes së atij rasti më bâni me përsëritë fjalët e maparëshme. Hypa në karroceri e shoferi më dha tre batanijet e shtratit të makinës së tij. Si u mbështolla mirë e mirë me të tri batanijet u ula në nji gomë rezerve të makinës e ngjesha shpinën mbas dërrasës së karrocerisë që korrespondonte me pjesën e mbrapme të kabinës. Njiherë për njiherë m'u duk s'ka ma mirë, shtimi gradual i shpejtësisë së makinës ma ndërroi atë mendim. Era nisi me i depërtue batanijet si të donin ato vetë me i lëshue rrugën atij përshkim. Mbas atij dorëzimi të shpejtë të batanijeve, të ftohtit u tha rrobave të mija: "Ju kush po ju pyet?". Duerve m'u ra për thojsh e kambët u bânë si dru. Kjo mërdhitje e padurueshme më kujtoi atë tendën e ndytë të tetë vjetëve ma parë të asaj makine ku pata hipë me udhëtue së pari drejt Liceut Artistik. Kërkova mos po më ndeshë kund nëpër karroceri në tendë e po mbështillem me kujdes, por jo. Njiherë më shkoi ndër mend t'i bie kabinës e të zbrisja në tokë, nji mendim më pyeti qortueshëm: "E ku don me shkue?". Ah sikur të kisha edhe nji batanije të katërt! Eh kur ankoi për jorganin tim gjithë zhele ta kisha këtu do të më shpëtonte të gjallë. Kush do të ishte me mue me e pasë këtu shokun e tij. Koha e makina s'donin t'ua dinin të ftohtit tim as ankimeve të mija. U përpoqa me ia mbushë mendjen vetes se ishte tue m'u mësue trupi me atë hall. Të dridhunat m'i thonin mendimit: "Mos e

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

rrêjë veten". Sa herë e detyron makinën kthesat me ngadalësue e pyesja veten: "A thue vërtetë arritëm?". Dikur mbas nji kohe pa mbarim, makina u ndalue krejt e ndigjova zânin e shoferit.

- A je gjallë more? Ma sevap kanë bâ me ty ata shoferat që nuk të janë ndalue. Ata nuk kanë dashtë me të bâ me vuejtë në këtë farë feje. Të ftohtit ua kishte heqë kambëve mundësinë e të ecunit normal. Me nji mijë gazepe arrita me u ulë në tokë. Ndërsa po shtija dorën në xhep me i dhanë shoferit paret e udhëtimit ai më tha:

- Lene more atë muhabet, kush dreqin âsht tue të këqyr me më dhanë pare, tash m'i jep kur të nxehet moti.

Me të zbritë e ndjeva veten si emigranti në tokën e premtueme. Në vend të tokës më priti nji shtresë e trashë bore deri mbi gjunin tim. Fillova me ecë me ato këpucët e mija të nji vjetërsie të pabesueshme nëpër shtresën e borës e diku shtresë akulli.

- Ku mund ta gjej Hajrush Durrën? – pyeta nji vendas.

- Mund të jetë në klub, – m'u përgjigj kalimtari.

- E ku âsht klubi?

- Ky këtu, hajde të shoqnoj unë.

Ai klub ishte nji pijetore e bâme me dërrasa që siç e vuna re ma vonë ky vend i pyjeve të shumta i kishte dhanë mundësi të përdorimit pa kursim të dërrasës edhe në ndërtim. Sa hymë në klub njI djalë i ri rreth moshës time u ngrit nga tavolina ku po rrinte me shokët e vet e na doli përpara tue na thanë:

- Më ka porositë mue Hajrushi me u marrë me këtë. Mirëse na erdhe! – më foli djali e u prezantue ngushtshëm. – Unë quhem Frrok Mataj i bie çiftelisë këtu në Vatrën e Kulturës.

Shoqnuesi na përshëndeti e shkoi në punë të vet. Frroku më mori për dore me më më kalue në vendin e ngushtë të mbetun midis tavolinave e më çoi tek tavolina ku po e prisnin shokët.

- Jepja dorën të zotit e të tana punëve të Fushë-Arrëzit, – më tha me nji farë mburrjeje për shoqninë me të.

- I zoti i të tana punëve âsht partia, – e qortoi ai prezantuesin e m'u prezantue: – Kolë Mhilli, Mirësenerdhe!

- Mirë se ju gjeta! – ia ktheva unë.

- Urdhno ulu, çka don me pi?

- Nuk pi asgja prej gjaje.

- Më ka folë shoku Hilmi për ty e besoj të dy palët kemi me qenë shumë të kënaqun me njani-tjetrin. Si e kalove udhëtimin?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D R

- Vështirë në karrocerinë e nji makine, – ia prita.

- Mos morre burrë, paske ngri të ftohtit, e pra mbasi s'don me pi gja, Frrok përcille njiherë për njiherë, sistemoje në nji barakë puntorësh, mandej tash po shohim me të gjetë nji vend sa ma të rehatshëm.

U përshëndeta me Kolën e tjetrin pranë tij e dolëm me Frrokun.

- Ke me e kalue mirë me ne, – nisi me më folë kolegu im i ardhshëm.

Në vazhdim më foli fjalët ma të mira për drejtuesat politikë të vendit. Ai po ecte dalëngadalë si të ishte moti ma i përshtatshëm për shëtitje, për me e zgjatë sa ma shumë atë monolog deri tek vendi për ku ishim nisë. Unë mezi po prisja me ikë atij acari siberian, e asaj bore që për herë të parë ma ngriu dashninë për të. Në krye të nji si pune kodre hapi derën e barakës së sistemimit tim. Me t'u hap kjo derë, fytyrën ma preku tafti i nji ngrohtësie të ngjashme me atë të diellit në zhegun e verës.

- Ky âsht përgjegjësi i barakës, – më prezantoi Frroku me nji burrë të moshës së pjekun.

U këshillue me të për shtratin tim e ranë në ujdi. Ai më tregoi shtratin e më la lamtumirën si ata që mezi presin me e krye detyrën.

- A nuk sheh ti? – më pyeti nji punëtor i shtrimë në shtratin pranë.

- E çka po të lypet ty? – e qortoi nji tjetër pak ma andej.

- E pata pa të keq more burrë! – u justifikue i qortuemi.

- E si e ke emrin more djalë?

- Gjokë, – ia pata unë.

- E gëzofsh mor bir!

- E prej kah je?

- Prej Shkodre.

- Lene more të pushojnë në terezi të vet a po don me e regjistrue? – përsëriti qortimin i maparshmi.

- A ke hangër more djalë a don me hangër gja? – më pyeti me nji farë preokupimi qortuesi.

- Jo faleminderit kam hangër, – i thashë fjalët e kundërta të urisë.

Zhurma në tepri e këtij kapanoni të mbushun me puntorë më kujtoi fjalët e ndigjueme për mirditorët: "Janë të qetë e flasin rrallë". Kushtet, thashë me vete, ndikojnë thellë në zakonin e njeriut. Më erdhën ndër mend fjalët e Shekspirit: "Stërvitja ndryshon natyrën". Detyrimi, i thashë vetes, e ndryshon ma shpejt. Dikush u bërtiste hilexhijve në domino a në cic-mic. Disa bisedonin në largësi prej njani-tjetrit, dikush-

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

dikush gërrhiste në gjumin e mësuem me atë zhurmë të vazhdueshme. Nji puntor pa dashtë t'ia dijë nëse jam unë aty pyeti:

- Përse e kanë pru këtë?

Tjetri e sqaroi:

- Frroku më tha: E ka pru Kolë Mhilli, e din ai pse-hin.

- Për çfarë pune ke ardhë ti? – më pyeti ndoshta ma kureshtari.

- Me punue për muzikën në votrën tuaj të kulturës.

- Në muzikë nuk punohet bre. Muzikës i bihet. Çfarë vegle i bjen ti? Çiftelisë, lahutës a fyellit? Çka?

- I bie fizarmonikës e kitarrës.

- Ei, çka me e bâ fizarmonikën e atë tjetrën që po thue ti.

- Lene mor rehat, në mos daç me e ndie ti e ndiejmë ne të tjerët.

Ai si të mos e kishte ndigjue hiç qortimin vazhdoi:

- A je malësor a qytetar?

- Origjinën e kam malësore, jam prej Kelmendit.

- Prej Kelmendit je e nuk din asnji vegël malsore?

- O Llesh a merr vesh, – e qortoi nji shok i veti, si tue u tallë me atë rrimë.

- E kam pa të keq more burrë, – ia ktheu Lleshi, – bjeri more shok ty të lumshin gishtat, po a të japin ndonji pare për këtë punë.

- Si s'i japin pare more, a don me na lanë sonte me fjetë?

- Hajt he burrë se me gjumë e me vdekje ngihet njeriu boll. Mikun kurrgja s'e nderon sa muhabeti.

Në rastet kur zymtina e mbrendshme ia bân njeriut ditën natë, nata e natyrës duket sikur nuk ndigjon me ardhë. Në nji pjesë të kapanonit, bisedat merrnin vrullë, me të thanë mendja s'ka gja me i ndalë, në nji pjesë tjetër i shtonte gjumi i lodhjes e mbas pak gërrhiste si të ishte tue fjetë në shkretinën e heshtjes ma të thellë. Tymi i duhanit e i stufave primitive e të vume dosido, të jepte përshtypjen e nji hani me votra pa baxha.

- Në i paç kambët e laguna, – më tha Lleshi, – hiqi çorapet e vêni me i terë në stufë.

Dikush andej kah fundi i kapanonit nisi me këndue në shtatë palë qefe.

- Pusho more, – iu turr njani, – ku âsht koha me kndue tash?

- Këndo, more të këndoftë zemra, – ndërhyni nji tjetër, – koha me kndue âsht gjithmonë.

- E sa âsht sahati që kndon ky tash?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Ne sahati na hyn në punë veç për me fillue turnin more shoq!

- Si mundesh more burrë, – pyeti njani tjetrin – me e rreshkë bukën aty ku vehen në stufë çorapët me u terë e me e hangër midis këtyne ernave kaq të pakandshme?

- E ku thue ti me e hangër jashtë, midis acarit?

- Mue veç halli i madh i shkuemjes në punë më ban me dalë me këto çizme shoshë. Në magazinë s'e ka asnji palë, me i ble nuk më del, e unë nuk kam kambë të tjera me i zëvendësue kur të m'i ngrijnë bora apo don me më pa edhe mue si Pjetër Lleshin që këndohet kanga se vdiq në borë.

- Jo se vdiq në borë, – ia pat tjetri, – ajo vdekje s'do ta bante dëshmor por vdiq tue shkue me krye detyrën që i pat ngarkue partia.

- Ky – i tha njani, tjetrit lehtë – ka hy njitash në parti e don me kallzue veten.

- Ma gjeni or burra nji tas çaj se plasa, – u ankua nji punëtor i sëmurë.

- Të kishe shkue në shpi or Bibë, këtu s'e merr vesh qeni të zotin.

- Si mund të shkoj unë kaq i sëmurë e nëpër borë në shpinë time aq larg?

Nji punëtor më përkëdheli supet me dashamirësi e më tha:

- Ku të paskan sjellë këtu more djalë? Ky kapanon s'ka kurrë qetësi, s'ka si bâhet ma han. Me kaq zhurmë do t'i delte boll e tepër nji qyteti e jo ma nji kapanoni.

- E ku kanë me më çue tjetër? – e pyeta unë si të më jepte shpresë fjala e tij.

- Ku more, në mos të paçin prue me të dënue të gjejnë nji vend ma të përshtatshëm.

E mërkurre, 6 janar

Ardhjen e mëngjesit të sotëm ma tregoi shkuemja e puntorëve në turnin e parë. Përshëndetjen e parë ma dha nji personazh i faqes së sotme të ditarit tim. Ai m'u ul në fund të shtratit e më pyeti:

- A ke tesha të tjera me veshë?

- Jo.

- As çizme nuk ke?

- As çizme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E pra për qiell e dhè kështu si je as për te dera s'ke pse me ia nisë me dalë. Unë i kam nji palë çizme por i kam për kambën time e drue se të bijnë tepër të mëdhaja. Në fund të fundit i veshë me dy palë çorapë leshi, e ma mirë me to se pa to. Çorapet i kam unë e në mos e plotësofshin ata veni pambuk e s'kanë kah shkojnë pa të ra. Ne fukaratë veç të kemi gjanë se pa e bâ me e shti në punë s'kemi çajre as derman. Sa për punë bukuri, këtu s'ke pse kqyr, mbasi edhe me dashtë me iu goditë kujt, pasha dy vajza s'i ke në tanë këtë vend e ato janë veç sa me të qitë në mend se ekziston femna, prandej këtu rrobat e reja e të vjetra e kanë të njajtë vlerën, e vetmja randësi gjatë dimnit âsht veç mos me mërdhitë. Unë kam dy peliçe pune e ma të qenunën po ta nap ty. S'kanë veç dy arna e të qepuna për merak, me ta i thue plot gojë të ftohtit: "S'ke çka më bân".

Sa kaq shkoi e m'i solli.

- A e dëgjon veriun për jashta si të thotë: "Veshu shpejt". Sa e ke numrin e kambës?

- 39.

- Ani s'qenka ndonji gja e madhe për tre numra. Ja ku i ke të dy palët e çorapeve e leshit, janë të rij krejt e veshi pa merak se për qiell e dhé s'i ka pasë kush në kambë para teje.

Unë i mbatha e megjithëse më ranë prap të mëdhaja, atij i thashë shumë mirë. Ai u gëzue si t'ia kisha falë unë atij.

- Tash veshe edhe peliçen e bjeri pash më pash Fushë-Arrëzit.

Falënderimin tim Gjini e priti me këtë urim:

- E gëzofsh derisa ta zëvendësosh me ma të mira.

Mbas pak erdhi Frrok Mata, më mori e më paraqiti te Jak Ndosha, kryetari i Bashkimeve Profesionale të Fushë-Arrëzit. Jaku më përmtoi ndihmën e tij për mbarëvajtjen e veprimtarisë kulturore të Vatrës së Kulturës. Mandej më prezantoi me drejtorin e Vatrës së Kulturës, Hajrush Durra. Burrë rreth të tridhetave që mbas nji ndêje të shkurtë me të, të jep përshtypjen e nji njeriu të etun për aktivitet artistik. Shkova me të në Vatrën e Kulturës e më tregoi nji fizarmonikë e nji kitarrë të vjetër, të vetmet instrumenta moderne në dispozicion të veprimtarive artistike. Qëndrimi i sotëm me të më dha shêjat e nji mirësjellje të admirueshme. Megjithë përpjekjet e mija me e shtye kohën për mos me shkue herët në fjetore nuk e arrita me e kalue orën 6 të mbramjes pa u rrasë në atë kapanon. Sonte m'u afrue tek shtrati Gjini me një grup shokësh të tij për me më bâ shoqni sa ma të pëlqyeshme. Secili prej tyne tregoi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nji mirësjellje të përpiktë ndaj meje. Gjatë bisedave ndigjova batutat e nji cilësije kenaqse që mirditorët ia lanë vetes, por arsimimi tepër i kufizuem sa me mujtë me e lexue gazetën diçka ma rrjedhshëm se fëmija i klasës së parë abetaren, këtë zgjuarsi e bân të ngjashme me arin në minierë.

E diel, 10 janar

Gjini e kërkon me ngulm rastin me më ndêjë sa ma afër. Për fat të keq djallëzitë e djallit të kuq na japin shkas me i shikue me dyshim edhe gjestet ma domethanëse të mirësjelljes. Fjalët e sotme të Gjinit më treguen se zgjuarsia e tij ia ka dalë me ma pa këtë dyshim.

- Gjokë të lutem m'i ndigjo me vëmendje këto fjalë, – filloi ai, – dje mbasdite pata rastin me ndigjue për ty pa dashje çka s'kam pasë ndër mend me ta pyet asnjiherë. Ty të paskan sjellë këtu me la fajin e para do vjetëve. Sa e mora vesh më shkoi mendja me të drejtë tek frika që mundet me të shkakue dëshira ime për me të ndêjë sa ma afër e për me të bâ sa ma shok. Tash unë pasha atë Zot që ma ka falë këtë shpirt që mundohem me e ruejtë të lirë ashtu si ma ka falë, nuk mundem me ia bâ keq as anmikut tim ma të madh e jo ma ty. Në mos më pastë ardhë keq në kokërr të zemrës për çka ndieva rreth teje mos më çoftë Zoti të mirë as mue as kujt kam për zemër. Unë e gjithë kush e din se edhe djalli din me u betue e me ato betime bân çka u nevojiten punëve të tija por ka dashtë Zoti e kemi trungun e mirë e ne filizat meritojmë me kenë të atij trung. Ne mundemi me e pasë shoqninë deri në pikën e lëshimit të zemrave në duert e njani-tjetrit. Ti ke me mujtë me e pa sa i urrej provokimet. Në i urresh edhe ti sa unë ke me ia dalë mbi krye me qenë në rregull me të gjithë njerzit.

E shtunde, 16 janar

Bisedën e sotme Gjini me mue e filloi me këto fjalë:

- Due me të dhanë nji lajm jo të kandshëm për mue, e për ty e din ti vetë. Unë kam ardhë me të përshëndetë për kushedi sa kohë. Më kanë trasferue në degën e sharrave të Tuçit. Kur të më jepet mundësija kam me ardhë me të takue, veç kjo mundësi varet prej kushteve të atjeshme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" E U K O D E R

Pashë qiell a dhè rueju gjithkujt mbasi âsht bâ tepër e vështirë me e dallue dredhinë prej sinqeritetit.

Toni i këtyne fjalëve m'u duk sikur desht me ma ngulë atë porosi sa ma thellë të ishte e mundun. Fill mbas atij përqafimi ndamjeje m'u kthye mërzia e ditës së parë në këtë vend.

E prende, 29 janar

Mbas komunikimit të katërt prej këtu me nanën në telefon postieri më solli nji letër. Mbi zarf ishte shkrue vetëm marrësi.

- A don me ta lexue unë? – më pyeti Besniku i së katërtës fillore.

- Mirë, – iu përgjigja duke e mendue të dhanun mbas leximit e jo mbas përmbajtjes.

Besniku hapi zarfin e nisi me lexue:

I dashtun Gjokë!

Unë që po të shkruej jam Rrustemi që na ka prezantue me njanitjetrin Nikoll Pëllumbi. Njohja me ty më ka bâ me të dashtë sinqerisht e të lutem shumë këtë ma beso. Çdo ndêje me ty e kam quejtë kënaqësi të veçantë. Kënaqësia e ndêjes me ty më ka detyrue me iu fshehë ramjes në sy të shoqnisë tonë. Ndonjiherë edhe qortue më kanë por unë e kam gjetë justifikimin e daljes nga laku. Akordimi i bursës për në Fakultetin e Drejtësisë, degë të cilën unë e kam andrrue qysh mbas ndërpremjes së studimeve të mija në Beograd, më shtrëngon me i ndërpre tash për tash kontaktet tona. Unë shpresoj në rehabilitimin tand të shpejtë, gja që do të ishte edhe në dobi të lidhjes tonë të deritashme.

Përshëndetje Rrustemi

- Kush është ky Rrustem që nuk dashka me pasë ma shoqni me ty? Ti a e ke biografinë e keqe?

- Jo Besnik unë e kam biografinë shumë të mirë. Si e ditke ti çka don me thanë biografi e si janë biografitë?

- Na e ka shpjegue mësuesi, kemi nji djalë me biografi të keqe në klasë, megjithëse âsht ma i miri i klasës në mësime, kur vijnë gazetarët me na bâ fotografi atë nuk e nxjerrin. E kjo letër më bâni me më shkue mendja mos je edhe ti si ai. Të prekunit politikë, na ka thanë mësuesi,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

janë njerzit ma të këqij të Shqipnisë sepse ata janë kundra pushtetit tonë popullor. Ata nuk e duen as njeriun ma të mirë të Shqipnisë që âsht xhaxhi ynë Enver. A ka thanë mirë mësuesi? – më pyeti gjithë kureshtjen me ndigjue përgjigjen time.

- Shumë mirë, – ia ktheva unë.

- A di çka pyeti Besniku, kur iu duk e tepërt heshtja ndërmjet nesh:

- Mësuesi na ka thanë, ju mund të ndesheni në armiqtë e shtetit, që ua fitojnë zemrën menjiherë, sepse ata ma shumë se çdo gja tjetër, mendohen me fitue zemrat e fëmijëve e përpiqen dalëngadalë, me mujtë me i ba sa ma të pakënaqun. Fëmijët e squet duhet me iu ruejtë shumë kësaj dredhie.

- E si mund t'ia dallojmë ne mësuese? - e pyeti një shok i klasës sime.

- Ma parë se me ndejë gjatë me nji të panjohur duhet me pyet për të, atë ose ata që dinë me të folë rreth tij. Çdo të prekunit politik duhet t'i largohemi si gjarprit.

- Shoku mësues, shoku mësues - çuan gishtin disa nxanësa të klasës tonë.

Ai që u lejue prej mësuesit me folë tha:

- Unë them edhe armikun do të ishte mirë me e mbytë si gjarprin, ma mirë se me iu largue.

Gjatë orës së mësimit, mësuesi na tregoi, shembullin e shkëlqyeshëm të nji pionieri, në nji katund të rrethit të Kukësit a të Pukës s'po më kujtohet, për me e çue sa ma mirë në vend porosinë që i kishte dhanë shkolla, me i kallxue gjithçka partisë. Sa i ishte paraqitë rasti me e pa babën, tue nxjerr revolen nga nji vend i fshehtë në shtëpi, ka shkue në shkollë dhe ja ka tregue mësuesit fije e për pe, si e ku e fshehte i ati revolen. Nxanësi priti disa ditë se po i thotë kush të lumtë, e ma në fund i kallxoi edhe drejtorit të shkollës. Drejtori bani si deshti nxanësi. Policia i shkoi menjëherë në shtëpi e ta merr mendja, fill e në dorë në revolver e arrestoi babën e atij djali e mësuesin që e kishte në vend me e denoncue e këshillue babën e fëmijës me iu rujtë të birit. Atij nxanës nuk lanë lëvdatë pa i ba.

- Si të duket ty kjo punë më pyeti Besniku?

- E shkëlqyeshme - iu përgjigja unë.

Besniku i vogël heshti e unë nuk dita me i ra në të qëllimit të asaj heshtje. Pak ma vonë mora vesht, se fatkeqësisht kjo ngjarje ishte krejt

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e vërtetë. O Zot! Iu drejtova, si lehen me sundue, ato që mundohen me shfrytëzue edhe naivitetin e fëmijëve tonë?

E diel, 31 janar

Katër malsorë të rij puntorë në sharrat e Fushë-Arrëzit më kërkuen me jua shoqnue me fizarmonikë tangon e porsamësueme. Unë mora fizarmonikën e ata mungesa e damave i detyroi me kërcye dy e nga dy.

- Roli i djalit, damë, – tha njani prej tyne, – do të vazhdojë derisa të shpartallohet fanatizmi i këtyne anave.

Nji burrë aty pranë ndërhyni:

- Si të gjitha objektivave të tjera edhe këtij do t'ia arrijë partia.

Në mbarim të njanit vallëzim m'u afrue nji burrë i porsaardhun e më pyeti:

- A i din kangët e krahinave tona?

- Tash për tash jo, veç do t'i mësoj.

- Pa i mësue pse ke ardhë këtu? Si merren paret e nuk jepet malli? Çiftelisë a din me i ra? Çiftelia âsht e bukur për ne, kjo âsht për qytetin.

- Jo, nuk di me i ra.

- Po ti si pra? Ne na kanë thanë për ty, bân gjithfarë dyzeni. Këta tralalat e tralalit tua na bâjnë me mbyllë veshët more burrë. Shkurt hesapi e paskemi dhanë kot 10 lekëshin për ty. Në mos i mësosh kangët tona as mos të na e përmendin ma punën tande pagatori.

Asgja deri në atë çast s'më pat ra në beh sa nxjerrja e befasishme e kësaj të fshehte. E ndjeva veten si të plandosun në nji gjendje shpirtnore të papërshkrueshme e të pashpjegueshme. M'u duk sikur më ra qielli në kokë. Për fat u largova pa folë e pa m'i pa lotët. Hyna në zyrën e Hajrushit ku po daktilografonte nji material.

- Më fal Hajrush, – e pyeta nxitueshëm, ai ma pau tronditjen e hoqi duert nga makina e shkrimit.

- Ç'ke kështu? Kush të ka thanë gja?

- Hajrush, unë a jam në organikë?

- Përse po më pyet?

Në këtë pyetje të tijën tingëlloi keqardhja e shkaktueme prej këtij interesimi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

- Hajrush unë due përgjigjen e saktë.

Si u mendue pak vendosi me mu përgjegj.

- Ende nuk je në organikë por e kemi kërkue e së shpejti besoj marrim përgjegje të kënaqshme për ty e për ne. Këtë muej të kanë pague punëtorët, muejin e ardhshëm besoj të paguejmë si pjestar të organikës tonë.

- Ky muej shkoi si shkoi, ama Hajrush, mueji tjetër jo të vijë si të vijë.

Hajrushi doli me vrull zemërimi në dhomën ku po rrinte ende informuesi im.

- Përse ia përmendë 10 lekëshin more i paburrë. Ja ku e ke 50 lekëshin për atë 10 lekëshin e mos ta shoh ma bojën në këtë klub.

- Nuk i due paret e haramit, – kundërshtoi ai, – ky nuk ka dalë me lypë, as ju s'keni të drejtë me lypë për të. Në u baftë punën jepni rrogën. Ku ka nevojë pushteti popullor për 10 lekëshat tonë. Pushteti po paguen tanë punëtorët e sharrave, të paguen edhe ty e si të paguen ty të paguejë edhe këtë. Ju e fyeni shteti tue lypë për të. Lypja âsht e ndalueme me ligj, domethanë ju theni ligjin e shtetit. Unë them me e ditë shteti këtë punën tuej bân namin. Kush na âsht ne mirënjohës për ndihmën që ju japim? Ky jo, ju jo, shteti jo, kush atëherë?

- A po dashke me ta ditë për nderë? – e pyeti me ironi Hajrushi.

- E ndera për çka bâhet o Hajrush? A për mos me ta dijtë, unë e shokët e mij punojmë 20 minuta punë të rrezikshme për 10 lekë në ditë, more Hajrush. Unë i jap 10 lekë me shumë kënaqësi me ndie çka due unë e bâ me më shtrëngue jap 20 mos me e ndie fizarmonikën, tash unë jam vonë me u bâ qytetar e ky malsor si ne s'mundet me qenë. Ju që ju duhet e gëzofshi, veç pagujeni si i ka hije punës së tij. Në mos qofshi të zotët me e mbajtë ju ma jepni mue po e çoj në shpinë time e të jetojnë me familjen time.

- Hajt, tash hajtn – e urdhnoi Hajrushi i nxanun ngusht.

Hajrushi më mori në zyrë e më dorëzoi 7000 mijë lekë. Kur m'i dorëzoi 7000 lekët nevojat e mija brohoritën nji Urra! të fortë. Në krye të dy vjetëve mbërrita me pasë nji shumë paresh kaq të madhe në dorë. Çizmet e peliçen e Gjinit që do t'i kujtoj gjithmonë si dhuratat e nji zemre bujare, po i zëvendësoj me çizme e xhaketë të përshtatshme për moshën time. Deri tash halli i rrobave ma pat shndërrue ndërtesën në burg vetë-izolimi. Tash e mbrapa rrobat e reja kanë me më bâ me i ra pash më pash vendit si faqja tanë e bardhë. Befas e ndjeva veten si të

BIBLIOTEKA PUBLIKE MARIN BARLETI SHKODËR

dalun nga nji andërr dehëse në realitetin sfilitës. Këto janë pare lëmoshe e jo pune. Janë paret e fitimit të nji humbjeje shumë ma të madhe se shuma e pareve që kam në dorë. Kështu në këtë vend unë jam viktima e dy tërheqjeve të kundërta me forca të barabarta. Largimi më shtin në kthetrat e urisë e në grumbullin e zheleve, qëndrimi këtu më zhyt në pellgun e turpit. Ndoshta unë kam ma hall se Hamleti me thanë: "Me qenë a mos me qenë".

E hane, 1 shkurt

Rreth drekës erdhi në Shtëpinë e Kulturës e m'u prezantue:

- Isuf Grosha, nga Puka.

Mbas pak fjalëve të përgjithshme të takimeve të thjeshta, hyni në temë.

- Jam interesue për ty, këtu në Fushë-Arrëz e më kanë thanë je ende jashtë organike. Në organikën e Vatrës së Kulturës, paguhet vetëm drejtori. Përjashtime për Fushë-Arrëzin s'ma merr mendja të munden me bâ mbasi ashtu do t'u shklitej e drejta vatrave të tjera të kulturës. Unë punoj në shpinë e Kulturës të Pukës. Ne e kemi në organikë nji përgjegjës muzike e kemi mendue me e marrë sa ma të aftë. Për zotësinë tande na kanë folë fjalët ma të mira, tash në ta marrtë mendja me e pranue propozimin tim, qysh tash mundesh me ardhë me mue. Dhomën e punës e shtratin i ke si ma i miri në shpinë e kulturës, rroga mujore 7200 lekë. Kaq pata me të thanë e përgjegjën e kisha dashtë sa ma parë mbasi jemi në kërkim të nji muzikanti që e ka hallall atë rrogë. Tek ne nxjerrjen e punës tande në pah e ndihmojnë shumë rrethanat e favorshme për artin e kulturën, elementi ma i shumtë e diçka ma i aftë shfaqet ma të shpeshta e ma të pame deri prej autoriteteve ma të nalta reportazhet e herë mbas hershme të gazetarëve për zhvillimet kulturore të Pukës, me nji fjalë nga çdo anë ta marrësh në krahasim me këtu, tek ne je shumë ma mirë.

- Shumë faleminderit për konsideratën. Rasti më pëlqen shumë, po bisedoj me Hajrushin.

Këtë kërkesë timen Hajrushi e priti me këto fjalë:

- Po të isha i sigurtë se atje të ecë puna ma mbarë do të nxisja unë me shkue e të them të drejtën dyshimi në ta nuk më len me të thanë asgja. Ndoshta ajo thanja "Pyet njiqind vetë e bân si të diJsh vetë" mbase të hyn në punë. Me pasë pasë mundësi me të mbajtë këtu siMBas

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

rregullave, s'i kisha dashtë Zotit tjetër. Tash jam i detyruem me ndêjë dorë jashtë. Në shkofsh t'u priftë mbarë, në ndêjsh gjithashtu. Unë di me të thanë nji fjalë shpirti, shpresoj të të duen të gjithë si unë. E sa ta daça të mirën unë ty, ma dashtë Zoti mue. Fola me ty si me nji njeri të zemrës e me m'i ndigjue ndokush që s'duhet këto fjalë po më thotë Hajrushi u bâ fetar e dami i nisun s'dihet deri ku shkon.

- Hajrush konsiderata âsht pasunim i shpirtit e këtë pasunim unë mundohem me e shpërblye pikë për pikë.

E falënderova Hajrushin për dashamirësinë e tregueme ndaj meje e i premtova miqësi të përhershme. Isufin aq e gëzoi vendimi im sa i dukej vonë me u nisë për Pukë. Në vendbanimin e ri takova dy banorët e parë të këtij miniqyteti. Isufi na bâni prezantimin e rastit. Zâni i vajzës apo i nuses më bâni përshtypjen e natyrshme të njeriut pa ndigjue nji muej zâ femne. Mbas këmbimit të pak fjalëve ajo më rregulloi dhomën time të tashme.

- Çka punoni? – e pyeta me u kënaq sërish me zânin femnor të munguem aq kohë.

- Në shëndetësi, – m'u përgjigj shkurt si ta merrte me mend etjen time për atë zâ e të donte me ma shtue etjen ma shumë.

M'u kujtue fanatizmi i këtushëm, që nxitjen time për bisedim të matejshëm do ta interpretonte negativisht. As Isufi me atë tjetrin nuk folën me të, si të donin mos me më dhanë rast me ia ndigjue zânin. Ajo na përshëndeti e doli, mbas pak mbeta krejt vetëm. Vetminë, pesimizmi e përshkon si shigjeta ajrin. E sikur të kem ikë nga shiu e të kem ra në breshën? Ndërmjet ngurrimit e nxitimit zgjedhja e detyrueshme do të zgjidhte ma parë ngurrimin. I rrëmbyeshmi i lëshohet hovshëm në duer nxitimit. Nxitimi na bân shpejt me e pague ngutjen. Ndërmjet këtyne mendimeve më hyni zâni i Ilsës. Në qoftë nuse më mbetet me i shijue vetëm zâni, në mos fantazia ime nisi me brumosë pretendimin. Ehu nji vajzë në shenjestrën e nji mijë synimeve të mashkujve këtu! Këto mendime të kundërta më shndërruen në nji ndërmjetësues të dialogut të fantazisë e të realitetit, si ai që kujtohet se ka hy si me padashje në rrugë pa rrugë e merr me u zbrapsë sërish në krye të rrugës pa rrugëdalje, mora fizarmonikën e me t'ia prekë tastierën m'u duk sikur tha: "Më prek kur të jesh për mue jo tash". Në derë u ndigjue nji trokitje, heshtja u shkapërda si e trembun e gëzimi i asaj ardhje më ngriti hovshëm. Le të jetë kushdo do t'i lutesha kujtdo me më shoqnue së paku për pak kohë.

- Mirëmbrëma! – përshëndeti zâni i maparshëm femnor.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Mirëmbrëma! – e përshëndeta ashtu si po ta kishte kuptue do t'i kishte ardhë keq për mbetjen time në atë vetmi. – Çka e keni Isufin? – e pyeta pa ia dhanë përgjigjen mbas së cilës ajo mund të ikte pa folë tjera fjalë.

- Shok e kam.

Kureshtja ime mori flakë.

- Këtu jeni e martume?

- Jo jam vajzë.

Fjalët e tjera m'i la në gojë me një Natën e Mirë të ngutshme. Derën e mbylli rrëmbimthi si të donte me i xanën kryet njeriut të inatit të saj. As kambën nuk e hodhi në brendi të pragut – iu ankova vetes. Ky zâ a âsht vërtetë i kandshëm apo ma zbukuron mungesa e pamëshërishme e zanave femnore. Sa të vorfën do ta ketë ndje veten Adami para krijimit të Evës! E ka ndje aq të nevojshme sa vuni brinjët e vet në dispozicion të krijimit të saj. Hapa dritaren e nxora dorën jashtë për me ditë nëse bora vazhdonte me ra. Ciklat e lehtë të borës që zbriten mbi dorën time, i quajta përkëdhelje flegmatike. Gjithsesi përkëdhelje âsht – mendova – e përkëdhelje të parëndësishme nuk ka. Për si din me ledhatue bora ma mikloi dorën. M'u kujtue përplasja e pak ma pashme e derës. Ndoshta vetë Isufi âsht shkaktari i asaj përplasje. U solla sa u solla nëpër dhomë e hyna në shtrat pa ditë sa âsht ora. Dikur gjumi nisi me më ardhë por në formën e lojës "E ke".

E marte, 2 shkurt

Në derën e Shpisë së Kulturës u ndigjue e para kërkëllitje e ditës. Mandej nji trokitje e lehtë në derën e dhomës ku po rrija.

- Urdhno! – iu përgjigja trokitjes e dera u hap nga drejtori im, Isuf Grosha.

Më pyeti si ia kisha kalue natën e iu përgjigja.

- Mirë!

- Gjokë, – filloi Isufi, – ta dijsh nji herë e mirë, unë të flas vetëm sinqerisht. Shpi Kulture âsht kjo, këtu sillet i miri e i keqi, me pasë shumë kujdes të pastë Isufi. Mos me pa folë kërkush tjetër mirë për ty përveç Hajrush Durrës, ato fjalë të dalin e të teprojnë tanë jetën, le që për ty më kanë folë mirë të gjithë të mirët. Unë e ti nuk do të jemi për asnji çast drejtor e mvartës por gjithmonë shokë të mirë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 8 shkurt

Isufit i tregova libretin tim të shkruem në Fushë-Arrëz për nji estradë. Libreti i pëlqeu shumë por e preokupon sidomos elementi femën. Ajo Ilsa s'ia len kujt të bardhë, nji herë tjetër herë vjen e herë s'vjen, të trasnfereumit prej qyteteve të tjera në Pukë i lanë me ardhë por nuk mjafton me qenë vetëm femën, skena don njeriun e vet ose të paktën me ia përngja disi, përndryshe në vend me qeshë me krijimtarinë e interpretimin e saj të saktë, qeshin me paaftësinë e aktoreve e ne s'kemi interes me u bâ gazi i botës.

E marte, 16 shkurt

Nji frikë e çuditshme më thotë, sot për nesër e ke këtë punë. Këtë parashikim ma shfaqi sot edhe Ilsa.

- Unë po ta them me dijtë si me u mbrojtë, – foli vajza, – më kanë ardhë në vesh disa fjalë kundra qëndrimit tand këtu. Vërtetë pështpëritje grashë janë, ama këto paralajmërojnë zyrtarizimin e tyne. Shtratin bashkëshortor gratë e shfrytëzojnë edhe si magnet i sekreteve të burrave. Fjalë dëbimi prej këtu po thohen për ty e për mue. Ne po qenkemi njerëz të padëshirueshëm për pukjanët, as këtu ku han pula gur, s'duen të na e japin bukën. Motivacionet i formulojnë vetë këta. Mue më largon nji zyrtare ngase nuk ka pushtetin bashkëshortor shfrytëzon pushtetin shtetëror, si e tek e din ajo veç, ajo ka në dorë dëbimin tim e postin e të shoqit, unë s'jam fajtore nuk sjell asnjë njeri për gishti, sillen ata rreth gishtit tim. Për ty e paskan motivacionin e gjetun. Isufi ndoshta nuk ta kanë thanë, e kanë kritikue tepër randë që të ka sjellë këtu në Pukë. Vulën e vendimit për ne e ven Kryetari i Komitetit Ekzekutiv të Pukës, Gjon Gjonaj, por thonë asht në Durrës për nji kualifikim e pritet ardhja e tij ndër këto ditë. Shkurt, ardhja e tij asht shkuemja jonë.

- E si e dijnë këta këtë?

- Ia njohin trunin si njohin trunin e vet. Ai qenka si luftëtari ma i dalluem i luftës së klasave. Urrejtës i paepun i bamjes së lëshimit ma të vogël. Ligjet e shtetit antiklasor i quen të pamjaftueshme. Po të lihet në dorën e tij ai luftën e klasave e zhvillon me armë e jo me masat e sotme

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të shtetit. Këto që t'i thashë i kemi në mes tonë, xhani i motrës, ëëë?

- Sa për këto, – e sigurova unë, – të kesh ma besim se tek vetja jote.

E hane, 22 shkurt

Vizitën e parë të sotme ma bâni korrieri i Komitetit Ekzekutiv të Pukës. Ai më dorëzoi nji zarf të mbyllun e unë ia dhashë Isufit të ma lexonte.

Shoku Gjokë Vata!

Sot me datën 22 shkurt 1960 në orën 11^{30} jeni i ftuar në sekretarinë e Komitetit Ekzekutiv për një takim pune.

Isufi heshti si të mos kishte kuptue asnji germë të atyne fjalëve. Në orën e caktueme u paraqita në sekretarinë e Komitetit Ekzekutiv. Sekretari më priti me respektin formal të zyrës të porositun nga shteti për me fitue opinion të mirë në popull. Filloi me më pyetë me dashamirësi për nanën, e për marrëdhëniet e mija me drejtorin e shpisë së Kulturës Pukë, mandej hyni drejtë në shkakun e qartë të thirrjes.

- Ju keni qenë në Liceun Artistik e ju kanë përjashtue nga shkolla me motivacion politik, a âsht i vërtetë ky informacion i ardhun?

- Krejt i vërtetë, – iu përgjegja unë.

- Natyrisht ju doni me i tregue partisë me vepra sa jeni pendue për veprimtarinë tuej të atëhershme, ne e përshëndesim me gjithë zemër këtë dëshirë tuejën, por si t'iu them, ti e kupton fare mirë sa delikat âsht vendi i punës tande. Shpia e Kulturës ka të bâjnë me edukimin e masave rinore. Unë si sekretar i këtij Komiteti e bashkëqytetar i jueji të këshilloj me pasë matuni maksimale, ju lypset ta shlyeni sa ma parë e sa ma me rrâjë fajin tand të madh ndaj shtetit zemërgjanë e ta kuptoni thellësisht zemërgjanësinë e ofruar. Ne i çmojmë shumë njerzit pa hile dhe i dënojmë ashpër njerzit me hile sepse e parë u përket miqve tanë e dyta anmiqve tanë. Unë të thirra nga ana ime me të thanë atë çka mendoj unë për ju. Shoku Gjon Gjonaj do të kthehet shumë shpejt në detyrë e sigurisht edhe ai do ta thotë fjalën e vet për ty, se si ka me qenë ajo fjalë, ai e din. Ai është nji njeri shumë i mirë e shumë rigoroz në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

zbatimin e ligjeve të shtetit.

Mbas këtyne fjalëve më përcolli deri tek dera e zyrës e m'u ra supeve në shêjë përkëdheljeje. Pa pikë dyshimi, mendova unë, përkëdhelja e komunistave âsht parathanje e mashtrimit të ardhshëm. Kjo përkëdhelje e goditja kanë ndërmjet shêjat e stuhisë e shpërthimin e afërt të shtrëngatës.

E hane, 29 shkurt

Shikim i të këqijave komuniste âsht ma i sakti parashikim. Sot Isufi erdh në zyrë bashkë me Ilsën. Në tonin e përshëndetjes së tij u vu re nji shqetësim i dukshëm. Prek nji send e prek nji tjetër u soll gjoja, u soll dy tre minuta nëpër zyrë, e doli sërish me Ilsën pa mujtë me ma thanë atë çka e kishin urdhnue me ma komunikue. Në krye të nji grimce kohë ajo u kthye më lëshoi këto fjalë si të ishin tue e djegë përmbrenda.

- Ti besoj e kupton ma së miri vështirësinë time e të Isufit me ta lajmërue të keqen. E meqenëse dikush do ta thotë e kam gabim apo jo, e mora përsipër unë. Kryetari i Komitetit Ekzekutiv të Pukës Gjon Gjonaj ka, dhanë urdhën me u largue sa ma parë së këndejmi unë e ti. Tash mbas këtij lajmi unë po ta them lamtumirën time të përhershme me urimin "Paç fat!". Tani unë po dal me gjetë nji makinë e të më çojë së paku edhe deri aty ku të mos ua shoh bojën.

- Epo mirë, – i thashë me nji farë përmbajtshmënie dëshpërimi, – e drejta e quen të mjaftueshme kur bân për të sa mundesh, e drejta âsht e Zotit, prandej do të jetë me ne.

Ndërkaq Isufi u kthye në zyrë e më shprehi kënaqësinë për kohën e qëndrimit bashkë e keqardhjen për largimin tim. Unë e falënderova e u ndame ndoshta për mos me u takue kurrë ma.

Dola në rrugën Shkodër-Fushë Arrëz, ku po prisja makinën për me shkue në Fushë-Arrëz erdhi Isufi me nji nxitim të ngutshëm.

- Gjokë, – tha, – ke harrue me marrë e kam harrue me ta dhanë rrogën. Për ku po pret makinë këtu?

- Për Fushë-Arrëz, – iu përgjigja.

- Je vonë, sonte mundesh me fjetë në shpinë time e bile me shumë qef. Më duket qarë me i kalue edhe do orë me ty, mund të shihemi shpejt e ndoshta vonë.

- Jo Isuf, faleminderit, duhet të largohem sa ma parë prej këtu.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Pritja e makinës po më afronte drejt nji nate shumë të ftohtë. Kjo frikë ma mbushi mendjen me shkue andej kah të gjej makinë ma parë. Nëse sonte shkoj në Shkodër, nesër në mëngjes nisem për në Fushë-Arrëz. I nxora dorën nji makine që po udhëtonte drejt Shkodrës, shoferi u ndalue e më mori në kabinë. Mbas dy a treqind metrave shoferi iu ndalue shêjit të nji dore tjetër. Ilsa iu afrue kabinës e iu lut shoferit ta merrte për në Shkodër.

- Vendet e kabinës i shoh të zëna, e kam fjalën për në karroceri. Aman më merr ma mirë të vdes rrugës se të rri këtu.

- Karrocerinë e kam të ngarkueme me dërrasa moj vajzë.

- Pa ndoshta mund të gjejmë pakëz vend për të ndêjë së paku disi.

- Ndigjo , – më tha mue shoferi, – ishalla kemi fat e s'na gjobisin. A mund të rrini shtrëngueshëm në ndêjësen tande?

- Sigurisht mundem, – iu përgjigja unë.

Ilsa u ul pranë meje e ndêjëm ashtu si mund të rrinë dy vetë në nji ndêjëse makine. Në ma pak se dy orë arritëm në Shkodër. Zbritëm, u takuem me shoferin e u përshëndetëm me të.

- A ke njeri në Shkodër ku me fjetë?

- Duhet të kërkoj me gjetë vend në ndonji hotel.

- Po deshe me ardhë tek unë e kam nanën në shpi.

Pa u mendue shumë ma ktheu:

- Të faleminderit, po vij.

- A ke pa shpi kaq të shëmtueme? – e pyeta kur hymë brenda.

- Qenka motër me shpinë time, – u përgjigj Ilsa.

- Nana do të jetë nëpër kojshinj, rri dy minuta sa ta thërras.

Kur u ktheva i thashë:

- Ilsa, kojshinjtë më thanë, ka shkue në fshat. Âsht nji hotel këtu afër e besoj ka vend. Po shkojmë bashkë, në mos pastë nji vend aty shkojmë te nji tjetër e nji tjetër derisa ta gjejmë vendin.

Mbas nji pauze të shkurtë tha:

- E di çka, mue ma merr mendja me i besue korrektesës tande. Âsht shumë ftofë jashtë me u sjellë tue kërkue hotel.

- A ke uri? – e pyeta Ilsën.

- Të them të drejtën po, – u përgjegj vajza. Po më bâhen 24 orë pa hangër. Mish derri paskeni varun, po bukë të kemi.

- Nuk kemi zjarr moj vajzë.

U ngrit nga stoli e pau:

- Pranë mangallit paska nji thes me qymyr.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- A po pret pak këtu?

- Pak po, veç shumë mos më len, kam shumë frikë të rri vetëm.

Shkova tek Ndue Maçi, mora nji gjysë buke hua, e u ktheva shpejt.

- E gjete bukën? – më pyeti gjithë gëzim, – tani s'është kush me neve.

Dola sërish me gjetë gacat për me ndezë qymyrin, e i gjeta. Ilsa iu vu punës e na bâni me u vu në sofër pranë e pranë. E çuEme tangarin e qymyrit në dhomën ku të ftohtit nuk hyn lirisht si në tjetrën, e mbrenda pak kohe ngrohtësia e mbushi dhomën me rahatinë e ndêjes.

- Të gjitha ngjarjet që lamë mbas, – tha Ilsa – koha na i mbulon me të tjera. Babai im, ndjesë pastë, thonte, njeriu duhet ta mbajë mendjen tek çka po lindë jo tek çka ka vdekë. Ka gjana që duhet të ndodhin, e ne i qajmë ngase nuk ua dimë pse-hin.

Biseda jonë zgjati derisa vajza na tregoi orën.

- Ka shkue 2 mbas mesit të natës.

- Mirë Ilsa, tani ti flej këtu në shtratin tim e unë po rregullohem në dhomën tjetër.

- Unë kam frikë me fjetë vetëm në nji dhomë.

- Si ke fjetë në Pukë?

- Në pallat ke përshtypjen e mbrojtjes së apartamentit nga të gjithë banorët e pallatit. Shpijat private janë krejt ndryshe.

- E mirë unë po i sjell rrobat e fjetjes e i shtroj këtu në dysheme ti shtrihu në shtrat.

- Ashtu âsht diçka ma mirë, – foli vajza ma shumë si me veten e vet se me mue. – Ndigjo, – shtoi ajo, ne sonte jemi bashkë e ndoshta kurrë ma s'takohemi, si do ta kalojmë këtë pjesë natë bashkë?

- Bashkë po e kalojmë, këtu afër më ke.

- Unë them ta kalojmë ma bashkë se deri tani. Le ta shndërrojmë këtë natë në nji natë kujtimi ma të pashlyeshme. Le të flejmë në të njejtin shtrat. Nji e fjetun e vetme në jetë bashkë nuk harrohet kurrë. Le ta kemi edhe ne nji kujtim të paharrueshëm me njeni-tjetrin, le të flejmë aq ngushtë sa i duhet dashunisë.

- Unë e kam shumë frikë shtatzaninë e nji vajze me mua. Nji ngjarje e tillë do të më bâhej shqetësimi ma i padëbueshëm i jetës time. Unë nuk mund ta mendoj krijesën time larg meje, mesa nji pjesë të zemrës time larg tjetrës. Tani më bane me të tregue çfarë nuk do të kisha dashtë ta dije.

- Unë jam në fillim të nji shtatzanije. Të lutem shumë, mjaftoju

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vetëm me kaq fjalë për të.

Mëngjesi i parë i marsit na gjeti në të njejtin shtrat e në të njejtin përqafim e na zgjoi i njejti zgjim i të njejtit çast. Në çastin e ndamjes më dha nji puthje aq të gjatë sa u duk sikur gjatësia e dëboi ndërpremjen. I lashë fjalën nanës për nisjen time në Fushë-Arrëz e pas tri orës qeshë atje. Hyra në klub ku mund të gjeja njerëz të njoftun gjatë punës time nji mujore këtu. Gjini u ngrit nga tavolina, më doli përpara e më shtrëngoi dorën. U ulëm në nji tavolinë vetëm ne të dy e i tregova gjithçka më kishte ndodhë.

- Gjon Gjonaj të ardhtë Zoti hakut! – shprehu Gjini. Sonte po i shkojmë mysafir kapanonit tonë e nesër shef puna punën.

Gjithë dita kaloi si mos kaloftë tjetra.

E mërkurre, 2 mars

Në mëngjes Gjini më zgjoi me më dhanë lamtumirën për kushedi sa ditë. Pak orë ma vonë dola pa ditë kah t'ia mbajë nën Zotin. Dikur ia mbusha mendjen vetes me shkue tek kryetari i bashkimeve profesionale, Jak Ndosha. Para hymjes në zyrë takova Hajrush Durrën që më tha:

- Ku je more Gjokë Vata, sa mirë paske bâ që na paske ardhë. Po hë more ç'thotë Puka? A po dini me i ardhë rreth njani-tjetrit?

Padurimi me e marrë vesh se me të vërtetë nuk e dinte më nxiti me e pyetë:

- Vërtetë nuk e din çfarë më ka ndodhë?

- Jo, – u betue Hajrushi.

Tani padurimi kaloi në anën e tij.

- Pa hë more si e ke hallin?

- Gjon Gjonaj më ka përjashtue si të padêjë politikisht. Nevoja më bâni me iu drejtue prap miqësisë tande.

Hajrushi u kredh në heshtjen e problemit shqetësues.

- Ndigjo! – nisi ai mbas nji pauze të gjatë.

Propozimin e Hajrushit me më marrë në punë, mendova unë, kam frikë mos e shohin përkrahje të teprueme ndaj meje.

- Më prit pak, – tha Hajrushi.

Mbas pak u kthye tue më thanë nga larg:

- Djalë, djalë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 3 mars

- Me urdhnin e Jak Ndoshës, – tha Hajrushi, – sot e tutje do të flesh këtu në Vatrën e Kulturës.

Shtrati e teshat që më sollën janë ma të mirat e deritashme të jetës time. Pranë shtratit kam nji radio – gramafon e makinë shkrimi. Këtë komoditet e pata andrrue vetëm ndonjiherë si zbukurim i prespektivës time. Fati mundka me shndërrue andrrën në realitet e anasjelltas.

E hane, 7 mars

Sot i tregova Hajrushit libretin e nji estrade që mund të nis hovin e veprimtarisë artistike të Fushë-Arrëzit. Zyrtarët e këtushëm si përgjithësisht në Shqipninë e sotme nuk i han malli me kënaqë punëtorët por me realizue planin e përcaktuem nga nalt, prandej pikësynimi kryesor i ndërmarrjes âsht me arritë me dhanë shfaqje jashtë rrethit. Kjo arritje i shton fletë-lavdërimet për drejtuesat e ndërmarrjeve. Elementi femën âsht pengesa ma e serioze për organizimin e shfaqjeve. Edhe sikur vetëm femën të gjindet pa pretendime të tjera âsht mjaft e vështirë. Gjetja e elementit femën, u jep mundësi të mëdhejve të partisë me rrahë gjoksin për punën e tyne të mirë në ndryshim të mentalitetit të këtushëm konservator. Nëpërmjet direktivave të shkëlqyeshme të partisë, zbatimi i të cilave âsht detyrë mbi detyrat për çdo komunist. Qytetarët e këtushëm tue mos dashtë me u parapri vetë të tjerëve në luftën kundër fanatizmit s'kanë si me ia arritë qëllimit të përcaktuem nga direktiva.

E diel, 10 prill

Pas disa provave me estradën e formueme veçsa me u mbajtë në kambë, fillueme me dhanë shfaqje në skenat e improvizueme në degë të sharrave. Mungesa e sallave na shtrëngoi me i dhanë shfaqjet jashtë. Punëtorët spektatorë u ulën në bankat e gjata mence e përrafshi e pjesa tjetër në kambë. Të organizuemit në parti e në rini ua bajnë të detyrueshme asistimin në shfaqjet tona mbasi krijimet e realizmit

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

socialist, thonë ata, u shërbejnë edukimit ideo-kulturor të masave tona punëtore e popullore. Ky urdhën përfshin edhe arsimtarët e anëtarët e organizatës së pionierit. Ca nga detyrimi e ca nga i vetmi argëtim i mundshëm si diçka e jashtëzakonshme kur vjen ndonji grup nga qytetet kryesore të Shqipnisë, të pranishmit bahen gargull. Mos njohja e rregullave të shfaqjes e mos shijimi i tyne i bân me duertrokitë vend e pa vend e po ashtu me qeshë vend e pa vend.

- Na leni more ta shohim! – thërrasin disa ankueshëm.

Do të tjerë bisedojnë si të ishin vetëm ata aty. Ky qëndrim i spektatorëve ndaj shfaqjeve shpesh herë i bân me qeshë të ashtuquejtunit interpretuesa. Kështu e qeshuna e secilës palë nxit tjetrën palë sa nji pakicë e vogël mundet me qëndrue pa mbajtë barkun me dorë. Unë për me e bâ shfaqjen ma të pëlqyeshme prej spektatorëve, i bie fizarmonikës herë motivet e lahutës e herë të çiftelisë. Në shumë raste këtyne melodive u ve tekste lavdëruese për punëtorët ma të dalluem të rekomanduem nga degët e sharrave. Këto vargje punëtorët u nxisin me m'u dhanë kangëve suksesin ma të madh. Në saje të këtij popullariteti kam nisë me qenë i kërkuem tash nga nji degë e tash nga nji degë tjetër sharre.

E hane, 25 prill

Në mbasdreken e sotme trupa jonë e vogël dha shfaqje në kombinatin e drunit në Elbasan. Spektatori i këtushëm ndryshe nga ai i Fushë-Arrëzit e ka shijen ma të hollë. Prandaj repertori i kangëve u përshtat simbas fjalës së urtë: "Si âsht vendi bâhet kuvendi". Suksesi i korrun në kombinat na hapi rrugën me e dhanë këtë shfaqje edhe në teatrin e qytetit. Aty interpretimi im në kangët e muzikës së lehtë, ndonëse i shoqnova vetëm me kitarrë, u përshëndet nga nji sukses i rrallë. Pas shfaqjes mora vesh heqjen e emnit tim nga të gjitha afishet në pikat e ndryshme të Elbasanit. Megjithatë kureshtja e nxitun prej interpretimit tim ma përhapi emnin si të kishte qenë i shkruem në shumëfishin e atyne afisheve. Gafa ma e pa shoqe të gjitha gafave qe prezantimi im në skenë si punëtor i sharrave. Në fund të shfaqjes nji numër i konsiderueshëm i spektatorëve më takoi e më shprehi përgëzimet ma të ngrohta.

E diel, 22 maj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Pranvera duket sikur nuk don me i dhanë asgja të sajën Fushë-Arrëzit. Nji blegërim qengji as nji cicërimi zogu për be nuk e ndjen në këtë vend. Vend as fushë, as mal, as kodër si ta kishin refuzue të gjitha praninë e tyne këtu. Megjithkëtë punësimi e jetesa të lidhuna aq ngushta me njena-tjetrën po e bâjnë këtë vend gjithnji e ma të populluem. Ky bisedim me Yllin, inxhinier druni këtu, na çoi deri përtej Fushë-Arrëzit. Në nji shêjë vendi Ylli e këmbeu këtë bisedë me nji kënaqësi befasuese.

- E të faltë Zoti çfarë goce na ka dalë përpara! Kjo e meriton plotësisht emnin tim. Arixheshë do të jetë mbasi këtu djathtas paskan çadrat. Këto kur bajnë me qenë të bukura, s'matet kush me to. Qenka si të ishte frymëzuesja e asaj rubaires së Omar Kajamit.

Me buzë e gjoks sirenë dehë e mbin
Me dhëmbë e me thonj çirrun e grimë
Me krahë e me gërsheta mbytem shtrime
Në sytë e tu të zjarrtë tretem e shkrihem.

- Çuna doni t'u shtie fall?

- Këtij i thonë zë! – tha Ylli me ta bërë propozimin më të refuzueshëm, më të pranueshmin. Hajde e kundërshtoi po deshe, edhe po të kushonte falli sa të gjitha paratë e botës. Si e ke emrin goce? – e pyeti Ylli.

- Ç'të lypset emri im, Zana e kam.

- Di ti Zana të shtiesh fall? – vazhdoi ta pyeste shoqnuesi im.

- Di, si s'di, di shumë mirë. Ja do të shihni si ua di të gjitha. Edhe ju do të më thoni si më kanë thënë të gjithë para juve.

- Si të kanë thënë?

- Të lumtë më kanë thënë. Kokën e jap po s'më thatë edhe ju si ata.

- Këtë kokë të bukur e jep ti?

- Shiko këtu, mos më ngacmo fare, dëgjove, do të të shtie fall apo jo?

- Pse e quan ngacmim të të them e bukur?

- Nuk jam e bukur unë, jam arixheshë, arixheshave s'u duhet gjë bukuria.

- Cilit do t'i shtiesh fall më parë?

- Cilit të doni. Në mos ua dita, shkoni në punën tuaj pa më dhënë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

para. Hë me cilin doni të filloj?

- Fillo me mua, – iu përgjigj Ylli.

- A ta marr një fije nga peri i rrobave apo të nxjerr fall në dorë.

- Në dorë, – ia pat Ylli.

- A do t'i dëgjojë fjalët e mia ky shoku yt a të largohet?

- Le t'i dëgjojë fjalët tua ky shoku im se kështu do të më lejojë edhe mua t'i dëgjoj të fshehtat e tij.

Ajo i mori dorën e nisi t'ia shikojë si mjeku fletën e analizave. Fallin e filloi me disa fjalë të pakuptimta si të fliste drejtpërdrejtë me dorën. Mandej i foli Yllit për çfarë po shihte në të.

- Sa para kërkon për këtë fall?

- Unë s'kërkoj asgjë, ti e din sa meritoj të më japësh. Për të merituar the?

- Dëgjo këtu, mua s'më pëlqejnë shakarat, deshe të më japësh 50 lekë, mirë, s'deshe shko si të thashë më parë.

- Faleminderit! - tingëlloi zâni i nxitun prej bakshishit.

- Ti, do të të nxjerr fall apo jo?

- Unë nuk i besoj fallit.

- Të bëj unë t'i besosh tani e tutje. Nëse të dhimbsen paratë, leri s'i dua fare, mua më intereson të më kujtosh si gjetësen më të saktë të fshehtësive tuaja.

Ajo ma mori dorën si me padashjen time.

- Dora jote qenka plot e përplot me ngjarje të çuditshme, ama me qeverinë sikur qenke pak pa terezi. Një plakë mendon shumë për ty, mund të jetë nëna. As punët e dashurisë nuk i paske në rregull, ama do të rregullohen shpejt. Një gocë të ka lënë, një gocë tjetër pret të lidhet me ty. Një letër me rëndësi ose e ke marrë këto ditë ose do ta marrësh brenda pak ditësh. Në atë letër ke një lajm interesant, se për çfarë është interesant nuk më del këtu. Ajo plaka nga ana e saj përpiqet të të gjejë një nuse, tash afër s'ke për t'u martuar. Ja kaq shoh këtu, pak të duken?

- Mirë, unë do të të jap sa Ylli.

- Ylli më ka dhënë 100 lekë.

- Sa vjeç je? – e pyeti Ylli për me zgjatë bisedë.

- Ku ta di unë? Dikush thotë 14, dikush 15, dikush 16.

- A i ke prindërit?

Në vend të më përgjigjej më tha:

- Të kam parë duke kënduar e duke i rënë fizarmonikës atje në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qendër. Po mos të ikim këndej prap do të vij të të dëgjoj, do t'i biesh akoma?

- Patjetër, – ia priti Ylli, – veç ti të vish.

- Ua, unë nuk të pyeta ty, mirupafshim.

E iku me vrap si ta ndiqte frika e ndonji rreziku.

- Oh, çfarë mrekullie arixheshe ai trup aq i bukur me rrecka! Ama të pastërta rreze ato rrobat e saja. Kur po të nxirrte fall ty më kujtoi lajm thirrjen të ciganëve të Pushkinit.

E hane, 23 maj

Zgjimi i sotëm m'u duk sikur më kishte me më pritë ciganen e djeshme. Frymëzimi më priti me këto vargje në gojë e m'i pëshpëriti:

O magjistare që je vetë magjia
Me atë zâ magjepsjeje më ke robnue dëgjimin
Për ty ma t'amblin varg që ka poezia
Kujtimi yt do të më përkdhel frymëzimin.

Mendova me i thanë Yllit me shkue edhe sot andej, por shpejt e shpejt ndërrova mendim nga frika e talljes së Yllit e ndoshta edhe nga tallja e asaj vetë. Kur dola e takova Yllin ai më propozoi vetë të bâjshim nji shëtitje andej. Aty kishte vetëm nji shêjë që dëshmonte shpërnguljen e ciganëve.

Zhgënjimi i shpresës, për me e gjetë sërish Zanën aty, më shkaktoi nji mërzi të paparashikueshme, m'u duk sikur ai vend i mbetun shkretë e kishte zëvendësue heshtjen e tij. Me zânin e Zanës e jehonën e atij zâ po e ia përcillte kujtesës time, me kusht për me e ruejtë në folenë e kujtimeve të përhershme. Ylli ma vuni re keqardhjen e humbjes së atij takimi të pritun e më tha:

- Shiko, shiko të paska lanë goxha mbresë e kur thonë si lum artistat! Jo ore, ç'duhen këto ndjenja?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D R

E ejte, 30 qershor

Hajrushi më foli fjalë të mira për hapat e bâme nëpër qarqet zyrtare

për me më shti në organikën e Vatrës së Kulturës së Fushë-Arrëzit.

- Disa votra kulture të rëndësisë së veçantë, si e jona, do të trajtohen më me përparësi, – më tha Hajrushi, – ma merr mendja ne do të përfitojmë të parët nga ai drejtim. Burimet e këtij lajmi janë shumë të besueshme.

Gjatë të gjithë ditës së sotme ma përkëdheli shpresën ky lajm kaq i gëzueshëm.

E shtunde, 2 korrik

Në buzë mbrëmjen e sotme shkova në degën e sharrës së Kryeziut. Nxehtësia e ditës sikur s'po donte me iu heqë qafes as mbrëmjes. Shkuemja ime me fizarmonikë i nxiti të gjithë punëtorët me u mbledhë në nji patalog. Mue më sollën nji karrige e ma vendosën në krye të atij patalogu. Pa u ulë ende mirë më kcyen me kërkesa të shumta kangësh folklorike.

- Hiquni qafe, more burra, – ndërhyni nji spektator, – lini nji herë të këndoj si din ky vetë.

- Jo more ky ka ardhë këtu për ne, – ia pat një tjetër, – për veten e vet do të kishte kndue aty ku ka qenë.

- Hajt more djalë nisja njiherë në tanden, kush don me të ndigjue të ndigjon, kush nuk don rrugën tek e ka të çilun.

Vetëtimthi më erdhi nji mendim me kndue kangët e Lahutës së Malësisë e me tastot e dorës së djathtë më shoqnuen me motivet e lahutës. Kjo do të ishte nji marri e madhe – më tha mendimi tjetër – kangët e Lahutës së Malsisë kush e di sa vetë i dinë në këto ana. Informimi ma i thjeshtë i të kënduemit të këtyne kangëve ta tretë bojën prej këtu e ndoshta s'e lanë as me aq. M'u kujtuen tri kangë që i kisha ndigjue kushedi sa herë prej lahutarëve në kohën e fminisë. Njanën e kndova të shoqnueme prej tastove të dorës së djathtë të fizarmonikës e duertrokitjet e pakta më detyruen me e lanë fizarmonikën në tjetrën kangë e ndërmjet strofave fillova me u mundue me imitue lahutën duke e mbajtë gojën e mbyllun e duke nxjerrë tingull hundor. Ky imitim lahute për mue mjaft i arritun, ata i bâni me qeshë e me u shkri gazi.

- Merre ti Llesh atë çifteli, – thirri njani, – e na i shkri kocat me atë kangën që na e ke këndue mbramë.

Lleshi më sfidoi aq sa unë pothuaj harrova se isha aty.

- Kështu kndohet, jo prralla, – thirri nji punëtor afër meje.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Të këndoftë zemra more Llesh e mos na e len atë çifteli deri të lodhen goja e gishtat.

- E çfarë faji ka djali se nuk âsht malok si ne? – i qortoi Lleshi, – faj kemi ne që s'jemi qytetar si ai.

Frika e ndikimit të kësaj pritjeje më mbajti të zgjuem për nji copë kohë të mirë të natës.

E shtunde, 9 korrik

Sot kompozova nji kangë për sharrat me shpresë se teksti i saj do të m'i ngulte kambë ma thellë me këtë punësim kaq delikat. Mbajtja e shpirtit gjallë sot quhet fitore jete. Në vargjet e këtij teksti vargëzova vlerat e punëtorëve. I vetmi varg në partishmëri i këtij teksti âsht: "Ne punojmë për jetën e re". Hajrushi me nji të ndigjueme i ra në sy mungesa e partishmërisë në këtë tekst.

- Më fal Gjokë, unë ta them si shok, e vrejtja ime ka randësi para të tjerëve. Ti e din parullën e partisë tonë: "Politika në plan të parë". Ti në këtë kangë, politikën tonë e ke në plan të fundit. Nji varg i vetëm po të ishte ma i fuqishmi në botë do të ishte krejt i pamjaftueshëm, ky vargu yt "Punojmë për jetën e re" âsht justifikim për pranimin e kangës e pse jo tingllon edhe ironik. Këtë difekt tash ta thonë e ma keq ne mos ta thashin e ta interpretojnë fshehtazi. Kontaktet e mija të shpeshta me këta të kryesisë më kanë dhanë mundësi, si i thonë fjalës, me i njoftë dhambë e dhëmballë. Sot vlera e nji krijimi matet me të përmendunit e fjalës "parti" e të "shokut Enver" mbasi propaganda konsiderohet injektuesja e dashnisë për partinë.

E diel, 10 korrik

Trompeta e propagandës për vazhdimin e miqësisë në mes të partisë së Punës së Shqipërisë e të Partisë Komuniste të Bashkimit Sovjetik ka nisë me pësue nji dekreshendo të padallueshme nga masat për me mujtë me kalue në anmiqsi pa kurrëfarë droje. Shkëputja me Bashkimin Sovjetik na i ngrohte shpresat për ndryshime pozitive. Disa shpresojnë në ndjekjen e shembullit të Jugosllavisë, dikush pyet: "A mund të jetë pendue vallë diktatura e komunizmit shqiptar për krime ndaj popullit të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

saj?". Ato krime do ta banin këtë pendim të vetmin pendim të urrejtshëm. As turpi ma i madh i botës nuk do ta ulte veten me u mbrojtjë nga justifikimi ma i pagëlltitshëm. Komunistat shqiptar i urrejnë rrahjet e zemrave të thame prej tyne, i urren gjaku i derdhun prej tyne, i urren dheu i prehjes së kufomave të viktimave të tyne. Këtij komunizmi kaq të parrugëdalje shkëputja me aleatët e maparshëm politik veç ia shton tërbimin kundër nesh. Siç çdo i poshtër që urrejtjen e pamundshme me e shfrye kundra ma të fortit e shfren tek ma i dobti. Ky diktator ndjen vetëm keqardhjen e të qenunit tirani i një populli kaq të vogël, numri i të cilit nuk mundet me ia plotësue numrin e krimeve të dëshirueme. Kush e din sa i pafalshëm âsht, synon me u bâ gjithnji e ma i pafalshëm.

E shtunde, 30 korrik

Sapo u takova sot me Hajrushin, hetova në të dhanjen e nji lajmi të pakandshëm për mue. Meqenëse largësia drejtimin e parë ua jep mendimeve të dyshimit ogurzeza fill më shkoi mendja tek nana.

- Hajrush po ta shoh dhanjen e nji lajmi jo të mirë për mue, ma thuej sa ma parë. Së pari due të di a ka të bâjnë me nanën time.

- Jo Gjokë me nanën tande, por fatkeqësisht me ty, e kur ka të bajnë me ty domethanë edhe me ne. Pak para daljes nga shpia për me ardhë në zyrë, më erdhi korrieri i Jak Ndoshës.

- Më ka çue shoku Jakë, – tha, – me të lajmërue me u paraqit në zyrë.

- Si të mirit që i shkon mendja gjithmonë për mirë, u nisa shend e verë. Fatkeqësisht më doli e kundërta e gjeta tym e mjegull. Mezi mbrriti me e krye përshëndetjen e zakonshme pa më thanë:

- Hajrush, sot e mbrapa Gjoka të mos flejë ma në klub. Nji i ngarkuem i sigurimit të këtushëm të ka gjurmue ditë e netë mbas dritares së dhomës ku flen. Ai ka raportue tekstualisht:

Gjokë Vata sa herë ka rastin dëgjon muzikë të huaj. Ai nuk mund të justifikohet me radio Tiranën mbasi para e mbas transmetimit të muzikës kam dëgjue spikerat të gjuhëve të huaja.

Heqja e të drejtës me fjetë këtu mendova unë ka me u pasue nga heqja e të drejtës së punësimit në këtë vend. Në mbramje ndêja deri vonë

BIBLIOTEKA DIGJITALE "MARIN BARLETI" SHKODËR

në klub për me mujtë me e shtye sa ma ndej shkuemjen në kapanon. Para fjetores ndesha nji mori punëtorësh që po prisnin daljen e erës së insekticidit të hedhun kundra çimrave.

- Hë more Gjokë Vata a u ktheve sërish në bazë? – më pyeti Biba. – Mos u mërzit fare ma mirë me shokë a pa shokë? A e sheh si e kemi flitue para ardhjes tande për mos me të pickue çimrrat.

- Ma mirë me shokë i the? Jo more Bibë ma mirë me radio.

- Këtu edhe me e pasë radion s'ia mban me i ndigjue gjuhët e hueja.

- Nuk âsht ngusht Gjoka me ndigjue gjuhët e hueja, i del boll shqipja.

- Deri t'i dalë era hegzaklorantit na duhet me pritë jashtë. A ecim pak?

E pa marrë përgjigjen time më shtini krahin. Pak hapa ma ndej më tha ma shumë me pështpëritje se me të folun:

- Ai faqeziu që foli për ty ashtu, âsht nji spiun i kapanonit. Sa mirë s'i len Zoti more burrë pa sy e pa veshë!

E si t'i dukej pak, shtoi:

- Edhe memeca.

Dhe i pangopun as me aq, tha:

- Edhe pa kambë që të mos mundet as me ecë, as me pa, as me ndigjue e as me folë.

- Bibë në këtë botë i keqi me të këqijat e veta grumbullon borxh mbas borxhit për me i la atje ku s'ka ka shkon ma pa i la.

- Paj, ne po na e ka anda me i pa tuj i la more burrë!

- Bibë kur të jesh i sigurtë se i len, le të jetë kurdo koha e lamjes.

E diel, 31 korrik

Si disa herë ma parë, sonte më ftoi në shtëpi Dodë Tuku, baba i lexuesit tim të vogël Zef Tuku. Opinioni i njerzve të mirë për mue i shfaqun tek Doda e dashamirësija e Zefit u ka dhanë bisedave tona përzemërsinë e mjaftueshme qysh në takimet e para prandej në shpinë e Dodës mundem me e ndigjue në radio " Zanin e Amerikës" si të isha në shpinë time. Sonte ndër të tjera ndigjova nji përshkrim të komunizmit nga Arshi Pipa. Diskutimi rreth politikës shqiptare e optimizmi për vdekjen e saj të shpejtë na e shtyni ndêjën aty deri mesnatës. Në nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pikë të bisedës i zoti i shpisë më tha:

- Mos e çaj kryet hiç për punën e të fjetunit, çdo natë sa të duesh me ndêjtë tek ne, mue veç qefi më bâhet e kur nji të riu si puna jote t'i vijë gjumi e flen pa pyet për zhurmën e kapanonit. Sa vjeç je? – më pyeti Doda.

Unë i tregova e kjo pyetje më solli ndër mend datëlindjen e kalueme.

I paskam ikë mendova, datëlindjes time të njëzetepestë, pa mujtë me më mërzitë me ardhjen e saj, edhe ajo më paska ikë, si ta dinte se nuk duhet me ma kujtue ardhjen e saj. Më datëlindjen njeriu lypste me u rrokë vetëm me përqafime, të gëzueshme e jo vetëm kur ajo, mundet me të tregue numrin e viteve e ti asaj vetëm numrin e vuajtjeve tua.

E shtunde, 6 gusht

Hajrushi më dha lejen e shkuemjes në shpi si çdo krye mueji. Nana më priti me mallin e zakonshëm të ardhjes së nji fëmije të vetëm rrallë.

- Mezi kam pritë me ardhë ti për me të tregue komohin që bleva me rrogën tande të muejit të kaluem.

- E çka kemi me shti në këtë komoh? – e pyeta unë.

- Deri tash boll kemi ble me paret e Fushë-Arrëzit. Dy muej rrogë të kushtoi kostumi. Nji muej këpucët e mira, çorapet e ndërresat. Me rrogën e dy muejve na u desh me pague borxhet e kohës tande pa punë. Me çka të bâjnë Zoti nafakë tash e mbrapa kemi me e mbushë komohin e shpinë me të tana të mirat veç të pastë nana mos kurse kaq shumë, shëndeti sidomos i të riut don pare shumë. Kur je rrugash parja shkon si uji, nuk ka thanë kot i moçmi: "Buka në bark e forca në shtat". Po e mbajte mirë rininë të mban mirë pleqnija.

E diel, 7 gusht

Gjatë shëtitjes së mbramjes në shëtitoren kryesore të Shkodrës më ndali Hilmi Saiti.

- Si ia kalon?

- Mirë, – u përgjegja unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Unë e di sa mirë, se jam në kontakt të vazhdueshëm me gjithçka ndodh rreth teje por java e ardhshme âsht java e zgjidhjes përfundimtare të problemit tand. Rrogën e shtatorit do ta marrësh në estradën profesioniste të Shkodrës.

- Shoku gjeneral nuk di si me iu falënderue.

- Falënderimin tand e due me punë jo me fjalë.

- Çka të tha? – më pyeti Mark Tatiqi që bâni do hapat përtej vendit ku më ndaloi Hilmi Saiti.

Mos ia thuej tash, më tha një mendim, lene me ia bâ surprizë.

- Më pyeti "si po ia kalon?", "mirë" iu përgjegja. "A po të duan shokët?", "po", "si jeni me aktivitete?","Në rregull i thashë".

Nanës nuk i fola hiç për atë takim, mendova me i bâ të njejtën surprizë si Markut.

- Po më dukesh i gëzuem sonte, diçka paska luejtë për mirë ishalla. Si me më thanë zemra, shpejt po fejohesh, – më tha nana.

- Nanë ti mendon për mue çka s'e mendoj unë për vete.

- Dihet kjo punë ti nuk je nanë.

E hane, 8 gusht

Drekën e sotme e hangra te Nikollë Daka. Ndêjën e atyshme ma bânë shumë të kënaqun me çka kishte përkthye gjatë muajve të fundit. Në çastin e ndamjes i thashë:

- Nikollë ndoshta po vij me punë në Shkodër.

- Si më the mue ndoshta, thuej gjithmonë edhe vetes tande, – më porositi ai, – fjala "po" meriton me u thanë vetëm kur thuhet me plot gojën e me plot gojën thuhet kur të thotë siguria e plotë thueje. Ardhtë sa ma parë koha e zëvendësimit të kësaj "ndoshta" me këtë "po".

Gjatë rrugës për në shpi më rastisi me ndeshë prap në Hilmi Saitin.

- Dëgjo këtu! – më tha, – kur shkon në Fushë-Arrëz?

- Pasnesër.

- Nëse ke për të dorëzuar gjë në Vatrën e Kulturës dorëzoje sa më parë e kthehu në Shkodër. Duam të bëjmë ashtu siç ka thënë i moçmi "me e rrahë hekurin sa âsht i nxehtë", jo se i lëmë të luajnë fjale, por më mirë ja ku është se ja ku do të jetë.

E falënderova e u ndamë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 10 gusht

Në orën 10 paradreke u nisa për në Fushë-Arrëz. Me të arritë në Pukë shoferi ndali makinën e më ftoi me pi nji kafe me të. Sapo hymë në kafene nji klient pyeti tjetrin me zâ të naltë:

- Si shpjegohet kjo vdekje e Hilmi Saitit kaq e menjëherëshme?

U drodha i tanë.

- Hilmi Saiti? – e pyeta shoferin si të mos priste kureshtja me pyetë kënd ma përtej.

E mashtroi komunizmi, mendova, e vuni mish e shpirt në shërbim të atij mashtrimi. Sjellja me mue e disa të tjerë qe shêjë pendimi. Ndoshta ai shêjë i âsht bâ shkaktar i vdekjes. Edhe në pastë qenë pendimi i tij i pafalshëm, ndryshon nga ata që e urrejnë pendimin, ashtu si ndryshon vranësina me kthjellinë. Bamirësija e tij ndaj meje m'u jep shkas lutjeve të mija për të. E nëse lutjet e mija janë të papranueshme, lutjet nuk dënohen.

E diel, 25 shtator

Që nga fillimi i ndërrimit të detyrueshëm të vend-fjetjes e deri më sot me kë ma pak e me kë ma shumë më ka takue me ndêjë me të gjithë punëtorët. Shumicës i kam hy aq në zemër sa shpesh më thonë:

- Nuk do të donim me e ndie mungesën tande.

Fitimin e këtyne zemrave unë e quej fitore të shpirtit tim. E fitoret e shpirtit janë ma të çmueshmet. Në bisedën e sotme me të, Bardhoku më tha:

- Ti këtu ndjenë shqetësimin e mos plotësimit të dëshirave tua e ke të drejtë. Mbetja jashtë organikës së Vatrës së Kulturës nji njeri kaq i aftë sa ti âsht krejt e padrejtë. Ne jemi të vorfën or ti, se pasha qiell e dhè, bash gjysën e rrogës me ta dhanë veç me ndêjë me ty e ke hallall. Por ata punëtorët me pasë mend në krye kur e shohin pagadishmëninë e zyrtarëve me të shti në organikë, me thanë ata vetë: "Po si more, për të qesim sa të na kërkoni". Për aq lekë sa qesin për ty, si me to si pa to. Paj për qiell e dhè ma mirë âsht me vdekë vetë se me vdekë zemra. Zemër vdekuni si duhet gja vetes së vet e jo ma tjerëve. Paj në fund të fundit qesim ne shokët tuaj ma shumë e ta plotësojmë rrogën veç

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

mos na ik prej këtej. Paj qe besa me na shkue ti në Shkodër na duket kjo barakë si e pa kurrkend. Shoqnija e mirë s'paska të pagueme more burrë, megjithkëtë me bâ me e gjetë ti nji punë ma të mirë kishim me u mundue me e mësue vedin pa ty.

- Kush ta ka shti në krye shkuemjen time në Shkodër Bardhok?

- Ankesat tua more burrë?

- Bardhok mue më duhet me shkue patjetër, s'kam si e shtyj ma këtu, e kam shty tepër.

- Unë po kam frikë mos mbetë pa punë krejt e "pa punë mos pasha anmikun", thotë populli.

Në mbarim të kësaj bisede me Bardhokun na u afrue Pashuku që në takimin e parë m'u bâ i padëshirueshëm e në të dytin i padurueshëm.

- As me kambë të kalit, – tha,– nuk do ta kishit gjetë ma të përshtatshëm njani-tjetrin.

- Pashuk e ke zânin e vrazhdë si të lugatit, – ia priti Bardhoku.

- E dashke me të folë ambël bytha jote?!

- Këto janë fjalë për njatë që the more Pashuk, jo për gojë.

Ndërsa mue ma shkeli kambën nën tavolinë për mos me ia kthye.

- Shko more Pashuk, – i tha dikush ,– mos u bjer në qafë.

- Ky ka dashtë me i ra kresë pushtetit popullor e i ra vetes, – ia ktheu Pashuku, – e kemi dashtë si sytë e ballit e na âsht bâ kripë për sy. Mos gabo me u dalë zot reaksionarëve që s'kanë të drejtë me u dalë zot as vetes së vet.

- E din Kolë Mhilli punën e tij, – ndërhyni Bardhoku.

- Kolë Mhilli, – u hodh Pashuku, – ka të drejtë me mbajtë qëndrim si çdo komunist i vërtetë.

Ne u ngritëm e dolëm tue ia lanë fjalët e tjera në gojë.

E ejte, 3 nandor

Ka kalue shumë kohë pa më lexue lexuesat e mij të vogjël me shije të madhe, Zef Tuku e Besnik Pema. Zefi u mundue me u justifikue me pasjen e shumë landëve të mësimeve shkollore, me humbjen e favorit të verës me lexue jashtë e mos pasjen e ambientit me lexue në shpinë e tij. Besniku u pre drejtë:

- Mue e Zefit na kanë heqë vërejtje në organizatën e pionierit që të kemi lexue. Ju na thatë duhet të lexoni vetëm libra për fëmijë. Unë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

u thashë: “Ne Gjokës i lexojmë vetëm libra të marrun në bibliotekën e Vatrës tonë të Kulturës”, doni t’ua them ma copë, na tha mësuesi, Gjokës mos i lexoni e pikë. Kështu ai nuk mujt me na thanë ka urdhën, e unë e di kush e ka bâ këtë punë, Pashuku, ai i poshtri. Ai âsht spiun veç mos u bân edhe ti Pashuk me ma qitë fjalën se më mbytë baba.

Unë e putha Besnikun dhe e sigurova për mbajtjen e asaj të fshehte.

E shtunde, 5 nandor

Sot Hajrushi më solli të ashtuquejtunën rrogë të tetorit. Me të ma dorëzue më tha:

- Gjokë, kësaj here plotësimi i rrogës na ka lanë shumë me dëshirue. Mue më duket diçka përtej gabimit mos me qenë i sinqertë me ty. Ma se gjysën e shumës e ke të plotësueme nga ma dashamirët tu. Pushteti në rreth me në krye, kë mund ta marrësh me mend vetë, na e ka pre përfundimisht shpresën me të mbajtë në organikë.

- Hajrush unë nuk due me i bâ ma këta dashamirët e mij me e përsëritë këtë gjest kaq njerëzor, tash mue ditët, netët e orët, gjithçka e gjithkush më duket sikur po më thonë: “Shko, çka bân ma këtu?”. As ma dashamirët e mij s’kanë ku me e gjetë ma shkakun e qëndrimit tim në këtë vend.

- Unë e kam kuptue zorilën tande. Ti vjen në zyrë veç kur s’ke kah ia mban. Ke bâ ç’mos me qëndrue këtu sa ma shkurt veç si e si mos me ra ndesh. Burri qan me zemër, – tha Hajrushi, – e zemra ime ka të drejtë me qa humbjen e kontaktit me nji mik si ti.

Unë i shtrina dorën e “lamtumirës” ai ma mori në të dyja duert e ma shtrëngoi fort si të donte mos me më lanë me e krye atë “lamtumirë” ndoshta të përhershme.

- Mos u mërzit, ma për hajr ka me qenë. Për zotësinë tande ka nevojë çdo institucion artistik. Na ke lanë përshtypje të paharrueshme e t’u priftë e mbara, mbarë e ma mbarë.

Mungesa e tij për shkak të shërbimit të largët më la pa ia dhanë dorën përkrahësit tim të sulmuem për atë përkrahje, Kolë Mhillit.

E prende, 4 nandor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Nana e priti ardhjen time si pret rreshkja e etjes ujin. Rrëfimi i vështirësive të mija në Fushë-Arrëz e preku në zemër.

- Ti e din more bir unë i bie gurit e drunit e pa hangër nuk të la. Rëndësi ka me më mbajtë Zoti shëndetin pa për të tjerat, si i thonë fjalës, e ve kësulën në njërën anë. Mirë ka thanë i moçmi "na mban çka nuk shohim", Zoti ua jep bukën e përditshme edhe atyne që nuk ia thonë uratën e jo ma ne. Koha ma e lumtun e nji nane âsht me ndêjë me fëmijën e saj kështu si jemi ne tash. Gjithë puna âsht mos me u mërzitë ti, se nji mërzi e jotja më mërzit edhe mue ma shumë se njiqind mërzi të mija. Zoti ngjallë të vdekunin e jo ma s'po mban ngjallë të gjallët. Kush din me i bâ Krishtit vend në zemër të vet i bâhet vendi ku ta lypin. Kush din me e pritë të mirat si meritojnë i vijnë nji mbas nji. Nana gjithmonë më thonte:

- Prit si pret pema pjekjen e frytit të saj.

E diel, 6 nandor

Sot iu bâna vizitat të gjithë miqve të mi, e të gjithë më pritën si i përket miqësisë.

E shtunde, 19 nandor

Pothuej të gjitha netët i kalojmë me mysafirë të paftuem, përveç njerzve të fisit tonë shumë të madh, shkuemja e nanës nëpër fshatna për me u kërkue ndihmë për mbijetesën tonë, ia ka zgjanue aq shumë rrethin e të njoftunve, sa pothuej çdo natë shpia na âsht e mbushun me fshatarë që nuk arrin me krye punë mbrenda dite e me u kthye në shpitë e veta. Sonte erdhi me bujtë tek ne nji nanë me të bijën e porsamartueme. Nana e kësaj nuse na ka ardhë shpesh e sa herë i ka rastisë me ardhë aq herë ka bâ hoka me mue.

- Po të rritet nusja!

Këtë tallje ma patën fillue 12 vjet ma parë kur pata shkue me nanën në shpinë e familjes së kësaj vogëlushje të atëhershme. Shkak për atë tallje u bâ nji burrë llafexhor.

- Ky ka me kênë burri yt, – i tha ai për mue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Vogëlushja me të ndigjue këto fjalë ia shkrepi nji vaji të thekshëm me të thanë mendja po pëlcet prej tij. Ai vaj i pat bâ të gjithë me qeshë sa me të thanë mendja po pëlcasin gazit. Atë ditë e mbrapa derisa vajza nisi me marrë formimin e nji të rritune, familjarët e të tjerë që e kishin marrë vesh këtë lloj trembejeje i thonin:

- Ashtu po bân?! Po të vjen burri yt, Gjoka.

Sonte fjalët e maparshme tallëse "po të rritet nusja" e "të âsht rritë nusja" e ama ma zëvendësoi me nji fjalë të re: "ta kam prue nusen".

- Faleminderit! – u talla unë, – por unë pranoj peshqeshin fatit tim e jo peshqeshin e fatit tjetër kujt. Mbas pak dola në dhomën tjetër ku zakonisht rri me ndigjue radion. Rreth 10 minuta ma vonë ndigjova nji trokitje të lehtë në derën e dhomës time.

- A ke fotografi me më kallzue? – më pyeti nusja, – më pëlqen shumë me i pa.

- Kam, – iu përgjigja, – veç janë të bukura si unë.

- A janë të tuat, si munden me qenë ndryshe? A mundem me i pa këndej në dhomën tande?

- Pse jo.

Tërhoqi karrigen pranë tavolinës së vogël e ul në të. Mbas nji pauze të gjatë e pyeta:

- Hë si të duken?

- S'po di si me të thanë.

- Mirë si të duesh.

- A të shqetësova me ardhjen time këndej?

- Përkundrazi po më bân shoqni të mirë.

- A je fejue ende?

- Jo.

- Ju qytetarët doni me ia ndie kënaqësinë në atë mënyrën tuej jetës deri vonë.

- Në cilën mënyrë.

- E ç'nevojë kam me e shpjegue gjanë kaq të kuptueshme?

- Kur je martue?

- Kur të kanë martue? – thuej.

- Ende vazhdojnë martesat e zakoneve të kalueme?

- Mos u thuej të kalueme, po të ishin të kalueme s'do të ishin të tashme. Thuej zakonet e mbrapshta.

- Për çka keni ardhë në Shkodër?

- Për me shkue në pus të pa fund.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E çka do të thotë kjo?

- Po kthehem prej pasisë. Sa me dëshirë të kisha marrë nji fotografi.

- Kjo dëshirë hin ndër të paplotësueshmet moj nuse.

- Më thirr për emër, mos më thuej nuse, e kam inat këtë fjalë.

- Këtë fjalë vajzat e quejnë ma të bukurën.

- Vajzat e qytetit ku bâhen nuse ku donë vetë ata, po.

Nji pauzë e pakalueshme na ra ndërmjet.

- E paske zakon me heshtë shumë.

- Edhe heshtja flet.

- Heshtja flet për kë e shtin në përdorim.

- Jo, – tha ajo, – shumica e heshtjeve bâhen me i kuptue të tjerat. Kush nuk kupton heshtjen nuk kupton as fjalën. Ti, më kanë thanë, e kupton heshtjen si fjalën. Ti je njeri me shkollë, e ke bâ shkollën në Tiranë.

- Si e din ti këtë?

- E di. Për njerzit si puna jote flitet gjithkund, për ne s'i bjen kujt ndër mend.

- Kur të pava tash mbas kaq kohëve u bâna shumë nervoz me fmininë time. Me mue ke qenë fëmi shumë i egër. Njiherë prej inatit e egërsisë tande ta kam puthë faqen me zor.

- Sa mirë paske bâ. E meritojnë fëmijtë e llastuem si unë atëherë.

- Çka po mendon prap ashtu? Po të rrije gjithmonë kështu të shkoka moti ndër mendime.

- Ndoshta ma mirë âsht mos me të kallzue çka po mendoj. Megjithëkëtë mue më pëlqen me të mendue djalë shumë të mirë e due me ta thanë. Po e ndjejë si gja të domosdoshme me ta bâ të ditun këtë mendim timin. Sa të kam pa kur hina brendë, i thashë vetes: "Me pasë qenë nusja e këtij djalë, do të isha nusja ma e lumtun në botë. Gur pa lujtë s'kisha lanë as me kenë e randë sa mali veç të isha nusja jote".

- Çka t'i bâsh pra, – i thashë, – kur e vona nuk shndërrohet në heret.

- Ah sikur kjo natë të ishte e gjatë sa jeta ime e ti a kishe dashtë të ishte kjo natë e gjatë sa jeta jonë?

- Po, – iu përgjegja unë.

- E pra gjithkush do të kishte thanë "sa nuse të bukur ka marrë" e kush do të më kishte njohë prej afër, do të kishte thanë "edhe sa nuse të mirë ka marrë". Po të më kuptoje e ishalla më kupton ma së miri, do të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

më kishe kujtue gjithmonë si do të të kujtoj unë ty.

Fjalët tjera i preu heshtja, që u thotë fjalëve, mos u mundoni kot me ma përshkua këtë kënaqësi.

- Ah sikur të vendosje me më thanë rri këtu me mua, jo je e tjetër kujt.

- Je gabim, njerëzit janë të njeni-tjetrit vetëm kur e duen shoqi-shoqin. Ai âsht për tjetër kënd e unë për ty, natyrisht në qoftë se edhe ti e quen veten timin. Unë do të baja çmos me t'u ba sa ma e përshtatshme e ky çmos i imi them t'ia mrrinte qëllimit, sigurisht edhe me ndihmën tande, që do të ma jepte dashunia jote për mue.

- A nuk të tremb vorfnia e kësaj shtëpi?

- Aspak më jep zemrën me ia tretë sa ma parë bojën, mbasi i zoti i kësaj shtëpi do të ishte pasunia ma e madhe e zemrës time.

- Një kohë kaq e shkurt bashkë të bani kaq timen?

- Jo koha, ti më bane tanden brenda nji kohe kaq të shkurt. Mua tash më duket sikur kemi jetue gjithmonë bashkë e bashkë do të jetojmë gjithmonë. Më duket disi e pamundur me u shkëput ma prej teje.

- O, jo - ja pata unë, si mezi të kisha pritë me e mbarue fjalën - Rrugët e fateve tona janë të ndryshme.

- Eja me fjetë se ka shkue vonë - e thirri nana e saj, nusen 17 vjeçare.

- Natën e mirë" - më uroj vajza duke e shoqnue urimin, me nji puthje të tillë, që mund të mbahej mend si puthja e ma e paarritshme.

E diel, 25 dhetor

Sapo arrijmë në prag të kësaj date, të bâhet sikur koha, jeta, gjithësia e krijuesi i saj këndojnë përnjëherë: Venite adoremus.

Këtë fjali hyjnore e mveshin tingujt ma të përzgjedhun të frymëzimit ma sublim të muzikës. E porosinë e Zotit "Venite adoremus" birin tim të përsosun si unë, duket sikur e përsëritë gjithkush e gjithçka që i përket së mirës në mbarë gjithësinë. Pjesë e kësaj harmonie të pamatshme mesa gjithësia, bahen edhe zâni i gojës time e i shpirtit tim.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 31 dhetor

Dita e fundit e këtij mot moti na thotë: "Viti im i dha nji shkelm të fortë politikës shqiptare. Por diktatura i ngjet lisit që nuk rrëzohet me nji të rame. Ca kohë do t'u bani sehir goditjeve në trupin e në shpirtin tuej.

Mos vallë këtë përgjigje tonën, diktatura e ka flakë përtej fundit të kohës?

E diel, 1 janar 1961

Natën e ndërrimit të viteve e kalova në gjumë. Ndonëse kjo që protesta ma e pa efektshme emnin e ka të tillë. Në mos tjetër ditari im e regjistron e ia tregon së ardhmes për me iu bâ shkak dënimi i së kaluEmes.

- Për shumë vjet mot motin e ri si na dashtë zemra! – më tha nana kur më pau të zgjuem. Nuk bâne mirë që nuk e kalove këtë natë me shokë e shoqe. Hallet i lufton qefi jo gjumi. Unë kisha me thanë, edhe vetë hallet e kanë frikë këtë javë.

- Në atë timen u shtrina me u çlodhë për me qenë pas mesit të natës ma i freskët me shoqni, – u justifikova unë.

Si zakonisht qysh se jam njoftë me Nikollë Dakën natën e parë të plotë të Vitit të Ri e kalova në shpinë e tij.

Kur përzemërsisë ma të ngrohtë, vorfnia ia ka zvoglue në minimum mundësinë e qerasjes së mikpritjes.

E hane, 13 shkurt

Dita e sotme e nderoi ma së miri muejin e saj. Rreth mesditës takova Niren pak gja pa mbërritë tek dera e zojushë Idës. Në vend të përshëndetjes më tha:

- Pianoja po tregon se zojush Ida qenka e Nxanun e dielli po na thotë "ju del ma mirë me ndêjë me mue". Dielli i dimnit âsht i kandshëm si hija e verës.

- Ti Nira, me çka duket din me i vlerësue si duhet kënaqësitë e mira.

- Njerëzit e mirë, – ma priti, – me kënaqësi të mira merren, të këqijat as që duen me i mendue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- M'i thuej disa nga kënaqësitë e mira, simbas teje.

- Ato që janë simbas meje janë si pothuej mbas të gjithëve. Përveç nji kënaqësie që âsht krejt e imja, e atë s'ta them.

Unë ngula kambë sa më lejonte konfidenca me të e ajo s'ma tha e s'ma tha.

E marte, 21 mars

Kalendari e pranvera e këtij viti e kanë humbë cakun e pikëjekjes, pranvera dy herë më ka dhurue edhe pranvera zemre e m'u kujtuen Efi e Aura. Të dyja këto pranvera zemre m'i ka shndërrue çastet në lule. Ato vetë m'u shndërruen në dy kujtime me jetëgjatësinë e këtij ditari.

E shtunde, 22 prill

Frymëzimi im në vend me ardhë në stinën e bukurive ma të shumta natyrore, më ka harrue si mos me më pasë njoftë kurrë. Thue se nuk âsht ai dorëdhani i para do kohe. Ti nuk më ndjell si atëherë, ma ktheu frymëzimi me nji zâ mezi me u kapë.

Trokitja e Nikollë Dakës në derën e shpisë m'i ndërpreu këto mendime.

- Çka po mendoje? – më pyeti si t'i mi shihte mendimet e mija të mbetuna në fytyrë.

- Nikollë mos më pyet tash që shpresoj se e thyen qafën ato mendime.

- Mendimeve të panevojshme duhet me ua thye qafën ti vetë pa nisë me ta thye ata ty. Pesimizmin duhet me e luftue si djallin, ai atë punë ka, me mujtë me na e mposhtë mendimin e dobësive tona. Vorfninë e trupit nuk duhet me e lanë me na u bâ edhe vorfnija e shpirtit. Kam ardhë me të kallzue nji lajm të mirë. Në fabrikën e tullave tash paska volum të bollshëm me punue dy turne.

- Nikollë si i gëzohesh rraskapitjes?

- Ku e merr atë rraskapitje që të mundëson fitimin e bukës së fëmijëve. Ku ka fjalë ma çlodhëse për mue se: "U ngopa babë". Se han ma vuejtja me mue, më ka pa sa i fortë jam. Qëndresa na bân me ngadhënjye e ngadhënjimi i së mirës âsht krenaria ma e çmueshme e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

virtytit.

E shtunde, 15 korrik

Vetëm nji të drejtë të datëlindjes time nuk mund ta prekë vorfnia, të drejtën e shtimjes së saj në ditarin tim. Vetëm Nikollë Dakës, Ida Mëlgushit e Mark Tatiqit nuk mund t'ua fsheh datëlindjen, të tjerëve po, se zemra xhep nuk bâhet.

E shtunde, 29 korrik

Mark Tatiqi në ditën e shkuemjes së tij ushtar më ka lanë amanet tek prindët e tij.

- Fjalën tande, – i kishte thanë babës, – do ta respektonin sido të ishte puna, por në rastin e Gjokës ta respektojmë me shumë kënaqësi sepse e duem si shpirtin.

E diel, 30 korrik

Sonte prindët e Markut më morën me shkue me ta tek dhandrri i tyne. E kam takue disa herë në shpinë e Markut e më ka lanë përshtypje gjithnji e ma të mira. Gjatë ndêjes më tha:

- Nëse të pëlqen me i ra e kemi nji fizamonikë të vogël.

- Sigurisht më pëlqen.

Ai më solli fizarmonikën e kndova kangët ma të njoftuna popullore. Shumë prej kangëve i këndueme së bashku e u bâ qejf sa të duesh me thanë.

- Ku e merr me të pasë për natë! – më tha nana e Tonit, – edhe mue ma ka pasë bâ im shoq nji strofë – e tha me njifarë mburrjeje dhe e deklamoj me mallin e pa shuem për të shoqin e vdekun tash sa vjet.

O moj vajzë me fytyrë si zanë
Qysh kur s'pari të kam pa
F loket krehë dy gjysma hanë
Ma prej zemre nuk m'je nda.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Këtij i thonë kujtim i paharrueshëm, – tha Toni, – mandej thonë: “Kanë faj të rijtë”

- Mor bir, – ia pat e ama, – dashunia e vërtetë si e kemi pasë ne mbetë gjithmonë si në fillimin e saj.

Dashnia âsht si ndërtesa, që së pari i shtrohet themeli sa më i fortë. Zemrat pa mend në krye, kujtojnë se dashunisë së pari i ndërtohet kulmi

E shtunde, 2 shtator

Ndërsa po pija me 3 shokë në nji tavolinë të Kafes së Madhe nji burrë m’u afrue e më trokiti tri a katër herë në sup.

- Urdhnoni! – iu përgjegja.

- Ngrehu e del jashtë! – më urdhnoi me nji ton të vendosun.

Unë natyrisht s’kisha si të mos ia merrja për lojë.

- Kujt i zgërdhihesh ti? – më pyeti kërcënueshëm e më tërhoqi krahun me forcë.

Zâni e gjesti i tij aq i pazakontë tërhoqi vëmendjen e të gjithë klientave. Unë për hir të sedrës u mundova me bâ nji farë qëndrese.

- Ngrehu në mos daç me të nxjerrë me shkelma e me të çue aty ku e ke vendin.

- Çka të ka bâ more shok, – guxoi me pyet nji klient afër tavolinës tonë.

- Ti shâji bythës aty! A more vesh?

- Jam tue pi unë këtu e prania e tij më prish lezetin e pijes.

- Bytha e tij po hin me pi në Kafe të Madhe. Ju e keni sjellë këtu? – i pyeti shoqnuesat e mi.

Në vend të përgjigjes njani prej tyne i tha:

- Shko more shok e mos e prish qetësinë tande, pusho ma mirë e në don me ndêjë këtu mos ia prish qetësinë lokalit. Jemi punëtorë e vijmë me u çlodhë këtu, në paç punë me të, ke mjaft vende të tjera. Prite kur të dalë e ne mos na turbullo. Njeriu mund të merret me atë që i ka borxh jo me të gjithë përreth tij.

- A e din ti djalë kush jam unë?

- Qofsh shëndosh! Më trego vetëm kur të pyes.

- Të gjithë përveç teje më njohin kush jam dhe e dinë çfarë jam

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vetëm zotrote e paska të nevojshme me më pyet.

- Unë merrem vetëm me veten time, familjen time e të afërmit e mi. Ju lutem shkoni në tavolinën tuej e ju bâftë mirë!

- A e din çka meriton ti? – iu kërcënue sigurimsi.

- E di meritoj me më lanë rehat e me bâ qejfin tim.

- Unë i lashë në ato fjalë e dola, – më tregoi nji shok i mbrojtësit tim.

- Unë e kam pak si të cikatun biografinë e ai ka kredi me përmbysë Shkodrën, prandej për mos me i thanë derrit dajë kalova hijes përndryshe bâhet ai daja e ne derri.

- Mirupafshim! – më përshëndeti i si frikësuem nga ai qëndrim i shkurtë me mua.

Edhe unë ndjeva frikën e mbrojtësit tim me atë dhunues arsye. Po të jetë ende e ndezun ngatërresa kthimi im veçse i shton zjarrit dru. E sikur atë mbrojtës timin ta shtyjë sedra gjithnji e ma në rrezik e ai rrezik ta bajnë me e namë praninë time aty? Në këtë rast do të mund quhesha fajtor pa pasë kurrëfarë faji. Sado të të shfajësojë ndërgjegja, në të tilla raste âsht vështirë me e gjetë ngushëllimin e dëshiruem. Sa i kënaqun do të isha po ta merrja vesh fashitjen e atyne fjalëve gjithnji e ma të rrezikshme.

- Çka po pret këtu? – më pyeti ai mbrojtësi im.

- Ia lashë në gojë dërdëllitjen e po shkoj me pi në një kafene tjetër.

- Më fal – i kërkova ndjesë – pa ditë çka me i thanë tjetër.

- I pafajshmi si puna jote s'ka pse me kërkue ndjesë.

Unë i thashë çka i duhej thanë e natyrisht jo sa duhej t'i thoja.

- Kot s'kanë thanë të deshmit: "Ia lëshon rrugën i marri" e ai âsht gjithmonë i marrë e pothuaj aq kohë i dehun. Tash ty t'u priftë mbarë e atij e shokve të tij sa ma mbrapsht.

- Ashtu qoftë! Mirupafshim! – ia ktheva unë.

Medet në ç'duar të zeza kanë ra karta biankat – mendova - e m'u duk sikur ndjeva ngjyrën e zezë duke më qortue: "mos më përziej me ata që mund ta fëlliqin edhe ngjyrën time!".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 3 shtator

- Sot, – tha Nikollë Daka, – e kam punën turn i dytë e i tretë. Nji drekë me nji shishe raki që s'ke ku i gjen ma të mira e kemi bashkë për

drekën e sotme në shpinë time.

Këtë ftesë, si të gjitha të maparshmet, e prita si e pret miku prej mikut. Gjatë drekës i tregova çfarë më kishte ndodhë me atë oficerin në Kafen e Madhe.

- A nji mend u dëshpërove? – më pyeti i çuditun.

- Nikollë ti e din, – iu përgjegja unë, – sedra komandon veten.

- Jo ti e ditke kështu, unë e di ndryshe. Njeriu për komanduese ka vetëm arsyen. Po të fyhet sedra prej njerzve si ai, humb të drejtën e emnit e bâhet marrí si e tija. Me bâ me qenë fyemja landë, kjo do të peshonte nji gram në krahasim me çka u bjen për hise sidomos të burgosunve politikë. Gardianët janë të porositun me i fye të burgosunit simbas nivelit kulturor. Sa ma i ngritun të jesh aq ma të madh ta japin racionin e ofendimeve. Komunizmi sjelljen e ndytë ndaj të ashtuquajtunve "armiq të klasës" e quen njësi matëse të devotshmënisë e të aftësisë në shërbim të këtij sistemi. Njerzit e mirë e të arsyeshëm këtë sjellje të tynen e konsiderojnë kalitje, kushedi sa e vjetër âsht kjo thanje e thjeshtë e bukur "i shámi, shán". Ndoshta hyn në mëkate shpenzimi i fjalëve për ta. Si mund t'u kushtohet kohë e fjalë këtyne të shnjerzuemve me veten e vet e të tjerët?

- Nikollë këta nuk të lanë as me ua kthye as me heshtë.

- Ke të drejtë prandej duhet me gjetë mënyrat ma të përshtatshme me i heqë qafe. Me qëndrue i heshtun derisa të lanë me heshtë e kur mos të lanë ma me ua kthye sa ma shkurt e sa ma butë të jetë e mundun. Me bâ me e ditë ti sa tepër më duket se kemi folë për këtë rast. Mue po kaq tepër do të më dukej edhe nji fjalë e vetme për të. Leni ku i ka lanë dreqi, tash due me të bâ me shijue art të mrekullueshëm poezie. Këtu në mesin e librave të shpëtuem nga djegia e bibliotekës së tij të para do muejve mori nji fletore.

- Tash ndjejë sa plot e përplot ta mbushin shijen fabulat ezopiane.

- I kam përkthye mbrâmë gjatë punës së turnit të dytë e të tretë. Shumicën e përkthimeve i bâj në orarin e punës, qoftë edhe sepse knaqësija e përkthimit ma zbutë disi rraskapitjen. Vetëm frika e të shkruemit e ruajtja e letrave më prishin punë, mbasi me më pa tue shkrue më vejnë në shinjestrën e dyshimit, mos po shkruej gja kundra tyne. E me bâ me më ra letra në tokë gjatë ngarkimit të tullave o shtyemjes së vagonëve, ma gjejnë e ma çojnë me e shqyrtue, e atij shqyrtim ia ngjesin emnin si të duen këta vetë. Sado që shqyrtuesat zakonisht i zgjedhin njerzit e këtij profili, ata janë edhe ma të besueshmit e sigurimit të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

shtetit prandej kur sigurimi don me e gjetë “halën në perpeq” në vend me e kundërshtue e ndihmojnë.

- Nikollë, – i thashë në fund të atij leximi, – këto kryevepra e përkthimet tua i japin shumë nder njani-tjetrit.

E ejte, 28 shtator

- Sonte kam natën e emnit, – më tha Mhill Delija, – e për hir të shejtit e timin që e mbaj emnin e tij do të kisha dashtë me e bâ ndryshe prej të tjerëve këtë natë. Siç duhet me u marrë me mend edhe ne kemi të drejtën e bâmjes së qefit e sidomos njerzit e zanatit të qefit. Ty si i thonë fjalës ta kam vu gishtin me të bâ pjesëtar të këtij qefi. Kënaqësija e shprehun me kangë e me nji instrument shoqnues ka edhe nji të mirë tjetër, sfidimin e komunizmit. Nji mend qefi nën komunizëm duket pa mend, por sidoqoftë kanga ndjell mirë. Çajre as derman pa e hangër dreqi veten e vet, nuk ka.

- Mhill, – ndërhyna unë, – s’ka si të mos jetë e pranueshme kjo ftesë.

- Dihet, – ma ktheu ftuesi, – i bazuem në këtë siguri e kam bâ.

Gjeta nji fizarmonikë dhe e bindëm atë vend me kangë deri natën vonë. Moti i mirë që ia bâni Zoti dhuratë shejtit të kësaj nate i dha mundësi të gjithë ndigjuesve përreth që qenë, me i shijue kangët tona, me u mbledhë para derës së oborrit të shtëpisë së këtij shendi. Vetëm kur na ndau e vona e kësaj nate, u shpërndanë dëgjuesat e atij koncerti të improvizuem.

- Si ma bane qejfin ti mue, ta baftë Zoti ty! – më uroi Mhilli.

- Rastin e qejfit na e dhe ti Mhill e rasti âsht kryesori. Qejfet e tilla fillojnë tek ftesa prandaj fillimi mbetet gjithmonë ma i rëndësishmi. Qejfi ma i madh i artistit âsht suksesi e vula ma domethanëse e suksesit âsht urimi: Ju këndoftë zemra! Këtë urim na e dhanë të gjithë ata që i kënaqem.

- Ju kënaqtë Zoti! – thanë disa.

A ka urim ma të bukur?

E diel, 15 tetor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Shoqnia me Mark Tatiqin i dha shkas edhe lidhjes tim me burrin e motrës së tij. Kjo lidhje u forcue si të donte me ua kalue shpejtësisë së të gjitha lidhjeve të tjera. Meqenëse shpia e Tonit ndodhej në rrugë qendrore, kalimin tim të përditshëm në shumicën e rasteve të daljes time nga shpija e të kthimit tim prej shëtitores bâj nji ndalim në shpinë e Tonit, qoftë edhe sa veç me u përshëndetë. Ftesat e Tonit të përsërituna gjithnji me të njejtën përzemërsi, nga të tre pjesëtarët e rritun të familjes, po bâhen gjithnji e ma të shpeshta e ma të kândshme prej të dyja palëve. Shpesh herë më ndalin për dreka e për darka e më japin nji fizamonikë të bleme për me e mësue i vëllai i Tonit që mesa duket dëshirën e vullnetin e ka ekstreme të njani-tjetrit megjithkëtë nji natë tha e zoja e shpisë:

- Ty t'i lumtë Zoti ata gishta e të këndoftë gjithmonë e bardha zemër sa na kënaqe! Nuk e bâj të pableme këtë fizamonikë për sa më shohin sytë, paska qenë ora e mirë në ditën e blemjes së saj. I qofshim falë Zotit për atë tandin që i këndon me të njejten bukuri kangët popullore, moderne, tonat e të huejat. Tashma je bâ aq i joni sa nji ditë mos me kthye them: "Ku humbi ky sot". Pasha fenë e Zotit me pasë nji vajzë për martesë do të isha bâ fjalë mirë me të bâ dhandërr të shpisë tonë. Kryesisht veç si e si me të pasë sa ma afër.

- A e sheh pra nanë, – tha Toni, – të kisha pasë nji vajzë ta kishim ditë për nder, ne për motrën e Gjoka për nuse.

- Edhe sikur të kishim pasë, – ndërhyni Ija, – do të varej në pëlqimin e secilit a do ta donin njeni-tjetrit.

- Po moj grue, – ia pat Toni, – këta artistat janë mbas Zotit për me ta mbushë mendjen, e pra pëlqimi i Gjokës e bân punën të kryeme. Kangët e bukura e fjalët e bukura e bâjnë për vedi bukurinë fizike.

- E kush të tha ty se do të kishte qenë e bukur? – e pyeti Nusha Tonin.

- Si motër që do ta kisha pasë patjetër do të më kishte ngja mue, – e të gjithë qeshën si ata që u rrin e gatshme e qeshuna.

Përmes atyne të qeshuna u dëgjue nji trokitje në derën e oborrit. Toni doli, hapi derën e oborrit e sapo hyni brenda me mysafirtë, m'i prezantoi. Nusha u ngut të ma njoftonte e para fejesën e tyne. Unë u dhashë urimet e rastit djalit e vajzës.

- Sa mirë m'u dha rasti me iu njohë për së afërmi, – m'u drejtue vajza me tonin ma shprehës të kënaqësisë.

Unë e falënderova e m'u duk sikur ai zâ m'i shndërroi çaste në pikla mjalte jete. Tingujt e atij zâ më sollën ndër mend nji poezi përmbajtjen

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e së cilës nuk e pata besue gjatë leximit të vargjeve. Aty thuhej se dashunisë i mjafton edhe nji çast i vetëm me të bâ skllav e me të mbajtë si të tillë sa të dojë ajo vetë. A thue me të vërtetë, – e pyeta veten, – atij frymëzim i ka dhanë shkas përvoja ma e pabesueshme prej kujt nuk i bjen me e provue? Mbas nji kohe të shkurtë që mue m'u duk sa nji çast i vetëm, djali i çiftit kërkoi lejen e përfundimit të asaj vizite.

- Po ju kaq shkurt a keni ardhë me marrë gaca? – e pyeti Nusha.

- Ashtu e kemi punën, – u përgjigj djali. Upërshëndetëm e dolëm.

Sapo Toni e Ija u kthyen nga ajo përcjellje, i përshëndeta edhe unë e dola. Gjatë rrugës m'u duk sikur jehonin mbrenda meje tingujt e atij zâ me të cilin mundet me u krenue magjepsja. E gëzoftë ai që ia ka dhurue fati, – i thashë vetes. Njeriu duhet me shijue simbas mundësisë së shijimit por përderisa joshja nuk varet në mundësitë tona shmangëse, s'ka si me u quejtë e paligjshme. E paligjshme do të ishte përpjekja me bâ tonën çfarë i përket tjetër kujt. Unë besoj e kam vullnetin e nevojshëm me i bâ ballë tundimit të asaj përkjeje. Ndoshta mospërsëritja e rastit me u takue me të ma ndihmon fashitjen e këtij malli me e ndigjue sërish pranë meje. Fjala "me e ndigjue" më tingëlloi disi e pamjaftueshme e shtova, me e ndi pranë meje. Unë po ta kisha në dorën dashuninë e tyne do t'ua shtoja aq sa të mos kishte çift me u dashtë sa ata të dy. Sikur të ekzistonte nji tjetër vajzë e padallueshme prej askujt veç krijuesit të saj e të më donte edhe ajo si e due unë atë, dashunia ime do ta ndjente veten të lumtun si asnji tjetër dashuni. Kjo mollë kaq e ndalueme sikur e kafshon ndërgjegjjen time. Po të isha këtu për mos me me dhanë asnjiherë të drejtë, – foli pasioni, – krijuesi im nuk do të më kishte krijue fare. M'u duk sikur nënqeshja e ambël e Inës e pohoi këtë mendim e më tha:

- Ma bân nji çikëz vend në ditarin tand, le të jem aty qoftë dhe vetëm si kujtim çasti, unë kam lind për me qenë frymëzuese.

E shtunde, 4 nandor

Sapo hyna në shpinë e Tonit Ija më pyeti:

- Prej nga po vjen?

- Po vij prej shpije.

- Po të vije nga shëtitorja do ta kishe takue Inën gjatë rrugës. Sapo doli prej këtu. Dy orë priti mos po vjen ti, gjatë të gjithë ndêjës veç ço

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

Gjokë e ul Gjokë me të thanë mendja s'ka tjetër kënd poshtë Gjokës.

- Ku t'i ka lanë moj të gjitha këto përshtypje kaq të mira? – e pyeta me të qeshuna.

- Njerzit si Gjoka, – m'u përgjigj Ina, – janë të zotët me e tregue veten mbrenda pak çasteve. Sa ta gjej rastin kam me ardhë prap me e takue, më pëlqen shumë me pasë shoqni me të.

Me të hi Nusha mbrendë Ija i dha kahje tjetër bisedës. Të gjitha ato fjalë ia përsërita vetes nji për nji e m'u duk sikur m'u shumëfishue kënaqësija e të dëgjuemit të tyne prej Ijes.

- Më pëlqen shumë me pasë shoqni me të.

Kjo fjali m'u bâ jehona e përsëritjes ma të shpeshtë. Ma në fund mendimi im u ngul në fjalën shoqni. Të shprehunit e kësaj dëshire a përbân nji cak të pakalueshëm!? Më ngjau sikur pikëpyetja e pikëçuditësja e kësaj fjalije ngrenë dy malet ma të pakapërcyeshme nga qëllimi i pasionit tim. Fjalën shoqni dëshira ma quejti cak dështimi, ky mendim u bâ errësina e kënaqësisë time të maparshme. Ah sikur të mos më vinte në mend ky shqyrtim kaq i hollësishëm e kaq i pakandshëm. Sigurisht ajo krijimin e shoqnisë me mue e konsideron lidhjen e kënaqësisë ma të mundshme ndërmjet nesh. Pa i shkue kurrsesi mendja në kërkesën e pasionit tim. Pa i shkue mendja se ajo shoqni do të bâhej shtimi i etjes ma të papërballueshme me e pasë timen. Çka flet ashtu? – më qortoi arsyeja e shfaqun vetëtimthi si nji rreze dielli për mes çamjes së reve, – si guxon me i thanë qoftë edhe heshtjes tande ato që do të donte me qenë edhe ma shurdhmemece për me ndigjue pretendime të tilla. Ajo âsht kënaqësija e ndoshta edhe lumtunija e të fejuemit të saj. S'ka ma krim se t'i rrëmbesh tjetrit lumtuninë për hir të vetes tande. Bâmjen e këtij krimi s'ma merr mendja ta pranoi as egoizmi ma i dënueshëm.

Ndërkaq u përshëndeta me gratë e shpisë e dola. Ija si zakonisht më përcolli deri tek dera e oborrit. Gjatë asaj përcjellje më erdhi deri tek buzët ta pyesja:

- A nuk të tha kur vjen sërish? M'u kujtue përgjigja që do të më përsëriste me fjalët e Inës.

- Kur ta gjej rastin.

Përveçse m'u kujtuen këto fjalë, nji mendim i drejtë ma quejti atë pyetje teprinë ma të palejueshme. Unë i thashë vetes: "Tash përveç zânit po më robnon ritransmetimi i fjalëve të saj për mue". Po ta shihte ajo vetë këtë dëshirë timen, ndoshta do të bâhesha skllavi ma i tallun e dashunisë. Sa e rëndësishme âsht me të pasë në mend për mirë vajza e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

dëshirueme, ah sikur edhe foleja e zemrës të ishte në të njejtin vend me të mendjes. Zemër e mendje të ishin si nji fjalë e përbâme. Sa keq kur na del vetja jonë prej duerve tona. Kujtesa si të donte me m'i largue këto mendime më solli ndër mend fjalët e Tones në ditët e para të fejesës së Inës.

- Atij të fejuem me i thanë djalë hak, pashija e tij me t'i pikë sytë e ballit, ma mirë s'ka si i bihet shêjit pale sa i veshun e i mbajtun, si zog zotnijet. Në shpi të tij thonë hin me mend e del pa mend prej pasunisë e rregullit. Le vajzë me fat e mbaro punë. Veç me e vu re si ia kqyr sytë e ballit Inës.

Në çast më shkrepi ky mendim: Çdo njeri nuk mvaret me të njejtat pretendime sado të përkryeme të na duken, ai ka të drejtë me ia kqyr sytë e ballit. Ajo mund t'i thotë me plot gojë lumtunisë "vetëm ti mundesh me buzëqeshë si unë". Ajo buzëqeshja ma bâni me m'u ngjit për zemër si boja e shkrimit në faqet e këtij ditari. Shtrëngimin e duerve tona në takimin tonë të parë unë e quejta puthja e duerve, e sa mirë që kjo puthje âsht ma e pakursyeshmja, megjithëkëtë më duhet me bâ ç'mos e me e dëbue përtej kufijve të paranjohjes tonë e kësaj i thonë me e fitue luftën me veten time. Aq fort sa thërret Demoni i Lermontovit për Tamarën âsht e imja, duhet ta thërras "âsht e hueja".

E diel, 24 dhetor

Dëshira e kristianëve për me bâ pregatitje sa ma të dêja për festën e tyne ma madhështore të vitit po i detyron komunistat t'u kundërvehen këtyne pregatitjeve ma pa dorca se në çdo 31 dhetor të viteve të pushtimit të kuq të Shqipnisë. Këta nuk e marrin me mend se shpirti e kompenson sofrën edhe sikur kjo të ishte ma e madhe se vetë bota, drejtësia nuk mund të mposhtet nga padrejtësia nësa e nalta nga e ulta e nësa e përhershmja nga e përkohshmja. Si të gjithë kristianët e vorfën ekonomikisht, por me shpirtin e pasunuem me besimin tek Zoti e i biri i tij ma i afërt edhe ne u orvatëm me mundësitë tona me e festue sa ma mirë datëlindjen ma të rëndësishme të historisë njerzore. Rreth drekës nana solli në shpi pemën e Krishtlindjes. Si njeriu që mezi pret me tregue diçka të gëzueshme në vend me më përshëndetë më tha:

- Çka me të kallzue more Gjokë Vata. Tuj ardhë në shpi me pemën e Krishtlindjeve në duer, ndesha në të zojën e kopshtit ku kam korrë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

disa bârrë bari gjatë verës së parvjetshme. Më ndali në rrugë e mbasi u përshëndetëm e u pyetëm e më uroi Krishtlindjen më tha:

- Drande ma merr këtë gjest si duhet me ma marrë. Nxori prej bursetit nji shumë paresh e m'i shtini në dorë. - Drande edhe mue m'i ka bâ Zoti nafak jashta rrogave e âsht përqindja jote. Zoti na sjelltë nafakën me shti edhe të tjerët në hisen e duhun.

- Mirë.

- Mbasi e falënderova siç dita e u ndamë, i numërova, 3000 lekë. Kështu pra në sajë të Zotit e të Nafijes po ta kalojmë këtë Krishtlindje si ne e kërkurrsh.

E hane, 25 dhetor

Megjithë shtimin e presionit komunist për me e detyrue popullin me ia dorëzue ndërgjegjen, pjesëmarrja në meshën e kësaj mesnate në Katedralen e Shkodrës tregon qartë qëndresën ende të pamposhtun të katolikëve shkodranë. Kjo qëndresë u tregon komunistave se ndërgjegja âsht virtyti që pranon vdekjen para dorëzimit. Zemra e ndërgjegjes së shëndoshtë âsht vetë tempull feje. Gjatë rrugës për në kishë më përcollën mendimet që u jep shkas kjo natë. Duket sikur vetëm me 25 dhetor data e dita fillojnë përnjiherësh. Kjo mesnatë âsht e datës së pritjes ma të lumtun dhe e shpërblimit ma të lumtun të pritjes sepse në këtë mesnatë lindi dielli i shpirtit njerzor, i vetmi diell në të gjithë diejt e gjithësisë që lindi për mos me perëndue kurrë ma. Këtë diell nuk e sheh vetëm kush i verbon me dashje sytë e shpirtit të vet.

E prende, 29 dhetor

Në mbramjen e kësaj nate me motin ma të përshtatshëm për shëtitje, në mes të shëtitores ndjeva zânin ma të dëshirueshëm tue më thirrë. U ndalova sikur të më kishte bëzâ kënaqësija ma dehëse. Më përshëndeti e filloi me nji të folun të gëzueshme.

- Jam me do shoqe e u ndava prej tyne veç sa me iu pyetë: A vërtetë do ta kaloni mbramjen e Vitit të Ri tek Baci në rrethin tonë?

- Po ashtu e kemi lanë, – iu përgjigja.

- Sa po gëzohem po na bâkeni nji Vit të Ri me e mbajtë mend.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Qefin e Vitit të Ri, – ia prita, – ia bâjmë çdo njani vetes e të tjerëve. Pra qenkeni edhe ju me të fejuemin aty?

- Jo, ai nuk vjen natën e Vitit të Ri. Do të vij unë me motrën time. Mirupafshim pra të dielën mbrama, – më përshëndeti vajza tue m'i dhanë dorës shtrëngimin ma të gëzueshëm.

Ah! – Thashë me vetes, – sikur ky çast ta kapërcente kohën e të hidhej me nji hop të dielën mbrama e sikur kjo kohë e kapërcyeme t'i shtohej asaj nate.

E diel, 31 dhetor

Unë e Ina me motrën qenë ndër të parët e ftuem në shpinë e Bacit.

- Unë, – filloi ajo, – erdha shpejt për me pasë mundësi me i bâ vetes vend ku të më pëlqejë. Baci vazhdon me e ndjekë zakonin e caktimit të vendeve simbas moshës. Ne të rijve e të rejave na shkon ma për shtat me ndêjë nga fundi i dhomës, simbas meje aty jemi diçka ma të lirë. Ndoshta ju s'jeni me mendimin tim.

- S'kam si mos me pasë të njejtin mendim. E sikur t'iu thonë fizarmoniçisti e ka vendin në krye të tavolinës?

- Jo vendin e fizarmonikës e zgjedh fizarmoniçisti, e kështu ju thoni do të rrijmë bashkë.

- A thoni ju, bashkë do të rrijmë, – ia ktheva tue i shoqnue këto fjalë me buzëqeshjen ma të gëzueshme të kënaqësisë.

Simbas zakonit mbramjen e hapi i zoti i shpisë.

- Mirë se u ka pri Zoti e qofshi faqe bardhë që ma mbushtë shpinë sonte për mos me na lanë mue e gruen time me e ndje mungesën e djalit të porsashkuem ushtar.

Ne ia kthyem urimet secili simbas mënyrës së tij, e ngritja e dollisë hapi mbramjen.

- Sa mirë, – foli Ina, – s'na tha kush me ndërrue vend. Jo se do të ndërroja, por me kursye justifikimin.

- Faleminderit! – i thashë pa guxue me shtue fjalë të tjera shprese të asaj kënaqësije.

- Unë e quej rast të favorshëm ndêjën me ju në nji dhomë e jo ma kaq afër sa jemi sonte. Karrigen përtej jush e kam xanë për motrën time. Ja ku erdhi e po ua prezantoj.

Vajza më përshëndeti e u prezantuem.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nuk pij asnjiherë kurrëfarë alkooli, – tha Ina, – megjithëkëtë sa me ju përshëndetë e me ju urue, artistat urimin ma për dëshirë e kanë të suksesit.

- Ju keni të drejtë.

- A përmendet i pari shëndeti? – e qortova unë duke buzëqeshë.

- Epo rinija zakonisht âsht vetë e shëndetshme. Mesa di unë artistat urimin ma për dëshirë e kanë të suksesit.

- Ti ke të drejtë por sukseseve të mija i kanë vu pengesë të madhe përpara. Pengesë ndoshta të pakapërcyeshme.

- Unë, – ma ktheu vajza, – kisha me thanë se talentit i mjafton edhe nji rast i vetëm për me e tregue veten.

- A e queni të papërfillshëm respektin tonë ndaj tij?

- Përkundrazi zojushë. Sikur talenti im të më ishte dhurue vetëm për me fitue respektin tuaj, do ta queja veten i privilegjuemi i fatit.

Tini, kështu quhet motra e Inës, sapo u ul u ngrit sërish duke na thanë:

- Po kthehem shpejt.

Dikush më solli fizarmonikën e unë e mora ma përtueshëm se kurrë.

- Bani ç'mos mos me e lanë mbas dore kangët e shijes tonë, – më sugjeroi Ina.

- Dëshira jonë zojushë e ka radhë mbas dëshirës së tyne.

Serija e kangëve popullore filloi e përfshiu zânet e të gjithëve. Pas disa kangëve Toni tha:

- Gjokë tash atë kangën popullore që na i shkrin eshtnat. Ti e din mirë për cilën kangë popullore e kam fjalën.

E unë fillova më këndue "për mue paska qenë kismet". Në mbarim të kangës të gjithë duartrokitën si të ishin nji koncert të sukseshëm.

- Kangë përnjimend e bukur, – foli vajza.

E mbas pak shtoi:

- Kjo kangë tek disa njerëz gjen e rrëmon plagë si ato të autorit.

- Kë keni në krahun tjetër? – e pyeta pëshpëritshëm.

- Kam hallën, por kjo mendjen e ka tjetër kund e as nuk e ka në natyrë me ua vu mendjen fjalëve ose edhe me i ndigjue rastësisht bân sikur nuk i ka ndie kurrë.

Ndërkaq nisa tjera kangë popullore shumë të popullarizueme prandej të kapshme e të këndueme prej të gjithëve.

- Tash u ka ardhë koha bejtave, – foli nji prej të ftuemve.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Mirë, po thue, – e mbështetën të tjerët.

E unë si zakonisht në sofra gëzimesh, fillova me i gjetë të gjithë me bejta kur personazhi kryesor i frymëzimit tim dëgjoi urimin për fejesën e saj, më tha me zâ të vogël e tonin e pakënaqësisë së madhe:

- Ama urim se!

Kur mbas pak të gjithë u ngritën me vallëzue ritmet e transmetueme prej stacioneve të ndryshme, në përshtatshmëni me këtë festë, Ina më pyeti:

- A doni me vallëzue?

Unë iu përgjegja:

- Do të doja shumë por di fare pak.

- Randësi ka sa doni jo sa dini.

- Jo zojushë në raste si ky vlerësimi ka randësinë e vet. Kur të jetë puna me ra në sy duhet të biem vetëm për mirë.

- Për mue ka randësi me ndâjë me ju, – tha vajza, – si t'iu pëlqejë ju më pëlqen mue. E pra qenkemi të së njajtës kënaqësi.

- Vetëm dëshira me ndêjë me ju më ka sjellë sonte këtu e fatmirësisht gjeta pikërisht vendin që deshta.

- Keni gjetë vendin që deshta unë. Nganjëherë ndodhë me u ujdisë mrekullisht rasti me fatin.

- Sa herë u kam pa kënd afër, kam mendue, si lum ai ose ajo.

- E tash a thoni si lum ajo?

- Thonë se ju artistat dini me i lexue mendimet e të tjerëve pa i shfaq.

Pas këtyne fjalëve u kredhëm në nji heshtje të gjatë. Heshtjen time e turbulloi pendimi për fjalët e nji guximi të tepruem. Nji djalë e pyeti shoqnuesen time nëse donte me vallëzue.

- Më fal veç po e kam disi pa qef vallëzimin.

- Në rregull, e kalofsh sipas qefit tand! – e uroi ndoshta qesh e ngjesh ilakaja e saj.

- Faleminderit! Urim shumë i gjetun.

- Vërtetë shumë i gjetun, – ma përsëriti mua mbas largimit të djalit tek nji damë tjetër, – ju lutem ngrihuni e vallëzoni për me ma shmangë atë pjesë fajit që ndoshta do të ma hidhte kush për këto refuzimet tueja me vallëzue.

- Nuk kanë pse me iu fajësue, natën e Vitit të Ri gjithkush ia kushton kënaqësisë së vet. Unë i justifikoj refuzimet me gjoja pakënaqësinë e mos ardhjes së fejuemit tim.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Më falni ndoshta po iu bâj nji pyetje krejt të palejueshme, pse thoni gjoja pakënaqësi?

- Sepse në fund të fundit edhe me kaq njohje më pëlqen të jem e sinqertë me ju, bile ma e drejtë do të ishte me thanë me kaq ndjêje me ju, mbasi unë ju njoh nëpërmjet përshkrimeve të sakta të njerzve të saktë. Unë jam e vetëdijshme se virtytet e të fejuemit tim e bâjnë me meritue vajzën ma të mirë, megjithëkëtë s'më pëlqen ta kem për burrë. Me të drejtë thonë, fejesa âsht periudha studimore para vendimit ma të rëndësishëm në jetën e njeriut. Çfuqizimi i këtij vendimi vërtetë tek ne e damton prestigjin, veç shkëputjen e fejesës së gabueme e ka ligjërue vetë shpikja e fejesës, prandej as numri ma i madh i fejesave nuk ia ulë njeriut prestigjin sa nji divorc.

Nji pauzë tepër e gjatë o ashtu m'u duk mue na e ndërpreu sërish bisedimin.

- Ju ndoshta ma mendoni të parakohshëm këtë mirëbesim. Unë mendoj varet tek kush e jep e kujt ia jep. Njeriu i formimit tuej s'ka si e tradhton formimin e vet, kush din me ia respektue vetes prestigjin, bâhet i dêjë për çdo mirëbesim.

- Kështu ju po më jepni rast me iu pyetë për ndryshimin e qëndrimit tuej ndaj të fejuemit.

- Thelbin e çështjes së tjetër kujt, – tha Ina, – unë mendoj se mund ta kuptojë vetëm nji njeri i njajtë me të. Âsht e drejta e secilit djalë apo vajzë të kërkojë me gjetë nji pjesë të vetes së vet tek partneri i dashnisë. Ja ku konsiderata e ime për të nuk âsht e ngjashme me atë të të tjerëve. Dashunia i gjykon punët e veta simbas saj. Jo, më thonë disa, duhet ndigjue arsyeja e jo pasioni, e ç'faj kemi ne kur arsyeja nuk ia del pasionit? Po të ishim ne krijuesit e pasionit do të mund të quheshim fajtorë. Ne duhet të pranojmë se krijuesi i tij âsht i pagabueshëm.

Dikush e thirri shoqnuesen time, ajo u ngrit e shkoi me bisedue me të. Frika më bâni me mendue nji qortim të mundshëm. Nji tjetër mendim e rrëzoi të mëparshmin, për cilindo të pranishëm ma parë bashkohen brigjet e detit se unë me Inën. Në çastin e parë të vitit 1962 shoqnuesja ime ma shtrëngoi dorën si në atë rast kur në atë shtrëngim merr pjesë edhe zemra.

- Unë, – shqiptoi ajo si në nji deklamim , – ju uroj plotësimin e të gjitha dëshirave.

Toni i zânit të këtij urimi i tejkaloi fjalët. Njomësia e asaj dore e bâni atë shtrëngim përkëdheljen e gjithë qenies time. E ajo përkëdhelje

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

m'u bâ parashikimi ma optimist i shpresës.

- Këtë vit ne e filluem mirë.

- Kush ne? – e pyeta për me ia shtue kënaqësinë vetes.

- Ne, jemi vetëm ne të dy.

- Kush e di kur do ta kemi rastin tjetër me qenë kaq pranë shoqi-shoqit?

E fjalët i shoqnova me psherëtimën ma ankuese. Ajo më shtrëngoi gishtat e dorës e buzëqeshi si përreth nesh mos të ishte askush tjetër.

- Ina je duke na habitë Gjokën e na e le pa këndue sonte, – foli Toni qesh e ngjesh. – Ti don me e kalue me Gjokën mërzinë e mosardhjes të fejuemit tand, e Gjoka ka ardhë me na kënaqë të gjithëve, jo me të heqë ty mërzinë, mandej mërzitë i kalojnë ma mirë kangët se fjalët.

Eh more Ton, do t'i thonte kënaqësija ime, me bâ me e dijtë ti si ma bân shpirtin me këndue e foluna e saj, por për mos me i shkue kujt mendja tek kjo kënaqësi mora fizarmonikën e fillova me këndue.

A po më dukej mue apo me të vërtetë po këndoja ma bukur se kurrë ma parë? Simpatija e Inës ndaj meje m'ia kishte shtue ambëlsinë zânit e fuqinë interpretimit sepse zâni i lumtunisë po këndonte unison me timin. Disa herë ula volumin e zânit për me e ndigjue ma mirë, me e ndigjue zanin e Inës duet me timin. Çdo fjalë e çdo kangës më dukej sikur po më përsëriste urimin: "Unë të uroj të gjiiiitha të mira!". O sa randësi të lumtun i kishte dhanë urimit ajo *i* e zgjatun. Në orën katër dolëm nën nji qiell të zilitshëm nga netët më të ndritshme. Ina me ta shijue gjatë këtë qiell që përkonte me gëzimin e festës tha:

- Kjo qenka nji ndër netët që thotë: "Mos fleni, më shijoni".

Mandej iu drejtue Tonit:

- Sot Ton unë jam e mendimit me ecë aq ngadalë sa veç kur të ketë mbarue nata të arrijmë në shpi.

Toni ia miratoi mendimin e kaloi në grupin pak hapa para nesh. Ma të ngadaltit në atë ecje qemë unë, Ina e motra e saj.

- Ju veç se s'po ecni për mbrapa, – na qortoi Toni.

- Rrallë kam pa qiell kaq të bukur, – foli Tini.

- Ke të drejtë, – miratoi Ina, – s'paska mbetë asnji yll pa dalë me tregue ndriçimin e vet.

- Paske frymëzim, – i tha motra në lojë Inës.

- Pse jo? – ia ktheu ajo. – Frymëzimi nuk shkon gjithmonë vetëm tek artistat, edhe ne të zakonshmit kemi hise në të.

Ecja e ngadaltë deri në shpinë e Inës më ngjau si shndërrimi i nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

hapi të vetëm.

- U kënaqët duket bisedue me Gjokën, – i tha Toni i porsaardhun nga grupi para nesh.

- Po ia priti Ina, kam qenë shumë kureshtare me e njoftë kaq për së afërmi. Nesër a po na vini për vizitë të dy?

- A e ke fjalën për kur të zgjohemi prej gjumi?

- Jo, – u përgjigj Ina, – për 2 janarin.

- Do të mundohem, në mos paça rast Gjoka do të vijnë pa mue.

- Mirë do të ishte bashkë, – fola unë kundër pëlqimit tim.

E për me e shmangë humbjen e këtij rasti shtova shpejt e shpejt.

- Në mos mujtë Toni kurrsesi me ardhë me mue, unë besoj vij.

Gjatë shtrëngimit të duerve në cakun e ndamjes m'u duk se me atë shtrëngim ia shpërndau zemrën e saj gjithë qenies time. Me t'u largue prej tyne sa mos me na ndigjue bisedën, Toni më tha:

- A e din pse na e la vizitën për nesër?

- Natyrisht s'kam si e di.

- Ma tha ime shoqe. I vjen i fejuemi e për mos me dalë me të, don me u shti e sëmurë derisa ai të shkojë në punë të vet. Nuk ka burrë me ia kthye mendjen ku e pat në fillim të fejesës. Atëherë tha e due, e tash thotë, nuk mundem me e pa me sy të ballit. Kur e pyesim pse-hin ajo përgjigjet:

- Se due e pikë.

- Boll mundohemi me e hetue grremçin e këtij refuzimi e kurrgja të keqe s'i gjejnë.

Mbas ndamjes me Tonin fjalët e tija lidhun me qëndrimin e Inës ndaj të fejuemit, m'ia shtuen buzëqeshjen shpresës. A thue, – e pyeta veten, – kënaqësija e kësaj sjellje kaq premtuese po më krijon grackën e ligësisë time ma të paparashkueshme? Në çast m'ia behi nji mendim tjetër: Jo, s'ka pse të vras ndërgjegjën njeriu e kurrëfarë gishtit në kurrëfarë ndikimi të keq. Këtë qëndrim të sajën ndaj të fejuemit unë ia gjeta të formueme para njohjes me të. Ina e bâni të fejuemin aq të lumtun sa ai me durue edhe mospërfilljen e saj kushedi deri kur e ndoshta ajo kambëngulje ia ndryshon qëndrimin vajzës për mirë. Nëse dëshirës time do t'i ndërpritej shijimi i kësaj kënaqësije e unë do të detyrohesha me mbajtë qëndrimin e përshtatshëm kundrejt vetes time, do të ishte punë në dobi të së mirës, por në qoftë se shkëputja e saj do të ndodhte jashtë çdo ndikimit tim, lidhja ime me të quhet e ligjshme. Si nuk lejohet me bâ gjanë e huej tanden, aq âsht e palejueshme me e lanë gjânë tande me u

BIBLIOTEKA PUBLIKE „MARIN BARLETI" SHKODËR

bâ e hueja. Ajo sot nuk âsht aspak e tija e âsht pak e imja. Nëse këtë pak e la në dorën e pakujdesisë, pakujdesija din vetëm me humbë e atë çka humbka pakujdesija ime, e gjen kujdesi i nji tjetri. Dëshira me pasë nji vajzë si këtë ta ringjall shpresën edhe kur ajo të ketë dhanë shpirt, edhe vetëm ekzistenca e saj të bahet shpirti i shpresës. A e dëgjove Tonin? – më pyeti nji mendim. Në fillim e ka dashtë të fejuemin e tash nuk don me e pa me sy. Vajzat e kësaj natyre i bâjnë me vuejtë të dashunuemit në to. Tash ti je në atë cektinë nga e cila mund të zbrapsesh me dalë në breg. Lëndimit të lehtë, i kalon dhimbja shpejt. Mue me kaq kënaqësi m'u bâ e paharrueshme. Kushedi sa vuajtje i shkakon ajo të fejuemit me këto braktisje. Ndoshta arsyeja e tij ia mposht pasionin me pak ose pa kurrëfarë vështirësije. Duket se dëshira e shpresa nxisin njena-tjetrën me gënjye shoqja-shoqen, sidomos vajzave shpesh herë u ndodh me iu lëshue djemve asi fjalësh që pak ma vonë u kujtojnë proverbin "Hin fjalë ka dolë" e për me i dalë lakut, mundohen me bâ djalin fajtor për interpretimin e atyne fjalëve të nxjerruna pa i peshue si duhet e për me na lanë përshtypje të kandshme mirësjelljeje ndodh dhe me na kërkue të falun për atë pamatuni e ne nuk na mbetet gja tjetër veç me iu nënshtrue tekes së saj tallëse. Fare thjesht mundet me më thanë Ina:

"Të gjitha fjalët e mija të mira ua kam kushtue komplimenteve për talentin tuej, ato fjalë ju duhet t'ua kishte gjykue arsyeja e jo qefi".

E unë çfarë mund t'i them tjetër përveçse:

"Më falni për keqkuptimin."

Kështu mue më duhet me pritë shêja të tjera ma premtuese pa i dhanë me kuptue kënaqësinë e deritashme. Nëse ato shêja kanë qenë të qëllimshëm, ajo do t'i përsërisë e do t'i shtojë, nëse kanë qenë vetëm fjalë goje e jo mendjeje, le të shkojë me natën kur u folën. Shpresë ti na gënjen ma shpesh se çdo kush tjetër e megjithkëtë çdo rreng të gënjeshtrave të tua të panumërta e besojmë si të ishte e para. S'ka gja edhe me gënjeshtra ia vlen me më bâ të kënaqun aq sa më bâne gjatë atyne orëve. E përse ta luftoj shpresën time me dyshime? Ndoshta lumtunia ka vendosë me më bâ të sajin. Ajo menjiherë e shtrin dorën edhe drejtë ma fatkëqijve e unë s'kam pse të quhem i tillë. Të pajisunit me prirje janë të priviligjuemt e Zotit, përgjithësisht atyne që frymëzimi u dhuron veten, ma thotë mendja edhe fati do t'ua dhurojë frymëzuesen, sepse frymëzimi e frymëzuesja janë pjesë të njani-tjetrit siç janë dy gjysat e nji pjese. E pra unë e meritoj atë ashtu siç meriton ajo poezinë time. E ndoshta edhe ajo e kupton këtë të vërtetë. Tek e mbramja përse mos

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MATIL DARELLI"
SHKODËR

me e përfillë shpresën kur shkaqet e gënjeshtrave të saja janë dështimet e përpjekjeve në rrugën e qëllimit. Shpresa e dëshiron ma shumë se shpresuesi plotësimin e saj. Shpresa âsht frymëmarrja e dëshirës. Këto mendime thurën në nji farë mënyre edhe andrrat e gjumit tim të parë të këtij viti.

E marte, 2 janar 1962

Edhe kjo ditë erdhi ma e bukur si të donte me ia kalue ditës së parë të 1962 – shit. Në fund të asaj pritje që duket sikur e ngadalëson kohën deri në ngecje e përshkova udhën ndërmjet shpisë time e Tonit tue e shpresue mosardhjen e tij me mue. Lutjen time për mos me më shoqnue gjatë vizitës tek Ina, fati ma mori parasysh. Dalja e Tonit prej shpije para shkuemjes time më dha rast si thotë populli "veç me la gojën". Të gjithë pjestarët e shpisë së vizitës time të parë këtij viti më pritën me kënaqësinë ma të paparashikueshme. Ftuesja më dha përshtypjen e plotësimit të nji dëshire dashunie. Pak para mbarimit të kësaj vizite të lumtun më tha:

- Po të jeni të lirë e natyrisht po të keni dëshirë me bâ nji shëtitje me mue e motrën time do të na e shtonit kënaqësinë e shëtitjes. Në mbramjet me kësi moti ne dalim gjithmonë.

Unë ia miratova atë propozim si të dilte nga goja e vetë lumtunisë. Gjatë shëtitores kryesore të qytetit motrën e Inës e thirri nji shoqe. Mbas këmbimit të pak fjalëve me të, na kërkoi leje me shëtitë me vajzën e porsatakueme. Ina i dha leje me kënaqësi të dukshme. Shkëputja e Tinës, sigurisht ma shtoi kënaqësinë e shëtitjes vetëm për vetëm me muzën e shpresueme. Shoqnuesja ime, amël, si të kishte pritë rastin me m'i thanë ato fjalë filloi:

- Ma mori motrën si ta kisha porositë. Tash due me iu tregue nji dëshirë timen së cilës më duket i ka ardhë koha e fillimit të realizimit të saj. Disa herë më ka shkue ndër mend me gjetë nji mësues privat italishteje e me i hi kësaj gjuhe së paku për hirin e teksteve të kangëve italiane. Hë sot hë nesër e kam shty deri tash e më duket paskam bâ mirë. Si thoni a i kam ra në të tash mësuesit tim të italishtes.

- Ina, para përgjigjes së kësaj pyetje due me të thanë diçka. Më pëlqen shumë ma tepër me më folë me ti, përemni ju, sikur na mban ma largas se duhet. Unë them ku e merr me pasë nji përemën ma të afërt

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

se ti.

- Përemnat, more djalë i mirë, nuk bâhen as pengesa as shkaqe afrimi.

- Kisha me dashtë me dijtë a vërtetë më konsideron djalë i mirë apo doli ajo fjalë si të parëndësishmet.

- Unë të quej i mirë e shpresoj të jesh i tillë. Për çka thonë të mirët për ty, je si pak kush.

Pak hapa bâmë të kredhun në nji pauzë të shkurtë.

- Ina, mësimi yt i italishtes do të m'i japë kohës orët më të shijshme.

- Kjo tregon sa i nevojshëm âsht zhvillimi i rregullt i mësimit, prandej mungesat e paarsyeshme janë shumë të padëshirueshme.

- Mirë honorarit ia di vetë çmimin e s'kam nevojë me të pyet.

- Fjala honorar shoqe e mirë na e prish këtë bisedë ashtu si do ta prishte nji poezi shumë të bukur nji varg krejt i papërshtatshëm për të.

- E ku mendon me e zhvillue mësimin?

- Tue e parashikue përgjigjen tande kështu si ma dhe, sapo e ndesha sot Tonin në rrugë e pyeta nëse mund të na vente nji dhomë në dispozicion të mësimit tonë e Toni pranoi me gjithë qef.

- E kur do ta fillojmë mësimin e parë?

- Unë do të thoja nesër në orën 10, – u përgjigj vajza. Ndërsa në javët e turnit tim të parë, në orën 5 mbasdreke. Ditët ma të përshtatshme për marrjen e mësimit i kam mendue, të hanen, të mërkurren e të prenden. Kuptohet nëse ky mendim përputhet edhe me tandin e me mundësitë tueja.

- Siç mund ta dish unë jam ma i lirë se duhet me qenë, kështu që ora e mësimit tand mbushë me kënaqësi nji pjesë të zbraztësinës së kohës time.

Shëtija jonë zgjati derisa Ina e pau të mundshme. Shtrëngimin e duerve të tona të asaj "mirupafshim" shpresa ime e mori si shtrëngimin e lidhjes tonë. Gjatë rrugës për në shpi frymëzimi më tha:

- Bukurija fizike vërtetë âsht nji art ambulant e i përkohshëm, por frymëzon me krijue art të përhershëm. Bukurija fizike âsht e ngjashme me vijën melodike e virtytet përbâjnë harmoninë e asaj melodije.

E merkurre, 3 janar

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Pritjen e mundimshme ma shpërbleu ardhja e nxanëses sime nji çerek ore para fillimit të mësimit të italishtes. Koinçidenca na takoi tek dera e oborrit të Tonit. Kjo ardhje para orarit, mendova unë, tregon padurimin e plotësimit të dëshirës tonë. Deri në orën dhetë ndêjëm me të shpisë mandej hyme në dhomën e caktueme për mësim. Mbyllëm derën e dhomës për me pasë qetësinë e nevojshme të vëmendjes.

- Je rasti i fillimit ma të dëshiruem, – i thashë vetes, – por a do të m'u bahet edhe fjalëve e mundun guximi i mendimit? Mungesa e nji metode vërtetë të vlefshme e dëshira për me i bâ sa ma shpejt e sa ma shumë vend dashunisë time, më nxiti me ia hi shtjellimit të nji metode sa ma frytdhanëse e në rastin tonë fjalët e fjalorit të mësimit të parë: "Unë jam mësuesi yt, ti je nxanësja ime. Unë jam djalë, ti je vajzë, ti je vajzë e mirë dhe e bukur".

- Kush? – më pyeti Ina duke ngritur sytë nga fletorja ku po shkruente.

Atë pyetje të ambël dyshimi ma shndërroi në kërcënuese.

- Personazhi i metodës tonë, – u përgjegja unë.

- I metodës tande, – më qortoi Ina.

Buzëqeshja shoqnuese e fjalëve të nxanëses m'i ushqei fjalët me nji guxim të papritun.

- I metodës tonë. Ti ma frymëzon, unë e hartoj.

- Pra simbas teje, qenkam e dêjë me frymëzue metoda.

- Simbas meje je e dêjë me frymëzue art.

- Sa mirë qenkam çka s'e kam ditë se jam.

- Zakonisht, moj nxanësja ime e mirë, të tjerët i zbulojnë vlerat tona.

- A din me e shndërrue në gjininë mashkullore fjalinë e fundit që të dhashë?

- Po, kaq e di.

- A – në e mbiemnin me e shndërrue në o. Kam ndigjue nji ditë nji kangë shumë të bukur me titullin "Io sono tua" a e ke ndigjue?

- Jo, veç titulli i saj po më pëlqen shumë.

- A ia din përkthimin?

- Sigurisht ia di. Unë i shkruej titujt e kangëve e ndonji fjalë që mund ta kapi e pyes ata që dijnë italisht.

- Pra nuk qenke fillestare pa asnji njohuni?

- Për kaq sa di nuk mund të quhem ndryshe përveçse fillestare.

- A ma shumë të pëlqen kanga apo titulli i kangës "Io sono tua"?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Titulli e kanga.

- Pse nuk the kanga e titulli?

- Sepse nganjiherë titulli âsht ma i randësishëm se kanga.

Dëshira ime deshti t'i thonte: Ma thuaj nji shembull, por frika ndërhyni me të drejtë, je tepër shpejt. Pa mujtë me gjetë ndonji fjalë tjetër ma të efektshme i thashë:

- Sa më gëzojnë mendimet tua të njejtat me të mija.

Nji trokitje në derë na dha të kuptonin se mësimi jonë ishte i ndjekun edhe nga interesimi i të tjerëve. Interesim i nxitun nga nji kureshtje e padobishme për ne.

- Urdhno! – iu përgjigj Ina trokitjes.

Dera u hap e Ija pyeti:

- Hë si po u shkon mësimi i parë?

- Zotësija e nxanësit shihet kur përgjigjet e jo kur merr mësimin, – ia ktheva.

Kur Ija e mbylli derën dhe e ndigjova të fliste në dhomën tjetër e pyeta:

- Çfarë përshtypje ke për Ijën?

- Më duket grue e përsosun.

- E kohën që na ndan nga mësimi i ardhshëm si e quen?

- Kohë pritje e mësimit të ardhshëm.

- Sa me kënaqësi e pret orën e mësimit? Sa unë a sa ti?

Ajo buzëqeshi e më pyeti:

- A mund ta dish ti sa me kënaqësi e pres unë?

- Shpresoj se e dij.

- Edhe unë shpresoj se e dij sa me kënaqësi e pret ti.

Këtu bashkëbisedimin tonë e ndërpreu nji pauzë. Ina si të mos të mund ta duronte ma atë ndërpremje foli:

- Kam shumë dëshirë me i lexue poezitë tua. Vlerësuesat e tyne më kanë bâ shumë kureshtare për to. A mund të m'i japësh?

- Mua do të më pëlqente shumë mendimi yt kritik mbi poezitë e mija.

- Lexuesi i thjeshtë me shije kaq të kufizueme mundet me shprehë vetëm pëlqimin e vet, e unë due me i lexue ato poezie për hir të dy kënaqësive: e para sepse janë të mësuesit tim, e dyta ngase vlerësuesat kompetent i kanë çmue si shumë të bukura.

- Cilat nga këto dy kënaqësi âsht ma e madhe?

- Do ta tregoj mbasi t'i kem lexuar.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 5 janar

Sot nxanësja ime e italishtes e njikohësisht prijësja ime në rrugën e lumtunisë më erdhi në mësim me 5 minuta me vonesë. Të gjitha çastet e atyne 5 minutave padurimi m'i shndërroi në shigjeta kundër durimit. Sapo më përshëndeti tha:

- Mjaft u mundova me e lanë të pashlyeshme përshtypjen e përpikmënisë të mësimit të parë por nji takim i papritun në rrugë me nji shoqe më bâni me të detyrue me ma zbritë notën e përpikmënisë. Ndër këto poezitë tueja të kam shkrue shkakun kryesor që më nxiti me t'i kërkue. Në mësimin e parë më mësove fjalët e rimave ma tërheqëse të italishtes: *Fiore, Cuore, Amore*, sot do të më mësosh fjalët e rimave ma tërheqëse në shqip.

Në fjalorin e mësimit të dytë shtina fjalët që përkthehen: Dashuni, kënaqësi, lumtuni.

- Si thua ti, – më pyeti, – këto fjalët ashtu si rimave a na përkasin edhe ne?

- Simbas meje ty duhet të të përkasë gjithçka që ti dëshiron.

- Po të më përkiste gjithçka do të dëshiroja, kushedi çfarë do të përfshinte dëshira ime.

- Çka do të përfshinte ma shumë?

- Ma shumë njerëz të mirë.

- Sa njerëz të mirë?

- Për me zgjedhë do të zgjedhja shumë, përzgjedhja do t'i përkiste vetëm nji njeriu.

- A e njoh?

- E njeh ma mirë se unë.

- Nuk ma the ende shkakun për të cilën m'i kërkove poezitë.

- As nuk do ta them, ta kam shkrue me ta thanë dikush tjetër.

- Me ma thanë nji tjetër?!

- Po nji tjetër.

Si heshta pak sekonda i thashë:

- Due me t'u lutë me ma bâ një nder.

- Po e pata të mundshme e bâj pa qenë nevoja me m'u lutë.

- E pra për sa ka bota do të doja me ma lexue ti vetë.

- A nuk do të dukej e papritun ma e bukur me ta lexue dikush

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

tjetër?

- Jo kënaqësia ime ma e madhe do të ishte me e ndigjue nga zâni i vajzës që m'i ka shkrue ata rreshta, mbasi âsht i vetmi zâ që ia shton dukshëm vlerën atyne fjalëve.

- Epo mirë, unë po bâj si më thue edhe nëse ma përqesh leximin:

Kurrë deri më sot frymëzimi nuk më tha
të shkrueja qoftë nji varg apo nji rresht.
E sot së pari këtë të drejtë ma dha.
Mjaft ke durue pa folë më tha: "Tash mos hesht".
Thuej dashunia ime ka me të bindë,
se ti vetëm për mue paske lindë.
Thuej sa ty s'due njeri të kësaj bote,
thuej dua të jem unë nxënësja e muza jote.

E përgëzova, heshta pakëz e i thashë:

- Ina, frika më shtrëngon me të thanë, shqyrtoje prap mirë e mirë e hollë e hollë dhanjen e nji ftese kaq të lumtun.

- Për cilën frikë e ke fjalën?

- Për frikën e braktisjes ma të padurueshme. I frikësohem shumë shpejtësisë së marrjes së këtij vendimi.

Ajo buzëqeshi e ma ktheu:

- Ne nuk mund t'ia sugjerojmë dashunisë kohën e marrjes së vendimeve.

- Ina, tekja e pasionit nuk meriton me u quejtë vendim dashunie. Mendimet e këtyne vargjeve nuk e quej të arsyeshme me i përsëritë.

Kënaqësija ime u buzëqeshi këtyne fjalëve e kjo buzëqeshje na i bashkoi buzët në puthjen tonë të parë. Lumtunija na mbajti gjatë në atë heshtje aq shprehëse e njikohësisht aq e pashprehshme.

- Ti Ina më bâne ta ndjej veten kaq të lumtun sa të mos mund të përmbahem pa të thanë, sado të flitej e të shkruhej për këtë lumtuni, do të mbetej lumtunija ma e pashprehshme, tash të lutem ma premto jetëgjatësinë e kësaj lumtunije e qoftë ky premtimi yt ma i realizueshmi i të gjitha premtimeve. Qoftë edhe për hir të ambëlsisë të zânit tand, ai zâni yt s'ka si me thanë asgja të pavërtetë. Më thuej pra sa kohë do të zgjasë kjo lumtuni kaq e pashoqe?

- Përgjithmonë, – u përgjigj vajza me nji fije zâni si të dilte nga thellësija e gjithmonës.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E pra unë s'kam si mos me të besue, s'kam si mos me i besue fjalët e zânit ma joshës të gojës ma të bukur, të kësaj goje që mundet me të dhurue puthjen e vetë lumtunisë, këtë premtim ti sigurisht e vlerëson si rrahjet e zemrës tande, të kësaj zemre që më bâni të lumtun qoftë atëherë kur pata nevojë, qoftë edhe për pakësimin ma minimal të mjerimit. Kur unë nuk mund të besoja kurrsesi se errësinën time kaq të thellë do ta asgjësonte aureoli ma i ndritshëm i dashunisë. Ti ma ngjalle lumtuninë kur unë e mendova të vdekun njiherë e përgjithmonë. E unë tash kam besim se këtë lumtuni të krijueme tek unë ti do ta kujdesësh si krijesën tande ma të dashtun sepse kjo do të jetë krijesa jote ma e pazëvendësueshme. Asnji zemër njerzore nuk arriti me u bâ foleja e nji lumtunije të tillë, kjo krijesë do të jetë frymëzuesja e poezive të kushtume vetëm asaj. Këto fjalë që po shkruej në detaje janë më të paktat e ma të pafuqishmet e vërshimit të fjalëve që më frymëzoi në ato çaste, ajo puthja jote prijësja e puthjeve tona të panumërta.

E shtunde, 6 janar

Shkuemja ime në shpinë e Tonit dhe ardhja e saj, të dyja të rastësishme na dhanë mundësinë e nji takimi të shkurtë e megjithkëtë të nji kënaqësie të madhe.

- Sa mirë të takova kështu papritmas, – tha vajza, – dyshoj nëse i kam marrë mirë të shkrueme disa fjalë të mësimit të kaluem. Fletoren e kam me vete, si ta kisha ditë se po të gjej këtu. A përton me i shikue bashkë.

- Jo nxjerre fletoren e t'i korrigjoj.

- Shkoni në dhomën e mësimit tuej, – ia pat Ija.

- Po besa, mirë e ke, – e miratoi Ina. Si thue Gjokë?

- Mirë veç, – pohova unë gjoja si me përtesë.

Me të hy në dhomë, afruem derën e u kredhëm në nji puthje derisa Ina u shkëput e tha:

- Kaq do të mund të zgjaste koha e të shkruemit të atyne fjalëve, për mue që shkruej ngadalë.

- Ina me bâ me ia lanë në dorë zjarri të afshit tim, do të na digjte mundësinë e takimeve të tjera.

- S'ke faj ma i vështiri zjarr me u shue âsht i pasionit. Ti ndoshta je i zoti me e komandue zjarrin e pasionit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Kjo âsht një fjalë goje, Ina e zemra s'pyet për fjalë goje e as për mendime mendje.

E diela e parë e vitit më gjet në prehnin e lumtunisë ma të papritun. Kjo ditë e vranët e me nji shi të imët nuk më ndikon ma si ditët e maparshme të ngjashme me të. Qielli i pritjes së kënaqësisë âsht i kthjellët si gëzimi edhe emnat e ditëve tash më duken ma të bukura. Ina do të thotë plotësim i të gjitha mungesave të mija të maparshme. Edhe sikur të kisha gjithçka tjetër përveç saj, mungesa e Inës do t'mi shndërronte të gjitha në mungesa.

E hane, 8 janar

E hanja e imja e dytë e lumtun. Të hanen e kalueme e shpresova lumtuninë dhe e ndjeva veten si t'ia kishte mbërritë qëllimit. Sot shpresën mund ta falënderoj e t'ia përgëzoj parashikimin. Mësimin e sotëm nuk e lamë me na hangër kohën ma të bukur në këtë jetë. Heshtjen e kënaqësisë e justifikueme me ndonji fjalë të folun me zâ të naltë rreth mësimit sa mos me ra në sy koha e nxanun prej dashunisë.

E marte, 9 janar

Edhe ditët që nuk i justifikon mësimi takimet tona, Ina m'i mbush plot e përplot me mendimet e bukura për të. Deri tash mua më ka dalë e pavërtetë ajo thanje: "Mendimet e ditës ndikojnë në andrrat e natës". Po të ishte ashtu prania e Inës do të m'i ambëlsonte të gjitha andrrat.

E mërkurre, 10 janar

Ina tashma âsht boshti rreth të cilit sillet pa pushim bota e mendimeve të mija. Unë mendoj veç si e si me ia shprehë në mënyrë ma bindëse mallin për të, e kjo âsht e vetmja kërkesë nga e cila nuk mundem me qenë i kënaqun sa dëshiroj. Ky qe thelbi i bisedës tonë në mësimin e sotëm.

- Zemrat, – tha Ina, – dijnë me i thanë njena-tjetrës ma shumë se gojët. Fjalët ma të fuqishme të dashunisë i flet heshtja,– më tha mbas nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

puthje të gjatë, – buzët vetëm kur janë kështu dijnë me i folë fjalët ma të bukura të heshtjes. Zemrat dijnë me i folë njena-tjetrës ma bukur se kurrë vetëm kur janë aq pranë saj e ia ndjejnë rrahjet shoqja-shoqes.

- Po, Ina, vetëm atëherë zemrat flasin me gjuhën e magjisë ma të paarritshme nga fjalët.

E ejte, 11 janar

Më duket sikur çdo ditë përpiqet me më folë fjalët e saja ma të bukura. E sotmja më tha:

- Edhe kur nuk ju puthin buzët, ju puthin mendimet. E fjala puthja âsht ma e bukura e fjalorit të dashunisë, prandaj puthja âsht kënaqësija e mendimit, e shqiptimit dhe e veprimit sepse mendimi ia ndjen kënaqësinë, shqiptimi ia shton, veprimi e shndërron në çast të lumtun. Dashunija e quen puthjen të freskët si flladi i shpirtit e të ngrohtë si zjarri i zemrës e dashunija këtë freski e këtë ngrohtësi i mpleks në mënyrë aq të ujdisshme sa me u çuditë edhe vetë lumtunija.

E prende, 12 janar

Çdo fillim i ndêjes tonë bashkë ia shton etjen vazhdimit e asnji vazhdim nuk e urren aq shumë mbarimin. Shpesh i them vetes: - Tash ne jemi si dy rrokjet e fjalës dashni e të nevojshme për njeni-tjetrin si këto dy rrokje për plotësimin e kësaj fjale. Por komunistat, ah sa të frikshëm janë! Me t'i pa fijet e kësaj lidhjeje edhe nëse i konsiderojnë shoqnore do të ndërhynin me i pré sa ma parë. Ata e quejnë krejtësisht të papranueshëm shoqnimin e nji anëtares së organizatës së rinisë me nji të përndjekun politik. Këto mendime nisën me m'u bâ rê ndërmjet meje e diellit të lumtunisë time. Shpëtimtarja e vetme e kësaj dashunije mundet me qenë vetëm fshehtësia.

BIBLIOTEKA UNIVERSITARE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 13 janar

Frika e shkëputjes sikur përpiqet me e lirue shtrëngimin e lidhjes tonë. Asnji kërcënim nuk âsht i frikshëm sa ai i shtetit diktatorial e

më ngjau sikur diktatura të m'i thonte mendimit: - Thuej diktatura komuniste, çdo diktaturë tjetër, âsht lule në krahasim me këtë ferr. Në qoftëse format e diktaturës ekstreme me atë të komunizmit i hartojnë djajtë, diktaturën komuniste e harton vetë Luciferri.

E diel, 14 janar

Rasti deshti me na e krijue mundësinë e nji shëtitjeje bashkë.

- Mendoje, – i thashë gjatë kësaj shëtitje, – kur nji çast i vetëm mundet me ma zbukurue të gjithë ditën e kur të gjitha çastet e kësaj shëtitje janë të tillë, unë do të bahesha mëkatnor sikur të mos isha i sinqertë me të tregue sa të lumtun më ke bâ. Çdo çast me ty e quej dhuratë të çmueshme.

- Mendimi im përputhet me tandin, – tha Ina duke ma shtrëngue dorën në shêjë përkëdheljeje.

- Hiqja kësaj fjalie nji rrokje të tepërt.

- Cilën? – pyeti ajo.

- Due me të lanë me e gjetë ti vetë.

Ajo ndoshta e përsëriti me mend fjalinë e tha:

- Mendimi im puthet me tandin.

Të dy qeshëm si ma të kënaqunit.

E hane, 15 janar

Dimni e mori prap në dorë motin si për me na tregue sa të akullt mundet me e pasë frymën. Veriu e shoqnon reshjen e borës me nji erë ma të ftohtë se flokët e bardhë të dimnit. Në gjithë rrobat e mija të papërshtashme për këtë mot e sidomos këpucët, asnji pengesë nuk mundet me më bâ mos me e respektue orën e takimit ma të dëshiruem. Pak para rrugicës së shpisë së Tonit ndesha Inën tue ardhë në mësim. Sapo u takuem Ina u përshëndet me nji grue të moshueme. Këmbimi i asaj përshëndetjeje më solli nji frikë ndoshta të pajustifikueshme. Të gjithë sa na takojnë ose na shohin bashkë kush ma pak e kush ma shumë, kush i nxitun nga kureshtja e kush nga keqdashja diskutojnë të shoqnuemin tim nga Ina e ato fjalë mund të bâhen rrënuese të së ardhmes të dashunisë tonë e unë humbjes së Inës i druhem sa humbjes së

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

jetës. Herë herë më rrëmben nji optimizëm simbas tij ma i pamposhtuni, atëherë lumtunija më thotë: “ Të gjitha çastet që nuk janë të mijat, flaki sa ma larg të mundesh”.

- Pse keni dalë nëpër këtë mot more qofshi bekue! – na qortoi Nusha.

- Kemi dalë me i tregue dimnit forcën e rinisë tonë, – ia ktheu Ina, – ta marrë vesh njiherë e mirë kush jemi ne e ta dijë sa të kotë e ka me na pengue daljen jashtë. Dimni veç na kalitë, me bâ me iu trembë tekeve të dimnit shumë nxanësa do të rrinin kushedi sa ditë pa shkollë.

- Po ti moj zojushë, – e qortoi si me të qeshun Nusha, – me e pasë ndjekë shkollën me kaq vullnet do të na kishe dalë profesoreshë. Me çka po duket Gjoka bashkë me mësimin po të shtika në gjak edhe vullnetin. Pasha besën more Gjokë të lumtë! Kush s’të ka. Po na e bân Inën italiane vendi e po t’ia çojmë burrit edhe me gjuhë të huej, e gjuha e huej âsht pjesa ma e mirë e pajës. A i ke tregue atij shokut tand për mësimin e italishtes?

- E ç’rëndësi ka a i kam thanë a s’i kam thanë?

- Bâni mësim këtu afër votrës e mos delni me mërrdhitë andej. Ne po rrimë pa folë derisa ta mbaroni mësimin.

Ija ndoshta tue e hetue pakënaqësinë tonë, ndërhyni:

- E çka âsht të ftohtit këtu brendë në krahasim me jashtë? Po u çojmë tangarin me prush në dhomë.

Pa e mbarue mirë Ija fjalën u nisëm me dalë në dhomën e mësimit. Kur Ija na solli tangarin me prush na tha:

- Vjehrra ime âsht e përkryeme, por nuk janë të gjitha si kjo. Të tjerat besoj i kuptoni vetë. Mësim të mbarë! – na uroi nusja e shpisë e mbylli derën.

- Sado të mira, – tha Ina, – të jenë gratë e moshueme mentaliteti i vjetër nuk hyn në kohë të re.

- Sa frikë më shkakton dyshimi ma i vogël rreth lidhjes tonë, – iu ankova Inës.

- E ke gabim për dashuninë tonë kjo âsht frika ma e paefektshme. Kur mësimi të mos i shërbejë justifikimit, dashunija gjen rrugë tjera. Ajo edhe rrugët ma të pashkeluna i bân të kalueshme si të dojë vetë.

- Ke të drejtë Ina, ne do të bâjmë çmos me e shndërrue çdo çast në margaritar dashunie.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
“MARIN BARLETI”
S H K O D Ë R

E marte, 16 janar

Sado që e marta nuk hyn në ditët e takimeve tona, dashunija përpiqet gjithmonë me arritë të veten. Pa pritë e pa kujtue e sotmja ia dha këtë sukses synimit të dashunisë. Ne bâme nji shëtitje sa mos me thanë kjo ditë na shkoi huç e kënaqësija na tha: "Faleminderit". Unë kënaqem shumë me sado pak.

E mërkurre, 17 janar

Sot nxanësja ime mungoi në mësim pa më çue fjalë për arsyen e mungesës. Këtë mungesë frika ma shfrytëzon në mënyrën ma torturuese. Aq keqas m'ia mbylli gojën shpresës, sa ta pyes veten, a thue ma mbyti fare. Mendja më shkon tek çdo mundësi që mund t'i bâjnë të pamunduna takimet tona, mandej mendimi se pushteti i lumtunisë âsht ma i pamposhtuni, më bân me u luhatë tash e parë si pema nga dy erna të kundërta. Ndoshta pyetjet që s'kanë ku e marrin përgjigjen shkaktojnë ma mundime se përgjigjet negavite. Pyetja ma e padurueshme e megjithkëtë s'mund të qëndroj pa ia bâ vetes: "Mos vallë i mbaroj dashunisë tonë koha e takimeve?".

E ejte, 18 janar

Asnjana pjesë e natës së këtyne dy datave nuk ma la gjumin as me m'u afrue. Derisa shkova tek shpija e Tonit asnjë çast nuk ma ktheu qetësinë. Aty e mora vesh shkakun e mungesës së djeshme të Inës. Ija më tha:

- Nxanësen ta ka mbërthye gripi për shtrat. Ka çue mbramë motrën me na tregue veç si e si mos me ia vu ti në dyshim përpikmëninë.

Këtë lajm e krahasova me erën që e shndërron vranësinën në kthjelltësi. Shqetësimin e maparshëm ma zëvendësoi mërzija për sëmundjen e saj.

- Ajo na ka çue fjalë me të thanë nëse Gjoka nuk i frikësohet infektimit të vijnë me më takue në shpinë time.

Dëshira ime,– mendova, – do të donte me e përshkue atë distancë me shpejtësinë e mendjes por u mundova mos me u tregue i dhanun

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pas kësaj dëshire. Për me e tretë çdo dyshim në largësinë ma të madhe, bâna ç'bâna e kalova edhe nji copë kohë si ndër thumba aty e pastaj mora rrugën për në shpinë e Inës ku po më priste e mira e të gjitha ma të mirave të jetës time të deritashme. E gjeta në shtrat e me temperaturë të naltë.

- Sa mirë paske bâ! – më tha nana e Inës, – kësaj nuk i rrihet pa shoqni as kur âsht kaq e sëmurë.

Kur e zoja e shpisë doli nga dhoma e dashtuna ime më tha:

- Shih si e djeg dora ime tanden!

E ma shtrëngoi si të donte me ia dhanë dorës time të gjithë zjermin e dorës së saj.

- Ti e paske dorën e zjarrtë si dashunija jonë, – i pëshpërita, – kjo dorë, zonjusha ime e ambël, âsht si e gatueme nga magjija për me dhanë përkëdheljet ma frymëzuese.

- Dashninë, - ma ktheu ajo, – me të vërtetë e kemi të zjarrtë por kjo âsht ngrohtësi infektuese.

- Po të mos isha plot e përplot me ngrohtësinë tande ku e merr me të infektue kjo lloj ngrohtësije.

E mbas nji çasti shtova:

- Kjo dorë më ngroh me kënaqësisë ma të madhe. Unë do të doja me t'i thanë fjalët ma të pashprehshme të dashnisë.

- S'ka gja, – ma priti aj,o – çka len ti pa thanë e thotë vetë dashunija.

- Ke të drejtë, paska raste kur emocioni i bân memece shprehjet.

- Sa mirë më bâne me këtë ardhjen tande. Me të vërtetë më lehtësove.

- Mue do të më vinte shumë ma mirë po të më thoje: "Ma hoqe krejt sëmundjen".

- Jo unë gënjeshtrën e quej të papëlqyeshme sado e vogël qoftë apo edhe e kandshme, kam frikë mos u hapen rrugëve ma të mëdhaja. A e ke frikë gripin?

- Këtë gripin tand aspak. Gripi yt më duket i butë si ti. Po të sillej me ty kaq butë si me mue, po të tregoj unë sa i butë kishte me t'u duk e pra po e ndaj përgjysë, – i pëshpërita tue i afrue buzët e mija tek të sajat.

- Kështu bâne edhe mirë edhe keq, - tha vajza mbas puthjes, – nji puthjes kaq e gjatë dhe e etshme si kjo thithë shumë mikrobe, prandej kjo puthje ka me të bâ me mungue kur të mos mungoj unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 19 janar

Rreth orës 10 e gjysë paradreke shkova tek shpija e Inës. I trokita derës me mendimin me dalë e ama:

- Mirëserdhe! – më uroi Ina, – me të thanë të drejtën kur e ndigjova këtë trokitje pyeta veten: “ Kush djalli do të jetë? Kush çohet tash prej shtratit me ia hapë derën!” E ja ku më doli kjo e papritun kaq e kandshme.

Sapo hyna mbrenda derës më hodhi duert në qafë.

- Dje të kam dhanë racionin e djeshëm e sot po të plotësoj pjesën tjetër. Tash edhe po ta kisha pasë të gjithë gripin e botës, ta dhashë krejt.

- Jo ma dhê, e mora me dëshirën e dhuratës ma të çmueshme të lumtunisë. Puthja jote âsht vula e ekzstazës.

- E sa përsëritje do ta bânin të mjaftueshme?

- Të mjaftueshme do të ma bânte përsëritja ma e panumërt.

- Sa mirë që gjatë kësaj ndêje përsëritja e saj s’do të ketë asnji pengesë. Sot na e kanë dhanë rastin ma të favorshëm. Besoj do të jemi vetëm për disa orë të mira.

- E mirë âsht pak me thanë këto qenkan orët ma të mira.

- Kur të kthehet nana do t’i them Gjoka erdhi para pak minutave, jo se po i shkon mendja tek qëllimi i takimeve tona, por nëse ia sjell rasti me i folë kujt për ndêjën tonë të sotme, e për sherr ai njeri me ndodhë i djallëzuem, të djallzuemve duhet me u thanë rrênën në vend të së vërtetës.

- E të tjerët e shpisë ku janë?

- Në punë të gjithë.

Gjatë ecjes për me mbërritë tek shtrati prej ku ishte ngritë për me më hapë derën, ma hodhi krahun në mënyrë bashkëshortore. Ja, më tha shpresa, kjo do të jetë mënyra e ecjes tuej gjatë të gjithë jetës e m’u duk sikur e tashmja jonë e kapërceu kufinin e vet e doli në të ardhmen. Gripi me ta pa se dashunija e shndërroi atë shpi në çerdhe dashnorësh sikur e pau të udhës edhe ai me u tërheq derisa të na zgjaste ajo ndêje e lumtun. Mbas pak e pyeta:

- Si e ndjen veten tash?

- Si çdo herë kur jam me ty.

E buzët që rreshku i sëmundjes s’kishte pasë çka me i bâ asaj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

njomësie ua mbyllën shtegun e daljes së fjalëve të mija. Në krye të rreth dy orëve u kthye nana e Inës. Sapo hyni e më pau tha:

- Sa mirë paske bâ! Kur âsht dikush që i shkon të sëmurit biseda me të, njeriu i sëmurë në mos e harroftë fare, me ankue ankon shumë ma pak se po të ishte vetë.

- Vetëm s'ka kujt i ankohet, – ndërhyna unë duke qeshë.

- Po, po, i sëmuri ia shfryn ankimin vetmisë ose ndonji njeriu të familjes.

- Ç'e do, – ia pat Ina, pak para teje hyni mbrendë.

- A e ke qerasë me gja?

- Jo, me asnji send.

- E pra kur ke mbrritë me u çue me ia hapë derën kishe mujt me shkue edhe deri tek rafti.

- Faleminderit por unë kafe as alkool nuk pi. Sendet e qerasjes nuk i ha, kështu me mue jeni të lamë.

Kur grueja doli nga dhoma i thashë Inës:

- Sa randë më bânë me e ndje veten fjalët tua.

- Pse randë? Kur rrêna i shërben dashunisë bâhet justifikimi i ndërgjegjesë ma të dlirtë.

Ndêja nji grimë herë sa me justifikue fjalët e Inës e u ndamë.

E shtunde, 20 janar

Gripi ma vërtetoi parashikimin e Inës. Urdhni i tij me qëndrue në shtrat m'u bâ i pakundërshtueshëm. Kohën e qëndrimit të tij mbrenda meje do ta ndihmojë me e zgjatë edhe vorfnija jonë. Sado të mundohem e kam të pamundun me mbërritë tek mjeku, edhe sikur të arrinin ta sillnin mjekun në shpi, edhe sikur gjendja e vorfnisë tonë ta prekte mjekun aq sa mos me pretendue kurrëfarë shpërblimi prej nesh, ilaçet e recetës së asaj vizite mjekësore e kam të pamundun me i ble. Sa nuk dëshiroj të jetë e sëmurë e sa dëshiroj me u takue me të do të doja të mos vinte me më pa çfarë më rrethon. Ndoshta pamja e banesës time, që nuk meritojnë me u quejtë ndryshe përveçse sende, sende si të flakuna sa ma larg, si shkatërrina të shëmtueme do t'ia shdërronin dashuninë ndaj meje në dhimbsuni. E dhimbsunija âsht nji ndër anmiket e dashunisë së dashnorëve. Mua më duhet me pritë me durim të jashtëzakonshëm me e ditë me vërtetësi vendimin e fatit. A ma ka falë me të vërtetë fati

BIBLIOTEKA UNIVERSITARE "MATIAS DAJLETI" SHKODËR

dhuratën e quejtun Ina, apo ma ka dhanë sa me më thanë këtë lumtuni të përkohshme do ta paguesh me vuejtjen e shumë kohve. Sa e vështirë âsht pritja e njohjes së këtij përfundimi.

E diel, 21 janar

E vetmja komshije e jona që ka termometër erdhi e ma mati temperaturën.

- 38 e ke temperaturën, – më tha grueja, – me këtë zjermí nuk duhet të ngrihesh në asnji mënyrë nga shtrati.

Unë e kuptova se ajo po donte me e paraqitë termometrin ma të mëshirshëm se ishte.

- Djalit tim, – shtoi grueja, – i kaloi gripi në fillim të ilaçeve e ato ilaçe që pata ndër mend me i ruejtë për ndonji rast tjetër po t'i sjelli ty, pare nuk të due për to, veç të bâshin mirë!

Nana përpara ilaçeve për me e bâ efektin sa ma të shpejtë e sa ma të mirë, bâni kryq e iu lut Zotit.

- Ndigjo këtu, – më foli nana, – frika e përkeqësimit më detyron me ta thanë të vërtetën. Unë e marr me mend sa dëshirë ke me dalë prej shpie, veç mue më duhet me t'u pre drejtë. Temperaturën e ke 40 prandej të duhet me ndêjë mbrendë e me i pi sa ma me rregull këto ilaçe. Shpresoj në Zotin ke me u përmirësue shpejt. Në dole para kohe ke me iu pendue asaj dalje.

Mbas disa orëve nana më pyeti nëse e kujtoja me kë kisha fola në agoninë e gripit. Meqenëse ramja ime në dashuni nanës i rriste shpresën e ardhjes së nji reje, i tregova me kë kisha folë në jerm.

- Ti i the asaj, zâni yt vetëm për fjalë të ëmbla âsht.

- Kujdes nanë, kureshtja jote mundet me e prishtë këtë punë në mënyrë të pandreqshme.

- Mue më del boll more bir kënaqësija e fjalëve tua të mira për të. Dashtë Zoti e pastë shkrue me u bâ e jona.

- Nanë, sidoqoftë jam i lumtun që më ka lindë kjo shpresë kaq e bukur.

- E pastë thanë Zoti more bir me gëzue bashkë me ne. Nanat asnji njohje nuk i gëzon sa e rejave të veta. Nusja e mirë âsht drita e shpisë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 22 janar

Gripi si të ndjente nji farë keqardhje për pamundësinë e mbrojtjes tonë prej tij, e zbuti vrullin e maparshëm ose ashtu më bâni të më dukej nga dëshira për me takue Inën. Në nji rast tjetër nana do të më kishte thanë: "Mos i beso more bir vetes kaq shpejt". Por ajo tashma tue e njoftë shkakun e dëshirës time për me dalë prej shpie, po të ishte e mundun do të më jepte edhe energjitë e saja fizike, veç si e si me mujtë me takue Inën. Mbasi edhe nanën e frikësonte ndoshta sa mue, mungesa e kontakteve shtrënguese të kësaj lidhjeje. M'u kujtuen fjalët që më thonte shpesh:

- Zoti e nusja more bir mundet me të bâ hisemadh.

Në orën 10 e gjysë para dreke shkova në shpinë e Tonit ku mund të ndigjoja ndonji lajm për shëndetin e Inës. Nusha sapo më pa më tha:

- E paska bâ gripi me fjalë. Po ia ndreqka qefin edhe mësuesit si nxanëses.

- Po, – shtoi Ija, – si të donte me më informue sa ma parë.

Sapo Ina mori me u çue prej shtratit, gripi e hodhi sërish në të.

- Nji burrit të fortë si gripit nuk i iket pa iu mbushë mendja me të lëshue ai vetë. Ti më duket na e ke thanë atë fjalën e urtë ruse "në mos i pish ilaçet gripi të mban 7 ditë, nëse i pin të lëshon për nji javë".

- Kjo thanje qenka ngushëlluese për të vorfnit që s'kanë me çka me i ra mbrapa vetes, – tha Ija.

- Ne shqiptarëve, – ndërhyni Toni, – që jemi kaq të vorfën, na thotë gripi "ju iu kam ma përzemër e iu mbaj ma gjatë", ne na i forcon lidhjet me gripin shteti jonë i dashtun. Me pasë pare ilaçet e gripit i gjen por ku me i marrë paret e shkreta, sa për fruta edhe në paç paret e bankës, veç në shkosh me i ble atje ku i eksportojnë. U zhdukën shpejt mbas Vitit të Ri prej dyqaneve sa me të thanë mendja i kemi pa në andërr. E ka llogaritë shteti me na nxjerr shteti barabar si ne që s'kemi pare me i ble si ata që kanë pare. S'ke ça sheh në dyqanet tona të frutave përveç shitësit. Ka a s'ka gja mbrendë shitësi âsht i detyruem me e mbajtë dyqanin gjithë ditën e gjatë të hapun.

- Ije venja termometrin Gjokës, – i tha Nusha.

Ija bâni si i tha vjehrra.

- Kthehu në shpi, – më tha Ija, – me 39 e dy vija nuk delet.

- Gripi, – tha Toni, – nganjiherë bân sikur të len me i qëndrue vetëm e vetëm për me të tregue sa shtrejtë të bân me ia pague atë qëndresë. Po

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

më kande me të përcjellë deri në shpi.

U përshëndetëm me gratë e dola me Tonin. Si e kaluem derën e oborrit filloi:

- Ne tashma jemi buka e nji mielli. Në pikë të hallit kemi ra me atë Inën. Si me ia përmendë të fejuemin si me e kërcënue me torturën ma të egër. Në fillim, siç të kam thanë, u duk se po shkojnë mollë e pandame, mbas pak askush s'e merr me mend ç'dreqin ndodhi me të. Gati-gati me ta mbushë mendjen efekti i magjive. Pash besën more burrë i dheut gjatë orës së mësimit thueja ndonji fjalë të mirë për atë fejesë. Këshillat e tua i çojnë ma kandar se tonat sepse të rijtë ndikojnë ma thjesht tek njeni-tjetri. Në fund të fundit sidoqoftë ty nuk t'i merr fjalët për keq. Me bâ me mujtë me ia mbushë mendjen me u martue me të, kisha me thanë martesa e bân për vete, e mundësisht ardhja e shpejtë e nji fëmije i shtrëngon bajagi mirë lidhjet e martesës. Kjo ndamja në fejesë ka edhe nji të keqe tjetër, mund të bâhet ves. Atëherë veç numëro fejesat. Në mujsh me ia mbushë mendjen, si i thonë fjalës, kumbarë e mbi kumbarë patëm me të bâ.

I nxanun kaq ngusht nuk kjesh as ai që i premtoj, as ai që rri pa ia premtue.

- Ton me bâ me i thanë unë në lidhje me këtë çështje, ajo i bjen fillë në të kush më ka shti, prandej më duhet me pritë gjetjen e nji rasti të padyshueshëm. E sa zgjat kjo pritje s'di me të thanë. Në mujshim me ia gjetë kurrsesi mundësinë këtij rasti do të përpiqem me e shfrytëzue si po më thue.

Me këto fjalë arritëm tek dera e oborrit tim. Tek po ndaheshim më lëshoi në dorë nji letër qepëse. Unë e falënderova e hina mbrendë. E hapa atë letër ku kishte shti limoj, portogala e molla, edhe 250 lekë ndoshta për blemjen e ilaçeve kundra gripit.

- Hë! – më pyeti nana, – a të mujti prap gripi?

Pa më lanë me iu përgjegjë pyetjes shtoi:

- Mbas halli a more vesh gja për atë shoqen tande?

- Po nanë, âsht në shtrat.

- Kush ta dha këtë letër qepëse plot e përplot me fruta? Ia baftë Zoti shëndet! S'ke si me bâ ndryshe veç me ndêjë pa dalë derisa ta marrësh veten mirë e mirë.

- Këtë letër e 250 lekë nanë, m'i dha Toni.

- Epo ia shpërbleftë i madhi Zot!

Fjalët e Tonit për ndamjen e fejesës së Inës, e lutja me i ndikue

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
S H K O D E R

pozitivisht me përkimin me ish të fejuemin më shtinë në mendime të padëshirueshme. Nëse Ina e ka shti në zemër të fejuemin e mandej e ka dëbue prej saj, para njohjes tonë e mandej e ka zëvendësue me mue, dihet sa i pafaj jam. Po kaq e pafaj âsht dashunia e saj kundrejt tij sepse ajo nuk e ka pasë emnin dashuni. Nëqoftëse Ina âsht prej atyne që shtin dikënd në zemër dhe e mban vetëm për disa kohë dhe me e flakë prej zemre ndoshta edhe unë do të bâhem viktimë e atij vesi.

E marte, 23 janar

Mendimin tim të sotëm e robnoi proverbi ma anmik i dashunisë "larg syve larg zemrës". Mungesa e kontakteve, thashë me vete, i ka dhanë shkas krijimit të këtij proverbi. Mungesa e takimeve tona mundet me krijue nji farë zbrazëtine tek vajza e cila me dashje a pa dashje vehet në dispozicion të fjalëve anmiqësore ndaj kësaj dashunie. Me këdo ta hap ose t'ia hap bisedën për mue ajo ka me ndigjue fjalë për mue si: "âsht djalë i mirë i shkreti por ç'e do pa gjithçka tjetër veç atyne pak të mirave që i ka dhanë Zoti, ato peshojnë pak në krahasim me çfarë i nevojitet njeriut, ai ka kundra të metën fizike, shtetin, vorfninë e këto tri pengesa e lanë me ekzistue vetëm si numër". Dashunia s'ka si i hedhë poshtë këto të vërteta. E qëndresa që mund të kalitet prej kontakteve me mue nisë me u dobësue e dorëzimit i afrohet koha. Fjalët e gojëkëqijve janë të ngjashme me copat e akullit të hedhuna në zjarmin e dashunisë e s'ka zjarm që nuk e fikë hedhja e vazhdueshme e akullit, ndërsa fjalët e dhembshunisë janë të ngjashme me grimcat e akullta ma të ngadalta në veprim por përfundimi âsht i njejtë. Kur na sheh kush bashkë e sheh qartë përqeshjen që u bâjnë rrobave të mija, rrobat e saja të bukura. Ajo shquhet ndër vajzat e veshuna ma me shije. Kjo diferencë a nuk vepron si nji copë akulli në zjarmin e dashunisë së saj për mue. Vajzave që përsërisin ekstremet e veta nga të zjarrta në akull a mund t'u besohet. Këto përsëritje ndoshta e sundojnë edhe përsëritësen. A ka ma hall se të bâhesh aq fajtor e natyra e saj t'ia justifikojë këtë faj? Ah sikur t'ia pështpërisja fjalët që fryma i bân ma të ambla se zâni e me i kredhë katër shqisat e mija të pangopshme në ajkën e lumtunisë e me i pyetë çastet: A keni arritë ndonjiherë me qenë kaq të lumtun? E zâni i kohës me m'u përgjegjë: Jo kurrë! E due me qenë gjithmonë kështu. M'u kujtuen fjalët e shkrimtarit të verbër Nino Salvaneski: "Të verbëtit kanë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

nji shqisë të gjashtë". Ka të drejtë, të gjitha shqisat e mija e shohin Inën, të gjitha ia ndigjojnë zânin, të gjitha e prekin, të gjitha ia shijojnë aromën e butësisë së flokëve e të njomësisë së fytyrës e të gjithave u prin shijimi i puthjes ma dehëse. Mjaft! Më kërcënoi frika me urdhnin ma të urryeshëm. Po i përfille urdhnat e frikës, më tha një mendim, s'ke si i zbaton urdhnat e guximit.

Në mbasdreken e sotme e takova Inën e ia tregova presionin që më bân frika.

- Për ty e shokët tuej, – më tha – do të ketë dalë ajo fjala "me t'u bâ ferra Brahim". Kush matet vazhdimisht metë pa pré kurrë.

- Ina, ne duhet të ruhemi sa ma mirë se urimi ma i papërshtatshëm në botë âsht "kudo rasha mos u vrasha".

- Ti duhet të vish në shpinë time, se sa ma shpesh të vish aq ma i dëshirueshëm bâhesh. Ne na intereson ky afrim. Mbasi mbrojtja ma e mirë âsht konsiderata e ti mjeshtërinë e fitimit të saj e ke të përkryeme. Nëpërmjet përshkrimit të të tjerëve të mijtë të kanë bâ për vete. Sa herë kthehem prej mësimit më pyesin për ty si për nji njeri të dëshirueshëm.

- Çfarë zhgënjimi do t'u krijonte lidhja jonë?

Ajo ma ktheu:

- Po të mos mendojmë e të veprojmë simbas pëlqimit të dashunisë do të shndërroheshim në kundërshtarë të saj. Dashunija âsht fenomeni ma pa të meta në botë. Ne shpesh ia ngarkojmë ndërgjegjes zakonet ma të padêja. Dashunija qëllimmirë e mban të dlirë ndërgjegjën. Ndërgjegja mund të vrasë vetëm nëse ti nuk më don sa të due unë. Unë nuk isha e askujt kur më bâne tanden.

- Thuej kur u bâne e imja?

- Po unë u bâna e jotja pa e dijtë ende ti sepse ti nuk ke nevojë t'ia propozosh kujt dashuninë tande e propozon natyra jote në emnin tand. Ti si shkruen flet. Në naltësi të gojëtarisë ke vokalin.

Nji njeri si ti, do të ishte plotësimi i porosisë së imagjinatës, prandaj ti do ta meritojë dashuninë time edhe sikur të ishte sa dashunia e të gjithë botës, në nji zemër të vetme. Këto që m'i the me gojën e fjalës mi thuej edhe me gojën e puthjes e buzët tona, sikur u përpoqën me na i ba edhe gojët nji të vetme, edhe qeniet tona në nji të vetme. E cili nga ne nuk mund ta besonte se në ato çaste edhe qeniet tona nuk ishin nji e vetme?!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MIHAIL KARAFILI" SHKODËR

E ejte, 25 janar

Çdo mendim po më thotë: Ina do të thotë optimizëm. Ah sikur takimet tona të ishin në krye të çdo çasti! Zemra e qortoi mallin: Ç'rëndësi ka koha e takimeve dhe largësia kur mue edhe ekzistenca e saj më bân të lumtun?

E prende, 26 janar

- Hej medet, – filloi të më ankohej nana sot, – të kishe qenë i lidhun atëherë me këtë vajzë nuk do të kishte ra ndër mend me u marrë me çka i prishe kaq punë vetes.

- Jo nanë s' âsht ashtu. Për hirë të asnji gjaje s'ia ve kambën së drejtës. Jo se qes gja në dritë me mbrojtjen e saj por mbrojtësi i së drejtës kështu lanë ndërgjegjen e ndërgjegjja ka nevojë me u la sa ma shpesh. Duhet me flakë ndërgjegjen për me jetue i kënaqun me të padrejtën. Ma rëndësi se çdo çështje e individit ka fitimi i lirimit të nji populli. Populli duhet vlerësue si numri i tij, me numrin e individit.

- A të vjen keq me ta thanë nji dyshim timin që më ka lanë të tanë natën të zgjueme? Mos ma merr për keq âsht mendim nane, e nanat mendojnë si do të mendosh ti për fëmijët tuej. A ka sesi atë farë bukurije me i pasë shti shteti për qëllime të veta tek ti?

- Jo nanë ajo âsht nji vajzë e mirë e familjes së mirë e me nji farefis shumë të mirë.

E ia përshkrova meritat e shumve prej tyne.

- Aaaa, – ia bâni nana si në rastet kur me zgjatjen e *a*-së shprehte kënaqsi të madhe, – tash ma hoqe çdo dyshim.

Mbas mësimit të sotëm Ina më kërkoi ta përcillja deri në shpinë e saj. Gjatë rrugës e pyeta:

- A të preokupon politika?

- Fare pak, për mos me të thanë aspak. Si mund të merrem unë kaq e pafuqishme me gjana kaq të pandryshueshme. Ndryshimeve natyrisht do t'ua përshëndesja përpjekjet por çfarë mund të bâj unë përveç miratimit të tyne?

- Sigurisht ti je anëtare e organizatë së rinisë.

- Më e drejtë do të më dukej me më thanë: Të kanë në organizatën

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D Ë R

e rinisë. Unë vetëm kam bâ si më kanë thanë, e ti e din mirë sa e parefuzueshme âsht ajo ftesë.

- A do t'ua pranoje të gjitha ftesat?

- Po, përveç atyne të papranueshmeve. Për fat të mirë edhe këta sipas kokave i venë kapelat.

- Mue organizatën e rinisë ma kujtojnë vetëm thirrjet në mbledhje. Ftesat e papranueshme nga ne ua lanë atyne që e kanë mendjen në përfitime politike.

- A ta qorton organizata e rinisë indiferentizmin?

- Nji ditë më kanë urdhnue mos me ndigjue kangë italiane, përndryshe, – më thanë, – do të rrezikosh përjashtimin nga organizata jonë. E po vazhdove edhe përjashtimin nga puna. Autokritikën e bâna në mënyrën ma të këndshme për kapadajllekun e tyne.

- Të dhanat e mija politike a t'i ka bâ kush të njoftuna?

- Deri diku. Kureshtja ime merret me çka i hyn në punë.

- A do të më jepje ndonji mendim për qëndrimin tim politik.

Ajo heshti gjatë si të donte me gjetë përgjigjen që i përputhej pyetjes.

- Sado të rëndësishme ta quej shteti të kaluemen tande, të ardhmes tonë dashunija i jep atë randësi që don me i dhanë ajo vetë. Nëse do të më bâjnë shkak kritike shoqnimin tim me ty, unë do të mundohem me e zbutë atë kritikë me gënjeshtrat ma të justifikueshme.

E shtunde, 27 janar

Çdo ditë më duket sikur lumtunija më dhuron përkëdheljen e së njejtës ekstazë. Sot shkrova poezinë e parë kushtue Inës. Sa herë e përsërita aq herë ma përsëriti kënaqësinë. Arti i kushtuem frymëzueses, mendova unë, mundet me e bâ të pakëputshme fijen e lidhjes së dashnisë. Dihet se vetëm në këtë art mundesh me qenë gjithmonë si në kohën e frymëzimit të tij.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 28 janar

Poezia kushtue Inës ma shtoi gëzimin e pritjes së ditës së nesërme, mbasi kjo poezi, mendoj, do t'i japë kënaqësi të madhe frymëzueses së

saj.

E hane, 29 janar

Para fillimit të mësimit i deklamova poezinë. Në vend të fjalëve më dha puthjen e përgëzimit.

- Mua më kushtohet? – më pyeti duke më përkëdhelë dorën.

- Pse nuk më pyete para puthjes?

- Për dy arsye: sepse erdhi puthja ma parë e u zuni vendin fjalëve. Nga ana tjetër kujtdo t'i ishte kushtue, të putha në shêjë përgëzimi për cilësinë e saj. Ashtu si kam dijtë unë ta kam kushtue ty nji poezi ma parë.

- Unë Ina sapo të kam njoftë, të kam quejtë ma të bukurën poezi të poezive të mija. Këtë emën ta ka ngjitë dashunija ime sapo ta ka ndigjue zânin. Sapo shtrëngimin e dorës time ta ka quejtë përkëdhelje. Ti do të jesh frymëzuesja e të gjitha poezive të mija. Ne do të jetojmë më shumë për hir të dashunisë tonë.

E marte, 30 janar

Në mëngjesin e sotëm ciklat e borës paralajmëruen ardhjen e flokëve të mëdhej, e pa vonue shumë ciklat u lëshuen vendin motrave ma të rrituna. Në fillim zbritja e flokëve të borës mund të ishte e numërueshme, shpejt u bâne të papërfillshme nga asnjë numër. Unë gjithmone e kam dashtë borën edhe kur kam qenë i uritun e rreckaman, edhe atëherë e kam shijue duke e shkelë me kambë të zbathuna nëpër oborr e në rrugët përreth. Po mos të kisha Inën edhe sot do të isha po aq skamnor sa atëherë. Tash fitimi i Inës ma ka mbyllë shtegun e ankimeve që do të bâja pa pasjen e saj. Megjithëkëtë nëse dita e sotme nuk e shkrin këtë borë që solli, kjo bardhësi do të ma nxijnë mundësinë e takimit me Inën. Ah kjo veshmbathja ime e shkretë gjithmonë ma problem se uria. Me këto këpucë a do të mund të dilet? M'u kujtuen fjalët e djeshme të Martinit që më vuni në lojë:

- Gjokë paska nisë me të buzëqeshë këpuca e majtë.

Kjo tallje ma çoi mendjen fill te Ina, por fjalët e nanës: "I kam unë 30 lekë për harrnen e këpucës" ma zbutën disi atë shqetësim. Veç ne

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

mos i çosha shpejt te kpuctari, atij do t'i qesin aq shumë punë sa mos me m'i marrë në dorë fare. Rritja e shtresës së borës m'i shtynë takimet me Inën kushedi për sa kohë. A rrihet me shpresën e shkrimjes së saj të shpejtë? Me e justifikue mungesën me këto këpucë, ai justifikim do të ma shkallmonte sedrën e do të më vente në pozitën e lypsarit e mue më duhet me ia largue sa ma larg mendimin se mund t'i bâhem barrë. Asgja nuk mund t'ia frikësojë dashuninë ndaj meje sa ky mendim. Bân sa të duesh sikur s'po don me i vlerësue kushtet, vlerësimi i tyne âsht i pashmangshëm. Kush e don vërtetë tjetrin s'pranon ai vetë t'i bâhet barrë. Ike larg moj mendje, e nesërmja nuk vjen para së nesërmes, së tashmes i përket vetëm e sotmja. Unë sot për Inën duhet me thanë, vetëm e kam, e për dashuninë tonë koha e tashme u bâftë edhe koha e ardhme.

E mërkurre, 31 janar

Flokët e borës u shndërruen në pika e pikat në piklat dhe e prekën gjithnji ma lehtë e ma rrallë shtresën e ngrime të borës së rame para tyne. Me nji palë shkarpa që akullit do të duhej t'i vinte marre me u marrë me to, shkova tek këpuctari i lagjes tonë, Gjon Doshi. Sapo ma çeli derën e m'i pau këpucët tha:

- A këto këpucë që ke mbathë, ke ardhë me i rregullue?

- Po, – iu përgjigja unë.

- E pra më ke gjetë tue shkue në punë. Eja mbasdite e po mundohem me t'i ndreqë në ndonji farë mënyre. Në mos ndigjoshin faji âsht i tyne, unë këpucë nuk bâhem. Të gjithëve sa më sjellin shkarpa si puna e këtyne u them: " More po a jeni në terezi, unë jam këpuctar e jo shkarpaxhi". Unë e di se në këtë kohë veshen ma shumë shkarpa se këpucë, por unë s'i kam faj kohës, na ka faj koha ne e unë s'mund të kapem me kohën se me bâ me u kapë me të ma bâjnë si ty e ma zi. Me qenë tjetër kush s'ma mban me ia thanë këto fjalë por ti ke dhanë prova prandej mban shkarpa në vend të këpucëve e zhele në vend të rrobave të reja. Me bâ me pasë çka me u bâ këtyne gja sendeve që më ke sjellë ty do t''ia kisha ndreqë para gjithkujt. Tash më ke xanë tue shkue në punë të shtetit e s'kam çka me të bâ deri mbasdite. Ti e din aty e kanë orarin orar e pak gja me ia shkelë më lanë pa bukë. Fitesa ime private me këta të vorfën si puna jote nuk do të më delte as për bukë thatë. Mandej po e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN LAPAJ" SHKODËR

nxa ma të pamundshmen sikur do të më delte, kush guxon me iu thanë këtyne bâj punë private, dy a tri herë ma kanë përmendë ndër mbledhje tek puna ndreqjen e këpucëve të kojshijve. Më âsht dashtë me u thanë, punoj falas, rrallë e kujt i pranoj ndonji shpërblim sa me pi nji kafe. Këta more të pasha hajrin të rrahin e s'të lanë me qa. Hajde thueju jam i vorfën, ta quejnë agjitacion e propagandë. Tash sa fjalë aq të mira, më duhet me të lanë. Si të thashë eja mbasdreke e po mundohem me të bâ diçka me to.

- Aman Gjon bân ç'mos se kam nevojë me dalë patjetër.

- Ti ke nevojë vërtetë me dalë por unë s'mundem me t'i ndreqë me shkop magjik, më duhet me u ulë e me i kapë në dorë, ti po e sheh vetë punën, bile u vonova tue folë me ty këtu te dera e oborrit. Mos të âsht mbushë mendjen me më lanë edhe mue pa punë si veten e me ndêjë bashkë hu-hu picigu?

- Gjon kam ra gjallë e ngusht. Në paç qenë për mue ndonjiherë ma jep nji farë rruge.

- Hej çka më gjet me ty, – tha, – si nder rastet kur nji problemi s'ke ka me i dhanë maje.

Hini mbrendë e u kthye shpejt tek unë.

- Mbaji këto këpucë deri sa të merrem vesh me të tuat. Në mos mujsha me t'i ndreq kurrsesi ka me ' dashtë me t'i falë këto veç me të heq qafe. Në të rafshin pak të mëdhaja mbath pak ma shumë se nji palë çorape leshi për mos me i lanë me të dalë prej kambe. Kaq mundem me bâ për ty e tash m'u ter prej këtu, – më tha me të qeshun.

Unë e falënderova e u ndamë.

Shkova si shkova në shpi nëpër atë shtresë akulli tue më dalë tash e parë prej kambës, mbatha edhe nji palë çorape të tjera leshi e qëllimi m'u duk i mbërritun. Po të m'i kishte falë kush ndonji palë këpucë të reja e të cilësisë ma të naltë, nuk e di a do t'u gëzohesha aq. Kur Ina m'i pau këto këpucë më tha pa të keq.

- Paskan pasë qenë të bukura.

- Po ia ktheva, – i premë nga interesimi i saj për paraqitjen time. Ja sa përshtypje i bân veshmbathja, mendova. Sa ma e madhe të jetë diferenca e veshjes së saj me timen, aq ma përshtypje i bâjnë rrobat e mija.

- Unë veshem sipas gjendjes së sotme ekonomike, – u përpoqa të justifikohem, – si i papunë, ti si e punësueme.

- Ke të drejtë, më fal, – u justifikue e shtoi, – unë i sakrifikoj edhe

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ato të dy qyqe pare të rrogës për veshje. Për hirin e të veshunit ha në kurrizin e të tjerëve.

- Simbas fjalëve të ndime, – e gënjeva , – pres me më punësue.

Dendësinë të përkëdheljeve të Inës e konsiderova edhe si kompensim të të shprehunit të saj të gabuem ndaj meje me përmendjen e këpucëve.

E ejte, 1 shkurt

Ajo grimcë bisede e djeshme me Inën që u dhanë shkas këpucët e mia m'u shndërruan në nji nakël shqetësuese. Mjafton, mendova, nji pikël sado e vogël vneri për me prishë nji sasi të madhe mjalte. Vorfnia me mue e pasqyron veten ma së miri. Puna ma e lehtë âsht me ia bâ qefin vetes. Veç kjo punë e padobishme s'ia luen peshoren realitetit, nji realitet i dhimbshëm si ky i imi s'ka si të mos ndikojë në vendimin e saj për të ardhmen e dashunisë tonë. Vjen nji kohë kur pasioni detyrohet me i lëshue vend edhe arsyes. "More pesimizëm unë jam fenomeni ma i pamposhtun, foli shpresa, e më tha, pesimizmi të nxorri jashta mundësive tueja parashikuese e ti e le me folë atë në emnin tand." E ardhmja âsht përtej misterit e misteri âsht i padepërtueshëm. Përpjekja me parashikue të ardhmen i përket paditunisë ose mëkatit.

E prende, 2 shkurt

Gjatë mësimit të sotëm i shfaqa Inës mendimin me bâ një vizitë bashkë tek Nikoll Daka. Vajza ma miratoi mendimin me këto fjalë:

- Kudo të më çosh ti unë shkoj me shumë kënaqësi.

Gjatë rrugës për në shpinë e Nikollës i bâna nji prezantim të gjânë të mikut tim. Megjithëse për këtë vizitë nuk i kisha folë as Nikollës as Emilisë, e dija se do ta prisnin si ma mirë s'bâhet, mbasi përsa i përket mikpritjes ata e kanë zemrën të hapun pothuej për të gjithë njisoj. Sidomos Nikolla mungesat e vorfnisë mund t'i kompensojë si pak kush me fjalë.

- Skamja s'ka si me qenë marre, kur s'kemi me çka me qerasë, – u thotë Nikolla mysafirëve, – në vend të tabakes u afrojmë njerzve zemrat, kur tabakja ka çka me pasë sipër na e bân qefin ma shumë ne

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

se vizitorve. Veç tabakja boshe nuk na detyron me ua mbyllë njerzve derën, përkundrazi ua hapim dy kapakësh.

- Kush âsht? – pyeti vajza e Nikollës mbas trokitjes tonë.

- Mos pyet kush âsht, − e qortoi i zoti i shpisë, – trokitjes ktheja gjithmonë "urdhno" e hape derën. Trokitja përgjithësisht bâhet me qëllim të mirë mandej edhe në qoftë trokitje me qëllim të keq dera s'e pret kurrë të keqen. Urdhnoni! – na u drejtue Nikolla. – Mirë se u pruni Zoti! Kurrë kaq mirë s'keni bâ!

- Babë për çka e kanë bâ derën? – e pyeti vogëlushja.

- Për me pritë të ftohtit gjatë dimnit e me i çilë rrugën freskut në verë, – u përgjegj Nikolla.

- E për çka ia kanë bâ çelësin?

- E kanë bâ të pasunit për mos me ia marrë pa dashje pasuninë, ndërsa ne të vorfnit e trashëgojmë si zakon. Bela në mos aspak, fëmijët duhet të flasin fare pak e sidomos kur vijnë miq. Kur vijnë miq fjalët e fëmijëve janë: "Mirë se erdhët!", u jep dorën e rrin në punën tande.

- Kjo vajza âsht nji shoqe e imja, – e prezantova Inën.

- Dihet këtë e tregon ardhja juej bashkë tek unë. Fjalët e tjera të zakonshme të njohjes së ndërsjelltë tash po ia themi ne vetë njeni-tjetrit.

- Mirë po thotë zotnia, – shtoi Ina.

- Tash, – i tha Nikolla Inës mbasi u ulëm, – mundesh me më bâ me të njoftë sa të duesh ti.

Ina e tregoi emnin e saj e të babës, e çka punonte kjo, ai dhe e ama e se unë isha mësuesi i saj i italishtes.

- Mue po më gëzon shumë vizita jote. Gjoka ma paska lanë pa thanë për me më bâ nji të papritun kaq të kandshme. Gjoka mendoi ta ketë thanë ne jemi miq krye kreje e kjo miqësi ma ka bâ Gjokën kumbarë i pagzimit të djalit.

Në nji shêjë kohe Nikolla tue qeshë tha:

- Në daç me e ditë si e bâj unë kafen, jam gati me më provue, në mos të pëlqeftë ty kafja ime, urdhno e na i bân ti vetë ne. E zoja e shpisë mungon me arsye.

- Faleminderit, – ia ktheu Ina, – unë nuk e pij kurrë kafen.

- Epo mirë pra, as Gjoka nuk e pin e unë sapo e piva, pra për gjana të tjera mos na shiko s'na lanë fëmijët edhe me i pasë. T'i shohin e mos t'ua japish nuk âsht punë që bâhet, me ua fshehë âsht punë edhe ma e keqe se fshehja u jep shembull të keq e fëmijët e kësaj moshe duhen

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me e ndërrue gojën me diçka gjatë ditës. Mysafiri i arsyeshëm i kupton fëmijët. A të pëlqen me lexue?

- Si t'iu them, – ia ktheu Ina.

- Mue, – tha Nikolla, – më pëlqen letërsia aq shumë sa më duket e pamundun mos me u kënaq gjithkush me krijimet e saj të mrekullueshme. Mue fjalët e artit më ngjiten për zemër.

Mandej na deklamoi poezitë e përkthyeme nga greqishtja e vjetër, latinishtja e italishtja. Të gjitha ato poezi ishin të frymëzueme nga dashunia si e jona.

- Ju lumtë! – e përgzoi Ina.

Pas vizitës na përcolli deri poshtë shkallave të pallatit të apartamentit të tij. Ndërsa po ndaheshim me të na tha:

- Sa ma shpesh të vini aq ma shumë ma bâni qefin.

Mbas ndamjes me Nikollën Ina filloi:

- Çfarë burrit i mrekullueshëm!

E shtunde, 3 shkurt

Ah sikur ta kisha edhe fundin si fillimin e javës, ankohem pothuej në çdo të shtunde e të diel. Përveç kur dëshira e mundësija e Inës u japin ditëve tona të papritunat ma të kandshme, dy ditët e fundit të javës na i nxjerrin takimet tona huç. Kësaj të shtunde i mungoi e papritura ma e bukur.

E diel, 4 shkurt

E diela, dita ma e privilegjueme e javës të shumtën e herëve për ne âsht si nji mungesë kënaqësije e takimit tonë. Tash kam nisë me thanë, mendimi i kënaqun âsht nji pjesë e vogël e kënaqësisë, pjesa munguese âsht takimi. Takimi na pasunon kënaqësinë me orë të bollshme, dashunija don me ua dhanë dashnorve tanësisht veten e vet e dashnorët e dishrojnë me afsh tanësinë e dashunisë. Sa e bukur âsht martesa që nuk ia kursen çiftit asnji pikël të dashunisë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 5 shkurt

Siç po shoh edhe në mësimin e sotëm të italishtes, krejt i ngjashëm me të maparshmit, Ina e tregon veten shumë larg të nji nxanëseje të mirë. Mësimi ka mbetë pothuej vetëm justifikim takimi. Orën e mësimit pa u kujtue shpesh e zgjasim në tepri për të tjerët e me i bindë njerzit në dhomën tjetër se jemi tue folë rreth mësimit, përpiqemi mos me e harrue ngritjen e zânit, megjithëkëtë përkëdheljet që duen me folë ato në vend të gojës, shpeshherë na mbajnë në heshtje derisa frika na qorton ashpër. Apo e mendoni veten në shkretëtinë?

- A i mbarove së shkruemi fjalët? – e pyes Inën me zâ të naltë. Shkruej pak ma shpejt, mos i qendis germat! Ti vetë ke me i lexue a nuk e kupton shkrimin tand?

- E çka t'i bâj vetes, – ma kthen ajo, – mesa duket kur kam lindë, lindja ime e ka gjetë shkathtësinë të fjetun e në vend të saj më ka marrë për dore ngathtësia.

E marte, 6 shkurt

Nji çast i lumtun lind nji kujtim të bukur. Herë herë më mbushet mendja se fati ka vendosë me tregue mirësjellje të përhershme ndaj meje. Nji puthje e sotme gjithë afsh më frymëzoi nji tjetër poezi. Dikush thotë koha e gjatë kënaqësisë ia zbehë vlerën. Unë them, për kë din me e çmue vlerën ajo ka gjithmonë të njejtin çmim. Ina e nënvleftëson kujdesin mbrojtës të lumtunisë tonë. Ah kjo frikë që më ndërhyn në poezinë time të lumtun. Kjo frikë âsht si vargu i fundit i nji poezije që bâhet epitafi i vargjeve të maparshme.

E mërkurre, 7 shkurt

Si ata që duen me e shijue sa ma gjatë lumtuninë e kësaj jete, emnin e këtij muaji e quejnë të pakandshëm. Mungesa e sotme e Inës ia hapi gojën prap frikës. Për çudi frika kërcënon gjithmonë lumtuninë e kurrë mjerimin. Unë nuk e kuptoj vlerën e rolit të saj, ndërgjegjes i ndikon keq sepse ku hin frika del ndërgjegja. Nëse ky shqyrtim i përket mëkatit, më fal o Zot për hir të pamundësisë së kuptimit të saj.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 8 shkurt

Sado që interesimi i të tjerëve mundet me e ngjallë e me e rritë dyshimin, nuk më nxuni vendi vend pa shkue në shpinë e Tonit.

- Ina dje mbasdreke ka pasë mbledhjen e organizatës së rinisë, – tha Nusha.

Dashunija, mendova unë me të drejtë, këto mbledhje, i quen ogurzeza. Në këto raste frika më shndërrohet në nji përbindësh me gojën e 100 gjuhëve. Goja e politikës së këtij shteti âsht e ngjashme me nji grykë skëterre, ndryshe nga ferri i përjetshëm i të këqijve, rregjimi komunist âsht skëterra e të mirëve të vendit ku sundon.

E prende, 9 shkurt

Edhe kjo ditë më kaloi pa e takue Inën. E vetmja mundësi me e takue më mbetet koha e kthimit të saj nga turni i dytë. Shkova në rrugicën ma të përshkueshme prej saj për dalje e kthyemje në shpi. Aty prita derisa kënaqësisë time i ra me ndigjue trokitjen e dallueshme prej meje të hapave të saj.

- Erdhe Ina? – e pyeta pa mujtë me e përmbajtë shfrimin e kënaqësisë së atij çasti flakërues.

- Mramja e mirë, – më përshëndeti me zânin ma të ambël njerzor.

E fillova:

- Ah sikur të isha unë ti e gjithashtu prap unë ky që jam. Po më zhuritë malli për ty, nji çast larg teje ka nisë me m'u dukë si mungesa e rrahjes të zemrës. Ti je pasioni im, arsyeja ime, sedra im. Jam i bindun se askush në këtë botë nuk më meriton sa ti e askush nuk të meriton sa unë. Largësija jonë âsht mëkat ndaj njeni-tjetrit. Ne do të duhej ta zëvendësonim largësinë me distancën ma të afërt, aq të afërt sa e dëshiron dashunija. Me të bâ me vuejtë largësija e të dashtunës âsht ma e randë se vuejtja e kohës me e bâ tanden të dashtunen. Mue më torturon vazhdimisht parashikimi i frikës ma ogurzeze i nji ndamjeje pa lamtumirë. I njoh mirë presionet e diktaturës e ndikimet e saj. Këta të bâjnë me heq dorë nga vetja, jo ma nga të tjerët. Më thuej a u tha gja për ty në mbledhjen e organizatës së rinisë?

- Mos ma quej timen atë organizatë djallit. Për mue s'u tha asgja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Sot paradreke na bâne vizitë disa njerëz të cilëve nuk munda me iu shkëputë me ardhë me të takue.

- Ajo pamundësi ma bâni të ditun gjetjen tande sonte këtu.
- Bane mirë, kështu qetësove veten tande e mue për ty.

Të tjerat fjalë ia ndërpreva me një puthje të gjatë. Në atë puthje që do të doja të ishte e gjatë sa ekzistenca e shkrojave të këtyne fjalëve, na ndërhyni trokitja e hapave të nji kalimtari. Megjithëse ishte disa metra të mira larg nesh, frika e të gjetunit tonë ashtu të rrokun na bâni ta na duket ngjitun me ne. I uruem njeni-tjetrit natën e mirë e u ndamë. Ina iku vrap si prej nji rreziku.

E shtunde, 10 shkurt

Ditën e sotme Ina ma bâni të bukur si veten e saj. Buzët tona shpesh herë u dukën shtesat e njena-tjetrës e ne na bânë të dukemi secili nesh mbrenda tjetrit. Zemrat tona i ndjenë shoqja-shoqes rrahjet ma të ambla në botë. Flokët e Inës shpesh herë ma përkëdhelën fytyrën si të donin të shtonin edhe ato numrin e ledhatimeve. Ato përkëdhelje kanë mbetë gjithnji aty ku e bâne prekjen. Zânin e lumtunisë e ndjej tue më pyet gjithnji: “Çfarë mund të jap ma shumë?”.

E diel, 11 shkurt

E diela e sotme erdhi si të donte me m’i la të gjitha borxhet. Gjysën e dytë të kësaj dite e kalova me kë dëshiroj ma së shumti. Ishte nji nga ato gjysat së cilës përshkrimi i thotë, lumtuninë tande s’e përfshij dot.

E hane, 12 shkurt

Në çdo ditë takimi me Inën e quej veten ma të privilegjuemin e asaj dite. Sa herë shkruej në të më ngjan sikur më thotë ditari im: “Unë jam ditari i faqeve ma të lumtuna të viteve tuaja”. Nganjiherë frika më ndërhyn e më thotë: “Mos thuej i viteve i disa ditëve tua”. Hesht!, i kërcënohem frikës dhe e mallkoj, t’u thaftë goja nji herë e përgjithmonë, ti je përbindshi i fjalëve të tua.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" GJIROKASTËR

E marte, 13 shkurt

Ah moj e marte, i them në përpjekje për me gjetë nji fjalë për me shprehë mallin, ma të mirë do të queja po të ishe edhe ti ditë mësimi. Ditë mësimi e lumtunisë së çasteve të pajetueme ende. Asgja në këtë botë nuk do të doja të ishte aq i panumërueshme sa castet e ndêjës me Inën. E marte po të ishte ti, ditë gjoja mësimi dëshira ime do të lutej me m'i dhurue të gjitha orët tua si don ajo vetë.

E mërkurre, 14 shkurt

- Kaloj shumë kohë, – tha Ina, – pa ma bâ nji vizitë në shpi.

- Si të më thuesh ti do të bâj. A e di ti sa të lumtun e ndjej veten kur ia zbatoj urdhnat lumtunisë time, por Ina a e din çfarë feste âsht sot?

- Jo, nuk e di.

- Âsht festa e shêjtit mbrojtës të dashunisë. Në këtë datë shën Valentini përsërit premtimin e tij të shêjtë. Dashuninë e dashnorëve të vërtetë e mbroj unë. Ky premtim bâhet gjallnija e ngadhnjimit të plotë të dashunisë. Për fatin tonë ti nuk mungove në këtë takim ma të rëndësishmin e vitit. Nuk mungove në takimin e festës së zemrave.

- E pra mue më ishte dashtë me ardhë me nji dhuratë tek ti?

- E dashtun, dashunija vlerëson dashuninë si dhuratën ma të paarritshme. Ne do ta zbehnim premtimin po ta përsërisnim. Përsëritja i shërben kujtesës, jo zemrës. E njejta besë nuk jepet dy herë, zemrat tona ia kanë dhanë besën njena-tjetrës para fjalëve. Ina unë të kam shkrue pak vargje në kujtim të kësaj dite, e ia deklamova:

O vashë e dashtun plot njomësi rinore
Ti je për mue si nji pikturë madhështore
ku Zoti pikturoi me të amblat ngjyra
hijeshinë që të kanë shpirti e fytyra
e paçim të përbashkët gjithmonë gëzimin
festofshim gjithmonë bashkë shën Valentinin.

- Këto mendime e këto vargje frymëzuesen e tyne e bâjnë shumë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

krenare, – tha Ina e shtoi ato fjalët pa rrokje të asaj heshtjeje që nëpërmjet mpleksjes së buzëve, flet fjalët ma të pashprehshme prej askujt e asgjaje përveç saj.

E ejte, 15 shkurt

Ditën e sotme e shoqnoi nji shi i shtruem deri afër mbramjes. Shteti ua ka bâ të gatshme rrugët tona shinave me luejtë me to si të duen e jo vetëm shiut të madh por edhe ma të voglit. Shiu i vogël i shndërron gropëzat në brraka, i madhi i shndërron rrugët në shtretën prrojesh. Mbas shiut të sotëm rrugës i duhet nji numër i mirë orësh me na lanë me ecë mbi to me këpucë të reja, pa le me këto këpucët e mija që të ecunit ua ka shndërrue emnin në shkarpa. Unë e pyes veten ku po më lanë në lagështinën fare pak të ndjeshme e jo ma në disa centim uji a baltë e tershme kushedi kur. Çadra, si thotë turku, i ka ra lanet shpisë tonë. I dorzuem këtyne kushteve jam i detyruem me dalë prej shpije kur të më lejojnë moti. Dikush thotë: "Ditët e shkurtit i kanë të gjitha stinët e vitit mbrenda disa orëve". Dita e sotme veproi si të donte me e hedhë poshtë këtë mendim e kushedi sa ditë të tjera kanë me ia ndjekë shembullin e pra mësimi jonë i ka orët e caktueme e dashunija jonë takimet e dëshirueshme. Mbas dreke i preka këpucët si të doja me gjetë mbrenda tyne inkurajimin me i mbathë. E vuna re se këpuca e djathtë ia kishte hangër fjalën së majtës për me i bâ të njejtën qëndresë prishjes. Nji birë e vogël në cep të harrnit të vueme përpara disa ditëve, e kishte nisë punën e saj të mbrapshtë. Sa shpejt punon moj e keqe, i thashë si të doja me ndigjue vetë ajo punë, e me keqardhjen e skamnorit të ndjeshëm i thashë:

- Nanë këpucët e mija duen me na i hangër paret e bukës së nesërme.

- Unë kam hallin e bukës e të cigareve të tueja, të pastë nana, kush po ka dert për tjetër. Deri ku të më bâjnë shpirti pare s'ke pse me më kursye. Të gjithë ditën e sotme më ka idhnue mërzija jote e të ndêjunit në shpi. Njimend më kënaqen sytë e shpirti kah të shoh këtu, por mendoj atë fjalën e të moçmit "ti luej, nafaka luej". Sa herë të dalë ajo vajzë prej shpije do të kisha qef me të bâ me dalë edhe ty e me e takue sidomos kur âsht tuj u pjekë nji punë si kjo, sa ma afër syve aq ma afër zemrës. Mandej me ta thanë të drejtën s'kisha dashtë me i shkue mendja

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

se t'u bâ shiu pengesë me e takue. Këto të rejat e sodit i frikëson ma shumë vorfnija e s'âsht me iu vu faj. Vorfnija e kohës tonë e ka bâ edhe vetë shpresën me pasë nji farë ngurrimi. Kur dikush ka e dikush s'ka, mund të shpresohet me u bâ si ai që ka, por kur janë të gjithë si i thonë fjalës pesë e pak e pesë pa pak, shpresa s'ka ku me e marrë shembullin e shtresimit. Sot për me u mëkambë duhet me i bâ vedit vend tek të privilegjuemt e shtetit e ne mos na e baftë Zoti nafakë atë mirëqenje damtuese të ndërgjegjës.

Ma dha të vetmin 50 lekësh të shpisë e u nisa tek këpuctari i lagjes tonë, Gjon Doshi. Gjatë rrugës mendova, për prishjen e kpucëve ka faj edhe e ecuna e ime e randë, atyne që ecin lehtë thonë u qëndrojnë këpucët e të njejtit brumë për nji kohë shumë ma të gjatë. Në të vërtetë për këtë fajin kryesor e ka verbënija ime. Kjo ma ka pré mundësinë e gjetjes së rrugës ma të përshtatshme me ecë. Po, po, verbënija më ka nji barrë të madhe fajesh, bile faje krejt të pangjashme me të shlyeshmit. Edhe Ina m'i sheh këto faje sa herë i ndeshin sytë e saj të bukur në syzet e mija të errta. Ky realitet kaq tronditës më bân me pyetë: "Këtë lidhjen tonë a e ka bâ çudija e dashunisë apo kureshtja e aventurës?". Ky mendim e zemëroi pasardhësin e tij i cili tha: "Çfarë ofendimi i turpshëm". Kureshtja e nji aventure të tillë do të ishte ngopë brenda pak çasteve. Ankimi kundra verbërisë përbën një mëkat që duhet dëbue sa ma parë. Mungesën e syve të shikimit tand e kanë zëvendsue sytë e shumë prirjeve e sytë e prirjeve i tejkalojnë shumë vlerat e syve të shikimit. Sytë e prirjeve janë në ballë të përparimit të njerzimit. Pa këta sy përparimi njerzor do të ishte i verbët e ajo verbëni do ta bânte përparimin me u komandue prej regresit. Asgja s'ka nevojë për njenitjetrin sa arti e dashunija sepse dashunija âsht art e arti dashuni. Çfarë randësie do të kishte vlera po të mos ekzistonte vlerësimi? Ina ka lindë me qenë e imja e nëqoftëse e tradhton pasioni sa e imja do të jetë edhe humbja e saj.

E prende, 16 shkurt

Shiu nuk ka pushue gjatë gjithë natës së kalueme. Ndërsa mëngjesi ia uli dendësinë deri në piklim. Nana që kishte dalë heret sapo u kthye në shpi më tha gjithë gëzim:

- T'i kam sjellë nji palë këpucë fringo të reja e ma merr mendja kanë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me të ra për kambë. Për aq kohë sa i ka veshë ai zene se hiç. I shkreti i nanës.

- Pse i shkreti? – e pyeta unë tue i kujtue këpucët e nji të vdekuni.

- E paska pasë rritë Zoti për vedin atë farë djali. M'i dha e ama për shpirt të tij.

O Zot, mendova, si mund t'i mbathë këpucët e nji të vdekuni. Nana si të ma kapte mendimin ia pat:

- Mos t'i kesh marak qysh se ka ra i sëmurë nuk i ka pasë në kambë. Ti thuej shyqyr që rashë në to. Atij iu bâshin dritë e familjes së tij shëndet. Ti po ta kalon nji copë kohë të mirë me këpucë zotnish.

Desha s'desha i provova e më ranë si të kisha lé me to.

- Tash u bâne me dy palë këpucë e të vjetrat ruejnë të rejat. Këto këpucët që t'i ka falë Gjon Doshi mundesh me i mbajtë nëpër shpi e nëpër lagje e këto të rejat i mbathë kur të duesh me dalë ma larg. Unë ta thashë të drejtën për dy arsye, nji për mos me ia fshehë nderën tjetrit, dhe e dyta munden me të takue rastësisht prindët e atij të shkreti e pa të keq mund të të pyesin: "A të ranë mirë këpucët?", e unë për me e shmangë qortimin tand të kallzova të drejtën. E kemi për detyrë me bâ si na këshillon ndërgjegjja.

Unë ia miratova këto fjalë. Gjatë mësimit të sotëm Ina m'u duk sikur i la jashta vëmendjes këpucët e mija të reja. Mbase për mos me më sjellë ndër mend kontrastin e tyne me rrobat. Sa herë më kujtohet se janë këpucët e nji të vdekuni ndjej nj farë krupe që më detyron të përpiqem me ia zbutë vetes. Mbartja sa ma e shpeshtë, i thashë vetes, do t'm'i bâjnë gjithnji e ma të pranueshme. Çastet e dashunisë ndërhynë e më thanë: "Mendo vetëm për ne". Sidomos gjatë çasteve të bukura mendohet vetëm bukur. Në nji pikë të mësimit gojët tona iu afruen ma shumë zemrave si të donin me i folë njena-tjetrës sa ma afër me gjuhën e heshtjes së tyne.

E shtunde, 17 shkurt

Puna ime e parë mbas zgjimit të mëngjesit âsht me ndezë radion. Kështu në ditët e turnit të dytë të punës së Inës, shija jonë e përbashkët e çon sintoninë e radios në të njejtin radio-stacion.

- Ja sa e bukur âsht kjo kangë! – i them.

- Vërtetë shumë e bukur, – më flet ajo nëpërmjet imagjinatës time.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- “Tu sei quello”, – këndon Orieta Berti me zânin e nji ambëlsije të rrallë. Kështu mue kangëtarja më flet në emën të Inës “ecco chi sei”, – më thotë ajo, “tutte le cose che amai sono in te”, (të gjitha gjanat që deshta janë në ty). Dashunija ime për me ia përshtatë sa ma shumë vetes së saj e ndryshon këtë varg: “Të gjitha sendet që deshta, due e do të due janë në ty. Sa e njejtë âsht gjuha e të dashunuemve. Ah sikur të gjitha fjalët që ia kemi thanë njeni-tjetrit deri tash t’ia përsërisnim gjithmonë.

E diel, 18 shkurt

Meqë Toni e ka shpinë ndërmjet lagjes tim e shëtitores, qysh kur marrëdhanjet tona u bânë miqësore, rrallë më ndodhë me e përshkue këtë rrugë pa u kthye në shpinë e tij qoftë edhe për sado pak kohë. Sot gjeta në shpi vetëm Ijën.

- Gjokë, – më tha grueja sapo u përshëndetëm, – më ke gjetë vetëm bash si âsht dashtë me gjetë. Keq më vjen me ta thanë e pa ta thanë s’kam si rri. Disa prej tonëve nuk po e shohin ma mësimin tuej me synin e fillimit. Këtë ndryshim deri para pak e kam vu re vetëm me sy, këto ditët e fundit po më bjen me e ndje edhe me veshë. Gjatë mësimit tuej shpesh herë bâjnë sikur e harrojnë derën e kuzhinës çelun e mundohen me e lanë ashtu derisa të mos kenë ra në sy veç si e si me mujtë me iu përgjue ju në dhomën e mësimit. T’i thashë këto sepse mënyrën e shmangies së dyshimit, o mundesh me e gjetë ti o askush.

E falënderova Ijën e i premtova me bâ ç’mos me e shmangë çdo dyshim. Mbas pak dola i përcjellun si zakonisht prej Ijës deri tek dera e oborrit. Ajo ma vuni re shqetësimin e më kërkoi ndjesë.

- Për sa shoh me sy, tha, do të kisha lanë në qetësinë tande veç si mund të rrija pa të të shqetësue për të mirën tuej mbasi ky shqetësim ia pret rrugën nji shqetësimi shumë e shumë ma të randë. A ka arsye me lindë ky dyshim?, – mund të më pyesësh, – sigurisht jo, por bota dyshojnë si me pasë qef të madh me ndeshë në shkaqe dyshimi. Pak i ndihmon edhe ndamja me të fejuemin. Ç’âsht e drejta ata u frikësohen ngacmimeve tueja me aftësinë e gojëtarisë tande e thonë: “Pak sot e ma shumë nesër mundet me ia lodhë qëndresën e ajo për dreq tonë, thonë, âsht edhe e ndjeshme. Dashunija, tha njani prej tyne, bân çka s’ia merr mendja kurrkujt përveç dashunisë.

E me t’u nda me Ijën ia nisa me folë me frikën. “Eh moj frikë sa me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

lehtësi i bien në të së ardhmes së dashunisë tonë parashikimit tueja".

E hane, 19 shkurt

Kur i tregova Inës fjalët e Ijës pa u shqetësue aspak tha:

- Po të ishte se fjalët e llafazanëve bâhen pê e me atë pê formojnë nji lamsh do të arrinte madhësinë e lamshit toksor. Mësimin e bâjmë në shpinë time pa kurrëfarë problemi. Nganjiherë shkojmë edhe tek Toni për mos me iu dhanë me kuptue qefin tonë të mbetun.

Kjo qe dita e mësimit tonë të parë me derën gjoja të harrueme hapun. Mbas mësimit bâme nji shëtitje me u mbajtë mend si çdo shëtitje e jona. Mësimi në shpinë e Inës, mendova unë, na e shlyen mundësinë e çdo përkëdheljeje. E si mund të rrihet tue shpresue gjithnji ardhjen e nji rasti të rrallë? Me u përkëdhelë me ma të dëshiruemen e përkëdheljeve? O sa shumë e sa shpejt po vorfnohen mundësitë e vazhdimit të kësaj dashunije e a kam si i them me e bâ mësimin tek ne? Me i dhanë rast unë vetë me na e pa atë vorfni aq frikësuese?

E marte, 20 shkurt

Gjithë ditën e ditës më qëndroi mendja në zgjedhjen e mundësisë së re me u takue me Inën. Zgjedhja e papërshtashme i bâhet pengesë qëllimit. Ne na nevojitet vetmija. Vetmija jonë âsht parajsa jonë e kësaj bote. M'u kujtue thanja: "Ku janë dy s'ka çka bân i treti", këtë thanje për të parën herë e ka shqiptue goja e dashunisë, vërtetësinë e saj e ka firmosë e vërteta.

E mërkurre, 21 shkurt

Sot filluem mësimin e parë në shpinë e Inës. Krejt ora në kaloi pa mujtë me e gjetë dashunija jonë asnji rast të dëshiruem.

E ejte, 22 shkurt

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Dita e sotme âsht ndër ma të ftohtat e shumë dimnave, megjithkëtë as rrobat e mija të mbetuna vetëm me të drejtën e emnit s'munden me më pengue pa ia tallë acarin. Herë mbas here lëshoi nji frymë akulli për me më trembë për me u kthye në shpi. Por ecejaket e mija e mposhtën efektin e dridhjeve. I vetmi shqetësim i imi u bâ se mos këto dridhje mund të më shiheshin nga Ina në fund të asaj pritjeje.

- As ky i ftohtë nuk të ka mbajtë pa dalë me më takue? – më pyeti Ina pak hapa para mbërritjes tek unë.

- Ngrohtësia e dashunisë, – ia prita unë, – e sfidon çdo të ftohtë. Çka mundet me i bâ të ftohtit zjarrit të mallit e buzët tona u ngjeshën si të donin me u shkëputë nga pjesa tjetër e fytyrës.

- Po na marrin frymën puthjet, – u ankue Ina me të qeshun.

- Jo e dashtun, frymëmarrja e ka edhe nji tjetër rrugë rezerve, mandej po të ndodhte ashtu do të vdisnim të lumtun.

- A ka vdekje të lumtun?

- Po, po të dojë lumtunija edhe vdekjen na e bân të lumtun.

- Kaloi shumë koha e zakonshme kur unë arrij pas turnit të dytë në shpi. Qëndrimi i jonë i gjatë kam frikë mos i bân me më dalë përpara.

I uruem njani-tjetrit natën e mirë me nji të shtrëngueme të gjatë dore e puthjet tona i dhanë sërish njani-tjetrit dhuratat modeste. Pas kësaj ndamje të ftohtit u mundue me e theksue të treguemit e vetes, por as qëndresa ime nuk i la gja mangut. "Qysh mor të ftohtë, i foli, të shkoi mendja me më detyrue të heq dorë nga ma e mira e së mirës e dhurata ma e bukur e së bukurës?" Ah pse e due kaq shumë! Të dhanunit e tepërt e ka frikë marrjen ma të pamëshirshme. Sa të lumtuna janë çiftet e të së ashtuquejtunës dashuni legale, ja sa e domosdoshme âsht lirija edhe në dashuni, e sa torturuese âsht edhe në këtë rast robnija e sidomos kur pjesën ma të madhe të zgjidhjes së kësaj dashunije e ka në dorë pushteti. Dashuninë tonë e rrethojnë disa zjarre.

E prende, 23 shkurt

Sot Ija më tha:

- Im shoq ka vendosë mos me iu lanë ma me e vazhdue mësimin në shpinë tonë. Kanë fillue me ia mund aq me fjalë sa mos me mujtë me i bâjtë ma. Gjoka, – tha, – e ka derën e shpisë tonë të çelun në pikë të ditës e të natës, veç jo ma me të. Na dalin e na teprojnë hallet e jetesës.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E falënderova Ijën, takova Inën e ia thashë.

- A i the, i kemi dalë punës përpara? Na ka mjaftue vrejtja me paralajmërim. Tash as tek prindët e mij nuk kemi çfarë bâjmë ma. S'po na lanë çerdhe pa prishë, veç këta prish e ne ndërto në tjetrin vend.

- A nuk të shqetëson së tepërmi ky vendim?

- Jo më shqetëson aq pak sa po ta dish çuditesh. Ka thanë mirë i moçmi "nesër ditë e re, nafakë e re". Dashunisë i prin kryesisht fati, po të ishte ndryshe ma të mençurit e botës do të ishin edhe ma të lumtunit, tash sa fjalë aq të mira. Unë do të ujdisem me gjetjen e zgjidhjes tande për takimet tona të ardhshme.

E shtunde, 24 shkurt

Të tashmen time të bukur, si zbukuruesja e saj, ka nisë me ma trembë nji parandjenjë që nuk po më hiqet qafe e këtë parandjenjë po e ushqen frika e disa vështirësive. Po qe s'e nuk e kapërcejmë tue bâ hapin vendimtar drejt jetës bashkëshortore nëse ka ndërmend me e bâ këtë hap në kushtet tona duhet ta bâjnë me realizimin e shpejtësisë. Vonesa punon në dobi të naltësimit të pengesave e punon me nji shpejtësi fatale për mue. E sikur koha e atij vendimi të shtyhet përtej cakut të dëshirueshëm? Jo, jo kujdesi kryesor i duhet kushtue vazhdimit, jo përfundimit. Përfundimi mundet me ra në duert e fatit të keq. Këto mendime më përcollën deri në fillimin e së sotmes.

E diel, 25 shkurt

Në takimin e dhanun nga rasti i kësaj së diele i thashë Inës:

- Mbas përshëndetjes së ndamjes së çdo takimi frika më thotë: "Kjo âsht përshëndetja e lamtumirës tuaj të fundit", e din sa e dobishme do të ishte me ta fshehë frikën time sepse sinqeriteti si çdo gja e teprueme mund të bâhet e zeza e vet, megjithkëtë më duket e pafalshme me të mbajtë ndonji gja të fshehun në zemrën time kur kjo âsht edhe e jotja. Çdo rrahje e saj po të përkthehej në gjuhë njerzore do të thonte: "Kjo zemër âsht e jotja". Para njohjes me ty jetën time e pata timen me atë fat që kishte, ti ma dëbove mjerimin e në vend të tij më solle lumtuninë. Tash çdo çast larg teje frika mundohet me ma bâ të vetin. Mue më

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

frikëson humbja e nji çasti të vetëm e jo ma... Tash kam nisë me folë me ty edhe kur jam larg teje. Ma ke bâ të domosdoshme me e shndërrue çdo mendim për ty në fjalë. E due shumë dhe e kërkoj vetminë që ma jep këtë mundësi e megjithëkëtë as shfrimi me fjalë nuk më lehtëson. Kam mbërritë me qenë si ai që shkarkon nji barrë e i ngarkohet nji tjetër ma e randë. Çfarë vështirësije nuk mendoj e secilën prej tyne e kam ma frikë se tjetrën. Ah sikur ta kisha jetën të gjatë vetëm sa lumtunija e dhurueme prej teje! Në fund të fundit le të ishte e shkurtë e megjithëkëtë të ishte vetëm aq.

Ina ma mori dorën e ma vuni në mollëzat e faqeve të saj nëpër të cilat po zbrisnin lot.

- Më fal, – i pështpërita e tue harrue vendin ku ndodheshim që për fat e favorizoi gjestin tim ia putha sytë e buzët e mija u përlotën me ata lot të bukur.

- Për kë din me më kuptue, – tha vajza, – vetëm këta e shprehin të pashprehshmen time.

E hane, 26 shkurt

Në takimin e sotëm ramë në ujdi me bâ nji vizitë tek Nikollë Daka. Në shpi gjetëm të shoqen e Nikollës, Emilinë, e cila tue na pritë na tha:

- Shpirti më kënaqet kur më vini, veç më kuqet fytyra nga kjo shoqja jote e bukur. Shtëpia e kaq shumë mungesave e turpëron pritjen. Vërtetë përzemërsinë e kemi por s'ka gjë më të shëmtuar se tavolinën bosh përpara vizitorit. Nikolla thotë, i kompensojmë të gjitha me fjalë të mira, sepse tek ne vijnë vetëm ata që na duan kështu si jemi dhe e dinë mirë kush e ka fajin e mungesave e mua shpesh më detyron halli të shtirem sikur nuk jam këtu. Kur na jepet mundësia të blejmë ndonjë paketë kafe përpiqem ta ruaj për mysafirët por Nikolla thotë: "Tash unë e ti shoqja ime e dashtun do të pijmë nga nji kafe tërnake". Unë i kundërshtoj, por kujt t'i kundërshtosh?! "Si thua ti, më pyet ai, të na thahet goja për hir të mysafirëve? Jo moj shoqe ata vetë do të na luteshin ta pinim. Një ndër zakonet ma të papranueshme të malësorëve tonë kanë qenë e fatkeqësisht mbeten gjithnji, familjarëve me u dhanë hirrën e të miqve e me u rezervue qumështin". Justifikimin e këtij zakoni Nikolla e quan të turpshëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Edhe unë e quej si zotni Nikolla, – foli Ina, – aty ku gjen përzemërsi i gjen të gjitha.

Mbas pak Emilia me shumë mjeshtri doli në bisedën e interesit tim.

- Nikollën e kam njohur në kushtet e mia më të mira, kur jepte mësim vëllezërve të mi në gjimnaz të Tiranës para ardhjes së komunizmit. Shikimi jonë i parë ma bëri shumë të pëlqyeshëm, ama atë vështrim e ruajta aq thellë në zemër sa edhe vetes time ia kujtova me pak ndrojtje. Pak pas ardhjes së komunizmit mora vesh nga vëllezërit e mi arrestimin e tij politik. Keqardhja ime për të kaloi përtej kulmit të saj e shpresa ime për ta parë ma zbriti pothuaj në të venitun. Pas rreth gjashtë viteve më vonë, i dëgjova vëllezërit duke shprehur kënaqësinë e tyne për lirimin e Nikollës. Shpresa ime e mori veten me shpejtësinë e ngjashme të atij që kthehet në mënyrë të rrufeshme nga pragu i vdekjes në shëndet të plot. Për çudi m'u shfaq një parandjenjë gjithnjë e më këmbëngulëse për bashkimin tim me të e ja ku na erdhi dita e daljes së atij parashikimi. Ai erdhi e më kërkoi si ta kishte dëgjuar thirrjen e zemrës time. Kërkesa e tij mua më gjeti të gatshme ta plotësoja. Të mijtë m'u lutën ta mendoja mirë e mirë hedhjen e atij hapi. Ata ma përsëritën përshkrimin e varfërisë së tij që ma kishte bërë Nikolla gjatë kërkesës. Mua ai përshkrim sikur ma nxiste më shumë inkurajimin. Dashuria për Nikollën më bëri të braktisja pa farë ngurrimi të gjitha privilegjet e një vajze dëshire të një familjeje me mirëqenie të zilishme edhe nga mirëqenie normale. Ai hap, mund t'iu them, më rrëzoi pingul në varfërinë më ekstreme. Ballafaqimi me këtë provë të përshkruar ma parë më çuditi. Ngase ekzistenca e një varfërie të tillë s'më kishte shkuar kurrë më parë ndër mend. Megjithkëtë ajo provë s'i bëri asgjë dashurisë time. Tash mundësia e pritjes së vizitorëve sipas zakonit edhe mungesat tjera të varfërisë vërtetë më dëshpërojnë, veç sapo kujtoj gruaja e kujt jam, krenaria ime ngrihet mbi hallet tona. Nikolla besoj hyn ndër ngushëlluesat ma qetësues. Dikush mund të thotë: "Problemet e varfërisë i zgjidh paraja e jo fjala". Babai im, ndjesë pastë thonte: "Budallenjtë e quajnë pasurinë mirëqenie, mirëqenie lypset quajtur të qenurit mirë shpirtërisht", përvoja ime u jep të drejtë këtyre fjalëve. Në të vërtetë unë nuk kam shkitë por jam hedhur si nga trampolini në ujë nga kamja në skamje. Ama ndryshe nga shumë shoqe të mia kam gjetur njeriun e vërtetë të dashurisë së vërtëtë e kështu unë kam arritë qëllimin kryesor të çdo vajze me dy pare mend në kokë. Ehu sa herë ndërrojnë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vend pasuria e varfëria, rëndësi ka që asnjëra as tjetra të mos ndikojnë në shpirtin e njeriut. Këto fjalë që po ju them unë janë të Nikollës e vlera e tyre më bën t'i përsëris shpesh e shpesh edhe me veten time si me ju.

Ina qëndroi si nxanësja e urtë në orën e zhvillimit të mësimit. Mbas nji pauze të shkurtë Emilia shtoi:

- Ndoshta ju mërzita me këtë leksion morali që mund të mos ju hyjë fare në punë ngase i dini vetë të gjitha çka u thashë. Një ndër meritat kryesore të njeriut është të dijë të vlerësojë fatin sidomos në rastet kur na paraqitet si lum ai që din ta trajtojë.

Si dolëm prej aty të përcjellun me përzemërsi të dukshme nga e zoja e shpisë, Ina nisi me m'u ankue:

- Për mue janë të papëlqyeshme bisedat e qëllimshme e të tërthorta. Simbas meje të fshehtën si kjo e jona nuk ka të drejtë ta nxjerrë asnjani prej nesh pa lejen e tjetrit.

- Të jesh e bindun Ina se përsa i përket të fshehtës tonë askush s'e ka ndigjue nji fjalë me thanë. Ta dijsh nji herë e mirë, sekretin e quej të shêjtë dhe e respektoj në mënyrën ma absolute e në meritoftë kush me ia besue çdo sekret, të parët janë Nikolla dhe Emilia. Prap se prap pa qenë të dy nji fjale do të ishte tradhti ndaj teje. Nikolla, Emilia a kush do të thotë çfarë i sugjeron dëshira simbas meje duhet ta marrësh si nji vlerësim jashtëzakonisht të rëndësishëm mbasi ata duen me i dhanë dashunisë time çka meriton e me i shtue dashunisë së tyne nji njeri të zemrës.

- Unë të besoj ty, – tha Ina, – fjalët tueja ia dëbojnë larg e ma larg frikën lumtunisë.

E marte, 27 shkurt

Kamngulja e mbajtjes së nji sekreti të tillë me çdo kusht më ngjalli dyshimin ma frikësues. Fjalët e djeshme të Inës mbas daljes nga shpija e Nikollës, më sillen nëpër mend e më tingëllojnë si sinjali e dështimit të shpresës time. Porosija me e mbajtë të fshehtë atë që duhet të dalë sa ma parë, dëshira ime s'ka si e quen ndryshe përveçse ogurzezë. Ah sa i frikshëm bahet guximi i kërkesës time, ai ka të ngjeshun në gojë shuplakën e frikës, ndoshta guximi do të më ndërpriste rrjedhjen e çasteve të kënaqësisë prandej në fund të fundit duhet falënderue kjo

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

frikë e dobishme. Qari ma i madh i kësaj jete âsht numri i ditëve sa ma të lumtuna, qoftë edhe nji çast i vetëm që e rrit këtë numër. Thonë "Çka bjen minuti nuk e bjen motmoti", mbase edhe ky minut mund të vijë ashtu papritmas siç vijnë befasitë e lumtunisë. Në shumë raste pritja e ndihmueme prej durimit ka çue në vend fjalën e shpresës. Përse ta ngjyros kënaqësinë e dhurueme prej Inës me ngjyrën ma të padëjë për të? Qëlloi këto dyshime me shuplakën që do të godisje mëkatet ma të randa. Nëse ajo e ndjen ftohjen e dashunisë ndaj meje kush e çfarë e pengon ta thotë? E po të më largohet krejt pa ma thanë fare? Ardhja në takim sa herë ka mundësi janë shêjat e vazhdimit bile edhe të forcimit të lidhjes tonë. Si ta kisha frikë behjen e ndonji mendimi të kundërt e mbylla me atë fjali faqen e sotme të ditarit tim.

E mërkurre, 28 shkurt

Në njanin nga mendimet e para të ditës së sotme kujtesa më tha: "Vala e frikës së djeshme të bâni me harrue se Inës ia ke përmendë martesën disa herë". Nëse e ka ndje me zemër si me veshë ajo duhet ta dijë se pa mue dashunija âsht shumë e mangët, vetëm në sajën time ajo mund t'i ngjasë atletes së kërcimit njihapsh e ky âsht hapi vendimtar i martesës. Nji dashuni që nuk e synon martesën s'mund të quhet e tillë e dashunia e Inës për mue âsht ma e plotë se çdo plotësi.

E ejte, 1 mars

Kur lumtunija ime nuk e sheh muzën time tue ardhë tek unë i lutet frymëzimit tim mos me u bâ rob i kundërshtarit të saj. Ina si t'i kishte ndigjue këto fjalët e lumtunisë e të donte me i respektue si meritojnë erdhi tek unë si erdhi dita tek mueji i parë i pranverës e ne qëndruem bashkë si kjo datë me këtë ditë. Të gjitha ditët e këtij mueji të bekuem u sjellshin me mue si e sotmja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 2 mars

Siç e ka tregue ditari qysh me mendimin e Tonit mos me e zhvillue

ma mësimin në shpinë e tij, ditët e caktueme për mësimin kanë pësue çrregullim të pandreqshëm. Gjatë kësaj kohe takohemi vetëm për hir të ndêjës bashkë kur Inës i del rasti. E rasti e fati që secili e ka ma në dorë shoqin sot të dy e përqeshën pritjen time. E sa e padurueshme âsht kjo përqeshje e din veç kush e provon.

E shtunde, 3 mars

Gjatë takimit tonë të sotëm të dashtunës time i thashë:

- Rrethi im i ngushtë miqësor i plotëson të gjitha normat e miqësisë. Miqësija e ka të ndalueme rreptësisht me ua fshehë miqve gëzimet e vuejtjet sepse gëzimet e hallet e miqve janë të përbashkëta. Nëse nji miku a nji mikeshe i mban diçka të fshehtë miqësija âsht e vrame përfundimisht. Unë me këtë të fshehtën tonë deri tash i kam shkelë rregullat themelore të miqsisë. Ti a vazhdon me kenë e mendimit me i shkelë gjithnji?

Tue mos ua tregue këtë dhuratë lumturuese vajza si u mendue pak ma ktheu:

- Nëse ti e ndjen të domosdoshme të treguemit të kësaj të fshehtë, unë natyrisht s'kam si të mos jem e ujdisun me mendimin tand mbasi ti as ata s'keni si me ia dashtë të keqen të fshehtës tonë e ata sigurisht janë njerëz të përshtatshëm me u folë për këtë lidhje.

E diel, 4 mars

Ndërsa tashma po i tregoja Nikollë Dakës çka i kisha lanë pa tregue për kaq kohë të papranueshme, ai nënqeshi si të donte me më thanë: "Unë këtë e dij përnjiherë me ty. Për ata që dinë me i lexue kënaqësitë i shkruajnë vetë fytyrat".

- Ty ka të drejtë me të ardhë keq për mbajtjen e kësaj të fshehtës time kundrejt teje.

- Jo, – ma ktheu Nikolla, – për mue ka pasë randësi ekzistenca e kësaj të fshehte. Tash sigurisht i paske marrë leje me ma tregue sepse kështu ke mujtë me dhanë vërtetë nji lajm të gzueshëm, mbasi ajo lejimin e daljes së kësaj të fshehte patjetër e ka të lidhun me vendimin ma serioz. E po të ma kishe thanë pa marrjen e kësaj leje do të më vinte

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shumë ma pak mirë. A i kam ra në të?

- Nikollë, pjesërisht. Vërtetë ma ka dhanë lejen me ia shfaqë këtë të fshehtë miqve të mij, por ashtu si po e komenton ti, nuk e dij a e meriton këtë koment.

- Në mos e meritoftë këtë koment kjo leje e saj, ajo nuk âsht për ty, e jotja âsht ajo vajzë që ngulë kambë ma shumë se ti me të bâ të veten, se ti atë tanden. Në mos krejt kështu kambëngulja duhet të jetë aq e përafërt sa mos me mujtë me e dallue cili nga ju ngulë kambë ma shumë.

Pasioni im arsyetimin e Nikollës e quejti të papërfillshëm. Ky synon vetëm çastet që përmbushin kënaqësinë e tij.

E hane, 5 mars

Kur këtë të fshehtë ia tregova mikeshës time, Ida Melgushi, në të cilën optimizmi e ka çerdhen e parrënueshme tha:

- Nji vajzë e dashunueme me cilësitë tua e ka të pamundun me jetue ma larg teje. Kush ka fatin me ndeshë tek artisti e njeriu e ia din vlerën këtij fati, a ka si e këmben ma veten me nji budallaqe, unë se e kam synue këtë qëllim e nuk e kam arritë kam mbetë beqare. Beqare e papendueme. Unë e kam mendue veten grue të dêjë për burrë, e nanë të dêjë për fëmijë, e të tillë e kam pretendue burrin për vete e babën për fëmijët. E ndjej vetën ma mirë se po ta kisha konsiderue martesën lotari. Mundësija e fitimit të secilës âsht kushedi sa herë e herë ma e pakët se e humbjes. Nji ditë dikush më tha: "Ke marrë veten në qafë". Në qoftë ashtu, ia ktheva, unë jam nji njeri e për këtë mund t'i ankohem vetëm vetes time e me veten âsht kollaj me u la. Faji ndaj të pafajshëmve mbetet njollë e përhershme në ndërgjegje.

E marte, 6 mars

Mëngjesi i sotëm erdhi me nji asi shiut që ka frymëzue thanjen: "Po zbrazen qiejt".

- Djallë o punë! – u ankova unë, – sa shumë ujin po mujtkan me e mbâjtë rêtë.

- Ah more bir, – më qortoi nana me keqardhje të thellë, – si përmendet

BIBLIOTEKA PUBLIKE MARIN BARLETI SHKODER

ai që qoftë i tretë në nji mot kaq të vështirë. Rêtë kanë mbâjtë edhe ujin e 40 ditëve të përmbytjes së botës, ato mbâjnë aq ujë sa t'u ketë caktue krijuesi i tyne. Në këtë rast bâhet kryq e i lutet Zotit e sidomos ne të pambrojtunit nga ky mot. Ka njerëz pa pullaz mbi krye e gacë mbi votër e pa gjithçka i nevojitet me mbajtë shpirtin gjallë. Ne faleminderit Zotit jemi ndryshe.

Mandej u ul e u fryni disa gacave në votër shpesh e shpesh për me mujtë me i dhanë jetë. Ato në vend me e krye detyrën e ngarkueme iu dorëzuen lagështinës së drujve të tjerë.

- Ani, s'ka gja, – u ngushëllue nana, – shiu nuk e ka motin e ftohtë. Në dashtë Zoti me kthye ky mot shpejt teren edhe këto dru për me u bâ për zjarm.

Shiu si të donte me i thanë nanës: "Je heret me folë për këtë ndryshim", e shtoi dendësinë si me dashtë me i tregue pullazit ma të mirë çfarë mund t'i bânte.

- Ani! - iu drejtue nana shiut, – Zoti të falë e në tokën tande bjen.

E iu mbështet nji shprese të porsaardhun. Ky shi tash po kthen në breshën e breshni nxjerr motin e mirë. Ndërkaq hapi derën e dhomës për me mujtë me e bâ me dalë rênë e tymit që na pat pushtue dhomën si rêja e shiut qiellin përmbi ne. Mori nji fshisë rrëmeqe për me ndihmue pakëz pjerrtinën e oborrit me i dhanë ujit të shiut tëposhten, por as pjerrsina, as nana me fshisë nuk mujtën me e pritë ujin e oborrit pa na kapërcye pragun e shpisë shumë 3 centimetër mbi rrafshinën e tokës.

- Në mos më gabofshin sytë andej kah Taraboshi ka nisë nji farë davaritje. Pikat e para të shiut që patën nisë me na u bâ vizitore të padëshirueshme nisën me e zgjanue vendkalimet e pa vonue filluen me zbritë nëpër ato vrima pullazit me të njejtën shpejtësi të zbritjes nga rêja. Nana për me i dalë punës së tyne të mbrapshtë përpara, ua nxuni pritjen e ramjes në tokë ku me enë të vogla e ku me ma të mëdha. Vazhdimi i shtrëngatës i bâni të pamjaftueshme enët tona të pakta. Derisa uji e mbuloi fundin e enëve unë nisa me përcaktue tingujt e notave që krijonin trokitjet e metalet e tyne. E më shkoi mendja tek gara e gjetjes së notave nga tingëllimat e ndryshme në Liceun Artistik. Por enëve tona shpejt iu pushtuen fundat e grykat. Enët e mbushuna nana i kapte shpejt e shpejt e i zbrazte në oborr e i kthente shpejt e shpejt në vendet e maparshme gjoja për me paksue të lagunin e dyshemes, dheu i së cilës ndryshonte nga ai i oborrit veç se ishte diçka ma i rrasun. Megjithëkëtë nana vazhdonte me e luejtë komedinë e të mbrojtunit të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

atij dheu prej shiut. Nën nji pikë të rame pa reshtun përmbi shtratin tim nana vendoi dy enë afër njana-tjetrës. Njana pritëse e pikave e tjetra bosh me të cilën do të zëvendësonte enën e mbushun gjatë kohës kur të mbushunën do ta zbraste jashtë. Atë pikë qëlluese gjithmonë në të njejtin vend e krahasova me mendimin tim që rrahë gjithmonë në pikën delikate të dashunisë time me Inën. Ndërsa unë po mendoja kështu, rêtë nisën me tregue nji farë ujdie për me e lirue qiellin. Mbasdrekja e kësaj dite na bâni me u çuditë. Si mundet që dy gjysa kaq ekstreme mund t'i përkasin së njejtës ditë? Ndoshta kaq ekstreme kanë me qenë periudhat e së ardhmes së dashunisë tonë. Periudha jonë e sotme e ngjashme me gjysën e dytë të kësaj dite, e tjetra, ah tjetra.

E mërkurre, 7 mars

- Shumë ditë kaluen pa më folë për Inën, – tha nana, – ti mund ta marrësh thjesht me mend dëshirën time me më folë për të. Për ditë pres kur po më thue, iu mbush mendja njiherë e mirë me ardhë tek ne përgjithmonë. Pak herë të tueja kanë mjaftue me ma shti në zemër.

- Nanë, kushdo ka thanë moti i mirë shihet në nade ka shprehë dëshirën e jo të vërtetën.

- Përse, të pastë nana, këto fjalë kaq të pakandshme për këtë punë? A ta ka prishë kund?

- Jo nanë ajo nuk ma ka prishë por na kanë mësye shumë prishësa e ramja e vazhdueshme edhe e pikës së ujit në shkamb e biron shkambin. Gabon kush i gëzohet fundit në fillim.

- More bir me e ndjellë të keqen, e keqja thonë merr zemër e me ndjellë të mirën e mira merr zemër e ne duhet t'i japim zemër kujt duhet me i dhanë. Hamendjet e këqija janë mëkate, hamendjet e mira i sajon shpresa tek Zoti.

E ejte, 8 mars

Rrugët e shëtitjes tonë të sotme dashunija na i shndërroi në rrugët e parajsës së saj.

- Sa ditë e bukur! – thashë unë.

- Po jetoke ma shumë se unë!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nga e di ti këtë, – e pyeta unë.

- Ashtu thonë për ata që ka të njejtin mendim me tjetrin dhe e shfaqë para tij. Nëse respektohet radha, e u respektoftë ashtu do të ndodhë. Unë kam pesë vjet para teje.

- Vërtetë, paskemi diferencat ma të bukura të moshave.

- E dashtun diferencat e moshave, dashunisë nuk i hyjnë në sy.

- Këto fjalë janë të kujt i interesojnë.

- Ina, mue më pëlqejnë fjalët e tua si përkëdheljet e tua.

- Ndërsa mue sado që i ke fjalët e mrekullueshme më pëlqejnë ma shumë përkëdheljet e tua.

- Ashtu e?! E pra vlerësimi im po ia kalon tandit. Mue më pëlqen krejt ti. Ti je gjithkaja e dashunisë time. Tash a të kam mujtë?

- Nëse më mundë me fjalë, unë të mund me atë gjithkahen që ka tek unë dashunija jote.

- Ah sa delikate âsht, − u ankova unë, – të keshë gjithkahen tande në dorë e tjetër kujt.

- Jo, nëse e ke në duer të sigurta, sigurija âsht roja ma e përkryeme. Sigurisë nuk i beson vetëm pesimisti.

E më puthi si me përforcue këtë mendim.

E prende, 9 mars

Dita e sotme ngjan si nji dëshmi prove e marsit ende dimnor. Duket sikur kjo ditë don me shfrye rezervat e teprueme të dimnit.

- Kjo âsht ditë dysheku, tha nana, e me nji barrë petka sipër. Me na detyrue me zgjedhë ndërmjet shiut, borës e furfullacit ma parë pranojmë këtë të tretin. Në fund të fundit ky na i terë rrugët si u nevojitet këpucëve tona.

- Po, – i thashë, – ky justifikon edhe veshjen e palltos time. Sado e vjetër qoftë, të veshunit e rrallë nuk ia ka prishë dukjen sa veshjeve nën të.

- Si ia bân, të pastë nana, kur hin nëpër shpija kur s'ke si rrin pa i zhveshë?

- Nanë, familjeve të dorës tonë nuk ua vrasin sytë rreckat.

- Unë kam hallin e Inës, – tha nana, – për të tjerët kollaj.

- Asaj s'di çka me i fshehë ma parë. Me i pasë fring të reja u rrijnë larg rrobave të Inës e jo ma këto. Nji ditë apo nji tjetër mundet me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

kërkue me ardhë tek ne. A kam si me i thanë mos eja?

- Jo s'ke si me i thanë. A thue i thotë mendja me ardhë? Disa herë ia kam bâ vetes këtë pyetje, me bâ me e dijtë kur vjen nji ditë ma parë marr gjithçka të mundun nëpër kojshi sa me iu duk së paku diçka.

- Jo nanë, a do t'ua kthejmë prap sapo të dalë e a mund t'ua marrim sa herë të dojë me ardhë?

- Ardhja e parë ka randësi, – tha nana, – mandej nisë e i mësohet syni.

- Nanë ashtu i mësohet syni me to, jo pa to. Ba mos me i pa vazhdimisht çka ka pa në vizitën e parë thotë me vete, këta s'paskan kurrgja të veten. Përpjekja me u dukë ndryshe nga ç'je formon opinion si me ta thanë...

- Ti ke të drejtë, – më tha nana, – veç siç po shohim, kështu po bâjnë të gjithë të vorfnit kur u vjen kush për të parën herë.

- Nanë, unë e mendoj tonën e të vetin s'ka pse e rrenë njeriu. Po qe puna me ardhë, ma mirë të na gjykojë kështu siç jemi. Në mos na dashtë kështu shejn e ndryshimit tonë s'po duket kund. Nëse na don edhe ajo ne si e duem atë, ka me u përpjekë me e luftue vorfninë tonë bashkë me ne.

E shtunde, 10 mars

Sot pata zgjimin ma të trishtueshëm gjatë këtij viti. Pse vallë e pyeta veten kur andrra ka mundësi me u shfaqë e bukur pse don me bâ nji lojë kaq të pamëshirshme me mue. Çdo natë i lutem perëndeshës së andrrave të më dërgojë andrrën ma të bukur të mbretërisë saj e ajo do të më ketë dërgue ma të keqen e asaj mbretnije. Po shëtisnim me Inën në nji kopësht plot aroma e cicërrima që të bânte me e besue ma të bukurin e mbretënisë së andrrave. Çastet e asaj kënaqësije më bânë me thirrë në kupë të kresë si të doja me e mbushë atë vend plot e përplot me jehonen e zânit tim. Të falem o lumtuni! Vendi ku po rrinim ne ia përcolli zânin tim të gjithë asaj hapësine. Çfarë vendi i çuditshëm, – thashë me vete, – ia përcolli lumtunisë falënderimin tim. Ina filloi me qeshë pa dijtë kurrë me pushue.

- Aq e lumtun je? – e pyeta, – sa mos me të lëshue kurrë kjo qeshje kënaqsije?

- Sa budallë je! – ma priti, – kujton se lumtunija ta po merret

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

gjithmonë me ty.

E shkëputi krahun e saj prej timit në mënyrën ma të rrëmbyeshme e ma dha nji shplakë fytyrës me të thanë mendja edhe tash ia ndiej dhimbjen. I mbetun ashtu në mëshirën e tronditjes ma befasuese thirra:

- Ina! Ina! – rrotullova duert e shtrime për me mujtë me ia ndeshë kund trupin dhe e pashë veten time në botën e askundit e të asgjaje. Ina! – u përpoqa me thirrë përsëri e m'u duk sikur thirrja nuk po e nxirrte zanin. Ashtu i mbërthyem nga ankthi i andrres time u përpoqa me i dhanë sa ma shumë zâ thirrjes e zâni në vend me ecë përpara, zbrapsej me shpejtësi në thellësinë e heshtjes. Vetëm andrra, mendova, mundet me u paraqitë kaq e tmerrshme. Realiteti kurrsesi. E ke gabim, ma ndërpreu dikush fjalën, unë jam realiteti, e më tërhoqi me forcën ma të egër prej ankthit të andrrës e më kredhi në ankthin e tij. Mezi prita me ia tregue Inës këtë andërr. Në fund të këtij tregimi ajo mbet si në nji pauzë pa fund.

- A po më thue gja për të? - e pyeta për me marrë prej saj nji përgjigje sa ma të ambël.

Në vend të përgjigjes më pyeti:

- A u beson bestytnive?

Unë heshta. Ajo shtoi:

- Me u vu vesh andrrave, andrrat na bâjnë lodra të tyne. A ma mirë të tallen andrrat me ne a ne me andrrat?

- Ndigjo, – thashë unë, – kur kemi nji gja shumë të dashtun që edhe përkëdhelja e mendimit apo e andrrës na duket sikur po na prekë randë, e jo ma ajo pamëshirësi aq tronditëse. Ajo tronditje na bân me dalë jashta vetes e protestojmë kundra shkakut të protestës.

- Edhe ky mund të quhet shkak? – pyeti ajo, gjithnji e ma e çuditun. Unë e dij se andrrat shkrijnë vetveten. A beson se edhe andrra mund të jetë pjesë misteri?

- Sigurisht po, – iu përgjegja unë, – askush nuk e njeh shkakun e lindjes përveç krijuesit të andrrave e asnji gja nuk u krijue pa qëllim të caktuem.

- E mirë, – tha Ina, – atëherë edhe ne po i vemë kësaj andrre epitafin që i ka vu populli "Shkoshin andrrat me natën kur u panë".

Ndërsa unë po gdhend këtë epitaf me vija ma të thella, e shtina buzët e mija në të sajat e buzët tona u bânë nji e aq nji sa mos me mujtë me i dallue as vetë dallimi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 11 mars

Megjithëse zakonisht të dielat zojushë Ida i kalon tek mbesa e saj, unë e Ina ramë në ujdi me i bâ nji vizitë nëse do ta gjenim në shpi. Si shkueme në shpinë e këtij personazhi që ma nderon ditarin, e zoja e shpisë na priti me buzagazin e saj të natyrshëm.

- Këtij i thonë shoqnim i bukur, – më tha tue e përqafue Inën si të donte me ia tregue qysh në çastin e parë të gjithë përzemërsinë e mikpritjes. Si je të pastë tezja? – i tha si me të gjithë të rijtë e të rejat me të cilët don me krijue afërsi të menjihershme.

- Mirë faleminderit e ju? – i foli Ina me të njejtën përzemërsi.

Mbas fjalëve të zakonshme të njohjes së deridikushme mikëpritësja tha:

- Gjoka ta ka përshkrue tek unë pamjen e jashtme ashtu si e paske. E pamjen e mbrendshme ashtu si tash e mbrapa, besoj, kam me mujtë me e njoftë edhe vetë. Vizitat e njerzve të dashtun m'i kande me i pasë të përditshme. Njohja me Gjokën tash sa vjet më ka bindë sa i pagabueshëm âsht në vlerësime, megjithëkëtë tash po e kuptoj sa paskam pasë nevojë me të pa. Simbas përvojës time njerzit e bukur janë edhe të mirë. Njerzit e bukur qoftë edhe vetëm për hir të bukurisë nuk duhet të pranojnë me qenë ma pak të mirë se të bukur. Kërpitja ma e suksesshme e bukurisë, – thonte nji shoqja e ime, – âsht mirësjellja, mirësjelljen sidomos artisti e quen magnet njerzor. Të shoqnuemit me nji artist na jep mundësi me jetue ma me art se me çdo tjetër.

Ina tue përsëritë të njejtën heshtje si në rastin kur Emilia pat rrahë të njejten temë, e bâni zojushë Idën të dukej recituese e nji monologu të hartuem nga i njejti frymëzim si ai i Emilisë. Në fund të vizitës zojushë Ida na përcolli si vizitorët ma të respektuem.

- Unë e di, – tha Ina mbas ndamjes me të, – ti je pikërisht ashtu si të përshkruejnë. Megjithëkëtë edhe fjalët e mira e kanë kufinin e përsëritjes, gjithsaherë që nji teme i kuptohet qëllimi në fillim më duket i kotë fillimi e ma i kotë vazhdimi. Kur të vlerësojnë të tjerët tek unë më duket njisoj si me më thanë:

- Kjo e bardhë që sheh ti âsht e bardhë.

- Epo mirë atëherë dëshirën tande për me folë sa ma pak për dashuninë tonë le ta zëvendësojmë vetëm me dëshirën për me bâ sa ma shumë dashuni.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- O, – ia pat Ina, – nëse e duem njeni-tjetrin me të vërtetë u bâjnë zemrat dashuni me njana-tjetrën edhe pa qenë pranë fizikisht. Përndryshe nuk do të mund të thuhej: "Dashunia e ka folenë në shpirt". Dashunia ma e bukur âsht e shpirtnave mbasi për ta afërsija e largësija janë nji. Pretendimin tand për me qenë sa ma shpesh pranë e pranë unë e quej kënaqësi, por që do të arrihej nëse mundësija do të varej tek kënaqësija. Sa herë të mos vij në takim thueji vetes: "E paska pasë të pamundun me ardhë".

E hane, 12 mars

- Urdhno! – iu përgjigj trokitjes time zâni i Nirës.

Hapa derën e u përshëndetëm.

- Vetëm mue më ke gjetë në shpi, – foli vajza si me ma kursye pyetjen, – zojushë Ida më porositi të rrij këtu deri sa të kthehet, tash e din ti vetë a don a s'don me e pritë. Po më shoqnove deri sa të kthehet zojushë Ida, mirë bân. "Fundja e fundit mund të rrijsh sa të duesh", – ma tha si me të qeshun.

Kambë-kambë iu afrova pianos e Nirës. Ajo e bâni me tingëllue tash e parë pianon me arpexhe të lehta. Ndërkaq më afroi nji karrige pak sa ma pranë vetes e unë u ula.

- Ç'kemi! – pyeti si për me i dhanë shkak fillimit të nji bisede.

- Të zakonshmet, – u përgjigja për me ia pre mundësinë e vazhdimit të bisedës, mbasi e mora me mend fare lehtë ku don me dalë.

Ndërsa Nira me ia pre mundësinë heshtjes me qendrue ma në të, më pyeti:

- Ç'thotë mësimi i italishtes? Si po të ecë nxanësja?

- Mirë, mirë, – ia ktheva me nji ton refuzues me folë ma tutje.

- Mos kujto se nuk jam tue ta pa dëshirën me iu shmangë kësaj bisede, ashtu siç je ti tue më pa ngacmimin. Ti sigurisht e quen ngacmim të padrejtë, unë e quej të drejtë. Ka kureshtje të damshme e të dobishme. Kësaj kureshtjes time i shihet lehtësisht vlerësimi. Unë po të them nji gja, gjithkënd kam dëshirë me e pa të lumtun, e ty si askënd. Kjo dëshirë më bân me m'u dhimbtë, kur bjen në dashuni. Po të ishe ndër ata që dashunisë i shijon vetëm çastet e kandshme e për të tjera s'e çan kokën fare do të më gëzonin këto rastet tua, mirëpo, njerzit e ndjeshëm si puna jote, dashunisë, i shohin ma shumë sherrin se hajrin, si të gjithë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ata që u bjen me e gëzue shkurt e vuejnë gjatë e gjatë mungesën e asaj kënaqësije.

- Nira, unë Inën e kam vetëm nxanëse e shoqe. Ku i ke marrë këto të dhana kaq të pasakta?

- Kushdo u sheh bashkë mund me iu lexue si faqen e hapun të librit.

- E kur e ku na ke pa bashkë?

- Ehu, – ia pat vajza, – ty numri i shëtitjeve të tua të duket i vogël, përveç kësaj dashunija u mëson mos me i përfillë as kalimtarët nëpër rrugët kryesore, prandej më pyet kur e ku.

- Nira, ti je vajzë vetë e din shumë mirë randësinë e përgojimit të vajzave.

- Edhe ti e din mirë sa zët i kam përgojimet, prandej i vetmi je ti me të cilin mund ta bâj këtë bisedë. Këtë unë e konsideroj bisedë shoqnore, në mos të pëlqeftë kështu xene të pa bâme. Qëllimi i mirë shpesh vonon me u kuptue. Ta dijsh mirë për sa ka bota do të doja me u gabue.

U përshëndetëm e dola si prej nji andrre të mërzitshme.

E marte, 13 mars

Frika e fjalëve që mund ta hollojnë fijen e lidhjes tonë deri në këputje po i vështirëson çdo ditë e ma shumë takimet tonë. Kur për me iu shmangë rrugës shkojmë kund për vizitë, s'ka kurrëfarë dobije tjetër përveç të qenunin bashkë në nji shoqni. Shkuemjet e shpeshta humbin kuptimin e vizitave serioze.

- Shkurt, – tha Ina, – takimet tona kërkojnë nji tjetër zgjidhje.

Unë i premtova me u përpjekë me gjetë zgjidhjen sa ma të pranueshme.

E mërkurre, 14 mars

E sotmja ka ardhë si me dashtë me respektue përcaktimin pagan të fillim të pranverës në këtë datë.

- Pranvera âsht stina e zemrave, – tha Ina, – dashunija mundet me e bâ pranverë çdo stinë e ditë pranvere ditën e çdo stine. Duhet me pasë kujdes mos me kthye vonë në shpi, – vuni në dukje Ina.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODER

- Për me dashtë me ia bâ qefin dashunisë, – ia ktheva unë, – do të lypej me shndërrue këtë shëtitje në nji ecje deri në fund të botës.

Në atë rrugicë të vetmueme të shëtitjes tonë për pak çaste ndigjueme vetëm hapat e njeni-tjetrit.

- A të ka ra me e ndigjue atë kangën me titull "Addormentarsi cosi"?

- Po, – u përgjigj vajza.

- A ta kanë tërheqë vëmendjen fjalët e saj kryesore?

- Cilat fjalë?

- Soffrire insieme, morire insieme...

- Jo, këto fjalë nuk i përkasin kënaqsisë.

Ndërmjet nesh ra nji pauzë e gjatë.

- Edhe dje m'u kujtue e harrova me ta thanë, kush ishte ajo vajza ndërmjet teje e Sami Danit?

- Nuk e njoh Samija e ftoi me ndêjë në mes tonë, nji gjest të tillë ai e quen normë respekti. A e ke pa ti vetë a ta kanë thanë?

- E pava unë tue kalue nëpër lulishte me shkue në punë.

- E nuk na përshëndete as kalimthi?

- Isha me nji shoqe e larg bankës ku po rrinit ju.

- A u bane xheloze?

- Jo aspak, xhelozija âsht sëmundje anti-dashuni. Dashunija po të jetë e sëmurë, sa ma lehtë duhet të bâjmë ç'mos me e shërue sa ma parë e jo me e lanë egoizmin ma të pakuptimtë me ia shtue sëmundjen.

- E pra thonë ku ka xhelozi ka dashuni.

- Jo, ku hin xhelozija del mirëbesimi. Xhelozinë e polli djalli për me vra harmoninë e dashunisë, prandej sëmundja vrasëse e dashunisë s'ka si quhet pjesë e saj. Korrektesa e dashnorëve e ruen dlirësinë e dashunisë. Ata që nuk përpiqen me e shërue këtë sëmundje mundohen me formulue justifikime bindëse. Ti a je xheloz?

- Unë jam si të duesh ti me më pasë.

- Jo, ky mund të quhet premtim i dyshimtë. Ti je ashtu si je, nëse a do të të pëlqente me qenë unë xheloze? Kjo do të donte me thanë me qenë unë e sëmurë e ajo vuajtja ime do të bâhej kënaqësija e jotja. E ku do të gjindej kuptimi i dashunisë tande ndaj meje. Ta duesh tjetrën, do të thotë t'i dëshirosh nji lumtuni sa ma të plotë.

- E mirë Ina, a do të ishte e mundun mos me të bâ përshtypje?

- Po të shihje shêjat e nji simpatije që do t'i binte ndesh dashunisë tande ndaj meje mund të më bânte përshtypje, por do të mundohesha

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me e shlye sa ma parë.

- E si do ta shlyeje?

- Po të mundohesh ta shlyesh diçka do ta gjesh mënyrën e shlyemjes. Dashunija ka normat e saj e njeriu prestigjin. Dashunija nuk duhet t'ia lejojë vetes kurrë me u bâ sinonim me çmenduninë. Dashunia e fyeme nuk duhet t'i nënshtrohet fyemjes.

E ejte, 15 mars

Në mbramjen e kësaj dite ktheva në shpinë e folesë tonë të parë. Ija si të donte me më informue sa ma shpejt e pyeti Nushën.

- A thue u vizitue Ina me marrë raportë?

- Jo, ka mbetë ratë, – u përgjigj Nusha.

- Ftohen moj loce se veshen sa ma hollë për me u dukë të holla si ka dalë moda tash.

- Kjo djallë mode, le të jetë ftohtë veç të dalë moti i mirë e veshen si në verë, a ke çka ndien pranojnë me mërdhitë veç me u dukë të brishta. Harrojnë se njeriut të bukur i duhet krye e mend.

- Besa moj Ije me çka po duket ajo na paska nji natyrë të çuditshme. Ajo soj natyre që tash të don e tash s'të don si në rastin e të fejuemit ka rrezik me mbetë në shpi. Njeriu duhet me u lidhë për diku, sidomos vajza.

Ky mendim i Nushës më bâni me iu pendue të kthyemit tim aty. Gjatë përbluemjes së fjalëve të Nushës nuk di pse m'u mbush mendja me i quejtë fjalë dredhije. M'u dukën fjalë të parapregatituna me më dhanë me kuptue shkakun e shkëputjes prej nji mashtruesje të paqëndrueshme në dashuni tue e pranue me e ulë vajzën e tyne aty ku të më bânte përshtypjen ma negative e në sajë të kësaj përshtypjeje të hiqja dorë nji herë e mirë prej saj. Dyshimi nëse ajo ishte Ina e vërtetë apo nji Inë e rreme e sajueme për hir të qëllimit më mbajti gjithë natën të zgjuem. Mos vallë atë sajim e kishte sugjerue vetë Ina? M'u bânë padurimi ma torturues i pritjes me e takue. U ngrita e shkova në udhëkalimin e saj për në punë. Në kaloftë andej e në mos më foltë, i thashë vetes, së paku ma ven re efektin e sjelljes së saj të padëjë. E përshkova atë rrugë deri në orën 6 të fillimit të turnit të punës e nisa me shpresue se ishte vërtetë e sëmurë. Sa e tmerrshme âsht të shpresosh me qenë i sëmurë njeriu ma i dashtun. Por në krahasim me humbjen e Inës, halli im për sëmundjen

e saj luente rolin e ngushëlluesit. Mendimi i humbjes ia kalonte shkakut të çdo troditjeje.

E diel, 18 mars

E diel pa të diele për mue. E diel si ajo që frymëzoi titullin e kangës "E diela e trishtueshme".

E hane, 19 mars

Mëngjesi im i sotëm përsëriti mëngjesin e pardjeshëm. E dita ime e sotme përsëriti paraardhësen e saj. E imagjinova veten rob të përhershëm të kësaj mungese e m'u duk sikur brenda meje ndërroi vend fati i së tashmes me të së ardhmes. Sikur mjerimi ia prishi lumtunisë folenë e brishtë e ajo iku e tmerrueme prej këtij rrënimi. Ndoshta ajo del në punë, mendova unë, e i dredhon takimit me mue. Ndoshta i rrallon takimet gjithnji e ma shumë për me e bâ shkëputjen tonë sa ma të pandjeshme. Ajo nuk e merr me mend sa e paefektshme do të ishte kjo e ashtuquejtun taktikë. Ah, ti brejtës i trunit njerzor, i thashë dyshimit. Në qoftëse ka gjallesa që nuk preken prej teje do të kishim arsye të plotë me e zilisë qetësinë e tyne.

E marte, 20 mars

I bindun për përgjigjen e saj ma të dashtun e pyeta shpresën time: "A do të më vijë vallë sot, Ina?" Ti e ke të ditun përgjigjen time, ma ktheu shpresa. E Ina si t'i kishte ndigjue këto fjalë e të mos donte me ma lanë shpresën të zhgënjyeme erdhi tek unë si kthjelltësija në qiellin e sotëm. Magjepsja e zânit të së dashtunës time me përshëndetjen "nadja e mirë" ma flaku dyshimin në thellësinë e humnerës së tij të errët. Mendja ma tha e dëboi aq larg sa mos me mujtë me e gjetë kurrë ma rrugën e kthimit për tek unë.

- Kam qenë shumë e sëmurë, – u ankue Ina.

Në atë ankim u ndie melodioziteti e llastimit ma të magjishëm. Për sa ka bota do të kisha dashtë me dijtë si do t'm'i përgjegjeshe pyetjes:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

“A mundem me ardhë me të takue në shpinë tande?

- Nuk dij si me t’iu përgjigj kësaj pyetjeje. Dyshimi rreth nesh ka nisë edhe tek të mijtë me e bâ punën e vet. Jo dyshim rreth lidhjes tonë, por si më tha nana nji herë kur ra fjala për ty, pa pasë pula pse me bâ ish. Pse me i bâ njerëzit me dyshue gjanat ma të padyshueshme?

Gjatë shëtitjes nëpër nji rrugë të panjoftun, arritëm tek nji rrugicë e shkurtë me fund të premë me mur.

- Kjo qenka nji rrugicë e ndërtueme për ne, – tha Ina.

Gryka e saj e ngushtë duket si nji gojë që na fton, e si të na tërhiqte ajo vetë në thellësinë e saj, hymë në atë rrugicë në nji shpi të vetme e u puthëm e u puthëm derisa na ndërpreu ardhja e nji fëmije ndoshta banor i asaj shpije të vetme në atë rrugicë.

E mërkurre, 21 mars

- Sa mirë më erdhe edhe ti tek unë si pranvera në datën e fillimit të ardhjes së saj. Ti je lulja ma e bukur e të gjitha stinëve të jetës time.

- Mos më vlerëso sa me më përqeshë meritat e vërteta.

- Ti për mue je aq e mrekullueshme sa s’do të doja të ishe për askënd tjetër e tillë. Nuk jam egoist, do të doja që të gjithë djemtë e botës të kishin nga nji nuse të mirë si ty, por ti të ishe vetëm e imja. Ina, a e din pse zgjatja e viteve më duket e bukur?

- Jo, nuk e dij.

- Sepse zgjatja e ditëve, zgjat edhe qëndrimin tonë me njani-tjetrin.

- Veç mos harro, – ma priti Ina, – shpeshtimi i takimeve tona kaq të hapta, e shëtitja nëpër rrugët e qytetit, shton fjalët e padobishme për ne e pregatitë masa të këqija. Unë të kam thanë disa herë sa randësi ka për ne çështja e vendtakimeve. Moszgjidhja e kësaj çështjeje tash po na e lidhë mundësinë e takimeve. Gjetja e nji vendi të përshtatshëm për takime do të më jepte edhe mundësinë e marrjes së ndonji mësimi. Qarë do ta kisha, si thue ti?

- Unë them ke shumë të drejtë. Kësaj çështjeje unë po i jap këtë zgjidhje: mësimin po e bâjmë në shpinë time.

E ejte, 22 mars

BIBLIOTEKA UNIVERSITARE "MARIN BARLETI" S H K O D Ë R

Sot pësova nji tjetër mungesë të Inës. Frika, çdo mungesë ma quen paralajmërim të parashikimit të saj e mue më bân me i besue gjithnji e ma shumë atij parashikim të kohës së vuejtjes së ardhshme sepse në çdo mungesë më bân me i pa shêjat e asaj kohe të frikëshme.

E prende, 23 mars

Vendtakimin e ri, – thashë me vete, – ajo e paska kërkue me shpresën e pamundësisë me e gjetë. Kështu e kanë fundin periudhat e braktisjes së ngadaltë e simbas saj kjo braktisje quhet e mëshirshme. Ajo sigurisht mendon me më lanë në gjendjen shpirtnore të paranjohjes me të. Ndoshta tashti jam viktima e kësaj pritjeje të fundit. Trokitja e Inës, të cilën unë nisa ta njoh qysh mbas njohjes tonë, ma goditi këtë dyshim mu në zemër. Trokitja në derën e oborrit m'u duk sikur nxorri tingujt ma përkëdhelës. Kënaqësija m'u kthye në shpirt e buzëqeshja në fytyrë. Ndërsa po i afrohesha asaj dere të thurun me listela, ajo më përshëndeti e tha:

- Më fal për vonesën. Të papritunat na dalin aty-këtu. Sa po dilja për dere më nxuni dikush në shpi e m'u desht me ia shty patjetër kohën orarit. Sa ndêja pak me të afërmin që na erdhi e dola me ardhë këtu, rrugës ndesha nji shoqe pune. E çka hoqa me u nda prej saj.

- S'ka gja, vonesa jote ma shtoi mallin për ty e provat e deri dikushme të mallit, shtojnë kënaqësinë e takimit. Këtë e them kur e bân me ndodhë pamundësija kështu si sot e jo me ma përsëritë qëllimisht flutura ime e bukur.

Ajo ma priti këtë epitet me nënqeshjen e saj të zakonshme.

- Ky krahasim me fluturën s'po di si më duket. Flutura âsht memece e simbas meje unë flas ma shumë se duhet.

- Ti po flet si ata që ia ngjesin vetes kollaj epitetin e pa pasun e prandej mund të tallen me veten pa kurrëfarë frike. Pangopshmënia e ndigjimit të zânit tand do të kishte dashtë të flisje me shpejtësinë e gjinkallës.

- Për mue, – tha ajo duke shtue nënqeshjen, – as ky krahasim nuk i ka ra shêjit.

- Sot mesa duket paske ardhë vetëm me më qortue, qortuesja ime e ambël. Mue po më bân me gabue dëshira e gjetjes së fjalëve të pagjindshme për ty. Ti je atje ku edhe fjalëve ma të bukura, u thue jam

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

e paarritshme nga ju.

- E çfarë mendove për mue gjatë vonesës time?

- E ku t'i marr unë ma ato mendime, ardhja jote m'i treti në fund të harresës.

Ndërkaq hymë në banesën time që veç halli mund ta quajë shpi. Kur sytë e saj të bukur ndeshën në ato orendi që dukej sikur ma i vorfni që ka ndërrue shpi i kishte lanë aty ngase as atij nuk i hyjnë në punë. Pa dijtë si me u justifikue ndryshe thashë:

- Çdo gja e këtushme ta japin me kuptue vështirësinë e ftesës sime për me ardhë tek unë. Megjithëkëtë mbasi hymjen tande në shpinë time e kam quejtë të pashmangshme, u detyrova me të thanë eja, pra këtë eja ta ka thanë vetëm dëshira ime me të pasë afër. Kjo shpi âsht vetëm strehë mbrojtëse prej gojëve të këqija.

- Mos e ekzagjero, – tha Ina, – nëse më konsideron njeri, njerzit e vërtetë merren pak a aspak me sende. Unë jam me zotni Nikollën, vizitorët përsëmbarit i interesojnë vetëm njerzit e shpisë.

- Ti a e konsideron veten vizitore a të shpisë tonë?

- Epo rasti i sotëm si i pari më bân të quhem vizitore.

- Fjala vizitore më duket e papërshtatshme për lidhjen tonë. Kjo fjalë më ngjanë si teh thike në fijen e kësaj lidhjeje. Unë të kam thanë, ti je gjithkahja ime.

- E lamë këtë fjalë, – tha Ina, – e nxamë sikur s'e thashë. E randësishme ka qenë streha, mungesat e tjera s'i hyjnë në sy dashunisë. Sot kam marrë fletoren e mësimit me vete, – foli llastueshëm, si t'ia mësonte magjija atë llastim e ma çeku fytyrën me fletore.

- Përse ma preke fytyrën me fletore, a për me kursye dorën? E ma mirë do të ishte me thanë, duert. Zëvendësoje të lutem këtë kursim me bollëkun ma të madh në botë. Dashunija sa do të japë aq ma shumë ka me dhanë. Dashunija i ngjan pambarimësisë që aq ma shumë të udhëtosh aq ma shumë ke me udhëtue. Edhe kjo dashunija jonë i ngjet pambarimësisë, kështu ne do të na takojë me u dashtë edhe në amshim sepse siç thonë, e unë e besoj, dashunija e ka folenë në shpirt e kur shpirti i shkëputet trupit s'ka si të mos ta marrë dashuninë me vete.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D R

E shtunde, 24 mars

Në këtë mbasdreke Ina m'i dha ditës edhe nji tjetër të papritun të

gëzueshme. Tue hapë derën e oborrit i thashë:

- Sa të mrekullueshme i ke këto të paprituna?! A ke ardhë me ndêjë gjatë?

- Unë kam ardhë me dalë me shëtitë. Kjo ditë pranvere e ne gjallë a lehet pa shijue.

- Ina âsht ma mirë sa ma larg syve të botës.

- Ndoshta, ndoshta, – përsëriti, – ama për hir të ndoshtës nuk sakrifikohet shijimi i kësaj dite. Me iu bindë frikës pa kurrëfarë kundërshtimi âsht nji dorëzim i pahijshëm. E ka thanë bukur i moçmi: "Trimi vdes nji herë, frikacaku vdes çdo ditë". E për nji mend ma mirë me të mbytë guximi se me të mbajtë gjallë frika. Mue frika gjithmonë më bân me iu pendue.

Mbas kësaj shëtitje që çastet ia mallkojnë mbarimin, u ndamë me premtimin me u pa prap nesër bashkë.

E diel, 25 mars

He moj e diel, e pyeta sapo u zgjova, a do të më japësh rast me iu gëzue ardhjes tande? E kjo e diel heshti gjatë gjithë qëndrimit të saj tek ne.

E hane, 26 mars

Pa kalue nji orë e mbërritjes së nanës prej katundit, më pyeti:

- A ka qenë pardje mbasdreke Ina në shpinë tonë?

- Po nanë, sa shpejt e paskan vu re e ta kanë thanë?!

- Boll të këqija janë thashethemet more bir, veç kjo ma ka kënaq shpirtin. A thue po don Zoti me u bâ puna ma e mirë e të tana punëve? A e nxuni në gojë shpinë?

- Jo nanë, nji vajzë e paedukatë mund ta zinte në gojë këtë shpi.

- Po, po ke të drejtë, halli më nxiti me e bâ këtë pyetje kaq pa vend. A të tha kam me ardhë prap?

- Sigurisht ka me ardhë sa herë të ketë ditën e mësimit.

- Sot a ka mësim?

- Po ka.

- Sa do të kisha dashtë me e pà, pa më pà.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D Ë R

- Përse thua pa më pà, përderisa ajo ka me ardhë në shpinë tonë ka me u pà me ty.

- Sot kam nevojë me shkue prap në katund veç nji ditë tjetër kur të ketë mësim due me i nxjerrë prej arkës petkat e caktueme me i veshë ditën e vdekjes e me i veshë çka nuk do të më kishte shkue ndër mend kurrë me i veshë me duert e mija e me e takue atë vajzë të mirë që po na begeniska kështu si jemi.

- Nanë, – i fola unë, – dashtë Zoti e jetosh gjatë në kohën e jetesës tonë ma të mirë e të raftë me vjetrue shumë rroba ma të mira se këto.

- Ashtu qoftë bir, veç vdekjes nuk i dihet, e do të ishte marre mos me pasë mujtë me i sigurue gjatë të gjithë jetës teshat e përshtatshme për me hi në dhè. Atë ditë me të drejtë pyesin njerëzit: "Ku i ka teshat e vdekjes?". Dy rastet ma të domosdoshme të kësaj jete me u dukë njeriu, njeri janë martesa e vdekja e sidomos gratë kqyren ma shumë.

Më përshëndeti e u nis në katund për me mujtë me sigurue sado pak ushqim së paku për mue. Në mbramje në vend me e quejtë këtë ditë e hane e quejta pritje.

E marte, 27 mars

Në derën e oborrit u dëgjue shêji i fund pritjes.

- Pavarësisht 24 orëve orarin e mësimit e kam respektue, – tha Ina tue nënqeshë si zakonisht.

- Pritjen time, – ia ktheva unë, – e gjenë krahëhapun në çdo çast. E ç'mrekulli do të ishte sikur njerzit e bashkuem prej dashnisë edhe po të donin të mos mund të ndaheshin kurrë ma prej njani-tjetrit.

Buzët tona u thelluan aq shumë brenda njena-tjetrës sa me të thanë mendja po kërkojnë me çdo kusht me ia puthë zemrën shoqi-shoqit. Mbas asaj puthjeje të gjatë që duket sikur e shndërron kohën në çastin ma të shkurtë, kur po ia përsërisja puthjen në mollëzat e faqes, buzët m'u njomën prej disa pikla lotësh.

- Çka janë këta lot e dashtun?

- Sa djalë i keq je! – më qortoi me zânin ma përkëdhelës. – Ta dija se je djalë kaq i keq do të mungoja edhe sot.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 28 mars

- Të së njejtës markë i paskemi radiot, – tha Ina.

- Ashtu si i kemi zemrat të së njejtës dashuni, – ia ktheva unë.

Ajo shtrini dorën e ndezi radion e sintonizueme në RAI.

"Dashunija nuk ekziston, âsht nji përrallë e shpikun nga ti për me u tallë me mue, – kumboi zâni i Adriano Çelentano-s".

- Rrênë! – i thirra me zemërim si ta kisha autorin aty përpara vetes. Disa njerz e interpretojnë dashuninë sipas ngjarjeve të tyne. Dashunija âsht frymëzuesja e të gjitha kryeveprave botnore. Po të mungonin atyne veprave personazhet e tyne kryesore, s'do të kish si të mos i mungonin botës edhe ato kryevepra. Besoj e kemi të njejtin mendim?

- Sigurisht, – u përgjigj Ina.

- Dashunija do ta tregonte vetveten edhe sikur të mos flitej asnji fjalë për të.

- Dashunija, – shtoi vajza mbas nji çasti, – âsht simbas ndjesisë së njerzve.

- Jo e dashtun, dashunija âsht nji. Njerzit janë të ndryshëm.

- Përse të ndryshoi humori, unë kam mendimet e mia e s'kam pse i druhem me i shfaqë. Unë mendoj, jeta ka shumë probleme që meritojnë me iu kushtue randësinë përkatëse.

- Randësinë përkatëse e meriton çdo problem, – ia pata unë, – por njerzit shpesh herë gabojnë në vumjen e randësisë së nji problemi. Unë nuk i besoj mendjes time me u thellue ku nuk dij me dalë, ndoshta pikërisht për këtë gjaja ma e mërzitshme për mue âsht diskutimi në mënyrë të veçantë i disa problemeve që varen tek rrethanat, prandej mundohem me iu shmangë sa ma larg rrethanave ngushtuese. Unë nuk kam durim të përshtatshëm për telashe, mundohem me e gjetë rrugën ma të thjeshtë të jetës. Rrugët e vështira munden me i përshkue njerzit e aftë me i kapërcye pengesat e tilla, unë jam e papregatitun me ecë në atë rrugë e dëshiroj me qenë e papregatitun. A mund të quhet e padobishme pregatitja? E padobishme âsht kur nuk duem me e shti në punë. Kësaj lidhjes tonë a i nevojitet pregatitje për me e mbajtë të pazgjidhshme? Përgjigju ti vetvetes tande pa më shti mue në këtë pyll. Me iu përgjigjë unë vetes në emnin tand?

Ina i heshti pyetjes time. Ia prita përgjigjen derisa u sigurova për mosdhanjen e saj.

- Ndigjo! – foli ma në fund si të kishte marrë nji vendim të premë, – të lutem shumë mundoju me gjetë biseda të përshtatshme për natyrën

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

time, më dalin e më teprojnë të thjeshta. Fjalët që ke ndër mend me m'i folë m'i shndërro në puthje.

E ejte, 29 mars

Faqet e mija, më tha ditari, nuk do të donin me qenë pasqyra e gjendjeve të tua të ndryshme shpirtënore. Përse disa faqe t'u krenohen të tjerave? Mund të thuesh këto ndryshime varen në dorën e Inës, e megjithkëtë ti e quen të pamundun me e fajësue. Pse pra nuk vjen ajo vetë me ndêjë gjithmonë me mue e frymëzimet e bukura si frymëzuesja t'i shkruente ajo vetë me dorën e saj.

E prende, 30 mars

Kësaj dite të marsit të 27-vjetorit të jetës time, pritja m'ia hapi krahët me përzemërsi. E ky më përqafoi me gjithë forcën e shtrëngimit ashtu siç e përqafova unë Inën me krahët e përqafimit ma rrëmbyes e ma dorëdhani i të gjitha kënaqësive të dashunisë. Kënaqësija arriti dehjen e dehja shijimin e asaj kënaqësije të pamatshme.

- Ina, – i thashë, – kurrë nuk do të kisha mundë me e besue se lumtunija mundet me e bâ njeriun kaq të lumtun.

- Megjithëse je kaq djalë i keq, – foli vajza tue i shoqnue fjalët me nji të qeshun që dukej sikur gurgullonte nga vetë goja e ambëlsisë, – unë vij se vij tek ti.

E shtunde, 31 mars

E sotmja ime deshti t'i mburrej, ditës së mëparshme. Sado të krenohesh, i tha të djeshmes, mue më ngrenë mbi ty e tashmja. Dallimet e ditëve, i tha e djeshma, i bân lumtunija, e lumtunija si ta ndiente këtë këmbim fjalësh u tha: "Unë u konsideroj të njëjta të dyjave, siç duhet m'i konsideroni ju mue të barabartë pjesët që u dhurova".

E diel, 1 prill

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ina nuk e përfilli sugjerimin e kësaj date, përkundrazi e respektoi takimin tonë si kjo datë, këtë muej.

- Sot, – i thashë, – due me t'u besue puthjeve jo fjalëve. Prandej të gjitha fjalët që ke ndër mend me m'i thanë m'i zëvendëso me puthje, mbasi puthjet e dashunisë janë motrat e fjalëve të së vërtetës.

E hane, 2 prill

Ndërkohë që Ina po rrinte në të vetmen karrige të shpisë tonë, pranë nji si punë tavoline që si njana-tjetra dukeshin sikur kishin qenë të vjetra gjithmonë, më erdhi ndër mend novela e Gi de Mopasanit "Lumturia", edhe në qoftë krijim i autorit për me tregue çfarë mundet me pa dashunija, lumtunija e asaj novele mund të bâhet edhe e jona. Çudinat e dashunisë ndoshta ia kalojnë çdo çudije tjetër. Shpesh herë historija e përputhshme me synimet e dëshirave tona, na shndërrohet në kënaqësi.

- Pse po i fërkon duert? – më pyeti vajza.

- E kam në shêjë kënaqësije, – iu përgjegja. Kaq e pat kureshtja jote? – e pyeta mbas nji pauze të gjatë.

- Kaq dhe e quej të tepërt. Nuk më duket e drejtë me pyetë askënd çfarë po mendon, mbasi po të dojë e thotë vetë pa e pyetë. Kështu po mos të dojë me ta tregue të vërtetën, e detyron me rrêjtë, e në atë rast gënjeshtra bân fajtor provokuesin.

E marte, 3 prill

Shiu i sotëm më bâni me e lutë Zotin mos me ardhë Ina. Ky shi më kujtoi fjalët e nji muratori: "Ky pullaz ka aq nevojë për tjegulla sa me e shitë këtë shpi nuk i bân aq pare sa me i ble". Ai do të ketë pasë ndër mend vlerën e oborrit, mendova unë, jo të shpisë. Kur era pushoi si i lodhuni mbas nji pune rraskapitëse, rêtë ia nisën me ngulmim punës së maparshme. Fati ma mbrojti sedrën me mos ardhjen e Inës.

Përse mendoi kështu kur ku pullaz do të jetë i tillë, deri kush di se kur, nëse do të bahet edhe Ina e kësaj shtëpi kushedi sa herë e herë do t'i takoj me e pa të depërtuem prej shiut deri sa ta rregullojmë e dita

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

e ndreqjes së këtij pullazi më ngjan si përtej kohës e në se nuk do të pranojë me m'u ba krah në sfidimin e kësaj vorfnie. Në këtë pikë e pava veten të braktisun prej fjalëve. Vendin e tyne e nxunë, mendimet e nji parashikimi tronditës.

E mërkurre, 4 prill

Ndërsa po e përcillja Inën deri tek dera e oborrit, erdhi nana ime e u gëzue shumë si të kishte ndeshë fatin ma të bukur të jetës.

- A mundem me ta puthë faqen? – e pyeti gjithë gëzim.

- Të falëminderit nana Drande, posi jo.

U falën u përfalën si në nji takim malli. Si u ndamë unë hyna mbrenda e nana qëndroi tek dera e oborrit për me e përcjellë me sy deri ku mund ta shihte.

- U qoftë për hajr moj Drande! – e uroj nanën, Drandja tjetër e rrugicës, – se mana rrallë ta sheh syni vajzën kaq të bukur.

- Ty të lumtë goja! – ia ktheu nana veç kush e din, kush e ka fat këtë vajzë. Me sa na bjen me u shoqnue aq të mira paçim.

- Mana moj Drande asaj i duket në sy shoqnija me Gjokën.

- Shkoftë fjala jote në vesh të Zotit! – i tha nana kojshijës tue hi mbrenda për me e shmangë atë bisedë përhapëse fjalësh, e ma pat mue:

- Të lumtë e bardha gojë, fjalë të mira fole, ajo vajzë e ambël, e bukur, e thjeshtë e sa të mira të duesh me i thanë. Loçkën e zemrës ma ka knaqë kjo vajzë. A thue more Gjokë kemi lé në atë ditë të bardhë sa me u bâ e jona kjo farë vajze? Si qoftë hajri e bâftë Zoti! – iu përgjigj vetes.

- Ashtu qoftë! – e mbylla unë atë bisedë.

E prende, 6 prill

Më duhet me ia çue në vend porosinë ditarit mos me shkrue në të çfarë s'i pëlqen.

Duket sikur ditari im, u kundërshton shkrimeve të mia pesimiste, ngase këto shkrime do t'ia bajnë të papëlqyeshme lexuesave faqet e tija. E ku ta marr shkakun qi do të mund ma jepte mundësinë e krijimit të optimizmit, realiteti e quan të papranueshme, vemjen e maskës së

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

gënjeshtrës. Shkrimtari duhet t'ia urojnë mirëseardhjen, vetëm pranisë së optimizmit e jo kur ai nuk u afrohet, as kufijve të imagjinatës.

E shtunde, 7 prill

Gjithë këtë të shtunde e kaloi shpresa duke thanë: "Tash po vjen, s'e len pa ardhë, më duket erdhi". Me këtë "më duket" e zuni nata në gojë.

E diel, 8 prill

Sapo u zgjova e deri në gjumin e natës të kësaj së diele, ndigjova veç përsëritjen e djeshme të fjalëve të shpresës.

E hane, 9 prill

E hanja âsht ditë e hanës, – tha shpresa ime, – e hana u rrin gjithmonë në krah dashnorëve, jo vetëm natën e veprimtarisë së saj por edhe në ditën e emnit të saj.

- A mund ta marresh me mend sa të lumtun e ndjej veten pranë teje? – e pyeta sot Inën.

- Krejt e thjeshtë me i ra në të, – m'u përgjigj vajza, – ashtu si e ndjej unë veten time pranë teje.

E marte, 10 prill

Megjithë përpjekjen me ma fshehë humorin e trazuem, e pati të pamundun, prandej e pyeta:

- A mundesh me ma thanë shkakun e shqetësimit tand të sotëm?

- Sado e padrejtë të duket me të shqetësue edhe ty me shqetësimin tim s'kam si mos të ta tregoj kur kjo çështje na përket të dyve. Nji oficer, dhandërr i lagjes tonë, na paska pa nji ditë bashkë e ma paska urdhnue familjen me kërcënime politike me na nda patjetër prej njenitjetrit, në mos, ka thanë ai, do të t'i humbni të gjitha të drejtat siç i ka

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

humbë i shoqnuemi prej Inës. Nji anëtare e organizatës së rinisë duhet t'i urrejë edhe për së largu të përndjekunit si Gjoka e jo të shoqnohet me ta. Si ai që përpiqet me u kapë për dorën e shpëtimit në mes të fitimit e të humbjes unë do të mundohem me qëndrue si ma e qëndrueshmja.

- Fshehtësija jonë e tashme besoj e shmang familjen tande prej këtij kërcënimi.

- Kjo mvaret në kamnguljen e tij me na ndjekë, këta po duen të gjejnë edhe çka ke në mend, e kjo ndërhymje e tij domethanë duen.

Unë heshta pa dijtë si me i dhanë shmangie kësaj pengese shtetnore.

E mërkurre, 11 prill

- More bir, unë sot po të shoh të mërzitun e me bâ me e dijtë ti çka më bân mue mërzija jote s'më kishe dalë përpara kurrë ksisoj. Në daç me ma thanë, nji hall e ke e njeri ma të përshtatshëm me e qa atë hall me të, s'ke ku e gjen.

- Nji oficer, nanë, e ka pa Inën me mue e ia ka kërcnue familjen. Njerzve të saj u ka mbërritë thika në âsht, e s'pat si me ndêjë pa ma tregue.

- Mo Zot ma keq për ne more bir, ku po e shkojmë këtë jetë. Në vend me u gëzue në zemër për krijimin e familjes tande mundohen me e bâ këtë të keqe kaq të madhe. O Zot, na u bân ndihmë në çfarë duersh kemi ra. E si mundet me i urrye njeriu ata që veç bâjnë hije mbi dhè.

- Jo nanë ne nuk bajmë vetëm hije mbi dhè, atyne u vlen hija e trupit ma shumë se vetja. Ne jemi të virtyteve, ata janë të veseve. Virtyti i Zotit, vesi i djallit. Kjo jetë âsht e shkurtë, mbas vdekjes ne e ata udhëtojmë në rrugë të kundërta e banojmë në vende të kundërta.

- Po të pastë nana! Kush mbështetet tek Zoti e ka të sigurtë ndihmën e tij, unë kam hall mos të ligshtojnë ty të vështirat e kësaj jetë e Zoti i don njerzit e fortë me u kapë tanësisht për vullnetit të tij.

E ejte, 12 prill

Mungesën e Inës mundohem me ia zbutë vetes me kontaktet me njerzit. Sot mbasdreke shkova në Shtëpinë e Kulturës për me ndigjue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

provat e nji koncerti të afërt. Ndërsa po ngjitesha në shkallët përcjellëse në katin edytë të ndërtesës ndesha në Andrea Skanjetin tue zbritë drejt meje. Më përshëndeti, u ndaluem e në mes të tjerave më tha:

- Besoj do të m'i marrësh për mirë këto fjalë. Tash disa herë të shoh në shëtitje me nji vajzë mjaft të paraqitshme. Çiltërsija e saj e dukshme me ty më bâni me shpresue mirë, ti e merr me mend sa më kënaqin të mirat tua e më vjen keq fort kur e shoh veshjen tande të papërkueshme me të sajën. Ajo sigurisht po mos t'i ruhej ramjes ndesh të sedrës tande, patjetër mbrenda mundësive të saj do të interesohej me ta përmirësue paraqitjen në veshje. Tash të lutem shumë merre këtë gjest timin si shêjë dashamirësije ndaj teje. Unë të kam sjellë prej shpie nji këmishë, nji xhup e nji palë pantallona, besoj kanë me të ra për trup.

E falënderova e i shpjegova me sinqeritetin e nji miku:

- Nevoja disa herë më ka sugjerue me shkue me shitë gjakun për me mujtë me ble rroba e këpucë ma të paraqitshme, po qe se shitja e gjakut do të mbetej vërtetë sekret halli do të më kishte bâ me e përsëritë atë shitje kushedi sa herë. Por merret me mend me çfarë shpejtësie do të ishte përhapë nëpër qytet fjala e shitjes së gjakut tim. E unë për sa ka bota nuk do të kisha dashtë me i shkue në vesh kjo fjalë të dashtunës time.

- Në asnji mënyrë, – u hodh Andrea, – ky do të ishte nji faj i pafalshëm kundrejt shëndetit e sedrës tande. Kështu ti do të pësojë sulmet e gojaçave e sidomos të gojaçave ma fanatikë e ma hakmarrësa të enverizmit. Qëndresa jote i ka hipë, si i thotë ky popull këtij kali, e t'i rriji krenar deri në fund. Këta presin me iu dorëzue ti e me iu kërkue ndjesë e kushedi sa do të jepnin për atë kërkesë ndjesë publike por pendimi do ta përmbyste sedrën e tashme. Këta e kanë zgjedhë me qëllim bâmjen e këtij presioni të vorfnisë kundrejt teje, për me mujtë me ta lodhë durimin e me iu kërkue të falun. Papërkulshmënija jote i inatos deri aty sa i bân mos me mujtë me qenë as ata që të falin, as ata që të vrasin. Këta të kanë bâ pré të kësaj sjelljeje të tynen me turp të kufizuem vetëm e vetëm për mos tejkalue atë sjelljen e turpit të tejkufishëm të zhdukjes tande ose të ngujimit tand në burg. E meta jote u ka detyrue zgjedhjen e asaj taktike ndaj teje që as nuk të vret as nuk të falë, si shpikjen ma të suksesshme të kësaj mënyre, nga mendja ma djallzore, prandej me më ndigjue mue, nji hap shëtitje me atë vajzë nuk e bâni. Të ekspozuemit mundet me e këputë në mënyrën ma të pamëshirshme lidhjen tuaj, biles për mendimin tim, tepër ju kanë lanë me e zgjatë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Me këto fjalë nuk do të kisha dashtë me të dekurajue por me të kujtue se dashunija të bân me i harrue disa mënyra mbrojtëse të saj. Nëse e synoni martesën e kësaj dashunije, atë martesë do të mund ta realizonte vetëm befasija e atë martesë do të mund ta mbante të pandashme, vetëm qëndrimi i palëkundshëm i vajzës. Tash ti e din vetë, veç pse ta kujtoj s'prish punë. Ma mbaj me kujdes të fshehtë këtë dhanjen time, ti e njeh interpretimin e tyne të këtyne rasteve. Me pasë dashtë me e ndihmue e kishim ndihmue ne, thonë, s'ke nevojë me e ndihmue ti. Sa ma në shmang të syve të djallit aq ma mirë.

Këtu u përshëndetëm e u ndamë.

E shtunde, 14 prill

Në nji rast tjetër, dhuratën e Andreas, si plotësim i domosdoshëm i njanës nga mungesat ma të padurueshme prej të rijve, do ta kisha quejtë kënaqësi të madhe, por rrallimi i takimeve me Inën, ma errëson çdo kënaqësi tjetër të mundshme. Si ka me më kënaqë mue çka nuk e kënaqë Inën?

E diel, 15 prill

Me përjashtime të rralla e të mrekullueshme, këtë ditë zakonisht e quej pritja e së hanës.

E hane, 16 prill

Ina më erdhi në shpi si të donte me më sjellë mëngjesin e sotëm e si me m'ia ngulitë përjetësisht kujtesës këtë mëngjes.

- Paskam ardhë me kohë, – foli me tonin ma përkues me kënaqësinë.
- Në këtë shpi, e dashtun, ti je gjithmonë në kohë.
- Erdha me e kalue bashkë këtë paradreke në shëtitje.
- Kaq shpejt e harrove presionin e para pak ditëve?
- Për cilin presion e ke fjalën?
- Për cilin presion? – e pyeta i çuditun. Aq shumë presione paske?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ajo e kaloi përgjegjen e kësaj pyetjeje në heshtje.

- E kam fjalën për presionin e atij oficeri.

- Ehu, ky âsht zanati i njerzve të shtetit tonë të sotëm.

M'u kujtue këshilla e Andrea Skanjetit lidhun me mbrojtjen e dashunisë tonë.

- Ina, dashunisë tonë mbi gjithçka i nevojitet mbrojtja. Ajo vetë sikur na lutet ta mbrojmë sa ma mirë të jetë e mundun.

- Jo sa ma mirë të jetë e mundun, – më qortoi vajza, – sa ma mirë ta kemi të mundun.

- Ke të drejtë. Mue këtu mbrenda më duket sikur e ngujojmë dashuninë, më duket sikur hapsina i jep ma shumë frymëmarrje. Edhe kësaj i pëlqen me qenë e lirë si ajri në hapsinë. Në nji periudhë robnije si kjo, e dashtun, të lirë mundet me e quejtë veten, vetëm përkrahësi i skllavnimit siç e ka tregue edhe ai oficeri i lagjes tuej, unë jam në sy të keq të shtetit e me të njejtin sy të sheh edhe ty sa herë të sheh me mue, ky shtet âsht çengeli ku mvaret jeta jonë. Sa ma larg e sa ma fshehtë t'u rrimë, aq ma rrallë na kujtojnë. Kreu i qeverisë tonë për me ia bâ mvartësve të tij anmikun sa ma të kujtueshëm e njëkohësisht me na mbajtë sa ma nën presionin e frikës, ka shpikë parullën "Anmiku ma i rrezikshëm âsht ai që harrohet". Jo se kjo parullë mundet me e bâ 100 për qind efektin e shpresuem, por sado e vogël të jetë përqindja e bâmjes së këtij efekti, ndêja jonë larg tyne, atë përqindje të vogël e bân edhe ma të vogël. Me e dijtë ti sa frikë e kam atë ditë kur do të më thuesh, tash nuk jam e zoja me u bâ ballë ma.

- Kjo frika jote s'bâka tjetër punë veçse me ngatërrue të sotmen me të nesërmen. Mos e len frikën me të vu në lojë, përkundrazi vene ti në lojë atë. Në mos qofsh i zoti me e vu në lojë si meriton, mos u merr me të fare, në mos u more ti me të, s'merret as ajo me ty.

- Ah moj vajzë e mirë, sikur të gjitha problemet e vështira të zgjidheshin kaq lehtë sa gjetja e fjalëve të zgjidhjes së tyne! Âsht e vërtetë thanja e të moçëmve "frika ruen vneshtën" e vneshta jonë, âsht dashunija jonë.

Ina u mendue pak e më pyeti:

- E çfarë do të na nevojitej vneshta po mos t'i shijonim frytet e saj?

- Po ta shijonim si thue ti, ky realitet i urrejtshëm, shpejt do të na i nxente frytet e saj në fyt.

- Epo mirë pra, – tha Ina, – po rrijmë këtu.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Tash mendove mirë.

- Jo mendove mirë, – ma priti vajza, – mendove drejtë.

Kur pas tri orëve më tha: – Na erdh koha me u nda, – e qortova:

- Mos ma përmend kurrë fjalën "me u nda".

- E si mund të zëvendësohet ndryshe?

- Thuej: erdhi koha e pritjes së takimit tjetër. Jo, jo, as kështu, – e qortova veten shpejt e shpejt, – thuej: "erdhi koha e pritjes së takimit të nesërm". Këto fjalë natyrisht na i detyrojnë kushtet e sotme sepse pritja ma bân të duket shumë i largët takimi i nesërm.

E marte, 17 prill

- Dikush-dikush, – e provokova Inën në nji pikë të bisedës tonë, – jepet aq shumë mbas të dashtunit ose mbas të dashtunës, sa me të thanë mendja s'jeton pa të nësa pa frymëmarrjen. Mbas disa kohe, zjarri i atij pasion, shndërrohet në nji hi të ftohtë e ai hi i mbulon edhe të gjitha kujtimet e dashunisë së braktisun.

- Ne, – tha Ina, – duhet të merremi me të zakonshmit e jo me të çuditshmit. E ma e mira e të mirave âsht të merremi, si i thonë fjalës, me veten tonë që na del e na tepron.

- Unë do të kisha qenë kurioz me dijtë a i quen fajtorë ata që të mkojnë mjaltin e lumtunisë e ma vonë krejt pa pritë e pa kujtue, në vend të mjaltit të maparshëm të detyrojnë me gëlltitë vnerin e mjerimit.

- Po të nisen me atë qëllim, – tha ajo, – sigurisht janë fajtor, por nëse rrethanat i shtrëngojnë me ndryshue qëndrim, faji bie mbi rrethanat. Ata i dënon paaftësija e vet me u bâ ballë vështirësive. Ajo lloj ndamje âsht e dhimbshme për të dy dashnorët, megjithkëtë ka gjana që s'duhet me ndodhë e s'mund të rrijnë pa ndodhë.

- Ti vetë, Ina, sa u beson forcave të tua me u bâ ballë vështirësive?

- Unë u besoj derisa të më zhgënjejnë.

E si u mendue pak shtoi:

- E dihet ai zhgënjim âsht i hallit. Këto fjalë nuk hynë kurrsesi në rastin tonë. Aq sa të duhet të urrej papërmbajtshmëninë tande në hapjen e këtyne bisedave e këto fjalë thueja vetes tande sa herë të vijë ndër mend me hapë kësi diskutimesh.

Unë i kërkova ndjesë e i premtova.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
SHKOLLORE
SHKODER
MARIN BARLETI

E mërkurre, 18 prill

Të gjithë kalimtarët më ngjajnë me atë oficerin e mallkuem të presionit të familjes së Inës. Ai u ka folë me gjuhën e sigurimit të shtetit e kjo do të thotë, sigurimsat e ndjekun si hija e trupit e mundohen me e çue me përpikmëni në vend direktivën e mallkueme të partisë së mallkueme për thellimin sa ma shumë të luftës së klasave. Në të vërtetë ajo nuk âsht lufta e klasave, por lufta e klasës, sepse klasa sundues lufton klasën e sundueme.

E ejte, 19 prill

Pranvera e mbushi këtë ditë plot e përplot me hiret e veta. Secila lule e aromshme përpiqet me u kalue aromave të luleve të tjera. Secila lule e bukur me ua dalë shoqeve. Fëmijët me t'u zgjue i kanë mbushë rrugicat e thirrjet e tyne gazmore përzihen me cicërrimat e të vegjëlve të ajrit. Të gjitha dyert e dritaret u janë hapë pranverës si zemra dashunisë. "Dilni jashtë, thotë pranvera, e shihni sa plot e përplot e kam mbushë natyrën, sidomos ju të moshës ma të përshtatshme të pasionit.

- Si thua ti Ina, – e pyet fantazija ime, – a të duken fjalë me vend këto të pranverës?

- Patjetër duhet t'i përgjigjemi, – më tha imagjinata fjalët e së dashunës, – e në sajë të imagjinatës që largësinë ma të largët ta shndërron në afërsinë ma të afërt, vazhdova me folë ende me të.

- Ina ti e din se pranvera vjen e plot vetëm aty ku të jesh ti. Të lutem mos ma bân me ardhë e pjesshme. Sille të plotë edhe në shpinë time ma të papërshtatshmen për kërkesat tueja, eja ashtu si ma ke mësue mirë shpresën me ato të papritunat tueja të mrekullueshme. Shpresa u dha zemër atyne ecejakeve të mija nëpër oborr e rrugë. Edhe nji milimetër që mundet me na e shkurtue distancën më ngjanë nji farë përfitimi. Shpesh herë e pyes veten: "A thue jemi duke marrë frymë me të njajtën ritëm? A thue jemi duke ecë në të njëjtën kohë në drejtim të njani-tjetrit? Në qoftëse Ina âsht duke mendue për mue, mendimet e mia me të sajat përqafohen. Sa mirë do të ishte sikur të rrinim bashkë si dy pika uji në njana-tjetrën". Gjithë ditën e ditës e kalova me këto mendime derisa nata erdhi e shpresa u detyrue me thanë: "Nata e erdhi e Ina jo".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL DARETI" SHKODËR

E prende, 20 prill

As kjo paradreke nuk ma solli gëzimin e pritun. Indiferentizmi i kohës ra mbi zemrën time si të donte me ia ndalue rrahjet. Qëndrimi në nji vend ma rritë shqetësimin në mënyrë të papërballueshme. Çdo hap i ecejakeve ma shton peshën e padurimit. Sa ma shumë përpiqem me e shkoqë mendimin nga Ina, ngulitet aty si mos të kishte asgja tjetër në këtë botë ku të qëndrojë. E ndeza radion e si të donte të tallej me gjendjen time shpirtërore po trasmentonte ritme të gëzueshme. Kjo âsht nji tallje therëse ironie, i thashë vetes. E fika radion aq rrëmbimthi si të doja me atë potenciometër me shue padurimin tim, por çastet po ma shtonin mërzinë si reshja e flokëve të borës shtresën e saj. E çfarë mund të më thonte shpresa përveçse do t'ia ketë ndërrue turnin. E tash shpresa ime çfarë mund të thuesh për të, e pyeta kur kaloi ora 10 e mbramjes? Fjalët e mija janë gjithmonë vetëm të gjelbërta , u përgjigj shpresa.

E shtunde, 21 prill

U zgjova me dy mendje e të dyja po i komandonte shpresa. Njêna më thonte, rri e prite Inën në shpi, mbasi si shumë herë ajo mundte me i përsëritë të papritunat e saja. Tjetra më thonte: "Shko tek Toni për dy arsye, e para ti nuk duhet t'u japësh kurrëfarë shêjash të ftohjes së marrëdhanjeve të maparshme me ta, e dyta si disa herë të tjera mund të gjesh momentin me marrë informata për mungesën e saj të djeshme. Për me çue në vend këshillën e parë të shpresës, paradreken e kalova në pritje të kotë, mbasdreke provova këshillën e dytë. Nusha me të më pa në shpinë e saj thirri:

- Ku je more, ku ke humbë kështu, gati gjithkënd kemi pyetë për ty.

U mundova me e justifikue mungesën time aty. Kur gjeta rastin me e pyetë Ijen për mungesën e djeshme të Inës, ajo m'u përgjigj:

- Gërgasat po i krijojnë vështirësi të mëdha me u takue me ty.

- Gërgasat, – ia përsërita vetes, e m'u duk sikur të gjithë njerzit e kësaj bote ishin bâ të tillë. Çdo hap i imi do të ndeshte pengesë të pakapërcyeshme. M'u duk sikur s'kisha çka me bâ ma në këtë botë, as

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

në tjetrën sepse Ina mungonte edhe këtu edhe atje. Pamëshirmënija e palëvizshmërisë po më mbante pezull mbi zbrazëtinën time.

E diel, 22 prill

Të dielën e sotme Ina ma mbushi plot e përplot me veten e saj.

- Mungesat e mia, siç të kam thanë, tregojnë pamundësinë e ardhjes time tek ti.

- E sikur ardhjes tande këtu t'i humbiste kthimi? Cilit nga ne i takon me e thye këtë heshtje?

- Atij që dha shkas, – u përgjigj vajza.

- Ti tash e parë ngacmon aty ku unë të kam thanë mos me prekë.

- Dëshira më ban me i harrue porositë e padëshirueshme.

E hane, 23 prill

Hetimi i ardhjes së Inës tek unë i ka çue peshë sidomos vajzat e gratë e lagjes. Në të dy krahët e rrugicës time u rreshtuen të gjitha këto kureshtare. Ndêjen e Inës në shpinë time e pritën me durimin e kureshtjes gjithnji e ma të etun. Kur po dilte më tha:

- Le të ecim bashkë deri në krye të rrugicës.

E unë e përcolla deri ku deshti.

- Mirupafshim gra! – i përshëndeti Ina tue kalue përmes rreshtave të tyne.

- Mirupafshim! – ia kthyen kureshtaret.

Si na përcollën me sy derisa vajza u humbi shikimit të tyne e unë po kthehesha sërish në shpi, sapo u afrova i gjeta duke bisedue për të.

- I paske ra shêjit sa ma mirë s'ka, – më foli njana prej tyne.

- Jo shêj e gja, – shtoi tjetra.

- A âsht në punë a në shkollë kjo vajzë?

- Në punë, – iu përgjigj nji tjetër pak ma tej.

E i tregoi vendin e punës. Nji tjetër tregoi e kujt ishte. Kjo hollësi më shqetësoi së tepërmi mbasi m'u duk e pamundun që njena prej atyne grave të mos ia çonte në shpi fjalën e ardhjes tek unë.

Deshta ta qortoja por m'u kujtue fjala e popullit: "Qenve çuemja peshë u shton lehjen". Llafazanet e sotme ma ngacmuen frymëzimin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Mbas pak minutave ia recitova vetes këto vargje:

E pyeta Danten që pat qenë në skëterrë
Rrethi i llafazanave ku bjen?
Ai m'u përgjigj:
Aq shumë ka në botë sa në ferr
Asnjeni rreth prej tyne nuk i nxen.

E marte, 24 prill

- More bir, – më këshilloi nana, – mërzija pasha nji të mirë nuk e ka. Nana ime na thonte: "Mërzinë e çon shejtani tek njerëzit veç si e si me ua hjekë mendjen prej Zotit, prandej kurrë mos merrni gja prej tij, sa herë të mërziteni për nji punë a për nji tjetër, thoni, 'u baftë vullneti i Zotit'. Ne u jemi bindë fjalëve të prindve tonë sepse i kemi quejtë të shêjta porositë e tyne. Të rijtë e sodit e kujtojnë vedin të pagabueshëm, ose edhe në gaboshin donë me i ndreqë vetë gabimet e tyne pa u shkue në mend se shpesh herë në vend me i ndreqë i zmadhojnë. Mendimet e të vjetërve u duken të dalun jashtë përdorimit, nuk po them për ty, po bie fjala.

- Nanë, kumbonë bjen me ndie.

Ajo e pohoi me nji nënqeshje të lehtë.

E mërkurre, 25 prill

Gaci e Tonja më kanë thirrë në gostën e festimit të emnit të Markut. Unë jam pothuej i përditshëm në atë shpi, prandej e sotmshja ndryshon vetëm si ditë emni, nji herë me mungue më çojnë fjalë me iu spjegue arsyen e mungesës. Shpesh më japin ushqime edhe për nanën. Për mos me ma prekë sedrën, nana e Markut thotë: "Kam qefë me ma ditë cilësinë e të gatuemit Drandja". Shën Marku mblodhi aty tre familje të ftueme. Po ata që mblidhen tash e parë herë tek njeni herë tek tjetri në raste festash e sa herë duen me improvizue sofra gëzimi. Secilës prej këtyne familjeve, fjalët e denduna për mue e Inën ua kanë ndryshue qëndrimin ndaj meje. Baba i Inës ngul kambë gjithmonë e ma shumë në fjalët: "Unë nuk e besoj kurrë të ketë ra vajza ime kaq poshtë sa me dashtë Gjokën". Ndoshta po të ishin të gjithë njerzit pa sy, do të mund

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIJA BAJLETIĆ" U KOLUBARU

t'i dukej ma i zgjedhuni ndër ta, megjithkëtë të gjithë u munduen me u dukë si i ka hije festës. Të gjithë kënduan e galduen të shoqnuem prej fizarmonikës time. Ishte hera e parë që Ina pas njohjes me mue mungonte në mesin e tyne. Edhe Ina, – thashë me vete, – mendon sa do të kisha dashtë me qenë sot aty afër teje e me t'i ndigjue kangët e shijes time.

E ejte, 26 prill

Fjalët e para të takimit të sotëm me Inën qenë:

- Përderisa ke qenë ti aty dihet sa mirë e keni kalue. Gati m'u mbush mendja me ardhë. Të bâhet çka të bâhet, thashë me vete, randësi ka mos me më qitë jashtë gjatë atyne orëve mandej le të thonin çka të donin.

- Sa prej tyne mund t'i bien në të saktësisht lidhjes tonë?

- Lidhjen s'na e marrin me mend aspak por thonë pa pasë pula pse me ba ish. Ata mund t'i bien në të dëshirën tande, biles dikush më tha: "Mos e ngacmo me praninë tande, ai kur ta ndigjon, i tretë i fytyra në zânin tand, i shkreti deri ty mbrrin me andrrue". Unë prej inadit ia prita: "Unë jam pak për të në krahasim me vajzat që e kanë dashtë, ai âsht artist i përmasave të jashtëzakonshme e unë nji vajzë e zakonshme, prandej s'ka pse me i shkue mendja tek unë". Ajo heshti si e munduna. Ju vajzat e ndjeshme, tha, i gjykoni punët me ndjenjat e ndjenjat e arsyet janë dy.

- Dy janë vërtetë e të dyja janë shumë të çmueshme sepse të dyja janë dhurata të Zotit. Ti a e kishe marrë për burrë?

- Jo, ia preva unë, sepse nuk kam vendosë ende me u martue.

Për fat dikush hyni mbrendë e na ndërpreu vazhdimin e bisedës.

- Për sa të thuesh kisha dashtë me ta bâ nji pyetje.

- Të lutem shumë mos ma bân, – më kundërshtoi Ina. Ta kam thanë sa zet i kam pyetjet, aq zet sa po të kisha në dorë do t'ua prisja rrugën të gjithave. E urrej vuemjen në vështirësi. Njeriu duhet të përpiqet me i lehtësue vështirësitë jo me i bâ ma të vështira. Kësaj jete i nevojitet thjeshtësimi i problemeve jo ndërlikimi i tyne. Zene sikur s'kemi asnji problem. E në të vërtetë s'kemi, problemet e sotme i zgjidhë e nesërmja, ne s'kemi asnji të drejtë me ia marrë të nesërmes për duersh e me ia zgjidhë ne në vend të saj mbasi edhe po të duem s'ia arrijmë dot këtij qëllimi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 27 prill

Pranvera e mueji i saj i dytë, i dhanë njani-tjetrit kënaqësi të ndërsjelltë. Ky mot i jep mundësi edhe Sami Danit me shijue kënaqësitë e veta.

- Unë shijoj tri kënaqësi përnjiheri, – më tha sot, – kandshmëninë e aromave të lulishtes ku rri, fjalët e bukura të librave, e bukurinë e luleve lëvizëse. Veç unë jepem mbas tyne sa meritojnë, jo si ju artistat që u bâjnë me vuejtë mungesa e tyne. Mu ma ngrohë gjakun afshi por nuk m'i djegë trutë. Më kujtohet nji rast kur isha në Austri. Nji vjenezes iu pat mbushë mendja me më shti në vorbullën e dashunisë e unë asaj i thashë: "vorbullave të dashunisë u ruhem si vorbullave të lumejve". Kjo frikë të tregon të panjohun me kënaqësinë e dashunisë, ma ktheu ajo. Jo ngula kambë unë në timen, kur në shumicën e rasteve e paguen me vuejtje, a më thue me ra në dashuni për hir të kësaj pagese?! "Ti qenke i pandjeshëm", ma priti ajo. Mbas vajzës që faliste për mue, po luente mendsh nji shok i imi. Ai shkruente poezi mbas poezie për të. Ajo aq e injoronte sa as nuk ia lexonte poezitë. Unë çuditesha me adhurimin e tij, si çuditej ai me indiferencën time, me nji fjalë secilit nga ne i dukej tjetri anormal. Mue justifikimi i askujt e as i nji shkrimtari që kam lexue, nuk ka arritë me më bindë me e quejtë normale ramjen në dashuni në mënyrë të njianshme e për hir të dashunisë, lejimin e shkeljes së sedrës. Si në çdo rast edhe në këtë hin fjala e urtë e moçme: "Çka më ke, të kam". Artistat justifikohen me gjetjen e muzës për frymëzim, veç duhet me e dijtë sa punë duhet me e konsiderue dikë muzë. Muzës pa merita edhe sikur të shkrueja për të, kurrë nuk do t'ia kisha bâ të ditun se shkruej për të.

Mue m'u duk sikur ndjeva zânin e Inës tue më thanë:

- Ma len mue ta mbyll këtë faqe të ditarit tand. Ai shoku i Samisë ka pasë shumë të drejtë, dashunija nuk komandohet por komandon.

E shtunde, 28 prill

Gjatë ndêjes së sotme me Inën i thashë:

- Po ta dije sa mirë bân kur vjen, do të rrije gjithmonë me mue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ajo m'ia ndërpreu fjalët gojës me buzë.

- Puthja ka dy të mira, – tha, – njenën të kënaqësisë e tjetrën të dobisë. Kjo puthje më ka mbetë e vetmja fjalë e përshtatshme për gojën tande. Ti ndoshta për hir të këtyne puthjeve ke me ma respektue porosinë e dhanun tash kushedi sa herë.

- E mirë Ina, unë po të betohem, pasha kënaqësinë e kësaj puthjeje do të mundohem me ta mbajtë porosinë. E ky besoj âsht betimi ma i shtrejtë i dashunisë. E dashtun rregulloje pakëz formulimin e këtij betimi.

- Mos thuej pasha kënaqësinë e kësaj puthjeje, por pasha kënaqësinë e të gjitha puthjeve tona.

E diel, 29 prill

Me t'u zgjue ndigjova zânin e Nikoll Dakës. U ngrita e u përshëndetëm.

- Erdha kaq heret me të gjetë pa dalë prej shpije e me u ç'mallë me ty. Ndoshta ke me e quejtë ditë të shkueme dam, por unë s'e kam ndërmend me pyetë si ke me e quejtë ti, u mahit Nikolla si shpesh herë. Unë e kam zanë vendin tek ti përpara asaj shoqes tande. Vërtetë edhe ajo ka zanë vendin e vet, por më duket ajo po don me u zgjanue deri përtej vendit tim e fajin e ka lejuesi i atij veprim. Ti s'ke të drejtë me i falë kurrgja prej asaj pronës time.

Pjesën ma të shumtë të ditës e kalueme me Inën në gojë.

- Nji vajzë aq të ndrojtur, – tha Nikolla, – guximi s'ka si e bân për vete mbasi aktet e guximshme i bân vetëm kush e ka virtyt guximin. E robnuemja e kënaqësisë aq sa me e quejtë guxim edhe ardhjen tek ti e zbret shumë aftësinë e vlerësimit pozitiv. Pasioni i sheh punët me synin e tij, e njatë sy e quen edhe krye, unë jam i mendimit me ia shtrue çështjen arsyetimit. Dikush thotë, dashunija s'ka masë, këtë mendim përvoja e nxjerr të pavërtetë. Jetëgjatësija e pasionit dhe e arsyes kanë diferencë të madhe. Nëse arsyeja nuk arrin me i qëndrue zjarrit të pasionit, digjet prej tij. Unë do të kisha dashtë të ishe sa i vetes tande, sa i Inës e po kështu me kenë edhe ajo. Dashunija duhet me i lidhë fort njerzit e jo me i bâ nji, sepse vetë Zoti i ka falë me qenë dy. Me ia falë dikujt krejt veten tande nuk ke si me qenë ma ti, grues i nevojitet burri burrë, të njêjtin mëkat bân shfrytëzuesi i dobësisë e lania

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e dobësisë me ta shfrytëzue kush. S'ka si me qenë i dêjë për fitore njeriu i pazoti me përballue edhe humbjen. Ti ndoshta po ma quen mëkat këtë ndërhymje të papëlqyeshme për ty, veç mos harro s'ka si bâhet ma me vend thanja "jepi Çezarit çka i takon Çezarit". Ti mund t'i thuesh vetes, ky Nikolla gjithmonë me moralizime, venia emnin si të duesh përpjekjes time me të pa si due e si duhet. Përvoja âsht nji nga nevojat ma të domosdoshme të njeriut e unë fatmirësisht e kam këtë pasuni dhe e ndjejë të domosdoshme me ta dhanë të gjithë sa e kam, mbasi âsht e vetmja pasuni që sa ma shumë ta japësh, aq ma shumë të shtohet.

E hane, 30 prill

Ina nuk m'ia dha kësaj jave fillimin ma të bukur të nji jave. Sa do të doja ta fillonim bashkë çdo çast të jetës. Askund nuk duket aq e shemtueme vorfnija sa në dëshirën e paplotësueme.

E marte, 1 maj

Meqenëse kjo datë âsht ndoshta ma e shfrytëzuemja e mashtrimit komunist, çdo ndërmjarrje apo institucion përpiqet me e zbukurue rreshtin e parakalimit me të punësuemit ma të hijshëm, prandej edhe Inës i bâhet nji përzgjedhje e tillë në ndërmarrjen e saj, mandej këmbimi i vizitave që mezi presin me pasë nji ditë pushim, ia nxen të gjithë ditën. Ma së shumti ky shkak më nxiti me e kalue këtë ditë tek kushërijtë e mij në Bushat. Njeni sish më tha:

- Na kanë ardhë fjalë të mira për ty, po thonë ka ra në dashni me ty nji vajzë, kokrra e vajzës.

- Si me të thanë, – ia ktheva unë, e mendova, mirë thonë fjala ka kambë, deri edhe këtu paska ardhë. Sa ma shumë të përhapen fjalët për ne aq ma shumë e rrezikojnë lidhjen tonë. Kërcënimin e këtij rreziku mund ta asgjësojë vetëm martesa jonë. Këtë Ina as nuk e përmend kurrë si të ishte fjala ma frikësuese, biles as nuk duron me ia përmendë thue se përmendja po e bân të bâme. Si mund të quhet dashuni ajo që nuk synon martesën, kunorëzimin e ngadhnjimit të saj? Në emën të kujt u bâ kjo lidhje e jona në mos të dashunisë? O sa torturuese janë pyetjet pa përgjigje e sidomos kur mendon se përgjegja përfundimtare ka me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qenë fundi ma i padëshirueshëm. Lidhja e përkohshme bâhet në emnin e këputjes së saj. Këto qenë fjalët e mendimeve të së sotmes pa meritë me u quejtë ditë.

E mërkurre, 2 maj

Në mbasdreken e sotme kur po ndaheshim prej njani-tjetrit Ina më tha:

- Do të doja me gjetë e me ta thanë epitetin ma të bukur e ma të paarritshëm nga kush do tjetër. Unë të falënderoj shumë e due me të falënderue edhe për diçka tjetër.

- Për çka?

- Për puthjen ma të paarritshme nga kushdo tjetër.

E ajo më dha vërtetë edhe puthjen ma të paarritshme, për të cilën e falënderova me plot gojën.

E ejte, 3 maj

Në derën e oborrit ndigjova trokitjen ma të njohun. Dola si të më urdhnonte lumtunija: "Vrapo drejt dhuratës time ma të bukur".

- Kaq heret ke ardhë me ndêjë me mue?

- Qysh në orën shtatë jam tue pritë tek nji shoqe për mos me ta nxjerrë gjumin.

- E ku e merr me ma zëvendësue gjumin me veten tande. A ka ma mëkat se me ma zvogëlue numrin e çasteve të lumtuna qoftë edhe me nji të vetëm sepse edhe vetëm nji çast âsht i barabartë me heqjen e nji perle nga gjerdani i kohës së lumtun.

- Ti gjithmonë ankohesh për kohën e qëndrimit tim të pakët me ty. Në të vërtetë të duket ty e pakët.

- E ty a jo?

- Sigurisht po, veç me bâ me e dijtë ti sa e tepërt i duket mundësisë time me ndêjë bashkë...

E prende, 4 maj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Sot Ina më solli nji buqetë trëndafilash. Mori nji gotë ujë mbi tavolinën ku ajo zakonisht vendos fletoren e mësimit të italishtes e mbushi me ujin e shishes së ndodhun pranë gotës dhe e rregulloi buqetën në të ashtu si mund t'i zgjatej jeta njomësisë së luleve.

- Dhuratat ma të thjeshta, i thashë, janë ma domethanëset e shpesh lindin kujtime të pavdekshme. Ja si kjo buqetë. Mbas kushedi sa kohësh unë kam me të pyetë: "A të kujtohet kur m'i ke dhurue lulet e para?", nëse përgjigjen tande ka me ta turbullue harresa, unë kam me ta kujtue, të premten me 4 maj 1962 e ti ke me ma përgzue kujtesën e unë kam me ta kthye "Më përgëzo dashuninë që e ka ruejtë në kujtesë e ti ke me më dhurue nji puthje si këtë të tashmen".

Buzët tona i thanë njena-tjetrës, "ne bekojmë bashkimin e mallkojmë shkëputjen".

E shtunde, 5 maj

Ina sot më bâni me e pyetë lumtuninë: "Mos vallë edhe ti të shtunden e ke kaq të përzemërt?"

E diel, 6 maj

Nuk mbaj mend të kem kalue ndonjiherë në jetën time ndonji të diel kaq të paharrueshme.

E hane, 7 maj

Vonoi me ardhë dita e parë e javës së parë të plotë të këtij mueji. A do t'ia plotësosh dëshirën afshit tim me takimin ma të pritun të kësaj dite? Dita e data heshtën deri në mbarimin e tyne të sotëm.

E marte, 8 maj

- Si thue me shkue pak sot tek Nikoll Daka, më ka marrë malli për të.

- Shkojmë, – ia miratova unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Asnji bisedë e atyshme nuk e preku as sado pak të ardhmen e dashunisë tonë. Në mbarim të vizitës Nikolla doli e na përcolli deri në fund të shkallave të pallatit. Aty na tha:

- Këtu na duhet me u nda.

U përshëndetëm e u ndamë me Inën.

- Këtë sjelljen tonë të sotme, – foli Nikolla, – duhet me e pa gjithmonë kundrejt saj. Ne të tjerët dashunisë i përzihemi në çka e din vetë, e ka të drejtë, dashunija s'ia ka nevojën mësimit të kurrkujt e prandej e fyen mësimi i të tjerëve sepse i ngjan vetja e mangët në çka duhet të jetë ma e plotë. Ti mundohu me i qëndrue kokërr, se po u bâne kokërrizë e humbe davanë. Ky qëndrim të vlen si u martuet me njani-tjetrin e si në mbetët personazh të kujtimeve të njani-tjetrit. Në ardhtë puna me u bâ bashkëshort, qëndrimi yt i sotëm e i ardhshëm duhet me i dhanë me kuptue se ka nji burrë goja plot. Në mos qoftë e shkrueme me u bâ kjo, ti mbetesh kujtimi i humbjes ma të pa zëvendësueshme.

E mërkurre, 9 maj

- Dëgjo Ina, – i thashë sot në fund të takimit tonë, – kur nuk më vjen ti, më len me qenë vetëm përemni im. E kur më vjen, siç më erdhe sot, m'i shton përemnit foljen ma të domosdoshme e mbiemnin ma të bukur në botë.

- Ma spjego ma qartë.

- E mirë, cili âsht përemni im?

- Përemni yt? Unë.

- E cila âsht folja ma e domosdoshme e këtij përemni?

Si u mendue pakëz u përgjigj:

- Jam.

- E mbiemni ma i bukur në botë?

- E ku ta di unë cilin quen ti mbiemnin ma të bukur në botë.

- Atë që quen ti e gjithkush.

Ajo u mendue sërish.

- Ma thuej mos më mundo ma.

- Do të doja me e ndigjue prej gojës së saj që më bân me e pasë atë mbiemën.

- Tash e diiiij, – ma ktheu tue zgjatë dukshëm i-në, – i lumtun.

E këtë fjalë e përsëriti edhe heshtja e dashunisë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 10 maj

Trokitja ma e pritun e kënaqësisë time shënoi ardhjen e orës ma të bukur të kësaj dite.

- Mirëdita! – më përshëndeti duke i zgjatë të trija këto rrokje si të donte me u dhanë atyne të tri rrokjeve kënaqësinë ma të zgjedhun të llastimit.

- Mirëdita! – ia ktheva pak a shumë me të njejtën gjatësi rrokjesh.

- Sa shpejt erdhi fundi i fluturimit të asaj ore. Sa të shkurta këto orët tua këtu, – u ankova. – Sikur orët e kënaqësisë t'i kishte privilegjue koha si e meritojnë.

Një vetëtimë frike si ato që paralajmërojnë stuhina jete ma përshkoi gjithë qenien time duke më thanë: "Po afrohet ajo kohë së cilës ke me iu ankua për gjatësinë e orëve". Hesht e mallkueme!, i thashë, ti je vreri i heshtjes. Po të mos ishe e mallkueme s'do të bânte zemra me ardhë tek unë e sidomos në këto çaste.

E prende, 11 maj

Shpresa ma shndërroi gjithë këtë ditë në nji pritje zvarritëse derisa u detyrue me thanë: "Nesër ka me ardhë patjetër".

E shtunde, 12 maj

Frika e mungesës ma të mundimshme ma përshkoi këtë ditë nga fillimi deri në fund.

E diel, 13 maj

Shpresa u mundue me m'i marrë me të mirë të gjitha orët e kësaj dite me premtim të parealizuem e mue m'u desh t'i besoja si ai që mbetet vetëm në duart e saja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 14 maj

Në ag të ditës kur nana po shkundte taketuken time të mbushun plot e përplot me bishta cigaresh më tha:

- Mbramë vonë ta kam shkundë taketuken e mbushun, e paske hedhë në të 13 bishta.

- Si të shkoi mendja me i numërue?

- Eh si më shkoi mendja, nanat mos qofshin. Në gjumë me i pasë pi gjithë këto cigare, janë shumë.

Nji ndër ato pauzat e pakandshme na kredhi në heshtje.

- Sa gjynah me ta gërrye duhani edhe këtë pak ushqim që ke.

- Duhani âsht livrizë e padukshme.

- Unë them do të ishte e udhës me mendue ma mirë për veten tande e për nanën tande që don me të pa sa ma të shëndetshme e të pa mërzitun. Nji grue vërtetë gojaçe por me të drejtë më tha para pak ditëve: "Drande, djali të âsht dobësue aq sa mos me mujtë me e marrë me mend ku i ngatërrohet shpirti". Ti nuk duhet me ia lejue vetes me ra në këtë dobësi more bir, qoftë edhe për hir të paraqitjes tande disi ma të qenë. Shëndeti âsht i nevojshëm gjithmonë, por në këtë periudhë e ke shumë të nevojshme paraqitjen. Njimend veshmbathja t'ia prishë punën, veç kërkund afër sa shëndeti. Mjaft na lufton vorfnija, e me iu bâ edhe ne krah në atë luftë kundra vetes tonë, kisha me thanë âsht gabim. Zoti na e ka falë mendjen për me ditë si me ruejtë shpirtin e trupin. Ma mirë lutju Zotit për vete si i lutem unë për ty, e Zoti të mëson si duhet me dashtë perendinë, veten e të tjerët. Njeriu i virtytshëm ma thelbësoren e dashunisë ia kushton vetëm Zotit sepse ajo âsht e vetmja dashuni që shpërblehet e plotë dhe e përjetshme. Sigurisht, ti mund të thuesh me vete këto i di të tana, të tana i din, e unë nuk po përpiqem me të mësue dije, veç nanat nuk munden me ndêjtë pa folë kur i shohin fëmijët si nuk duen me i pa. Në m'i marrsh këto fjalë sot për kushedi se si, kur të bahesh prind ke më dhanë të drejtë të plotë ose ishalla s'ka me të ra nevojë me pasë rast me ia hi këtij arsyetimi.

E marte, 15 maj

- Kaq shumë më pat marrë malli për ty, – i thashë Inës sot, – sa gati gati kjesh t'ua hi të pamundunave veç si e si me ta ndigjue zânin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Të kesh shumë kujdes, ndoshta po të kishe ngul kambë me ma ndigjue zânin në atë mënyrë, do të ma kishe ndigjue për të fundit herë. Durimi u krijue kryesisht për me përballue mungesat, dashunija në tepri mundet me u bâ ma e damshme se çdo tepri tjetër. Ka raste kur dashnorët i detyrojnë rrethanat me ndêjë larg njeni-tjetrit për vite të tana. Njeriun mund ta mësojë edhe përvoja e të tjerëve.

- Ma mirë na uro mos na raftë me e provue. Nëse sillemi mirë me të tashmen, na e shpërblen e ardhmja.

- Po, po, – ma pat, – si thue ti mund të jetë.

E për mos me ra ma në heshtje më përsëriti sërish fjalët e para një çasti.

- Po, po si thua ti mund të jetë.

- Sa do të doja me ditë deri në ç'pikë të janë shtue vështirësitë me ardhë tek unë?

- Ti a do të më thoje për hir të vështirësive të mija mos eja tek unë?

- Jo, kjo do të ishte e barabartë si me thanë, urreje veten për hirin tim.

Mbas nji heshtjeje të gjatë, e pyeta:

- Këto fjalë a kanë të drejtë të më nxisin me të pyetë: Përse nuk vjen tek unë njiherë e përgjithmonë?

- Mos më qorto të lutem, ti e din se kur flas me ty goja ime më shndërrohet në zemër e zemra ime me çdo rrahje të saj të thotë: "Eja tek unë". Vështirësitë tua unë i marr me mend e i vuej sa ti, në mos ma shumë. Unë i besoj mendimit të Dantes "Amor che nulla amato, amar perdona" e përkthimi ma i kuptueshëm i këtij vargu do të ishte: "Dashunija meriton me i falë dashuninë".

Ina u përlot e unë ia putha lotët.

- A e mallkon shkaktarin e këtyne lotëve?

- Jo, mallkoj veten.

- E pra unë këtë e quej ma të randë se mallkimin kundër meje.

E mërkurre, 16 maj

E sotmja ime qe aq e lumtun sa më duket sikur e përkas edhe në rreshtat e kësaj faqe ditari. Duke u nda në fund të këtij takimi që edhe fjalëve u dha shijen e përkëdheljeve, e pyeta Inën:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Sa krenare e ndjen veten që mundesh me më bâ kaq të lumtun?

- Aq sa e ndjen ti veten krenar që më bân kaq të lumtun sa të bâj unë ty.

E ejte, 17 maj

Rastësisht takova në rrugë Izet Bebeziqin. Me të më pa më pyeti qesh e ngjesh:

- A ma ke harrue shpinë?

Pa më lanë t'i përgjigjem, vazhdoi:

- Kaloi shumë kohë pa më ardhë. Më kanë thanë ke nxanë shoqni të mirë e të bukur e unë gëzohem në qoftë ky shkaku i mos ardhjes tande tek unë, veç miqësija e re e rrit numrin e miqve pa i ra ndesh numrit të maparshëm. Në qoftë e vërtetë çka më kanë thanë, më eja ndonjiherë në shpi me atë bukuroshen tanden, njohja ime me të ka dy të mira. Asaj i shtohet nji shpi mikpritjeje, e mue më shtohet nji vizitore e përzemërt. Ti e din unë di me i folë ashtu sa me më thanë "të lumtë goja".

- Do të vij sapo të na dalë rasti i parë, – i premtova Izetit.

E prende, 18 maj

Tek dera e kishës ku unë pothuej në çdo mbasdreke të këtij mueji shkoj me asistue në meshën e muejit kushtue Shën Marisë, përshëndeta Mhill Delinë, të verbtin tjetër të lagjes tonë. Ai sapo ma ndigjoi zânin, ma ktheu përshëndetjen e më urdhnoi me nji ton kërnënues.

- Ndalu njiherë këtu tek unë se i kam pak fjalë me ty.

Unë iu binda e ai filloi:

- Po pse xhanëm edhe ty të ka kcye mendja e madhe në maje të kresë, lene ma se shpisë time ia ke harrue edhe rrugicën, por sa herë kam ardhë në shpinë tande e të kam trokitë në derë, ke qenë a s'ke qenë aty, atë e din ti, veç mue më kanë bâ me dyshue edhe fjalët e Drandes "nuk âsht Gjoka këtu". Sa me më zhburrnue dashnija, kështu si ty, mos ia pafsha hajrin. Mirë thonë malësorët "ke ra si miza në kjumsht". Ti ishalla e gëzon, veç me bâ me të ndodhë si disave që i len dashnija në baltë, mos më gërsit ma në derë me të ngushllue. Në mos ma ktheftë mendjen mëshira për ty, derën time do ta gjeshë gjithmonë të mbyllun.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Më ka pasë mbetë nakël pa t'i thanë këto fjalë. Tash në daç përblujë, në daç qiti mbas shpinde. Unë do të kisha dashtë të ishe gjithmonë si të kam kujtue.

Unë natyrisht i pranova qortimet e Mhillit e i kërkova ndjesë për sjelljen time të padêjë ndaj tij. Gjatë kohës së dashunisë me Inën, përveç saj ma së shumti më pëlqen vetmija, mbasi vetmija më jep mundësi të mendoj tanësisht vetëm për të.

E shtunde, 19 maj

Gjatë shëtitjes së sotme u mundova me i krijue vetëm Inës mundësi me folë për me ia shijue sa ma gjatë melodiocitetin e zânit e nganjiherë u mundova me gjetë fjalë me ia nxitë të qeshunit. Sa keq, thashë me vete, do të ishte sikur kjo magjepsje të kalonte jo vetëm pa u shijue por ndoshta edhe pa u vu re. Jo rrallë vajzat magjiplote e shpërfillin kangtarin e magjisë së saj për hir të tallësit të asaj magjije. Ato bukuroshe budallaqe nuk i ankohen fatit ngase as ato vetë nuk dijnë me e çmue magjinë e tyne e disa ankohen aq vonë sa s'hin ma në punë proverbi, "ma mirë vonë se kurrë".

- Sigurisht je tuj mendue diçka të bukur, – foli Ina për me më nxjerrë nga të kredhunit në atë heshtje.

- Herë-herë mendimet e mija janë disi të pabukura. Po të mundesha do t'i dëboja, por jemi ne në duert e mendimeve.

Ajo e pau ma të udhës me ia pre rrugën me heshtje fillimit të kësaj bisede. Kur heshtja kaloi në tepri, më pyeti:

- A të pëlqen me bâ kund ndonji vizitë bashkë?

- Jo, – iu përgjegja, – më pëlqen me ndêjë vetëm me ty. Ti ma bân gjithçka të mjaftueshme.

Nji tjetër heshtje na hyni ndërmjet.

- Ina, nganjiherë u frikësohesh fjalëve të mija.

- Po vetëm kur i paramendoj të frikshme. Çastet e bukura duhen mbushë me fjalë të bukura si ato vetë, prandej nganjiherë çastet na ankohen për trajtimin e tyne të pamerituesheëm.

E diel, 20 maj

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Nji magjistare e lagjes time më thirri e më tha:

- Kisha me dashtë me e pi nji kafe tek unë e me ta shikue filxhanin për me të tregue çfarë dëshiron me dijtë. Ta shikoj si djalit tim, pa pare pa pullë. Ti mos m'i beso fallit po deshte, randësinë ke me ia pa kur të dalin fjalët e mija.

- Unë nuk pij kafe kurrë, – u justifikova.

- Me helm me ta bâ nji kafe, e pin njeriu. Me bâ me e dijtë kush vjen tek unë e më besojnë, do të të ishte dukë vetja pak përpara tyne.

Ma në fund veç për mos me ia prishë ia çova fjalën në vend e m'u kujtue se ky ishte i treti fall në jetën time. Sigurisht , thashë me vete, fjalët e këtij falli do t'u kushtohen çështjes time me Inën, mbasi ky âsht nji material qarkullues nëpër të gjithë kureshtarët e llafazanët e qytetit. Fillimin e qitjes së fallit i nisi me betimet ma bindëse gjoja për të vërtetat që po i shihte në filxhan.

- Anmiq paske shumë, por fati vajzën që don, ta ka bâ tanden. Bota mbarë me u çue s'paska çka me të bâ. Kundërshtari ma i madh i këtij bashkimi qenka shteti, veç ajo qenka burrneshë mbi burrneshat. U ka vu kambën të tanve e shtrinë krahët drejt teje.

E falënderova për fjalët e bukura e shkova në shpi.

- Ku ishe? – më pyeti nana.

Sapo fillova me i tregue ma preu fjalën:

- More bir, falli âsht i djallit. Me i besue djallit do me thanë mos me i besue Zotit. Ajo me siguri të ka folë për rrethanat tona që i din si ne vetë.

E hane, 21 maj

Të sotmen e kalueme bashkë me Inën si dita me datën.

- A do të kem fatin me thanë ndonji ditë: "Të gjithë jetën do ta kalojmë bashkë si çdo ditë me datën?".

E marte, 22 maj

Sot mbasdreke plotësova dëshirën e Izet Bebeziqit me bâ një vizitë në shpinë e tij me Inën. Me të na pa tha dy herë radhazi:

- Sa mirë paskeni bâ, sa mirë paskeni bâ!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Kur i zoti i shpisë e mendoj se kishte ardhë koha e kafeve, e pyeti Inën me nji ton shumë familjar:

- A po na qeras me nga nji kafe ti vajza jonë e dashtun? Në mos ta pastë thanë Gjoka, po ta them unë. Unë jetoj i vetëm e kafes ia kam marrë dorën si veç deri aty, por edhe mos me ia pasë marrë, e kam mbrenda oborrit njeriun e kafeve të mira. Veç mue e këtij shoqnuesit tand na pëlqen me e pi prej dorës tande ose ma mirë e ma mirë po flas në emnin tim, po më kande me e pi nji kafe prej teje.

- Jam gati, – ia ktheu Ina.

Ndërsa po pinim kafet, Izeti i lëvdoi dorën. Ndër bisedat tjera të asaj vizite, e pregatiti si pa u ndie terrenin e na tregoi këtë përrallë.

- Thuhet na paska qenë nji vajzë e bukur sa ma zbahet. Nji natë i qenka afrue nji engjëll e i paska thanë: "A do ta këmbeje nji pjesë të bukurisë tande me zgjuarsi?". "Me gjithë qejf", i paska përgjigjë vajza. "E mirë pra këtë këmbim do ta bajmë të ngadalshëm në mënyrë që po të të ndërrohet mendja, të jap çfarë të kam marrë e të marr çfarë të kam dhanë". Gjatë kësaj kohe e porositi engjëlli "Ti do ta shtosh kontaktin me njerzit për me pa sa presion të bâjnë përshtypjet e tyne". Vajza i pranoi kushtet e ndryshimi filloi. Sapo këmbimi nisi me ra në sy, si njerzit e saj ma të afërt e ashtu ma të largëtit nisën me e vu re kush me shqetësim e kush me çudi atë ramje të shpejtë e të parakohshme. Ajo bukuri e mendueme që as pleqnija ma e thellë nuk do të kishte çka me i bâ, po pësonte ndryshime të dallueshme nga dita në ditë. Gjatë kësaj kohe, veç a ke veshë me e ndigjue. Në vend me e ndie keqardhjen e asaj humbjeje, vajzën e gëzonte sa ma s'ka mprehtësija e vazhdueshme e mendjes. Ja ku engjëlli na i shfaqet për herë të dytë dhe e pyetë: "A vazhdon me qenë me atë mendim të ramjes tonë në ujdi?". "Po si jo, u përgjegj vajza, tash edhe ma me kënaqësi". Ndryshimi nisi me u bâ gjithnji e ma i dukshëm e ma i dukshëm po bahej edhe preokupimi i familjarve për të. "Mos ma qani hallin, u mundue me i qetësue vajza, unë jam mjaft e kënaqun me veten time, aq sa kurrë ma parë s'kam qenë kaq kënaqun". Herë mbas here ata po vinin re nji ndryshim tjetër të çuditshëm. Tek vajza po rritej nji zgjuarsi me ia pasë lakmi gjithkush. Admiruesat e kohës së bukurisë së kësaj vajze, andërruesat e maparshëm të dorës së saj për fejesë, u rralluen deri në zhdukje. "Kur ishe shumë e bukur, i tha e ama nji ditë, kërkuesat e dorës tande nuk na e lëshuen derën kurrë, tash vërtetë ke fitue shumë zgjuetsi por për këtë cilësi të fitueme s'po i bjen kujt ndër mend a je kund gjallë". "S'ka randësi nanë,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

ia ktheu vajza, kur të më kërkojnë ai që i duhem, ai më duhet edhe mue". Engjëlli me t'i ndigjue këto fjalë iu paraqit e i tha: "Tash që u pa se dëshira jote kryesore âsht me qenë sa ma e mençme, ja ku e ke dhe e gëzosh bukurinë e maparshme e zgjuetsinë e tashme".

Ina heshti për me na tregue se e kishte kuptue qëllimin e ramjes së kësaj kumbone. E heshti në tepri.

- Përrallë me domethanje interesante, – fola unë për me thye atë heshtje të pahijshme ndaj Izetit.

- Hë, ty vajzë si t'u duk? – e pyeti miku im.

- E bukur, – iu përgjigj si njeriu që e ndjen veten të detyruem me thanë diçka.

- Kur na tregonte gjyshja ndonji përrallë si puna e kumbonës që bjen me ndie, i thoja: "Gjyshe m'i thuej me gojë fjalët e kumbonës". Kjo përrallë, pra, tha Izeti, ka fjalët e asaj kumbone, tingëllima e së cilës i shërben çdo njeri.

Ndërsa i zoti i shpisë po na përcillte deri tek dera e oborrit na tha:

- Përshtypjen tuej të kësaj vizite tek unë do të ma tregojnë ardhjet tueja tjera tek unë ose si mos qoftë thanë, ndërpremja e vizitave.

Mbas ndamjes me Izetin, nji copë rrugë mbetëm të dy të heshtun. Ina në ndamje më përshëndeti me fjalën "lamtumirë".

- Me këtë fjalë, – i thashë, – nuk më ke përshëndetë asnjiherë .

- Ti i stërhollon tepër vumjet re të fjalëve, – më qortoi Ina, – unë i flas fjalët si më vijnë për mbarë e ti m'i merr si të më vinin për mbrapsht. Për fjalët tona interpretimi âsht i panevojshëm.

E mërkurre, 23 maj

Mendimi i parë i ditës së sotme më tha: "Ty do të duhej të rrahje hekurin e dashunisë tande krejt në fillim kur ishte ma i nxehtë se kurrë, atëherë kur s'e përmbajti dot veten pa u lidhë me ty. Do të duhej t'i thoje: 'a më don vertetë shumë?' Banu qysh sot pjestarja e tretë e familjes tonë. E vrulli i atij pasioni do ta hidhte ku ta drejtoje ti. Martesa âsht sheshuesja ma e suksesshme e problemeve të dashunisë". Vërtetë kjo mund të ndodhte, tha një mendim tjetër, veç po të ndodhte ftohtësija mbas martesës do ta bânte jetën bashkëshortore kohën ma të padurueshme. Lidhja ma e ngadaltë duhet të jetë e martesës. Zakonisht shpejtësija âsht kundra së qëndrueshmes. Vendimi për martesën âsht ai fryt, pjekja

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MASHI BALETI" SHKODËR

e të cilit nevojit periudhën ma të gjatë të pjekjes së çdo fryti. Kushti themelor i martesës âsht njohja sa ma e mjaftueshme. Martesa e vërtetë âsht ngadhënjimi mbi çdo zhgënjim. Martesa e nxitueme përgjithësisht bâhet pré e dështimit, e ai dështim mundet me u bâ pjesë fatkeqësije e njeriut apo e njerzve ma të pafajshëm e ajo papërgjegjshmëni bâhet pesha ma shtypëse e ndërgjegjjes.

E ejte, 24 maj

Aty nga gjysa e paradrekes së sotme ktheva tek Toni. Trokitjes time i hapi derën Ija. Më përshëndeti ngutshëm e nisi me më folë me zâ të lehtë.

- Erdhe vetë pa qenë nevojë ku me të kërkue, ku me të gjetë. Im shoq ka dalë me të ndeshë ku të jesh e ku mos të jesh për me të thanë me ardhë sot mbasdreke në orën 5 këtu në shpinë tonë. Në të njejtën orë ka thirrë edhe Inën. Kjo thirrje ka për qëllim me ua mbushë mendjen mos me ndêjtë ma me njeni-tjetrin. Të kam thanë, Gjokë, djalli e marrtë, rrini sa ma fshehtas. Ti e din, sot ke shtetin në shpindë e të gjithë llafazanët e qytetit, thue s'kanë me u marrë me tjetër kënd veç me ju. Ma me dorca ju raftë e mira, mos me e lanë punën me shkue deri këtu. Gjithë rrethi jonë ia ka lanë fajin tim shoq, tek ti ka ndêjë e tek ti janë lidhë pa ushtrue mbi ta kurrëfarë kontrolli. Unë u thashë, edhe me kenë gja çka po mendoni ju, s'ka si ushtrohet kontroll mbi kënd pa e ngujue në burg. Mirëpo Tonit i ka hi në krye me bâ ç'mos e me ju nda. Se ku ia pret mendja me e gjetë atë ç'mos ai e din. Ti natyrisht ke me u shti sikur s'din gja se të kam kallzue unë.

Ndërkaq Toni hini në oborr e mbas përshëndetjes më pyeti:

- Gjokë me bâ me mund me ardhë ti sot mbasdreke në orën 5 kisha me dashtë me bisedue diçka me ty.

- Patjetër vij.

Në orën e caktueme u gjeta në vendin e caktuem. Ina kishte mbërritë përpara meje. Gjuejta rastin e pyeta Ijen nëse Ina e dinte shkakun e asaj thirrjeje.

- Jo, – u përgjigj grueja, – s'kam pasë ka me ia bâ të dijtun.

Meqenëse unë shpesh këndoj krejt lehtë për veten time, e Ina kishte nxanë vend pakëz larg meje improvizova nji tekst me fjalë të italishtes së mësueme gjatë kësaj kohe e mbasi pothuej asnji në të pranishmit nuk

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

dinte italisht kanga e pat të lehtë me ia arritë qëllimit. Ai tekst ia vuni në dijeni shkakun e thirrjes. Ajo qëroi fytin si me më dhanë me kuptue se e kishte marrë vesh. Rreth 10 minuta ma vonë Toni e thirri Inën në dhomën e bisedimit. Mbas rreth nji çerek ore më thirri edhe mue.

- Ndigjo këtu Gjokë, – filloi ai me nji farë mburrjeje për arritjen e deri atëhershme, – kontaktet shoqnore të ju të dyve po shihen me sy të keq prej shtetit që na e ka jetesën e jetën në dorë e me të thanë të drejtën po me atë sy e sheh edhe rrethi jonë familjar e farefisnor. Ti je tue e provue vetë gjithanshmënisht egërsinë e këtij shtet, e këtij ku e merr me e pakësue numrin e të përndjekunve e jo ma me ia shtue. Ti e din se këta shoqnuesat e të përndjekunve i konsiderojnë si të përndjekun. Inën me bâ me e hjekë prej punet ma mirë me e vra me çka ka se me e lanë gjallë. Këta të gjurmojnë kur je mbrendë e kur del jashtë. Me nji fjalë të shkurtë, nuk të lanë me ndêjë as në qiell as në tokë e ramja në sy e kësaj ndêjes tuej bashkë si i thonë fjalës "pa pasë pula pse me bâ ish", me këtë soj shtetit, e me këta soj gojaçash s'ke nevojë me hangër hudra aspak për me të ardhë era. Shko e ankoju ku të duesh, veç i shton vetes telashe. Ata me të vërtetë e mbajshin për shpirt të tyne, veç unë e rrethi jonë jemi të mendimit me ia mbyllë burimin këtyne fjalëve. Familja e Inës më âsht lutë me të thanë me iu heqë këtij shoqnimi. Edhe vetë Ina, siç ma tha pak ma parë, pajtohet plotësisht me këtë mendim. Tanë puna mbetet mos me ma marrë për keq këtë ndërhymje, apo ma mirë me thanë, kryemjen e kësaj porosije. Ti e din vetë sa gjynah âsht me i shti vajzat në gojë të të tjerëve pa pasë hak as hile. Kjo kur ta ketë të shkrueme ka me shkue tek burri, me e gabue shêjin e martesës e me marrë nji burrë të padêjë për të, gja që shumë vajzave u ndodh shpesh herë, ai i ndikuem prej kësaj shpifjeje kaq kote, mundet me ia zanë kryet me derë tash e parë për kurrgja send.

- Ne duhet ta urojmë, – e ndërpreva unë, – mos ndeshtë në asi mashkujsh. Përderisa ka djem të mirë sa të duesh, pse mos me e drejtue gishtin në shêjin e duhun?

- Epo fatit nuk i dihet, – tha Toni.

- Na shpesh herë i ngarkojmë fatit çka nuk âsht e tija.

- Këto janë punë dijetarësh, – ma preu Toni, – sidoqoftë unë të kam thirrë me të marrë atë fjalë që due prej teje, biles âsht pak me e quejtë fjalë. Prej teje unë due besë burrash. Unë tashma t'i thashë pasojat e këtij shoqnimi e ti m'i ke kuptue shumë mirë.

- A më the Inës ia kam marrë fjalën?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM BERATI" SILK ODER

- Po ia kam marrë, biles mund të them ma ka dhanë pa qenë nevoja me ia marrë.

E duke iu drejtue Inës shtoi:

- A i kam thanë të drejtën?

- Po, – u përgjigj ajo me nji fije zâni, mezi me e ndie veten e vet.

- E pra mue më paske thirrë kot, – i thashë, – për shkëputjen e dy vetëve mjafton vendimi i njenit prej tyne.

- E di por due me ma dhanë fjalën për mos me u përpjekë me ia prishë vendimin Inës.

- Ton unë e quej të palejueshëm përpjekjen me prishë vendime. Prishjen e këtyne vendimeve unë e quej mëkat, e unë mundohem me ia pakësue e me ia lehtësue vetes mëkatet. A mendon se e çoj veten me ua kërkue të tjerëve shoqninë si lypsi lëmoshën? Mungesa e këtij prestigji do të më bânte të pavlefshëm për vete e për të tjerët e unë synoj me ngulm me iu dashtë vetes e të tjerëve prandej i respektoj sa ma mirë të mundem këshillat e arsyeshme. Unë po, mundohem me i dashtë aq shumë njerzit sa mos mund të rrinë pa më dashtë, këtë nuk ma çmojnë dy kategori njerzish, ata që respektojnë ma së shumti privilegjet e kohës e ata që respektojnë ma së shumti mbeturinat e zakoneve të pa dêja me u nderue.

- Ehu, – tha Toni, – mue mos më shtin në pyll pa spatë. Shkurt unë due mos me u takue ma me Inën.

- E si mundem me e takue pa dashtë kjo vetë, e kjo nuk don ma.

- Në rregull, – tha Toni me intonacionin e kënaqun të njeriut të kryemjes së detyrës.

Më mbajti për darkë e gjatë darkës tregoi dashamirësinë e përhershme ndaj meje. Ndoshta këtë e quejti edhe "darka e arritjes" së qëllimit me na shkëputë nji herë e përgjithmonë. Ndërsa mue m'u duk se në çdo kafshatë po gëlltisja humbjen time ma të randësishme. Shpresa ime po mundohej me e ngushëllue veten me atë po-hin aq të lehtë të zânit të Inës. Pasioni i djeg të gjitha rrethanat kundra tij, tha shpresa ma në fund. Dashunija ia justifikon mendjes trillimet, e nevojshme për rrëzimin e pengesave.

Kur dola pas asaj darke gjatë së cilës u përpoqa me u shtij sa ma i kandshëm, si të më kishte pritë tek dera e oborrit u bashkova me pesimizmin ma mundues. Ky pesimizëm më përcolli deri në shpi e ndêji me mue gjatë të gjithë natës.

BIBLIOTEKA DIGJITALE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 25 maj

Shpresa ime iu përkul gati në të nënshtrueme pesimizmit për me e takue ma Inën. Ai vendim sado i shprehun me nji fije zâni, presioni i frikës mundet me u bâ vulë e atij vendimi. Ndërsa po mendoja kështu, vajza e befasive ma të këndshme ma përsëriti sërish të papritunën e lumtun. Në orën 4 mbasdreke si t'i kishte thanë ditës "nuk të la me mbarue pa ia dhanë Gjokës çastet e lumtuna", trokitja në derën e oborrit më bâni me ndi atë valë befasije që presioni i nji dite ma parë kundër takimeve tona, ma shtrëngoi shpresën t'i mbyllte sytë përpara parashikimeve të saj aq të guximshme.

- Erdhe? – e pyeta i çuditun si asnjiherë ma parë.

- Po, ardhja e sotme ishte ma e domosdoshmja. Nuk deshta me të lanë me ma quejtë pohim atë po-hin tim të djeshëm. Jo me ma quejtë, por as me e vue në dyshim. Ti vetë ke thanë: "Intonacioni flet ma shumë se fjala", prandej unë Tonit i dhashë fjalën e ty intonacionin. Mandej ti e din, pohimi i madh e mposhtë mohimin e vogël. Dashunija i gdhend shkrojat e pohimit. Frika e shkruen pohimin me shkumbës.

- Veprimi yt i sotëm i dha dashunisë time kujtimin ma të lumtun.

- Jo, – më qortoi Ina, – përmasat e vlerave janë të njejta për të gjitha kujtimet e bukura.

- Mue e dashtun, shpesh herë fjala kujtim më ngjall edhe frikë.

- Pse?

- Sepse më kujton ndërpremjen e rritjes së numrit të tyne. Fjala kujtim më sjell ndër mend nji varg të Dante Aligierit "s'ka dhimbje ma të madhe se të kujtosh kohën e lumtun në mjerim".

- Ti i shërben pesimizmit tand si shërbëtori ma i zellshëm. Po të mos e dëbosh frikën larg e ma larg, ajo ta helmon çdo çast kënaqësije.

- E mirë e dashtun, më ndihmo ta dëboj.

- Këtë ndihmë mund ta japë vetëm vetja jote që âsht gjithmonë me ty.

Frika se mos po e shqetësojnë fjalët "bânu edhe ti vetja ime", më shtrëngoi me i lanë këto fjalët vetëm në gojën e mendimit.

- A më lejon me ia shue afshit etjen në mbylljen e burimit të zânit ma ëngjëllor?

- A ma kërkove lejen për me më tregue sa bukur din me e kërkue? Këtë leje e ke pasë të dhanun pa ma kërkue ti ende. E kush do të mund

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ta refuzonte kërkesën e formulueme me këto fjalë? Sado të mundohemi me e shpërblye artin, mbetet gjithmonë i pashpërblyeshëm.

- Po, po, – ia prita, – kënaqësija e shpërblen artin. Kënaqësija frymëzon krijimin. Tash ma jep atë kënaqësi që nuk po duron me pritë ma.

E gjuhët tona u puthën si të donin me u shkri të dyja në njomësinë e njana-tjetrës, ashtu të lëshuem në duert e dashunisë me bâ çka të duen me ne, qëndruem tue shijue bujarinë e saj të pakufishme.

E shtunde, 26 maj

Ardhja e djeshme e Inës tek unë i dha të drejtë dashunisë të krenohet me të. Ky qe mendimi i të gjitha çasteve bas takimit të djeshëm.

E diel, 27 maj

Gjatë ditës së sotme m'u dha rasti me ndêjë me Mhill Delinë. Në nji bisedë për dashuninë më dha këtë konsideratë:

- Dashunija që të robnon e humbë të drejtën me u quejtë dashuni. Përkufizimet e tjera janë përralla romancash. Si qenka e drejtë me e quejtë dashuni, plotësimin e dëshirës së pasionit e aspak të arsyes? "Po luaj mendsh", thotë ndonji mashkull mbas x femnës apo ndonji femën pas x mashkullit e i dishruemi apo e dishruemja prej meje s'e çan kryet për mue. Kjo e ka emnin marri, jo dashuni. Edhe ty t'i ka marrë mendët ajo e ti asaj më duket aspak.

- Si e din ti Mhill këtë?

- E kam krejt të lehtë me e dijtë. Ne për kushtet tona me atë që do të na donte, kishim dashtë me u martue nji sahat e ma parë. Ajo me pasë dashtë me e bâ këtë hap e kishte bâ deri tash e kur s'e ka bâ deri tash s'ma merr mendja ta bâjnë tash e mbrapa e kjo don me thanë, ti don kë nuk të don. Ato çastet e kënaqësisë i përkasin kënaqësisë jo dashunisë. E si ia ven emnin ti asaj kënaqësije âsht punë për ty. Të kande me e quejtë dashuni, queje, veç dashunija e vërtetë tregohet në sakrifica jo në kënaqësi. Justifikimet e tueja, ka këtë pengesë e atë pengesë, janë vetëm me ua bâ qejfin justifikimeve. Për me dashtë pa të dashtë âsht kollaj me ra në dashni me cilën do.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM FRASHËRI" KUKËS

- Mhill dashunija edhe vuejtjen e ka të bukur.

- Nëse mundka me u quejtë edhe vuejtja e bukur, ti qenke në rregull.

- Mhill unë jam me nji shkrimtar që thotë "Nëse vueni sepse dashuroni, vazhdoni me dashtë se me vuejtë për dashuni do të thotë me jetue me të vërtetë".

- Ju të këtyne mendimeve, – tha Mhilli, – keni krenat tueja e i gëzoshi, ju me sa duket s'bâni gja tjetër veç përpiqeni me ua gjetë marrive tueja justifikimet. Për mue dokrrat e kokrrat janë dy. Ju poetve e shkrimtarve ua ka shti Zoti në shteg me i quejtë njësoj.

E hane, 28 maj

- O nusja ime e bukur, – i thashë sot Inës i kredhun në miklimet ma dehëse.

- Unë jam me e thirrë të dashtunën si italianët, – më qortoi ajo, – vajza ime.

- Fjala nuse, Ina, âsht ma plotësuese afërsije. Askujt s'i pëlqen me u bâ e dashtuna e tij, nusja e tjetër kujt.

- Ti don me e sjellë të ardhmen tek e tashmja pa e lanë të tashmen me shkue tek e ardhmja. Ne të nesërmes mund t'i dijmë vetëm emnin e ditës e numrin e datës. Çka thotë shpresa âsht punë tjetër.

Këto fjalë, thashë me vete, nuk mund të quhen epilogu i kënaqësisë së madhe të para do çasteve, përkundrazi prologu i refuzimit të kërkesës sime me u martue me të.

E marte, 29 maj

Sot më ndali në rrugë Prekë Jakova.

- Due me të ndalë e me të pyetë për me ia shtue kënaqësinë vetes. Para do kohëve të kemi pa unë e Klea duke shëtitë me nji vajzë simpatike e dukeshe shumë i gëzuem, dikush ma bâni të kryeme lidhjen tuej, a ma ka thanë të vërtetën?

- Po, Prekë, unë kam nji të tashme të lumtun, se sa zgjat...

- Gëzoju kënaqësisë së tashme se s'ka të ardhme pa të tashme. Ti e din unë e Klea dëshirojmë me pa sa ma shumë njerz si veten. Ne na bâni

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODER

përshtypje sidomos sfida e saj ngadhënjimtare përballë të gjithëve, ajo sjellje natyrisht tregon dëshirën për me qenë të njani-tjetrit gjithmonë. Ndoshta nji ditë ka me iu mbushë prap mendja shtetit me ta dhanë dorën.

- Prekë, këta e kanë zemrën gur e gurin nuk e shndërron asgja në zemër.

- Epo kushedi të ardhmen? Njeriu tek e ka shumë të zorshme me i përballue vështirësitë. Çifti ndihmon njeni-tjetrin, e ndajnë barrën e vështirësive përgjysë. Në të pamë ka natyrë të mirë ajo vajzë.

- Prekë me shpresue nuk na ndalon gja.

E mërkurre, 30 maj

Mungesa e Inës këtë ditë na e bâni këtë ditë e këtë datë e mue tri zbraztësina që nuk mund ta mbushin njena-tjetrën nësa humnerat shoqja-shoqen.

E ejte, 31 maj

- Ina, – i thashë, – sot ke ardhë me plotësue dëshirën time e të ditës së fundit të majit. Edhe ky donte t'ia përkëdhelje si mue ditën e tij të fundit e ky, përkëdhelje quen ardhjen tande tek unë. Po të dëshironin edhe ditët përkëdheljen time si ti, të gjitha ditët e jetës time do të më kishin bâ të lumtun.

- Pse thue do të më kishin bâ të lumtun? Ti duhet të thuesh "do të na kishin bâ të lumtun". Lumtunija që dhuron nji dashuni si e jona, u përket dy vetëve.

- Kot ma qorton të shprehunit, unë i flas fjalët si më vijnë. Ti din me i bâ fjalë gojëtarije. Ti din me folë ma bukur e unë me heshtë ma bukur, – e më bâni me u kredhë në heshtje dashunije.

E prende, 1 qershor

Pyetja e parë e ditës së sotme qe:

- A do të bahesh shkak, Ina me më gëzue mue e këtë faqe ditari?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D R

Në orën 10 të paradrekes i thashë:

- Qofsh gjithmonë e lumtun sa bukur ma fillove këtë muej!

- Kam vu re, – tha vajza, – sa ma e pakursyeme të jetë dashunija ime ndaj teje, ti aq ma shumë kërkon prej saj.

- Po e dashtun, se sa ma shumë të ma bâsh kënaqësinë me folë, kjo fjalët i shpenzon vetëm për rritjen e kërkesave të kënaqësisë.

E shtunde, 2 qershor

Kjo e shtunde ma detyroi ndigjimin t'i drejtohet kujtesës: "Të lutem shumë më kënaq me zânin e gojës munguese të sotme", e buzët e mija, i thanë imagjinatës "na jep puthjen ma të shijshme në botë". Kështu edhe duert kërkuen njomësinë e Inës e imagjinata, si fenomeni ma dorëdhanë, i dha dëshirës time sa i kërkoi. Le të ma përqeshë realiteti i vorfën imagjinatën e pasun. E pyes realitetin: "Përse ma përqeshë?, apo pse sot po më jep ma shumë se ti?" Vofnija jote e sotme më bâni me i kërkue ndihmë imagjinatës. Cilado qoftë ndihma e saj, ndihmës tande të sotme ia kalon.

E diel, 3 qershor

Data e sotme mundi me i dhanë kësaj faqe ditari epilog të gëzueshëm.

E hane, 4 qershor

Sot Ina e zgjati ndêjën tek unë si kjo ditë gjatësinë e ndriçimit.

- Tash a kam ndêjë boll? – më pyeti ma në fund.

- Përse më bân pyetje pa të drejtën e përgjigjes?

- Pangopshmënija han vetveten i dashtun.

- E çka t'i bâj unë dashunisë që nuk e mat kohën nësa amshimi?

E marte, 5 qershor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

- Çudi, – ia bâna unë duke ia prekë fytyrën lehtë si për mos me zgjue as ma gjumë lehtin.

- Përse çudi? – më pyeti Ina, – ku e ke fjalën?

- Përshkrimi sado i arritun e ka të pamundun me e shprehë ekstazën time kur ta preku këtë njomësi. Ti më ke bâ krejt poezi si të mos isha ma njeri i zakonshëm.

E buzët tona ranë në ujdi me i lanë fjalët në heshtje.

E mërkurre, 6 qershor

Çastet e takimit tonë të sotëm Inës sërish i përloti. Këta lotë përshkruen udhën e shkurtë të fytyrës së Inës e hynë në udhën e gjatë të kujtimeve të mija.

- Të lutem shumë m'i thuej fjalët e këtyne lotëve e fjalët e të gjitha lotëve të shkaktueme prej kësaj dashunije. Më duket i drejtë plotësimi i kësaj kërkese. Mirëbesimi e meriton këtë së paku për hir të dëshirës time për me qenë sa ma i yti, të jesh e sinqertë me mue.

Ajo vazhdoi me lotue mbi shplakat e duerve të mija të ngjeshuna mbi faqet e saja të trëndafilta.

- Edhe sikur në andërr të ngjiste kështu, – i thashë, – do të përbânte nji kujtim të hidhun. Po të ma tregoje shkakun e këtyne lotëve, unë do të bâja gjithçka të mundshme për me e asgjësue shkakun e rrjedhjes së tyne.

- Mos ngul kambë ma, – u ndje zâni i saj i lehtë e i përvajshëm. – Përse don me më shtrëngue me folë kur s'due të flas. Përpjekja ma e kotë âsht me i ndryshue tjetrit natyrën. Edhe unë do të doja me ndryshue në veten time çka më duhet me e pasë ndryshe, por të pamundunat mbeten gjithmonë të tilla.

E ejte, 7 qershor

Kjo datë ma bâni të më ngjante bota shkretëtina ma vetmitare. Ditën e parë të kësaj vetmije ndoshta e kalova sot.

E prende, 8 qershor

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E sotmja mbase qe dita e dytë e asaj vetmije.

E shtunde, 9 qershor

Edhe kjo e shtunë u bâ e treta zgjatëse e ditëve pa ditë dhe e netëve pa natë.

E diel, 10 qershor

Në meshën e sotme Zotit i drejtova lutjen ma të thjeshtë e ma kuptimplote: “Zot u bâftë vullneti yt!”.

E hane, 11 qershor

Në këtë ditë të parë të javës së dytë të qershorit, Ina u bâ kthjelltësija e vranësinës time.

E marte, 12 qershor

Mungesa e sotme e Inës m’ia dha sërish të sotmes fytyrën e të pardjeshmes.

E mërkurre, 13 qershor

Faqja e kësaj dite të ditarit e ka emnin bosh.

E ejte, 14 qershor

Kjo ditë kaloi si paraardhësja e saj e ndoshta edhe si mbasaardhësja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 15 qershor

Të sotmen e fitoi shpresa.

- Mundësija e sotme më lejoi veç sa me ardhë e me të thanë kur e kam rastin, vij tek ti. Megjithëse takimi jonë i sotëm qe fare i shkurtë, kënaqësija u bâ e kundërta e shkurtësisë.

E shunde, 16 qershor

Edhe sikur të ishim mbrenda dashunisë si çastet brenda kohës, takimet tona prap se prap do të më dukeshin të largëta si ditëndodhjet e tyne. Më ngjanë sikur edhe vetë ajri i fryn zjarmit të mallit tim.

E diel, 17 qershor

Siç shihet, këto data jam duke i shënue në ditarin tim, vetëm në shêjë respekti për kalendarin.

E hane, 18 qershor

Për sa më përket mue kjo ditë, s'meriton ma shumë se përmendjen e emnit të saj.

E marte, 19 qershor

Kujtimet kanë nisë me më thanë: "Tash merru vetëm me ne".

E mërkure, 20 qershor

Kjo datë ma bâni këtë ditë të ngjashme me shifrën e saj të dytë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 21 qershor

Kjo datë sikur më tha: “Ti do të jesh gjithmonë si shifra ime e dytë”.

E prende, 22 qershor

Mendimi i parë i imi i kësaj dite qe: “Siç âsht e prendja afër fundit të javës, ashtu je ti afër fundit të takimeve me Inën. Aq sa âsht i pashmangshëm mbarimi i javës aq e pashmangshëm âsht shkëputja e lidhjes tande me të”.

E shtunde, 23 qershor

- Netët e ardhshme të emnit tand, – uroi nana, – i festoshim ma me shumë gzime.

- Të lumtë goja, – ia këmbeva urimin pa mujtë me e pyetë “ku po i sheh gzimet?”.

Nana si të ma ndigjonte heshtjen e këtij mendimi shtoi:

- Urimi ma i randsishëm âsht: shyqyr që na ka zanë shëndosh. Njeriu që nuk din me vlerësue si meriton çka ka sot, s’din me çmue as çka do të ketë nesër. Nji burrit shumë të vorfën në katundin tonë, shpesh herë i ndodhte me hangër edhe bukë e uthull. “Faleminders o Zot që na e bane nafakë” – thonte ai. “Gjeto, – e pyeti dikush nji ditë, për bukë e uthull tanë këtë falnderim?”. – “Po, iu përgjigj burri, fjala “falënderim” âsht e mirënjohjes, si për pak si për shumë falnderimi jepet me të njêjtën përzemërsi”. A ta ka urue ajo shoqja jote natën e emnit?

- Po nanë, – ia ktheva për me e mbyllë bisedën rreth saj.

- Sot një vjet ndoshta e festojmë bashkë!

- Po nanë ndoshta.

- Sonte kaloje si i ka hije natës së emnit tand, nuk të falet me bâ ma shumë qef ata që s’e kanë emnin e këtij shejti si ti. Del e kapërceja flakadanin Shën Gjonit. A e sheh se edhe vetë Zoti në nderim të natës së këtij shejti ka caktue me i pri dita ma e gjatë e vitit.

Unë dola e u bashkova me ata që po kapërcenin flakadanin, ritual të shën Gjonit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 24 qershor

Sado që pa ndonji shkak shpresimi, zgjimi i sotëm m'u duk disi ma i kthjellët e ajo fije kthjelltësie shpirtnore paska ndjellë shtimin e kthjelltësisë. Kjo ditë më dha rast me shijue urimin e emnit tim nga zâni që tingëllon si sigël e dashunisë time.

- Sot, – tha Ina në takimin tonë krejt të rastësishëm në rrugë, – nuk kam asnji mundësi me ndêjë bashkë, veç mirë që të ndesha me të dhanë urimin tim të përzemërt.

E u ndamë. Kaq i mjaftoi shpresës time me ma bâ ditën të gëzueshme. M'u kujtuen fjalët e saja të para do kohshme.

- Unë jam gjithkahja jote.

E sa më gëzojnë fjalët e këtij premtimi! Gjithçkahes nuk ka çka i shton njeriu, ajo âsht gjithçkahja ime. Etja me pasë çka synon dishira, na bân nganjiherë me i premtue vetes në emën të njeriut që e ka në dorë plotësimin e kësaj dëshirë.

E hane, 25 qershor

Sot simbas zakonit që s'i dihet as koha e fillimit as pse-hi i këtij zakon, filloi dita e parë e vizitave të grave për festën e emnit e vazhdon deri nji javë mbas. Njêna prej vizitoreve i bâni nanës urimin ma të mirëpritun:

- Dhashtë Zoti e shpejt u bafsh vjehrra e nuses ma të mirë!

- Ty të lumtë e bardha gojë, – ia ktheu nana si të kishte zemrën në vend të gojës. Me ndihmë të Zotit ajo bukuroshja që shpesh herë na e shndritë mahallën shpejt tash po bâhet e jona.

- Po, besa, – ia pat tjetra, – ajo djalë ma të mirë s'po të gjen kund. Burri i mirë e vjehrria e mirë janë pasunia ma e madhe e çdo nuseje e me e bâ me e pengue vorfnia martesën tre çerekët e njerzimit do të kishin mbetë beqar, martesave u vjen në ndihmë vetë Zoti.

- Atë vajzën e kam nxanëse, – u përpoqa t'i ndërroj drejtim bisedës.

- Nxanëse e paç gjithmonë e nxanësen ma të mirë! – uroj nji tjetër grue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MAHIR BARLETI" SHKODËR

- Ka dashtë Zoti të kem mend me iu dhanë 100 vetëve e jo ma një nuseje.

- Epo u baftë vullneti i Zotit, – tha nana për me e mbyllë atë bisedë.

E marte, 26 qershor

Pritjen time të kësaj dite ma gënjeu edhe e sotmja.

E mërkurre, 27 qershor

Më duket sikur ndigjoj zânin e fatit të ngulun mbi cakun e ndamjes tonë. Frika të thotë të drejtën, këputjes së lidhjes tande me Inën nuk mund t'i ndërrosh drejtim nësa kohës e koha po të sjell me shpejtësi këtu tek unë.

E ejte, 28 qershor

Shpresa e ka të pamundun nënshtrimin sepse qëndresa e saj e ka forcën ma të pamposhtun. Ajo e ka lidhë Inën për vete me fijet e saj të padukshme. Deri kur do të mund ta mbajë kështu të lidhun? Gjumi im si të donte me e ndjekë shembullin e Inës e ka rrallue dukshëm ardhjen tek unë e me qëndrue shumë pak me mue. Natën e kalueme, s'u duk pothuej nji çast. Duhani si të thonte: "Te unë e gjen ngushëllimin, kam nisë me u dhanë pas tij në tepri të dënueshme për dy shkaqe, mungesa e të hollave për me përballue blemjen e mungesa e ushqimit për me i bâ ballë gërryemjes së tij. Disa herë më ka qortue edhe vetë Ina për pimjen e cigares. Nuk po mundem me e luftue me forcën që meriton.

- Po të ishte puna, njani nga ne, – më pyeti Ina, – cilin nga ne do të zgjidhje?

Unë iu përgjigja:

- Njeriu që don shumë e të don shumë s'ka si me ta bâ zemra me i vu kushte. Duhani sikur ma ndihmon frymëzimin, – u justifikova unë, – me duhanin kam miqësi 10-vjeçare.

- Jo, – ma priti ajo, – ke anmiqsi 10-vjeçare.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Shkunda taketuken ku të mos m'i shihte nana bishtat e cigareve e dola në rrugë përnjiherë me dritë. Pyeta për orën e më thanë ishte 5 pa nji çerek. Mbas pak mbrrita në rrugën që përshkonte Ina për me shkue në punë e në shpi. Për mos me ma kuptue qëllimin ndonji prej llafazanave që merrej edhe me ne, eca shpejt si mos me dashtë me takue kënd, megjikëtë për fat të keq u gjet nji burrë me më thanë:

- Hë a paske dalë me xanë pritë?

U shtina sikur s'po kuptoja me kë e ka. Për koinçidencën ma të keqe fjalën e llafazanit, llafazani e tha pikërisht në atë kohë kur Ina po kalonte afër meje. Meqenëse unë dhe e dashtuna ime po ecnim në të njejtin drejtim, Ina me t'u zhduk prej mundësisë së shikimit të tij u kthye e më tha vetëtimthi në shêjë qortimi:

- Të lutem hiq dorë me më takue rrugëve.

E shpejtoi hapat si për mos me ndigjue asnji fjalë timen. Këto fjalë të pa paramendueme ma bânë të ndjej vehten si të ndodhesha përpara ma të papritunës së frikshme. Shpresa e trembun m'u zmbraps në skutën ma të thellë të shpirtit e me shpejtësinë e braktisjes së vendit nga shpresa, pesizmi ia zuni vendin si pë mos me i a lshue kurr ma . "Tash a e more vesh?" iu drejtue ai shpresës time, por shpresa mesa duket i kishte ikë aq larg sa mos me mujtë me ia ndigjue zânin. Kujtesa si të m'i kishte harrue të gjitha fjalët e tjera gjatë të gjithë ditës më përsëriti: "Të lutem shumë hiq dorë me më takue rrugëve".

E shtunde, 30 qershor

Fjalët e Inës vazhdojnë me më thanë gjithnji:

- Ne jemi epitafi i pritjes së fundit për të dashtunën tande.

Këtë e tregojnë edhe faqet e ditarit të këtij muaji. Fjalët për lumtuninë tash janë të ngjashme me piklimin e ujit të nji burimi në të shterrun.

E diel, 1 korrik

- More bir, – më pyeti nana me nji shqetësim të dukshëm, – me çka po shoh je tuj fjetë tepër pak.

- Nanë gjumi âsht tekanjoz, – u përpoqa me e qetësue, – vjen e rrin e shkon si t'i shkrepet.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E unë pra, kisha me thanë, ai sillet përgjithësisht me ne si të sillemi ne me të. Mandej s'je ti tuj e përfillë atë thanjen që ka thanë frati "shko te shtrati në mos të marrtë gjumi të pushon shtati". Në kohën e gjumit ti rrin ndenjun ose bân ecejake, duhan po pin si me dashtë me i mbarue të gjitha paketat e cigareve të dyqaneve. Duhan shumë, bukë pak e ushqim gati aspak, dihet krejt mirë ku të çon kjo rrugë. Pashë mue venja mendjen ma mirë shëndetit. More bir, në fund të fundit edhe për hatër tem që s'kam tjetër dritë sysh veç teje. Nana me e pa fëmijën në pupla e pyet veten a thue po ma vrasin. Aj, nuk u merret gja me zor njerëzve, more bir e jo ma Zotit. Nikoll Daka ka qenë dje e më ka lanë fjalë me të thanë me shkue sot për drekë e me ta thanë të drejtën mue tash m'u kujtue.

- Mirë nanë tash po shkoj.

Rreth drekës shkova tek Nikolla, e takova tek po zbriste shkallët e pallatit të apartamentit të tij dhe e pyeta:

- A ke qenë dje në shpinë time?

Për nji çast u duk si i nxanun ngusht. E kuptova se sa çil e mbyll sytë e mori me mend.

- Po, – u përgjigj, – i kam lanë fjalë Drandes me të thanë me ardhë tek unë. Ngjitu nalt, sapo blej diçka e erdha.

Si u ngjita e gjeta vetëm Emilinë e u ula me ndêjë, ajo më tha:

- Dje kemi ndenjë gjatë me Dranden, sa grue të mirë e ke atë nanë. Gjynah me ia mërzitë shpirtin edhe me hallet tua, u ankua shumë e gjoa për shëndetin tënd. I shkuan lotët duke folë për ty. Bën ç'mos e mundoju me iu paraqitë disi ndryshe. Ajo djallë vajze të gjithëve na shtini në mendime. Më mirë të mos e kishe njohur fare. Nikolla po vjen sapo të blejë diçka.

- E takova në fund të shkallave.

- Vërtetë!? Sa budallaqe jam! Më foli goja para mendjes, ndoshta Drandja i ka thënë Nikollës mos me të tregue se ka qenë këtu. Mirë thonë, ne grave nuk na mban goja arra, sidoqoftë bën sikur nuk të kam thënë asgjë.

Me të hy Nikolla mbrenda më tha:

- Të kam thirrë me të tregue përkthimin e sonetit të antitezave të Petrarkës, dje e fillova dhe e mbarova, më duket kam bâ punë të mirë.

Ai ma lexoi dhe unë e përgëzova.

- E ke përkthye si ata që lindin me përkthye mrekullitë poetike.

- Ndigjo këtu, – filloi si zakonisht kur don me më thanë ndonji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

gja shumë të randësishme, – për me dashtë me e respektue miqësinë e kumbarínë që kemi, na duhet me folë lirisht me njani-tjetrin.

- Nikollë, – ndërhyni Emilia, – i kam treguar Gjokës për ardhjen e Drandes dje këtu.

- Ma mori mendja, – ia bani Nikolla, – kur të premtojnë gratë se janë arka të ndryme sekretesh, dije mirë janë duke të folë për arkë pa kapak.

Mbas të qeshunit të këtij përcaktimi nisi me më përshkrue shqetësimin e nanës për mue.

- Rri si deri tash, – më tha mandej, – përndryshe s'do t'i përkasësh ma vetes tande të deritashme.

E hane, 2 korrik

Pothuej i bindun se Ina do ta pranonte propozimin me u arratisë e mërgimi do të na krijonte kushte të përshtatshme me u martue me njani-tjetrin, fillova përpjekjet me bindë nanën për me bâ këtë hap. Për me shmangë dështimin e përpjekjeve të maparshme për me ia mbushë mendjen, ia lidha këtë propozim me përfitimin ma të andrruem prej saj.

- Nanë, – ia fillova, – shteti shqiptar m'i ka pré të gjitha mundësitë me u martue me Inën, biles edhe me u takue me të. E vetmja rrugë e mbërritjes së këtij qëllimi na ka mbetë arratisja prej Shqipnijet, këtu s'kemi asgja, atje na jepet e drejta me shpresue me pasë gjithçka na nevojitet. Ti e din tashma, robnija e lirija janë si terri e drita. Me ndêjë gjithmonë në errësinën e frikës e në pritjen e të këqijave të diktaturës, në vend me dalë ku jeta âsht krejt e kundërt me të këtushmen, më thuej si i thue ti kësaj? Këto fjalët e mija janë edhe të Inës.

Nana m'u kthye:

- Ti po më përsëritë çka të kam thanë mos me ma përmendë ma. Mbasi ti e Ina paskeni nji mendim me ikë prej këndej, mue më leni këtu si nanën ma të lumtun të këtij vendi. Të kam thanë, në t'u nevojittë jeta ime, ta jap me gjithë zemër e shpirt, veç prej Shqipnijet pa më nxjerrë kush të vdekun nuk dal. E kam të preme, vetëm toka ku kam lé e ku u rrita do të m'i bâjnë këto eshtna dhé të sajën.

Pamundësija e ndryshimit të këtij vendimi më detyroi mos me ia shfaqë Inës këtë mendim.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MADH BARLETI" S H K O D E R

E marte, 3 korrik

Edhe mendimet më duken të lodhuna nga rrahjet e tyne gjithmonë në të njëjtën pikë. Dashunija për Inën më thotë: - Aty, aty mbaje mendjen!

E mërkurre, 4 korrik

Vetmija ia sheshon pesimizmit rrugën e hymjes në zemër. Kjo gjendja ime shpirtnore, pesimizmit i bâhet material foleje e si vend foleje, zgjedh zbraztësinën e krijueme nga ndamja. Aty ai ven nji perde të zezë para syve të shpresës e vrulli i kësaj përpjekjeje të mallkueme po ma sulmon zemrën gjithnji e ma shumë gjatë këtyne kohëve të fundit duke përfshi edhe ditën e sotme megjithëse e pamposhtun plotësisht, qëndresa e shpresës po më duket gjithnji e ma e ligështueme. “ Kot pret, kot pret”, çirret brenda meje zâni i pesimizmit. E dita e sotme e ndihmoi pesimizmin me i dalë fjala.

E ejte, 5 korrik

Edhe këtë ditë, mërzija ma zvarriti në pjerrtinën e saj të mundimshme. Mbase moshatarët e mij do të ma largonin sado pak mërzinë e ku t’i marr ata? Disa nga ish shokët e mij më mbajnë larg nga frika e ramjes në sy të shtetit, gjahtarët e interesave për mue më kanë braktisë me kohë si nji burim të shterrun, me shkue vetëm në vendet e frekuentimit të notit ngjaj si zog i truem, e ngjalli mëshirën e mëshiruesave e kënaqësinë e anmiqve të mij, me ndêjë mbrendë më han shpia. Nikollë Daka punon të dy turnet e para; Sami Danin mund ta gjej duke lexue në njanën nga lulishtet e qytetit por mendimet e tashma ma bâjnë të pamundun përqëndrimin e vëmendjen në lexim. Në fund të fundit edhe po të gjej bashkëbiseduesa, sado që të tjerëve u dëshiroj me gjithë zemër sa ma shumë kënaqësi, kënaqësija e tyne më kujton kënaqësinë time të shndërrueme në kujtime munduese, kështu më ka mbetë vetëm vetja ime të merret me veten e vet. Ah sikur Ina të ishte gjithmonë me mue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e puthen si faqet e ditarit tim me njana-tjetrën! Në krye të rrugicës së zojushë Idës ndesha Niren duke ardhë përballë meje.

- Nuk paske shkue kund me u la? – më pyeti duke ngadalësue të ecunin drejt meje.

- Të vorfënve u jep rast vorfnija me folë lirshëm për të, më mungon gjithçka më nevojitet me shkue me u la.

- E tash po shkon me ndêjë tek zojushë Ida?

- Po.

- E pra, zojushë Ida ka dalë për mos me u kthye deri në mbrëmje. Në të pëlqeftë me ndêjë me nji të vorfën si veten, në mos ma daha, çelësin e dhomës ma ka lanë mue, po kthehem e po rrijmë bashkë.

Gjithsesi m'u duk e paarsyeshme me ia refuzue ftesën e bâme kaq thjeshtë.

- Kam dëshirë me ma dëgjue ti valsin e lamtumirës të Shopenit e me ma dhanë ti vlerësimin tand.

Trishtimi i zakonshëm i këtij titulli m'u duk sikur m'u shtue shumë e shumë fish.

- Pse e paske marrë me e studjue këtë vals? – e pyeta i pakënaqun me titullin.

- Kujtova se mund ta prek me të fatin në zemër për lamtumirën time kaq të dëshirueshme.

- Për cilën lamtumirë e ke fjalën?

- E paske harrue? E kam fjalën për lamtumirën time nga Shqipnija, e me shkue në Turqi. Ndoshta ty të tingëllon i hidhun titulli i këtij valsi.

Unë heshta. Me të hy në shpinë e zojushë Idës vajza më pyeti:

- A don me ma ndigjue fillë e me ikë, apo don me ndêjë nji grimë kohë me mue?

- Mund të rri pak.

Në mbarim të luejtjes së valsit i dhashë përgëzimet e meritueme. Ajo më falënderoi e u afrue me karrige ma pranë meje. Pa pritë e pa kujtue buzët e saja u ngjeshën në të mijat në mënyrë të pashkoqshme.

- Pa nji kësi kujtimi s'kisha si me u nda prej teje. Ndonëse nuk ma dhê, e mora pa ma dhanë. Megjithkëtë quhet kujtim, për mue natyrisht, – shtoi mbas nji pauze të shkurtë. - Për ty, e din ti vetë, në fund të fundit në mos të mbetë kujtim i mirë, le të mbetet i keq, e randësishme âsht me qenë kujtim nga unë e sidoqoftë edhe po të duesh s'ke si e harron. Ndoshta largësija e koha kanë me e zmadhue edhe këtë kujtim e dikur ka me i ngja nji fotografie të zmadhueme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

Kjo âsht andërr, – thashë me vete, – e andrra s'ka si me mbetë kujtim.

E prende, 6 korrik

Zhgënjimi po ma tall vazhdimisht shpresën prandaj pesimizmi i gllabëron pa mëshirë datat e ditarit tim. Shkruej unë në të në vendin tand, thotë ky përbindësh, e unë kacafytem me të mos me e lanë me shkrue asnji germë sepse ai do të m'i nxinte faqet e ditarit siç âsht vetë. Në datën e 15-të të këtij korriku iu hodha në grykë e u mundova me ia shpëtue përçapjes së tij ma të pamëshirshme këtë datë të veçantë për mue dhe arrita t'ia shkëpus datën e parë të jetës time. "Si të mos e urresh, më foli ai, datën e lindjes tande para këtyne humbjeve kaq të mëdha?" Humbjet nuk i shlyejnë dot fitoret, – ia pata unë, – ty e bardha t'i merr sytë prandaj nuk don me i pa faqet e lumtuna të ditarit tim.

E hane, 16 korrik

- Ina tash më ka mbetë me ta ndigjue zânin nëpërmjet kujtesës time e fjalët me anë të imagjinatës e sa ma shumë më tingëllon zâni yt në kujtesën time aq ma shumë ia shton etjen ndigjimit. Kohë quej vetëm qëndrimin tand me mue, pjesa tjetër âsht pa emën, ndêja jote me mue i ngjet kohës emnin tand. Ti a mendon se largësia jote më bâhet e zakonshme? Unë dje kam pasë ditëlindjen po të më uroje: "U bafsh 100 vjeçe!", unë do ta ktheja "paça aq jetë sa të jemi bashkë".

- E sikur të ndodhte me jetue unë shumë pak, çfarë do të bâje ti?

- Edhe po të mvarej jeta ime në kohën e qëndrimit tand me mue, a do të kishe zemër me më lanë ashtu si më le? A mund ta besoj unë këtë?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 18 korrik

Ka 6 muaj e gjysë moj dita ime e sotme që emnin tand e përmendi me nji kënaqësi të veçantë sepse ti ishe njena nga ditët e caktueme për mësimin e italishtes. Ti ishe dita e justifikimit ma të kandshëm në

botë, ti ishte njena nga ato ditët në të cilët Ina mue më mësoi sekretin e lumtunisë, tash më ke mbetë vetëm kujtim i bukur o e mërkurrja ime e dashtun! "Sot, më tha e ejtja, të mërkurren e keni caktue ju vetë ditë kënaqësije, mue më thuej sa herë më ke ardhë me më kënaqë me ato të papritunat e tua. E prendja e sotme më tha: "Unë nuk due me u mburrë ti e din vetë si jam sjellë unë me ty gjatë muejve të kaluem". E shtuna ia pat: "Mue më ka pëlqye me iu pa bashkë e shpesh herë ju kam shoqnue, natyrisht sa herë më keni dhanë rast e rastet na i jepni ju ne, jo ne ditët ju." Po kësi fjalësh thanë e diela dhe e hana, e dita e marte.

E ejte, 26 korrik

Siç ndodhë kur njeriu don me gjetë çka i përshtatet ma së miri m'u kujtue nji rubaire e Omar Kajamit e ia përsërita vetes kushedi sa herë. Asaj rubaire i bâna ndryshime të vogla e shumë të randësishme për mue.

Ti fryn Ina e zemra ime të pa
Andej nga gjoksi iku e më la
E duke fluturue pas të ra
Banesën sot në gjoksin tand e ka
Sa vlerë të shumëfishtë merr krijimi i kujtdo qoftë
Kur e gjejmë veten tonë në të.

E prende, 27 korrik

Ky qëndrim i yti – i them shpresës – i ngjanë nji kambënguljeje pa kambë e ajo ma kthen: "Nuk mundem me qenë ndryshe nga çka jam. Unë jam goja e fjalëve ma të nevojshme. Jam krijesa me moshën ma të gjatë të kësaj jete, mue në mos më daltë fjala sot, më del nesër. Unë e përshkoj kohën deri përtej durimit njerëzor. Më përqafo si duhet e ta shpërblej përqafimin, kujtoje gjithmonë fjalën e urtë 'kush duron fiton', jo vetëm kujtoju, por edhe mbështetu në këtë thanje të urtë".

E shtunde, 28 korrik

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MASHI BARLETI" SHKODËR

E djeshmja më flaku tek e sotmja ma të lodhun seç më kishte marrë në dorëzim. Herë-herë më duket sikur edhe shpresa ime u mërzit me mue e më la vetëm. Ndoshta edhe ajo pushon e lodhun tepër nga shërbimi në dobi të inkurajimit tonë. S'më mbetet tjetër veç me pritë të zgjohet me më ngushullue. Sapo më ikë zemërimi me të, i kërkoj ndjesë sepse për të kam nevojë si për frymëmarrjen.

E hane, 30 korrik

Edhe nata e kalueme si shumë të tjera para saj në vend të më sillte gjumin më solli mendime kundër tij. Gjumi tash më jep vetëm ndonji dremitje të shkurtë e ikë si të vinte me ma lanë teken. Lodhja më bâni me u zemërue me të e me i thanë: "A ke mëshirë, ma sill pak gjumë!". E nata si e zemërume me mue më foli për herë të parë. "Në ditarin tand të këtij viti pak fjalë ke folë për mue e pra nata e dy viteve të lidhi me dhuruesen e lumtunisë tande. Unë ta afroj gjumin, mendimet tueja e largojnë. Ma shumë nuk e len ti rehat shqetësimin se ai ty. Ti i kapesh si të doje me e bâ me zor me të shkaktue vuejtje".

E marte, 31 korrik

Mos lania e lamtumirës së Inës ma bâni të hidhun lamtumirën e korrikut tim të 27-at. Gushti i këtij viti filloi me ditën e mërkurre. Kësaj dite i patëm ngarkue detyrën e dhanjes së kënaqësisë së madhe. Ato çaste të quejtuna margaritarë jete, mungesat tashma e tyne m'i shndërroi në kujtime e kujtime munduese.

- Unë i quej të gabueshme këto mendime, – ma priti kojshija im, Zef Cungeli, me të cilin kam rastin me bisedue ma shpesh për Inën. - Kjo don me thanë mos me ia ditë për nder fatit, kjo do të ishte njësoj si me thanë nji i pasun që nuk mundet me shtue ma pasuni "E ndjej veten të vorfën", unë e di se njeriu me çaste të bukura nuk mund të ngopet, por zemërimi i mosshtimit të atyne çasteve âsht mosmirënjohje ndaj së kalumes e sidomos ju artistave çastet e bukura u frymëzojnë krijimtari.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 2 gusht

Me Zef Cungelin na lidhin mosha e dëshira me lexue. Sot e pyeta nëse e quen me vend përpjekjet e mija me e takue Inën.

- Kjo dëshirë i bân punë përrallësh punët e sedrës, si lêhet sedra me u bâ pengesë për mbërritjen e nji qëllimi dashunije. Largimi i saj mundet me qenë edhe i qëllimshëm për me pa deri ku mbërrin kambëngulja jote me e takue. Çdo veprim i vajzave në kohë dashunije meriton shqyrtim të kujdesshëm. Me ato që të shkrin dashunija në nji, s'ke si me e shikue sedrën. Nëse ti ia arrin qëllimit e mandej vazhdon me pasë tendenca robnimi, vetëm atëherë e kanë kohën masat mbrojtëse të sedrës. Tash âsht rasti me u dhanë mbas saj pa kurrëfarë rezerve.

- I kam dalë nji ditë përpara, më ka thanë "nuk due me më takue rrugëve".

- Epo mirë mos e ndalo. Randësi ka me të pa për çka ke dalë. Nëse të përsëritë ato fjalë ti thueji: "Toka âsht e Zotit, rruga e të gjithëve e për fat të mirë edhe e jotja prandaj më pëlqen me ecë nëpër të". Duke mendue se ku shklasin hapat tu, mund të shklasin edhe të mijtë. Në të kaloftë përbri pa të folë e ti ia njeh të ecunit, në mos qoftë aty kush afër, thueji ndonji prej atyne fjalëve ma prekëse.

Nëse turnet kanë ecë simbas javëve, sonte, i thashë vetes, âsht turn i dytë. Në orën 10 të mbramjes shkova tek rruga ma e përshkueshme prej saj e kur sahati i Kishës së Madhe trokëlloj nji herë sinjal gjysmës orës mbas dhetës, trokitja e hapave të Inës më krijoi emocione të pakapshme nga përshkrimi. Ngadalësova hapat e të ecunit përballë njani-tjetrit, ajo përkundrazi i shpejtoi.

- Mos më del ma këtu, mos më damto! I kam dhanë fund nji herë e përgjithmonë. Natën e mirë!

E shpejtoi t'i mbaronte këto fjalë sa ma parë. Shpejtoi ritmin e hapave të largimit si në vrapim. Megjithkëtë unë i thashë me zânin e mjaftueshëm me m'i ndigjue fjalët:

- Së paku kënaqësinë e ndigjimit të zânit tand ma dhê.

- Hë? – më pyeti Zefi kur u ktheva, – a ke me më thanë ndonji fjalë të mirë?

- Tash e tutje me shpresue për të don me thanë me i dhanë shpresës lodhjen ma të kotë.

- Shpresa pyet vetëm veten e vet, – tha Zefi, – shpresa merret me përgjigje e jo me pyetje. Unë due me m'i ra gjatë e jo kaq shkurt.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Si ia tregova fill e për pé tha:

- Puna qenka mirë fort, e randësishme âsht se a i ka ndigjue mirë fjalët tua.

- Po, krejt mirë!

- T'i ka thanë njato fjalë që më the.

- Po m'i ka thanë.

- Ashtu, unë i ve randësi të folunit, jo fjalëve.

- Zef, unë them heshtja do të ishte ma e mirë se ato fjalë.

- Je gabim, heshtja injoron e injorimi âsht vrasësi ma i pamëshirshëm i sedrës. Sidoqë me kênë fjala, komunikimi të bân për njeri. Për mendimin tim duhet t'i shkruesh nji letër mbasi ti i bân letrat e veçanta. Fjalët e letrës i lexon sa herë të dojë e ma merr mendja sa herë t'i përsërisë aq ma thellë e prekin. Më duket krejtësisht e pamundun mos me të kthye përgjigje e bâni e nisi me të kthye përgjigje ti e thithë prap aty ku e ke pasë. Provoje këtë mënyrë e shih sa e suksesshme ka me të dalë.

Ndërsa Zefi po priste diktimin e fjalëve të mija më ndodhej si të ishin kacavarë frymëzimit të gjitha fjalët e fillimit të nji letre e secila prej tyne sikur donte të thonte "më nxjerr mua të parën". E kur frymëzimi ia doli me u vu nji farë disipline, nisa me e vu në lëvizje pendën e Zefit në pritje.

E dashtuna ti që për herë të parë në jetën time po më bân të vuaj me gjetë fillimin e nji letre. Po të kujtoj se të shkruemit e kësaj letre tregon vendosmëninë e shpresës time me e pritë sa me ma durim kthimin tand të lumtun tek unë. Siç e sheh fisnikënia e dashunisë tande m'i jep gjithnji shkak besimit tim me qenë i palëkundun sepse âsht besim i formuem prej të gjitha cilësive e virtyteve tua, prandaj s'kam si e besoj braktisjen e nji krijese tande kaq të çmueshme. Si mundem me mendue ndryshue për vajzën e epiteteve vlerësuese të shkallës ma të naltë? Ti e din sa të sinqerta janë këto fjalë se ti ma ke pa sinqeritetin si fytyrën. Ti e din se unë nuk jam duke gjetë fjalë të bukura si je ti, por fjalë të mira si je ti. Premtimi yt âsht portreti i fisnikënisë tande. Besa jote âsht ma e pathyeshme se gjaja ma e pathyeshme, ti s'ke s'ia lejon vetes me u shndërrue në të kundërtën e vetes tande mbasi kjo do të donte me thanë me ndërrue virtytet tua të mrekullueshme me qëndrimin ma të papranueshëm. Unë e pres kthimin tand tek unë ashtu si pret ti çastin ma të lumtun të jetës tande, ti veç më thuaj "më prit" e ajo pritje do të jetë e pakufishme e do të shohish me çfarë qëndrimi dinjitoz e pret

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

durimi im përmbushjen e atij premtim. Ai premtim ma bân shpresën të lumtun e shpresa më bân mue të lumtun. Mos të të shkojë mendja se ma ke frikësue shpresën me ato fjalët e tua të mbramshme. Jo, ato fjalë nuk janë të gojës tande, ata s'kanë të bajnë fare me vendimet tua për mue, ato janë fjalët e suflerëve të tu. Ti po provon me realizue jo interpretimin e rolit ma të përshtatshëm por interpretimin e rolit ma të papërshtatshëm. Unë të njoh si je në jetë, suflerët tu e dashtun, po përpiqen me të shndërrue nga kjo që je në njeriun që duen ata me krijue mbrenda teje e ti duhet ta dish, ata me këtë punë mundohen me sfidue Zotin ndonëse kjo âsht puna ma e kotë, Ti nuk duhet t'i lësh as me i fillue fare këto punë të mallkueme kundra teje. Nëse këtë letër do të quenim "portreti i shqetësimit tim" unë të këshilloj ta quash "portreti i nji realiteti mbas të cilit s'ke nevojë me u shtrëngue fort".

E shtunde, 4 gusht

- Ishalla kam kambën e mbarë, – uroi nana duke marrë letrën. – Ina na priti shumë mirë mue e letrën, tregoi kur u kthye prej andej, pata fat me e ndeshë vetëm kah po vinte prej pune. Sapo më pau së largu më buzëqeshi. Ngadalësoi të ecunit e më takoi me shumë përzemërsi. Me t'ia dhanë zarfin më falënderoi si t'i kisha çue nji dhuratë. Shêjë i mirë fort mirësjelljeje, – shtoi nana. – Ma ka kënaqë loçkën e zemrës me atë të prumë si pak vajza. Ia nguli sytë zarfit si ta kishte pritë me shumë mallë, ajo ia nguli si të donte me e lexue atë letrën nëpërmjet zarfit të mbyllun. E shtini në çantë me kujdes e ma dha dorën si veç ajo e kërkush tjetër si ajo. "Mirupafshim" më përshëndeti e ajo përshëndetje sikur ia çeli fytyrën edhe ma shumë. Simbas meje qe nji mirupafshim me kuptim. "Përshëndetje shprehëse" si i thoni ju të rijtë.

E diel, 5 gusht

E sotmja vazhdoi me ma rritë shpresën si toka shtatin e bambusë. Pritja e kthimit të Inës tek unë nisi me ma marrë kthjelltësinë e pritjes së takimeve tona të para.

- E kam dorën e mbarë unë, – tha Zefi kur ia tregova fjalët e nanës, – dihet se pjesa ma e madhe e dashunisë për mos me thanë krejt përbahet

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

prej pasionit e pasioni përderisa nuk âsht arsye, s'ka si të jetë ndryshe përveçse tekanjoz. Për hir të dashunisë na duhet me ia pranue edhe teket zemrake.

E hane, 6 gusht

Nana që i ka shumë ma të përshtatshme kushtet me u takue me Inën, sot shkoi me marrë përgjegjen e letrës së pardjeshme. Kohën e pritjes së kësaj përgjegjje ma turbulloi ankthi i nji frike, shkakun e justifikimit të së cilës sjellja e pardjeshme e Inës me nanën, pothuej e kishte asgjësue. "Po të ishte ashtu, ndërhyni frika, qysh pardje do ta kishte gjetë vetë rastin me ardhë tek ti", e m'u duk sikur më përsëriti fjalët "mos del me më takue ma rrugëve". E sikur këtyne fjalëve t'u shtohet çka as mendja nuk do të donte me i marrë me mend?

- Hë nanë, a e takove? – i thashë duke i dalë përpara si të mos mund ta prisja atë përgjegje në vendin ku pata qenë ulë. Në këtë ngurrim i thashë vetes e paske përgjegjen.

- Po more bir, – e theu nana heshtjen e saj domethanëse e toni i kësaj fjalie të nxjerrun me kaq zor e bâni kureshtjen me ia mbyllë veshët fjalëve të tjera.

- Shpresa në Zotin more bir, – shtoi nana, – kushedi si âsht e shkruemja. Mërzija për këtë punë, ma thotë mendja do të jetë mëkat. Merre me qetësi të pastë nana! Ajo qoftë jetëgjatë veç gurit e malit të shkretë, me pasë vdekë a do të ishte dashtë me durue? Në mos qoftë e shkrueme me qenë e jona, na duhet patjetër me u mësue me jetue edhe pa të. Hall do të kishte qenë me e pasë caktue Zoti vetëm filan vajzë për vetëm filan djalë e me iu ndodhë kështu si ju të dyve, por për fat të mirë bota âsht e mbushun me vajza e kushedi me kë e ke të përkueshëm fatin e martesës. E dij, tash me të folun mbarë, të duket mbrapshtë, veç mundohu sa të mundesh me u bâ si të duhet me qenë.

E marte, 7 gusht

Sot më ftoi për drekë Vladimir Jani. Mbas nji bisede si zakonisht për artin në rastet e ndêjeve tona, grueja e Vladimirit apo e Didit, siç e thërrasim ne rrethi i tij shoqnor, e nxorri bisedën në krahin e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

paracaktuem.

- A âsht farë nxanëseje në italisht ajo nxanësja jote? – pyeti Zhozefina.

- Çka me të thanë për të? – ia ktheva.

- Po flitet se u janë turbullue ujnat, – foli Didi me nji ton keqardhjeje. - Ne njerëzit e artit i ndjejmë këto lloj trazimesh si barometri turbullimet e motit, ndoshta në raste të tilla do të kishim pasë nevojë me qenë ma pak të ndjeshëm, megjithkëtë e din vetëm ai që na ka krijue kështu. Mue më duket e drejtë me e shpresue rregullimin e kësaj pune. Po të mos ma kthente mendjen Zhozefina, pa të marrë leje ty, deshta me shkue unë e me e bisedue me të këtë punë, deshta me ia kujtue e me ia ba sa ma të kuptueshme përgjegjësitë e saja e me ia mbushë mendjen me iu shporrë mentalitetit të kotë. Mue më duket nji diçka tepër e çuditshme mos me ia ndigjue ndjenjat thirrjen e ndjenjave tua. Nuk ka gja ma të pajustifikueshme se shkëputjen e muzës prej kangëtarit të saj. Lidhja me nji artist, vajzën e ban ma krenarja e të gjitha vajzave. Ju jeni njoftë e jeni shkri në njeni-tjetrin, kisha me thanë në mënyrë aq të pandashme, sa âsht uji i dy enëve i hedhun në nji të vetme. Duhet me ia bâ të qartë vlerën e pasunisë që ka në dorë, ajo âsht bâ prehë e njerëzve të parandësishëm e duhet me ia shti në krye se numri i këtyne njerëzve âsht numri ma i pavlerë. Unë them ndër dy kambangulje të kundërta gjithmonë fiton ma e fortë.

E mërkurre, 8 gusht

Për me pa sa i dobishëm âsht mendimi i Vladimir Janit për kambënguljen i shkrova sot Inës letrën e dytë.

Në mos tjetër kisha me thanë, kureshtja të nxitë me i lexue letrat e mija. Ndoshta këto fjalë i japin shkas përpjekjes time me i dhanë fundin e përshtatshëm kambënguljes tande të padrejtë. Ti e din mirë sa e padurueshme âsht për mue mungesa jote. S'kanë si mos me t'u kujtue fjalët e mija fill mbas shfaqjes së dëshirës tande për me krijue lidhjen e dashunisë tonë. Si ta kisha parashikue gjendjen time të sotme shpirtnore, ta kam tregue çfarë do të më bânte shkëputja e asaj lidhjeje e vetëm mbasi ma ka garantue mbajtjen e premtimit tand besa jote e pathyeshme, i jam gëzue vendimit tand, dhurues i lumtunisë time.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL BALETI" KUKËS

Shijimi i lumtunisë së premtueme më ka bâ me besue pazgjidhshmëninë e lidhjes tonë. Njeriu që të bân me gëzue privilegjet e lumtunisë, si mundet me të dënue me heqjen e atyne privilegjeve? Kjo e pamundun ma ushqen shpresën e të kthyemit tand tek unë, ngadhënjimi si fenomen i naltësisë, duhet t'i përkasë vetëm së mirës. Nëse shmangia jote ka për qëllim me vu në provë kambguljen time, ti duhet ta luftosh vuejtjen e kambënguljes time. Shpirti yt delikat duhet me iu pendue kësaj prove. Ti tashma e din se çastet e jetës time mund të bâhen të bukura si ti, nëse secilit prej tyne i ngjet emnin tand. Sa herë ta ndigjoj emnin më duket sikur e zbukuron këdo që e ka. Megjithkëtë ndjej se bukurinë e asnjenës prej tyne, dashunia ime nuk do të donte me e pasë te veten. Cili do ta kenë fatin me e gzue, atë çka do të duhej t'i përkiste dashunisë time, do të kem muzën time, që ndoshta për shkak të mungesës së prirjes me i kndue, nuk do të mund ta bâjnë kurrë muzë të tijën. Ah po ta kuptoje si unë humbjen e të mos qenies muzë, megjithëse ke lind me qenë e tillë, e këmben këtë privilegj me çka nuk do të duhej, ta këmbej kurrsesi. Nuk ka gja ma të dobishme në këtë botë, se ta kuptosh randësinë e vetes tande, nuk ka gja ma të damshme, se të mos e vesh randësinë përkatëse, aty ku duhet të jetë ma e plotë. Të ishte fillimi i vazhdimësisë tande, sot je ndërpremja e asaj vazhdimësie, pa të cilën nuk mundesh me qenë, ajo që duhet të jesh. Ti je kthjelltësia e qiellit tim të vranët, drita që e tretë errësinën, je frymëzimi ma ndjellës i vargjeve të mia, burimi i atyne melodive, që u japin jetë e jetë të gjatë kompozimeve të mia, je gjithçkaja ma plotësuese. Megjithë mend i braktis mundësitë e dhanies së fuqive kaq magjike. A e din, se edhe po të duesh këtë mundësi me ia dhanë tjetër kujt, âsht e vështirë me e gjetë njeriun e përshtatshëm për shfrytëzimin e këtyre fuqive magjike. A âsht kështu? Bânia edhe ti vetes tande këtë pyetje e vetja jote do të japë të vetmen përgjigje, që mundet me i sugjerue shpirti e njeriu nuk mundet me qenë kurrsesi, kundër shpirtit të vet, se trupi që nuk mvaret te shpirti, humbet kuptimin e të dy jetëve. Të kesh në dorë me e bâ këtë jetë të lumtun ashtu siç dëshiron edhe tjetra e t'i shmangesh kësaj detyre kaq të lumnueshme. A ka si mos me t'u dukë edhe ty e pabesueshme. Ti e din se sa ma e gjatë të ishte kjo letër, aq ma me kënaqësi do ta mbushte shpirti im. Frymëzimi që m'i sjell fjalët për ty, do t'i ngjiste nji rrëkeje, që mendimet e bukura si ti, do t'ia shtonin vrullin. Sikur të ishte e mundun me vazhdue kjo e shkrueme, deri sa do të thojë: Tash ma lësho mue penin e këtij vazhdimi e unë ta ndigjoja prej gojës tande, fjalët ma të dëshirueshme: "Do

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

të jem e jotja përgjithmonë". S'ka fjalë të kësaj bote, që i kanë kaq hije gojës tande. Këto fjalë do t'i shndërronin rrahjet e zemrës time, në notat e frazës ma magjike, të asaj muzike, që din me e ndie vetëm shpirti im. Thueja zemrës tande të gjitha fjalët e tjera, që unë do të doja të shkruheshin në këtë letër, deri në çastin e plotësimit të dëshirës time ma të etshme. Ti tashma i din të gjitha fjalët e mia për ty, mbasi gjatë të gjithë asaj kohe të lumtun, të qëndrimit tonë bashkë, unë ta kam zbulue krejt shpirtin tim, me të gjitha fjalët e shkrueme në të për ty, duke u bâ kështu nji libër, që edhe me pa dashjen tande, ta lexon kujtesa. Ky âsht i vetmi libër, që si mbyllet as kopertina, as nuk i ndalohet shfletimi i vetvetishëm. E kur faqet e ditarit të asaj periudhe lumtunie, me dashje a pa dashjen tande ta lexojë veten e vet, ka me t'i nxitë me e pyet veten, a e kam gjetë ma atë dashuni? Me beso e dashtun unë dëshiroj megjithë zemër mos të lind nevoja e kësaj pyetje. Se mue mungesa e jote nuk më bân me vuejtë nga ky lloj egoizmi të papranueshëm. Më duket tepër e vështirë me besue se mundesh me gjetë nji dashuni si timen, ngaqë unë mendoj se për artistin e dashuna e tij, mbetet gjithmonë ajo e frymëzimit të parë t'asaj dashunie sepse artisti mundet me gjetë tek muza thesarin e asaj thellësie të pa depërtueshme nga të tjerët. Kjo âsht ajo thellësi e veçantë, që misteri ua ka rezervue vetëm artistave. Siç po e sheh rrjedha e mendimeve të mia për ty âsht e ngjashme, me rrjedhën e lumit ma të pashtershëm. Meqenëse kjo rrjedhë në fund të fundit bâhet pré e pamundësisë së vazhdimit po ta përsëris lutjen me ia thanë vetes tande të gjitha fjalët që m'i kufizon pamundësia e zgjatjes së kësaj letre, që nuk do të donte me mbarue kurrë. Të puth me gojën e fytyrës, të zemrës e të shpirtit e puthja e shpirtit âsht e gjatë, sa amshimi. N.q.s. në amshim njeriu do të jetë i njeriut, që e ka dashtë me gjithë shpirt e imja se e imja do të jesh, sepse atje arsyetohet me shpirt e shpirti-shpirtit s'ka si të mos i jap të drejtë.

- Jo, – thirri Zefi, – këto fjalët e fundit nuk i shkruej. Kthimin e saj tek ti nuk duhet ta nxisë vuejtja jote. Lumtunija nuk lypet si lëmoshë, atë e fitojnë meritat. Ajo duhet me e konsiderue veten e dashtuna jote, jo shpëtimtarja jote. Unë ta kam thanë me i bâ lëshime të lejueshme nga sedra jo me shkelë sedrën tande. Përfundoje këtë letër me fjalë që i kanë hije personalitetit.

Të përqafoj me forcën e pasionit e të arsyes.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 9 gusht

Kur nana u kthye prej vendtakimit me i dhanë letrën Inës tha:

- More bir, sidoqoftë e vërteta âsht me mirë se rrêna. Për asnji çmim nuk i shitet virtyti vesit. Letrën ta kam sjellë si ma ke dhanë. E takova e u mundova me e bindë me ma marrë, bile i thashë: "Merre së paku me respektue ardhjen time tek ti, fundja e fundit merre këtë letër e të tjera nuk të sjell ma". Ajo ma ktheu: "Unë u ndala me të thanë, po më dole tjetër herë me më ndalue do të më detyrosh me vazhdue rrugën si të mos ishte fare aty". Si thotë populli "Voj prej gurit nuk del".

- Mirë nanë, s'ka gjâ e u shtina sikur s'po më bâjnë përshtypje ato fjalë.

E nisa me u grindë sërish me kokëfortësinë e shpresës time.

E prende, 10 gusht

Sot më thirri Nikoll Daka për drekë. Në fillim të ndêjes tonë më lexoi përkthimet e disa soneteve të Petrarkës e të disa poetëve latin si Horaci, Katuli, Ovidi etj. Përputhja e gjendjes time shpirtnore me përmbajtjen e atyne poezive m'i bâni të më duken ato vargje të shkrueme për mue.

- Ndjesitë natyrisht janë të vlefshme, – tha Nikolla, – edhe lotët tuej mund të ishin të vlefshëm në nji rast tjetër, sot jo. Unë t'i lexova me u kënaqë me artin e tyne, në fytyrën e burrit lotët marrin nji dukje s'di si ta them. Vërtetë Zoti na i ka falë edhe ne meshkujve lotët por na i ka falë për raste të veçanta. Shkaku i lotëve të tu e bân mashkullin me u dukë femnor, burrnija duhet me mbetë e paprekshme nga këto lloj shkaqesh, artistit i falet me shfrye me art mbrenda caqeve të pranueshme. Elementi ma i dobishëm për shërimin e këtyne traumave në dashuni, siç të kam thanë edhe ma parë, âsht qëndrimi kokërr, qoftë edhe pse gjaja ma e papëlqyeshme për nji femen âsht qëndrimi femnor i nji burri. Fitimit të ndjenjave u prinë respekti për to, asgja nuk duhet fshehë ma me mjeshtri se vuajtja e në mënyrë të veçantë përpara njeriut shkaktar të saj. Jo pse ajo gëzohet me të pa në vuajtje, por ngase të sheh si nuk do të kishte dashtë me të pa. Edhe nëqoftëse përulja jote do ta fitonte sërish, s'ka si me u quejtë fitore ajo që arrihet me humbje.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" - SHKODËR

Mos ndërsjellja e përpiktë e dashnorëve kundrejt njeni-tjetrit, dashunisë i prishë ekuilibrin. Dashunija pa ekuilibër humb denjësinë e emnit prandej gjeje arsyen e humbun e shtine në punë sa ma parë. Urdhni ma i vlefshëm mbas urdhnimeve të Ten Zot âsht "Thirri arsyes".

E shtunde, 11 gusht

Mbasdreke shkova tek zojushë Ida, gjeta duke pritë nji nxanës. Më pyeti nëse kisha gjâ me i tregue çfarë dëshironte me ndigjue prej meje për Inën, e unë iu rrëfeva si zakonisht.

- Profesor Nikolla, – tha, – e sheh burrninë si u ka hije burrave e unë natyrisht ujdisem me mendimin e tij, veç sidoqoftë arsyeja e ka mjaft të vështirë me e nënshtrue pasionin. Unë them pasioni lypset me u marrë me të mirë si nji zog të egër që na ka ikë prej kafazit e duem me e shti prap aty ku ishte. Mesa kuptoj unë, me të thanë sot hiqe zemrën prej Inës, âsht si me të thanë hiqe zemrën prej trupit, koha e rrethanat patjetër bâjnë punën e vet. Dihet ti e ke të domosdoshme me u përpjekë me e gjetë veten tande.

Mandej zojushë Ida ndoshta duke mendue me iu përshtatë sa ma mirë gjendjes time më pyeti:

- Si kishte me t'u dukë me e ftue unë në shpinë time e me bisedue unë vetë me të për këtë çështje? Besoj i kam lanë vetes vend tek ajo sa me ma respektue këtë ftesë. Ma merr mendja për ndërmjetësuese pajtimi s'ke ku e gjen ma të përshtatshëm. Përvoja e ndërmjetësimit në shumë raste më ka nxjerrë faqebardhë. E bâj me shumë dëshirë këtë punë, mbasi unë pajtimit i gëzohem si të pajtumtë prej meje.

- Zojushë Ida, s'kam si të mos pajtohem me mendimin tuej.

E ejte, 16 gusht

Ramja e dukshme e pjesëmarrjes së të rijve e të rejave po ia zbret gjithnji e ma shumë hovin e gjallnisë së Shirokës në krahasim me vitet e kalueme. Këtij numri tash zakonisht ia kalon çdo ditë e verës. Ndêja nji copë herë në bregun e liqenit, pothuej gati të braktisun, përpjekja e suksesshme e sistemit komunist për në ndërtimin e asaj pjerrtine dhe rrokullisja e besimeve fetare në atë pjerrtinë, ma bâne të pamundun

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qëndrimin në Shirokë përtej 11 e gjysëm të drekës. Në fillim të rrugës për në Shkodër m'u bashkuen dy djem të ri të panjoftun. Gjatë rrugës secili hidhte nga ndonji fjalë largas për festimin e shën Rrokut sot në Shirokë, megjithkëtë asnjeni nuk iu afrue ma shumë objektivit. Ndamja me ta më hodhi poshtë dyshimin e provokimit e ky fakt më gëzoi.

E hane, 20 gusht

Premtimi i zojushë Idës me e ftue Inën për me ia mbushë mendjen me u kthye sërish në rrugën e mëparshme të dashunisë tonë, megjithë përpjekjet e saja mbetet gjithnji pezull, siç më tha ajo, në mes realizimit e të dështimit.

- I kam çue fjalë e më ka premtue "kur të kem mundësi kam me ardhë", kushedi si i ka punët, u mundue me më qetësue zojushë Ida. Sidoqoftë unë shpresoj në respektin e saj për mue. Do t'i çoj fjalë herë mbas here derisa të më vijë ose të ma presë shkurt.

E shtunde, 25 gusht

Sami Dani më ndeshi në rrugë e më pyeti plot çudi:

- Si more gjithë këtë kohë mujte me e kalue pa ardhë me e lexue qoftë edhe nji faqe libër? Kurrë s'më kishte shkue mendja se mundesh me ndêjtë pa lexue. Ndoshta rolin tem e kryen tek ti ajo bukuroshja jote, në këtë rast do të të jepja të drejtë. Fjalët e bukura me t'i lexue nji zâ i bukur shkrihen në nji bukuri të vetme e kjo bukuri, ju poetëve ju çon peshë frymëzimin, por në ta pastë zëvendësue librin ajo vajza, paske lexue për kureshtje ma shumë se për shije. E si i ke punët me atë vajzën, a keni tjetër gja për fije përveç aventurës? Derisa mos të ndërhyjnë shteti mund ta kesh punën mirë me të, me më ndigjue mue rrini në strehë e nuk u delni në sy gjurmuesave. Këtyne kur u mbushet mendja po ndajnë të martuem me fmij, e jo ma beqarë si puna juaj.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E prende, 31 gusht

I vetmi burim lajmi i sigurt i takimit të Inës me zojushë Idës âsht

Nirja, ajo e ka në gjak me e thanë të vërtetën. Në rastet kur shpresa na nxitë me u kapë edhe për nji fije kashte më nxiti me takue atë që ishte e vetmja ndërmjetëse e zojushë Idës dhe e Inës. Shkova në shpinë e zojushë Idës ku Nirja kalon pjesën ma të madhe të ditës. E gjeta aty, sapo më pa ma ktheu përshëndetjen ashtu kalimthi e vazhdoi me studjue piano. Mezi prita të bânte nji pushim studimi por ajo duke qenë vetëm në shpi e duke e marrë me mend qëllimin e ardhjes time nisi me përsëritë pasazhet që dukej sheshit që s'kishin nevojë për përsëritje. Qëllim i qartë, thashë me vete, kjo don me provue durimin tim, e u duk sikur të më thonte "unë e kam në dorë kureshtjen tande me e mundue sa të due unë". Dikur më pyeti:

- Pate ndonjë punë me zojushë Idën apo erdhe rastësisht, si zakonisht?

- Si të them, – iu përgjigja pa dijtë si t'i them ndryshe.

- Epo mirë, po deshe mos më thuej asgja, randësi ka me të kuptue jo me të ndigjue.

Unë mbeta pa mujtë me e gjetë fjalën e përshtatshme.

- E dij mirë çfarë të ka nxitë me ardhë sot këtu. Dëshira me më gjetë vetëm, siç më gjete. Do të të ketë informue ndokush kur më gjen vetëm përndryshe si do ta dije ti mungesën e zojushë Idës këtu?

- Jo Nire, më solli rasti pa kurrëfarë paramendimi.

- Mirë, mue s'më kushton kurrgja me të besue.

Bâni nji pauzë dhe e mbushi me tingujt e tastierës së pianofortes. Në çast u kthye nga unë si t'i vinte nji mendim detyrues me u shfaqë.

- E sikur ta them atë që ti nuk dëshiron ta dish? Po ç'të drejtë kam unë me folë e pa autorizueme nga zojushë Ida?

- Mjafton kaq, Nire.

- Pse të mjafton ty, unë mund shtoj prap. Zojushë Ida don me e mbajtë kushedi kur nxjerrjen e këtyne fjalëve, kështu e ka kjo botë, – shtoi tue shoqnue fjalët me nji harpezh të lehtë. – Deshe s'deshe unë po ta tregoj shkakun e vërtetë të nxjerrjes së kësaj të fshehte, ngase zojushë Ida nuk âsht as ajo që ta thotë, as ajo që e shtyn mandej pa ta thanë, prandej thanjen e këtyne fjalëve zojushë Ida do ta quajnë nji lehtësim për të.

- Nire, je shumë e ashpër.

- Nuk mohohet e drejta për hir të ashpërsisë së drejtës, ti mund të më thuesh gjej taktin me e thanë bukur, ç'nevojë kam me i matë fjalët kur e vërteta matë veten e vet. Zojushë Idës i vjen keq me ta thanë të drejtën,

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mue më vjen ma keq mos me ta thanë. Ajo mundohet mos me t'i lëndue ndjenjat, unë them pse me e shty kohën e të njejtit vendim, e kam zet atë shprehjen "qitja larg e larg".

- Nire e dashtun, vlera e shprehjes së nji çështjeje, vlerësohet me zgjedhjen e fjalëve, ti si njeri i rrugës së artit duhet me u shprehë si e tillë. Sado që shpresës time nuk i pëlqen me iu bindë fjalëve të tua, më duhet me e pranue të vërtetën.

- Vallë a mos don me ta ambëlsue me lang gënjeshtrash? Mue qysh se jam bâ me më marrë mend, natyra ime ma ka nxjerrë jashtë përdorimi gënjeshtrën. Artin ma të përsosun të së vërtetës unë quej pandryshueshmëninë e saj. Ajo nuk pranon me ardhë tek zojushë Ida e pikë.

Përshëndeta vajzën e dola pa mujtë me ia fshehë dëshpërimin, që më shkaktoi i dhanun me ato fjalë të vrazhda e me tonin e nji vrazhdësie të papritun. Kjo mënyrë e të thanunit, mendova unë, ja frymëzon dëshira me më pa të vuejtun. A nuk e njeh kjo vlerën e gënjeshtrës, që na shtyn vuejtjen për nji kohë ma të largët, që mundet me na e zbutë ashpërsinë e realitetit të tashëm? Mos vallë mendon se kështu mundet me na nxjerrë me zor prej zemret e me zor me hi vetë në vendin e saj? A nuk e din kjo se asnji forcë në botë, nuk mund të matet me forcën e dashunisë time për të e se prandaj Ina do të jetë në zemrën time deri sa të dojë vetë zemra, ndoshta edhe vetë Nira i ka ndikue, refuzimit të asaj ftese, ndoshta ky dyshim âsht i dishprimit. Ma e randsishmja âsht e vërteta. Ina ia refuzoi ftesën zojushë Idës. Kjo do të thotë, sa ma shumë përpiqem me ia lëkundë vendimin që ka marrë, veçse i thelloi rrâjtë e tij.

E shtunde, 1 shtator

Moti i sotëm tregon nji kërcënim të vjeshtës i dërguem shumë para ardhjes së saj. Shiu që lagu mëngjesin e sotëm, ngjan si lotët e keqardhjes së verës i shkaktuem nga ky paralajmërim i parakohshëm për ndamjen e saj të detyrueshme me ne. Ky mendim më pat trishtue edhe gjatë fëminisë time në ditët si kjo e sotmja. Qiellin e sotëm e krahasoj me atë të shpirtit tim të tashëm. Këtë mendim ma ushqeu edhe kanga që ndigjova sot në mëngjes në radio. Kjo kangë âsht italiane e titullohet "katër veshje për katër stinë", e kisha ndigjue këtë kangë edhe disa herë ma parë, por e sotmja ma ka mveshë me bukurinë e trishtimit

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

tim. Asnjiherë ma parë nuk më pat shkue ndër mend me e përkthye shqip. Sot e përktheva pothuej me shpejtësinë e dhanjes së nji përkthimi të gatshëm. Frymëzuesit kryesor të këtij përkthim janë vargjet e saj kushtue vjeshtës.

Tani u vesha me rrobat ma të verdha
Ttë kësaj vjeshte që po më thotë "erdha".
Kjo vjeshtë sikur m'i thotë zemrës pa prâ,
Buzët që puthe s'do t'i puthësh ma.

Disa herë e përsërita vargun e fundit të kësaj kange, ndonëse çdo herë shpresa ma lut mos me e përsëritë. E unë ia përsërita si të doja me e fye, ndonëse kam nevojë për këtë gënjeshtër tanden, më del ma mirë me u mësue me mungesën e ushqimit tand të rrejshëm. Thonë koha e zbutë dhimbjen e ndamjes, mue po më duket, sikur po ma mprehë dhimbjen.

E mërkurre, 5 shtator

Sot shkrova nji kangë, refreni i së cilës përbahet me akrostikun e emnit të Inës. E di se kangët e poezitë e mija nuk do të kenë kurrëfarë ndikimi në qëndrimin e saj të tashëm ndaj meje, ky âsht vetëm nji shfrim i papërmbajtun i frymëzimit.

E shtunde, 15 shtator

Baci më tregoi sot vendimin e marrun nga rrethi farefisnor i Tonit me m'i ndërpre shkuemjet në shpinë e Tonit e të Bacit.

- Këtë vendim, – tha Baci, – m'ia kanë shkrue edhe djalit në ushtri. Sot, – shtoi Baci, – postieri na e solli nji zarf. Në atë zarf ishte letra e djalit të Bacit e pastë Baci me jetë të gjatë. Letra thonte:

Ju më shkrueni për marrjen e vendimit ekstrem, o ne o Gjoka në shpinë tande. Siç e dini ju ne trashigojmë traditën e shqiptarit "shpija âsht e Zoti dhe e mikut", Gjoka âsht miku, ju ilakatë tonë. Secilit prej jush i gëzohemi sepse na nderoni shpinë. Shpija e shqiptarit pa miq s'ka pse rrin në kambë. Gjoka plotëson kushtet ma të përkryeme të miqësisë, ju e Gjoka duhet me ardhë secili në vend të vet. Respektin e kemi të bollshëm për kë ta meritojnë me ia dhanë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Këtij i thonë kokrra e djalit, – tha Baci me krenari të dukshme, – traditën e maleve do ta mbajmë sa të jenë malet, e pra mirë se të ka prue Zoti e mos na mungue asnji ditë. Vetëm mungesat tua këtu munden me na prishë me ty.

E diel, 23 shtator

Në rrugë takova Vladimir Janin e më pyeti nëse kisha me i thanë ndonji lajm të gëzueshëm rreth bisedës tonë të maparshme.

- Jo Didi, askurrgja.

- A më lejon me folë unë me të për këtë punë?

- E ke të kot Didi, paqëndrueshmënija âsht sëmundje e pakurueshme. Para martesës të bân me jetue me frikën e ndamjes e mbas martese me frikën e divorcit. Më duket ma i përballueshëm kalimi i kësaj vuejtjeje në këtë kohë sesa frika e shpërbamjes së familjes.

- Mirë, – tha Vladimiri, – nëse ti e duron flakën e pasionit derisa të shndërrohet në hi, natyrisht meriton përgëzime. Ndoshta-ndoshta ky qëndrim i yti do ta nxisë me e bâ atë kthesë që nuk do ta arrije as me nji mijë përulje, atëherë a do ta pranoje kthimin e saj tek ti?

- Po Didi.

- Kërkesa e ndjesës fiton parajsën e jo ma faljen tonë.

E ejte, 27 shtator

Ditë e ngrysun e mbramja ma e ngrysun. Të dyja u përshkuen nga nji frymje mesatare e erës së jugut, retë e bollshme që i prinë kësaj dite deri në tjetrën pas saj hodhën vetëm pika të rralla shiu si të donin me kënaqë teken e erës që po luente me to. Herë-herë me ato pika trokiste edhe në dritaren e dhomës time. Xhamat e lana lirshëm në korniza dridheshin nga trysnija e erës që u detyronte kërkëllitje të vazhdueshme.

- Çfarë nate, na faltë Zoti! – tha nana, – edhe hana duket e mshefun si prej mos pëlqimit për me pa atë mot.

Një shpend, emnin e të cilit nuk e di, m'u duk sikur qëndroi mbi pullazin e shpisë time e nisi me nxjerrë tinguj të gjatë e përvajshëm.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Kjo gjendje natyrore e përshtatshme me timen e nxiti frymëzimin me më thanë "Ja ku e ke shokun tand që endet nëpër errësinën e kësaj nate, si ti nëpër errësinën e braktisjes". Mora kitarrën që nji shok ma kishte dhanë me kalue kohën me të e nisa me kompozue nji kangë. Fillova me hartue përnjiherësh tekstin e melodinë e saj, titulli ma i përshtatshëm m'u duk vargu i parë i kangës "Natë vjeshte" se tashma edhe unë isha në vjeshtën e dashunis time. Kam kalue përtej moshës time, i thashë jetës, unë kam moshën që më detyrojnë rrethanat, rrethanat nuk duen me ua dijtë numrit të viteve. Kjo e vërtetë u ka dhanë shkak fjalëve "âsht pjekë para kohe", "âsht mplakë para kohe". Me çfarë përvoje të hidhun po më pajisin vitet, përvojë që do të më trishtonte me e ndigjue prej të tjerëve, e jo ma me e provue unë vetë. Me këto mendime fillova:

Natë vjeshte

Një shi të lehtë sjell era e ai troket në dritaren time
Natë vjeshte, me tinguj vajtimtar nji shpend në errësinë gjithnji vajton
I këndon malinkonisë së netëve të vjeshtës,
luleve e gjetheve që vdesin e bien për dhè.
Oh! Ai këndon i vetëm në errësinë mes heshtjes,
hanës së bukur që ndrin diku mbi re.
Këndon ai e kujton me përmallime
lulet e hanën që kund nuk i shikon.
Oh sa i trishtueshëm je o miku im,
o miku i netëve që bashkë me mue këndon.
Por zemra jote e trishtë prap e gjen gzimin,
plagët shërohen e lotët kanë me t'u terë
Retë do të zhduken e hana tash të falë ndriçimin.
Lulet e bukura do të çelin në pranverë.
Ndërsa unë mendoj, kujtoj me përmallime,
vashën e bukur që kurrë ma s'ka me u kthye
Prandaj o mik i dashtun kjo kangë ankimesh,
âsht vaji i zemrës time që don me shfrye.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Me ta krye këtë kangë, si i thonë fjalës me nji frymë, e përsërita derisa u binda se ma ka rregjistrue kujtesa. Frika e harresës ma bâni me

e përsëritë aq herë sa m'u duk e pamundun me pasë në kujtesë gja ma të ngulitun. Si zakonisht në kryemjen e çdo krijimi e falënderova Zotin për atë frymëzim.

E shtunde, 29 shtator

Sot mbasdreke, si rrallë herë, shkova në klubin e artizanatit në Gjuhadol. Ndërsa po rrija i shmangun në nji kand të klubit, papritmas ndigjova zânin e Inës tek po përshëndette nji grup njerëzish pranë derës së hymjes. Të gjitha kujtimet e kohës së lumtunueme prej saj, lëvizën si rrathët e nji uji të qetë, që ua nxitë atë lëvizje hedhja e nji guri. Oh! Sa kohë kemi pa qenë kaq afër, thashë me vete, i vetmi shêjë dallues i kësaj afërsije âsht zâni. Kurrë sa në atë çast nuk i dëshirova sytë që do të më jepnin mundësinë me ia pa fytyrën, me e pa të gjithën. Imagjinova kënaqësinë e trasmetueme nga ai shikim aq i dëshirueshëm. Nji pjesë e të pranishëmve dinin kush ma pak e kush ma shumë rreth lidhjes tonë të maparshme. Dikuj i dukej e besueshme e dikuj jo. Të qenunit përballë njeni-tjetrit zgjoi kureshtjen e të tjerëve për qëndrimet tona ndaj njeni-tjetrit. Pakënaqësija ndaj realitetit i jep rast fantazisë me na vue në lojë e ne na duket ngushëllues shndërrimi në lodrat e saja. Qoftë edhe vetëm me sfidue kureshtjen e të tjerëve të vinte tek unë e të ma jepte dorën e ajo dhanje dore do të ishte shêjë i kthimit tek unë.

- Dje më ka folë dikush për nji kompozim tandin të fundit, – më tha nji djalë në të djathtën time e pa e pritë përgjegjen time më dha nji kitarrë në dorë.

Dhanja e asaj kitarre më bâni me e pyetë veten: "mos vallë ky djalë âsht përcjellës i kërkesës së Inës?". Të ndodhunit aty heshtën si në rastin e daljes së nji kangtarit në skenë, të gjithë u kredhën në frazën e parë muzikore të kangës "Natë vjeshte". Fjalë mbas fjale e tingull pas tingullit m'u duk se kjo kangë po bânte çka donte me mue e jo unë me të. E ndjeva veten të rrëmbyem e të tretun në nji botë nga e cila nuk do të doja me u kthye kurrë ma. Kanga ju afrue tepër shpejt fundit. M'u duk e shkurtë si lumtunija e dhurueme prej frymëzueses së saj. Po ta kuptonte frymëzuesja ime randësinë e të qenunit muzë, do të përpiqej me gjithë shpirt me më dhanë sa ma shumë frymëzime. Pa dyshim, mendova, ajo po e përpin çdo varg të tekstit të kësaj kange e çdo frazë të sajën muzikore. "Ina âsht ndër shijueset ma të ethshme të kangëve të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SUKO DËR

lehta", nisi shpresa ime me belbëzue si nji i sëmurë tue dalë nga koma. Në mbarim të kangës shpërthyen duertrokitje e ovacione si në sallën e nji koncerti të madh. Të pranishmit erdhën e më përgëzuan me fjalë e të shtrëngueme dore e ajo ishte aty, e paafrueshme. E ajo aty, thashë me vete, për mue âsht largësija ma e largët. Vendet tona në hapsinën ndërmjet nesh m'u dukën të ngjashme me zgripet e humnerës ma të pakapërcyeshme. Shpresën e trembi ky mendim e thashë, ne na ndanë ndamja ma e pashpresë, jemi ma të ndamë se të mos ishim njoftë fare e ma të ndamë se mos të kishim lindë fare. Unë që para pak kohe isha kënaqësija e saj, tash ndoshta edhe ekzistenca ime e bân me vuaejtë, kushedi sa herë e mallkon njohjen me mue sepse atë njohje e quen shkaktarë trazimesh të panevojshme. Ajo kërkon me çdo kusht me ia kthye vetes qetësinë e paranjohjes me mue, gjâ që s'mund ta arrijnë ma edhe sikur të mos ekzistoja unë". Në mes të këtyne mendimeve ndigjova nji zâ femnor tue thanë:

- Kjo që po del âsht ajo vajza.

Po, ishte ajo vetë, ishte ai i ecuni i saj i veçantë që unë e dalloj në mes të gjitha të ecunave. Mbas pak minutave dola, e ndjeva frymëmarrjen e shpresës si frymëmarrjen e atij të sëmurit që me të drejtë thotë: "Jam vetëm pak sa gjallë".

E mërkurre, 10 tetor

Sot ditari im po i bân lexuesit të njoftun dëshirën e nji personazhi të tij. Sado që kjo dëshirë nuk përputhet me timen ditari im ia ka borxh respektin. Gjatë paradreke e takova rastësisht në rrugën Niren. E pyeta nëse zojushë Ida ishte në shpi e ajo m'u përgjigj "po".

- Aty jam duke shkue edhe unë, dola me i ble diçka zojushë Idës.

Ndërsa po ecnim të dy bashkë, njani nga të dy kalimtarët që po ecnin në drejtim të kundërt me ne tha:

- Qenkan bashkue dy gjysma njerëzish.

- Po të ishe edhe ti me ne, – ia ktheu Nirja, – do të ishim dy njerëz e nji çerek.

Ato u zgërdhinë me përcaktimin e vajzës.

- Ja ku jetojmë, – m'u kthye mue, – ky diskriminim ma përbân edhe njanën prej shkaqeve që më nxiti me e lanë sa ma parë këtë vend. Të këqij ka kudo por me sa kam ndigjue të këqijtë e vendeve të qytetnueme

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

paraqitjen e të keqit e kanë ma të moderueme. Vërtetë sjellja e keqe shpesh herë shihet nën etiketën maskë, veç prap se prap zakoni i përdorimit të etiketës e zbut në nji farë mënyrë së paku vrazhdësinë e rrugës si në këtë rast. Kur tjetrin e sheh në mirësjellje të drejtohet me ju, dhe e fillon bisedimin po me etikën "më falni", "ju lutem" etj., të përdorimit të zakonshëm në vendet e qytetnueme, e keqja shfaqet ma vonë tue na dhanë nji farë mundësije me e studjue atë njeri për mos me na ra në beh si sjellja e këtyne trajtave njerëzore që kaluan. Dikush i dënon njerëzit që të gjuajnë me të ashqujtuan "thumba pambuku", edhe unë them janë të dënueshëm, veç meritojnë dënim shumë ma të lehtë se shakllabanat e porsatakuem që të gjuejnë kaq drejtë për drejtë me shigjeta paturpësije.

- Nire komunizmi ka prishë shpirtin e shqiptarit e shpirti ka lidhje të ngushtë me gojën.

- Kjo mbrojtja jote më duket disi në tepri, çdo fyemje âsht e keqe por asnji nuk mund të krahasohet me atë që i bâhet njeriut me të meta fizike sepse ajo fyemja âsht lënduesja e nji plage të pashërueshme së cilës mirësjellja e të tjerëve ia fashitë disi dhimbjen dhe lëndimi e shndërron piklimin e gjakut në rrjedhje.

Ndërkaq ngjitëm shkallinat e jashtme përcjellëse në korridor i cili korrespondon me derën e dhomës së mësimit të zojushë Idës. Nirja nxorri çelësin e derës së asaj dhome.

- A e ke mbyllë zojushë Idën brenda? – i thashë si me humor.

- Jo âsht poshtë në kuzhinë, – m'u përgjigj vajza tue qeshë.

- E për kaq kohë ta paska lanë ty çelësin?

- Kemi dy çelësa.

- Nire, çfarë ngjyre âsht kjo...

- Gënjeshtër, e ke fjalën, ta plotësoj unë, – shtoi ajo duke qeshë.

- Përveçse çfarë ngjyre, – ia prita unë, – edhe çfarë numri.

- Numri dy, – tha vajza. – Gënjeshtra e parë që në përgjigjen e pyetjes tande "A âsht zojushë Ida në shpi".

- Po kur më the "âsht në kuzhinë"?

- Qenkan ma shumë e nuk due me i numrue fare. Si shpenzohet koha duke numërue gënjeshtra. Të gjitha këto gënjeshtra t'i sajova për me të bâ me më ndigjue "valsin e lamtumirës".

- A ta kam ndigjue njiherë e ta kam dhanë vlerësimin tim?

- Nuk e mbaj mend. Sevapi ma i madh âsht me dhanë kënaqësi e sa ma shumë të jetë e mundun.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Aq randësi i jep vlerësimit tim si me e pasë unë në dorë me të kalue klasën?

- Vlerësimi yt e ti për mue jeni shumë të randësishëm. Ti mundesh me më ndëshkue për gënjeshtra, unë nuk mund të të mbaj këtu me zor.

- Jo, Nire ajo sjellje do të ishte e padëjë për nji shoqe si ty.

- Epo mirë atëherë ia paska vlejtë.

- Ti je vajzë e mirë.

- E di sa vajzë të mirë më konsideron kur as gënjeshtrat e mija s'ta prishin opinionin për mue. Edhe ti je djalë shumë i mirë, vetëm për diçka jam e pakënaqun me ty. Kisha me dashtë me ditë prej teje a nuk më kupton a s'don me më kuptue?

- Unë besoj të kuptoj.

- Unë due me ma kuptue dëshirën, dëshira jam unë.

Vonesa e përgjegjes time e nxiti me vazhdue.

- Nganjiherë të vorfnit refuzojnë me e kuptue njeni-tjetrin e ai refuzim mue më duket ma i çuditshmi i të gjitha refuzimeve. Sa të padëjë e bânë dashuninë kur duem ta japim jo vetëm pa kurrëfarë shpërblimi por t'i lutemi shpërfilljes me na përfillë nga mëshirë. Dashnori nuk duhet t'i ngjajnë atij fukarasë që s'të hiqet qafe pa ia dhanë lëmoshën. Në mos na pëlqeftë me e pranue sa poshtë e ulim veten, i ngjasim personazhit të nji novele që pata rastin me e lexue para do kohe "ja ku e ke kamxhikun, më rrah me të e unë rrahjen tande do ta quej përkëdhelje" e ajo për çudinë ma të pabesueshme vërtetë ashtu bânte e ai s'i hiqej e s'i hiqej qafe. Atij s'i ka mbetë ma asgja nga vetja e tij. Ti po mos të ishe nga ato që e ruen veten tande top, s'do të kisha si me pasë konsideratë për ty.

Gjatë nji pauze të stërgjatun trokiti me gishta mbi tavolinë si të ishte ajo tastiera e pianofortes. Ma në fund e ndërpreu pauzën.

- Kisha me dashtë me ditë prej teje nji përgjegje të sinqertë të pyetjes time.

- Po ta shoh të arsyeshme do t'i përgjegjem sinqerisht.

- Ti me dashtë m'i përgjegjesh pyetjes pa të pyetë unë hiç. A don me ia tregue zojushë Idës ardhjen tande sot këtu?

E pa më lanë me iu përgjegjë shtoi:

- Unë them mos me i thanë.

- Pse mos me i tregue.

- Sepse kështu due unë. Sa e çmon të drejtën?

- Përse më pyet sa e çmoj të drejtën?

- Ti e din sa kam sakrifikue për hir të së drejtës.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Këtu vajza bâni nji pasazh të "valsit të lamtumirës" së Shopenit si të donte me gjetë në të fijen e vazhdimit të bisedës.

- Si thue ti a ma mirë t'i bie pianos a të flasim bashkë e të rrijmë bashkë, – shtoi. – Ky vals ka me më kujtue dy lamtumira, njenën prej Shqipnisë e tjetrën prej teje.

- A nuk hyj unë në lamtumirën e Shqipnisë?

- Ma me vend do të më dukej mos me të përfshi asnji lamtumirë e imja, asnji, asnji, asnji... Le të ma marrësh si të duesh unë due me të quejnë kënaqësija ime qoftë edhe e sado pak çasteve. Sepse jetëgjatësia e çasteve të kënaqësisë, nuk mvaret nga numri, por nga çka i jep pavdekësisë kujtimit. Nji çast i vetëm, mundet me e përjetësua kujtimin e vet, si nji autor i madh kryeveprën e tij. Kujtimin e bukur, kujtesa e shkruen me urdhën të shpirtit, për me u kënaq me të sa herë t'ia lexoj kujtesa.

E ejte, 25 tetor

Nji gurgullimë e të qeshunit të Inës më tregoi se në kthesën e rrugicës tre-katër hapa ma tej, do të më vente në mënyrë të pashmangshme ballë për ballë me të. Nga nji pozicion i tillë kthimi mbrapa ishte krejtësisht i pajustifikueshëm. Malli im për ambëlsinë e atij të qeshunit të shijuem kushedi sa herë, u kredh në përkëdheljen e atyne tingujve aq të dëshiruem. Ndërsa po kalonte me një shoqe ashtu e rrëmbyeme nga kënaqësija e asaj të qeshune, sapo më pau heshti si të donte me u mshshehë mbrenda asaj heshtje. Ngushtësija e rrugicës i shtrëgoi vajzat me ecë sa ma me kujdes për mos me më ndeshë. I shkoftë për shpirt kush e ka bâ këtë rrugicë kaq të ngushtë, mendova. Njana prej tyne, e ndoshta e dishruemja, ma ndeshi mangën e xhaketës sa mezi me e dallue. Ndoshta ajo, mendova. Dashunija edhe këtë përemën e bân të dashtun, qoftë ajo e urova veten. A thue vërtetë do të ketë qenë manga e xhaketës së saj? Dashunija, – i thashë vetes, – të bâka me gjetë kënaqësi edhe në ma pak se pak, e kjo qetësi i ngjet ilaçit qetësues me anësore shqetësuese. M'u kujtue se vajzat heshtën sapo më panë. Sigurisht Ina i ka bâ me shêjë, e ai shêjë âsht germa e fundit e epitafit të lidhjes tonë. Hej more si nuk m'u hoqe qafe, more pesimizëm?! E ai sikur më foli nga mbrendia ime, "ti vetë më kërkon ku jam e ku s'jam për me të ra në qafë, kështu ma shumë se unë ty, më bjen ti mue në qafë".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 4 nandor

Sot Nikoll Daka më foli për takimin e tij të djeshëm me Inën e më tha se ai takim ishte i fundit me të.

- Ajo për mue u bâ e para shkelëse e normave të mirësjelljes. Sado u përpoqa me gjetë mënyrën ma të njerëzishme ma ndërpreu bisedën tue më thanë:

- Ju lutem mos e vazhdoni ma s'më keni për këtë bisedë.

- Së paku më respekto mue në vend të bisedës.

- Ajo mi ngul sytë, si të donte me mi thanë fjalët e pathanshme me atë shikim.

- Mirupafshim! – ia ktheva, – në qoftë se shihemi ma ndonji herë. Kjo sjellje e saj kisha me thanë meriton me ndikue thellë e ma thellë në ndryshim rranjësor të qëndrimit tand të tashëm. Nëse ti e kupton ndryshe, âsht e drejta jote me vendosë si të duesh. Po vazhdove kështu mue s'më mbetet tjetër veç me të urue "të baftë Zoti derman".

E prende, 23 nandor

Sonte qëndrova deri vonë në shpinë e Mhill Delisë. Ndër bisedat e ndryshme ra fjala për gjendjen e këtushme të njerëzve me të meta fizike.

- Simbas mendimit tim, – tha Mhilli, – ma zi na bën diskrimini se gjymtimi. Në botën e jashtme të verbtit ndihmohen me i zgjidhë problemet e tyne të jetës. Atje arsimohen e punësohen simbas aftësive, kur u vjen koha e martesës zakonisht martohet i verbti me të verbtën. Ndihmojnë njeni-tjetrin e ia dalin në krye shumë prej punëve të nevojshme për familjarët. Kjo punë asnji të mirë tjetër mos me pasë, shlyen atë detyrimin moral me ia ditë i verbti për nderë bashkëshortes pa të meta fizike që pranoi me u martue me të, mbasi ky hap asaj i konsiderohet sakrificë sublime e kjo ndodhë edhe në qoftëse grueja âsht veç femën e kurrgja ma shumë. Ti e din unë nuk merrem me leximе librash, veç nji ditë dikujt i qiti rasti me më lexue nji strofë, e më bâni aq përshtypje sa kërkova me ma përsëritë leximin e saj. Unë me dy a tri herë e mësova përmendësh e ia përsërita e ia përsëris kushedi sa

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

herë e herë vetes time. I tha nji të verbtit ke nji grue për nderë e porsi trandofille në pranverë. I verbti u tha: Nga larg s'dallohen vlerat, ju i shihni petalet e unë ferrat.

- Edhe mue, – i thashë, – ma kanë lexue këtë epigram në librin "gjeth e lule" të Vinçenc Prendushit, veç varianti i atij perkthimit âsht ma i dobet.

- Ajo drandofillja në dukje, – tha Mhilli, – sigurisht ka qenë nji grue me shikim të rregullt, po të kishte qenë e verbët, edhe ylli i botës po të ishte s'do ta krahasonte kush me drandofille. Kur burri e gruaja janë me të njejtën të metë, çift e disi e përballojnë diskriminimin ma me lehtësi. Nuk jam kundër mirënjohjes, por nuk due me ma quejtë për detyrë me i shprehë falënderimin as me gojë as me zemër bashkëshortes. Bashkëshortët s'kanë pse me iu falë nderës njeni-tjetrit për lidhje martesore, unë due ndërvartësi e jo mvartësi.

E hane, 24 dhetor

Edhe në prag të Krishtlindjeve të këtij viti shteti ua ka heqë dyqaneve gjithçka nevojitet për sofrën e festës. Megjithkëtë nana ime duke e pasë gjithmonë mendjen tek dallimi i kësaj nate prej netëve të tjera, ia ka dalë me na e bâ disi ma të pandjeshme vorfninë në këtë natë feste. Përveç kësaj kemi edhe atë të mirën e zakonshme, njëkohësisht të madhe, me ua dhanë festave ma shumë zemer se matë pasunit e botës mbasi kërkesat ma të rëndësishme festave ua plotëson shpirti. Ne të pamësuemit me kënaqësitë e luksit, pakica na kënaqë ma shumë se të pasunit shumica. Në raste festash kangëve ua japim të gjithë volumin e zânit. Sonte unë, nana ime e Zef Cungeli për mos me e kalue asnjeni prej të treve vetëm, u bashkueme e ndêjtme në shpinë tonë derisa nanën e lodhi gjumi. Rreth nji gjysë ore para çastit ma solemn të historisë njerëzore u nisëm drejt Katedrales për me e pritë aty lindjen e protagonistit të erës tonë. Si në asnji lagje tjetër të Shkodrës në krye të rrugicës së mahalles, mblidhen të gjithë banorët e rrugicës e presin edhe ato të rrugicave të tjera të lagjes për me u bâ të gjithë së bashku e me u nisë bashkarisht drejt kishës. Pak para derës së Katedrales, nji nga dy kalimtarët i tha shokut të vet:

- Ia behi tuba e malësorakëve të Shkodrës.

Me këtë etiketë na përcaktojnë llafazanat e kapadaijtë e qytetit vetëm e vetëm se ne jemi ardhacakët e mavonshëm në nji lagje në shmang të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

qytetit. Mikel Vila iu afrue e i pyeti kërcënueshëm:

- Për kë e patët fjalën ju meshkuj? A u kanë nxanë rrugën ju farë burrave malësorët? S'ka asnji malësor kaq të paqytetnuem si zotnija jote që e mban veten si qytetar.

Mikelit iu afruen në mbështetje edhe tre a katër të lagjes tonë.

- Ku po shkoni? – i pyeti Luigj Luca. – Ndihma juej e fyen Mikelin, atij s'i dalin nji hund burrnut.

- I qofshi falë kësaj nate feste, – ia pat Mikeli. - Në daçi me na tregue deri ku ju mbërrin kapadaillëku, na e përsëritni atë pyetjen e malësorakëve nji ditë tjetër kur t'ua marrë mendja e do ta shihni veten si nuk ua pret rradakja.

- Na falni more shokë, pashë Zotin për shumë vjet e me zemër të mirë! – ndërhyni me qetësue shoqnuesi i shkaktarit të kësaj zënke të dështueme në sajë të qëndrimit të Mikelit.

- Si nuk qe nji natë tjetër me ua këndue kulufruthin, – u ankue Zef Cungeli.

- Djema të kini shumë kujdes, – i porositë Jak Barbullushi., – shteti ka çue sonte në kishë kushedi sa kësi provokuesash për me justifikue arrestimet e të dëshiruemve prej tij. Numri i pjesmarrësve në këtë meshë në krahasim me vitet e maparshme kishte pësue nji zbritje tepër të rreptë.

E marte, 25 dhjtor

Shumë pasazhe të predikimit të monsinjor Çobës së gjorë, ishin të diktueme prej Komitetit të Partisë së qytetit marrë nga raporti i sukseseve politike në fusha të ndryshme. Monsinjorit i ishte porositë me urdhnin ma të pakundërshtueshëm me falënderue shtetin për qëndrimin e tij dashamirës ndaj besimeve fetare.

- Nji qytetar i dêjë, – tha monsinjor Çoba gjatë predikimit, – duhet me e respektue pikë për pikë rregullat e normat e shtetit, mbasi sa ma i disiplinuem të jetë qytetari aq ma shumë respekt të shtetit fiton.

Dikush aty fare pranë meje i pëshpëriti shokut të vet në vesh këto fjalë:

- Kurr nuk do ta kisha marrë me mend shndërrimin e kishës në nji sallë mbledhjesh politike, po ta merrja me mend s'do më të shihte kush në këtë vend.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIL BARLETI" SHKODËR

- Këto, – ia ktheu tjetri, – janë shêja të nji mbijetese të gjithsesishme të besimeve fetare. Siç po shihet mbrenda nji kohe të shkurtë do të ndalohet me ligj ushtrimi i fesë.

Frika e përndjekjes së kangtarëve të rritun kangët e meshës ma madhështore të vitit ua kishin lanë zanave fëminore e siç mund të kuptohet ishin fëmijët e familjeve ma të guximshme katolike të Shkodrës. U vu re se edhe mosha e besimtarëve pjesëmarrës qe ma e shtyemja e të gjitha viteve të mëparshme. Kur po ktheheshim nga kisha Prekë Lulashi më tha:

- Ashtu si na i ekzekutuen klerikët do të përpiqen me na i ekzekutue edhe besimet fetare, për fat të keq kanë me ia mbërritë edhe kësaj e shpejt ose ka me shkue puna deri aty sa dyert e kishave kanë me qenë kot të hapuna ose me ia mbyllë e me ia dhanë çelësat shtetit e ai me i përdor për tekat e tij.

Qielli i ditës së sotme gëzoi nji dlirësi të rrallë. Të len përshtypjen sikur edhe kjo ditë ka ardhë me festue datëlindjen ma të madhe të botës. Ndriçimi i pashoq i këtij qielli duket sikur na thotë: "Unë solla ndriçimin e ngjashëm me fytyrën e datëlindasit ma hyjnor të kësaj jete".

E hane, 31 dhetor

Moti i mirë më lejoi me u endë deri bas mesnatës. Çastin e ardhjes së Vitit të Ri ma tregoi brohorija e gjithkundshme. Vargun e çasteve të para të vitit 1963 e përshëndetën disa pikla shiu gjithnji e ma në shtim e ma në rritje. Pikat e atij shi m'u dukën si lotët e vitit 1963 ngase kalendari e solli me zor në Shqipni.

E mërkurre, 2 janar

Vizitën time të parë e fillova në shpinë e Bacit. Që në fillim të ndêjës ra fjala tek pyetja e zakonshme e këtyne ditëve:

- Ku e kalove e si e kalove natën e Vitit të Ri?

Edhe Bacit e Tones iu përgjigja si nanës:

- E kalova shumë mirë me nji shoqni të kandshme.

- Me ta thanë të drejtën, – tha Tonja, – ne na ka mbetë në mend ai Viti i Ri i vjetshëm. Në krahasim me darkën e vjetshme, e këtij viti

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pothuej qe krejt e vorfën. Secili nga ne, si thoni ju tash, u mundue me krijue nji farë ambjenti, por pa ia dalë kurrsesi. Ti je nana e qefit mor të pasha hajrin, je me u ble me flori. Njaty kah mesnata, Nusha që po rrinte ngjitun me mue më tha në vesh:

- I raftë zana kësaj Inës tonë që na bâni me u prishë me Gjokën. Në fund të fundit masi bâni e u lidhë me të, ta merrte. Boll për kësi rastesh me pasë Gjokën ta çon sofrën peshë prej shêndit. Pasha të drejtën më ka marrë malli për të si me e pasë djalë. U mësueme me të e na u bâ si i shpisë, tash hajde e rri pa të. More çka t'u bâsh atyne syve se ajo s'po ta gjen shokun e tij sot e njiqind vjet. Kushedi sa gjatë do të shkonte tue folë për ty po mos t'i frikësohej qortimit të ndokujt që mund t'ia ndigjonte këto fjalë.

- Mirë, – tha Nusha, – ndërhyni Baci, ajo shtriga ver me gojë nuk bâni e shkoi me fjetë pa ardhë Viti i Ri. E kam pasë dashtë shumë. Pas prishjes me Gjokën, e këtej më dhambin sytë me e pa.

- Keq për të more burrë, – ia pat Tonja, – Gjoka âsht djalë e lahet me nji grusht ujë.

- Mana moj grue, në këtë kohën tonë djem e vajza po lahen me të njejtën sasi uji. Ti a e sheh se janë farue shkuesat si të mos kishin qenë kurrë. Gjoka âsht djalë që ia ven veshin mendjes, jo zemrës. Zemrës duhet me ia vu veshin kur të ujdiset me mendjen. Gjithçka bâhet e ç'bâhet, dashnija me zor s'bâhet. Kur të ndeshësh në vajzën e caktueme për ty bota mbarë me u çue nuk mundet me e shkëputë prej teje.

Qëndrimi i Inës në atë mbramje, më tha shpresa, ka domethanje të dobishme. Nji vajzë e ndjeshme si ajo, mungesën ma të madhe quen mungesën e adhuruesit.

E diel, 13 janar

Në paradreken e sotme takova humoristin e njoftun, Gjosho Vasia. Gjatë njëi bisede të shkurtë më shprehi keqardhjen për shkëputjen time me Inën.

- Këtu, – më tha, – nuk âsht as vendi as koha me folë ma shumë për të. Mbasdreke, – tha, – po erdhe në shpinë time mund të flasim ma gjatë e ndoshta edhe ma me dobi për këtë punë.

Ora katër më gjet në shpinë e Gjoshos. Mbas nji kohe të shkurtë ndêjeje më tha:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Berina ka mjaft të shkueme me Inën, respekti për ne e bân me na e pranue ftesën me ardhë në shpinë tonë.

- Patjetër vjen, – siguroi Berina, – ajo vjen tash e parë pa e thirrë, jo ma me bâ me e ftue.

- E pra, – tha Gjoshoja, – këtë punë zânë të kryeme. Ardhja e saj këtu mund t'i shërbejë marrëdhanjeve tua të turbullueme prej turbulluesave. Tash urdhno kitarrën e na e këndo nji herë kangën që i ke kushtue. Pa ta ndigjojmë nji herë këtë kangë që ka bâ për vete tanë Shkodrën.

Me ta përfundue së kënduemi Berina pyeti:

- A e ka ndigjue Ina këtë kângë?

- E ka ndigjue nji herë.

- E reagimi?

- Heshtje, – ia ktheva unë.

- E pra ai reagim meritoka me e harrue si mos ta kishe njoftë fare. Njeriu me shpirt të paprekshëm prej kësaj kânge e sidomos nusja, s'ka si me qenë e ndêjë për të.

- Mos u ngut, – e ndërpreu Gjoshoja të shoqen, – ndoshta qëndrimi i saj në ndêjën e ardhshme tek ne na bân me folë ndryshe për të. Kush bie në dashuni dhe e braktisë të dashunin për kushedi se për çfarë rrethanash e ka ma të lehtë me e shndërrue largimin në afrim se me i ndërrue vend folesë së dashunisë, me nji fjalë e ka ma të lehtë me kthye në folenë e mëparshme se me e ndërtue folenë në nji zemër tjetër. Edhe dallëndyshet kthejnë në folenë e ndërtueme së pari e jo ma njerëzit.

E hane, 14 janar

Shpresa se Berina mundet me ia mbushë mendjen Inës me ardhë në shpinë e Gjoshos e me bisedue bashkë më bâni me shkue sot tek shpia e Gjoshos e me pyetë nëse kishte gja në vijë me na krijue mundësinë e takimit.

- I kam çue fjalë me më ardhë, – tha Berina, – deri tash vetëm kaq. Sado që ty të duket e gjatë kjo pritje, unë do të thoja me ardhë mbasnesër.

E mërkurre, 16 janar

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Berina më priti me fjalët:

- Kam bisedue me të. Kërkesa ime e vuni në pozitë të vështirë. Me të thanë të drejtën, i thashë, sforcimin e kam zet, prandej sa për kundra dëshirës i lamë gjanat ashtu si janë. Ti në këtë rast nuk vjen për mue, nëse të thotë mendja me ia ngjallë shpresën kjo do të na kënaqte të gjithëve. Ajo me nji fije zâni sa mezi me u ndie nxorri nji "jo". Unë, – tha Berina, – e quej të paarsyeshme me të mbajtë, si thoni ju shkodranët "tërhiq e mos këput". Më pëlqen me qenë e sinqertë me ty si me veten time, nëse dëshiron me ta sjellë këtu vetëm si trup zoto, se kam të vështirë me ia mbushë mendjen.

- Sille pështille ka të duesh, – ndërhyni Gjoshoja, – nji takim i tyne në praninë tonë besoj do të ishte i dobishëm.

- Jo, – ia pat Berina, – Gjoka ka nevojë me ndigjue vetëm fjalët e dashunisë së saj. Po i munguan këto fjalë mungesa e tyne âsht e pazëvendësueshëm. Ndikimi âsht i barabartë me ilaçin e mpimjes dhe e njëjta therje dhimbjeje ngjan disi ma e mprehtë se ma parë kur lëshon mpimja.

- Ka raste, – tha Gjoshoja, – kur ardhja befas e nji çasti të arsyeshëm e rregullon krejt jetën e njeriut.

- Çasti i arsyeshëm, – ia priti Berina, – i vjen njeriut të arsyeshëm.

E prende, 1 shkurt

Vitin e kaluem emni i këtij mueji më ka tingëllue i pakândshëm për shkak të pasjes së ditëve ma të pakta se vëlleznit e tij. Kënaqësisë, i thashë, i nevojiten ditët pa mbarim prandej e ka të padurueshëm fluturimin e tyne. Tash i ankohem: "Ah sa ngadalë i zvarrisë shkurti këto ditë!".

E ejte, 21 mars

Në ditët e maparshme dimni premtoi me ia dorëzue pranverës motin si i pëlqen asaj. E sotmja e tregoi atë premtim të ngjashëm me atë që më dha Ina mue. Vjet në këtë datë kam shijue dy pranvera të bukura. Ardhja në ditën e caktueme të pranverës së këtij viti më solli ndër mend mungesën e vjetshme mbasi pranvera e zemrës e ka ma në dorë me e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" E B O O K O D E R

zbukurue pranverën e natyrës. Lulet ma të bukura se kurrë janë kur ke kujt t'ia japësh. Kënaqësinë ma të madhe njeriu e ka kur ka me kë ta ndajë.

E hane, 15 prill

Frymëzimi ma ka lanë ditarin të mbyllun e kushedi sa kohë do ta pësojë mungesën e tij.

E ejte, 2 maj

Në fund të shkallës së jashtme të shpisë së zojushë Idës ndesha Niren.

- S'ke pse shkon tek zojushë Ida e ka dhomën gargull me nxanësa. Nëse të pëlqen vetëm me shtue numrin e të pranishëmve, ngjitu.

- Po të ishte ashtu, nejse...

Mbas nji heshtje relativisht të gjatë, pyeti:

- A ka ardhë pranvera andej nga ju?

- Patjetër si në të gjithë kontinentin tonë.

- Pranvera i vjen kujt e gëzon more djalë. Po të ishte se gëzohet këtu nuk do të përpiqesha me shkue me e gëzue në Turqi. Sa s'kam shkue atje, përpiqem me gëzue të këtushmen.

- Gëzoje.

- Mirë e ke. A ia ke heqë ende jazën braktisjes?

- Nire në çdo takim tonin e shtin këtë temë.

- Jo në çdo takim. Kur kam rastin. A të vjen keq se më dhimbsesh? Përpjekja ime me ta zbutë dhimbjen a ta shton therjen.

- Jo, unë të falënderoj.

- Këtë përpjekjen time nuk e vlerëson falënderimi, përkundrazi e nënvlerëson. Ndihmat e ndërsjellta s'u përkasin falënderimit.

Ja u ulën fëmijët si të kishin pritë njeni-tjetrin, pesë për njiherësh.

- A latë ndonji nxanës mbrenda?

- Jo, – u përgjigj njani prej fëmijëve, – të gjithë dolëm.

- A pesë vetë i quajte gargull, Nire?

- Aq vende ka me ndêjë. A të pëlqeu me ndêjë në kâmbë?

- Nire, unë tash po ngjitem.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Në mos paç ndonji sekret me zojushë Idën po ngjitem edhe unë.
- Jo çfarë sekreti!

Ndërsa po ngjisnim shkallën e jashtme Nirja tha:

- Ne po ngjitemi nalt e zojushë Ida po zbret nëpërmjet shkallës së brendshme në kuzhinë. Hyn ti i pari në dhomë e mandej po vij unë, – më tha në krye të korridorit.

Për pak e pyeta, por m'u kujtue pse-hi. Ajo donte me ecë sa ma ngadalë për me e bâ sa ma pak të ndigjueshme patericën. Unë hyna e zuna vend në nji karrige. Ajo hyni sa ma lehtë mundi e mbylli derën që e kisha lanë hapun për të. Sapo më erdh pranë m'u hodh në qafë si ta kishte të pamundun lejimin e kalimit të nji çasti pa përqafim.

- Ah, po ndigjohen hapat e zojushë Idës tue u ngjitë nga shkalla e mbrendshme, më shtrëngo si të doje me më bâ nji me veten tande.

Kur pas pak çasteve e zoja e shpisë hapi derën e dhomës vajza i hodhi nji shaka të suksesshme.

- Zojushë Idë të kanë hy hajdutat.
- Mirë fort paskeni ba, – foli zojushë Ida.
- Po zojushë u takuem rastësisht në fund të shkallës. Ke qenë në fillim të ngjitjes së shkallës së mbrendshme kur kemi hy ne në dhomë.

E diel, 26 maj

- E dij, – tha Nirja në takimin tonë të sotëm, – ti je pjesërisht i imi, jo sa due unë me të pasë. Unë marrë nga ti sa mundem me marrë, ti ke mbetë në qershorin apo korrikun e vitit të kaluem e unë kot përpiqem me të shkoqë prej andej. Me sa duket ti kishe dashtë me i vu çdo viti tand numrin 27. A nuk të duket e çuditshme me preferue ma parë helmin e së kaluemes se mjaltin e së tashmes.
- Nire shumë fjalë kanë nevojë me u zëvendësue me heshtje.
- Ke të drejtë. Në dashuni kur partnerin nuk mund ta bâsh tanësisht tandin e ke krejtësisht të huejin.

E hane, 1 korrik

Në mëngjesin e sotëm takova Lin Gjelucin, ish mahallali i joni i para disa viteve, tash drejtor i Fabrikës "Duhan Cigare" Shkodër. Mbas

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pyetjeve e përgjigjeve formale të nji takimi të zakonshëm më tha:

- Tue e njoftë vorfninë e papunësisë tande e të nanës tande e piklat e burimit të jetesës tuej të përbâme kryesisht nga lëmosha e të afërmve të tu, mora zemër me i pyetë ata shokët e Komitetit të Partisë:

- More shokë a më kishit lejue me e marrë Gjokë Vatën në punë, mbasi në fabrikë kam nji proces pune të përshtatshëm për aftësitë e tij fizike e po ta mirrja në punë do të më forconte edhe grupin artistik të fabrikës. Ata m'u përgjigjen:

- Mirë more shoku Lin, a thue ti?!

- Prandej po deshe qysh nesër mundesh me ardhë me fillue punën në fabrikën tonë. Për çka të kem në dorë e të më lejohet do të mundohem me të ndihmue. Nji grup artistik aq i mirë sa i joni mundet me të ndihmue edhe me të caktue nji punë ku mund të merresh vetëm me muzikën. Veprimtarija artistike e grupit tonë pothuej e pandërpreme të bân me i kalue shumë ditë të punës në aktivitetin e estradës së ndërmarrjes. Shokët e shoqet e grupit i njeh vetë e besoj ke nji vlerësim pozitiv me punue me ta.

- Patjetër, – ia ktheva unë.

- Ata shokët e repartit ku do të punosh ti, në ditët pa aktivitet artistik ma kanë sugjerue nji proces pune të mundshëm për ty, quhet shkatërrim fundash. Megjithëse ai proces pune e ka nji farë norme që ti mund ta realizosh pa kurrëfarë sforcoje, tash për tash si fillim kemi mendue me të caktue nji normë të veçantë, si të thuesh gjysën e ekzistueses dhe ndoshta edhe ma të vogël veç si e si ta ndjesh veten sa ma rehat e kushedi sa vazhdon ai fillim. Në fund të fundit eja e provoje e vendos vetë. Mendja ma thotë ke me qenë i kënaqun si me punën si me punëtorët përreth teje, tash si po e lamë?

Unë iu përgjegja si i urituni i thirrun me gjithë zemër në nji sofër bollëku. Me t'ia tregue nanës lajmin e fillimit të punës time në fabrikën e cigareve u hodh prej gëzimit, ngriti fytyrën drejt qiellit, bashkoi duert në gjoks si në rastet e falënderimeve ma të veçanta drejtue Zotit. Mandej m'u kthye mue:

- Tash na filluen të mirat e priti njenën mbas tjetrës.

Gjithë ditën e ditës këndoi nëpër shpi si të ishte në javën para dasmës time.

E marte, 2 korrik

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Në orën 7 pa nji çerek të mëngjesit u gjeta tek dera e oborrit të Fabrikës së Duhan Cigareve. Në 7 pa pesë erdhi drejtori, më hodhi krahin e u ngjitëm në zyrën e tij. Çoi me thirrë përgjegjësin e repartit ku do të punoja unë.

- Ndigjo, – filloi Lini, – këshilla ma e domosdoshme që duhet ta kesh në mend gjithnji âsht, rueju nga çdokush. Ti e din se i keqi kur don me bâ keq mundohet me u shti sa ma i mirë. Sado e mjaftueshme të duket përvoja jote e deritashme në këtë drejtim, rrethanat sjellin raste të pa marrshme me mend e të këqijave të rasteve njeriu mundet me iu shpëtue vetëm me mendje mprehtësi. Siç dihet i keqi mundet me na dalë tek njeriu i menduem ma i mirë, kjo frikë e zakonshme na bân me i kushtue kujdes të veçantë konsideratës për të tjerët. Së pari m'u ruej mue që ta jap këtë këshillë. Miqtë e mikeshat e reja mund të pranohen mbas provave të shumta e të vështira. E vetmja garanci për mos me ra në faj as në gabim mbetet të arsyetuemit me mendjen e kujdesit e të folunit me gojën e kujdesit. Nji herë mos me e përfillë a me e harrue kujdesin e pat e ardhmja, tash besoj s'kam me pasë nevojë asnjiherë me folë me ty ma për këtë punë.

- Në t'u baftë e nevojshme me folë, e foluna jonë nuk do të mundet me rregullue asgja.

- Bashkë me damin kundër vetes tande ke me iu dhanë rast me më ngarkue përgjegjësi të randë që të kam marrë në punë e mue më duket e drejtë me më ruejtë edhe mue si veten sepse duke më ruejtë mue ruen veten e anasjelltas. Djegia e qullit, thotë populli, të shtrëngon me i frye kosit. "Urdhno!", iu përgjigj Lini trokitjes në derën e zyrës.

I porsaardhuri na përshëndeti e na dha dorën.

- Mirë se na ke ardhë! – më uroi.

- Përgjegjësi i repartit tand, – ma prezantoi Lini, – për më tej prezantoju vetë Sytki.

Burri u afrue sërish e më dha dorën tue m'u prezantue:

- Sytki Rusi.

- Kurse ky punëtori yt i ardhshëm, – iu drejtua atij Lini, – mund ta dijsh quhet Gjokë Vata.

- Po shoku drejtor muzikantat si Gjoka i njeh gjithkush.

- Tash pra Sytki shkoni bashkë me Gjokën e ma prezanto me punëtorët e punëtoret e repartit e me punën që ka me bâ.

- Si urdhnon shoku drejtor.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Gjatë rrugës ndërmjet zyrës së repartit Sytkija më këshilloi me pasë sa ma shumë durim si me punën, si me punëtorët e repartit.

- A ke punue ndonji herë tjetër në prodhim?

- Jo asnjiherë.

- Me sa kam ndigjue ti je nji djalë me vullnet të bollshëm për me i përmbysë pengesat e vështirësive të çdo lloji. Nivelet e ndryshme të zhvillimit ia detyrojnë ma të ngritunve me iu përshtat të tjerëve.

- Shoku përgjegjës synimi ma i rëndësishëm i jetës time ka qenë e mbetet fitimi i zemrave të të gjithëve.

- Hë të lumtë! – ma ktheu Sytkija.

Nji pjesë e madhe e punëtorëve ma shtrënguen dorën e më uruan mirëseardhjen. Ma në fund më ulën në nji stol pranë nji punëtoreje me të njejtin proces. Ajo m'u afrue e nisi me më mësue se si ndahen kartonat nga rrypat e letrave ku ishin të ngjitun.

- Rrypat e letrave, – vazhdoi ajo, – shkoqen e hidhen në këtë kashunin e skarcitetit. Fundat, – siç i quejmë ne këto kartonat, stivohen në këtë kashunin tjetër.

Përpara fillimit të punës Sytkija më solli grykësen e nji punëtori që mungonte këtë ditë në punë.

- Hë për hë veshe këtë grykëse, – më tha, – shpresoj së shpejti do të kesh nji grykëse tanden. Nganjiherë makinerija i nxjerr ma të ngjituna se duhen këta rrypat e letrave me kartonat por forca fizike e nji djali të ri si ti ia del mbanë kësaj vështirësije. Në raste të tilla të duhet me e mbështetë tubën e kartonave në gjunj, ja si puna e këtyne të sotëmve e me përdorë forcën e tërheqjes së duerve e të shtytjes së gjunit për me i nda si i thonë nji fjale me "zor" kartonat prej skarcitetit.

- Si ditë e parë, – u mundova unë me krijue nji farë humori, – ky material pune s'qenka tregue fort i dashtun me mue.

- S'po di me të thanë kush e ka fajin, – ma ktheu Sytkija me të qeshun, – fostela, mekaniku a materiali.

- Shoku Sytki, – ndërhyni punëtori i fostelës, – mue mos më ven asnji grimë faji. Fajin venja fostelës moshatare me gjyshen time e kartonit të blemë ku ka qenë ma i lirë e ti e din gja të mirë e të lirë nuk ka në këtë botë.

- Ndooooc! – e qortoi Sytkija duke e zgjatun si në tepri o-në e emnit, – këto janë mundësitë tona e ne u përshtatemi mundësive.E iku si të kishte frikë vazhdimin e bisedës së Ndocit. Në të ikun e sipër një punëtore i tha.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MASHI BARLETI" SHKODËR

- Zotni Sytki mos ia shtin frikën Gjokës pa e fillue punën mirë.

- Kiiiiziiii! – ia ktheu Sytkija duke ia zgjatë i-të e të dy rrokjeve. – A të kam thanë mos me thirrë zotni? Ti e din tashma sa e pakëndshme tingëllon kjo fjalë në kohën tonë.

- Më fal. Ne të brezit të kaluem na âsht mësue goja me thirrë kështu.

Kur e vesha grykësen nji punëtore pak ma tutje ia shkrepi gazit.

- Shoku Sytki, shoku Sytki, – e thirri ajo, – a nuk keni kund ndonji grykëse ma për trup të Gjokës?

- Jo moj shoqe, kjo edhe âsht në sajë të mungesës së Kelit në punë. Këtu mundohemi me krye punën, për paraqitjen kemi ku të kujdesemi.

- Sado ai proces i punës time ishte aq i thjeshtë sa mund të mësohej edhe pa tru fare, mësuesja ime e parë e kësaj pune ma përsëriti atë mësim disa herë si të ishte ma i vështiri. Që në minutin e parë të punës grykësen time e mbuloi nji shtresë pluhni kartonash e të rrypave të letrave, kështu frymëmarrjes time iu desht të thithte bollek të atij pluhni. Kolegia ime duke më ndjekë rezultatin e të mësuemit të atij procesi më tërhoqi këtë vërejtje:

- Mos e shkund pluhnin e grykëses tash e parë, të shkundunit kështu të këtij pluhni të pengon realizimin e normës prandej duhet me e pasë mendjen tek realizimi i normës jo tek pluhuni, mandej ti e ke krejt të kotë, sasija e pluhunit të shkundun zëvendësohet çil e mbyll sytë. Grykësja shkundet vetëm në fund të tetë orëshit. Sa mirë u ka shkue ndër mend me ta gjetë këtë punë!

Me t'u mbushë kashuni im i skarcitetit me ata rrypa letre, punëtorja ma pranë meje më tha:

- Tash të duhet me u çue në kambë e me e kapë të dy bashkë kashunin, unë pjesën e përparme të kashunit e ti pjesën e tij të mbrapme e unë të prij me e qitë jashtë tek grumbulli i skarcitetit.

Unë bâna si më tha, e si kryeme atë punë e falënderova. Ndërsa po ktheheshim tek vendi i punës me kolegen time pak a shumë rreth të pesëdhetave nji shoqe e saj nisi me e tallë:

- Me bâ me të pa burri me të po ta bân namin e zi.

Shoqnuesja ime me zâ nuk ia ktheu veç në ia pastë kthye me shêja. Kjo tallje kaq fyese sikur ma grumbulloi të gjithë gjakun në fytyrë. Kolegia ime, them, do të ma ketë vu re e u mundue të më qetësonte.

- E ka me të qeshun, kështu din me qeshë ajo.

Në krye të gjashtë orë punë Sytkija më tha:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Për sot si ditë e parë ke punue boll, deri sa të mësosh me e bâ normën e ishalla e mëson shpejt, simbas urdhnit të drejtorit unë do ta shkruej të plotë.

E falënderova e dola. Dita e parë e punës time fizike e shoqnueme me shaka pa kripë, m'u duk si ajtja e të ngulunit të nji qêjze që do të mbetej aty për të gjitha ditët e punës në atë ndërmarrje.

- Hë! – më pyeti nana si të ma hetonte mërzinë e mfshehun, – a të deshtën në punë?

- Dita e parë nanë, zemrat fitohen ngadalë e me kujdes.

- Ke të drejtë, veç po të duesh me i fitue mjeshtrinë e ke të rrallë.

Lidhjen me vumjen në dukje të kësaj cilësie dashunia për Inën ia ktheu në heshtje nanës. Kjo mjeshtri dështoi, atëherë kur i âsht dashtë ma shumë se kurrë ngadhënjimit.

E mërkurre, 3 korrik

Tek vendi i punës time erdhën me më takue katër pjestarë të estradës së ndërmarrjes, Fatmira Puka, Muharrem Nurja, Gjosho Vasija e Gjovalin Doda. Si u përshëndetëm e këmbyem pak fjalë të zakonshme Muharremi tha:

- Mbas hallit nji punë që nxjerr nji farë jetesë tash e ke, ne na kënaq pjesëmarrja jote në estradën tonë e besoj edhe ti ke me u kënaqë me trajtimin tonë. Veprimtarija jonë e dendun artistike ka me të dhanë mundësi me e kalue shumicën e kohës me ne.

- Tash, – tha Fatmira, – po t'ua qet ujin kangëve dueti Vata-Puka.

- Për nji pare na bâheni dueti Vata, – u tall Muharremi.

- Aty sheh puna punën, – shtoi me të tallun Gjovalin Doda.

- Bashkëpunimi i jep shtytje simpatisë.

- Randësi ka, – tha Gjoshja, – që ju të dy do t'ua plasaritni shplakat spektatorëve.

Batutat e humorit vazhduen përsa kohë ndêjën afër meje. Me t'u largue kolegët e estradës fluturimi i kohës m'u shndërrue në zvarritje.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 4 korrik

Sot caktuen një tjetër punëtore aty pranë meje me shkatërrue funde si unë. Këmbimi i fjalëve tona në orën e parë të punës më la përshtypjen e

nji gruaje shumë të sjellshme. Mirësjellja e kësaj zoje më bâni kureshtar si e quejnë:

- Më quajnë Kezi Shpuza, – u përgjigj grueja.

- Burri çka të punon?

- Burri më ka vdekë, veç ka dashtë Zoti më ka lanë nji djalë. Në i ngjaftë babës ka me u bâ i mirë si pak kush. Burri më ka vdekë në burg, – shtoi duke e ulë zânin sa me e ndje vetëm unë.

Vlerësimin e maparshëm nisi me ma errësue dyshimi i zakonshëm i kohës tonë, në takime me njerëz të panjoftun. U përpoqa me e mbyllë atë bisedë me fjalët "po më vjen keq".

- Këtë që ta tregova nuk âsht sekret, – shtoi grueja, – e dijnë të gjithë, por ta thashë lehtë mos me m'i ndigjue të tjerët këto fjalë mbasi mund të m'i marrin si shprehje keqardhje për burrin e këta duen me u ra mohit edhe familjarët njerëzve të padëshirueshëm prej tyne. Mos më mendo si mundet me të shkue mendja gabim. Unë të njoh nëpërmjet burrakoçave të Shkodrës që flasin vetëm fjalë burrash e fjalët e burrave besohen si ato që ia thotë njeriu vetes së vet.

- Unë Kizi u jam mirënjohës të gjithë fjalëmirëve e i falënderoj me gjithë zemër, si në rastin kur flasin për mue e për cilindo i meriton fjalët e mira.

Këtu u ndërpre biseda jonë mbasi Kizin e thirrën me bâ nji tjetër proces pune.

E prende, 5 korrik

Vendin e djeshëm të Kizit, pranë meje, e zuni nji vajzë nga ma të hijshmet e ndërmarrjes. Në nji shêjë kohe punëtorja ma përtej meje në krahin tjetër, bâni nji shaka pa kripë tue më thanë:

- Sot të ka ra spata në mjaltë.

- Ti më marrsh të keqen, – ia priti vajza, – unë jam mjalta e tjetër kujt.

E shtoi:

- Unë duhet me pasë kalue 99 për me pasë ky atë soj shprese tek unë.

- Zojushë, – ndërhyna me nji ironi të theksueme, – ti më paske ardhë pikërisht me më respektue radhën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE MARIN BARLETI SHKODËR

E shtunde, 6 korrik

Përgjegjësi u tha të gjithëve punëtorëve të repartit:

- Drejtori ka dalë me kontrollue punën e të gjitha reparteve e mbrenda pak minutave vjen edhe këtu poshtë tek ne. Bâni shpejt e shpejt çfarë të mundeni e mos të na gjejë kështu për faqe të zezë.

- Shyqyr që po vjen, – tha Kizi Shpuza, – sa të jetë pa ardhë ndonji i madh reparti bâhet me të dhimbtë sytë me e pa, me të ardhë marre me hi e me punue në të. Papastërtija e rrëmuja, cila t'ia dalë shoqes, ma merr mendja as derrave s'do t'u ishte durue me e lanë tharkun kështu. Me u mundue sa të duesh me e bâ ma zi s'kanë si e bâjnë. Mirë burrat janë burra, ne gratë djalli e marrtë si mund ta lamë kështu. Ne do ta mbanim repartin si na ka hije vetëm sikur të na vinte çdo ditë nga nji i madh. Po të ishte e nji pronari po të kallëzoj unë si e kishin mbâjtë. Kur isha fëmijë i vogël ndodha disi rastësisht në fabrikën e cigareve të Fasli Ademit, me t'u kënaq shpirti prej rregullit, gjithçka në vend të vet e pastërti, si i thonë fjalës "me marrë miza mjaltë" tash s'ke çka sheh në asnji ndërmarrje, thue kanë ndërrue njerëzit kryekëput.

Të gjitha gratë e vajzat u ngritën aq rrufeshëm e punuen ashtu si mbrenda pak minutave reparti muer pamje krejt tjetër.

- Hë çka thotë puna? – pyeti drejtori me të ardhë tek ne.

- Shumë mirë shoku drejtor, – u përgjigjën të gjitha përnjiheri si në rastin e fëmijve të rreshtuem kur e thonë parullën "për çështjen e partisë gjithmonë gati" e ata ia kthejnë "gjithmonë gati".

- E ky punëtori i ri çfarë thotë? – pyeti tue m'u afrue mue.

Dikush u përgjigj mirë e dikush shumë mirë. Nji grue pak ma tutje shtoi me të qeshun:

- Shoku drejtor na e keni prue Gjokën si Preçi ndër gra.

- Gjoka âsht Gjoka, – ia ktheu Lini, – djalë i ri, i urtë e i aftë në muzikë, prandej respektojeni si t'u respektojë.

- Ke të drejtë shoku drejtor, unë fola në lojë. Ne i respektojmë si djem dëshiri këta mashkujt e repartit e jemi mësue nga ata mos me na i marrë fjalët për keq e duem me e bâ edhe Gjokën me na kuptue si të tjerët.

- Në rregull, – ia ktheu Lini, – të mirët dijnë me u marrë vesht me njeni-tjetrin. Hë! – m'u drejtue mue, – a e ndjen veten ma të kënaqun në punë?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Sigurisht shoku drejtor, puna e papunësija janë ekstreme.

- Gjokë, unë për ty jam Lini, kemi qenë kojshij e dashamirë të njenitjetrit për shumë vjet. Drejtor më thërrasin boll e shumë të tjerë, ti më thir Lin si gjithmonë ma parë. Posti nuk i ndrushon marrdhanjet me njerzit e tu.

E hane, 8 korrik

Dy metra përtej kashujve të punës time punon njena nga makineritë e pakta të këtij reparti. Nji grue i tha mekanikut të saj:

- Ta solla qumështin.

Si kaloi shpërndarësja e pyeta mekanikun.

- A qumësht shpije?

- Jo, – u përgjigj ai, – punëtorëve që kanë të bâjnë me helme u jep ndërmarrja qumësht.

Dy metra përtej makinerisë, mendova unë, a nuk arrin helmimi. Mekaniku m'u afrue e më foli:

- E di çfarë po mendon, pse s'na japin edhe ne qumësht kaq afër helmeve. Mos ma ki zili fare s'ka gjâ ma afër ujit se ky qumësht e asgja nuk e luen rolin e ujit kundër helmeve sa ky me të thanë mendja hollojnë ujin me të. Mue më quejnë Ndoc Kola e jam zog malësorit, 400 derhemsh. Mos ma ki frikën nësa vetes tande, në të provokosha më namtë Zoti me gjithë çka kam, veç deshta me të sqarue mos të mbesë marak ky qumësht.

E marte, 9 korrik

Sado ta justifikoj këtë vapë emnin i këtij mueji, mëngjesi i sotëm të jep përshtypjen e lindjes së kësaj dite nga barku i zjarrit të motit. Në orën 6 e gjysëm u nisa drejt fabrikës si drejt vendit ma të padëshirueshëm. Kushedi sa qindra biçikleta të grahuna me shpejtësi të detyrueshme nga frika e vonesës së arritjes në punë, i japin rrugës së kësaj zone, të ashtuquejtun industriale, pamjen e nji udhe garash çiklistike. Gjanësija e kësaj rruge mund të jetë rreth 5 metra, megjithkëtë kjo u shërben biçikletave, makinave me e pa rimorkio, karrocave e autobusëve të mëdhej të ashtuquejtun fizarmonikë, pjesa tjetër ku duhet të ishin

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

trotuarët u shërben kambësorëve. Kjo tregon se vetëm dora e Zotit mbi të i shmang aksidentet. Ky kaos më shtrëngon të ecë bri njenit nga muret kufizuese të rrugës. Ma në fund arrita tek vendqëndrimi i parafundit i autobusit për tek fabrika jonë. Fabrika e përcaktueme me përemnin e vetës së parë të shumësit e bân këtë fjali të jetë qesharake mbase komunizmi në Shqypni e ka gjithçka të veten e si gjithçka edhe ne me atë gjithçka. Aty prita autobusin i cili mbas pak erdh e u ndal mu përpara meje. Zbritën punëtorët e ndërmarrjeve rreth e rrotull këtij vendqëndrimi, megjithkëtë aq plot e përplot qe autobusi kur hipa unë, me të thanë mendja hipi kushedi sa fishi i të zbritunve aty. Gjatë atij udhëtimi 3-400 metra, ndigjohen sidomos ankimet e femnave "më shtrydhe more shok, ma more shpirtin", "çka kam me të bâ moj shoqe mue më shtyjnë të tjerët", nji tjetër ma përtej të mbetunve në kambë thirri "mbarueme na e nxutë frymën njak", "çfarë faji kam unë moj, a nuk sheh si jemi ngjeshë për njeni-tjetrin si kokrrat në shegë? As me të pasë motër s'kam çka me të bâ", "pak ma edukatë more shok", "leni moj shoqe qortimet për edukatë, për hir të bukës së fëmijëve e la edukatën në Bisht Içindi", "unë po të them kambën mos ma shkel me kambë", "ky shtrëngim, – ia priti tjetri, – rrezik me të bâ me harrue kambët tueja e jo të hueja", "të ishe nisë ma heret prej shpije e të kishe ardhë kambë ngadalë-ngadalë", "Kur kam pasë me u çue ma heret veç mos me pasë fjetë hiç, ne femrat kena 100 punë more djalë e ju mashkujt jeni me lugë në brez".

Ndërsa po ecja nëpër oborr drejt derës së repartit në nji hapësinë të bajagishme rreth e rrotull meje nuk ndihej kambë njeriu. Pas pak m'u afrue nji i panjoftun e mbase edhe me zânin e ndryshuem më pyeti:

- A i ndigjove ankimet në autobus? Si vjen marre çfarë mut shteti, don me shti tanë Shkodrën në nji autobus.

E shpejtoj hapat si për me u largue sa ma parë. Kjo befasi më shkaktoi nji valë frike provokimi por nji mendim tjetër i menjihershëm ma dëboi këtë frikë. Përderisa nuk ia di emnin as nuk ia njoh zânin s'i do të mund ta denoncoja këtë provokim? Kjo tregon nevojën e padurimit me gjetë rastin me shfrye. Megjithëse dyert e repartit ishin të hapuna dykapakësh e po ashtu edhe dritaret, ajri dukej si i paralizuem nga nxehtësija e jashtëzakonshme e kësaj dite. Sapo u ula në stol e furnizuesja më solli materialin e punës, përgjegjësi i repartit më përshëndeti e më lajmëroi se për nji kohë të pacaktueme do të mbetesha pa grykëse pune mbasi i zoti i së deritashmes kishte dalë në punë e në magazinën e ndërmarrjes

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATHI BALETTI" SHKODËR

nuk kishte asnji grykëse pa na furnizue rrobaqepësija.

- E di sa të vështirë do ta kesh por s'kam çka me të bâ.

Ndoc Kola që pak ma parë ia kam prezantue lexuesit, mbasi i ndigjoj fjalët e Sytkisë, e thirri:

- Shoku Sytki pa grykëse pune, teshat që ka veshë i bâhen ma fërtelë, prandaj po i jap unë grykësen time. Pluhuni ma i pakët te unë më bân me ndêjë ma kollaj pa të.

- T'u baftë shëndet e uroi Kizi Shpuza para meje.

Si u largue përgjegjësi, Kizi m'u afrue tek unë e më foli me zâ ma të lehtë.

- More thuej ti zemra e mirë, se Ndocin as dy metra larg s'e kemi, e rêja e pluhunit të kartonave të tu e përfshin njësoj si ty.

Kjo grue më duket e virtytshme megjithëse me arsim minimal, flet me nji matuni të admirueshme. Pjestari i familjes së gjinisë për të cilin flet me ma shumë mall âsht nji vëlla i saj i arratisun në Kanada. Në nji pikë të bisedës më tha:

- Kur erdhën këta na kanë gjetë me nji dyqan tonin. *(Përemni "këta" populli e përmend sa herë don me shprehë përbuzje ndaj sistemit komunist).*Mos ma merr për kushedi se si, kur them "këta", kur e shqiptoj këtë fjalë nuk më kujtohet politika ngase edhe bâ me u dashtë me u marrë me të, e kam mendjen tepër të cekët për punë të thella. Në fund të fundit ne na duhet me dijtë sa prej padijes mos me gabue e me ia bâ kujt keq e për këtë i them gjithmonë Zotit sa ia daça kujt të keqen ma ço mue 100 fishin.

Në krye të 6 orëve që Sytkija vazhdon me ma shkrue për tetë, tue u kthye në shpi mendova, kolegu i mirë i punës ta pakëson dukshëm lodhjen, Kizi Shpuza e mbush me edukatë boshllëkun e bagazhit.

E merkurre, 10 korrik

Sapo fillova punën Sytkija erdh e më tha:

- Sot s'ke çka me bâ, ka me t'u dashtë me ndêjë 8 orë këtu. Gjashtë orë ke me punue veç në orën 2 kemi nji mbledhje me shumë randësi, mbledhje për 10 korrikun. A e din këto mbledhje quhen mbledhje të pjesëmarrjes 100%.

Mbas largimit të Sytkisë, Kizi nisi me m'u ankue:

- Unë mbledhjes po ia bâj hallall por kam nji frikë, shpeshherë për

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me na nxanë ngusht a ia vume mendjen çdo fjale të mbledhjes na pyesin tash e parë e cilin t'u mbushet mendja. Ti e din mendja âsht ujë e ikë tash e parë e sidomos mendja jonë që s'âsht për punë politike mandej nganjiherë mbasi s'merrem me kësi punësh më rrekë edhe gjumi e mos përgjigjen e kërkume të pyetjes që na e bajnë ne të prekunve politikë na e marrin për keq, mandej pyetja e tyne ka edhe nji tjetër qëllim: me na bâ ne të paditunve të zhvilluem si të ditunit. Mirë more të paça, por fjala nuk t'i shton mendtë, ajo mundet me ta shtue dijen vetëm me njato mend që ke, në mendjen e pakët si ka me hi dija e shumtë? Kjo do të ishte si me detyrue potirin me zanë sa zen nji gotë e madhe. Ndoshta-ndoshta gjanëm, këta komunistat çka nuk mbërrijnë me bâ.

Kizi përveç fjalëve ka edhe intonacionet e kandshme të nji humori të hollë. Kur më pyeti nji ditë drejtuesi i mbledhjes:

- Çka thashë unë tash?

Unë mbeta si mos me pasë qenë fare aty.

- Ku i ke mendtë? - më qortoi ai.

- Për sa kam i kam në krye, – ia ktheva, – por ngaqë janë pak e të lehta hajde e kapi kah sillen nëpër atë boshllëk.

Deri tash e kam kalue me të qeshun por këta nuk e lanë me shkue gjatë kungullin mbi ujë e këta s'ta lanë me e zhytë kungullin pa ta thye grimë-grimë. Në orën 2 hyni në repartin tonë drejtuesi i mbledhjes nji komandant ushtarak. Gjatë tregimit të tij epik për Luftën Nacional-Çlirimtare përmendi dëshmorë, heroj e heroina me të cilët simbas tij ishte njoftë me ta gjatë dhetna e dhetna sulmeve partizane e të gjitha këto sulme paskan qenë fitimtare. Në fund të atij fjalimi pyeti:

- Ju punëtorët e këtij repart çfarë angazhimi merrni për nderë të kësaj feste kaq të lavdishme?

Nj anëtare partije u ngrit dhe tha:

- Unë propozoj rritjen e normës në procesin e punës time.

- Sa përqind? – e pyeti ushtaraku.

- Së paku 10%, – ia pat grueja.

- Kur thoni së paku 10%, mund të shkojë edhe 15% apo jo?

- Po, në emën të shoqeve të mija, rrisim normën 15%.

Shembullin e asaj grues e ndoqën edhe disa gra të proceseve të tjera të punës.

- Ju lumtë! – thirri komandanti, – ja ç'dhuratë të bukur socialiste na dhurojnë ne nanat e motrat tona. Ky informacion kaq i gëzueshëm i duhet përcjellë Radio Shkodrës e pse jo edhe Radio Tiranës. Punëtoret

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pararojëse si ju meritojnë lëvdatat ma të nalta të partisë tonë. Ju e bani partinë tonë me u quejtë Partia e Punës dhe ia jepni të gjitha mundësitë e shkëlqyeshme me u krenue me klasën e saj punëtore.

- Sa për në radio, shoku kapiten, – ia bâni nji grue, – meritojmë me dalë të tana se të gjitha jemi punëtore shumë të mira prandej të gjithave me jua përmendë emnat në radio.

- Po, ke të drejtë, – miratoi nji tjetër grue, – unë tri herë e kam rritë normën deri tash e emni jem kërrkund, e pra tash e parë na thohet gazetat për me pasqyrue punën tuej janë.

- Ky faj u përket korrespondentave, – akuzoi me nji farë zemërimi kapiteni. – Me raportat mjekësore si jeni?

- Shumë mirë, – u përgjigj Sytkija. – Bile ka shumë raste kur punëtorët për shkak të temperaturës i nxisin me marrë raportë e këto në shumicën e rasteve i refuzojnë raportat.

- Domethanë plani i repartit tuej ecë simbas porosive të Partisë!?

- Patjetër, – u ndigjuen disa zâne përnjiheri.

- Ju lumtë! Ju lumtë! Ju lumtë!

Në fund të mbledhjes të gjithë u ngritën në kambë dhe thirrën brohoritje të zakonshme: "Parti - Enver jemi gati kurdoherë!" "Ushtria - Garancia!". Megjithëse volumi shumë i naltë i të gjitha zâneve të tjera, e mbulonte krejtësisht zânin tim, unë lueja vetëm buzët e shembullin tim e ndiqte Kizi e ndonji tjetër. Kur kapitenin po e përcillte me nderim apo servilizëm kryesija e ndërmarrjes, ne e shoqnuem daljen e tij nga reparti me parullën "Partia Nana jonë, fjala jote vepra jonë".

- Kjo parullë, – tha Kizi me atë humorin e saj të hollë, – duhet rregullue.

- Pse? – e pyeta unë.

- "Parti nana jonë fjala jote vepra jonë", ka dy herë jonë. Sipas këtyne mendve të mija, ishte dashtë me gjetë diçka tjetër me i ra ma mbarë.

- E si për shembull?

- Unë do të thoja "Parti nana jonë, çka thue ti ne bâjmë gjithmonë".

- Po pse çka thue ti? – e pyeta unë Kizin.

- Pse? – më pyeti ajo, – a mundesh me bâ ndryshe?

- Ne, – ia prita unë për me e ngacmue, – e bâjmë me vullnet. Dhe qesha.

- Mos qesh, – më qortoi Kizi, – e qeshuna jonë këtyne ua çon

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mendjen ku ju intereson. Këta e dijnë sa e duem këtë parti. Ky kapiteni që paska njoftë tanë dëshmorët, herojtë e heroinat, kur e paska pasë gjetë kohën me luftue?

- Kizi a me të vërtetë i refuzojnë raportat mjekësore?

- Ta merr mendja, raporta paguhet ma pak se puna e jetesa e sotme na e bân të detyrueshme dhe fitimin e nji leku ma shumë.

E hane, 15 korrik

Kjo datëlindje më gjeti në nji punë me iu gëzue e me iu vajtue njikohësisht. Me çka shoh deri tash e vetmja gja pozitive e kësaj pune âsht shpërblimi minimal komunist i punës i ashquejtun rrogë. Nëse ky ditar do ta ketë fatin me u lexue mbas diktaturës vlera e kësaj rroge arrin me ble 18 kokrra vezë në ditë ose nji kile mish i cilësisë ma të dobët, natyrisht kur ka mish e mish gati s'ka kurrë. Shpjegimi ma i shkurtë do të ishte ky: rroga mesatare e nji punëtori mund të mbajë frymën e nji njeriu e megjithkëtë kjo rrogë mund ta bâjnë datëlindjen time të sotme me iu krenue gjashtë datëlindjeve paraardhëse. Fitimi i kësaj pune mund të quhet nji farë zbutëse e egërsisë së vorfnisë e garantuese e zgjedhës së skllavënisë.

E hane, 22 korrik

Ndërsa po i ngjitesha shkallës së katit të dytë të Klubit të Rinisë, Nirja që po zbriste më përshëndeti e u ndaluem sapo arritëm pranë njeni-tjetrit.

- E kam marrë vesh punësimin tand prej zojushë Idës e jam gëzue në zemër, veç më ka çuditë shumë rrallimi i vizitave tueja në vendin ma të mundshëm të takimeve tona. Askënd të muzikës nuk ke në klub. Kohën që deshte me e kalue këtu a po vjen dhe e kalon tek zojushë Ida?

- Mirë po vij.

Sapo dolëm në rrugë filloi:

- E di sa gabim âsht me ta shprehë mallin me ndêjë me ty, megjithkëtë më duket disi pa vend me ia vu veshin sedrës. E dij se mendja jote ka mbetë tek kalendari i kujtimeve të vjeshtme, e ku ke mendjen ke edhe zemrën, veç si të them, vijnë edhe çaste të tjera që na bâjnë për vete.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Pse po ecë kaq ngadalë?

- Po eci kaq ngadalë, – u përgjigj shoqnuesja ime, – mbase nuk mund të ecet ma ngadalë. Për me e pasë dhomën e mësimit të zojushë Idës krejt tonën duhet me mbërri aty së paku nji gjysë ore ma vonë.

- E pse atëhere?

- Sepse atëherë ajo ulet poshtë në kuzhinë për me përgatitë darkën e i pëlqen me u marrë me atë punë gjatë e gjatë.

- A nuk e mbyll me çelës dhomën e mësimit?

- E mbyll por shkoj unë pak ma parë se të zbresë në kuzhinë, e ajo më len aty me studju piano. Ti sillesh aty pari deri sa të ma ndigjosh fillimin e sonatinës së Moxartit. Në atë kohë mundesh me u ngjitë e më gjen vetëm. Ajo nuk i ven re fare sa i bie pianos e sa rri e heshtun. Edhe sikur të ngjitet gjatë asaj kohe, gja që ndodhë tepër rrallë, nuk i bân përshtypje ndêja jonë bashkë. Rastet të tilla zojushë Ida i gjykon si njerëzit e qytetnuem, mue e ty na don në mënyrë të veçantë, prandej për hatër na sheh sa ma të kënaqun. Megjithkëtë nuk kemi asnji arsye me ia bâ të ditun sekretin e lidhjes tonë, konsiderata e saj për ne na ndihmon mos me na kqyrë me synin e mentalitetit të përgjithshëm, mandej ecja e zakonshme me nalla nëpër shkallat e ngjitjes na lajmëron ardhjen e saj e kemi kohë të mjaftueshme me na gjetë ndêjun si duhet.

- E në qoftë se kur ti të fillosh me luejtë sonatinën e Moxartit unë nuk ndodhem aq afër shpisë sa me ta ndigjue?

- Unë vazhdoj me e luejtë, – u përgjigj vajza, – derisa të ngjitesh ti në dhomë.

- A nuk të duket e papranueshme kjo hedhje mbrapa krahëve zojushë Idës?

- Ti a nuk më kuptove kur të thashë, raste të tilla ajo i gjykon si njerëzit e qytetnuem? Hedhje mbas krahëve do ta konsideronte nji njeri larg zhvillimit të saj. Sa fjalë aq të mira, – tha tue më shtrëngue dorën – unë po ngjitem e ti ndiqe përpikmënisht porosinë.

Ecejaket e mija vazhduen me më endë gjatë distancës së përshkueshme nga tingujt e pianofortes. Nji numër jo të vogël ecejakesh m'i shoqnuem tingujt e nji pjesë të mësimdhanjes. Ma në fund pianoforta heshti e heshtja e saj zgjati rreth nji gjysë ore. Perëndimi i diellit ia lëshoi vendin muzgut e muzgu mbramjes. Sonatina e Moxarti i përshëndeti e i ftoi çastet e premtueme. Në fillimin të shkallës së jashtme që korrespondon me derën e kuzhinës, e zoja e shpisë e ndodhun rastësisht me fytyrë nga dera e hapun, më përshëndeti me përzemërsinë e saj të zakonshme.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

- Siç po të tregon edhe vetë pianoforta, Niren e ke nalt, sapo të kryej pak punë në kuzhinë po ngjitem edhe unë. Nëse ke kohë me më pritë rreth nji çerek ore e ndoshta edhe pak ma shumë, tash po të lexoj prej nji antologjije italiane që më ka ra në dorë, disa poezi të bukura sa të duesh me thanë.

- Kam kohë me pritë, – ia ktheva si i nxanun në faj.

- Shumë mirë tash po e sheh sa po kënaqemi.

- Mbramja e mirë, – e përshëndeta ftuesen time që po praktikonte kalimin e nji pasazhi.

- Mirësevjen, – ma ktheu pa e ndëpre atë përsëritje, – a ndeshe në zojushë Idën?

- Po e ndesha përballë derës së kuzhinës.

- Kur m'u duk se m'i kapi veshi fjalët tua, iu afrova dritares e i ndigjova ma qartë. Të thashë ajo e sheh ndêjen tonë me synin e mentalitetit të kohës. Shqiptarët në përgjithësi janë në errësinën e mbrapa hanës, tash duhet të jemi sa ma të kursyem në fjalë e sa ma të pakursyem në heshtjen që flet si duem ne.

M'u afrue e më tha:

- Ndigjo këtu e ma ven veshin mirë, po më shtrëngove ma pak se unë ty, do të quej njeri që s'po ta them. Çka të më thuesh me mendjen, ma thuej edhe me gojë.

- Jo, jo, se as ti nuk ma thue kurrë me gojë atë që më thue me mendje.

- E dij unë ku e ke mendjen e ku e ke gojën por për me mue leni ato fjalë përgjithmonë.

E nisëm me shijue gjithçka mundi me u bâ ma kënaqësi e jona. Por sa jetëshkurta i kanë kujtimet kënaqësitë e gjatësisë së çasteve që nuk munden dot me e gdhendë veten në zemrën e të kënaqunit prej tyne?

E hane, 29 korrik

Sot përgjegjësi i repartit ma ndaloi nxjerrjen e kashunit të skarcitetit përjashta me nji punëtore si deri tash.

- Kashunin tand, – tha, – do ta nxjerrin të tjerët. Me ta thanë të drejtën për mue ka qenë mënyrë e shëmtueme qysh në fillimin e punës tande këtu. Veç ti mundesh me e marrë me mend këtu bâhet gjithçka me urdhën. Disa herë më ka shkue ndër mend me iu thanë të tjerëve

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e po qe nevoja me i ndihmue edhe unë, mirë por ti ndoshta nuk e din edhe unë e kam pak të cikatun biografinë, kah kam qenë dikur pronari i këtyne makinerive e meqënëse unë e hetova kohën e dorëzimit të tyne të detyrueshëm, sa me m'i marrë si të tjerëve, tregova gjestin vullnetar e ma morën për mirë e si shpërblim të gjestit tim më lanë me punue në makineritë e mija të maparshme. Sot në mëngjes më thirri drejtori në zyrë e më pyeti:

- Gjoka me dikënd tjetër e nxjerr kashunin e skarcitetit përjashta?

- Po, – iu përgjegja.

- Nxjerrja e kashunit prej Gjokës na turpënon ne e sidomos punëtorët e repartit tuej, përveç kësaj kjo lidhet edhe me trajtimin e Gjokës nga ana e shtetit, kjo duhet të të kishte shkue vetë ndër mend.

- Mue më ka shkue ndër mend, shoku drejtor, veç me i mendue e me i folë, janë dy. Po t'u ruhesha sëmundjeve sa u ruhem qortimeve, do të vdisja shëndosh e mirë.

E diel, 25 gusht

Ndërsa po u afrohesha dritareve të hapuna të shpisë së zojushë Idës tingujt e gëzueshëm të "Marshit Turk" të Moxartit m'u duk sikur po më ftonin me kalue çaste të gëzueshme si ata tinguj. Ngjita shkallët e jashtme e përshkova pjesën e majtë të korridorit si të doja me fitue me atë të ecun sa ma shumë çaste kënaqësije e trokita në derën e dhomës së mbushun me Moxart.

- Urdhno! – u ndigjue nga mbrenda zâni i vajzës e unë hyna.

E përshëndeta e u ula në vendin tim të zakonshëm pranë tavolinës së madhe e të rrumbullakët. Në mbarim të pjesës ktheu karrigen rrotullore të pianos nga unë më tha:

- Mos pretendon me lanë studimin e me të bâ shoqni?

- Kush të tha?

- Kjo ardhja jote në kohën e studimit tim. Ti e din të dielave zojushë Ida shkon tek doktor Naraçi me u kënaqë me mbesën e saj, pra ke ardhë me ndêjë bashkë?

- Të ndigjova gjatë kalimit të rastësishëm këndej e erdha si ndigjues. Ky marsh i luejtun prej teje mue më jep tri kënaqësi.

- Pa m'i thuaj.

- I pari ngase âsht marshi ma i gëzueshëm i të gjitha marsheve

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

të njoftuna, kënaqësija tjetër sepse këtij marshi turk i bie nji turke, kënaqësinë e tretë do ta la ty me e gjetë.

- Kënaqësija e tretë, – ma priti Nirja, – âsht se po i bie unë.

U ngrit nga karrigia e pianos, erdhi e u ul pranë meje.

- Me nji fjalë ke ardhë me më sabotue studimin?

- Jo kam ardhë me t'i dhanë zemër vullnetit.

- Mos ia qajë hallin vullnetit tim e ka zemrën top.

- I paske mungue Shirokës sot.

- I mungova Shirokës për mos me i mungue Nires e kështu respektova thanien "me gusht shkon vapa".

- Jo për gushtin e sivjetëm duhet me thanë "me vapë po shkon gushti". Si u bâ puna e riatdhesimit tuej?

- Gjatë këtyne ditëve që nuk jemi takue bashkë na paska pasë kurdisë shteti nji gjyq komik. Ka sajue dokumenta të paekzistueshëm të cilët na vërtetokan shqiptarë autoktonë. Siç mund të merret me mend thjeshtë, shteti fitoi gjyqin.

- E tash?

- Mbas fitimit të gjyqit na e ndaluen për nji kohë të pacaktueme me dalë nga Shkodra pa leje. Unë e gjeta mënyrën me iu shkitë e mbërrita në Tiranë. Shkova tek oborri i Ambasadës Turke të porsaardhun, për fatin tonë pava nji vajzë në dukje evropiane tek po shëtiste nëpër oborrin e Ambasadës Turke, e i foli turqisht me zâ ta naltë. Iu afruem njana-tjetrës e ia qava hallin.

- Kur qenka kështu, – tha vajza, – ju mund të vini qysh tash me mue tek ambasadori dhe nuk do të guxojë askush, jo me ju pengue por as me ju prekë gjatë kohës së kryemjes së procedurave për riatdhesim.

Po këto fjalë m'i përsëriti ambasadori e më premtoi përshpejtimin e rregullimit të kësaj çështjeje.

- Ti qenke me të dhanë puthjen e përgëzimit.

- Jo, sot due tjetër puthje. Atë ma ruej për të fundit, ajo puthje do të jetë edhe e ndamjes tonë.

- A ke me e konsiderue atë ditë ma të gëzueshmen të jetës tande të deri tashme?

- Jo, jeta e ndame në dy pjesë, sidomos në kushtet e tashme, e len pjesën e saj të parë aty ku nuk i jepet mundësija me u lidhë ma me të. Le të mos të flasim për të ardhmen, ia lamë së ardhmes me folë për ne.

- A don me më shkrue letër kur të shkosh?

- Mvaret nga sa i jep dëshirës time me pasë nga vetja jote.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- E dhanun quhet kur të jep dikush pa ia kërkue, ndryshe âsht ma shumë e marrun se e dhanun. Marrëdhanije dashnorësh quhen kur i japin njeni-tjetrit sa munden, bile ndoshta ma e drejtë do të ishte me thanë "kur përpiqen me i dhanë njeni-tjetrit edhe përtej mundësive të tyne".

- Si përtej mundësive?

- Me ua shtye caqet e mundësive sa ma larg e larg.

- Ti nji ditë i ke thanë zojushë Idës "Ngulmimi me bâ të pamundunën bân gjithçka të mundshme", unë fjalëve të tua të bukura ua kaloj me puthje të bukura.

Pas thithjes së nektarit të çasteve foli:

- Tash e ndjej veten si flutur.

E hane, 26 gusht

Dy orë mbas fillimit të punës erdhi Gjosho Vasija me më marrë për provat e estradës së ndërmarrjes. Më dha fizarmonikën në dorë e nisa me shoqnue kangët e shfaqjes "Sonte në Shirokë". Treshja jonë shoqnuese përbahet edhe nga Gjovalin Bjanku me kitarë e Gjovalin Doda me saks. Edhe kangatarë jemi tre, Fatmira Puka, Marjeta Çuni e unë. Regjinë e kësaj estrade e drejton Muharrem Nurja, nji nga ma të njoftunit e humorit shkodran. Gjosho Vasija âsht i vetmi pjestar i estradës me të cilin kam nji mirbesim të hershëm. Paroditë e tij kanë nji dozë disi të tepërt alegorije anti-shtetnore. Kur unë ia vë në dukje e ia qortoj këtë tepri ai ma kthen:

- E hanë, e hanë me të qeshun, janë huj këta. Ata mue më marrin si punë gaztori injorant. Me iu shkrep kujt prej tyne me ma çekë bâj sikur po bie në kokërr të shpinës prej gazit e i them: "Si ta merr mendja more ty se kam unë aq mend me hi aq thellë?", e nisi me ia shtrengue vetes vidat sa ta lypë puna.

Në orën 6 e gjysë mbasdreke hypëm në karrocerinë e nji kamioni Zis ku kishin vendos dy banka të gjata ballë për ballë për hir të komoditetit tonë socialist e u nisëm drejt Shirokës. Ardhja e disa punëtorëve të privilegjuem me kalue kohën me ne, na shtrëngoi me ndêjë mbi ato banka si shtatat në 13. Për me e shmangë shtrëngimin shtrydhës e ndrydhës disa u ulën në prehen të njeni-tjetrit. Në krye të Urës së Bunës si gjithkënd edhe ne na ndaluen rojet e Urës e njikohësisht kontrollorët

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

e parë të kufinit. Megjithëse distanca e Urës së Bunës me kufinin shqiptaro-jugosllav âsht mjaft e largët, frika e shtetit nga arratisjet e bân me ushtrue kontroll edhe në largësi qesharake si kjo. Sado që përgjegjësi i grupit tonë Omer Osmani ua tregoi rojeve të urës listën e emnave të caktuem prej ndërmarrjes me na shoqnue ne pjestarëve të estradës në Shirokë, rojet ngulën kambë me na i pa pasaportat nji nga nji. Dy punëtorë të dalluem mos pasja e pasaportave me vete i shtrëngoi rojet me u bâ zbritje të detyrueshme e me i mbajtë aty deri sa të sqarohej mirë e mirë arsyeja e mungesave të pasaportës me vete. Të gjithë të tjerëve u hyne rojeve garant për ta e u munduen me e justifikue mungesën e pasaportave me vete për shkak të nxitimit të ardhjes me ne. Dikur rojet u bindën e i lejuan me kthye në qytet. Humorit tonë ia hangri për pak çaste keqardhja e të kthyemve në Shkodër. Mbas dy a tri minutave niveli i humorit të maparshëm u ngjit ku qe e ma nalt. Kur arritëm në Shirokë Hashimi, nji punëtor i ardhun me ne tha:

- Kur udhëton me kësi humori udha do të dukej e shkurtë edhe sikur të ishte këtu e në Çin ma Çin.

- Mbylle more gojën! – ndërhyni Muharrem Nurja, – mos e përmend Çin ma Çinin në lojë.

- Pse çka don me thanë Çin ma Çin? – e pyeti Hashimi.

- Çin ma Çin e kanë quejtë të moçmit Kinën, aleaten tonë motër.

- Po mirë boll more, po çka i bâna unë Kinës? Unë e përmenda për mirë.

- Mvaret si ta marrin ata, jo si e thue ti.

- Ah ti ke shumë përralla Muharrem, unë nuk i flas fjalët me qëllim. A e ndigjove Gjokë e bâni frika me t'u dhimbtë me e pa, e qeshi gjithë lezet, ky shtet edhe shtazëve ua ka shti katër kambtë në nji këpucë jo ma ne që kemi dy.

- Ç'ia shkrepë kot, – e ngacmova unë, – kafshët si kanë me i marrë vesht punët e shtetit.

- Ua merr vesh stomaku, – u përgjig Muharremi, – kafshëve të kooperativës u japin sa duen vetë jo sa munden me hangër ato. Shteti i racioneve e kundërshton bollekun.

- E kanë për të mirën tonë, gjanëm, kanë frikë mos na llaston bolleku.

Në orën 7 e gjysë filloi shfaqja. Spektatori vendas na i përcolli të gjitha numrat me suksesin ma të shijshëm. Drejtor Lini mbërriti pak para mbarimit të shfaqjes. Me ta përfundue programin na propozoi me u

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ngjitë në pistën e klubit të Shirokës. Të gjithë u ujdisëm me atë mendim, ne i dhamë rast klubit të mbushej plot e përplot me klienta e pjesa tjetër e admiruesave të estradës tonë qëndruen në pritjen e ndonji humori të iprovizuem. Kangët e batutat e humorit të tavolinës na kënaqën të gjithëve edhe ma shumë se ato të shfaqjes.

- Rrini lirshëm, – tha Lini, – mbasi u kam sigurue tek rojet e Urës së Bunës me ndêjë këtu derisa të bâjmë qefin tonë. E çfarë të siguruemit, tek komandanti i kufinit, – e shtoi me humo,r – ai më tha "kemi besim të plotë tek Muharrem Nurja e shokët e tij".

Këtë batutë e përcollëm me të qeshuna ne e të pranishmit e tjerë.

- Mue pra shoku drejtor, – ia priti Muharremi, – më duhet me u largue pak larg për nevoja personale.

- Po të bâj me shkue me e bâ në degë të brendshme, – ia priti Lini me të njejtin humor.

- Leje e nxjerrun me ndêjë sa të duem këtu, – tha Muharremi, – vërteton fjalët e shkodranëve Lin Gjeluci i ka rrâjët e forta në shtet.

E vërtetë, mendova unë, veç nji drejtor kaq të dalluem për mirësjellje, shteti s'ka me mujtë me e durue gjatë. Tirani s'i ka në hatër drejtuesat që nuk ia ndjekin shembullin. Njerëzit me mangësi tiranije i quejnë liberal të padëshirueshëm, tash për tash janë tuj bâ me të si shqipoja me breshkën që sa ma nalt ta ngrejnë prenë e mandej ta lëshojë, aq ma fort ia thenë kockat e rame për t'ia lehtësue sqepit të saj ngranjen e mishit. Zanet paralajmëruese të këtij viktimizimi kanë nisë me qarkullue mshehtas, e këto zâne askund sa në politikë nuk e vërtetojnë shprehjen popullore "ku ka zâ nuk âsht pa gja".

E shtunde, 7 shtator

Si në çdo të shtunde para të dieles së parë të shtatorit, shteti detyron rininë shkodrane e të rrethinave të Shkodrës, me udhëtue me kambë drejt Reçit në nderim të së ashtuquajtunës Luftë e Reçit në mes të nji grupi fare të vogël komunistash e milicisë shqiptare profashiste. Të rijtë e të rejat e këtij të ashtuquejtunit marshim partizan, përzgjidhen në vendpunime, shkolla, institucione e kooperativa. Dëfryesat si puna e pjesëtarëve të estradës tonë i trasportojnë me makina. Gjatë të gjithë natës së shtunde e të diel të gjitha grupet arstike, të estradës së qytetit, estradave të ndërmarrjeve, të shkollave, të kooperativave ku janë e s'janë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

japin shfaqje të ndryshme në sheshin e gështejave përpara spektatorëve të ardhun nga të katër anët. Shumë prej pjesëmarrësave në këtë festë mezi presin me e konsumue atë racion qefi që shteti na e jep tepër rallë e me pikatore. Për me e bâ sa ma të shijshme këtë festë shteti çon në Reç artikujt ushqimorë e alkoolikë sa ma të konsumueshëm për këtë rast si: byrekë, qebapë, birrë, vênë, raki, limonatë e arançata, ambëlsina, në mënyrë që të atyshmit të mundohen të kënaqen me çfarë u lejojnë mundësitë ekonomike. Trupa e estradës sonë e ngarkueme me e mbushë gjithë atë natë me argëtim, nuk u lejue me bâ asnji sy gjumë. Sekretari i rinisë së ndërmarrjes na urdhnoi me ua kalue të gjitha grupeve të tjera.

- Kjo natë i kushtohet qefit, – tha ai, – kemi netë të tjera boll për gjumë.

Kur u shmangëm pak prej të tjerëve e pyeta Gjovalin Dodën:

- Cili âsht kuptimi i kësaj feste?

Ai m'u përgjigj:

- Me bâ qef për shyqyr që janë vra ata të ngujuemtë. Po të ishte puna me u sjellë kunora hajde de.

- Ata a janë vra në nji datë Gjovalin, pse nuk përkujtohet data po në vend të saj e diela e parë e shtatorit?

- Na organizojnë të dielën e parë të shtatorit për mos me humbë asnji ditë pune, – m'u përgjigj Gjovalini.

E diel, 8 shtator

Në orën 10 paradreke në podiumin e improvizuem për fjalimé hypi tirani i Tiranës e i gjithë Shqipnisë.

- Po ky Gjovalin? – e pyeta.

- Ky, – m'u përgjigj Gjovalin, – ka ardhë me i duartrokitë rrênat e me i brohoritë gënjeshtrat.

- Kjo përkujtimore, – filloi diktatori, – na sjell ndër mend drejtësinë e luftës tonë ngadhënjimtare që kurorëzoi fitoren më të madhe historike të popullit shqiptar, vendosjen e të vetmit pushtet popullor i përkushtuar për ta bërë popullin tonë më të lumtur në botë dhe përbushës i këtij premtimi në të gjitha fushat e jetës socialiste shqiptare. Mirëqënia jonë jo vetëm i sfidon por edhe i then rekordet botërore të gjithanshme e prandaj imperialistët e revizionistët na kanë halë në sy e megjithkëtë i frikëson edhe mendimi për të na cënuar pasi forca jonë e mjetet tona

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

mbrojtëse më moderne mund t'i bëjnë të pendohen kur nuk u vlen më pendimi.

- Si rrêjti hapun për atë mirëqenje Gjovalin?

- Vetëm për atë nuk ka rrêjtë, – ma ktheu Gjovalini, – ai tha mirëqenja jonë tuj pasë ndër mend banorët e Bllokut.

- Po ai na cilësoi si populli ma i lumtun në botë?

- Ne jemi turmë, – ma priti Gjovalini, – jo popull. Popujt mund të quhen ata që kanë fatin me u qeverisë prej qeverive vërtetë popullore.

- Po sa mirë nuk ka frikë me i kërcënue fuqitë e mëdha?

- Edhe lepuri mundet me e kërcënue luanin, – ma pat Gjovalini, – kur e din se luanit i vjen marre me u marrë me të.

E diel, 15 shtator

Gjosho Vasija sapo ma hapi derën e oborrit më pyeti:

- A të shkon mendja kush na ka ardhë para teje për vizitë dhe e kam gjithnji këtu.

- Fjala e toni me të cilën po ma thue ma bâjnë me e marrë me mend.

- Sapo e ndigjova trokitjen tande të dallueshme i thashë: "Erdhi Gjoka". Ajo bâni të ngrihej dhe e ndaloi Berina.

- Mos i tregoni se jam këtu, – na porositi, – prandej ti ke me bâ sikur ia kam mbajtë fjalën. Kur të hyjmë mbrenda tash po të them "këtu kemi pasë përpara nji ore shoqen tande ma të ngushtë", ti fillo me folë për të e unë tash po përpiqem me ta ngacmue frymëzimin për fjalë sa ma të bukuna. Ajo të frymëzon prej larg e jo ma me qenë e pranishme.

Ndërsa po përshkonim atë distancë të shkurtë ndërmjet derës së oborrit e të shpisë më erdhi ndër mend njena nga skenat e Sirano de Berzherak që me fjalët ma të frymëzueme shprehë dashninë ma të pashpresë shpërblimi. Ndoshta këto duen me kënaqë kureshtjen e tyne me fjalët e mija e me bâ me qenë fjalët e Gjoshos të vërteta e unë mos me i respektue humbas nji rast të jashtëzakonshëm. Po, po unë duhet të flas, ndoshta ky mund të jetë ndryshimi i fatit tim. Kur hyna mbrenda dhe i dhashë dorën Berinës m'u duk sikur pranija e dikujt afër saj m'u bâ pengesë e valëve të ajrit. Ndoshta etja e dëshirës e detyron shpresën me më rrêjtë. Përderisa jam i detyruem me u varë tek fjala "ndoshta" frika e humbjes së këtij rasti më thotë "fol". Në fund të fundit heshtja ime

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mundet me më bâ me u pendue jo fjalët. Mbase ajo vetë âsht aq pranë meje sa në asnji çast tjetër mbas ndamjes tonë. M'u kujtue nji shënim biografik për Elen Kyler, e cila simbas atij biografit të saj, i dallonte me anë të nuhatjeve ernat e ndryshme të njerëzve të pranishëm e mue m'u bâ se ishte ashtu. Afër Berinës nuhata aromën e ish të dashtunës time, aq e aq herë të shijueme gjatë periudhës time të lumtun me të. Solla ndër mend aromën e atyne flokëve ma të butë se vetë butësija. Nxuna vend përballë Berinës e ndoshta muzës time në heshtje. Ah sikur në vend të kësaj "ndoshta" të ishte po-hi ma i lumtun në botë! Çasti i caktuem për fillimin e bisedës për të me Gjoshon m'u duk sikur po më largohej gjithnji e ma larg përtej kohës së kapshme. Mbas fjalëve të zakonshme të nji takimi që i hapin rrugën bisedës së parë, Gjoshoja mori kitarrën në dorën e nisi me i shoqnue vetes frazat e parë të kangës "Natë vjeshte".

- Gjithë ditën, – tha, – e këndoj nëpër shpi si mos me pasë tjetër kangë në botë e sa herë e imagjinoj të këndueme prej zânit tand, them me vetë, frymëzuesja e kësaj kange do ta ndjejë veten vajza ma krenare. Të pastë Gjoshoja, merre nji herë kitarrën e na e shkrij me të. Për pak gja e ke gjetë muzën tande këtu, e sa kureshtarë do të kisha qenë me ia pa në fytyrë efektet e kësaj kange.

U kredha në tingujt e në vargjet e asaj kange si të mos doja me dalë kurrë ma prej tyne. Në mbarim të kangës Gjoshoja e Berina më duertrokitën e më përgëzuen.

- A ke mbërritë me e dënue gjestin e saj ndaj teje? – më pyeti Gjoshoja për me i dhanë shtytje bisedës.

- Jo, Gjosho këtë nuk do ta mbërrij kurrë. Dhurata ma e çmueshme që mund t'i falë njeriu-njeriut, âsht dashnija, prandej për çka tjetër mund t'ia dij ma për nderë? Dënimi i nji njeriu që të bân të lumtun qoftë edhe për njii çast të vetëm do të ishte shprehja e mosmirënjohjes ma të dënueshme. Nëse nji njeri pendohet për të mirën e bâme, pendimi nuk ia shlyen të mirat e bâme deri atëherë, ai njeri veç ndërpret vazhdimin e me këtë ndërpremje mund të ketë të drejtë me u marrë vetëm ndërgjegjja e ndërpresit apo e ndërpresës.

- E premtimi i dhanjes gjithmonë të asaj kënaqësije ku shkon?

- E din kush e jep. Dikush ka thanë: "Në daç me e mbajtë premtimin, premtoji vetëm vetes". Besimi në vetvete nganjiherë nuk na del si kujtojmë.

- Simbas teje në dashuni nuk paska fajtorë?

- Kjo e jona jo, e unë mund të gjykoj vetëm për tonën.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Përse e çmon kaq shumë lumtuninë që të ka dhurue, kjo lumtuni ka qenë e ndërsjelltë?

- Sepse unë i kam borxh ndërgjegjes time me t'u falë nderit për sa më jep.

- A ke nisë me u mësue sado pak me mungesën e saj?

- E si mund të mësohem me këtë mungesë kur kjo âsht në dorën e saj e boshllëkun që ma krijoi ajo mund ta mbushë vetëm ajo, ndërsa shkaktarja e këtij boshllëk, ndoshta pa e dijtë as ajo vetë vazhdon me e thellue e me e zgjanue zbrastësinën.

- A shpreson me u lidhë sërish me të?

- Shpresa këtë punë ka e s'i bindet askujt veç vetes së vet.

- E çfarë do të jepje me i dalë parashikimi shpresës tande?

- Gjithçka të meritueshme me u dhanë, e asgja të pameritueshme.

- Me nji fjalë ti dinjitetin nuk e luen vendit?

- Unë e luej vendit vetëm po të jetë puna për ta ngritë sepse dinjiteti i ka në dorë meritat e njeriut.

Në këtë pikë të bisedës Gjoshoja mori sërish kitarrën e nisi me shoqnue veten në nji kangë italiane. Kjo e këndueme ma bâni të pamundun me e dallue nëse Berina e përcolli me të vërtetë, si u kthye mbas dy-tre minutave tha:

- E ka zemrën gurit e fjalët mbarojnë. Nëse mos e marrsh parasysh qëndrimin e saj të sotëm ndaj teje, paç veten në qafë.

- Gjokë, – tha Gjoshoja, – ka të drejtë Berina e kaluemja âsht e kujtimeve e ardhmja âsht e jona. Atë e sjell Zoti për ne e ne duhet ta respektojmë si të dërguemen e Zotit.

E diel, 6 tetor

Vera s'ia ka dorëzue ende motin vjeshtës. Ky mot na e bâni të mujtun me ndêjë mue e tre mysafirë me në krye Lin Gjelucin në nji tavolinë të nxjerrun në oborrin e shpisë tonë. Pamjaftushmënia e karrigeve na shtërngoi me i marrë dy të tilla në kojshij deri në fund të asaj ndêjeje.

- Për fat, – tha nana, – mos me u koritë na ndodhi në shpi nji kile raki e nji farë mezeje sa mos me e pi pa e shoqnue.

Bollekun e patme në kangë të shoqnueme me kitarrë e fizarmonikë e humorin që tek rrallë shkodranë mundet me mungue. Para ndamjes Lini hyni e pau shpinë tonë përmbrenda.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nesër paradreke, – tha, – ka me ardhë marangozi i ndërmarrjes tonë me pa çfarë i nevojitet kësaj shpie e me matë, atëherë si i thonë fjalës, sheh puna punën. Besoj mbasnesër ka me e fillue punën këtu tek ju.

- Ta baftë Zoti jetë e shëndet! – e uroi nana.

- Kjo âsht detyrë e drejtorit të ndërmarrjes, nana Drande me ua përmirësue kushtet e jetesës punëtorëve të tij, natyrisht mbrenda mundësive të ndërmarrjes.

E hane, 7 tetor

Rreth orës 11 marangozi i ndërmarrjes erdhi në repartin tim e më nxorri leje në emën të drejtorit për me shkue bashkë në shpinë time e me pa e me matë simbas nevojave të dyshemesë.

- Jo se më hyn ti në punë me shkue bashkë në shpinë tande, – më tha Sabrija gjatë rrugësj – por mbasi qe rastij, thashë, po e shkëpus edhe Gjokën prej pune për me t'i shkurtue orët e punës së sotme mbasi marrja e lejes në emën të drejtorit i bân me ta pague ditën të plotë. Zot na e ruej këtë drejtor kaq shpirtmirë, – tha Sabrija tek po pinte kafenë në shpinë tonë, – e ka mendjen veç si e si me bâ mirë. Më ka porositë me gjetë kashujt ma të rij e ma të trashë për dyshemenë tande. Këtij i thonë drejtor me vuejtë për hallet e punëtorëve.

E marte, 8 tetor

Sot mbas 18 vjetëve të ardhjes tonë në këtë shpi, dhoma jonë e fjetjes ka nji dysheme të re të shtrueme me kapakë kashujsh. Kapakët e kashujve vërtetë nuk e kanë dërrasën si i lypset nji dyshemes së fortë, veç rregullimi i kësaj dyshemeje na jep mundësi me shpresue gjithnji e ma mirë.

- Drejtorit tonë, – tha Sabrija, – kur don me ta krye nji punë aty i rrin mendja derisa ta përkryejnë. Ishalla këtë dysheme të re shpejt e fshinë nji nuse e re.

- Ty të lumtë e bardha gojë! – e uroi nana.

E Sabrija si të merrte zemër prej këtij urimi shtoi:

- Nusja e re vjen me kambë të mbarë për me bâ një shpi të re e të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

bukur si veten e saj e në sajë të Zotit e të shokëve e të miqve mirë e ma mirë keni me qenë.

- Të lumtë goja e të dy duert e djathta! – e uroi nana.
- Përse të dy duart e djathta, nanë? – e pyeta unë.
- Kështu urohen të gjithë ata që bâjnë punë si Sabrija.

E merkurre, 9 tetor

Në mbasdreken e sotme Sabrija solli disa binarë për me forcue tavanin e dhomës. Pa këta binarë tavani do të ishte shpërthiqë e do ta kishte vra për vdekje cilindo të xente nën të.

- Më pyeti, – tha Sabrija – drejtori për dyshemen e i tregova. Mirë more shoku drejtor, i thashë, por sa pare bân dyshemeja nën atë tavan mo Zot ma keq, leni të tjerat, por ai paraqet edhe rrezikshmëni vdekjepruse. Nji ditë apo nji natë veç kur ti nxanë mbrenda. "Çka me të thanë more Sabri, ma ktheu. Mendo për shpinë e Gjokës si të ishte e jotja e mendoje veten si të ishe drejtori i kësaj ndërmarrje." Bâni e m'i tha këto fjalë e zgjodha këta binarâ e besoj kam me ia dalë në krye qëllimit.

E shtunde, 12 tetor

Sot u erdhi radha të ashtuquejtunave dritariçka tona.

- Âsht i pakuptueshëm shkaku, – tha Sabrija, – pse kjo dhomë tri me tri ka dy dritariçka në vend me pasë nji dritare hak tre kapakëshe e këto dy dritariçka kanë brenda tyne nji kapak të trashë dërrase e ngaxhirandë me u mbyllë.

- Sigurisht, – ia prita unë, – për me pengue vjedhjen e pasunisë tonë, e qeshëm.

Bashkë me ne them do të ketë plasë gazi edhe ironija. Ma dërrasë të trashë ka kapaku i dritares se dera gjoja kryesore e shpisë ndërsa dera e kësaj dhome âsht krejt e hollë dhe fibre.

- Ky mur qenka tepër i hollë, – vuni në dukje Sabrija.

Para fillimit të hapjes së nji dritare të vetme u përpoq me provue qëndresën e murit.

- I hollë, i hollë, – ndërhyni nana, – veç muratorët e quejnë mur shumë të fortë. Mandej a e din se si Sabri, ndjetin e mirë e ndihmon Zoti

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mbasi e paske prue materialin për dritare hynja në mujsh me i dhanë nji farë pamjeje kësaj shpije.

- Me të vërtetë ndjetin e mirë e ndihmon Zoti, – tha Sabrija kur i zëvendësoi dy dritariçka me nji dritare të madhe e të re.

- Eh medet, – u ankue nana, – ta kishim pasë nji vit e gjysë ma parë këtë shpi kaq kuti e të kishe qenë në punë si tash.

E shtoi:

- Nana jonë na thonte gjithmonë ne vajzave, "kurrë nuk duhet me u idhnue për çka të duket e hidhun, ndoshta ashtu âsht dashtë e ne s'dimë gja".

E shtunde, 19 tetor

Sot Sabrija me urdhën të Linit na i vuni kuzhinës derën e re. Po të ishte kjo kuzhinë qenie me gojë atë qenie do ta kisha detyrue mos me më lanë gja pa thanë. Ndër të tjerat do të më thonte se si mund të thirrem unë me këtë emën kur s'kam kurrgja të përbashkët me nji kuzhinë, unë e kam tepër me më quejtë ngrehinë.

- A ke çka ndien ti? – tha nana, – në sajë të Zotit, të Lin Gjelucit e të Sabrisë, na u bâ shpija me pasë kënaqësi me hi mbrenda. Sot me rrogën tande shtova edhe nji karrige, ma të shtrenjtat me ndihmë të Zotit do t'i blejmë kur të bâhemi tre vetë me dy rroga. Fabrika ku punon ti âsht me shumë punëtore e nji pjesë e madhe e tyne them do të jenë vajza, e ku ka shumë vajza ka edhe të mira. Ma e mira na takoftë ne! 28 vjeç beqar nuk i thonë punë me luejtë, vitet kalojnë more bir e si mos qoftë thanë prej Zotit, kështu të bâhet e zakonshme me ndêjë beqar. Vajzat e reja e të mira përtojnë ma shumë me marrë burrat e vjetër. Me bâ me ndêjë vërra-vërra si ia ke nisë, sot dy vjet mbush 30 e ajo moshë të bân disi me u çuditë me e quejtë ditën e martesës dhandërr. Ka thanë i moçmi "rinija bukuria".

- Nanë a ke thanë vetë kur të jetë e shkrueme?

- Vërtetë kam thanë veç çdo ditë i lutem Zotit me ma afrue atë të shkrueme.

E prende, 1 nandor

BIBLIOTEKA DIGJITALE "MARIN BARLETI" S H K O D E R

Sot në të errun të natës nana ndezi nji qiri.

- Âsht dyllit, – tha nana, – ma ka dhanë nji njeri i sigurtë sepse qiri i ndezun në nderim të festave fetare duhet me qenë krejt dyllit. Sot âsht dita e të gjithë shenjtënve. Ne, – tha nana, – i japim Zotit shumë pak e pra për me i dhanë atij kemi pasuni boll. Ja pra ne e kemi në dorë me e bâ veten qira të parajsës. A i shihni ato yje? – na pyeste nana kur ishim fëmijë, – po iu përgjegjnim ne, e pra ata janë qirat e parajsës. Dikush e konsideron djallin burrë të fortë. Jo, forcën e tij e bân dobësija jonë. Si s'ke me qenë i fortë kur e ke ndihmën e ma të madhit të gjithësisë? E pra me ndihmën e të madhit Zot unë do të mbërrij me të pa ty hisemadh. S'ka kurrsesi me u bâ ti ndërpremja e rrjedhës së brezave të tu. Kë ndihmon Zoti me u trashëgue sa rodin e mirë? Këta shejtën që u kushtoj këtë qiri ma shpërblejnë këtë kushtim me ndërmjetësimin e tyne tek i madhi Zot me m'i marrë parasysh lutjet e mija.

E shtunde, 2 nandor

Sonte nana ka ndezë një tjetër qiri dylli në nderim të të vdekunve.

- Të vdekunve, – tha nana, – u kemi borxh lutjet për ta, e nji ndër lutjet ma të forta âsht ndezja e qirit. Lutjet për të vdekunit kanë dy të mira të mëdha: u shërbejnë të vdekunve e ne. Gjatë qëndrimit në këtë botë shumë mendje të lehta i rrenë djalli me të mirat e këtejshme e pra ato të mira na i ka falë Zoti me e falënderue e me i gëzue si na ka porositë. Me i gëzue bashkë me vllaznit e motrat skamnorë e të rrêjtunit prej të qoftë tretunit, kujtojnë se ato të mira i ka krijue djalli përndryshe nuk do të jepeshin aq shumë mbas tyne aq sa me ndje kënaqësi për shfrytëzimin ndaj të vorfënve. Kështu për hir të atyne të mirave të rrêjshme u vejnë kambë shpirtrave të vet. Bamja e nji mëkati i përgatit për tjetrin mëkat e a ke çka ndien? U lezetohet bâmja e mëkateve nji mbas nji bile sado të mëdha qofshin ato sepse mëkatet për me i gëlltitë i rrêjtuni sa ma me shije, djalli i gatuen me ambëlsinë e kënaqësive të ulta të kësaj jete e të ultin e kënaq e ulta e ma i ulti në këtë botë âsht ai që kujton se âsht ma i nalti. Ai kënaqet ma pak se të tjerët sepse me u kënaq pak don me thanë me u kënaq shkurt e kjo jetë sado e gjatë kjoftë âsht e shkurtë se e shkurtë. Ata të mëkateve të dënueshme në purgator kanë shumë nevojë për lutjet tona, detyra jonë âsht me u lutë edhe për ata rrezikzezë të rrezikut ma të zi pavarësisht sa na merret parasysh lutja për ta, kjo

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIJA BANIĆ" SUKOŠAN

lutje në mos u shërbeftë atyne na shërben ne sepse lutjes i shpërblehet qëllimi i mirë.

E prende, 8 nandor

Kjo datë më kujton një grua italiane e cila në nji program radiofonik të disa viteve ma parë tue dashtë me tregue aftësitë e saj në para-psikologji tha se me magnetofonin e saj kishte kapë nji kangë të këndueme nga kori i shpirtnave të skëterrës e për me e vërtetue këtë vuni kasetën e kangës së këndueme nga djajtë. Ajo ishte kanga shqiptare me titullin "Një ditë të nëntorit kujton vegjëlia" pra kanga e ditës së themelimit të partisë komuniste shqiptare. Kjo kangë, – pata thanë atë herë kur e ndigjova nga radiomagnetofoni i asaj gruaje, – vërtetë u kushtohet dreqënve por kangën e këndon kori i viktimave të djajve.

E ejte, 28 nandor

Në programin e koncertit të festave të nandorit u përfshinë edhe kangtarët e estradës tonë. Në numrin e madh të kangëve me frymë ideologjike, nji instruktor i Komitetit të Partisë së Qytetit, kontrollues i programit tonë, na lejoi me këndue unë e Fatmira Puka edhe nji kangë rumune të cilën e patëm përgatitë me e këndue për qefin tonë. Kangën na e banë të pranueshme marrëdhëniet tona me shtetin rumun. Në shqip e pata përshtatë duke marrë shkas nga titulli i saj "Këndoni mandolina". Dëshira e jashtëzakonshme e spektatorëve me ndigjue kangë të hueja në skenat tona qoftë edhe e këndueme dosido e ka të sigurume 100% suksesin si kangë e hyme nëpër birë të gjylpanës pale mandej nji kangë e nivelit të naltë si krijim e si interpretim. Në mbarim të kangës salla u ngrit në kambë e shijuem përgëzimin e duertrokitjeve ma të gjata. Të ngarkuemit me përgjegjësi për mirëmbajtjen e realizmit socialist suksesi jonë ka me e bâ instruktorin që na lejoi me e këndue me hangër nji dajak të shëndoshtë mbasi shteti e quen të palejueshme me këndue kangë ma të suksesshme se ato të realizmit socialist. Të vrejtunit e fytyrave të autoriteteve tona shtetnore gjatë të kënduemit të kësaj kange, me çka pava unë, na shkroi nji letërthirrje për në Komitetin e Partisë. Sigurisht kanë me e thirrë edhe instruktorin që na ka lejue me këndue, ne na ka

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

hije me marrë përgjegjësinë mbi vete.

- Nëse na thërrasin, e mue më duket e pashmangshme kjo ftesë e poshtme, edhe ti ma len mue përgjegjësinë. Unë do t'i them se e e kam rrêjtë Gjokën se e kam lejen prej Komitetit të Partisë me këndue bashkë këtë kângë. Sado e pamundun të duket dij unë si me i dalë lakut me ta. Të mëdhejtë tonë i zvogëlon sa të dojë buzëqeshja e nji femne të hijshme. Po na thirrën veç e veç edhe ti thueju formulimin e gënjeshtrës që ta thashë unë.

E shtunde, 30 nandor

Pak para mbarimit të turnit të parë Fatmira më gjeti në vendin e lejueshëm për me pi cigare.

- Sa mirë të gjeta vetëm, – më foli në vend të përshëndetjes. – Po vij nga bâmja e autokritikës së parashikueme. Paskan pasë vendosë me na thirrë veç e veç por unë e asgjësova të thirrunit tand, unë të justifikova me atë shfajësimin e përgatitun veç unë e dij çka kam heqë me e bindë, – u thashë. Shoku sekretar, – vazhdoi Fatmira me nji ton ironik, – nisi me marrë zjarr sa me të thanë mendja po na i djeg letrat, atëherë unë përdora atë buzëqeshjen që i shuen zjarrin dhe i ndez gjakun e ai ndryshoi fill si ta kisha prekë me shkopin magjik.

E marte, 24 dhetor

Rreth gjysës së orarit të punës time, sekretari i partisë së ndërmarrjes më erdhi tek vendi i punës, mori nji stol e m'u ul pranë. Mbas nji hymje të shkurtë në bisedimin e paramenduem më pyeti:

- A e ke ndër mend me shkue sonte në kishë?

Si e prita pak përgjegjen time të ngurrueme shtoi:

- Qefin ta dij, veç ta dij edhe qederin e atij qefi që të mos më thuesh nesër pse s'ma the, po shkove sonte në kishë shumë-shumë deri mbasnesër me siguri na vjen urdhni me të përjashtue prej grupit tonë artistik. Me më ndigjue mue e merr parasysh të mirën tande. Në ekzistoftë Zoti, siç besoni ju besimtarët, ai e justifikon mospjesëmarrjen tande në meshë.

Ndoshta duke i quejtë si pjesë e qëndrimit të zbutun këto fjalët e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

fundit shtoi:

- Këto fjalët e mija mos i merr hiç e hiç si përkrahje ndaj teje por si dëshirë për mos me i heqë grupit tonë artistik nji element të aftë. Unë jam sekretar partie e përpiqem me mish e me shpirt me i zbatue sa ma me përpikmëni vendimet e drejta të partisë tonë për luftën klasore.

E si të donte me e theksue edhe ma shumë ashpërsinë e tij në këtë drejtim, u ngrit e iku pa më përshëndetë fare. Mbas pak minutave e sollën Kizi Shpuzën nga nji proces tjetër me shkatërrue edhe ajo funda si unë. Sapo erdhi e u ul më pyeti me atë ironinë e vet krejt origjinale:

- Hë si ma kalove me shokun sekretar?

E si ia pata tregue fjalët e shokut sekretar më tha:

- Këta, ma merr mendja s'dijnë me vuejtë tjetër gja përveç frikës së eprorëve ndërsa ata të mëdhejtë janë të infektuem nga frika e inferiorëve prandej tash e parë e burgosin e pushkatojnë njeni-tjetrin. Këta të vegjlit aq sa synojnë me iu ngjitë shkallinave të posteve aq u frikësohen shkitjeve ma teposhte.

- Sonte e kam shumë të vështirë me shkue në kishë, – i thashë nanës ndërsa po hanim darkën e Krishtlindjes, – më kanë porositë mos me shkue në mos daç me u pa me sy ma të keq.

- Mos shko të pastë nana! Zoti i din hallet tona ma mirë se i dijmë ne vetë. Këta me të ardhë në fuqi kanë nisë me i ngushtue dyert e kishave derisa t'i mbyllin krejt. Këtyne ndoshta nuk ua merr mendja se sa ma shumë t'i ngushtojnë dyert e kishave aq ma shumë na i zgjanojnë dyert e zemrave kundrejt dashunisë për fenë e tempullin ma të afërt njeriu ka zemrën. Zoti na e ndigjon edhe heshtjen si fjalën. Ka dashtë Zoti radion e ke, Italia e transmeton meshën e mesnatës për kë s'ka mundësi me shkue në kishë, ti për fat të mirë gjuhën e din, e Zoti ta konsideron si me pasë marrë pjesë në meshë. Për si kam ndie, radioja italiane e transmeton meshën në çdo të diele, në qoftë kështu ti ke mundësi me e ndjekë meshën çdo jave. Shpikësit të këtij mjeti të mrekullueshëm ia ka ndritë Zoti mendjen me e bâ volumin të komandueshëm e kjo e mirë na e bân të mundun me iu shmangë rrezikut të hetimit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E mërkurre, 25 dhetor

Çasti ma i shejtë i jetës njerëzore më gjet pranë radios e më kredhi në transmetimin ma të shejtë radiofonik.

- Jezus âsht hera e parë tash disa vjet që unë e pres ardhjen tande në shpinë time, ndoshta jam i pazoti me e mbajtë peshën e fajit të këtij arsyetimi. Asgja nuk do të më bânte të lumtun sa falja e këtij faji.

Ndjeva se në ndërgjegjen time hyni diçka e shejtë si Ostja në gojën e të kungumit e ndërgjegja ime u shkri në nji përqafim hyjnor me faljen e fajit. Ky nuk âsht faj, – më tha ajo buzëqeshje, – por justifikimi ma i pranueshëm i të gjitha justifikimeve të botës.

- Shtriju, – më tha nana mbas meshe, – rrij unë me të zgjue me shkue në punë.

E si çdo gja e shejtë e kësaj natë edhe ai gjumë sado i shkurtë m'u duk i tillë. Kur dola në punë pjesa ma e madhe e myslimanëve të repartit gjuejtën rastet me ma urue Krishtlindjen nën zâ. Urimi i festave fetare në kohën tonë âsht edhe shprehja kundërshtuese e marrjes së masave të shtetit kundër besimeve fetare.

E marte, 31 dhetor

Nata e ndërrimit të dy viteve më kujton gjithmonë natën ma të paharrueshme, natën e hapjes së kreut të kënaqësisë time ma të madhe, natën që i dha ditarit tim atë frymëzuese aq pasunuese të faqeve të tij. Zef Cungeli më nxori nga të kredhunit në këto mendime.

- Kam ardhë me të bâ ftesën ma të parefuezueshme. Sonte jemi me Regjinën në nji ambjent mjaft të zgjedhun, besoj ke me mbetë i kënaqun me ta si ata me ty.

U ujdisa me këtë mendim e shkova me çiftin. Me kalimin e orëve mora vesh se aty të gjithë çiftet ishin të martuem, të fejuem ose dashnorë. Sa të vorfën e ndjeva veten në mes të atyne të privilegjuemve të dashunisë! Unë u gëzohem kënaqësisë së tyne e mjalta e asaj kënaqësije bâhet vneri i kujtimit tim. Parvjet kam qenë i lumtun sa këta në mos ma shumë, sonte dallohem me gisht si zog i truem. M'u duk sikur të gjithë po më mëshironin, megjithëkëtë përderisa kam pranue me ardhë këtu më duhet me e përmbushë detyrën time të kënaqë të tjerët. Sapo më propozuen me këndue nji kangë, mora kitarrën e sjellun enkas për mue e këndova nji kangë të përkueshme me gëzimin e tyne e të kësaj nate.

- A jeni dakort me na këndue Gjoka nji kangë të zemrës së tij? – pyeti nji vajzë.

Të gjithë u përgjigjen me nji "po" të gjatë e shoqnueme me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

duartrokitje.

- Më falni – kundërshtova unë – kangët e mia janë të papërkueshme me këtë natë. Ne jemi mbledhë me e gëzue këtë natë si na e ka hije, zemrën time e kam lanë në shpi e kam marrë nji si tuejën me ardhë këtu.

Të gjithë m'i duartrokitën këto fjalë.

Sonte due me ia bâ edhe unë qefin shpresës time si ma bân kjo mue. Bisedat e kândshme e vallëzimet na përcollën deri pak para ardhjes së vitit 1964. Atëherë ndërsa po uleshim në tavolina dikush thirri:

- Unë jam i mendimit me e pritë Vitin e Ri në kambë e me gota në dorë.

Të gjitha bâne si tha ai. Morëm gotat në duer e u grumbulluem në mes të sallonit. Aparatin e radios e sintonizuen në stacionin RAI. Zâni i njenës prej të mbledhunve në studion e atij radio stacion, nisi me shqiptue zbritjen e numrave të sekondave përfundimtar të vitit të kaluem, mandej me nji zâ si ma të kumbueshmin e kënaqësisë shqiptoi urimin tradicional të çastit "Felice Capo d'Anno!" e mue m'u duk sikur më tha e mërkurra: "Ky vit filloi me emnin tim e unë jam njana nga ditët e kujtimeve tua ma të bukura". Urimin në italisht e pasuen brohoritjet, përqafimet e urimet tona njeni-tjetrit aq gëzueshëm si të na thonte Viti i Ri "u kam sjellë plotësimin e të gjitha dëshirave". Të gjithë të mbledhunit aty më uruen e më përqafuen si të donte secili prej tyne me më falë nga nji pjesë të gëzimit të vet në mënyrë që unë ta ndjeja veten të mbushun plot e përplot me kënaqësinë e atyne çasteve. Kur fillova si zakonisht në raste gëzimesh me vargëzue bejta, nji djalë iu përgjegj bejtave të mija me këto vargje të pregatituna ma parë:

"Gjokë me bejtë unë po të tregoj
se në këtë fushë s'ke shoq mbi dhé,
me gjithë zemër të uroj
sot nji vjet qofsh çift si ne".

- Të lumtë, – i thirrën djalit e ia duertrokitën bejtën.

Në orën e gjashtë të këtij viti u ndamë tue përsëritë e dikush edhe tue shtue urimet njeni-tjetrit.

E ejte, 2 janar 1964

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODER

Vizitën e mbrâme të kësaj dite sipas dëshirës së të zotit të shpisë e lashë tek Nikollë Daka. Aty gjeta edhe nanën time.

- Ditët e netët e shënueme, – tha Nikolla, – duhet me i kalue me njerzit e zemrës prandej ju s'keni si mos me qenë me ne këtë natë. Natën e vitit të Ri, siç e ke pa unë të la lirshëm me e kalue ku don ti sepse ashtu si thuhet për fëmijët "ku ka synin ka shpirtin" edhe i riu ku ka qefin ka zemrën. E kalueme sonte nji darkë me u mbajtë mend, – tha Nikolla kur po ndaheshim.

E prende, 3 janar

Kjo âsht data e parë e vitit në të cilën punëtorët shqiptarë fillojnë rregullisht punën. Të gjithë punëtoret e punëtorët e repartit më erdhën tek vendi i punës me ma urue Vitin e Ri.

Të ndërruemit e procesit të punës time nga në shkatërrim fundesh në thyemje fundesh, meqenëse edhe ky proces pune âsht femnor, më ka vu në tavolinë me tri gra. Ndigjimi i bisedave të deritashme të grave pak larg meje, më ka vërtetue sa e vështirë âsht për nji mashkull me iu përshtatë bisedave të grave e këtë vështirësi e shton dukshëm edhe disniveli i zhvillimit të nji barazije mjaft të dallueshme. Megjithkëtë mue më duhet me qenë me to sa ma i dashtun e sa ma i besueshëm. Afrimin me to, gratë e gjykojnë sipas pjesëmarrjes në bisedat e tyne megjithëse bisedat e temave të tyne sado të shkurta të jenë, mue më duken të gjatësisë ma të padurueshme, më duhet me bâ çmos me ua ambëlsue kohën e tetë orshit me mue.

E hane, 6 janar

Sot u përhap fjala se estradës tonë i shtohet nji perlë e re vokale vjen me punue në fabrikën tonë Tonin Tërshana. Deri para pak muejve Tonin këndonte vetëm për hir të shokëve aty-këtu pa ia tërhekë ende vëmendjen ndonji përkrahësit të fuqishëm siç ndodhë me talentet e fatit të zbulimit. Para pak ditëve më rastisi me e ndigjue në klubin e artizanatit ku kishte ardhë me disa moshatarë të vet. Gjatë nji kange të shoqnueme me kitarrë prej nji djali të ri, Tonini stonoi disa herë në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

përpjekje për me kapë notat përtej diapazonit të tij vokal. I sugjerova shoqnuesit me kitarrë ta zbriste akordin dy nota ma poshtë.

- Unë di shumë pak akorde në kitarrë, – ma ktheu ai, – e këtë kangë di me e shoqnue vetëm në këtë tonalitet . Toni dje e ka kapë shumë mirë por ky e stërmundon zânin tue këndue gjithë ditën e herë-herë edhe gjithë natën rresht herë për hir të njenit e herë për hir të tjetrit. Shpesh e lodhë aq shumë zânin sa i bâhet e pamundun edhe me folë normalisht.

- Si e ke mbiemnin? – e pyeta.

- Tërshana, – m'u përgjigj djaloshi.

- A shkon në shkollë?

- Jo, e kam lanë shkollën.

- Në cilën klasë e ke lanë?

- Ehu ia kam harrue numrin asaj klase.

- A je kund në punë?

- Hë për hë jam pa punë.

- Zânin e ke shumë të bukur por sa ma i bukur të jetë zâni aq ma shumë duhet me u ruejtë.

- Po besa fjalët tua m'i ka thanë edhe Mark Kaftalli. Më ka thirrë me këndue në estradë e ndoshta tash po shkoj.

- Pse ndoshta? Atyne dashamirëve të zânit tand thueju me ardhë me të ndigjue në estradë. Aty këndoj nji kangë e ata duen shumë. Nëse shokët të duen vërtetë fort të këshillojnë me e ruejtë sa ma shumë zânin.

Me këto fjalë u ndamë. Pas disa ditëve e dëgjova në një numër të estradës së Shkodrës. Shpërblimi e ka honorarin të barabartë me rrogën e nji dite të punëtorit. Nji ditë kur e pyeta Mark Kaftallin nëse Tonini shkonte rregullisht në recital m'u përgjigj:

- Jo mor, ai vjen kur t'i shkrepet sidomos me ndodhë me e ftue shokët natën e shfaqjes shkon me ta.

Rastësisht e takova dhe e pyeta:

- Tonin a nuk të kënaqë ma shumë suksesi i publikut?

- Suksesi i publikut, – m'u përgjigj Tonini; – zgjat rreth nji minutë duertrokitje e qefi me shokët shpesh herë na zgjat gjithë natën. Mandej a për aq pare të dhime me shkue aty? Kësaj i thonë me luejtë teatro me kangtarin.

- Mos fol kështu, – e qortova, – shokët e tu janë të ri si ti e ata pa të keq ndoshta të bâjnë tepër keq. Unë pasha fenë e Zotit me të tjerët ruhem.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARK BARLETI" SHKODËR

- E pse me mue jo?

- Për me ty më kanë thanë je njeri i mirë, ti me bâ me kenë i keq ia ndërpret vetes dënimin.

- Tonin të lutem ki shumë kujdes e mos i shprehë kujt simpati ndaj meje, kjo simpati mundet me t'u bâ pengesë në ecjen tande përpara si kangtar.

- Këtë mësim, – ma ktheu Tonini, – na e ka rrasë në krye koha.

Lajmi i punësimit të Toninit në fabrikën tonë më gëzoi për dy arsye: marrja e nji rroge me të cilën mund të kryejë nevojat ma të domosdoshme e ndêja ime ma gjatë me nji kangtarë e djalë shumë të mirë. Nji punëtore më pyeti:

- A nuk të shqetëson ty zilija e rivalitetit?

- Jo, unë për fat të mirë nuk e kam këtë ves kaq të damshëm. Aftësija âsht dhuratë e Zotit, me i pasë inat aftësinë të aftit domethanë me pasë inat dhuruesin e saj e për fat të mirë, siç më kanë thanë, të njejtin mendim ka edhe Tonini e ky mendim i njejtë i të dyve na lidh si duhet me qenë të lidhun artistat.

Sapo Tonini erdhi tek shefja e kuadrit me regjistrue punësimin, ia behi edhe tek vendi im i punës e më takoi me shumë përzemërsi. Unë e qortova për atë afërsi të tregueme aq haptas.

- More burrë, – ma priti, – a po të frikëson zbritja ime nga posti i hamallit? Njiherë përnjiherë ma tha shefja e kuadrit ke me bâjtë arka, edhe post me pasë shoqnija nuk i shitet postit. Mendimi im i parë mbas propozimit të këtij vend pune, më shkoi tek ti, e i thashë vetes: "Në estradën e fabrikës së cigareve âsht edhe Gjoka" kështu mue më jepet mundësia me ndêjë e me këndue me të.

E mërkurre, 9 janar

Bashkim Behri, përgjegjësi i repartit tonë më thirri sot në zyrë e më tha:

- Mbasi ti njihesh padyshim si njeri bese, vendosa me ta tregue këtë të fshehtë, dalja e të cilës do të na sillte të dyve nji dam të jashtëzakonshëm. Ti ke mik të ngushtë nji farë Nikoll Dake, ai mbrâmë ka qenë në shpinë e M. Ç., aty Nikolla ndër të tjerët ka gjetë edhe O. D., ka ra fjala për ty e Nikolla ta ka ngritë në qiell karakterin e prirjet e u ka thanë të atyshëmve jeni kumbarë e miq të ngushtë. Më vjen keq kur nuk më del

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

koha me ndêjë me të. Këto fjalë O. D., ia ka marrë si i ka interesue, atij i pëlqen me qenë gjithmonë në ndjekje të gjahut e nuk ngopet kurrë me numrin e të denoncuenve, ndoshta tue mendue se rritja e numrit ia rritë edhe mundësinë e kapjes së ndonji posti të preferuem. Atij nji shkëndi i duhet se me atë shkëndi e bân flakën sa të dojë vetë. Marrëdhaniet e tyne, – më tha, – na japin rast me i ndjekë dhe e parashikoj ndjekje të suksesshme. Dy reaksionarë i bashkon reaksioni i përbashkët ndaj shtetit, ata o me fjalë o me veprime të mshehta synojnë me e damtue shtetin tonë patjetër. Kur ia pava këtë synim, – vazhdoi Bashkimi, – meqenëse të dy jemi punëtorë të sigurimit, i thashë me më ndigjue ma len mue këtë punë në dorë mbasi unë për ta i kam mundësitë ma të mëdhaja të zbulimit prandej të lutem shumë së paku për nji copë kohë keni me i shmangë takimet me njeni-tjetrin mbasi siç mund ta marrësh me mend ne bashkëpunëtorët e sigurimit ndjekim të caktuemit për me i ndjekë e ndiqemi nga njeni-tjetri për me pa me çfarë përpikmënie i përkushtohemi detyrave. Frika më detyron me ta përsëritë e në mos dijsh me ma trajtue këtë mirëbesim ke me marrë veten në qafë e mue. Ja ku m'u kujtue edhe diçka e domosdoshme. Profesor Nikollës mundesh me ia thanë këtë të mshehtë por due besën tande emnin tim me ia mbajtë absolutisht sekret.

- Nikolla, – e sigurova unë Bashkimin, – siç mund ta marrësh me mend i njeh shumë mirë rrethanat e kësaj kohe. Unë mund të shpreh mirënjohjen e plotë në emën të tij e të jesh i bindun se edhe po të doja unë me ia tregue emnin tand, të papritunat e torturave të mundshme, thotë ai, më bâjnë me e pasë frikë njollosjen e ndërgjegjës, prandej emnat e bamirsave të mij nuk due me i dijtë.

Kur unë ia tregova Nikollës ai pothuej më përsëriti fjalë për fjalë ato çka unë ia pata thanë Bashkimit lidhun me mbajtjen sekret të emnit.

E shtunde, 11 janar

Meqenëse fabrikat ma me interesë për shtetin i vizitojnë ma dendun krenët e qeverisë, ndërmarrjen tonë që e ka bâ ma të famshme estrada se prodhimi i cigareve, sot mbasdreke e vizitoi Ministri i Arsimit Thoma Deliana. Vizitorin e naltë e shoqnonte nëpër ndërmarrje krye inxhinieri jonë Myzafer Rrasa. Ne pjesëtarëve të estradës na urdhnuen me u mbledhë në kandin e kuq në mënyrë që nëse ministrit do t'i pëlqente

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me pa ndonji numër apo me ndigjue ndonji kangë, të ishim gati me ia plotësue dëshirën. Pavarësisht nga njohja e këtij autoriteti pothuej nga të gjitha shqiptarët, krye inxhinieri na e prezantoi, e na prezantoi edhe ne pjestarëve të estradës tek ministri. Të parin më paraqiti mue:

- Shoku ministër ky quhet Gjokë Vata, kantautor i përmasave të kënaqshme, krijon melodi e tekste. Instrumentist i mirë në piano, fizarmonikë e kitarrë. Kompozimet e tij kanë marrë edhe çmime. Si i ri i pamësuem mirë përpara disa viteve ia ka shkelë pakëz në Liceun Artistik por e ka kuptue shpejt e po i bân të gjitha përpjekjet me e shlye atë gabim me punë.

- Puna kambëngulëse i kurorëzon përpjekjet, – tha ministri.

- Shoku ministër nëse keni kohë ne jemi gati me ju argëtue me ndonji kangë apo numër.

- Sado që kryemja e punëve më detyron ta shfrytëzoj kohën sekond për sekond, një numër të shkurtër këngë a parodi duhet ta dëgjoj.

Ministri e përgëzoi ngrohtësisht autorin e parodisë, Gjosho Vasija. Të njejtat përgëzime ia dha zânit tim e kangës time.

- Shoku ministër, gjithnji nëse ju lejon koha, do të kishim shumë dëshirë me ju bâ me ndigjue nji kangtar të ri me një zâ shumë premtues. E quejnë Tonin Tërshana.

- E po mirë, – tha ministri, – sado e shtrënguar të jetë koha, kënaqësisë i gjëndet vendi.

Në mbarim të kangës ministri i dha Toninit përgëzimet të ngrohta si vokali i tij. Mbasi e përcollën mysafirin e naltë falënderova krye inxhinierin për fjalët e mira për mue.

- Goja vetëm kur flet mirë e përmbushë detyrën e saj, – ma ktheu krye inxhinieri, – e mendoj ky duhet të ketë qenë qëllimi kryesor i krijimit të gojës. Kush flet keq, sidomos për të mirën, ka gjuhën e djallit në gojë, jo të vetën. Ndoshta të tingëlloi keq vumja në dukje e gabimit tand përpara disa viteve sepse ti ndoshta nuk e konsideron të tillë e unë s'kam asnji të drejtë me e percaktue konsideratën tande për të, por tue mendue përshtypjet që sigurisht i lanë prirjet tueja e ato përshtypje mund ta nxisin me u interesue për ty, m'u duk ma me vend me ia thanë unë disi të zbutun se me ia lanë ndonji tjetrit që në të tilla raste i pëlqen me bâ komente sa ma të egra.

E hane, 13 janar

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Në orën 10 paradreke të gjithë trupën e estradës e mblodhën në kandin e kuq apo klubin e kulturës së ndërmarrjes.

- Gjatë të gjithë kësaj jave, – na tha sekretari i partisë së fabrikës, – ditët e punës do t'i shfrytëzoni në prova mbasi javën e ardhshme kemi me dhanë nji shfaqje në Tiranë. Këtë porosi a ftesë, si të doni queni, na e ka lanë shoku ministër i arsimit, Thoma Deliana.

E hane, 20 janar

Sot urdhnin e parë me dhanë shfaqje në Tiranë e shfuqizoi i dyti. Shfaqja, na thanë, âsht shty për nji kohë të pacaktueme. Kjo shtymje, ne grupin artistik, na kthyen në punët përkatëse.

E prende, 24 janar

Përgjegjësi i repartit, Bashkim Behri m'u ankue për mos daljen e Toninit në punë qysh të hanen e kalueme.

- Me çka duket, – shtoi ai, – i âsht mbushë mendja me e lanë këtë punë. Unë po të kisha ndonji gja në dorë, ty, Toninit e ndonji tjetrit, do t'ia pagueja rrogën vetëm për veprimtari artistike. Këtu me çka han pakujdesija e skarcitetit do të mbahej me rrogë nji kor i madh e jo ma ju. Nejse, kjo âsht punë e tjetër kujt. Unë e kam hallin si i bâhet me e thirrë Tonin sërish këtu pa na e marrë nji tjetër ndërmarrje. Për si i ka dalë zâni si kangtar mundet me e punësue nji ndërmarrje tjetër me punë ma të rehatshme. Thonë se ti din me iu ardhë rreth tekeve të tij. A t'i shkojmë bashkë në shpi?

- Mirë Bashkim i shkojmë.

E gjetëm në shpi tue provue me kitarrë kalimin e dy – tre akordeve të thjeshta. Sapo na pa na pyeti buzagaz:

- Hë, ju ka marrë malli për mue?

- Si u zhduke mor Tonin, – i tha Bashkimi, – pa na lanë nji fjalë.

- Jo mor Bashkim me u pasë zhdukë s'më kishit gjetë kund, ti thuej si s'u duke, – vazhdoi me u tallë Tonini.

Hyme mbrenda e na qerasi simbas zakonit.

- Tonin, a don me ardhë ma në punë? – e pyeti Bashkimi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Patjetër, – u përgjigj Tonini, – ardhjen tuej këtu unë do ta respektoj ama veç me nji kusht: me ma zëvendësue hamallëkun me nji punë tjetër.

- Mirë, Tonin kam me të vue mbledhës kutijash te makina e kutijave.

- A më takon me mbledhë asi paketash pa pushim?

- Jo mor djalë ajo âsht punë e lehtë.

- Mirë pra të hanen më keni aty.

- Apo s'njihesh për mbajtës premtimesh, – ia pata unë. Me bâ me e pasë Tonini korrektesën si harresen s'do të kishte lanë premtim pa mbajtë.

- Ky premtimi i dhanun juve, – na e ktheu Tonini në mes të të folunit e të qeshunit, – âsht premtimi ma domethanës i mbajtjes së premtimeve.

E hane, 27 janar

Lajmin e kthimit të Toninit në punë të gjithë e pritën me kënaqësi.

E ejte, 20 shkurt

Sot Bashkimi më përsëriti të njejtën ankesë të disa javëve ma parë për mungesën e Toninit në punë.

- Qysh të shtunen, – tha, – ka mungue pa raportë e pa kurrëfarë justifikimi. S'po kam hall për punë se për punë zëne si mos të ishte, por e kam hallin se kur âsht në punë e thërras në zyrë e më kënaq me atë zâ të bukur pa le mandej kur ju ndigjoj të dyve duet shkrihem krejt. Si thue a i shkojmë edhe nji herë në shpi?

Unë ia miratova fjalën e i shkuem në shpi.

- Prap më keni ardhë? – pyeti Tonini me atë humorin e tij të kandshëm kur po baheshim gati me i trokitë në derë. – Ejani mbrendë ta shtrojmë këtë çështje.

- Jo, – ia pat Bashkimi, – kam shumë punë.

- E ke lanë aq shumë punë për me ardhë tek unë?

- Tonin tash kam ardhë me folë burrnisht çka don me bâ me punën.

- Ju kam thanë, kur më vini ju më vini në pozitë me jua respektue ftesën, veç prap me kusht me ma heqë atë punën e mbledhjes së kutijave

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

më lodhë shumë ajo ulja tash e parë me i mbledhë.

Si u mendue pak Bashkimi ia ktheu:

- Mirë Tonin ta gjejmë nji punë ma të lehtë. Ti veç kambët e lehta, faqja e bardhë e eja në punë.

E hane, 24 shkurt

Tonini sapo hyni në repart erdhi tek tavolina ime e punës.

- Hë more Tonin, – e pyeti nji grue me të tallun, – a ke ndër mend me mungue ndonjiherë tjetër?

Po me tallje u përgjigj Tonini:

- Vetëm edhe nji herë.

- E pse jo ma?

- Mungesa e tretë, – ia bâni Tonini, – ka me qenë vendimtare.

- Atëherë e len punën-ë?

- Jo, mungova herën e parë më çuen në nji proces pune ma të lehtë, mungova herën e dytë ma lehtësuen punën ma shumë, kur të mungoj herën e tretë mund edhe të më bâjnë drejtor.

Unë e gratë e tavolinës time u shkrime gazit e Tonini bashkë me ne.

E ejte, 27 shkurt

Përgjegjësi politik i grupit artistik na tha:

- Mbasnesër mbrama do të japim nji shfaqje për punëtorët, kjo shfaqje do të konsiderohet provë e randësishme përpara shfaqjeve në Tiranë javën e ardhshme.

E shtunde, 29 shkurt

As çerekun e mensës ku e dhame shfaqjen nuk e mbushën punëtorët megjithkëtë e kryeme si e kryeme.

- Ku i lanë punëtorët e shkretë hallet me marrë pjesë në shfaqjet tona, – më tha Tonini ndërsa po ktheheshim nga fabrika për në shpijat.

Gjatë rrugës nji punëtore e jona na pyeti:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODER

- A kishte kallaballek në shfaqje?
- Po, – iu përgjigj Tonini, – ne ishim interpretuesat e spektatorët.

E shtunde, 7 mars

Sot mbasdreke estrada jonë dhe e nje ndërmarrjes tjetër i zhvilluen provat në dy dhomat e Klubit të Rinisë. Grupi tjetër kishte në program nji kangë me titullin "Meksiko" e ndërsa këngëtari i nji farë niveli po e këndonte atë kangë në ato prova, në Klubin e Rinisë u ngjit sekretari i dytë i Komitetit të Partisë së Shkodrës, Enver Halili e njëkohësisht i ngarkuemi i Komitetit të Partisë për drejtimin e çështjeve kulturore të qytetit. Ndërsa Enver Halili po kryente këtë vizitë rasti në Klubin e Rinisë hyni në dhomën e provave të ndërmarrjes tjetër, pikërisht kur po këndohej kanga "Meksiko". Ata e ndërprenë kangën në nderim të mysafirit të naltë. Mbas pak hyni në dhomën tonë ngutshëm M. B.

- Ndigjoni këtu! – na tha me nji shqetësim shumë mundues. – As mos t'iu shkojnë ndër mend me e përmendë "Malagenien" që ka dashtë me e kndue Gjoka. Shoku Enver Halili u bâni namin atyne për kangën "Meksiko". "Ku jemi ne këtu", u tha ai atyne "me këndue kangë të hueja, kangëve të hueja duhet t'u bini vizë nji herë e përgjithmonë". Me të mbarue fjalën M. B. hyni e na përshëndeti Enver Halili.

- Hë, – pyeti ai, – po pregatiteni për festat e marsit?

- Po, – iu përgjigj Gjovalin Bjanku, – njeni nga kitarristat e shoqnuesit e mij vokal në kangën "Malagenia". Shoku Enver, – vazhdoi ai, – unë e quej pasinqeritet me i mshehë gja partisë. Edhe ne kemi pasë në program nji kangë të huej, fjalët tua në dhomën tjetër kundër atyne kangëve natyrisht na mësoi si duhet të bânim e na bâni me u pendue thellë për pamatuninë tonë.

- Si titullohet ajo kangë, – pyeti partiaku?

- "Malagenia", shoku Enver, nji kangë ameriko-latine.

- Po e kam ndigjue në radio. E ku e keni treshen e caktueme për atë kangë?

- Kemi dashtë me e këndue unë, Gjovalin Doda e Gjokë Vata.

- Si thoni ju me e ndigjue unë njiherë?

- Si urdhnoni shoku Enver.

Në fund të kangës për çudinë e të gjithëve Enver Halili duertrokiti ngrohtësisht.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Këtë kangë ta këndoni e s'âsht nevoja me ju urue sukses sepse suksesin do ta keni të dyfishtë të kangës e tuejën. Unë nuk jam kundra me i këndue kangët e hueja, unë jam kundra interpretimeve të paarrituna të kangëtarëve tonë në ato kangë. Dëshira me i kndue kangët e hueja nuk duhet me na bâ gazi i botës, përkundrazi duhet t'i bâjmë me na thanë "ju lumtë sa bukur i këndokeni kangët tona!", e ta kndoni sonte për mësuesat e nesër për gratë.

Në mbramje "Malagenia" e këndueme nga ne korri suksesin ma të madh të 14 vjetëve të teatrit "Migjeni".

E diel, 8 mars

Komentimi i suksesit tonë të mbramshëm ndoshta nga të gjithë spektatorët i rriti kërkesat e grave për bileta në mënyrën ma të papërballueshme. Edhe sonte na u përsërit suksesi kulmor i natës së kalueme.

E hane, 9 mars

As kësaj herë nuk i munguen qarkullimit fjalët e fanatikëve politikë. Kryefanatikun e ndërmarrjes tonë M. B., po e bân me vuejtë keqas zjarmia e inatit. Shprehja e këtij mendimi qarkullon vetëm në fanatikët e besueshëm ndaj njeni-tjetrit nga frika e Enver Halilit që mund të bâhet si peshku i madh për të vegjëlit që për hir të shërbimit të tij të çmueshëm ndaj partisë mund t'ia tolerojnë këtë lëshim njerzor.

E mërkurre, 11 mars

Ngrohtësija e kthjelltësija e kësaj dite duken si të ardhuna nga mueji pasaardhës. Rreth orës 11 paradreke me shpejtësi të rrufeshme u përhap fjala e ardhjes të nji delegacioni italian në fabrikën tonë. Kush nuk gjeti shkaqet nga ma të ndryshmet veç si e si me kalue nga xhamat e dhomës ku po rrinte ai delegacion për me i pa sado shkitasi ata të huej e sidomos nusen e re apo vajzën së cilës i ngjiten epitetet ma vlerësuese të hijeshisë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Si ishte moj? – e pyesnin punëtoret atë që kishte pasë rastin ta shihte.

- Çka me të thanë moj, – përgjegjej herë nji herë nji tjetri, – italiane ma krejt italiane.

- Si lum gjithë zemra e saj që âsht italiane, – më tha nji kolege e tavolinës time.

- Pse? – e pyeta unë i etun me ia ndie formulimin e përgjiejes.

- Sepse nuk âsht shqiptare me pasë hallet tona, – u përgjegj grueja.

- Kështu si për italianen do të thoje për cilindo të çdo vendi?

- Po, – ma ktheu grueja, – përveç kinezeve e koreaneve e të ndonji tjetër populli me hallet të ngjashme me tonat, shkurt me të çdo populli me të cilat i kemi hallet motra.

- Ne na âsht bâ zakon, – i thashë, – kur duem me e dhanë vlerësimin maksimal bukurisë fizike të nji shqiptari a shqiptareje me thanë "si italian ose si italiane" e pra bukurija nuk përcaktohet me kombësija, bukurinë fizike e falë Zoti gjithkund.

- Ke të drejtë Zoti e falë gjithkund veç bukurisë fizike i ndikojnë shumë kushtet jetësore, të mirat për mirë e të këqijat për keq. Atje ka pse me qenë njeriu i bukur e këtu âsht gjynah me qenë i bukur e sidomos femnën që natyrisht âsht ma e dhanun mbas bukurisë së saj se mashkulli mbas bukurisë së tij kushtet e mbajtjes së hijeshisë e bâjnë me vuejtë. Gjithmonë më kujtohen fjalët e babës tim kur më gjet tue mësue zgjedhimit e foljeve "me qenë e me pasë". Ndërsa po zgjedhoja foljen "me pasë" u afrua e më pyeti "Pse po e mëson këtë folje moj bijë, ne shqiptarëve s'na duhet gja, kjo ne na vlen vetëm po t'i vemë parashtesën "s" çdo vete. Pa këtë parashtesë mund ta zgjedhojnë vetëm sunduesat tonë".

Ndërkaq iu afrue tavolinës tonë si me vrap laborantja e ndërmarrjes.

- Gjokë të kërkojnë në zyrën e drejtorit, – foli vajza, – zhveshe këtë grykëse e po të gjejmë nji tjetër disi ma për të qenë e eja me mue.

Hoqa grykësen e Fadileti ma zëvendësoi me nji të nji punëtori tjetër. Gjatë rrugës për në drejtori më tha:

- Mos u ul me ndêjë, përndryshe të dalin harnat e pantallonave në gjujë.

- A e din për çka po më thërrasin? – e pyeta me shqetësimin e zakonshëm të punëtorit kur thirret në drejtori.

Shoqnuesja ime simpatike m'u përgjigj:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Më duket me këndue përpara delegacionit italian.

Fadileti trokiti në derën e dhomës ku ndodhej delegacioni e Gjosho Vasija e hapi.

- Përshëndeti këta miqtë në gjuhën e tyne! – m'u drejtue Gjoshoja.

Unë bâna si më tha Gjoshoja e ata ma kthyen përshëndetjen me atë kënaqësi që ndjen i hueji kur ia din gjuhën.

- Gjokë Vata, kështu quhet i prezantuemi im, – vazhdoi Gjoshoja në italisht, – këndon bukur, kompozon kangë të bukura, e kangëve të tij u harton tekste të bukura e âsht nji nga ma njohësat e gjuhës italiane.

- Mund të merret me mend, – foli italianja e bukur, – nga shqiptimi i fjalëve të tij përshëndetëse.

Ambëlsija e atij zânit tingëllor sikur më tha "i meritoj plotësisht të gjitha epitetet që ndigjova për mue".

- Të kemi thirrë, – më tha drejtori, – me i përshëndetë këta miqtë me nji kangë shqipe e me nji kangë italiane.

- Kanga që do të ndigjoni, – tha Gjoshoja, – âsht krijim i autorit që do t'ua interpretojë, i kushtohet frymëzueses që e ka braktisë e gjendjen shpirtërore të kujt âsht braktisë mund ta kuptojë çdo i braktisun.

E shtoi me nji humor të kandshëm:

- Ndoshta edhe ndokush nga ju mund ta ketë përjetue gjendjen e braktisjes në dashuni.

Pjestarët e delegacionit qeshën e i duertrokitën gjatë fjalët e Gjoshos. Gjoshoja më dha kitarrën e unë fillova. Të parët spektatorë të huej sikur më vunë përpara nji prove të jashtëzakonshme. Të kredhunit në ata tinguj më banë me harrue gjithçka përveç kangës. Nga vargu në varg e fraza në frazë po më përcillte frymëzuesja e pakthyeshme. M'u duk sikur braktisjen ma zëvendësoi me praninë e saj ma të pazëvendësueshmen, prandej unë po këndoja si të isha i përfshimë nga përqafimi i padukshëm i Inës e kanga tingëllonte si ankim për mungesën e deri atëhershme të atij përqafimi e si nji lutje për me më mbajtë gjithmonë mbrenda asaj përfshimje magjike e në mbarim të kangës m'u duk sikur fantazija më tha "ja sa të nevojshme më ke". Të pranshmit shqiptarë ndoqën shembullin e duartrokitsave italianë. Italianja erdhi e më puthi të dy faqet në shêjë përgëzimi.

- Tash ke me u folë ti vetë e queji zotni, – më porositi Gjoshoja.

- Të nderuem zotni, – nisa t'u flas, – e zojë apo zojushë, do të mundohem me e kndue si meriton kjo kangë italiane. Kanga e kësaj përpjekjes time me e realizue titullohet "Ricorda".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Ata më duertrokitën e unë fillova. Meqenëse teksti i kësaj kange ishte si të ma kishte shkrue zemra e melodija si të ma kishte shkrue shpirti, kanga më mori me vete e më shtini mbrenda bukurisë së saj e unë humba në tekstin e asaj dashunije të humbun. Humba në atë melodi nxitëse lotësh. Teksti thonte:

Në mes të njerëzve ti do të kërkosh nji buzëqeshje për veten tande e atë mund ta gjesh të plotë vetëm në dashuninë time, ma e madhja në botë për ty. Kujto se vetëm dora ime mundet me të marrë për dore nëpër udhën e vërtetë të lumtunisë. Shpejt do ta kuptosh se s'mund të jemi asnjeni i lumtun pa tjetrin. Kujtohu për gjithçka që duhet me kujtue e kujtoju se të gjitha ato mund të gjinden vetëm mbrenda dashunisë tonë.

Kështu i këndoi ajo kangë shpirtit tim e shpirti im asaj. Kështu unë e kanga e përshkuem atë heshtje magjepsjeje deri në mbarim të atij teksti e të asaj muzike. Të tre italianët e delegacionit erdhën e më përqafuen me nji nderim të jashtëzakonshëm. Përqafimi i italianes ma përloti fytyrën me lotët e saj.

- Bravo! Bravo! – thirri ajo tue më shtrëngue si me nji përqafim të përhershëm.

Shoqnuesat e delegacionit italian, përkthyesi, Jovan Vujoshi e Sul Baholli ma dhanë dorën nga sa mund të merret me mend për me ua fshehë të huejve konsideratën e tyne politike ndaj meje. Pranija e këtyne autoriteteve të qytetit më bâni me u çuditë së tepërmi si e kishin miratue ftesën time për me këndue para atij delegacioni. Italianja më hodhi krahun në zverk për me e shoqnue deri tek vetura në dispozicion të tyne. Aty ma shtrënguan sërish të tre dorën e u ndamë.

E ejte, 12 mars

Për suksesin tim të djeshëm para delegacionit italian po flitet në të gjithë Shkodrën. Të njoftun e të panjoftun më përgëzuen gjatë të gjithë mbasdrekes së sotme kudo u ndodha. Në mbramje kur po kthehesha në shpi takova drejtorin e ndërmarrjes.

- Dje na nderove, – tha drejtori, – ke korrë sukses ma të jashtëzakonshëm se sa mund të kujtosh ti. Mue më ftuen ata shokët e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Komitetit të Partisë në drekën e shtrueme për nderë të tyne në Hotel "Turizmi". Pjesën ma të madhe të bisedës së italianëve e zune ti. Ata pyetën me shumë çudi: "Si ka mundësi nji kantautor i atij niveli me mbet punëtor i nji ndërmarrjeje?" E lëvdatë mbas lëvdatë të ngritën në qiell. Sul Baholli u pendue me nxjerrë sytë për atë ftesë, por hyn fjalë kah dole. Po ta kishte marrë me mend suksesin tand do t'i ishte dukë afër në repart e jo me të thirrë në drejtori. Fjalët e italianëve për ty e vunë në pozitë aq të vështirë sa s'ia doli me gjetë kurrëfarë përgjegjeje justifikuese të punësimit tand në fabrikën tonë.

- Mos ua përkthe italianëve këto fjalët e mija, – u tha Sul Baholli përkthyesit, – ne ia njohim shumë mirë talentin por e ka kokën shkamb.

- Kur italiania e pyeti përkthyesin për ato fjalë, ai sajoi nji rrênë për me i ndërrue drejtim bisedës.

E shtunde, 14 mars

Shfaqjen e parë të estradës tonë të turneut në Tiranë e dhame në kombinatin e tekstileve "Stalin", e shkrova këtë emërtim për me i tregue brezave të ardhshëm nivelin e paturpësisë së qeverisë komuniste shqiptare. Nji pjesë të madhe të suksesit na e kishte sigurue fama e estradës fabrikës cingareve Shkoder, prandej fillimi i shfaqjes tonë u prit me duertrokitje si të ishte fundi i saj. Salla e shfaqjeve në kombinat me rreth 300 vende pat edhe rreth aq të mbetun në kambë, të hymë me e pa me çdo kusht këtë shfaqje. Ndër përgëzuesat e mij të shumtë, mbas mbarimit të shfaqjes qe edhe nji e papritun. Nji bashkënxanëse e ime në liceun artistik, nji shembull i rrallë i vajzës së cilës i dhanë shkas me u quejtë "vajza e tri bukurive: e virtyteve, e zgjuarsisë dhe e tipareve". Flora më përqafoi me mallin e mungesës së gjatë të nji shoku të shkollës.

- Sa kohë do të rrini në Tiranë? – më pyeti ajo me kureshtjen e dëshirës me më pa ma gjatë.

- Ndoshta deri nesër, – ia ktheva.

- Do vish sonte në shtëpinë time? Sigurisht po.

- Shumë faleminderit Flora, por na e kanë vu kusht mos iu shkëputë grupit.

- A, sa keq! Do të jepni ndonjë shfaqje tjetër në Tiranë?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Po, sonte në estradën e ushtarit.

- E unë pra po vij edhe në shfaqjen tjetër e do të përpiqem të vij heret, për të pasë rast të rrijmë bashkë deri në fillim të shfaqjes.

Unë tue e marrë me mend se përgjegjësi i caktuem i estradës e shihte çdo lëvizje timen me synin politik i thashë:

- Jo Flora, unë të faleminderit për këtë takim e tjetri mund të bâhet i rrezikshëm për ty. Vërtetë më sheh në skenë veç si i përndjekun që jam, gjurmohem kudo që shkoj.

- Ua, vërtetë thua? A paguhesh për punë artistike?

- Jo jam punëtor në nji punë të rëndomtë.

- Bubu, sa keq! – shprehi ajo çudinë e vet të përzieme me nji farë frike. – Edhe mua më quajnë indiferente, – u ankue vajza si me dashtë me e justifikue ndamjen përfundimtare aty.

- Pse nuk e këndove "Malagenien"? – më pyeti Tonin Tërshana në shmang të të tjerëve.

- Kryesija e ndërmarrjes m'ia ka vue vizën e kuqe të kënduemit e "Malagenies".

- Këndoje në estradën e ushtarit. Pushka top ju baftë dojnë me na ndrydhë edhe zânin këto zogj kurvash si me qenë ne shkaku se këta janë zogj kurvash. Tregojua aftësitë e plota vokale këtij popull, ashtu ia bân me kuptue popullin kë shtypin këta hora. Them se për këtë popull, se ata spektatorë u flasin për aftësitë tua mija e mija të tjerëve.

- Si mund ta këndoj pa ma lejue e pa ma prezantue?!

- Për pa ta lejue mos e çaj kryet hiç e për me ta prezantue thueji Fatmirës, thueji lehtë kur të jetë tuj të nxjerrë në skenë: "Ma prezanto Malagenien". Asaj nuk i intereson me u prishë me ty për hir të duetit të kangës "Palma". Frikë ajo s'ka pothuej askënd sepse din si i delet mbanë këtij rasti. Mos e humb këtë rast të përshtatshëm me u shfrytëzue. Këta s'kanë për me ta hangër mishin, he hangshin veten! Po të pezullokan për disa shfaqje e mandej? Njiqind shfaqje tjera nuk vlejnë sa nji në Tiranë.

Kur më erdhi radha me kndue e Fatmira po më shoqnonte për tek mikrofoni i thashë me nji farë vendosmënie:

- Fatmira ma prezanto "Malagenien"!

- Nuk e ke në program e më ngarkojnë me përgjegjësi të randë.

- Mirë manovroj unë vetë.

Nji varg i gjatë shkodranësh i rreshtuem në radhë të para të cilët ose ma kishin ndigjue "Malagenien" në teatrin e Shkodrës ose fjalët

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

për suksesin e atjeshëm, sapo dola në skenë thirrën: "Malagenia", "Malagenia"!

Në mes të kësaj thirrje që u dukte se do të vazhdonte gjatë e gjatë, Fatmira prezantoi:

- Malagenia, – këndon Gjokë Vata.

Kjo befasi i detyroi të dy shoqnuesat e mij të asaj kange të ndodhun në atë çast mbrapa skene me dalë me dy kitarra e me më shti në mes të tyne tue më sjellë edhe mue kitarrën e tretë. Atëherë unë prezantova shoqnuesat e mij: Gjovalin Doda e Gjovalin Bjanku. Duertrokitjet e para na i dhanë para fillimit të kangës. Duartrokitjet e dyta i fitoi Gjovalin Bjanku me ekzekutimin e introduksionit të kësaj kange në mënyrë shumë të ndjeshme, duartrokitjen e tretë ma dha kalimi i falsetit tim në mënyrë të ashtuquejtun "tiroleze" apo "ameriko-latine". Mbajtja e falsetit me nji gjatësi të rrallë mori nji tjetër duertrokitje gjatë asaj zgjatjeje. Sukses tjetër mori edhe falseti në strofën e dytë e shumëfishin e tyne, finalja. Spektatorët kërkuen me bis të gjatë e me duertrokitje të vazhdueshme përsëritjen e "Malagenies". Ndërsa po përshëndesja për herë të tretë publikun, prej mbrapa skenës u ndigjue zâni i përgjegjësit të grupit tonë F.D.

- Në asnji mënyrë të mos përsëritet.

Pa arritë mirë në thellësi të mbrapaskenës Tonin Tërshana u hodh e më përqafoi tue më përgzue me fjalët ma të ngrohta. Në fund të shfaqjes ndërsa publiku po na duartrokiste u ngjit në skenë për me na i dhanë përgëzimet e veta Ministri i Arsimit, Thoma Deliana. Tek unë u ndal gjatë e ma mbajti dorën e shtrëngueme me të dy duert. Ky shtrëngim dore nxiti përsëritjen e duertrokitjeve të spektatorëve. Nji gjysë ore ma vonë morëm rrugën për në Shkodër në autobusin e vuemë në dispozicion. F. D. qëndroi deri në Shkodër pa e qortue vendimin tim me e kndue "Malagenien".

- Të padisiplinuemve partia ua bân me e pague thyerjen e disiplinës, – i kishte thanë F. D. Gjosho Vasisë mbas zbritjes nga autobusi.

E mërkurre, 18 mars

Sot në të gjithë fabrikën e Duhan-Cigareve s'flitet tjetër veç për lajmin e bujshëm të ardhjes në fabrikën tonë të vizitorit ma të naltë politik shqiptar. Sekretari i Partisë së ndërmarrjes Gj. K. mblodhi të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

gjithë grupin artistik përveç meje e urdhnoi me gjetë nji zëvendësues timin në fizarmonikë për këtë rast.

- Mbasi âsht gjaja ma e pamundun, – u tha ai pjestarëve të estradës, – jo vetëm të mos këndojë por as t'i bjerë fizarmonikës në shfaqjen tonë përpara shokut Enver. Agjenda e shokut Enver na detyron nji program fare të shkurtë veç sa me i dhanë me kuptue shêjin e nderimit tonë për këtë vizitë historike në ndërmarrjen tonë.

- E kur do të jepet kjo shfaqje? – kishte pyetë Muharrem Nurja.

- Sot mbasdreke, – i ishte përgjigjë Gj. K.

- E pra as ndonji fenomen në fizarmonikë nuk do të arrinte me i shoqnue kangët e kangtarëve tonë me nji studim mbrenda kaq orëve.

- Ju mund ta merrni me mend, – kundërshtoi Gj. K., – në nji rast si ky i sotmi unë nuk mund të marr vendime të njianshme. Urdhni për pezullimin e Gjokës në këtë shfaqje sapo më erdhi nga Komiteti i Partisë së qytetit. Tash besoj e morët vesh sa i pathyeshëm âsht ky urdhën.

- Aq sa i pathyeshëm âsht ky urdhën, – tha Muharremi – po aq i pazëvendësueshëm âsht Gjoka në këtë shfaqje.

Sekretari i partisë e heshti përgjigjen, doli e erdhi mbas pak minutave.

- Unë u këshillova, – tha, – me Komitetin e Partisë, ia paraqita pretendimet tua e ata më thanë "sa me e sakrifikue shfaqjen merreni Gjokën me luejtë vetëm rolin e fizarmonicistit e kurrgja tjetër".

Mandej erdhi tek vendi i punës time e më tha:

- Ndigjo këtu, sot na vjen për vizitë njeriu ma i naltë i nderimit të popullit e të partisë tonë. Ti do të kesh nderin me i shoqnue kangtarët tonë me fizarmonikë prandej jepi seriozitetin ma maksimal këtij momenti kaq delikat të jetës tande. Ti do të luesh rolin e shkëlqyeshëm të nji fizarmonicisti e të nji memeci, përndryshe do të të bâjmë vërtetë memec, e po të porosis prap, venu kujdesin ma të madh të jetës tande këtu fjalëve të mija.

- E nëse vizitori i naltë më pyet si je?

- Nëse denjon me të pyetë ti do t'i përgjigjesh "mirë ju falëminderit".

- E nëse më bân pyetje të tjera?

- Jepi përgjigjet ma të hijshme të dashamirësve të partisë e të shokut Enver. Shko tash tek shokët e shoqet e kësaj shfaqjeje e mbrenda këtyne orëve bâni përgatitjet ma të mira të krejt jetës tuej.

Në pushimin ndërmjet provave e shfaqjes, drejtori, më takoi në nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

pjesë të oborrit të fabrikës pa tjetër kënd.

- Ndigjo këtu! – më foli ai, – sot ke rastin me i ndërrue faqe jetës tande. Formuloje me fare pak fjalë e me mënyrën ma bindëse kërkesën e faljes ndaj partisë së shtetit e thueja shokut Enver me të dhanë dorën si të tjerëve e ke me pa sa mirë ka me të qitë kjo këshillë e imja. Të mëdhejtë e politikës herë-herë për me i shtue nderë postit të tyne bâjnë disa lëshime nga ma të bujshmet bile ngadonjiherë e dëshirojnë nji rast të tillë veç si e si me bâ gjeste të fitimit të simpatisë publike. Ti jepi shumë randësi bâmjes së këtij gjesti që do ta bânte shumë randësishme për ty e për të gjithë të ardhmen tande.

- Drejtor, të faleminderit shumë për këtë sugjerim a këshillë si të duesh me e quejtë veç nuk e shoh veten të përshtatshëm për këtë hap.

- Si ta shohësh, – tha Lini, – unë nuk të due ma shumë se don ti veten.

Në çastet e ardhjes së vizitorit ma të tmerrshëm të historisë së popullit shqiptar, punëtorët e të tre turneve të thirrun për me bâ sa ma shumë kallaballëk u rreshtuen në të dy krahët e kthesës së derës së Fermentimit në drejtim të Fabrikës së Cigareve e brohoritën parullat e shkrueme e të mbajtuna nga punëtorët, të ashtuquejtunit ma të dalluem e mbas pak u ngjitëm në repartin e mbushjes së paketave të cigareve me dorë të cilin e kishin zbrazë nga të gjitha materialet e punës dhe e kishin përgatitë me pritë mysafirin e naltë politik e me dhanë shfaqje për nderin e ma të pandershmit. Ndërsa po kalonte ngadalë përmes dy rreshtave të punëtorëve ma të përzgjedhun, u përsëritën duertrokitjet e brohoritjet e parullave ma të pëlqyeshme për kreun e partisë shtet. M'u kujtue nama që do të ishte urimi ma i madh për të gjithë popullin shqiptar: "Ngeltë kjo parti pa atë krye", e çoftë Zoti në vend thanjen "Kur ngordh diktatori, ngordh edhe diktatura". Sa për nderë do t'ia dija zbatimit të urdhnit të parë të sotëm për mue nga Komiteti i Partisë, mendova tue i ra fizarmonikës. Në mbarim të kësaj shfaqje që trajta njerzore të cilit iu kushtue ia bân fillimin, vazhdimin e fundin ma të urryeshëm se nji shfaqje të tillë mu në mes të skëterrës. Dora ime pat fatin e keq me u shtrëngue nga dora e atij përbindëshi ku për çudinë ma të pashpjegueshme spikat bukurija fizike. Si ka mundësi, mendova, me e çue veten hijeshija tek kjo qenie pa asnji tjetër vlerë e m'u kujtue nji thanje e larte "edhe Luciferri ka qenë engjëll i bukur", por as kjo përgjigje nuk ma luejti çudinë vendit. Ai, mendova, ishte i bukur kur ishte ende engjëll i patransformuem djallë, e Enver Hoxha âsht djall

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me pamje të bukur e u tërhoqa në krye të cektinës të këtij thellimi të padepërtueshëm.

E ejte, 19 mars

Sot ma komunikuen të ashtuquejtunin pezullim pa caktim nga grupi artistik i ndërmarrjes. Këtë masë shtetnore e motivojnë dy shkaqe: kënduemja e nji kange të huej jashtë programit në Tiranë, në kundërshtim me urdhrin e dhanun ma parë dhe interpretimi i asaj kange në mënyrë perëndimore aq sa me i ra haptas ndesh nji interpretimi të bazuem në normat e realizmit socialist gja që tregon sfidën e vazhdueshme të Gjokë Vatës ndaj parimeve tona.

E mërkurre, 24 mars

Gjatë tetë orëshit të sotëm në fabrikë Gjosho Vasija më erdhi tek vendi i punës e në nji pikë të bisedës tonë të mbushun me humorin e tij të zakonshëm më tha diçka si të parëndësishme:

- Sot kur po vija në punë më treguen për martesën e Inës.

Ky lajm m'i ra shpresës si goditja përfundimtare shpatës së fatit.

- Përse po të vjen keq? – më pyeti Gjoshoja, – njeriu që ngul kambë me t'u largue, le të shkojë sa ma larg të mundet e ajo, më thanë, e këputi qafën larg. Arsyeja e koha kanë me punue në dobi tanden, ti ke me gjetë nji muzë që e meriton vërtetë këtë emën. Njeriu ka vend në zemrën e tjetrit aq sa don me ndêjë aty. Kur don me dalë ke vetëm nji fjalë për të "udha e mbarë".

- Gjosho pasioni ka ligjet e veta, ai nuk do të kishte ligje hiç po mos t'i jepnim ne fuqi ligjore. Normat e jetës janë caktue arsyes me i vue e jo me të luejtë teatro pasioni me to.

Ndërsa Gjoshoja po më fliste kështu, shpresa që unë tashma e mendova të vrame përfundimisht më foli me nji fije zâni: "Mos më ven faj, unë dij me folë vetëm fjalët e mija e disa herë fjalët e mija i ka vërtetue e ardhmja, ky vërtetim i dhanë shkas thanjes "gjithçka mundet me ndodhë".

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E shtunde, 28 mars

Në fund të turnit të parë përgjegjësi na thirri të gjithëve në mbledhje.

- Ju mblodha, – tha, – me ju komunikue nji lajm të gëzueshëm, megjithëse nesër në të gjithë Republikën âsht aksion vullnetar, ne e Uzinës së Telave na e kanë dhanë nji privilegj të veçantë, në vazhdoftë moti i mirë si sot, kemi me bâ nji piknik të përbashkët me Uzinën e Telave tek Ura e Mesit. Ama nji gja të keni parasysh, ky piknik âsht i detyrueshëm prandej para mosardhjes, kushdo qoftë ai ose ajo, t'i mendojë mirë pasojat e kësaj mungese.

Nji punëtore u ngrit e tha:

- Me leje, siç e dini unë jam myslimane e nuk kam punë me Pashkët, nesër pres shêjin e fejesës.

Sekretari i partisë së ndërmarrjes që ndodhej në mbledhjen tonë ia ndërpreu fjalën.

- Mungesat e nesërme janë politikisht të papranueshme. Çoju fjalë me ta sjellë shêjin të dielën tjetër, për kolektivin âsht e palejueshme me u bâ nji individ njollë e tillë ne do t'i raportojmë Bashkimeve Profesionale pjesmarrjen tonë 100% në piknikun e nesërm katolik e as musliman shqiptar nuk ka. Të nesërmen do ta kalojmë pa asnji shêjë festimi familjar nga kushdo qoftë.

Pas mbledhjes unë e Xhevdet Duli, kryetari i Bashkimeve Profesionale të repartit shkuem në dhomën e tutkallit ku e kemi të lejueshme pimjen e duhanit.

- Urimi ma kuptimplotë i kohës tonë, – tha Xhoda, – mbetet "mos Zot ma keq". Ende s'kam arritë me e kuptue çfarë damit u bâjnë besimet fetare komunizmit?

- Po, Xhodë, predikimi paqësor i doktrinave fetare e shpartallon doktrinën e tyne të luftës kundra çdo të mire.

E diel, 29 mars

- Për shumë vjet Pashkët! – më uroi nana sapo më pau të zgjuem.

- Për shumë vjet e me të mira! – ia ktheva urimin. – Çfarë moti kemi sot? – e pyeta me shpresën e ndonji vranësie sa ma të dendun për me u bâ shkak i anullimit të piknikut.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Moti i përkueshëm me këtë ditë, – m'u përgjigj nana, – ti shko në piknik e ta bâftë Zoti rrugën e mbarë, bân qef sa të mundesh e thuej vetes këtë kënaqësi jam tue ua kushtue ditës së Pashkëve. Randësi ka njeti, Zoti shkruen njetin e mirë e komunistat njetit s'kanë çka i bâjnë.

Në të dalun të lagjes, megjithëse 7 e mëngjesit, fëmijët e të gjitha rrugicave të lagjes ishin ngritë heret si mos kurrë e po bânin pikjen tradicionale të vezëve të Pashkëve.

- Gjokë, pik, pik, – më ftoi nji fëmijë.

Kjo ftesë e kândshme më solli ndër mend fëmininë time, kohën e dëshirës ma të madhe me u pikë vezësh. Atëherë unë zotnoja nji mjeshtri të rrallë në pikjen e vezëve e kënaqësinë e jashtëzakonshme për çdo vezë të fitueme. Ajo mjeshtri na bânte mu e nanën me hangâr vezë pa na shkue mendja te kursimi. Menjiherë vezë të fërgueme me atë tëlynin që i falnin nanës në fshat.

- Pik, pik, – ma përsëriti fëmija i mbushun mendjet me ma fitue vezën.

- Unë nuk kam vezë me vete.

- Kthehu e merre në shpi ose po shkoj unë në shpinë tande po e marr e po ta sjell këtu.

- Ehu punë e gjatë ajo.

- Ma fal ti nji vezë e po pikemi për zakon e si e humba, si e fitova e jotja âsht prap se prap.

- Për ashtu, – tha fëmija, – unë pikem me veten time.

U ktheva në shpi, mora nji vezë dhe e pyeta sfidantin tim:

- A me pa e me ndie a pa pa e pa ndie?

- Me pa e me ndie, – m'u përgjigj djali.

I trokitëm për dhambë vezët tona e të njeni-tjetrit e filluem me u përpjekë me ra në ujdi.

- Ja sa e mbaj unë vezën tande, – nisi me më sfidue vogëlushi.

Ja preka vezën e i thashë:

- E ke nxjerrë pak majën.

- Kaq e mbaj unë vezën time.

- Ja tash po e nxjerr edhe pak, – ma priti.

Frika e humbjes e bâni me e çekë vezën e vet ma parë për dhambë.

- Mbaje, mbaje sa e mbajte, – më kërcënoi.

Gjatë të pikunit m'u rrit dëshira me ia fitue vezën.

- Mbaje sa e mbajte, ja, – tha djali, – tash e ke mbajtë ma pak.

- Ja ta mbaj kaq.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Mbaje ti sa unë.

E trokita për dhambë vendin e mundshëm të goditjes dhe e mbajta. Ai bâni sikur po i bjen e u tërhoq.

- Unë, – tha fëmija ,– ta mbaj gjallë çka të teprojë.

- Ashtu, – i thashë, – e mbaj unë vezen time.

- E mira unë po ta mbaj gjallë majën në bark.

E i rashë lehtë për dhëmbë barkut të vezës time afër majës dhe i thashë:

- Ashtu e mbaj unë vezën time, – e sfidova i sigurtë.

Fëmija i ra me mjeshtrinë time të dikurshme e ia çoi plasat në maje. E kontrollova majën me dhambë dhe e pava se ia kishte nxjerrë majën jashtë luftimit.

- Dorëzoju ma mirë me nderë, ajo vezë ka mbarue si katragjyshi im.

- Të lumtë! – e përgëzova.

Fëmija vrapoi tek tuba e moshatarëve të vet duke thirrë gjithë gëzim:

- Ia fitova Gjokës vezën!

Sa me nostalgji e shijova kënaqësinë e tij të ndjeme kushedi sa herë e herë gjatë fëminisë time. Arrita tek grumbullimi i njerzve të mbledhun me u nisë në të ashtuquejtunrin piknik dhe e filluem ecjen drejt Urës së Mesit. Para mbërritjes në vend nji erë ndërmjet freskut e të ftohtit nisi me na thanë "kthehuni kah keni ardhë se nuk âsht kjo ditë për këtë punë" sidomos të veshunit simbas qefit të pranverës nisën me iu bindë të parët urdhnit të asaj ere. Përgjegjësat ndërhynë me pengue kthimin e punëtorëve.

Vetëm kristianët e myslimanët të ashtuquejtën fanatikë të partisë e vazhduen udhën e piknikut. Era nisi me e shtue gjithnji e ma fort presionin kundra të paveshunve për të.

- Ua kam marrë emnat të gjithë të kthyemve, – u mburr përgjegjësi i piknikut të punëtorëve të Uzinës së Telave.

Muharrem Nurja që kishte nji farë njoftësie me atë përgjegjës i tha:

- Mos ia fut kot, ma qit letrën ta shoh.

- Ti Muharrem ke lojna, – ia pat ai me zânin e lehtë të frikës së madhe.

- Unë lojna e ti rrêna, – ia priti Muharremi. – Qite letrën, hë, ku e ke?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Nuk të jap llogari ty,– ia priti ai tuj qeshë.

- Në folsh për ta tash ta po të dënojnë ty si përgjegjës në vend të tyne. Si nisesh për piknik pa letër, pa stilolaps me çka tjetër mundesh me e marrë masën ma të sigurtë kundër tyne?

- S'kam nevojë i njoh të tanë.

- Ata janë shumë e të dalin të tanë dëshmitarë kundra teje. Sa ma shumë dëshmitarë aq ma të sigurtë ta bâjnë dënimin.

Tek Ura e Mesit të dhanunit gjoja mbas panoramave filluen me u shpërnda pikë-pikë e mbas pak u pa se kthimi i tyne u bâ i pakthyeshëm. Në 11 e gjysë Muharremi më tha:

- Edhe unë e ti jemi shumë të dhanun mbas panoramave. Përgjegjësi jonë âsht largue me nji panoramë lëvizëse aq larg sa s'e din as ata vetë ku janë. Kanë shkue me shijue panoramat e palëvizshme. Ajo panorama që ka me vete rrezik me ia humbë fijen e fundit të mendjes. Tash e ka me u kthye kur të dojë ajo e jo kur të dojë ai.

- Përshumvjet, nana Drande! – e uroi Muharremi nanën që po e shihte me shumë kënaqësi kthimin tonë.

- Mirë se u pruni Zoti e kjo ditë! – ia ktheu nana. – Ah sa mirë paske bâ more Muharrem, kurrë kaq mirë s'ke bâ.

- Po moj nana Drande, kjo âsht ditë me bâ veç mirë.

- He ty e mira të marrtë mbrapa!

- Jo nana Drande thuej të priftë përpara. Me e pa unë kah po shkon e mira e me shkue mbas saj.

- Si të duesh ti mor Muharrem veç mirë se të ka prue Zoti!

Mbas drekës së sotme si për Pashkë ma, e morëm, edhe Muharremin në dy-tri vizitat tona nëpër lagje e ata e pritën që veç deri njaty.

- More, – tha Muharremi, – ndërsa po ndaheshim këtu, tek ju vlojnë Pashkët si të mos ishte kjo lagje pjesë e Shqipnisë.

- Deri kur të na lanë, – i tha nana, – ne po bâjmë tonën.

- Zoti ua mbajtë, – uroi Muharremi.

E marte, 31 mars

Zgjimi i sotëm më solli mendimin për nji andërr të pame gjatë natës. Të qeshunen e nji shtojzovalleje e morën malet dhe e bânë jehonë të tynen. Kush ishte njeriu i atij zâ? Mos vallë qe zâni i bukuroshës së delegacionit italian? – e pyeta veten. Ku jam unë këtu? Dikush si të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

donte të m'i përgjegjej asaj pyetjeje filloi:

- Voglio girare tutte le strade del mondo, – e për çudi ajo filloi kangën në shqip. Due të bâj në të gjitha vendet e botës shëti pa nji pengesë e asnji kufi e t'i përqafoj njerzit pa asnji dallim. Ç'kënaqësi të madhe do të ndjejë shpirti tim. Due të bâj në të gjitha vendet e botës shëti vallen e lumtun ta kërcejmë dorë për dorë. Fjalët mjerim e vuejtje të mos jenë as në fjalor në vend të tyne të shkruejmë lumtuni. Në qoftëse ndokush do të më thotë "prej nga je" do t'i përgjigjem unë "jam nga kjo botë, jam vëllau juej ju vllaznit e mij sepse ne të të njejtit planet jemi bij".

Dori Geci, thashë në atë andërr e këndoi shqip për me na thanë ne shqiptarëve ma shumë se askujt në botë ju u përshtatet kjo kangë. Eja liri e shtrejtë, eja sa ma parë sa nuk po vdesim pa të shijue e sa janë tue vdekë pa ta provue shijen. E liria m'u përgjigj: "Unë s'kam si vij pa më fitue sakrificat tueja".

E prende, 1 maj

Këtë festë komunistat e festojnë në shêjë respekti për datën e parë të muejit të kaluem.

E shtunde, 30 maj

Maji i këtij vitit i ka pa të gjitha ditët e sidomos mbramjet të përkueshme me emnin e këtij mueji të bekuem. Çdo çast i kaluem pa u shijue na shndërrohet në shijim. Si u bân zemra mos ia vu veshin thirrjes time: "Eja të gëzojmë bashkë?".

- Si e respekton ti ftesën e kënaqësisë? – më pyeti Nira ndërsa po rrinim gati aq pranë sa s'mund të ishim ma pranë. – Dëshirova shumë me ndêjë sonte me ty por e përmbajta veten pa ta shfaqë këtë dëshirë, e ti erdhe si për me ma vërtetue sa të papërmbajtun mundesh me më bâ. Edhe sikur ta dije se e nesërmja nuk mundet me qenë kaq e përshtatshme për me e mbyllë këtë muej bashkë mbasi edhe sonte due me m'i dhanë të tana puthjet që do të m'i jepje gjatë të gjithë jetës sepse kjo do të jetë mbramja e fundit që na afron kaq pranë njani-tjetrit, kaq pranë sa s'mund të jemi ma pranë.

- E kështu ne nuk jemi ma me njeni-tjetrin por në njeni-tjetrin, jemi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

në nji kënaqësi, në kënaqësinë ma të pandashme, e megjithëkëtë, – i thashë, – edhe kësaj kënaqësie rrethanat do t'ia privojnë të drejtën e ekzistencën.

- Po, – tha Nira, – vetëm këto pak çaste do të përbajnë jetëgjatësinë e kësaj kënaqësije. Muejin e ardhshëm edhe nëse të çoj fjalë, mos eja. Më ndihmo mos me u bâ robinë e kësaj kënaqësije sa me mbetë në vorbullën e asaj robnije. Unë ia kam caktue vetes drejtimin, e kam të njejtë me familjarët e mij. Betohu se nuk do të vish edhe sikur të të çoj fjalë?

- Nire a mund të ekzistojë nji betim i tillë?

- Të lutem shumë edhe në mos ekzistoftë, ti bâne të ekzistueshëm. Ti e ke këtë mundësi, – shtoi kur buzët tona ia lanë radhën fjalëve, – sepse dashunija jote mundet me durue pa timen ma shumë se e imja pa tanden. Unë jam tuj të nda duke i mbajtë pretendimet e mija mbrenda kufijve të pranueshëm prej teje.

- Nuk të kuptova Nira.

- Jam tuj të dashtë pa të pyet sa më don. Tash a më kuptove?

- Nira kush largohet prej tjetrit, unë apo ti?

- Unë i respektoj me çdo çmim fjalët e atij që ka thanë "për liri, jap dashuninë".

E hane, 22 qershor

Sapo më pau në derën e dhomës zojushë Ida më pyeti qortueshëm:

- Ku je more djalë pa ardhë tek unë qysh s'mbahet mend.

Më përqafoi e më uli pranë vetes.

- Sot më ke gjetë shumë të mërzitun, – filloi me një ton malli të papërmbajtun.

- Po hë, moj zojushë Idë, – e pyeta unë i prekun nga ai zâ i përvajshëm.

- Vajza, – tha, – na u nis për në Turqi e ti mungove edhe në ditën e saj të fundit këtu. Kur e pyeta a u përpoqe me e takue Gjokën?

- Jo, – m'u përgjigj.

- Jo me fjalë sa me atë mënyrë të preme ma mbylli shtegun e pyetjeve të tjera për ty. Gjatë ditëve të fundit këtu herë dukej ma e mërzitun se e gëzueme, e herë dukej ma e gëzueme se e mërzitun. Ma në fund shkoi. Unë e kam tepër të vështirë me u mësue pa të. Ajo ka nda, si i

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

thonë fjalës, zemër e shpirt me mue. Nji ditë mos me pasë ardhë më ka shqetësue si mungesa e nji fëmijës tim. Tash po më bjen me e vuejtë mungesën e saj të përjetshme. Ju të dy më keni qenë njerzit ma shpesh pranë meje, tash je vetëm ti. Sapo nis me na mungue nji njeri i dashtun kujtesa nis me shfletue kujtimet e lanuna, më ngjan sikur vendi ku ka ndêjë e pjesët që ka luejtë në pianoforte më flasin gjithnji për të.

- Zojushë Idë, – më tha ditën e fundit, – kam dy kënaqësi me shkue në vendin e origjinës: shkuemja në atdheun tim e shkuemja në atë vend ku i shërbehet kultivimit të demokracisë veç tek unë ngrohtësija e dashunisë së zojushë Idës më beso ka me qenë gjithmonë mbrenda meje me të njejtën dendësi sido që të bâhet puna 10 vjet jetë nuk mund të shkëputen e të flaken tej. Përkrahësat në kohë vuejtje dashunija i ven në krye të vendit të zemrës së saj e zojushë Ida âsht shtylla kurrizore e jetës së 10 vjetëve ma delikate të jetës time. Pa ndihmën e zojushë Idës do të kisha mbetë nji vajzë krejt e pangjashme me veten time të tashme. Kujdesi i cilitdo njeri për mue në të ardhmen ka me qenë vazhdimi i fillimit të zojushë Idës.

- Ndoshta, – shtoi zojushë Ida mbas nji pauze të shkurtë, – unë do të duhej të ndjeja vetëm kënaqësinë e plotësimit të dëshirës së saj por efektet e mallit janë të pakomandueshme.

- Po zojushë, mbresat e lanuna nga nji njeri i dashtun na e shtojnë dëshirën me e pasë gjithnji afër.

Mbas ndamjes me zojushë Idën mendova “Nira meritonte me ia respektue ma shumë dashuninë ndaj meje, ndamja e lidhë mallin, koha e shton, rrethanat e pakësojnë e koha e fashitë. Kujtimeve vërtetë s’ka ça iu ban fashitja por edhe ato flasin gjithnji e ma rrallë”. Ditari im sikur më tha: “Në faqet e mija ato do të jenë sa herë të duesh me i pa ti e lexuesat e mij”.

E marte, 23 qershor

Edhe sonte fëmijët, të rejat e të rinjtë e lagjes tonë zhvilluen ceremoninë e ritualit të përvjetshëm të natës së Shën Gjonit tue ndezë flakadaj të ndryshëm nga madhësija në pika të ndryshme të lagjes. Pikat ma të preferueme të këtyne flakadajve janë paradyert e atyne që mbajnë emnin e Shën Gjonit. Kur flakadani i paraderës time qe ndezun bubulak, Pjetër Mici, nji djalë kojshijsh e shok i fëminisë time, m’u afrue e më

BIBLIOTEKA PUBLIKE “MARIN BARLETI” SHKODËR

tha:

- Ma jep dorën ta kapërcejmë bashkë flakadanin.

- Pritni sa t'i ulet pak flaka, – na këshilloi nji grue spektatore e asaj ceremonije.

- Kaq të madh duem me e kapërcye, – ia priti Pjetri.

Morëm hov deri ngjitun me flakadanin e me nji hov të fuqishëm u hodhëm në anën tjetër. Guximi im e befasoi grupin e vogël të shikuesave.

- Ju lumtë! – na përgëzuen një zâni.

Pak ma vonë u mblodhën 6 vetë në oborrin tonë e të shoqnuem nga nji fizarmonikë e vogël që ndodhej në shpinë tonë si të ma kishte bâ nafakë nata e Shën Gjonit filluen me kndue sa zâ kishin. Qefin e filluesave e shtuen të ardhunit mbas tyne e oborri u mbush me tavolina e karriga të sjelluna prej shpijave të veta. Ata sollën edhe çka duhej me pasë sipër tavolinave në nji natë si kjo e qefi mori flakë si marrin flakë prej të ndezunit kashtët e grumbullume për flakadanin e natës së Shën Gjonit. Ai qef u rrit çast pas çastit deri mbas mesnatës. Improvizimi i kësaj sofre të madhe e bâni disi të paefektshme për disa orë vorfninë tonë të zakonshme.

- Pasunija ma e madhe e kësaj bote, – tha dikush aty, – âsht qefi e qefin nuk e bân parja sa zemra. Duhet me u mbështetâ parja te qefi e jo qefi te parja. Me thanjen "paret si han as qeni" ai ka dashtë me u tregue njerzve se duhet me e komandue mendja paren e jo parja mendjen. Kush ia kushton vetëm pares mendjen, prenoton nji nga vendet ma të zjarrta të skëterrës.

Mbasi nata e bâni nji copë udhë mbrenda datës së re e ndërsa po shpërndaheshim njeni prej organizatorëve të atij improvizimi tha:

- Po ta bânim së paku nji herë në muej këtë qef do të na mbante kjo kënaqësi deri në datën e ardhshme të përsëritjes së saj.

E mërkurre, 24 qershor

Numri i vizitorëve për emnin tim ia kaloi shumë numrit të viteve të maparshme. Shkaku i rritjes së këtij numri âsht punësimi im, i cili mundet me i dhanë nji farë sigurie mbijetesës së shqiptarit të sotëm. Asgja nuk i gëzohen dashamirët e njeriut të punësuem sa punësimit. Kështu vizitorët ndoshta ma shumë se emnin vijnë me më urue nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

vjetorin e punësimit. Aq ngusht ia bjen jetesa shqiptarit të papunë sa i ka dhanë shkas thanjes “as anmikun mos e pasha pa punë”.

E ejte, 25 qershor

Në këtë ditë të fillimit të vizitave të grave, të mbledhunit e grave u jep rrugë bisedave të tyne të zakonshme. Njena sosh tha:

- Të punësuemit e djemve e të vajzave i ndihmojnë bajagi kushtet e martesës. Zoti deshti me ia plotësue edhe Gjokës këtë kusht kryesor, prandej Drande me më ndigjue mue ia hin ndonji malësores.

- Pritna Zot! – kundërshtoi nji tjetër, – malësorja plaket pa u qytetnue si i lypset Gjokës.

- Ani ky me shoqni të kulturueme shkon nëpër bankete të zgjedhuna, malësoret e rame në qytet mundohen me i zanë dhetë hapat e qytetares me nji hap e ky nxitim i parealizueshëm shumë prej tyne i bân boja e dheut.

- Nuk ra randësi vendi moj loce, – kundërshtoi tjetra, – njeriut të mirë s’ka çka i bân e keqja. Nusja kryesisht lypset me qenë shpijanike. Nuseve qytetare u âsht bâ thuejse modë mos ujdisja me vjehrri, malësoret vazhdojnë me e ruejtë prap atë respektin e nevojshëm për prindët e burrit. Këto nuset e qytetit pa hi mirë mbrenda bâjnë ç’mos me i ndërrue rolet me burrin gjoja nën maskën e barazisë. Dikur kanë pasë thanë “burri shtylla e shpisë e gruaja shtylla e ekonomisë” tash âsht bâ grueja pjergull e burri shtyllë për me mbajtë pjergullën.

- Unë, – ndërhyni tjetra, – them ma mirë me të sundue nji qytetare se me sundue nji malësore apo katundare.

- Jo moj zojë, – ia pat tjetra, – ku ka sundim s’ka dashuni. Dashuni ka ku ka harmoni.

- Malësorja s’e din fjalën harmoni, – u kap nji tjetër grue.

- Harmonija ,– ia priti tjetra, – s’âsht ngusht me i dijtë emnin, ajo don me i dijtë kuptimin e kuptimin ia dijnë i miri dhe e mira pavarësisht se prej ç’vendit janë.

Këto fjalë i bindën edhe gratë e manisë së kundërshtimit.

E mërkurre, 15 korrik

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Tek ne të vorfnit datëlindja e pjestarit të familjes përmendet veç sa me u kujtue se i përket kësaj date. Fjalët e urimeve përbâjnë të vetmin bollek pa kurrfarë shpenzimi si me dashtë me zëvendësue me ato fjalë bollëkun e shpenzimeve. Vorfnia mund të jetë edhe shkaku kryesor i mos dhanjes së randësisë së duhun datëlindjes së të vorfënve. Ky shkak âsht edhe i ngurrimit tim mos me ia tregue kujt datëlindjen.

Rreth orës 2 mbasdreke, Lin Gjeluci, më çoi fjalë me i shkue në zyrë. Kur shkova unë, nji punë e dalun befas e kishte detyrue mos më pritë as mos me më njoftue kurrëfarë justifikimi.

- Shokun drejtor e thirrën urgjent, – më tha shefja e kuadrit, – ai më duket e ka mendue atë punë shkurt e shkurt e m'u kthye në zyrë ose kur të ka thirrë ty nuk i ka pasë dalë ende ajo punë por si i thonë fjalës punët e shtetit janë si uji i detit. Sidoqoftë ai çka ka dashtë me ta thanë sot ka me ta thanë nesër.

Këto fjalët e fundit të shefes së kuadrit sikur më vunë mizën e kësulën mbi krye. Prej disa kohësh nuk kam pasë nji gjysë dite aq të mërzitshme. Të përndjekunve politik të kohës tonë, si puna ime, thirrjet e eprorëve i bâjnë me dyshue keqas. Muharrem Nurja, thashë me vete, i thithë ngjarjet para kohës. Më kot e kërkova ku ma priste mendja me e gjetë, miza nën kësulë nisi me ma shtue gjithnji e ma shumë djegien. Për fjalë të mira nuk të thërret kush në zyrë, mendova unë.

Në mbramje tue u kthye në shpi, tek Dugajt e Reja ndesha Fatmira Pukën. As kjo, thashë me vete, nuk i ka lanë gja mangut Muharremit për me marrë vesht ndodhjet e ardhshme.

- A din gja, – e pyeta, – përse më ka thirrë drejtori sot në zyrë?

Në vend me m'u përgjegjë më pyeti:

- A je bâ merak?

- Merak aspak, jam bâ kureshtar.

- E mirë unë po të tregoj sa di për këtë punë. Unë ndodha aty kur i tha dikujt: "E thirra Gjokën në zyrë e nuk më premtoi koha me e pritë por do t'ia them sonte se z'bân".

- Pra qenka e randësishme?

- Edhe në qoftë e randësishme âsht vetëm për mirë. Këtë ma tregoi fytyra e tij e qeshun në ato çaste. S'ma merr mendja të kalojë një orë pa ta heqë atë marak, apo kureshtjen që the ti.

Pa kalue nji gjysë ore mbas arritjes time në shpi u ndigjue thirrja e përnjihershme e të ardhunve.

- A don miq Gjokë Vata?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Urdhnoni, mirë se keni ardhë! – u përgjegja unë e u hapa derën.

Më dhanë dorën e më uruen ditëlindjen nji e nga nji: Fatmira Puka, drejtori, Muharrem Nurja e Gjovalin Doda.

- Kemi ardhë pak e për merak, – foli Lini duke ia urue ditëlindjen time nanës.

- Mirë se u pruni Zoti! – ia pat nana, – kurrë ma mirë s'keni bâ.

- Nana Drande, – foli Muharremi, – ne do të bâjmë mirë e ma mirë. Do t'ia gjejmë nusen djalit e do t'ia bâjmë dasmën.

- Si po ma gëzoni zemrën mue, u gëzoftë Zoti tuejat. Veç m'ia gjeni nusen e bukur si puna e kësaj shoqes.

- Jo, – ia priti Fatmira, – unë jam moshatare me Gjokën. Këtij duem me i gjetë nji nuse të re e të njomë, e të bukur, – shtoi mbas nji çasti.

- E të mençme, – shtoi Muharremi.

- Mend ka Gjoka boll, – shtoi drejtori, – për vete e për të. Pak mend me pasë ky ia shumon.

- Mana more drejtor, – ia ktheu nana, – në mos pastë mend me i prue me vete, s'ka si merr tjera.

- Keni harrue me thanë punëtore, – tha Gjovalin Doda, – në i pastë të tana çka thatë deri tash e në qoftë dembele s'duhet nji lek.

- Leni filozofinat fillojmë rakinë, – ndërhyni Muharremi.

Rrima u përcoll me të qeshuna. E falënderova Zotin për këtë ndërpremje të pritjes ma të mërzitshme.

- Kur s'mujta me u takue me ty, – tha drejtori, – u pendova që të thirra në zyrë për me të thanë po vijmë sonte tek ti. Ty kushedi ku ta ka çue mendjen ajo thirrja ime.

- Ma çoi mendjen tek ardhja juaj, – e gënjeva. – Mendova do të kesh pa regjistrin e punës, ke ndeshë në datëlindjen time e ke vendosë me bâ njashtu si bâhet.

Nana solli në tavolinë shishen e rakisë së shpisë.

- Nana Drande, – tha Muharremi duke e çue gotën, – shpejt e pijshim në dasëm të Gjokës.

- Eh! – u ankue nana, – ku e merr atë ditë. E pastë thanë Zoti me ardhë shpejt e me më gjetë gjallë. Nji ditë mbrapa me vdekë, vdes si nana ma e bardhë.

- Mana jo moj nana Drande pa ta njomë prehnin disa herë ajo martesë s'je kah vdes.

- E ty të njomtë Zoti! – e uroi nana.

- Apo s'âsht i njomë, – u tall Gjovalin Doda.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BALETI" SHKODËR

- Shtalb i njomë, – shtoi drejtori.

Kaq e gja shkak desht humori.

- Tash u plotësue humori, – tha Fatmira që pau tek dera e oborrit Gjosho Vasinë me të shoqen Berinën.

Çifti na përshëndeti e u ul me ne në tavolinë. Kangët e humori mbushën plot e përplot çastet e pesë orëve e atë humor e shijuen me ne një pjesë e madhe e mahallalijve që mbushën rrugicën tonë.

E diel, 23 gusht

Nxehtësija e këtij fund gushti po i nxit ujnat me na thanë: "Zgjateni qefin e notit mbasi vapa po na jep rast me përfitue prej saj". Unë e Mark Tatiqi iu përgjigjem thirrjes së këtij argëtimi, qoftë edhe për arsye të argëtimeve të pakta shqiptare. Në kohën e kthimit për në Shkodër, Marku pau se nji autobus me të dy dyert e hapuna po priste në drejtim të Shkodrës. Ne e pyetëm shoferin nëse ishte autobus pasagjerësh.

- Jo u përgjigj shoferi unë pres me marrë estradën e Shkodrës që âsht në Zogaj, ju po të doni mund të vini me ne, vende bosh ka boll.

Ne e falënderuem e zgjodhëm dy vende pak para fundit të autobusit. Në sediljen afër ndêjëses time kishin vendosë nji fizarmonikë.

- Merre atë fizarmonikë e na e bân pritjen disi ma të kandshme, – m'u drejtue shoferi.

Unë mora fizarmonikën e nisa me luejtë nji melodi.

- Lundrat prej Zogajve na i sollën shokët e shoqet, – tha si në të qeshun shoferi.

Frika e ndonji fjale të papërshtatshme më bâni me e ulë fizarmonikën aty ku e mora. Si u ngjitën pjestarët e estradës së Shkodrës në autobus e zune vendet Bik Pepa më tha:

- Merre Gjokë fizarmonikën e na e këndo atë kangën kubaneze "Palma", duetin po ta plotëson Hajrija me atë zânin e bukur si âsht vetë. Ah moj Hajrije bâsh hajr sa e bukur je!

Ndërsa makina u nis, unë shtrina dorën drejt fizarmonikës. T. B. m'u shtrëngue kërcënueshëm:

- Mos të të shkojë mendja me e prekë atë fizarmonikë, ti ke dashtë me i vu kazmën pushtetit tonë popullor e atë kazëm ta kemi vu ne ty. Faji âsht i atij që të ka lejue me u përzie në autobus me ne. Ne jemi të realizmit socialist ti je i dekadencës kapitaliste, shteti e vuni dorën në

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

zemër me të lanë gjallë, tepër e ke me qenë gjallë e për gazep. Në vend me ulë kryet e me hangër atë copë bukë turpi që e merr prej shtetit tonë po don me na e prekë fizarmonikën e kangëve të partisë. Ndale shofer autobusin e të zbresë këtu me atë që e shoqnon.

Marku u ngrit në kambë e me nji ton sa të vendosun aq kërcënues i tha:

- Pa vdekë unë burrë mishi që na zbret në tokë nuk ka. Si nuk i dogonisim askujt askënd nuk lamë me na dogonisë. Çka meriton me u sqarue do ta sqarojmë ma së miri kur të arrijmë në Shkodër, na duro deri atje si po të durojmë ne ty, e në mos daç mos na duro fare. Ne na ka humb durimi me ty para se ty me ne. Ti je ai qe je e unë do ta tregoj kush jam.

- Unë jam shteti, – u përgjigj T. B.

- Në qofsh ti shtet edhe unë bâhem shtet.

Regjizori i estradës, Paulin Sekuj, tue e pa Markun aq të shqetësuem u afrue e na tha me zâ të lehtë:

- E ka kalue pak me pije mos ia veni re.

- Mirë thonë, – ia priti Marku me zâ të naltë, – çka ka barku e qet bardaku.

- S'e kam prej bardakut, – ndërhyni T. B. që i kapi fjalët e Paulinit – unë flas çka më thotë zemra e zemra ime âsht partia. Elementi anti-parti s'ka vend sidomos në autobusin tonë.

Me ta mbarue atë udhëtim para teatrit me gjithë kujdesin tim mos me krijue skena të damshme për ne, Marku më shkiti e zbriti i pari. Më kot u përpoqa me e thirrë e me bindë me ruejtë qetësinë.

- Po më preke mue, prekë shtetin, – e kërcënoi T. B.

Zbrita shpejt e shpejt shkallinat e autobusit e shkova drejt zânit. U përpoqa me e shmangë të keqen të cilës T. B. po përpiqej me i dhanë ngjyra politike, por Marku në çdo çast e ma shumë e shtonte kambënguljen e shfrimit të tij. T. B. vrapoi e hyni në teatër ku e ndiente veten të mbrojtun ma së miri. Marku vrapoi mbas tij pa e përfillë urdhnin e rojës së teatrit me u ndalue. Shqetësimi im për nji arrestim të mundshëm të Markut s'më la me më zanë vendi vend. Mbas 5 minutave u kthye si fitimtar.

- E zuna në dhomën e shfaqjes së aktorëve e më kërkoi ndjesë me nji përulje të dhimbshme. Ke të drejtë me më rrahë, – tha, – se fajin e kam unë. Fajin e kemi përgjysë me pijen time.

- Jo pija, – e kundërshtova unë, – ligësija.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SH.K.B. BLER

- Queje si të duesh, – ma pat, – unë e miratoj. Unë po ta konsideroj si ta duesh ti, çka të duesh me më thanë âsht e drejtë.

- Duke e pa të zhytun në atë përulje babën me ma pas vra do të isha tërheqë siç u tërhoqa.

E prende, 25 dhetor

Çastet e lindjes së Jezu Krishtit mue e nanën na gjetën pranë radios të sintonizueme në Radio Vatikanin. Nji pjesë të ndryshme të meshës nji kor i vogël i formuem me zâne të bardha, kënduen kangët ma të bardha të krijimtarisë njerzore. Frazat e atyne kangëve e mbushën plot e përplot qiellin e kënaqësisë tonë.

E ejte, 31 dhetor

Sot âsht dita e radhëve ma të gjata e ma të shpeshta të krejt vitit. Frutat tona të cilësisë së parë u buzëqeshin tavolinave të perëndimorëve e të mëdhejve të shtetit komunist shqiptar, kështu ne mund të blejmë vetëm çka përjashton përzgjedhja e tyne dhe përzgjedhja e eksportit.

E prende, 1 janar 1965

Të gjithë vendin e kujtesës time më duket sikur ma kanë zanë dy gjysat e para të natës së 31 dhetorit e të 1 janarit prandej kujtesa ime e përsëritë atë natë të tri vjetëve ma parë si përsëritë çdo natë e të dy viteve këto dy data. Ne atë natë filluem me e plotësue njeni-tjetrin si plotësojnë dy gjysat e natës nji natë të vetme e ndamja jonë mue ma ndau lumtuninë e ndoshta edhe asaj siç mund të ndahen e të flaken larg njena-tjetrës dy numrat e barabartë të shkrojave të fjalës “lumtunija” e aq sa mund të kenë kuptim secila nga ato gjysa pa tjetrën ndoshta aq edhe ne kemi kuptim pa shoqi-shoqin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E hane, 4 janar

- Ne shqiptarët, – m'u ankue Myzafer Haxhija, – vitit të Ri ia shohim sherrin trashë. Dje kur pyeta në shpi çfarë kemi për drekë, baba m'u përgjigj: "Groshë të kuqe si flamuri bolshevik ose në daç me ta prue ma afër si ylli komunist tek ne." "A kaq shpejt u kthyeme në atdhe?" , e pyeta unë me ironi. "Ky atdhe more bir, m'u përgjigj baba, kur ka qenë vërtetë i joni na i ka dhanë të gjitha të mirat. Kur na rrëmbyen komunistat e bâne pjesë skëterre për ne e parajsë për vete, vendi i sunduem prej djajve si ka me u quejtë atdhe? Era e qelbun e kësaj ideje ka me u ndie kushedi sa kohë e kohë mbas ngordhjes së kësaj doktrine të mallkueme".

E shtunde, 23 janar

Gjithë kjo mbas pezullimit tim të disa muejve ma parë nga grupi artistik i ndërmarrjes, ngjarje kjo sipas meje e pamerituesshme me e shënue në ditar mbasi pezullimet e thirrjet prap në grupin artistik alternojnë tash e parë, sot më urdhnuen të jem sërish në dispozicion të kësaj estrade. Meqenëse kundërshtimi im do të interpretohej si nji refuzim anmiqsor i cili përveç rrezikut të përjashtimit nga puna mund të më sillte edhe kush e merr me mend çfarë pasojash të tjera, m'u desh të pranoj, çka nuk do të doja me e pranue.

E diel, 24 janar

Në shfaqjen e sotme të estradës tonë në kinema "Republika", këndova nji kangë kushtue nanës time. Spektatorët më duertrokitën aq sa kur hyna në mbrapaskenë sekretari i partisë së ndërmarrjes më kërcënoi me masa të rrepta nëse do të dilja me respektue kërkesën e spektatorëve. Për me i fashitë duertrokitjet e publikut doli nji kangtare tjetër me vazhdue programin. Të pranishmit në sallë me duertrokitje ma të fuqishme e me fishkëllima, shêjë kamnguljeje e përsëritjes së suksesit, ngulmuen në përsëritjen e kangës time. Sekretari i partisë m'u afrue e më tha:

- Del në skenë e na i hiq qafe këta hora e mandej do të merremi vesh për herë të tjera.

Unë përsërita kangën që u bâ shkas me më dhanë pjesën tjetër të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MITRA BAKIU" SHKODËR

suksesit.

E hane, 25 janar

Sekretari i partisë së ndërmarrjes më thirri në zyrë e më komunikoi pezullimin e radhës nga grupi artistik.

- Shkaku i përjashtimit tand âsht mënyra perëndimore e të kënduemit. Në atë ngjyrë krijon edhe meloditë e tekstet tueja. Kështu ti kërkon me çdo kusht me i bâ sfidë artit tonë të realizmit socialist. Ato përdredhimet tueja sentimentale e damtojnë randë shijen e spektatorit tonë. Servirja e rrymave të hueja âsht veprimtari anmiqsore, mund mos të ishte fare e nevojshme me të sqarue kaq gjatë veç sa me ma pyet ti pse-hin, ta thashë unë sepse-hin.

E hane, 1 mars

Rreth orës 10 paradreke nji punëtore më tha:

- Po të thërrasin në telefon.

- Unë jam Nikolla Zoraqi, – më foli zâni i telefonuesit, – unë e Tahsim Hoshafi po të dërgojmë tri këngë e pasi t'i kesh mësuar të vish e t'i incizosh këtu në Radio Tirana.

E falënderova e ula receptorin. Ndërsa po kthehesha në repart më ndaloi M. B.

- Ndigjo këtu, – më foli me nji ton imponues, – mund të të thërrisja në zyrë por randësinë kryesore e kanë fjalët jo vendi. Më kanë informue për nji ftesë që don me të bâ Radio Tirana me inçizue disa kangë, mënyra e të kënduemit tand âsht e hueja, ti ndigjon muzikë perëndimore e ajo ndikon tek ti, e ti ndikon tek tonët. Derisa t'i heqësh këto mënyra mos të shkojë mendja me u paraqitë me inçizue kund. Këto fjalët e mia u përkasin masave të partisë për mbrojtjen e realizmit socialist. Në rast mospërfilljeje të kësaj mase disiplinore ke me pësue pasojat ma të padëshirueshme. Masa e pushimit nga puna mund të jetë masë paraprirëse e të tjerave e ti e din nji motivacion i tillë i pushimit nga puna, të ven në librezën e punës vulën e mospranimit në punë në asnji ndërmarrje e Shqipnisë. Për me na tregue si din me e çmue autokritikën, ti vetë duhet me u thanë, nuk e ndjej veten të përshtatshëm ende për me

BIBLIOTEKA KOMBËTARE MARIN BARLETI

inçizue kangët tueja, kur t'i eleminoj mënyrat e hueja të interpretimit ju njoftoj unë vetë. Nëse na detyron ne me u thanë fjalët tona për ty, natyrisht dijmë ne vetë si flasim me ta. Pezullimi yt nga grupi artistik i ndërmarrjes âsht rekomandim i Komitetit të Partisë së qytetit e kuptohet miratim i joni. Ata shokët e Radio Tiranës do të duhej të na kishin pyetë ne ma parë e ne këtë vërejtje do t'ua bâjmë nga ana jonë.

- Përsa i përket interpretimit shoku M., po çuditem pse nuk ma kanë vue në dukje drejtuesat e muzikës?!

- Drejtuesat e muzikës munden me gabue e partia jonë nuk gabon kurrë. Ne interpretimin e shohim, e ndigjojmë dhe e gjykojmë ideologjikisht dhe nxjerrim konkluzionin e nevojshëm në përputhje me normat e realizmit socialist. Veprimet tueja do të më tregojnë sa drejtë i ke kuptuar fjalët tona.

E shtunde, 6 mars

Ndërsa po kaloja pranë klubit të Rinisë "Heronjtë e Vigut" përgjegjësi i muzikës së këtij klubi Mark Kaftalli më thirri. Unë u ndalova e ai më mbërriti. Mbas fjalëve përshëndetëse më tha:

- Nji tiranas më erdhi në klubin e Rinisë e më pyeti nëse të njihja. Kur i thash po, më dorëzoi këtë zarf të dërguem nga Nikolla Zoraqi. Nga sa dalloj me dorë mbrenda duhet të ketë fletë muzike. A ta hapi?

- Hape.

Këto tri këngë janë një e imja e dy të Tahsim Hoshafit. I dashur Gjokë pasi t'i kesh mësuar eja në Radio Tirana e do t'i inçizojmë me zërin tënd të këndshëm.

Përshëndetje Nikolla Zoraqi

- Gjokë ky âsht shêj shumë i mirë, Nikolla Zoraqi i ka rrâjët e forta në shtet prandej dhanja e kësaj dore ka një randësi të jashtëzakonshme për ty.

- Mark mue më ka mënjanue Komiteti i Partisë së qytetit e ndërmarrja prej këtij aktiviteti, bile këtë ftesë më kanë urdhnue mue me e refuzue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Marku u mendue gjatë.

- Mësoji kangët, – më këshilloi ,– mandej thueji Nikolin Glasovit me të dhanë tri ditë raportë mjekësore e shko tinzash sa ma parë në Radio Tirana. Ishalla këta të Shkodrës e marrin edhe këtë punë tande vërra-vërra si në ndonji raste të tjeter. Ata të Radio Tiranës po ta regjistruan i transmetojnë shpejt e shpejt regjistrimet e reja. Për fat të keq tash e mbrapa Lin Gjeluci nuk përbân një mbështetje ma për ty për shkak të humbjes së mbështetjes së tij në shtet. Kanë nisë me dalë do fjalë qosheve për të se janë tue ia lagë letrat me ia terë çaklat prej aty. Këtë të mshehtë unë e kam prej burimit krejt të sigurtë. Sidoqoftë ma mirë se çdo mënyrë, të del me i regjistrue këto kangë, mos me e humbë rastin me e regjistrue, në u regjistrofshin edhe në u transmetofshin sado pak e në fund të fundit edhe në mos u transmetofshin fare, âsht humbje ma e vogël se mos me shkue.

E hane, 8 mars

Natën e kalueme buejta tek Lukë Kaçaj. Mbasi patëm konsumue tema mjaft interesante, Luka u ul në piano e na e zbukuroi mbramjen me perlat ma të ndritshme të repertorit të basit. Interpretimi i tij mahnitës ngjante sikur synonte me përkëdhel frymëzuesen e atij interpretim që âsht nji shëmbëlltyrë bukurije si e bukura e dheut e përshkrueme në përrallat e hershme. Ana e unë e duertrokitëm shpesh herë dhe e përgëzuem gjatë atij "koncerti" të paharrueshëm. Vokali i Lukës e zâni i Anës në të folun dukeshin sikur i thonin njeni-tjetrit "unë jam i privilegjuemi i të kënduemit e unë i privilegjuemi i të folunit". Atë kënaqësi të atyne orëve kujtesa ime e bâni kujtim e ditari im germa.

Në orën 9 paradreke kur po dilja me shkue në radio për me regjistrue kangët, Luka më tha:

- Due me të shoqnue unë derisa ta mbarosh të gjithë punën, due me u përpjekë me mujtë me e vu në lëvizje Nikolla Zoraqin me të ndihmue sa ma shumë.

Sapo hyme në radio ndeshëm në Nikollën. Para takimit me të Luka më tha:

- Me të na pa, u pré në fytyrë.

Na përshëndeti, na ftoi në zyrë e u ulëm pranë njeni-tjetrit. Mbas pak fjalëve të zakonshme të takimit filloi:

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Gjokë më vjen shumë keq që t'i them këto fjalë megjithëkëtë s'mund të rri pa t'i thënë. Kryesia e organizatës së ndërmarrjes ku ti punon më ka dërguar një vendim të miratuar prej saj e të Komitetit të Partisë së qytetit të Shkodrës ku shkruhet:

Gjokë Vatës t'i anullohet regjistrimi i premtuar nga Radio Tirana.
Përshëndetje revolucionare Kryesia e organizatës Partisë së
Fabrikë Duhan-Cigareve
Shkodër

- Vendimi është i firmosur edhe nga Jovan Vujoshi, përgjegjës për kulturën në Komitetin e Partisë së qytetit Shkodër. Të them të drejtën dëshira për ta kënduar ti këtë këngë ka qenë e mbetet mjaft e madhe, por siç e di dëshira e plotësimi i saj janë dy. Ti e di sa kënaqësi e madhe është të gjejë një kompozitor këngëtarin e përshtatshëm të këngës së tij e mund ta marrësh me mend keqardhjen e këtij dështimi e pjesa më e madhe e këtij dështimi më përket mua. Megjithëkëtë këto janë keqardhje që duhen gëlltitur me durim.

- Profesor unë ju falënderoj për vlerësimin dhe shpresoj në ardhjen e kohës kur përsëritja e ftesës tuej të mos ndeshë ma në asnji pengesë.

- Edhe unë, – ma ktheu Nikolla, – uroj të krijohet mundësia e rënies në ujdi sa më parë me organizatën e ndërmarrjes tuaj. E sapo të arrijmë këtë, unë jam i gatshëm të ta përsëris ftesën.

Me kaq u përshëndetëm e dolëm.

- Siç mujte me e kuptue, – më tha Luka rrugës, – rrethanat më detyruen me luejtë rolin e memecit. Âsht koha e kalorësisë së horave, e horave ma hora të brezave tona të deritashëm. E të poshtmit nuk lakmojnë kurrgja ma shumë se bâmjen e poshtërsive sa ma të mëdha.

E mërkurre, 10 mars

M. B., sjellja e shëmtueme e të cilit më detyron disa herë ta njollos ditarin me këtë emën, në gjysën e paradrekes së sotme erdhi e m'u ul në cepin e kashunit të skarcitetit të punës time.

- A po lodhesh Gjokë Vata? – më pyeti me atë tonin e gatuem me të gjithë elementet e poshtërsisë njerzore.

- Aspak, – ia ktheva tue i theksue të dyja rrokjet në mënyrë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ngadhënjimtare.

- Gjokë të duhet me e përmirësue të folunit se e ke shumë arrogant e arrogancën partija jonë e ka në shenjestrën e saj ideologjike. Ne i edukojmë njerëzit e sidomos të rijtë me e pasë thjeshtësinë bazë të komunikimit me të tjerët. Kjo mënyrë sjelljeje në vend me të çue përpara të shtyn mbrapa e ti me sa duket e ke pasion me ecë në të kundërtën e të tjerëve, ne marshojmë nga fitorja në fitore e ti ngulmon me u zmbrapsë nga humbja në humbje. Në mos daç me ma njoftë zotërote unë po ta theksoj sërisht, jam sekretari i partisë së ndërmarrjes. Pra, që ta dish zotërote nuk jam do kush do-hi, partia jonë kritikën e konsideron e injeksion kurues, ti je i sëmurë me mikrobin e borxhezisë e megjithkëtë i refuzon ilaçet tona kundra këtij mikrobi. Me nji fjalë të shkurtë ma parë preferon me qenë viktimë e këtij mikrobi se i shëruem prej ilaçeve tona. Nejse ti din vetë si sillesh me veten tande. Përsa i përket sjelljes tande kundrejt nesh ti mundesh me e vu re qartë zemërgjanësinë tonë. Si ta pret mendja se ecë kjo punë? Veç ta dish, kur ta bâsh kosin ujë sa mos me u dallue a ka qenë ndonjiherë kos, veprimet tueja do të na detyrojnë nji qëndrim tjetër ndaj teje. Unë kam ardhë me të thanë përgjegjësi i repartit tand ankohet shumë për mungesat tueja në punë. Raportet mjekësore duhet t'i marrësh vetëm tek mjeku i ndërmarrjes, ato raportet që gjen ti qosheve të dhanuna nga mjekë sentimentalë tek ne nuk do të pijnë ma ujë e përveç teje do t'ua shohin sherrin edhe lëshuesat e atyne raportave. Ne të kemi marrë në këtë ndërmarrje të bindun për korrektesën tande në punë, në mos t'u nevojitë puna, ne jemi gati me i shkëputë marrëdhanjet e punësimit me ty, ne duem forcuesat e korrektesës jo thyesat e saj. Raportet mjekësore merren me u shtri në shtrat e me ndêjë ashtu derisa të bâhesh i aftë për punë e jo me bredhë rrugëve të Tiranës si zotërote. A nuk e ke marr vesh si i dënon sorollatjet partia jonë? Kjo parti që ta marrësh vesh ti âsht partia e punës e jo partia e sorollatjeve. Po të kishe dashtë me punue si shokët tuej në institucionet artistike, do të kishe qëndrue në atë kalë ku të hipëm, ti u hodhe qëllimisht nga ai kalë e megjithëkëtë ne të dhamë dorën e të punësuem. Të thame ja ku e ke punën, ul kryet e puno, kush e çon kryet ma naelt se duhet i ndeshë në çekanin e partisë tonë. Në cilësi të punës i dobët, në disiplinë i dobët, në skenë anti realizëm socialist, ne plas me ta dashtë të mirën ti plas me na dashtë të keqën ne e vetes tande. Të lutem shumë vari mirë në vesh këto fjalët e mija.

- Unë po i shtij në vesh, – ia ktheva me ironi, – se me i varë në vesh

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

mbesin jashta veshëve.

- Mirë, mirë, – ma ktheu me të njejtën dozë ironie, – vare në vesh ose shtini ku të duesh vetë, shpejt do ta shohësh ku e ke çue veten tande.

E diel, 18 prill

Paradrekja e sotme e gjet pothuej krejt të boshatisun qytetin. Kjo zbrazje totale për shkak të Pashkëve na e kujtoi Shkodrën e mbas alarmit të sirenave gjatë Luftës së Dytë Botnore. Fëmijët, të rijtë e të rejat i kanë shpërngulë në aksione vullnetare jashtë qytetit. Përpjekja e komunizmit me e bâ detyrimin bindje âsht e dështueme, megjithëkëtë këta vazhdojnë me besue se në këtë varg të gjatë dështimesh njeni prej tyne ka me mujtë me u shndërrue në sukses. Këtë do të mund ta shpresonte vetëm nji shpresë komuniste e mue mendja nuk ma pret se ka ndonji shpresë që e pranon me marrë teserën e partisë komuniste përveç në qoftë ndonji njeri me bindje komuniste e me emnin shpresë.

E mërkurre, 23 qershor

Edhe sonte në nderim të Shën Gjonit u ndezën flakadanët. Nji polic në kalim nëpër lagjen tonë pyeti nji grup fëmijësh përpara flakadanit.

- Përse e ndezni këtë zjarr?

- Në kujtim të zjarreve partizane, shoku polic, – iu përgjigj Gj. K.

- Ju lumtë, – i përgëzoi polici. – E përse e kapërceni?

- Në kujtim të partizanëve që kanë kapërcyer çdo pengesë të anmikut.

- Shumë bukur, shumë bukur, – u ndigjue zâni i tij. – Mos âsht shpikje e jueja kjo?

- Unë nuk e kam pa nëpër lagje të tjera.

- Ndoshta s'të ka takue me dalë në kohën e ndjezjes së tyne, – ia pat Gj. P.

- Epo mirë ju lumtë o pionierë të mirë.

Me të kalue polici ku nuk i shihte, fëmijët u shkrinë gazit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E ejte, 24 qershor

Numri i vizitorëve për ditën e emnit tim këtë vit u pakësue dukshëm.

- Nuk prish punën, – tha nana, – ata që nuk vijnë, urimet i japin me të njejtën përzemërsi. Shtetin e ka frikë gjithkush me mend në krye, s'ia vlen me u përballue me masa shtetnore për hir të nji vizite. Faleminderit Zotit kjo ditë emni na ka gjetë me jetesë ma të mirë. Ka randësi me qenë me fytyrë drejt së mirës siç jemi ne.

E ejte, 15 korrik

Sot ndahem me vitin tim të 30-të. Gjithë ushtrinë e madhe të kujtimeve të mija në favor të pesimizmit, shpresës nuk mund t'ia thejnë qëndresën as sikur të ishte ushtrija e gjithë botës.

- Së shpejti do të gëzosh lirinë tande e lirinë e të gjithë shqiptarëve. Atë lumtuni, – tha shpresa, – e ndjen aq fish sa të jetë numri i atyne me të cilët e përjeton.

E shtunde, 17 korrik

Bashkim Behri më thirri në zyrë e më tha:

- Sot kam nji lajm të mirë për ty, prap të ka falë pasha me hy në grupin artistik.

- Bashkim, – ia ktheva, – për sa ka bota do të kisha dashtë me më lanë jashtë këtij grup.

- Gjokë, kisha dashtë me u mirëkuptue me ty pa qenë nevoja me shtue tjera fjalë. Sot çdo urdhënit i thuhet "si urdhëron" e pikë. Viktimën e thyerjes së urdhnit nuk e din ku e çon thyemja e tij.

Mbasdreke na hypin në karrocerinë e makinës së ndërmarrjes e në krye të dy orëve arritëm në Razëm. Punëtorët e kampit të atyshëm na pritën me shumë dëshirë. Mbas shfaqjes ndërsa po prisja në nji qoshe rruge Gjosho Vasinë, i cili po bisedonte me dikënd, nji vajzë a ndoshta nji nuse e re më përshëndeti e u ndalue tek unë.

- Më falni po prisni kënd këtu?

- Po pres nji shok timin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- A mund t'iu prezantohem?

- Me gjithë qef.

Ajo më tha emnin e mbiemnin që për shkak të rrethanave të mapastajme më duhet me e lanë jashtë këtij ditar.

- Unë do të kisha dëshirë, – më tha e porsaprezantuemja, – të bisedoja gjatë me ju. Për t'ju ngjallur kureshtjen e bashkëbisedimit tonë po ju tregoj, jam mbesa e një shoqes tuaj në Tiranë, kur keni qenë në Liceun Artistik. Ajo u zë shpesh herë në gojë e sa herë bisedon për ju mërzitet shumë. E pra, si thoni a mund të bisedojmë më gjatë vetëm për vetëm?

- Rrethanat e mija të këtushme na e bâjnë pothuej të pamundun, – iu përgjigja ,– mbasi këtu jam kudo e kurdo i shoqnuem. A mund të ma thoni emnin e asaj shoqes time?

- Aq të vështirë e keni me e gjetë shoqen tuaj të ngushtë?

- Unë kam pasë disa shoqe të ngushta.

- E keni pasë ma shumë se shoqe.

Vajza më tregoi vendin e rastin e njohjes tonë.

- E kam teze, teze e shoqe, – shtoi bashkëbiseduesja ime.

Emni Efi më kujtoi nji kohë të shkurtë të gëzueshme të rinisë time, kohën që e quej ma të lumtunën deri të atëhershme e çdo lumtuni qëndron e pambulueme nga të tjerat. Ajo lumtuni m'ia behi sapo kisha kapërcye pragun e rinisë e dhuruesja e asaj lumtunije sapo e kishte çelë shtegun e asaj stine që Rrnest Koliqi në nji poezi të tij me të drejtë e quen tri herë hyjnore. Sa të lumtun do të më bânte kjo lule folëse po të bâhej muza ime, – pata thanë atë herë, – e dashunija si t'i kishte thanë edhe asaj të njejtat fjalë na hodhi në krahët e njeni-tjetrit. Në mes të këtyne mendimeve vajza më tha:

- Unë Efin e kam më shumë shoqe.

- A mund t'ju pyes, a jeni nuse a vajzë?

- Jam vajzë, – m'u përgjegj ajo.

Gjoshoja, siç më tha ma vonë, e zgjati bisedën me bashkëbiseduesin e tij për me më lanë rast me bisedue sa ma gjatë me të. Gjoshoja ma në fund u shkëput nga bashkëbiseduesi i vet dhe erdhi tek ne, dhe e përshëndeti me përshëndetjen tashma të pazakontë.

- Mirëmbrama zojushë!

- Mirëmbrëma zotëri! – ia ktheu ajo e shtoi: – Po flasim për një të njohur të tijin.

- Zojushë po ju kërkoj ndjesë, – tha Gjoshoja, – po na vjen sekretari i partisë së ndërmarrjes ndoshta me na kërkue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Sa kohë do të rrini këtu?

- Deri nesër pasdreke, – iu përgjigj Gjoshoja.

- Epo mirë, nesër paradreke besoj do ta gjejmë rastin të shoqërohemi sërish?!

- Au! Mos e pyet, – tha Gjoshoja mbas ndamjes me të. – E bukur, e njomë, e ambël deri ku nuk shkon ma.

Rreth nji orë ma vonë drejtori i kampit të pushimit të punëtorëve më propozoi me ndêjë aty gjatë gjithë turneve të pushuesave me rrogë të majme e ushqim falas veç me na i argëtue punëtorët simbas qefit tand. Këtë ofertë e pranova shumë i kënaqun. Se nga e mori vesh mbesa e Efit, erdhi e ma shprehi kënaqësi për këtë ujdi.

- Tani, – tha, – do të kemi rastin të bisedojmë sa herë të duam deri në fund të 15 ditëshit tim.

- Me çka po shihet puna, – tha Gjoshoja, – asnji vit i maparshëm nuk të ka sjellë kaq kënaqësi sa viti i 30-të.

E diel, 18 korrik

Zânin e bashkëbisedueses time të mbramshme më ra me e ndigjue dy herë gjatë kësaj paradreke e megjithkëtë për çudi ajo më kaloi fare pranë pa më përshëndetë. Kjo indiferencë, mendova unë, sigurisht, tregon tërheqje vërejtjeje. Mbasi hangrëm drekë dy djem të rij tiranas na ftuen mue e Gjoshon me e kalue vapën e kësaj dreke së bashku në dhomën e tyne.

- Me gjithë qef,– pranuem.

Në fillim të ndêjes na treguen se ishin studenta. Njeni kishte krye vitin e parë në fakultetin e mjekësisë e tjetri në të letërsisë. Biseda na nxori tek librat.

- Të dy lexojmë shumë, – tha njeni sish.

E filluem me i tregue shoqi-shoqit librat e lexuem. Gjatë kësaj kohe Gjoshoja vuni re nga dritarja e hapun e dhomës tek çezma përballë saj nji njeri që po rrinte si tue pritë dikë. Nga ana tjetër po e përgjonte bisedën tonë si me 100 veshë. Ne përmendëm autorë të letërsisë së huej.

- Mbase këta emna të panjoftun, – tha Gjoshoja mbas ndamjes me studentat, – ia ka tërheqë vëmendjen me qëndrue aty deri në mbarim të bisedës tonë.

Sapo u takuem me pjestarë të tjerë të estradës, zv.sekretari i partisë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARTIN BARLETI" SHKODËR

së ndërmarrjes e njikohësisht i ngarkuemi me na shoqnue grupin, Gj. K. na thirri në vete e më tha:

- Ti nuk do të rrijsh këtu në kamp.

Të njejtat fjalë më tha mbas pak minutave edhe drejtori i kampit të Razmës.

- Kemi ndërrue mendim ,– shtoi.

E hane, 19 korrik

Nga Razma na nisën në orën 4 e gjysë të mëngjesit për me u gjetë në 7 në punë. Përbri meje në karrocerinë e makinës ndëji Muharrem Nurja. Në atë udhëtim rreth dy orësh më tha vetëm kaq:

- Kur të zbresim prej makine takohu me mue.

Muharremi gjeti rast me më takue vetëm pas mbarimit të turnit.

- Gj. K. – tha Muharremi, – zhegun e drekës së djeshme e ka kalue me dy ish bashkëpunëtorët e tu në Tiranë gjatë kohës së para arrestimit tand. Ti e din këta pohimi i acaron e mohimi i tërbon. Në rastin tand pohimi mundet me qenë diçka ma i padamshëm.

Unë i tregova Muharremit fije e për pe të gjitha fjalët tona me ata studentat. Në 57 – tën në kohën e arrestimit tim unë kam qenë 22 vjeç, ata kanë qenë rreth 13-vjeçarë. Kjo diferencë moshe si ka me u lanë vend dyshimi për bashkëpunim me ta.

- Gjokë sot shpifja konsiderohet fakt i kohës. Mohimi i shpifjeve merret si përpjekja me iu kundërvue fakteve. Kjo shpifje pa mbarue dita e sotme përcillet tek sigurimi i shtetit. Ti mund të shpëtosh vetëm nëse sigurimi e quen ma të leverdisshme me ta mbyllë këtë punë ose ma mirë me thanë mos me e marrë parasysh këtë shpifje.

E marte, 20 korrik

Kush me keqardhje e kush me përçmim, nji pjesë e madhe e punëtorëve të ndërmarrjes tonë, po e diskutojnë ku haptas e ku mshehtas, ngjarjen e trillueme të Razmës kundër meje. Kalimi i kësaj shpifjeje nga njeni tek tjetri ka nisë edhe të përpunohet me variante të ndryshme.

- Dikush, – thotë, – e paska paditë nji vajzë tiranase së cilës i ka propozue me shpërnda trakte kundër shtetit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
NAIM FRASHËRI
KOLONDER

E dikush thotë:

- Nji student ia ka informue shtetit fjalët e tij të agjitacion e propagandës.

Disa të tjerë thonë:

- Kurthi i âsht bâ prej pjestarëve të estradës së ndërmarrjes.

Në ndihmë për ta bâ krejt të besueshëm angazhimin tim kundër shtetit e dha edhe ardhja e dy oficerëve të sigurimit sot në ndërmarrjen tonë.

Para mbarimit të turnit, Gjovalin Bjanku erdhi tek vendin im i punës e më ftoi të dilja në oborr me të me pij cigare. Për asnji punëtor të repartit nuk qe e vështirë me e marrë me e marrë mend thelbin e bisedës së asaj ndêjeje.

- Të lutem, – filloi Gjovalini, – sa ma shumë sinqeritet në këtë bisedë. Kur erdhëm nga Razma filluen me u përhapë shumë fjalë të këqija për ty, sa të vërteta janë ato fjalë ma mirë se askush e din ti. Unë me gjithë zemër do të kisha dashtë të ishin shpifjet ma të pabaza. Ato fjalë kanë shkue në degën e brendshme e po shqyrtohen me kujdes. Dy shokë të sigurimit erdhën me u këshillue me ne për opinionin tonë për ty e për çka mund të dinim ne për ty rreth së pardjeshmes. Ata më porositën me të madhe e në mënyrë të preme që dëshmitë kundër teje me qenë sa ma korrekte, mbasi arrestimi i tij, thanë ata, âsht i veçantë si ai vetë. Ne nuk na intereson që pamatunija e kujdo qoftë me na shti kot së koti në gojën e popullit prandej gjithkush duhet ta mbajë me shumë kujdes peshën e kësaj përgjegjësije. Nëse nji tjetër mund ta arrestojmë qoftë edhe për dyshimin ma të vogël, këtë gja kundër Gjokës mund ta bâjmë vetëm po na e pruni shpirtin aq te hunda sa s'kemi si me e lanë kurrsesi me e vazhdue ma atë veprimtari të rrezikshme kunder shtetit. E pra siç e sheh unë të thirra me m'u rrëfye e unë me të ndihmue e për me ia mbërritë kësaj të mire mjafton me qenë ti i sinqertë me mue siç po jam unë me ty.

- Gjovalin, ne në bisedën me ata studenta me të cilët na e kanë lidhë këtë shpifje biseduem për librat e autorët klasikë. Përgjuesi H. F. i ka marrë fjalët tona si thotë populli "rroma për toma", mbasi njohunitë e tij në fushën e asaj bisede janë zero. Ai mundohet me çue në vend dëshirën e përfitimit e me ia mbërritë këtij qëllimi ka mendue me sajue kambë e në dorë këtë trillim, prandej siç e sheh unë s'kam asnji arsye me iu frikësue hetimeve. Veç kam frikë mos bâhem viktimë e asaj thanjes "çohet nji i marrë e hedh nji gur në ujë e mundohen njiqind të mençur

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me e nxjerrë e s'munden".

- E marr unë përsipër me e mbyllë këtë budallallëk, – tha Gjovalini.

E shtunde, 7 shtator

Sot estrada jonë dha shfaqje për ushtarët e kufinit të Muriqanit. Shkuemja kaq afër kufinit shqiptaro-jugosllav megjithëse kjo distancë e imja ndërmjet kufinit të këtyne dy shteteve nuk ishte e para nuk dij pse sot më kujtoi fundin e qershorit të 1948 – s. Atëherë ishte koha e ndërtimit të hekurudhës Shkodër - Kufi. Për ndërtimin e asaj hekurudhe u thirrën punëtorë edhe nga lagjja jonë, Kolë Luca, Nikë Marashi, Lekë Marashi. Kolë Luca thirri të vëllanë Luigjin me kalue disa ditë atje.

Luigji më propozoi me shkue edhe mue me të.

- Në mos për asnji send tjetër, – më tha Luigji, – atje kemi me hangër gjithë sa të duesh.

Mue qefi i ndërrimit të vendit e i bollëkut të ushqimit më nxitën me e pranue me gjithë qef atë ftesë. Vendqëndrimi i përkohshëm i ndërtuesave të asaj hekurudhe ishte në breg të Virit të Kastratit.

- Atje, – më tha Luigji, – nuk ndihet era e racionit 250 gramsh, siç âsht këtu për çdo qytetar të papunë i çfarëdo moshe qoftë prandej, ditët tona të atjeshme do të jetë prova jonë e parë anti uri.

Me të mbërrijtë në breg të Virit e me t'u m'u përhapë zâni si kangtar i vogël, punëtorët më thirrën vazhdimisht me i argëtue gjatë shlodhjes. Për me u bâ i preferuemi edhe i jugosllavëve që drejtonin ato punime, mbasi edhe rasti m'u dha me gjetë njeriun që i dinte ato kangë, mësova shpejt e shpejt dy kangë popullore jugosllave e dy të muzikës së lehtë. Sapo fillova me i këndue i thashë vetes, shumë mirë paske bâ. Nji inxhinier me emnin Mirko, mbiemnin e të cilit nuk më rastisi me e ndigjue asnjiherë, ndoshta ngase as unë nuk u bâna kureshtar me ia dijtë, më ftoi me hangër në mencën e tyne, ku hahej disa herë ma mirë se në mencën e shqiptarëve. Në dy ditët e fundit të qershorit inxhinier Mirko më propozoi nëpërmjet nji përkthyesi me më marrë pak ditë në shpinë e tij në Titograd.

- Mbas ditëve të pushimit tim, – i tha ai përkthyesit, – kthehemi prap bashkë këtu.

Ajo ofertë me dalë për herë të parë jashta shtetit më nxiti me i thanë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

po pa e mbarue mirë fjalën. Pranimi i asaj ftese më çoi në shpinë e tij. Njohja e nji numri mjaft të vogël fjalësh të gjuhëve të njeni -tjetrit na e bâni mjaft të vështirë komunikimin me Mirkon e njerzit e tij. Kjo pamundësi nisi me ma tkurrë disi dëshirën e qëndrimit ato ditë në Jugosllavi, por në fund të fund, mendova unë, qëndrimi i shkurtë këtu kalohet shpejt. Gjatë atyne pak ditëve të qëndrimit tim me jugosllavët në Viri, pata mësue rreth 20 fjalë sa mos me mbetë krejt memec në komunikim. Grueja e moshueme e dy vajzat e reja me të cilat më prezantoi Mirkoja në shpinë e tij, nisën me më dashtë e me më përkëdhelë si të isha njeri i mallit të tyne. Rreth nj gjysë ore mbas arritjes, Mirko e njena prej të dy vajzave, siç i quejta unë pa e dijtë ende nëse vërtetë ishin vajza, më përshëndetën e dolën. Grueja e moshueme i tha diçka vajzës e ajo ia ktheu "da". Fjalën "da" e kisha mësue, do të thonte po. Vajza më mori dorën e më çoi në nji dhomë tjetër. Ndezi radion e mbasi e la pak në nji stacion jugosllav e sintonizoi në nji radiostacion italian. Dhoma u mbush me tingujt e zânit të nji kangtarit me kangën "Firenze sogna". Unë nisa me e shoqnue kangtarin me nji zâ fare të lehtë e me aq fjalë sa dija prej asaj kange.

- Parli un po' l'italiano? – më pyeti vajza me nji zâ që nuk ta lente mos me e krahasue me të engjëllit.

Megjithëse italisht dija fare pak e dosido tue mendue shfrytëzimin e nji mundësije sado të vogël komunikimi iu përgjigja:

- Si.

E bekova kujtesën time që m'i kishte mbajtë disa fjalë të mësueme qysh në kohën e pushtimit fashist të Shqipnisë.

- Molto bene, – shprehi ajo kënaqësinë ndoshta sa timen. – Unë quhem Ira, – m'u prezantue vajza – jam motra e Mirkos, kjo grueja âsht nana jonë, vajza me Mirkon âsht e fejuemja e tij. E kupton "e fejueme"?

Ndonëse ma shumë e mora me mend iu përgjigja:

- Po.

- Ne të duem shumë.

- Faleminderit, – ia pata unë.

- A ke motër?

- Kam dy motra, vajza të babës.

- Ah po, – ia bâni ajo duke dashtë me më dhanë me e kuptue se e mori vesh që e kisha fjalën për motër prej babe. Shumë mirë, – shtoi ajo, – unë motra e Mirkos e motra jote. Je i kënaqun?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Jam shumë i kënaqun.

Vuna re se në atë komunikim me mue vajza po përpiqej me gjetë fjalë sa ma të thjeshta. Fjalët që dija më ndihmuen me i marrë me mend edhe disa fjalë të padituna. Kur radioja e mbaroi programin muzikor, ndezi gramafonin i cili na bâni me ndigjue kangën "Primavera romana". Nën tingujt e asaj kange them do të më ketë marrë gjumi. Kur gjumi më lëshoi në mëngjesin e ardhshëm, vajza më përshëndeti e ma puthi faqen në shêjë të nji dashamirësije të veçantë. I ra lehtë shtratit tim e të vetit duke më thanë:

- Tu qui, io qui.

Mbas ngranjes së mëngjesit, edhe ma mirë se në mencën e jugosllavët në breg të Virit, më mori për dore e dolëm bashkë nëpër qytet. Dora e shoqnueses time ma nxiti frymëzimin me i bâ nji përshkrim por përshkrimi m'u duk përtej mundësive të mija përshkruese. M'u kujtue çasti i parë i shoqnimit tonë kur më mori për herë të parë në dhomë, rastësisht e në mënyrë të pavetëdijshme e pati ndeshë dorën time vetëtimthi në belin e saj të hollë e kjo e dhanë rasti më bâni me krijue nji ide rreth bukurisë së saj fizike. E menjiherë më erdhi në mendje Tanusha e Krajlit që Luigj Luca ma pati lexue në Visaret e Kombit. Sa fat âsht me e pasë pranë këtë vajzë të gjithkahes së kandshme. Sikur të dija me ia thanë italisht "Të paska falë Zoti të përkryeme", por edhe sikur të dija unë jam shumë i vogël për fjalë kaq të mëdha. Mue më duhet me bâ çmos mos me dalë jashta cakut të mirësjelljes së moshes sime. Unë e due fort si nji motër të mirë e të bukur e më erdhën ndër mend të gjitha epitetet vlerësuese të nji vajze.

- Çfarë po mendon? – më pyeti vajza duke më puthë faqen.

Njomësija e asaj fytyre të vogël sikur mbeti e ngjitun në fytyrën time. Hyme në shpi u përshëndetëm me të zojën e shpisë e shkueme në dhomën e Irës.

- A të pëlqen me këndue?

Zâni i saj në këtë pyetje më tingëlloi si do të më tingëllonte zâni i lumtunisë tue më pyetë:

- A don me të bâ të lumtun?

- Po, – iu përgjigja.

Më mori për dore, më uli në nji karrige pranë pianofortes e m'u ul edhe vetë pranë. Hapi kapakun e pianofortes e tastiera nisi me ia përshëndetë ambël mjeshtrinë e gishtave. Vokali i ambël i vajzës sikur ia ktheu përshëndetjen pianofortes. Tue mos ditë me si me e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

shprehë kënaqësinë time me fjalë të shumta e përshtatshme m'u desh t'i mjaftohesha me nji "bravo" së cilës ia zgjata të dy rrokjet. Ajo më nënqeshi e tha:

- Tash këndo ti e unë këndova "mamma son tanto felice".

Ajo ma shoqnoi si të ma kishte shoqnue gjithmonë.

- Bravo! – më përgëzoi në fund të kangës e shtoi, – Ke zâ shumë të bukur, – e për me më shprehë çka unë mund të mos e kuptoja me fjalë më përqafoi e më mbajti të shtrënguem gjatë.

Mbas pak minutave shoqja ime e re e ndezi sërish radion dhe e sintonizoi sërish në nji radiostacion italian. Në mes të tjerave spikerja tha:

- Jugosllavia e Shqipnia nuk do të jenë ma aleatë politikë.

Për fat të keq këto fjalë bânin pjesë në fjalorin tim të ditun italisht.

- Pse kështu? – e pyeta Irën pa dijtë ç't'i thoja tjetër.

- Pse kështu? – përsëriti ajo ndoshta tue mendue se fjalët e tjera ma të rëndësishme nuk do t'i kuptoja.

- Ku âsht Mirkoja? – e pyeta për herë të parë mbas arritjes në shpinë e tyne.

- Mirkoja âsht në Dubrovnik, – u përgjigj vajza, – sonte vjen.

- Nesër unë në Shqipni Ira. A don ti?

- Sigurisht po, – ma priti vajza.

Shqetësimi i mos ardhjes së inxhinier Mirkos po më rritej nga çasti në çast. Ira për me më qetësue përsëriti fjalët e mija:

- Tu, domani in Albania. Nëqoftëse Jugosllavia e Shqipnia do të jenë prap mirë do të vish tek ne me nanën tande?

Ma shumë se fjalët mori pjesë zâni në këtë pyetje dashamirësije.

- Po, – iu përgjigja e sa shumë dëshirova me e falënderue me nji pafundësi fjalësh.

M'u kujtue nji fjalë italiane shumë e vlefshme:

- Ira, tu sei meravigliosa.

Ajo më puthi faqen e më përkëdheli flokët tue më thanë.

- Tu sei meraviglioso.

Ra zilja e derës së shpisë e u ndigjua zâni i Mirkos. Ira më mori për dore e shkuem në dhomën ku hyni i vëllau. Inxhinieri ma mori dorën në të dy duert e tij. Mbas tij ma mori dorën nji djalë tjetër rreth asaj moshe.

- Âsht i fejuemi im, – shtoi Ira.

Ky prezantim i papritun m'u duk si nji valë ere që ma rrëmbeu

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

fluturimthi zânen e fantazisë time. Andrra ime me e dashtë vetëm unë e askush tjetër veç meje, veç familjarëve të saj mbeti jetime. Çudi, i thashë vetes, çfarë ndjenjash paskam për të. A do ta kisha dashtë ma shumë po ta kisha pasë motër? M'u duk sikur përgjegjen e kësaj pyetjeje s'po dinin me ma dhanë as fjala as heshtja. Të pranishmit në dhomë shtjelluen nji bisedë ku po përmendnin disa herë fjalën "Albania".

- Po kthehem shpejt, – tha Ira e doli me të fejuemin.

Nanë e bir u munduen me më dhanë karshillek. M'u duk sikur mendja ime po e ndiqte Irën hap mbas hapi. Ajo e i fejuemi i saj do të kuptoheshin nëpërmjet nji gjuhe të vetme. Ajo gjuhë do t'u jepte mundësi të komunikonin shumë fjalë me njeni-tjetrin, ajo do t'i fliste atij shumë e shumë fishin e fjalëve të foluna me mue, ajo e donte atë aq sa do të më harronte mue. Pse erdhi ai para ndamjes time me Irën? Ai ishte djalë i rritun e kërkesat e tij ishin ma të rrituna se të mijat. Oh sa inat i kam ato kërkesa të rrituna, kërkesat e vogla janë ma të bukura. Sikur të mos ndërhynte askush ndërmjet meje e Irës, unë doja vetëm me e dashtë pa asnji pretendim tjetër! Përse të mos ishte edhe ajo e vogël sa unë e të kishim të njejtat pretendime ndaj njeni-tjetrit! Sa të bukura janë pretendimet e të vegjëlve, të rritunit i kanë pretendimet e këqija. Ajo, kur qe vetëm me mue u duk e vogël sa unë. Ah sikur të ishim moshatarë e të kishim edhe pretendimet e së njejtës moshë e pretendimet tona të rriteshin me të njejtin ritëm.

Të nesërmen në mëngjes unë e Mirkoja u ndamë me nanën e tij e me Irën aq përmallshëm sa të kishim kalue nji kohë tepër të gjatë bashkë. Gjatë udhëtimit rreth tre çerek ore me veturën e Mirkos, kujtesa m'i përsëriste të gjitha fjalët e Irës gjatë ndêjes time me të. Dëshirova me ia dndigjue së paku edhe nji herë zânin e në çdo herë do të thoja edhe nji herë. U dremita e ndigjova zânin e saj e tingujt e pianofortes shoqnuese. A kishte nina-nana ma të ambël për atë dremitje? Si lum i fejuemi i saj, ai e ndigjon sa herë të dojë! Kur arritëm në bregun e Virit vuna re se kishte fillue shpërngulja e punëtorëve, punës ndërtimore të hekurudhës i kishte ngecë vazhdimi, si vazhdimi i qëndrimit tim me Irën. Për herë të parë vuna re ose m'u duk sikur vuna re, se zâni i Mirkos kishte diçka nga zâni i së motrës. Mbas ndamjes me Mirkon mendova, tash më erdhi koha mos me ndigjue ma as atë zâ që mund të më kujtonte zânin e saj, pse them zânin e saj? e qortova veten. Asht ma mirë me thanë, në vend të saj Ira. Sa emën i thjeshtë e i bukur! Emën bash si t'ia kishin ngjitë thjeshtësija e bukurija e Irës. Ajo âsht atje ku duhej të isha unë e unë jam

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MATIN BARLETI" SHKODËR

këtu ku duhet të ishte ajo. Përse të ekzistojnë njohje të tilla? Kushedi sa herë e pështyna politikën që na kishte nda aq shpejt prej njeni-tjetrit.

E hane, 13 shtator

Gjatë vizitës time të sotme tek zojushë Ida, erdh Bik Pepa e na prezantoi me nji farë krenarije të bashkardhunën.

- Po ju njoh me nji mik timin tashma të famshëm.

I shoqnuemi prej Bikut na u prezantue.

- Ismail Kadare.

Zojushë Ida shprehi kënaqësi të dukshme ndaj këtij vizitori në zâ:

- Më gëzon vizita juej e nderueme, – e mburri zoja e shpisë. – Bik ke bâ punë fort të mirë që e ke shoqnue shkrimtarin për tek unë.

Përpara fjalës "shkrimtar" iu duk nji ngurrim i vogël si të mendonte a me i thanë "zotni" a "shkrimtar", mbasi kjo intelektuale e moshueme e ndjente të vështirë me e përdorë fjalën shok.

- Ida, ti sigurisht e din, – ndërhyni Biku, – Ismaili âsht prozator e poet.

- Po, – ia ktheu zojushë Ida, – kam ndigjue fjalë fame për të.

U përshëndetën edhe me mue e ulën pranë tavolinës. Kur bisedimi e kaloi fazën e parë të zakonshme, zojushë Ida nisi me i tregue vizitorëve randësinë e familjarëve të kësaj shpije.

- Pikërisht në këtë dhomë ku po rrijmë, bile edhe pranë kësaj tavoline të moçme që po shihni, kanë ndêjë ditë e ditë shkrimtarët e poetët tanë të njoftun si Mjeda, Fishta, Prendushi, Koliqi etj.

Reagimi i vizitorëve qe një heshtje disi injoruese e atyne emnave të mëdhej. Biku theu heshtjen e rame në sy.

- Koha jonë flet fjalë ma të mira për shkrimtarët e rij. Ata tashma i përkasin së kaluemes.

- Epo është mendimi i saj, – foli Ismaili me nji ton të akullt.

Prapë nisi heshtja me gllabërue disa çaste të tjera. Pauzën e dytë të kësaj bisede e ndërpreu e zoja e shpisë:

- Unë e kam fjalën për artin e tyne e jo për pikëpamjet.

- Arti e pikëpamjet, – foli Ismaili, – janë të njëri-tjetrit. Artisti nuk mund të jetë i vlefshëm po nuk shprehi pikëpamje të vlefshme. Mjedën dihet tashmë e vlerëson koha jonë. Ata të tjerët i kemi nxjerrur jashtë interesimit tonë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "NAIM FRASHËRI" KUKËS

- Po të ishin jashtë interesimit tonë, – ndërhyna unë, – nuk do t'i zinim në gojë për mirë as për keq.

- Nuk është ashtu, – ndërhyni Ismaili, – ne duhet t'ia shpjegojmë realisht rinisë tonë vlerat e tyre të pakta, aq të pakta sa s'kemi si t'i quejmë vlera. Arti i merr vlerat e merituara vetëm kur i prinë një ideologjie e shëndoshë.

Për me i dhanë nji drejtim tjetër bisedës zojushë Ida e pyeti:

- Çfarë konsiderate keni për poetët italianë?

- Ndonjë prej tyre kam lexuar rusisht. Në Bashkimin Sovjetik nuk gëzojnë ndonjë popullaritet kushedi se çfarë.

- Po më çuditë, – tha zojushë Ida, – shija e sovjetikëve. Unë kam ndigjue sikur Italinë bota e quen "djepi i poezisë" me në krye Danten, Petrarkën etj.

- Për artin e Dantes, – ia priti Ismaili, – edhe flasin, të tjerët përfillen fare pak për të mos thënë aspak.

- Poetët e tyre a i vlerësojnë? – pyeti Biku.

- Sigurisht i vlerësojnë, – u përgjigj i pyetuni.

- E pra, – ia pata unë, – vlerën e poezisë nuk e japin emnat, ia jep poezija vetes. Loja e sportistave shihet prej tifozëve me tifo, jo shkrimet. Shkrimet e mëdhaja nxjerrin në pah aftësinë e vlerësimit tonë.

- E shkrimet e vogla? – pyeti Biku me humor.

- Shkrimet e vogla, – ia prita unë, – shkruhen për njerëz me mendje të vogël.

- S'dij si m'u duk, – tha zojushë Ida mbas ndamjes së vizitorëve me ne.

- Zojushë mue m'u duk si nuk deshta me m'u dukë ashtu. Kush jep përcaktime të gabueme vlerësimi, për të tjerët e vlerëson gabim edhe veten e vet.

- S'ka gja ma të lehtë se me i bâ vetes me sy, – tha zojushë Ida.

E marte, 14 shtator

Sot rreth orës 10 e gjysë paradreke nji numër i vogël punëtorësh i dha shkas nji ngjarjeje të jashtëzakonshme. Kjo ndoshta qe e para protestë e punëtorëve gjatë jetës së shtetit komunist shqiptar. Në ashensorin transportues të materialeve ndërmjet repartit të shtypit dhe repartit paketave të cigareve të mbushjes me dorë u gjet nji letër e shkrueme me

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODER

shkrim dore në të cilën lexohej:

Gjykata e Shkodrës na detyron me e tregue guximin tonë të arsyeshëm në mbrojtje të drejtorit tonë, Lin Gjeluci i akuzuem padrejtësisht për shkeljen e ligjeve të shtetit gjatë kryemjes së detyrës së tij në postin e drejtuesit të ndërmarrjes. Nxjerra e tij në gjyq gjatë kësaj paradreke na nxitë me iu ba thirrje punëtorëve të reparteve të fabrikës me lanë punën e me ndjekë gjyqin e tij në Gjykatën e Shkodrës në shêjë mbështetjeje të njeriut ma të pafajshëm.

Letra kaloi në shumë duer të punëtorëve të repartit tonë. Me t'u informue përgjegjësi i repartit u lëshue me e gjetë letrën, me e grisë e me e bâ sa ma të paefektshme. Këtë thirrje të pazakontë nxitëse ndoshta e të parës protestë të punëtorëve shqiptarë nën këtë regjim. Mesa duket punëtorin e fundit që e pati atë letra, frika e detyroi me e mshehë me kujdes ose me e shkye. Mbas disa minutave erdhi lajmi i protestës tek e tek e cila u pasue edhe nga grupet e vogla në të gjitha repartet e fabrikës. Punëtorët nisën me kërkue me çdo kusht lejen për ndjekjen e atij zhvillim gjyqësor, të tjerët përfitonin nga të grumbulluemit tek përgjegjësi me kërkue leje e shkisnin vjedhtazi poshtë shkallave në oborr e në rrugë. Në të gjitha repartet e fabrikës u krijue nji anomali e papame deri më sot. Përgjegjësat morën urdhën me iu pre rrugën fizikisht punëtorëve që po përpiqeshin me ça drejt gjykatës. Unë për fat pata marrë leje për shkak tjetër para fillimit të kësaj turbulline. Isha në oborr kur më informuan për çka po ndodhte mbrenda fabrikës. Arrita sa ma shpejt munda tek gjykata, fati deshi me u ndeshë me nji djalë të njoftun, student në fakultetin e drejtësisë të cilin e thirri nji vajzë e ai para se të ndahej me mue më dha ftesën e tij. Ftesa më dha mundësinë e gjetjes së nji ndêjëses në pozicion të përshtatshëm ndigjimi. Nji numër shumë ma i madh se të ftuemve po qëndronin mbrenda e jashtë të tërhequn nga kureshtja e zhvillimit të atij gjyqi kundrejt drejtuesit ma me popullaritet në çdo ndërmarrje të qytetit. Dalja në skenë e lexuesit të akt-akuzës i kredhi të gjithë pjesëmarrësat në nji heshtje të përgjithshme. Që në fillim të leximit shihej përpjekja e sforcueme e shtjellimit të nji akt-akuze sa ma bindëse. Në fund të atij formulimi të pasukseshëm u pyet i vendosuni në bankën e të akuzuemve.

- I pandehuni Lin Gjeluci a jeni dakor me akt-akuzën?

- Si t'iu them, – iu përgjigj Lini, – edhe me ju thanë pjesërisht më

BIBLIOTEKA UNIVERSITARE "MARTIN DAJE" SHKODËR

duket e tepërt.

- Çfarë i duket e pa pranueshme, zotërotes tande? – iu drejtua prokurori me nji ton sa ironik aq kërcënues.

- Në atë akt-akuzë, – ia ktheu i pandehuni, – thuhet i pandehuni Lin Gjeluci ka shpërndërue pasuninë shtetnore tue i dhanë çdo ditë mbas pune cigare në shpi pa e përmendë sasinë e cigareve, pra ishte dashtë me thanë, atyne punëtorëve që e pijnë cigaren nga 20 cigare, rregull ky i vazhduem nga Lin Gjeluci prej drejtorave paraardhës. Nëse dikush i ka bâ me përfitue edhe punëtorët që nuk e pijnë cigaren, ai s'ka si me qenë faji im mbasi drejtori mundet me kontrollue punën por jo ndërgjegjet e njerzve.

- Mos kërko të kapesh për shkumë, – kundërshtoi prokurori.

- Përkundrazi, – iu kundërvu Lini, – unë po flas si thotë populli "me kambë në tokë të fortë".

- Nuk të ka vënë në bankën e akuzuarve vetëm një akuzë. A është e vërtetë se ke vënë në dispozicion të punëtorëve lëndë ndërtimi të nevojshme për ndërmarrjen, si dërrasë, binarë, gozhda etj.

- Jo kam vu në dispozicion, kam ndihmue me ndonji gja të dalun jashtë përdorimit për ndërmarrjen, e punëtorëve mund t'u hynte disi në punë.

- E çka mund të jetë ajo e dobishmja për punëtorët e jo për ndërmarrjen?

- Shteti nuk na e lejon me e riparue gja në ndërmarrje me vjetërsina, ndërsa punëtorët mund t'i zëvendësojnë shumë të vjetrat me ma pak të vjetra. Kështu unë kam dhanë kashuj të prishun e pak të vjetruem për arnimin e ndonji dyshemeje të shkatërrueme apo të ndonji dere, apo ndonji binar të përgatitun për me u tretë. Sa për gozhdat e thumbat nuk besoj të jetë e nevojshme me i shti në numër.

- Këto shtëpi që i përshkruan ti, – i tha kryetari i gjyqit, – janë të punëtorëve të perëndimit e në asnjë mënyrë të punëtorëve tonë.

- Unë nuk jam specialist me përcaktue gjendjen e nji banese por i kam dhanë ato vjetërsina ku më âsht dukë e nevojshme me i dhanë. Të tjera materiale përveç atyne që thashë fabrika jonë nuk ka.

- Ty si drejtor a nuk të është dukur shpërdorim i panevojshëm dhënia e cigareve punëtorëve çdo ditë?

- Për dhanien e cigareve punëtorëve e kemi marrë vesh të gjithë në të njëjtën kohë, unë e ju.

- E pra përse u vu në dukje kaq vonë? E si është përdorur fondi i

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

ndëmarrjeve në rastet e pritjeve të delegacioneve të ndryshme?

- Janë përdorë simbas rregullave të nikorqirllekut e të pritjes, si i ka hije nji ndërmarrjes së madhe me i nderue si e meritojnë mysafirët e nderuem e si i ka hije prestigjit të shtetit tonë, të cilin jam mundue me e mbajtë gjithmonë në nivelin ma të naltë.

- A duhet t'ia lejojë vetes një drejtor i një ndërmarrjeje të madhe të marrë pjesë kudo që të jetë më i vogli qejf e më i madhi shyqyr, sikur të ishte një i ftuar pa kurrëfarë përgjegjësie shtetërore?

- Këto që ju i queni gabim, unë i kam quejtë e vazhdoj t'i quej thjeshtësi. Mue më duket se kam pasë të drejtë me qenë drejtor vetëm në zyrë e në fabrikë. Shoqnimi im me punëtorët i ka shërbye rritjes së prodhimit e cilësisë së tij. Kur i âsht nevojitë prodhimit zgjatja e orëve të punës ka mjaftue me i thanë: "More shokë e shoqe prodhimit i nevojiten pak orë ma shumë, si thoni ju?". Ma kanë kthye: "Ne jemi të kënaqun me punue sa të na thoni". E kjo gadishmëni m'i ka dhanë krenari thjeshtësisë time.

- Në organizimin e banketeve apo të mbrëmjeve në rrethe të ngushta ku ke marrë pjesë, mu përpara hundëve tuaja janë kënduar këngë të huaja e ti në vend që t'i denoncosh ose së paku t'i qortosh, ke mbajtur qëndrim borgjez.

- Unë nuk i kam këndue as shoqërue me fizarmonikë. Me sa dij unë pjestarët e estradës së ndërmarrjes tonë nuk i kanë këndue e në qoftëse ka ndodhë pa dijeninë time, padijenisë nuk mund t'i ngarkohet përgjegjësi.

- Sa herë u është dhanë rasti pët'u përgatitë për ndonjë shfaqje, pjestarëve të estradës u ke lejuar shkëputje të pakufizuar nga puna.

- Jo shkëputje të pakufizueme por ma të pakëta se në çdo ndërmarrje tjetër për nji të tillë veprimtari. Ju e dini mirë me çfarë cilësije e kemi propagandue kulturën socialiste e pushteti, kisha me thanë, i ka për nder shfaqjet e këtij niveli. Nëse numri i shfaqjeve tona ka qenë i madh, ne kemi respektue vetëm kërkesat.

- I pandehun ti po mundohesh gjithsesi t'i dalësh lakut, por duhet ta dish mirë drejtësia e pushtetit popullor është e pagabueshme. Pushteti ty të ka besuar drejtimin e njërës nga ndërmarrjet më të mëdha të qytetit tonë, qëndrimi yt ka lanë shumë për të dëshiruar në këtë drejtim. Realizimet e planeve nuk i justifikojnë të gjitha, detyrat ndaj partisë sonë janë të shumta, sidomos detyrat e komunistëve që duhet t'ia ngarkojnë vetes përveç atyre që u ngarkon partia. Ne i dëgjuam justifikimet tuaja gjatë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MIHAIL BAKUNIN" SHKODËR

kësaj seance dhe do t'i shqyrtojmë me kujdesin e drejtësisë popullore.

E mërkurre, 15 shtator

Pjesmarrja e ndigjuesave të kësaj seance të dytë gjyqësore ia kalon shumë numrit të ndigjuesave të seancës së parë. Për me e mbulue sa ma parë e sa ma mirë defektet qesharake të pretencës këtë seancë e bâne me ia thye rekordin ma të shkurtës. I ngarkuemi për komunikimin e atij vendim lexoi:

I pandehuri Lin Gjeluci ndëshkohet me shkarkimin e detyrës së drejtimit të deritanishëm të Fabrikës Duhan-Cigare Shkodër, me heqjen e teserës së partisë dhe me 6 muaj punë korrektonjëse.

Të pranishmit u shpërndanë në heshtjen e frikës së komentimit e në fabrikën tonë të folunat me zâ u zëvendësuen me pëshpëritje.

E shtunde, 25 shtator

Gëzim Kruja, humorist i suksesshëm i estradës tonë, më ka ftue mue e disa pjestarë të estradës së ndërmarrjes tonë në nji sofër gëzimi të shpisë së tij. Moti i këtij fund shtatori e ka bâ verën aq për vete sa s'po i bâhet me u nda me njeni-tjetri. Ky mot e bâni oborrin vendin ma të përshtatshëm të banketit. Mbas serisë së kangëve popullore e kangëve të lehta të muzikës shqiptare, pija na e ushqeu guximin me ia hi edhe kangëve të hueja sidomos atyne italianeve. Mbas mesit të natës dikush tha:

- Po na afrohet nji serenatë.

Të gjithë heshtëm për me ndigjue zânin e kangtarit e kitarrën shoqnuese.

- Besnik Taraneshi, – u ndigjua zâni i nji të ftuemit.

Në mbarim të kangës Muharrem Nurja me atë humorin e atij të zakonshëm më tha:

- Bâni cipitkrrija si gardalina e trapolës shoqëve të saj në hapsinë.

Unë ia fillova kangës "Ricorda", muzika e teksti i së cilës u kanë dhanë vendin e prijëses në repertorin tim të kangëve të hueja. Besnik

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Taraneshi e shoqnuesi i tij Xhelal Baku hynë në oborr e iu afruen tavolinës tonë. Në mbarim të kangës Besniku më puthi të dy mollëzat e faqeve. I zoti i shpisë e ftoi të qëndronte me ne. Kangtari i famës së kohës e pranoi ftesën pa farë ngurrimi e ul në karrigen pranë meje. Mbas pak filluem me këndue duet nji seri kangësh italiane. Ndonjeni siç ndodhë nga frika ose nga parimet e kokave boshe, protestoi kundër të kënduemit të kangëve të hueja. Xhelal Baku disa herë u mundue më kot me ia mbushë mendjen Besnikut me dalë prej aty.

- As nuk kam ardhë me pi, as nuk më mban pija këtu, – thirri Besniku, – por më mban zâni i këtij kolegut tim. Unë ku gjej vlera kangtarësh përpiqem me i shijue.

Ardhja e ditës së diel, 26 shtator, na shpërndau të gjithëve. Besniku më përqafoi gjatë e uroi të shiheshim sërish.

- Ky pra, – më tha Muharremi gjatë rrugës, – âsht ai djali të cilin e lagu shiu për mos u terë kurrë ma deri sa të jetë këtu pushteti popullor.

E mandej si të kishte frikë se po i interpretohej keq kjo fjali, u mundue me e korrigjue disi ma mirë me fjalët:

- Shkurt âsht lagë për mos me u terë kurrë ma.

E hane, 27 shtator

Rreth nji ore mbas fillimit të punës, përgjegjësi erdhi e më tha:

- Të thërrasin në Komitet të Partisë.

Roja e komitetit të partisë më drejtoi në zyrën e Jovan Vujoshit. Ai në vend të ma kthente përshëndetjen m'u kërcënue:

- Nuk të kam thirrë me u përshëndetë me ty, përshëndetja jote u përket shokëve të tu si ti e jo mua. Unë të kam çue fjalë me ardhë më tregue deri kur do të durojmë ne ty kështu?

- E si mund ta dij unë përgjegjen e kësaj pyetjeje?

- Lene ironinë e m'u përgjegj për së mbari. Çfarë ke ndër mend me bâ me veten tande? Banketin e parmbramshëm të Gëzim Krujës a e keni bâ në Shkodër a në Romë?

- Nuk më duket e arsyeshme me iu dhanë nji përgjegje kaq të ditun. Siç mund ta dini kangët nuk e përcaktojnë vendin ku këndohet. Ato kompozohen me u këndue ku të pëlqehen e unë besoj se kangën mund ta kufizojë përmbajtja jo forma. Kangët italiane që kam këndue i kushtohen vetëm e vetëm dashunisë e dashunia âsht e njëjtë në të gjithë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

botën.

- Nuk të kam thirrë me më bâ teorina. Nuk të ka mbetë ty e shokëve të tu me përcaktue rolin e kangëve. Këto justifikimet tua janë me shti veten ma thellë, ti je shqiptar e do të duhej t'u përmbaheshe rregullave të realizimit socialist. Vetëm arti i realizmit socialist mundet me i këndue dashunisë së vërtetë. Ti a don me e kuptue a don me të bâ me e kuptue se kangët e hueja janë të hueja për ne? Këtë përgjigje s'ta due këtu, do të ma japësh me sjelljen tande të ardhshme. Me këtë rast po mjaftohemi me nji masë të lehtë disiplinore. Që sot je i pezuellum nga grupi artistik i ndërmarrjes ku punon e kohën e këtij pezullimi do ta kesh në dorë ti. Në mos të mjaftoftë kjo masë i ke të tjera të gatshme varg e varg.

Ndërsa po kthehesha në punë takova në rrugë Gëzim Krujën e më pyeti:

- Hë çfarë të thanë në Komitetin e Partisë?

- Ti pyet çka s'më thanë?

- Edhe mue më kanë thirrë para teje e më kanë bâ namin. Me më pasë pa para Jovan Vujoshit do të kishe thanë: "U shndërrue Gëzimi në pulë e lagun" por unë e ndreqa atë punë me tri fjalë "keni të drejtë", "ashtu âsht", "si urdhnon". Unë e kam parashikue këtë të thirrun sa hyni Besniku në oborr, veç për hir të qefit thashë hajt me njimijë e sa ka. Në nji mënyrë a në nji tjetër kam me ia dalë mbanë. Zhyt e mbyt dola veç mbasi dola në breg, hajt shkoftë e keqja me ta. Ia dola me këto hora që s'po na lanë as me marrë frymë si pjesa tjetër e botës. A të paralajmëruen me ndonji marrje mase siç e kanë zakon?

- Më pezulluen nga grupi.

- Të paskan marrë në qafë. Tjetër të keqe mos paç!

- Kur s'na lanë me këndue çka na pëlqen âsht marre për ne me këndue çka u pëlqen këtyne.

- Hajt shkoftë e keqja me ta! – më përshëndeti Gëzimi.

- Jo Gëzim, shkoshin këta me të keqen.

Para derës së repartit si të më kishte pritë qëllimisht me më gjuejtë nji batare tjetër fjalësh, ndesha në gjarpnin e ndërmarrjes tonë M. B.

- Sa mirë dukesh me pupla të uluna, – filloi ai, – ne e dijmë mirë si i don mushka drutë e ashtu ia japim. Në vend të banketit tonë deshe zotërote me na importue banket italian. Ti e ai hori tjetër prej Durrësi keni përfitue nga mirësjellja e Gëzim Krujës. Atij i âsht dukë gabim e paburrni me ju flakë përjashta, e ju si përfitues të rasteve të tilla e shfrytëzuet atë lëshim si ata që ku u jep gishtin të marrin edhe krahin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

Ju e detyruet Gëzimin me bâ autokritikën e parë, s'ka njeri me mend në kokë përveç teje, Besnik Taraneshit e shokëve të tu që nuk i ka bindë ngadhënjimi i sfidave të partisë tonë.

Po të mos ishte 25 dhetori, datë së cilës i përulen me nderim të gjitha datat e tjera të vitit, tre muajve të fundit të këtij viti ditari im nuk do t'u kushtonte asnji rresht.

E mërkurre 27 dhjetor

Ndërsa po kaloja përbri shpisë së Lin Gjelucit, nana e Linit mu vue me u kthye në shpi të saj me pi njëi kafe me të e s'ka tjetër. Në dhomën e pritjes gjeta Linin tek po lexonte gazetën "Zëri i Popullit". U ngrit më dha dorën e këmbyem pak fjalë të rastit të tillë.

- Ç'kemi Lin? – e pyeta si për me e shprehë keqardhjen time për dënimin e tij të padrejtë gjyqësor.

- Jam për bukuri, – më ktheu, – s'kam nevojë me ma qa kush hallin, çka kam lypë, kam gjetë. Me tesër a pa tesër unë kam qenë, jam e do të jem gjithmonë komunist. Askujt mos t'i shkojë mendja se bie në pozitat e reaksionit. Mue s'më ka lidhë, s'më lidhë e s'do të më lidhë me asnji të deklasuem. Keqardhja e tyne për mue më fyen. Atyne duhet me u ardhë keq për veten e vet që ndodhen në pozita të padëshirueshme, unë do t'ia lâj fajin me pendimi të nji komunisti të vërtetë. Pa ndihmën e partisë unë nuk do të kisha qenë kërkurshi. Në sajë të partisë arrita aty ku në nji regjim tjetër nuk do të kisha guxue as me e andrrue. Nji copë punëtor si puna ime me u bâ drejtor, domethanë me arritë të pamundunën, e këtë të pamundun, partia ma ka bâ të mundun. Kjo do të thotë se mue më janë dashtë përpjekje të jashtëzakonshme për me mujtë me ia shpërblye sado pak e në vend me e mbërritë këtë sado pak unë kam shkitë shumë. Ishte dashtë me ia kushtue gjithë vëmendjen porosive të partisë e me i kuptue e me i zbatue porositë e saj pa qenë nevoja me t'i thanë me fjalë. Unë e kam bâ vetë veten time viktimë të atyne masave minimale që e detyrova partinë t'i merrte kundra meje. Unë duhet me i qenë mirënjohës deri në vdekje e me e falënderue gjithmonë për zemërgjanësinë e tregueme ndaj fajit tim. Nji fajtor si unë do të meritonte ndër ma të rreptat masa. Kur më pyetën nëse isha dakort me këtë masë të drejtësisë popullore, unë iu përgjigja: "I faleminderit zemërgjanësinë së partisë që me nji ligjfyes si unë u tregue aq e butë, po të isha unë në vendin tuej, Lin

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Gjelucin do ta kisha dënue si e meriton".

- Lin, – ia prita, – mue më ktheu Zina me aman e derman, nuk kam ardhë me shprehë keqardhjen time për ty. Unë të jam mirënjohës për sa ke bâ për mue e kaq.

- Në qoftëse konsideron gja të mirë prej meje, dija për nder partisë, vetëm fjalët kanë qenë të mijat, të tjerat të partisë. Edhe fjalët që t'i kam thanë partija më ka mësue me folë ashtu, me ju ndêjë në krah të vorfënve. Unë nuk të thashë: pse ke ardhë, por ardhjen me qëllim ngushëllimi e quEj pa vend.

- Edhe unë e quEj pa vend për cilindo nuk e don ngushëllimin. Çështjet janë vetjake e s'kemi asnji të drejtë me i trajtue ndryshe nga ç'dëshirojnë protagonistat e tyne. Ashtu siç askush nuk duhet me më tregue mue kujt duhet me i qenë mirënjohës për të mirat që më bân, as nuk mund të më ndalojë me i qenë mirënjohës, ka dashtë Zoti lirinë e mendimit s'mundet me e pengue askush si të fjalës.

- Mirë, çka mendon ti âsht punë për ty, unë të lutem mos ia shprehë askujt mirënjohjen ndaj meje.

- Çka janë ato fjalë? – ndërhyni Zina, – ti më korite, ti më bâne me i shkue mendja Gjokës se e thirra me e pre në besë për me ia thanë ti këto fjalë, së paku të ftuemit si i fliten në këtë mënyrë? Hajde me nji mijë e sa ka, me ia pasë thanë në rrugë, por si tash në shpinë tande?

- Ke të drejtë nanë, rrethanat na baâjnë me dalë prej vetes, Gjoka më kupton aq sa mos me m'i marrë për keq.

Me atë përshtypje të paparashikueme u nisa rresht e tek Nikollë Daka. Mbasi ia tregova fije e për pe Nikolla më pyeti:

- Si ka mundësi me t'u dukë e çuditshme kjo sjellje? A nuk e merr me mend sa e peshon rehabilitimin? Ai t'i ka thanë këto fjalë për me mujtë me të bâ kaq përshtypje sa të ka bâ, në mënyrë që ti këto fjalët e tij me ia përsëritë shumë njerëzve tue e marrë me mend se disa ose së paku njeni prej tyne me ua çue në vesh këto fjalë të mëdhejve të partisë e ata me i quejtë këto fjalë, baza të rehabilitimit të konsideratës për të. Sado të rangut të ulët të jenë postet drejtuese, humbjen e tyne mendjet e vogla e quejnë katastrofë. Lin Gjeluci âsht njeri i mirë por nuk e din si e deri ku duhet me e menaxhue të mirën e tij ose ngase nuk e len interesi ose ngase nuk e len zhvillimi i mjaftueshëm për me e kuptue vlerën e të mirës që bân e për ne të gjitha nderat e bâme âsht gati me i këmbye me këtë rehabilitim, për ne vogëlsi e për të asht randësi e dorës së parë e ndoshta ma shumë se dëshira e rehabilitimit mundet me qenë efekti

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

i frikës, ai e njeh mirë teposhtën e pjerrtinë komuniste dhe e din sa i rrokullisin të vetët kur ua japin të shtymen në atë pjerrtinë e ndoshta me të drejtë i duket lule rrokullisja e deri tashme e mundohet së paku me evitue vazhdimin e pasojave të tij. Komunistat të shtijnë në kallepin e deviatorëve për kurrgja send, e bâne të shtinë nji herë në atë kallep s'të nxjerrin kurrë ma prej tij. Lini mundohet me i pshtue vazhdimit të matejshëm të rrokullitjes. Në dashtë Zoti ia del me e lanë me aq, mbase vetëm aq ua âsht dashtë sa me e zbritë nga ai post drejtues. Ai ndoshta nuk e kupton se sa ma pak punë të kesh me kësisoj pushtetarësh, aq ma rehat duhet ta ndjesh veten. Në diktaturë po s'u tregove diktator sa të jepet mundësija, je njeri i padëshirueshëm nga shteti. Lin Gjelucin nuk e len ndërgjegja me ia respektue shtetit direktivat sipas porosive.

E shtunde, 1 janar 1966

Megjithë kundërshtimin e shpresës time si ndonjiherë tjetër, pesimizmi doli fitimtar dhe shkroi këtë epitaf kushtue fund vitit të kaluem e fillimit të vitit të ardhshëm:

Kalendari na nxorri në Vitin e Ri, regresi na zhyti ma në thellësi të tij.

E mërkurre, 9 mars

Enver Hoxha po mundohet me e bâ sa ma të efektshëm revolucionin kulturor Mao Ce Dunian. Fushatën e luftës klasore e anti-kulturore po e farkëton gjithnji e ma shumë zjarri komunist shqiptar prandej marshimi i tij ma me hap të randë se në Kinë po përpiqet me rroposë çdo vlerë njerzore mbasi edhe sa ma i vogël të jetë populli në numër aq ma të madh e korrë suksesin shtypja tiranike. Këtë avantazh diktatorial e favorizojnë mjetet e arritjes së qëllimit enverian që janë edhe simbolet e bolshevizmit komunist, drapni e çekani, me të cilët despotizmi shqiptar gjatë sundimit të tij, korri intelektualët e mirëfilltë e shtypi pa mëshirë filizat që i trashëguen. Gjosho Vasija, si i deklasuemi i komunizmit tue e para pà të sigurtë përjashtimin nga estrada e ndërmarrjes tonë kaloi me punë në Uzinën e Telave si në nji strehë disi ma të pa rrahun prej rrebeshit të revolucionit kulturor mbasi forca e furisë së këtij

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

breshni mvaret deri diku edhe në drejtuesat e ndërmarrjeve tona. Ka ndërmarrje që e justifikojnë punësimin e nji të deklasuemi nga nevojat e mëdha për organizimin e grupeve artistike me anën e të cilave mund të propagandohet sa ma mirë dobija e këtij revolucioni kaq të damshëm.

E diel, 25 dhetor

Gjatë predikimit të meshës së mesnatës prifti tha:

- Besimtarë të dashtun, numri ma i vlefshëm i çdo besimtari âsht numri i meshëve të pame mbasi ne, predikuesat e fesë u themi besimtarëve fjalët e Zotit. Ne u kujtojmë fjalët e të madhit Zot me e mbajtë ndërgjegjen sa ma të dlirtë e mos me kursye asnji sakrificë në shërbim të saj. Ashtu si themi ne meshtarët "faleminderit o Zot që na dhê mundësi me çue edhe nji meshë", besimtarët duhet me thanë "faleminderit o Zot që ma dhê mundësinë me pa edhe nji meshë". Dikush thotë lutja shkon në vesh e në zemër të Zotit kudo të bâhet, edhe ne klerikët ashtu themi. Çdo shpi ndërtohet me bânue njerzit e me iu lutë Zotit e jo vetëm shpitë, kudo në sipërfaqet e kësaj bote âsht vend i përshtatshëm me iu lutë krijuesit të gjithësisë por tempujt fetarë janë ndërtue qëllimisht për me iu lutë Zotit e prandej tempulli quhet shpija e Zotit. Sa ma shumë të thellohemi në njohjen e vlerave të fesë aq ma shumë e naltojmë shpirtin tonë drejt parajsës. Mungesa e tempujve fetare âsht ma e randë se mungesa që shkakton vdekja sepse përpjekja ma e mallkueme e kësaj bote âsht përpjekja për me vra virtytin e klerikët e çdo besimi fetar rreshtohen në mbrojtje të virtyteve. Aty ku mungon kleriku, besimtarit të mirë i del detyra me u bâ klerik i vetes dhe i të tjerëve.

E shtunde, 31 dhjetor

Në faqatat e mureve të rrugëve kryesore të Shkodrës kanë ngjitë nji mori fletë rrufesh e çdo fletë rrufe mban firmën e nji organizate, ndërmarrjeje apo institucioni. Në to lexohen akuzat ma të çuditshme kundra të gjitha vlerave njerzore. Dënohen ritet fetare e të gjitha zakonet ma të mira të traditës, modat e veshjes, lanja e flokëve të gjatë të djemve të rij, të ndigjuemit e muzikës së huej e jepen shembuj me emna konkret. Në derën e kishës së Fretnve âsht e vendosun kjo fletë

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

rrufe me këtë formulim:

Kori juaj na i çjerrë veshët. Poshtë feja e predikuesit e saj!
Profesorat e studentat e universitetit të Shkodrës.

E njejta fletë rrufe lexohet në derën e Katedrales e firmosun gjoja nga organizata e pionierëve të qytetit. Fjalë të burimeve të sigurta janë përhapë se së shpejti edhe tek ne si në Kinë do të ndalohen transmetimi, ekzekutimi e ndigjimi i muzikës klasike. Shêjat e fillimit të këtij ndalimi po shihen në Konservator. Disa nxanësa e profesorë të këtij institucioni artistik propozuen me nxjerrë jashtë ligjit së pari kompozitorë që kanë kompozue edhe muzikë kishtare. Kështu Bach, Hendel, Mozart e shumë të tjerë gjykata shqiptare do t'ua bâjnë gjyqin në mungesë. Nji njohëse e thellë e mirëbesimit tim ndërsa po lexonte fletë rrufenë më tha:

- Këto fletë rrufetë kanë me qenë rrufetë kunder e së ardhmes së fëmijëve tanë.

- Jo zojë, – ia prita, – këto fletë rrufe kanë me qenë rrufetë zhuritëse të ideologjisë që propagandojnë këto fletë rrufe.

Para ardhjes së Vitit të Ri u shtrina e iu luta gjumit me ma shty takimin me të për disa orë. Ndërsa po i lutesha gjumit me ma marrë parasysh kërkesën time m'u duk sikur po më buçiste në veshë marshi i të ashtuquejtunit "revolucion kulturor". Atë marsh po e ekzekutonin bashkarisht gardat e kuqe kineze e shqiptare. Ritmin e marshit të këtij revolucionit e përcaktonin rrakëllimat e zinxhirëve të prangave e bataret e armëve të ndryshme, çirrjet e gjoja të kënduemit të tij ishin klithjet e çjerrjeve të torturave të torturuemve e gjamët e të munduemve para shndërrimit në kufoma. Gjatë të shkruemit të këtyne fjalëve në këtë ditar mendova: "Si i pranon shkrimi këto fjalë kaq të papërshtatshme për germat?".

E diel, 1 janar 1967

E falënderova gjumin për plotësimin e kërkesës time.

E shtunde, 14 janar

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Me përjashtim kur edukata ma bân të domosdoshme pjesëmarrjen e nji bisede të nisun në praninë time mundohem me u marrë vetëm me mendimet e mija të bollshme. Megjithkëtë sot paradreke kapja e pak fjalëve të nji bisede të zhvillueme midis dy vajzave për nji shoqe të tynen e cila e paska nda të fejuemin e ndikueme nga opinioni e të tjerëve për paraqitjen e tij, për çudi m'u dha të ndërhyj:

- Vajzat përgjithësisht mendojnë me kokë të të tjerëve.

- Vajzat janë njerëz, – ma priti D. M. e njerëzit janë të ndryshëm. Ndokujt ia ndryshon mendjen ndikimi ma i vogël e dikujt-dikujt nuk mundet me i ndikue gjithë bota bashkë. Unë kam nji shoqen time, do të thoja tipi ma i pandikueshëm.

- Më duket disi e pamundun, – kundërshtova unë.

- Nëse don mund të të prezantoj, e po të hysh me e njoftë mbas pak ke me pasë përshtypjet e mija për të. Ne mësojmë bashkë italisht tek zojushë Ida.

Këtu biseda jonë u mbyll pa ndonji interes të matejshëm.

E hane, 16 janar

Rreth mbramjes i bâna zojushë Idës nji nga vizitat e mija të rrallueme.

- Ke nisë me ma marrë anën, – u ankue mikesha ime e madhe, – ti e merr me mend mallin tim për ty e m'i shto vizitat mos u bân i padashtun.

Këtë qortim ma shoqnoi me përqafimin e rasteve të rralla. Pak mbasi u ula me ndêjë erdhi D. M. me nji vajzë të cilën ma prezantoi tue më thanë:

- Kjo âsht ajo shoqja ime që ta kam prezantue pardje nga larg.

- Marije Zukthi, – m'u prezantue vajza e ma shtrëngoi dorën si ta kishte pritë me nji farë kënaqësije njohjen me mue.

- E kemi vajzë të bukur e të zgjuet Marijen, – ndërhyni zojushë Ida. – Vajza a e doni kënaqësinë e Gjokës para a mbas mësimit?

- Zojushë a e miraton Gjoka dëshirën tuej e tonën?

- Unë jam e sigurtë prandej flas në emën të tij, deri tash nuk ka ndodhë ndonjiherë me më thanë jo. Kuptohet unë përpiqem me i bâ kërkesa të arsyeshme.

- Dëshirat e zojushë Idës i kam të padiskutueshme, – fola unë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Shyqyr, – tha Marija, – që qenkan edhe dëshirat tona të njejta me të zojushës e kështu na bjen edhe ne me përfitue nëpërmjet zojushë Idës.

- Tash pra Gjokë të pastë zojushë Ida, ulu në piano e na jep atë kënaqësi që vetëm ti mundesh me e dhanë.

Ndërsa po formoja ndonji frazë muzikore në piano, Marija tregoi:

- Zojushë, unë Gjokën e kam ndigjue tue këndue kur kam qenë shumë e vogël.

- E pra, – ia ktheu zojushë Ida, – njerzit e mirë e të aftë si ti e Gjoka do të duhej të ishin njoftë ma parë.

- Megjithkëtë zojushë, – ndërhyni D. M. i moçmi ka thanë "njohja e vonë gëzon të zonë".

Në mes të të qeshunave Marija tha:

- Unë këtë thanje e kam dijtë se thuhet për borxhin.

Marija mori nji karrige e m'u afrue aq pranë si të donte me ndêjë pranë meje ashtu gjithmonë. Aq më tërhoqi kanga sa me i thanë vetes: "A thue po më len me iu shkëputë ma". Marija nisi me m'i shoqnue kangët herë unison e herë zâ të dytë si të donte me më tregue kandshmëninë e zânit të saj.

- Kangët nuk po ndigjojnë me ia lanë vendin mësimit, – foli D. M.

Kur koha e bâni të domosdoshme me qenë e fundit ajo kangë, Marija më pyeti:

- Ku e keni shpinë?

Unë ia tregova.

- Po të doni me shkue tash në shpi e me ecë me mue paskemi nji copë rrugë bashkë.

- E përse mos të due? – e pyeta unë i çuditun.

- Njerzit që ecin vetë nuk i paraqesin ndonji vështirësi shoqnuesit.

- Marije a je tue e nxitë Gjokën me folë bukur?

- Unë zojushë me çka po shoh, – ia ktheu vajza, – çdo fjalë të Gjokës e vlerësokeni me notën 10. Unë jam ma e kursyeme në dhanien e kësaj note.

- Unë, – ia prita, – kënaqem edhe me notat kaluese, ato janë motrat e vogla të 10- s. Zojushë, – e pyeta unë, – çka merr Marija në italisht?

- 10 me yll siç âsht vetë, – m'u përgjigj zojusha.

Ndër këto fjalë u përshëndetëm e u ndamë me zojushë Idën. Në krye të rrugicës së D. M. u ndame me prezantuesen tonë. Marija mori rrugën drejt shëtitores kryesore.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Përse këndej e jo në anën tjetër? Apo se këndej ju bjen ma shkurt?

- Jo zgjodha me i ra ma gjatë, – tha Marija.

E më pyeti:

- Mos jeni gja për ngut?

- Aspak, mue më shqetësojnë fjalëte njerzve. E ku ka njerëz ma me shumicë edhe përgojimi mundet me qenë ma i dendun.

- Jo more djalë ato fjalë që të tjerët i quejnë të randa për mue janë pa kurrëfarë peshe.

- Po më gëzon shumë ky qëndrim i jueji ndaj fjalëve pa vlerë. A mund të më bâni me dijtë diçka ma shumë për ju?

- Patjetër sa të doni.

- A jeni në shkollë a në punë?

- Unë punoj në fabrikën e vjetër të cigareve. Atje shkruej normat e puntorëve e vij pothuej çdo ditë në fabrikën e re, vij për me marrë qumështin e punëtorëve të fabrikës së vjetër, megjithkëtë nuk nuk ju kam pa aty asnjiherë.

- As estradën e fabrikës tonë?

- Jo, as estradën, jam tepër pak e dhanun mbas humorit. Ma së shumti më pëlqen me e kalue kohën me lexim librash.

- Këtë kënaqësi e paskemi të përbashkët Marije.

- A e harruet kënaqësinë e muzikës?

- Aq ma mirë kur paskemi dy. Ndoshta, – tha Marija, – kemi ma shumë kënaqësi të përbashkëta.

- Unë Marije uroj t'i kemi të gjitha kënaqësitë e përbashkëta.

- Unë, – ma priti vajza, – them, paçim aq sa duhet me pasë.

Ndalo beg se ka hendek, i thashë vetes.

- Marije mue më pëlqen me m'ju dhanë fjalëve të njejtin interpretim me timin. Tash arritëm përpara shpisë time a po urdhnoni pak?

- Jo faleminderit ndoshta ndonji herë tjetër.

- Mirë kur të doni.

Me t'u nda u nisa shend e verë tek Nikollë Daka.

- Për ku je nisë për kaq shpejt? – më pyeti Nikolla. – A mos je bâ vonë për ndonji takim të randësishëm?

- Unë jam nisë me të takue ty, – ia prita gjithë gëzim.

- Edhe unë jam nisë për në shpinë tande.

- Po mos të të gjeja në shpi do të të prisja aty.

- A ke ndonji lajm të mirë me më dhanë?

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Po, – iu përgjegja si të doja me ia thanë të gjitha nëpërmjet asaj rrokjeje të vetme.

- E mira pra edhe unë kam nji lajm të mirë për ty. Hë, cili po ia thotë tjetrit ma parë? – pyeti Nikolla.

- Ma len ta them unë Nikollë. Kam takue nji vajzë tek zojushë Ida, ma prezantoi D. M., quhet Marije Zukthi. Qëndrimi me të më mbushi me nji parandjenjë që nuk e kam ndje kurrë. Kurrë deri më sot nuk ma ka bindë nji ndêje kaq e shkurtë se ajo do të bâhet nusja ime.

- Me këtë rrëmbim e tregon sërish papjekuninë tande në raste të tilla. Mirë tash due me ta thanë unë lajmin tim. Si parathanje të bisedës po të them, unë pasionit të arsyes mundohem me u dhanë ato vlera që u ka dhanë Zoti. Shpesh të kam porositë me ju kushtue shumë vëmendje këtyne fjalëve, pa e përdorë peshoren e saktë të vlerave s'mund të rrihet asgja e mirë. Duhet me qenë bashkëshort i aftë me e drejtue jetën bashkëshortes e në qoftë puna veç me kalue kohën me të, prestigji ta ndalon me e vu në lojë.

- Nikollë fillimi mund të bâhet vazhdimi e vazhdimi mund të shndërrohet shpejt në fund. Ky fillim i imi âsht i sinqertë e serioz.

- Unë do të doja me pa nëse edhe ajo e quen kështu këtë fillim. E kur thue ti e kam rastin me takue edhe unë?

- Besoj nesër mbasdreke mundesh me e gjetë tek zojushë Ida.

- E në çfarë ore?

- Simbas shkuemjes së sotme aty, them në orën 5 mbasdreke, nesër ma merr mendja kanë me bâ mësimin e pazhvilluem sot.

- A don me shkue edhe ti?

- Po due me shkue.

- Epo mirë atëherë nesër mbasdreke jam i lirë e po vij aty. Lajmin që deshta me ta dhanë po e la me ta dhanë mbas takimit tim të parë me Marijen.

E marte, 17 janar

- Eja ardhsh i bardhë! – më uroi e zoja e shpisë kur më pau tek dera e saj. – Tash ma merr mendja ke me qenë i rregullt s'ke me bâ ma mungesa të paarsyeshme?! E ke gjetë shoqen e mbramshme këtu.

Marija u ngrit e më dha dorën. M'u duk sikur në atë shtrëngim duersh ndikoi shkëndija e nji simpatije të ndërsjelltë. Vajza tërhoqi nji

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

karrige boshe ma pranë vetes e unë këtë gjest e mora si shêjë me iu ulë afër. Rreth 10 minuta ma vonë, siç e kishim lanë mbramjen e kalueme, erdhi Nikollë Daka. Mbrenda pak çasteve u bâ bashkëbiseduesi kryesor i Marijes. Zojushë Ida, natyrisht, ia miratoi synimin e i la hapsinë të mjaftueshme qëllimit të tij. Marija i dha aq afërsi sa deshti Nikolla. Në fund të këtij takimi më tha:

- Prindët, të afërmit e shoqnija më thërrasin Bardha.

Kur trokitjen e hapave të saj, largësija e mbyllja e derës së dhomës e gjatësija e korridorit e bâni të pakapshme, zojushë Ida disi e padurueshme me e fillue këtë bisedë nisi:

- Profesor, a ju duket edhe ju vajzë e mprehtë?

- Zojushë zgjuetsinë e nxjerrin në pah provat, jo fjalët. Me kaq sa fola me të mund t'ju them âsht e rrjedhtë dhe e aftë me i shprehë mendimet me fjalë të zgjedhuna. Unë sot kam ardhë me e njoftë këtë vajzë veç sa më lejojnë mundësitë e nji takimi kaq të shkurtë. Kur Gjoka më foli për të, tashma me entuziazmin e zakonshëm të rasteve të tilla, thashë po i jap Gjokës opinionin e pak çasteve për të. Kisha me dashtë të ishte nji fillim premtues e do ta shohim. Këta të rijtë e sodit kujtojnë se martesën e bân vetëm zemra. Ma e randësishmja âsht mos me ia ça vetes mungesën e kujdesit. Me kaq fjalë sa këmbyem m'u duk si na duhet, e mira âsht mos me e nxitue matuninë. Unë dje mbasdreke kam qenë në shpinë e D. M., mbasi ma përshkroi si kënaqësi të rrallë, do të thoja ndêjën muzikore tuej të mbramshme e më tregoi zanafillën e bisedës me Gjokën për Marijen e prezantimin e mbramshëm, apo Bardha siç i pëlqeka asaj t'i thërrasin, unë i bâna këtë pyetje:

- D. si do ta kishe pritë propozimin me u martue me Gjokën?

Si u mendue pak m'u përgjegj:

- Profesor martesën me nji njeri e artist si Gjokën unë e konsideroj fat të cilësdo vajzë që e bân këtë hap e unë me thanë të drejtën nuk e ndjej veten për këtë hap, Bardha âsht vajzë e këtij hapi. Artistat kanë ma nevojë se kushdo për plotësimin e kushteve të martesës me ta. Po të isha e bindun se unë mund ta bâj ma të lumtun qysh tash do t'ju kisha thanë bâni ç'mos me ia mbushë mendjen me u martue me mue.

- Me sa munda me kuptue prej saj, mosplotësim kushtesh me u martue me Gjokën, ajo quen mungesën e hijeshisë së preferume prej nji artisti.

- Profesor Nikolla, – ndërhyni zojushë Ida, – unë i quej të drejta fjalët e D., Bardha âsht vajzë e atij hapi sepse âsht ma plotësuese e

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

kushteve të asaj lidhjeje. Frymëzimi i artistit ka nevojë me i shërbye bukurija fizike e bashkëshortes së tij. Unë këto nuk i quej vogëlsina, artistit i duhet ajo që ia bân gjithmonë praninë e vet të kandshme.

- Zojushë Idë, – e ndërpreu Nikolla, – ne duhet të synojmë ato çka nuk mund t'i bâjnë për vete monotonija. Martesa ka nevojë për njeriun e përpjekjeve të suksesshme me ia dalë në krye jetesës.

E prende, 20 janar

Tash Bardha âsht nji shkak ma shumë për vizitat e mija ma të shpeshta tek zojushë Ida. Kur shkova sot mbasdreke e gjeta të ulun përballë mësueses. Unë zuna vend në krahin e zojushë Idës.

- Të lutem del në anën tjetër, – më urdhnoi ambël zojusha, – aty e ke vendin ti. Këtë anë tavoline unë e quej si punë katedre e në katedër, – shtoi tue qeshë, – ka të drejtë me ndêjë vetëm mësuesi.

Kur dola në anën tjetër tha:

- Kështu do të doja me ju pa pranë njeni-tjetrit gjithmonë.

Vajza vazhdoi me mësue si të mos i kishte ndigjue këto fjalë. Pak para mbarimit të mësimit të Bardhës, erdhi edhe Nikollë Daka.

- Deshta me dalë bashkë, – më pështpëriti ndërsa po fliste Nikolla me zojushë Iden, – tash e pat kjo punë.

Na përshëndeti e doli.

- E pava mirë, – tha Nikolla, – deshti me dalë me ty. Ajo duhet me e dijtë sa i takon tek ti mbrenda nji kohe kaq të shkurtë. Kurrë mos e len veten tande shpejt e shpejt me u bâ tanësisht i tjetër kujt.

E hane, 23 janar

- Ku je more ti? – më pyeti zojushë Ida me nji farë çudije, – Bardha po më viziton ma rregullisht, ka qenë këtu edhe mbramë.

Mbas meje hyni nji nxanës.

- Bardha bisedat që bame, – i tha zojushë Ida, – na e hangri orën e mësimit tand, tash të ka mbetë ose me pritë nji orë ose me ta dhanë Gjoka mësimin.

- Përderisa ma rekomandoni ju, – ia ktheu me të qeshun, – unë natyrisht e pranoj.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Morëm dy karrige e u shmangëm në nji kand të dhomës për me qenë të dy nxanësa sa ma të qetë në marrjen e mësimit. Në vend të fillonim mësimin nxanësja ime e kësaj ore nisi me më folë ashtu si thotë populli "i bjen pragut me ndie dera", ku qëndron vlera e vërtetë e dashunisë, sa i kujdesshëm duhet me qenë i dashunuemi kur vjen rasti me zgjedhë pjestarin e jetës bashkëshortore...

- Unë jam i ngakuem me krye detyrën, – fola tue buzëqeshë.

- Ka detyrë mbi detyrat, – ma ktheu Bardha, – ma e randësishmja ia kalon ma të parandësishmes. E sikur unë sot të mos due me e bâ mësimin fare?

- Unë justifikohem me mos pranimin tuej.

Në fund të mësimit të ndërpremë tash e parë me fjalë shêjë dhanëse dashunije më pyeti:

- A doni me dalë, a mos keni ndër mend me pritë prap atë profesor Nikollën?

- Nuk kam lanë takim me të.

- A dalim pra bashkë?

- Posi jo, bile e konsideroj dalje të kënaqshme.

Përshëndetëm zojushë Idën e nxanësen e saj e dolëm. Në krye të shkallës së jashtme ma prekën fytyrën dy-tri flokë të bardhë të ftohtë.

- A nuk e patë ramjen e borës prej nga brenda Bardha?

- E pava por e lashë me ta thanë vetë bora.

- Sa mirë më fole me ti. Ky âsht përemën afërsije.

- Sa mirë ra kjo borë me më bâ me të pasë në dorë. Çfarë rime e bukur! Veç kuptimin e këtyne fjalëve s'po e marr vesh.

- Unë e kam marrë mrrelen me vete, – tha vajza, – e ti jo.

- Epo unë pranoj çdo kusht pa u dorëzue.

- Me çka po shoh i kushtohesh sedrës në tepri.

- Jo e respektoj sedrën time si sedrën e të tjerëve.

Gjatë disa çasteve dëgjueme vetëm hapat e njeni-tjetrit.

- Qenka bora me ty.

- Pse? – e pyeta unë.

- Pushoi mos me të lanë në dorën time.

- Me mue âsht çdo gja e mirë. Po të binte borë do të ishte mrrela jote me mue sepse do të na bânte me ecë ma ngjitasi.

- Për me ndodhë ashtu do të duhej të isha edhe unë dakord me mrrelen.

- Nuk ma merr mendja të kesh zemër me më lanë me u lagë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Për kë din me ma fitue zemrën edhe mrrel i bâhem.

Flokët e borës pak pas pak u shndërruen në pikla.

- Sa inat pata, ndër mend mos me e hapë mrrelen për me lanë borën me na lagë të dyve.

- E pse me na lagë?

- Sepse kjo borë mund të na shndërronte në kujtim këtë ecje. Kjo vogëlsi do të mund të mbetej kujtim nëse nuk do të pasohej nga kujtime të tjera. Si thue ti a do të jemi aq shokë sa ta rrisim numrin e kujtimeve të bukura?

- Varet, – u përgjegj Bardha.

- Nga kush varet?

- Sigurisht nga ne.

- A vetëm nga ne?

- E nga kush tjetër? – pyeti vajza e çuditun, – në jetën time s'la me hy askënd përveç kujt të due unë. Në këtë moshë njeriu âsht tanësisht i vetes së vet.

- Jo Bardha me ndokënd duhet ta përziesh veten tande me të tijën.

- Varet, – përsëriti sërish.

- E kjo nga kush varet?

- Nga ai.

- E kush âsht ai?

- A të duket se je tue dashtë me dijtë ma shumë nga ç'të duhet?

- Jo mue nuk më duket ashtu. Mue më duket pak, me dijtë gjithçka për ty.

- E sikur mue të më duket shumë me dijtë sado pak për mue?

Unë heshta sikur të ma kishte vra të folunit. Kur ndoshta të dy po prisnin cili po e then heshtjen, Bardha e theu.

- Sa inat, unë do të kisha dashtë me ra aq borë sa të bâja nji top.

Ajo e priti sa e priti heshtjen time të qëllimtë për me e lanë me e vazhdue fjalën e shtoi:

- E meriton ti nji të gjuejtun me top bore.

- E ku me më ra me të?

- Në anën e majtë të gjoksit aty ku ke folenë e sherreve. Po të mundja aty mbrendë do të gjueja sherret.

- Po të kisha sherre do t'i kisha në krye. Sherret e bâjnë çerdhen në mendje ose bâhet mendja fole sherresh.

- Kështu si thue ti mund të jetë për të tjerët. Ti në vend të mendjes ke zemër. Natën e mirë!

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Këto janë shêjat e vumjes në dukje të nji qëllimi dashunije, mendova unë, pra më duhet me ja bâ të njoftun hollësisht veten time.

E mërkurre, 25 janar

Sot në mëngjes D., më solli në punë fjalët e Bardhës.

- Keni me ardhë, – më tha D. – sot mbasdreke ju të dy në shpinë time.

Në mbarim të turnit na mbajtën në njenën nga ato mbledhjet që zgjasin përtej çdo parashikimi e kjo zgjatje deri në mbramje vonë ma preu mundësinë e takimit të sotëm me të. Në fund të mbledhjes D., më tha:

- Ndoshta gjithnji âsht duke të pritë në shpinë time. Në fund të fundit edhe në mos qoftë ma aty ardhja jote i bân përshtypje të mirë.

- Sa shkoj në shpi e ndërrohem bâhem tepër vonë. Nëse e gjen aty bâni të fala e thueji e pati të pamundun.

- Eja me këto rroba, – nguli kambë D. – Kush po të sheh tash natën përveç atyne të cilëve u je i pranueshëm gjithsesi.

- Kush po të sheh? – e pyeta unë i çuditun, – më sheh Bardha e kështu i ngjalli mëshirë.

- Jo, ajo përfillë njeriun e jo rrobat.

- Sidoqoftë, – ia ktheva, – duhet nji rrobë ma respektuese e nji takimit të tillë. Ardhja duhet me qenë e arsyeshme jo detyrim pasioni. Unë asaj duhet t'i bâj me më pa kryesisht forcën e arsyes.

E ejte, 26 janar

- A kishe me ardhë me e ndigjue bashkë festivalin e "Sanremos" në shpinë e D? – më pyeti Bardha ndërsa po delnim bashkë të tre me Nikollë Dakën nga shpia e zojushë Idës.

- Patjetër, – iu përgjigj Nikolla në vendin tim. Kjo ftesë âsht e pashoqe.

- Unë due dëshirën e Gjokës jo ndikimin tuej.

- Miqësija tash 9 vjet me të më ka bâ me ia njoftë mendimet si i njeh ky vetë.

Gjatë ndigjimit të natës së parë të festivalit, bisedat tona rrahën të

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

njejtën pikë. Kujdesi në zgjedhjen e njeriut të jetës bashkëshortore, randësija e krijimit të familjes. D. për me e lanë Bardhën me qenë e plotfuqishmja e bisedës tonë ndërhynte veç sa me ia ushqye rrjedhjen e mendimeve. Mbramja e parë e festivalit e mbylli siparin pak minuta para mesit të natës.

- Deri tek Truma e Dugajve të reja e kemi rrugën bashkë, – tha Bardha, – unë kam qef me më kuptue kush duhet të më kuptojë, – më tha rrugës, – nëse duem me pasë shoqni bashkë duhet ta njohim njenitjetrin mbasi pa e njoftë njeriun nuk ke si me pasë shoqni me të.

- Ke të drejtë Bardha.

Pak hapa i bâme pa folë.

- Këtë natë, – tha, – e paskan privilegjue ngrohtësija e ndriçimi ma i plotë i hanës.

- E pra, – i thashë, – edhe ne qenkemi të priviligjuemit e këtyne dy të mirave e të bukurave. Në këtë rrugë porsa po laj unë me sy, jemi vetëm unë e ti, me nji fjalë, vetëm hana po na sheh e ne s'kemi me i falë gjerdan mos me na paditë.

- Si mund të na padisë pa shkak? – pyeti Bardha.

Këtë pyetje e lashë pa përgjegje. Kënaqësija e asaj përcjellje ma bâni të më duket tepër e shkurtë rruga deri në shpinë e saj.

- Të takoj me u sjellë larg me më shoqnue deri në shpi.

- M'u duk tepër e shkurtë kjo rrugë, – ia ktheva.

- Natën e mirë! – më përshëndeti si të mos i kishte ndigjue këto fjalë.

E prende, 27 janar

Sot kur ia tregova Mark Tatiqit shpresën e lidhjes time me Bardhën e dëshirën që këtë lidhje me e mbajtë të përjetshme Marku më tha:

- Për këtë unë mund them vetëm kaq: "Kujdes, 1000 herë kujdes". Shpejtësija hyn në punë vetëm në garat sportive.

Në mbramje u mblodhëm sërish në shpinë e D. për me ndigjue natën e dytë të festivalit të Sanremos. Edhe sonte shumë prej atyne kangëve u bâne sottofondo i bisedës tonë. Në përfundimin e të gjitha kangëve të këtij festival Bardha e D. më pyetën se cilën kangë do ta klasifikoja unë në vend të parë.

- Atë kangë, titulli i së cilës nuk më pëlqen aspak.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Kur unë e Bardha dolëm në rrugën e përshkueme vetëm nga ne të dy ajo tha:

- A me të vërtetë nuk të pëlqen titulli i kangës së çmimit tand të parë a nuk të përshtatet?

- Do të bâje mirë me ia dhanë ti vetë përgjegjen pyetjes tande.

Në cakun e ndamjes ma mbajti dorën përtej së zakonshmes. Ajo mbajtje m'i dha gjithnji e ma shumë zjarrin ma të kandshëm pasionit, megjithkëtë frika më shtrëngoi ta mbaj atë zjarr pa e shfaqë.

- Natën e mirë! – shqiptoi me nji zâ disi ankues e ma liroi dorën ngadalë në pritje të asaj që nuk po ndodhte.

Si më bindi frika ime ma e pajustifikueshme, ma liroi dorën e m'i ra gishtave në shêjë përkëdheljeje me gishtat e saj. Tek po i largoheshim njeni-tjetrit guximi mori zemër e më tha: "Kthehu e puthe". "Ti je i marrë", – e qortoi frika, ti je shkaktuesi i dështimeve të paprituna. Buzët e mija e puthën shpesh e shpesh njena-tjetrën në shêjë shfrimi të mallit për buzët e saj. Me të mbërritë në shpi ndeza radion siç më ishte bâ zakon ta ndizja sa herë hyja mbrenda. Në atë koha radioja po komentonte lajmin ma të bujshëm të netëve të këtij festivali. Ky lajm e bânte këtë festival ma të trishtueshmin e të gjitha festivaleve të deritashme të Sanremos.

- Vetëvrasja e Luigji Tenkos, – tha spikerja me nji zâ të përvajshëm, – e bâni të vajtueshëm këtë edicion.

Pikëllimi i këtij lajmi më mbajti gjatë të zgjuem duke m'i dhanë mendimeve ngjyrën e vet. Vetëvrasjet përgjithësisht i shkakton dështimi i nji qëllimi e i numërova dështimet e mija gjatë jetës.

Të faleminderit o Zot, sa të fortë më ke mbajtë! O Zot të lutem m'i ndëprej dështimet!

E shtunde, 28 janar

Vetëvrasja e Luigji Tenkos ka bâ që kangët e këtij festival të duken të gjitha të ngjyeme me gjakun e tij. Bardha sonte ka ardhë tek D. e shoqnueme prej vëllait të saj. Nji djalë rreth shtatë-tetëmbëdhjetë vjeç. Të folunit e tij të ngadaltë e tregojnë të mprehtë e të ndrojtun. Çmimi i parë iu dha kangës së parashikimit tim "Non pensare a me", "mos mendo për mue".

- Të lumë i re në të, – më përgëzuen Bardha e D.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Tue dalë prej aty i vllai më hodhi krahun i ndikuem nga dashamirësija e Bardhës. Gjatë rrugës ra fjala për vetëvrasjen e Luigji Tenkos.

- Vetëvrasjen, – i thashë unë, – besimet fetare e dënojnë me të drejtë.

- Veç duhet marrë parasysh, – tha Bardha, – se gjendja shpirtnore para vetëvrasjes e nxjerr njeriun pa dashje nga vetja e tij, prandej simbas meje ma i dënueshëm âsht halli i vetëvrasjes se vetvrasja, megjithkëtë mos hyjshim në punë të Zotit. Mbase unë jam gabim veç daljen nga vetja me pa dashje e falë Zoti.

- Jo Bardha, – e ndërpreva unë, – nëse njeriu në momentet ma të vështira din me iu drejtue Zotit, Zot u bâftë vullneti yt, lania e hallit në dorë të Zotit bâhet pengesë e pakapërcyeshme me dalë jashtë vetes. Sa herë më kanë shtrëngue vështirësitë ma të papërballueshme me dalë jashtë vetes unë i jam drejtue Zotit: O Zot u bâftë vullneti yt! E Zoti ma ka forcue qëndresën sa me u çuditë çdo vështirësi.

Me t'u nda prej tyne nisa me vrapue nëpër rrugën e vetmueme për me i tregue Bardhës njenën nga shêjat e shkathtësisë time tue mendue se shkathtësitë e mija do t'ia lehtësonin marrjen e vendimit me u martue me mue.

E hane, 30 janar

Shkova në 5 mbasdreke tek zojushë Ida, kur Bardha ka fillimin e orës së mësimit. Prita dy orë e dyshim mbas dyshimi m'u bâ nji varg i gjatë. Deri mbas mesit të natës më mbajtën të zgjuem e çfarë s'më llomotitën ato dyshime.

E marte, 31 janar

Sot shkrova nji poezi me titullin "Nji dashuni që bind dashuninë për të e lindë".

E mërkurre, 1 shkurt

Sot Bardha erdhi tek zojushë Ida pak para orarit të mësimit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

Shtrëngimi i duerve m'u duk nji shêjë malli i saj për mue. Në fund të mësimit më tha ta shoqnoja deri në nji shêj vendi. Ecëm si të donim me e zgjatë atë ecje pranë njeni-tjetrit gjjithmonë. Shpesh herë u ndalëm si ata që kanë nji bisedë në gojë e duen me e përfundue patjetër para ndamjes. Gjatë asaj ore të ngjashme me shkurtësinë e nji minuti m'u duk sikur biseduem dy fjalë e koha m'u duk se e përshkoi qëndrimin tonë bashkë me fluturimin ma të shkurtë.

- Tepër e shkurtë kjo rrugë, – i thashë me nji ankim të dukshëm.

Ajo i nënqeshi në shêjë kënaqësije ankimit tim e u ndamë.

- Gjokë, – më thirri Bardha si njeriu që harron me thanë diçka përpara ndamjes, e unë u ktheva drejt saj si të më kishte thirrë vetë lumtunija, – nesër mbasdreke po nuk pate ndonji tjetër punë ma të randësishme mund të takohemi e të rrijmë pak bashkë tek shpija e D.

- Të gjitha punët më janë shndërrue në nji punë të vetme, – ia prita unë.

Ajo përsëriti nënqeshjen e para pak çasteve.

E ejte, 2 shkurt

Kur po bâheshim gati me dalë nga puna na ndalën me asistue në nji mbledhje, simbas tyne, me shumë randësi.

- Kush don me dalë nesër në punë, – tha sekretari i partisë M. B. – mos të largohet. Këtë mbledhje – shtoi ai, – na e nderon edhe nji instruktor i Komitetit të Partisë së qytetit.

Tema e mbledhjes qe: "Si duhet t'i luftojmë zakonet prapanike e mbeturinat fetare". Mbas hapjes së mbledhjes nga M. B., nji punëtor i repartit tonë i nxitun me u përgatitë për këtë mbledhje u shti sikur i lindi dëshirë aty për aty me kërkue leje, për me shprehë edhe ai pikëpamjet e veta lidhun me temën në diskutim. Mbasi e mbaroi tekstin e diktuem e të mësuem mirë përmendësh, u ngrit edhe grueja e parapregatitun për këtë qëllim.

- Ju lumtë si njenit e tjetrit, – i përgëzoi drejtuesi i mbledhjes.

Organizata e Partisë së ndërmarrjes kishte zgjedhë burrin mysliman e gruen katolike.

- Mungoka ortodoksi, – i pështërita Kizi Shpuzës.

- Jo, – ma ktheu Kizi pështëritjen, – ortodoksin e kemi në presidium.

БИБЛИОТЕКА ПУБЛИЧНА "МАРИН БАРЛЕТИ" С К О П Ј Е

Tash mbasi i tha fjalën instruktori, i deleguemi filloi:

- Shokë e shoqe pata nderin me qenë i ftuem në këtë mbledhje tepër të randësishme e do të kem nderin me ju raportue kolegëve të mi fjalët tua shumë domethanëse në mbështetje të luftës tonë konkrete kundër besimeve fetare. Unë kam ardhë me shpresën e dhanies së nji mundësi të mrekullueshme, pushtetit tonë me u krenue me ju tue i raportue angazhimin tuej shumë të dobishëm në këtë fushatë propagandistike e shumë të randësishme për popullin e partinë tonë prandej ju lutem asnji punëtor i këtij reparti mos të mbetet pa e shfaqë mendimin e vet lidhun me çka po diskutojmë. Kjo mbledhje âsht fryt i iniciativës së ndërmarrjes tuej. Për ta tregue veten edhe nji herë të dêjë si ndërmarrje pararojë në punë e në kulturën tonë socialiste.

Drejtuesi i mbledhjes filloi me i ngritë nji e nga nji punëtorët tue i shënue me gisht. Mbas disave kjo radhë fatale më erdhi edhe mue.

- Tash kemi rastin e mirë me ndigjue nji artist, – më parapriu instruktori i Komitetit të Partisë.

- Po të isha ngritë i pari, – fola unë, – do të shfaqja disa nga mendimet e shprehuna deri tash këtu, parafolësat i thanë të gjitha mendimet e mija. Prandej s'kam pse me i përsëritë fjalët e tyne.

- Gjokë, – më pyeti me ironi instruktori, – a nuk po përsërisim të gjithë njeni-tjetrin? Randësija e kësaj mbledhjeje qëndron pikërisht në këtë përsëritje. A mos vallë e ndjen të zorshme me u shprehë?

- Unë besoj e dhashë mendimin tim për randësinë e kësaj mbledhje, – i thashë e u ula.

- Me nji fjalë veç ujdisesh me miratimin e të tjerëve.

- Patjetër, – i thashë si ai që s'i ka mbetë rrugë tjetër veç me qëllue veten e vet me të gjithë forcën e tij.

- Mirë, mirë, – u mjaftue i deleguemi.

Tri rrokjet e fjalisë patjetër m'u dukën si tri rrufe me të cilat kisha gjuejtë unë vetë parimet e mija. Por po t'i shmangesha kësaj goditjeje të vetes time nga vetja ime sado të rrokullisesha e ku do të gremisesha. Megjithkëtë jam i bindun se të gjithë ma kanë marrë si nji formulim të gënjeshtrës ma të detyrueshme. Patjetër mund të merret edhe si "s'kam nga t'ia mbaj ndryshe". Zgjatja e mbledhjes e kishte kalue hanë e kur orarin e lanun për takim me Bardhën. Kishte kalue edhe orari i qarkullimit të autobusit të vetëm Fermentim-qytet. Po binte nji shi i imët e i shpeshtë. Fare pak rrugë mujta me përshkue pa më bâ ai shi spirilang. Frika se ai shi mund të zgjaste kushedi sa më bâni me ecë tue

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI"

u lagë prej tij deri në shpi. Nana sapo më pau më tha:

- Mos kjosha, qenke bâ ujët e mbytun e ma e keqja âsht se s'ke me çka ndërrohesh. Më rrêjti moti me t'i la teshat e daljes e sapo i qita në tel më detyroi shiu me i shti prapë Mbrendë. Racionin e katërt të druve të dimrit e kemi çue në fund. Të pestin e kam pre e nuk na e kanë sjellë ende, kështu s'të ka mbetë tjetër veç me i heqë këto tesha të lagëta e me hi në shtrat derisa të teren, në mujsha kurrsesi me ia bâ hallin me i terë për nesër.

- Çka ke me u bâ? – e pyeta unë.

- Ndue Maçi ka zjarr, – tha nana, – se i ka ardhë racioni i druve sot. Aty po shkoj me to e po ti teri në dorë.

E prende, 3 shkurt

Mbasi u mundova sa ma bindshëm me e justifikue mungesën time në takimin e mbramshëm me Bardhën, i dhashë dy poezi të frymëzueme prej saj. I lexoi, më falënderoi e i shtini në xhep.

E hane, 6 shkurt

Pak para mbarimit të orës së mësimit të bardhës erdhi Nikoll Daka. Toni i fjalëve të tij përshëndetëse na tregoi nji shqetësim të pazakontë ngase të jepte përshtypjen e të pandikueshmit nga shqetësimet. Bardha e D., e pane këtë ndryshim në zânin e në fytyrën e Nikollës e dolën në fund të mësimit me na lanë ne të treve me e diskutue atë shqetësim të papritun. Sapo dolën vajzat Nikolla filloi:

- E pra të dashtunit e mij e sotmja âsht e treta ditë ma fatkeqe e këtij popullit tonë kaq fatkeq. Enver Hoxha na e bâni këtë datë kaq të mjerueme. Fjalimi i tij i sotëm i dha së ardhmes tonë ngjyrën ma të sterrshme e ma të skëterrshme. Tash e tutje besimet fetare në Shqipni kanë me qenë jashtë ligjit. Edukata komuniste në vend të asaj fetare ka me i shkaktue çdo shqiptari nji katastrofë shpirtnore. Me këtë përpjekje duen me na kthye të gjithëve me fytyrë prej ferrit. Deri tash u munduen me e zëvendësue atdhetarizmin me komunizëm, e me thanë të drejtën rezultatet janë mjaft të vajtueshme. Tash për me ia vu edhe ma të zi kapakun arkivolit të virtyteve tona na i hoqi tempujt fetarë, vendi i

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODËR

vetëm ku na âsht mësue mënyra e shpëtimit të ndërgjegjes. S'ka ma hall se me të gjetë gjallë rrënimi i shtëpijave të Zotit e përpjekja me shndrrue ato shpija në banesa djajsh.

- Sidoqoftë profesor Nikolla, – u mundue me e ngushëllue zojushë Ida, – shpirtit s'kanë çka i bâjnë.

- S'kanë çka u bâjnë shpirtnave tonë, zojushë, shumicën e rinisë e çorienton, e çatrafilon e bân me të çka don vetë.

- Të ardhmen Nikollë, – ndërhyna unë, – e din vetëm krijuesi i saj.

- E ardhmja shpesh na i përmbysë parashikimet.

- Qysh se të njoh unë sot për herë të parë ia paska mbërritë me të pushtue pesimizmi.

- Gjokë, sot frika më thotë se komunizmi âsht bâ nji me tokën e Shqipnisë.

- Profesor Nikolla, – ndërhyni sërish zojushë Ida, – ju gjithmonë i keni besue shpresës e kurrë pesimizmit. Mos e shndërroni veten në tjetër.

E ejte, 9 shkurt

Sot Bardhën e takova rastësisht tek po ngjiste shkallën e katit të dytë në fabrikën e re të cigareve. Nji burrë në kalim si në të qeshun i tha:

- Marije po e zgjate shumë bisedën me Gjokën të bân për vete.

Kur Bardha iu përgjigj humorit të tij, ai kishte kalue aq larg sa në vend të tij mund të ndigjoja vetëm unë.

- Po të jetë propozim i parefuzueshëm merret në shqyrtim me seriozitetin e merituem.

- Ashtu? – e pyeta unë tue bashkue nënqeshjen time me të sajën.

- Mirupafshim! – më përshëndeti disi ngutshëm si të donte me më lanë me i përblue ato fjalë.

E shtunde, 11 shkurt

Rreth mesditës Bardha më erdhi tek vendi im i punës. Në fillim të bisedës mori nji karton nga tuba që po stivoja në kashu e mbasi e mbajti pak në dorë ma ktheu sërish tue më thanë:

- Ta damtova nji karton, vizatova nji zemër në të.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

- Përkundrazi ma ke shndërrue në nji dobi shumë të madhe. Ti mund të kesh vizatue zemrën tande në të.

- Çdo kush e ka të njejtë formën e zemrës.

- Po, por vizatimi i zemrës quhet dhurata e njeriut që e jep, mandej forma e vërtetë âsht e njejtë por përmbajtjet janë të ndryshme e ti në këtë karton ke vizatue përmbajtjen e zemrës tande.

- Si e lexon ti përmbajtjen e saj?

- Ma lexon gjesti yt. Për zemrat e tjera jam i painteresuem.

Atë karton e shtina nën grykëse në vendin që korrespondon me zemrën.

- Pse e shtine aty?

- Përgjegjen e kësaj pyetjeje e jep vizatimi yt. Ai vizatim bân me rrahë zemrën e vizatueses së saj ndaj ajo duhet të jetë në atë vend ku mund të ndjejë rrahjet e zemrës së cilës i âsht dhurue.

- Bubu sa thellë ke hi!

- Ti më kredhe në këtë thellësi e kaq thellë.

- Tash sa fjalë aq të mira, unë e kreva misionin tim. Mirupafshim! – më përshëndeti.

Kur m'u largua dhuruesja e vizatimit e unë po shkoja në dhomën e tutkallit ku e kemi të lejueshme me pi cigare, hapsina ndërmjet meje e disa punëtorëve të repartit pak ma ndej, qe krejt e lirë e kur po kthehesha sërish në vendin e punës hapësina ndërmjet e meje e vendit të atyne punëtoreve e kishin zanë me kashuj të vuem ngutshëm për arsye pune e ata kashuj ia kishin pengue punëtorëve pamjen time gjatë kalimit. Ndigjimi im i mprehtë kapi këtë bisedim të dy punëtorëve përtej kashujve.

- Mesa po duket ajo Marija, shkruesja e normave në fabrikën e vjetër, ka ra në dashni me Gjokën.

- Mos ta ndiejnë kush, fjalë me u folë? Ani ajo vajzë si drita e diellit.

- Tash më ndigjo ti mue, nji grue e fabrikës së vjetër së cilës i paska bâ nji nder e paska urue "Marrsh nji burrë të mirë!", "vërtetë burrë të mirë due me marrë" ia kishte kthye Marija. "Ju ndoshta keni me u çuditë me martesën time që unë e quej krejt normale", "mendo mirë e mirë ma parë" e kishte këshillue grueja, "e kam mendue e vendosë, vetëm refuzimi i tij mundet me ma prishë këtë vendim". Ajo ka në qefë muzikën, librat, të folunit e bukur e këto Gjoka i ka të tana.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

E diel, 12 shkurt

Në mbasdreken e sotme pa pasë nevojë me lanë takim ma parë, u gjetëm të dy në shpinë e D. M.

- Si po thonë në çdo rast të takimeve tona të fundit edhe në ditën e sotme u përqëndruem ma ngultas në parimet e martesës.

Bardha iku e zemërueme nga dhoma kur unë thashë:

- Bashkëshortët duhet t'i shmangen me çdo kusht çdo fjale a veprimi shkaktues dizarmonije.

Kur ia mbushën mendjen me u kthye sërish në vendin e maparshëm tha:

- Martesa nuk duhet kushtëzue. Çka i duhen martesës, i sjell jeta vetë.

Frika e nji reagimi të papërshtatshëm më shtrëngoi me i thanë:

- Jo jeta, bashkëshortët.

E marte, 14 shkurt

Sot i tregova Nikoll Dakës vendimin që i shkaktuen fjalët e mija Bardhës në shpinë e D. M. mbasi më ndigjoi u mendue ndoshta ma gjatë se çdo herë tjetër. Ma në fund foli me nji ton shumë të vendosun.

- Unë po të këshilloj me u vu vesh mirë fjalëve të mija. Hapja kujdesit sytë gjithë sa mund t'i hapen e lene me pa mirë e mirë derisa të thotë ai vetë vepro. Fajet e martesës i mbesin gjithmonë ma të meçmit. Në asnji rast tjetër s'âsht kaq e vlefshme pritja. Padurimi i të sotmes mundet me mbjellë pendimin e së nesërmes. Ti e din unë e kam me provë të randë këtë përvojë e përvoja e tjetrit duhet me t'u bâ mësim që shmang përvojat e pakandshme.

E ejte, 16 shkurt

Nji punëtore e repartit tonë erdhi prej jashtë tek vendi i punës time e më tha:

- Del shpejt në oborr se të ka ardhë nafaka në derë.

Unë dola menjiherë. Si eca pak nëpër oborr Bardha më pau e erdhi

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

me më takue.

- A po pin cigare? – më pyeti për me fillue bisedën.

- Po, – iu përgjegja, – po pij cigare e po pres nji vajzë.

- Atëherë unë po largohem për mos me ta prishë punën me të.

Këto fjalë ma bâne të më duket e përfshime nga nji flakë xhelozije. Ndryshova shpejt e shpejt drejtim bisedës.

- Bardha ajo vajzë je ti. Më treguen për ardhjen tande këtu e unë dola shpejt e shpejt me të takue. A nuk të duket ty shumë e përshtatshme me bisedue për nji vendim shumë serioz?

- Ti e din, – m'u përgjegj Bardha.

- A po vjen tek unë?

- Mirë po vij.

- A takohemi sot në 4 mbasdreke?

- Jo në katër – ma ktheu – në 3 e gjysë në krye të rrugicës së shpisë së D. M. Mirupafshim!

Ora 3 e gjysë e kësaj mbasdreke shënoi fillimin e jetës tonë bashkëshortore.

BIBLIOTEKA PUBLIKE "MARIN BARLETI" SHKODËR

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

Epilog

Artisti që i shërben drejtësisë s'njerzimit
edhe kur shkon në jetën e amshimit
në sajë të privilegjit t'njerzve t'mdhaj
jeton sa të jetë jeta edhe ktej
se krijuesat e vlerave të epra
kanë shpirt andej, e shpirt këndej ndër vepra.
I jetës time ky ka qenë qëllimi
por nuk e di sa ma ka mrritë synimi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
S H K O D E R